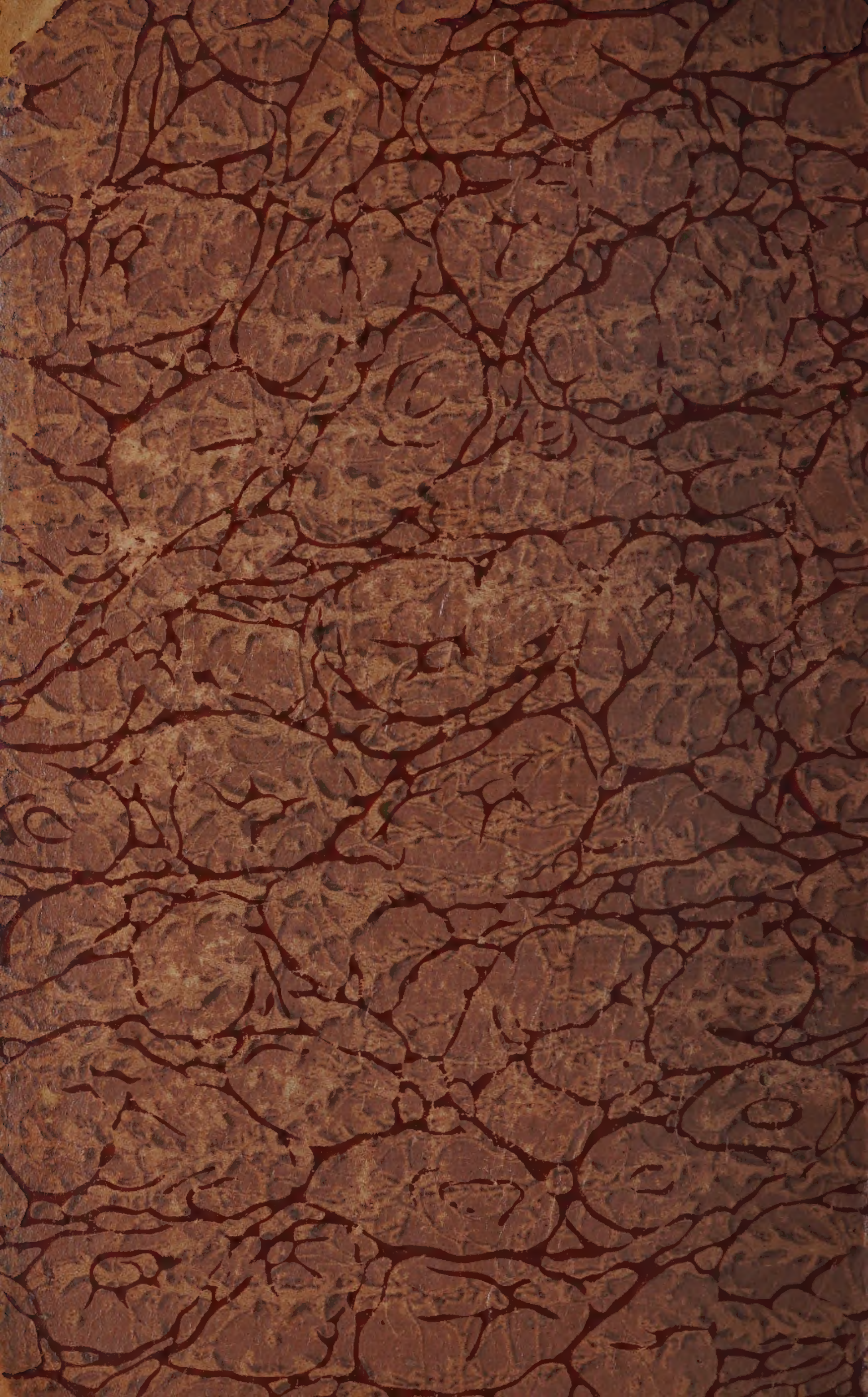

1.00

ספר יוחסין השלם

המינו גם חקרו הרב החכם המפואר והתוכן המהולל רבי אברהם זכות ז"ל

[הנודע בשם זאקוטי]

מילידי סאלמאנקא בארץ ספרד ועיר מגורו תונים באפריקא, בשנת סד"ר הדורות לפ"ק,

להורות שלשלת קבלת התורה ממשה רבינו ע"ה עד זמן המחבר ז"ל·

גם הובא בתוך הספר כל דברי ספר הקבלה להראב"ד ז"ל. גם צורף אל זה שאלות ותשובות רב שרירא גאון זצ"ל בשלשלת הקבלה, וקצת דברי הימים למלכי ישראל ולמלכי האומות, וענין הנשיא הנקרא ראש גולה, ומה היה משפטו מאת העם, וישיבת סורא, וישיבת פומבדיתא, וענינים נפרדים ומעשים אשר אירעו את אבותינו, וספור חלוקת שלשת הכתות בישראל, הפרושים, הנזירים הנקראים איסיים, והצדוקים.

נדפס ראשונה בקושטאנטינא על ידי החכם השלם הרופא המובהק כמהר"ר שמואל שולם ז"ל בהשמטת דברים רבים מדברי המחבר ז"ל, [וכעת הושב הכל על מקומו, ע"פ הנדפס מכ"י המחבר ז"ל, גם את אשר הוסיפו בדפוס קראקא ואמשטרדם נדפס הכל כאשר לכל, ע"כ בצדק יקרא. ספר יוחסין השלם].

ועוד נוסף עליו סדר הקבלה מספר יסוד עולם להרב ר' יצחק הישראלי ז"ל, עם הגהות שהוסיף הגאון נר ישראל וד"מ הרמ"א ז"ל, וסדר הגאונים והגדולים שהיו עד דורו. ועוד איזה חדושים אשר מצאנו לקוטים, בכתב יד שייכים לדברי הספר הזה. ובסופו נדפס גם סדר עולם זוטא בהוספת פרטי השנים.

ועוד נוסף כעת דבר יקר מאד, הגהות והוספות רבות בשמות תנאים ואמוראים שנשמטו מן המחבר, מאת הרב הגאון המפורסם כבוד מוהר"ר יעקב עמדין ז"ל בהגאון חכם צבי ז"ל, ונקראו בשם הגהות יעב"ץ·

ווארשא

בדפוס והוצאת של האחים לעווין־עפשטיין

רחוב געניש № 5

СЕФЕРЪ IОХСИНЪ.

Печ. въ тип. Бр. Левинъ-Эпштейнъ, Павлиная 31.
ВАРШАВА 1914.

הקדמת המחבר

אמר אברהם בר שמואל בר אברהם זכות זלה״ה. לפי שישראל נמשלו לכוכבים בשם ומספר כמו סגולת כלי הזהב והמרגליות החשובות וכל שכן החכמים והחסידים כמו שנאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. וראה ההבדל הגדול שיש בין מי שמזכה לעצמו לבד. ובין מי שמזכה לאחרים. כי הכוכב הוא האור בגלגל כנפש בגוף שהוא העיקר ובוראי כן הוא. כי הם רצוני לזכור חכמי המשנה והתלמוד וכל הבאים אחריהם בספרים שעשו כדי לזכותנו. הם מאירים נפשותינו. ולכן כדי לזכות לעצמי ולאחרים נתעוררתי לעשות זה הספר הקטן שאספר בו בשם ובמספר יחס חכמי המשנה והתלמוד בבלי הנמצא בידינו. חוץ מרוב חכמי הברייתא מפני שאינם ידועים לי ולא זמנם. וכן אביא כל הגאונים והמחברים ספר וזמנם כל מה שאמצא. ולא אתגדר לומר כי היא חכמה עמוקה. כי בעונותי מרוב השמדות והשביה וצורך המזונות אין בי כח ולא הכמה ודעת ולא עמד טעמי בי וריחי נמר. אבל כדי שאזכה בזה לזכור ההלכות והמדות והשובות הנאמרים מפיהם ושהם היו עושים. עשיתי זה הספר. והוא ראוי לי לעשותו שהוא קורא תדורות מראש היצירה שהוא חדוש העולם אשר הוא עיקר התורה בכללת לכל הנסים המורים על חדוש העולם ועל כח המצוי האמתי עושה נפלאות לבדו עוזה בצרות נמצא מאד. כי אע״פ שהמלאכים נמצאים. הם נמצאים ממנו ותלויים על מציאותו ואפשרי המציאות אבל לא נקרא נמצא מאד כי אם יחידו של עולם ברוך הוא. שאיננו תלוי על מציאות זולתו והוא מחוייב המציאות. וזה הספר יש לו הרמזות בזה לחכמת המספר וההכונה. ומצוה גוררת מצוה. ובראשונה הייתי חושב מה יהיה שם זה הספר. אם נקרא אותו ספר צדיקים. הייתי ממעט בכבוד החסידים שהם חכמים בודאי ולא עם הארץ חסיד ופירש״י אבל ירא חטא אפשר שיהיה שהרי עוסק בסחורה. אע״פ ששמואל הנביא נקרא שמואל הצדיק בסוף פרק במה בהמה יוצאה. וכן יש שמעון הצדיק. ובפרק תתכלת חסידים פירש רש״י זריזים למצות. ובבבא קמא פרק המניח אמרו מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דנזיקין. ואמרי לה מילי דברכות. ואמרי לה מילי דאבות. ובפרק כל כתבי אמר רבא וכי חסידי אגרא בשבתא שקלי. אלא אמר רבא הכא ביראת שמים עסקינן דלא ניחא ליה ליהנות מאהרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח. ופירש רש״י אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש בו גדנוד עבירה. ואע״ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקרא קא זכי. ומיהו חסיד לא מיקרי אא״כ מוותר משלו. והכא בירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו ולא ניחא ליה דליתהני מאחריני בזכיה דהפקר דירע דשלא מרצונו הפקירו ובחנם לא ניחא ליה למטרח דלאו חסיד הוא למחול על שלו עד כאן. ומכאן נראה מעלת החסיד על ירא שמים. ובמסכת תמורה ובפרק הגוזל קמא שלא נקרא חסיד אלא מי שלא חטא כל ימיו מעיקרו. וגם יראתי לומר ספר חסידים. בעבור כבוד החכמים החסידים שהוזכרו בזה השם. יוסי בן יועזר ור׳ יוסי הכהן ור׳ יהודה בן בבא ור׳ יהודה בר אלעאי הנסמך ממנו ודוד המלך ועזרא הכהן הלל ובבא בן בוטא ורבי עקיבא ושמואל הקטן ושמעון החסיד הנזכר בתלמוד ודומיהם. ויראתי שלא ישרפוני בתכל פיהם ולהם דומיה תהלה. ולכן קראתיו ספר יוחסין כמו שהם ע״ה קורין כן בפסחים פרק תמיד נשחט. רבי שמלאי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה ניתני לי מר ספר יוחסין פירש רש״י מתניתא דדברי הימים. אמר ליה מהיכן את אמר ליה מלוד והיכן קביעותך בנהרדעא אמר ליה אין שונין לא ללודים ולא לנהרדעיים וכל שכן דאת מלוד ומותבך בנהרדעא. פירש רש״י לדחותו נתכוין. אכפייה אמר ליה מתנינא לך. אמר ליה ניתני לי מר בתלתא ירחי אמר ליה ומה ברוריא דביתהו דרבי מאיר ברתה דרבי חנינא בן תרדיון דהות קא גמרת תלת מאה שמעתתא מתלת מאה רבנן ביומא דסיתוא ואפילו הכי בתלת שנין לא יצאה ידי חובתה. ואת אמרת ניתני לי מר בתלתא ירחי. שקל קלא פתק ביה. פירוש נטל צרור והשליך בו. וכן בפרק ידיעות הטומאה שקל קלא פתק ביה. וכן בסוף פרק קמא דעבודה זרה בענין רבי מאיר ובפרק מי שאחזו פתקיה ארבע מאה פרסי לשלמה. בהדי דקא רהיט ואזיל אמר ליה מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו אמר ליה צורבא מרבנן את הא ואימא לך לשמו ושלא לשמו פסולו בגופו לאוכליו ושלא לאוכליו אין פסולו בגופו וכו׳ דאפשר לברר איסורו וכו׳. בירושלמי רבי שמלאי אתא לקמיה דרבי יונתן אמר ליה אלפא אלפי אגדה אמר ליה מסורה בידי מאבותי שלא ללמד אגדה לא לבבליים ולא לדרומיים מפני שהם גסי הרוח ומעוטי תורה ואת נהרדעאי ודר בדרום. ועוד שם אמר ליה אמור לי הדא מלתא מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו וכו׳. אמר רמי בר רב יודן מיום שנגנז ספר יוחסין תשש כחן של חכמים וכהה מאור עיניהם דאמר מר זוטרא בין אצל לאצל טעונים ארבע מאה גמלי דדרשא. פירש״י נגנז נשתכח טעמם בין אצל לאצל שני פסוקים בדה״י, ובעל הערוך פירש שהוא פסוק אחד התחלתו אצל וסופו אצל ואעפ״כ טעון ארבע מאה גמלי דדרשא. זה פירש בערך אצל. וכן בבראשית רבה ויקרא רבא ובמדרש רות אמרו לא ניתן דברי הימים אלא להדרש. והנך רואה כמה הגדילו הענין הזה ואף על פי שזכר הרמב״ם ז״ל במפתח המשנה שאין בו תועלת גדולה. רצה לומר להזכיר שמות החכמים ויחוסם אינו כן כי היא תועלת גדולה להחזיק ידינו בתורה שבעל פה להחזיק הקבלה עד משה אדון הנביאים שקבלה מיד הקב״ה וכיצד בא מחכם וחסיד לחכם וחסיד עד אור העולם הוא רבינו הקדוש שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. ועוד הרמב״ם ז״ל עצמו בהקדמה כשבא לפרש למה כתב רבי מסכת אבות אמר להודיע לנו שהקבלה איש מפי איש אמת וכו׳. ורש״י פירש בזה עיקר גדול אי בסוף פרק אלו מציאות על ענין הדר דרש להו תנירין למשנה לפי שירא שישתכחו המשניות ויחליפו שמות החכמים ובמקום חייב יאמרו פטור ובמקום אסור יאמרו מותר. ולא לבטלה כי אם לעיקר גדול נעשה הספר הראשון שהוא ספר בראשית כל סדר הדורות ושמותם. וכן הספר הרביעי שאע״פ שיש בו מצות רבות נזיר וסוטה וברכת כהנים ורוב ענין הקרבנות והנרות וציצית ונדרים ודיני טומאה וטהרת לא נקרא הספר ההוא אלא על שם הפקודים שהתחיל בו לעיקר גדול. שכן אמרו במסכת יומא במשנה ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה. וכבר ידעת מה שהגדילו האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם בפרק כל הבשר ובפרק קמא דמגילה וכן בפרק ששי הנוסף על מסכת אבות. וכמה כעס על זה רבי יוחנן על רבי אלעזר בן פדת כדאיתא ביבמות ובשקלים בירושלמי. וכן במדבר סיני רבה. ואני תמה מי התיר למחברים לכתוב הפסקים בלא הזכרת שם האומרם. ולמה לא עשו כרי״ף וכהרא״ש ז״ל. אלא שסמכו גם כן על מה שדרש אז רבי יעקב בר אידי לפייס לרבי יוחנן כי כיון שהיה תלמידו רבי אלעזר על הסתם משמ׳ ר׳ יוחנן אומר. וכן המחברים כבר ידוע כי משם חכמי התלמוד אומרים אבל יותר טוב עשו הראשונים. וגם להרמב״ם ז״ל הקשו לו זה והשיב כי גם רבינו הקדוש עשה זה באמרם בתלמוד סתם מתניתין רבי פלוני ולא הזכיר שמו כי אם בדבר מחלוקת שהיה לו ספק קצת או לבטל סברא כמו שאמר בעדיות. ועוד יש לנו תועלת לדעת מי הם החכמים כדי להקשות מדבריהם לדבריהם

בדברת

כאמרם בתלמוד לא גידל בר מנשי׳ ולא גידל בר מניומי אלא גידל סתמא למאי נפקא מינית למידמא דידיה אדידיה. וכן אמרו באבין סתמא. ובפרק קמא דחולין שבח רב יוסף לעצמו נגד רבי זירא דרב יוסף גמר שמעתא מרב יהודה רבו שהיה מדקדק רב יהודה אפי׳ ספיקי דגברי.. ועוד תועלת גדול לענין לפסוק הלכה נגד החולקים עליהם שזהו עיקר התורה וגם מסדר הדורות דהלכה כבתראי מאביי ואילך. ובפרק רבי אליעזר דמילה כתב הרא״ש תמתני על רב אלפס דכתב דהלכה כרבה דהוא בתראה נגד רב ובשאר הוכחי כתב דמאביי ואילך הלכה כבתראי אבל קודם לכן קיימא לן דהלכה כרב לגבי תלמיד ואלו נחלקו רבה ורב יוסף כל שכן שהלכה כרבה שהוא רבו מרב יהודה רבם. ובפרק שני דעירובין כתב הרא״ש הרב רבי מאיר פסק כרבא והרמב״ם כרבה וכן נראה דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ומאביי ורבא ואילך קי״ל הלכה כבתראי אבל לא כאביי גרבא כנגד רבה. אבל בריש פרק גיד הנשה בלובן שבתוך הכוליא מהרא״ש והתוספות נראה להסך שפסקו כאביי נגד רבה רבו וכן בתחלת סוכה כרבא נגד רבה רבו, אבל בפרק המדיר כתב הרא״ש ז״ל שנסתפקו הגאונים ז״ל אם יובן זה גם כן בנגד רבה שהוא רבו של אביי ורבא ואזלינן לחומרא. וכן להזכיר באיזה מקום היו יש תועלת לידע ההלכה. כמו שאמרו בסוף גיטין גבי ענין דמבטלינן קלא אם יהיה הלכה כרב ששת כיון שהיה שוכן בנהרדעא מקום שמואל כדאיתא בפרק בני העיר. וכן כתב רבינו שמשון בספר כריתות כי מתפעות הגדולות התכרחיות לדעת דרכי התלמוד הוא לידע התנא והאמורא מי הוא ובאיזה מקום היה, וכן הלכה כרבנו כשחולק עמו תלמידו כדגיון הוין מרבי עקיבא עם רבי אליעזר רבו כדאיתא בפרק כיצד מברכין בעבור שמצאנו אותו נושה לדעת בית שמאי כדעת הירושלמי ובפרק רבי אליעזר דחולין. בהלכות גדולות ז״ל והרי״ף והרמב״ם פסקו כרבא המקנהו בכותל ולא בקרקע. ורבי זרחיה הלוי פסק כרב פפא משום דבתראה הוא, והרמב״ן ז״ל השיג עליו כי רבא רביה דרב פפא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. והרשב״א ז״ל כתב ראי מהא לא איריא דבבתראי לא אמרינן הכי דהא רב נחמן רבית דרבא ואפילו הכי כל שלא היה יושב לפני רב נחמן קיימא לן כרבא. וסימנא איבא במילתא דכל היכא דאשכחן אמר ליה רבא לרב נחמן הוא החשבינן ליה תלמיד יושב לפני רבו ולא קיימא לן כוותיה אבל כשנחלקו שניהם כשני חולקים בעלמא הלכה כרבא. והכא נמי ברב פפא שנחלק על רבא הוא אפשר דכיון דבתראה קיימא לן כוותיה, וכן הרא״ש פסק כרב פפא דבתראה הוא. וכמו שהקפידו בהלכות לאמרם בלשון רבו כמו שאמרו הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלים את המקוה אלא שחייב אדם לומר בלשון רבו כמו שפרש הרמב״ם כשם אבותיו כי שמעיה ואבטליון היו גרים ולא היו יודעים להזכיר בגרונם ה״א ובמקום הין אומרים אין. ועוד אמר יש מי שפירש שאמרו הן ולא הי״ן ביו״ד, ופירש רש״י בפרק קמא דשבת אינו לשון משנה אלא לשון תורה וכך שמעה מפי שמעיה ואבטליון. ובעל הערוך בערך לשון פירש שלא אמר קבין ולוג אלא הין בלשון משה רבו או בלשון שמעיה ואבטליון. והיטא על בעל הערוך כי לוג שמו לשון תורה הוא וכן בנביאים כתיב שומרון מצינו לשון, קב ורובע הקב חריונים וכו׳ ואלו גורסין הין בה״א ולא בא׳ ולא בחסרון יו״ד וכו׳ כן בשמות עצמם היו מקפידים וכן בפרק שלשה שאכלו יתיב רב ספרא וקאמר לטעם אמר ליה רבינא לטעום איתמר למאי נפקא מינה משום דחייב אדם לומר בלשון רבו. וכן בפרקא קמא דבכורות ובפרק רבי ישמעאל בעא ר׳ אסי מר׳ יוחנן יין שמסכו גוי אמר ליה מזגו בגימ״ל וזיי״ן אמר ליה והא כתיב מסכה יינה אמר ליה לשון תורה להוד ולשון חכמים לחוד. וכן בפרק ראשית הגז הקפיד רבי יוחנן על איסי בר היני מלשון תורה ללשון חכמים שהיה קורא כפי גרסת רש״י איסי לבנו רחלים ככתוב בתורה ואמר ליה רבי יוחנן שיקרא רחלות בלשון חכמים. אבל בגמרא אומר כי רבי יוחנן היה קורא עם בנו. ורש״י נשמר כי לא ראינו בן לרבי יוחנן כי מתו בניו ואין זה דוחק כי אולי זה הבן מת לו בן עשר למשנה או גדול יותר. או אולי נשאר לו בן לזקנותו עם בנותיו שנשארו לו כמו שראינו שאמר לרבי אלעזר אי משום בני וכו׳ וראינו לרבי אלעזר שהיה לו בן שמו רבי פדת כשם זקנו. ומה שאמרנו כי בשמות החכמים הקפידו כן זה מצאנו בגמרא דיומא שהיה קורא רב חנן לחייא בר רב זכריה בן קפוטל בפ״א, ואסר ליה רב שיקרא בבי״ת קבוטל. ובירושלמי רב כהנא שאמר לרב מאי ניתני קבוטר קבוטל והוא קיים מצלי באצבעיתיה ספר קבוטר. וכן בפרק כיצד מעברין שאמר ר׳ יוחנן שקרא עם רבי אושעיא רבו שמונה עשרה שנה ולא למד במשנה ממנו כ״א מאברין והוא באל״ף, ועוד שם אנשי יהודה שדקדקו בלשונם נתקיים תלמודם ולא לאנשי גליל. וכן שבחו לר׳ רחבה דפומבדיתא בסוף פרק אין עומדין דהוה דייק מפומיה דרב יהודה רבו המלות ושמא דגברי שאמר הר הבית סטיו לפנים מסטיו ולא אמר אצטבה או אצטונית כדאמרינן בפרק קמא דפסחים ובהרבה מקומות. ובשמות יש מפרשים כי בשמות דייק כי נסתפק לו אם שמעה משם ר״י בר אילעאי או מר׳ יהודה. וכן פירש רב צמח גאון בערך דחבה. אבל רש״י פי׳ בפרק מקום שנהגו שספק שמעה מרב יהודה או מרבי יהודה נשיאה דתני נמי בהאי דרא. וכן פירש רשב״ם ז״ל. אבל בפירקא קמא דביצה רש״י חזר בו ואמר כי הוא רב יהודה ולא רבי יהודה נשיאה כי לא באה רחבה את ר׳ יהודה נשיאה אע״פ שהיה בדורו, כי הוא בפומבדיתא ורבי יהודה נשיאה בא״י. והערוך בערך רב האריך בזה משם רבינו חננאל, אע״פ שהתוספות בפרק אלו טרפות ובתחלת ביצה לא רצו הפירוש הזה האחרון, המפרשים אמתו אותו. וכן האינו בקידושין שהקפיד רב יהודה על רב נחמן כשהלך לפניו לדין אפי׳ במילי דעלמא. ובפרק הגוזל קמא אמר ליה רב אשי למר קשישא, לאו אמינא לך תהליף גברי. ההוא משמיה דרבי אלעאי איתמר. וכן הרמב״ן ז״ל כתב בכי תשא את שמותם על שפתיך. ועל שכן בזה הספר הקטן שאנכי גורא אביא פירוש דין תועלת שנראה בעיני שהוא חידוש. ואני שואל עזר מהשי״ת שיורני דרך האמת ואזכה לגמרו ולכתבו: אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה׳, ואענה חורפי דבר כי בטחתי בדבריך. מזקנים אתבונן כי פקודיך נצרתי. פנה אלי וחנני כמשפט לאוהבי שמך. אמן:

אדם דור ראשון. יום ששי ליצירה. (ילקוט פ' בראשית דף ו' ע"ב מפרקי רבי אליעזר) באחד בשבת נכנס אדם במימי גיחון העליון עד שהגיעו המים עד צוארו והיה מתענה שבע שבתות ימים עד שנעשה גופו ככברה. עד שאני בחיים אבנה לי בית מלון לרבצי. אמר ומה הלוחות ע"י שכן עתידין ליכתב באצבעו של הקב"ה עתידין מימי הירדן לברוח מפניהם. גופי שנבלו שתי ידיו ורוח נשמת פיו שנפח באפי על אחת כמה וכמה לאחר מיתתי יבאו ויקחו את עצמותי ויעשו להם עבודה זרה אלא הריני מעמיק את ארוני למטה לארץ מערה לפנים ממערה לפיכך נקראת מערת המכפלה: (ילקוט בראשית סוף סי' ל"ד מן ויקרא רבה) כ"ו דורות קדמה דרך ארץ את התורה שנאמר לשמור את דרך עץ החיים. דרך זה דרך ארץ. ואחר כך עץ החיים זה התורה. ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת. וכל ימיו של אדם תתק"ל שנה ומת שנת תתק"ל ליצירה. ליוני פ' חיי ר' קסמא אומר שת קבר אדם. ר' רחומאי אומר הקב"ה קבר אותו. ובסדר עולם חנוך קבר אותו וחיה אחריו כ"ח שנים: (ילקוט בראשית דף י"א פ"ד סי' מ"א) זה ספר הקב"ה עיבר את השנה ואחר כך מסר לאדם שנאמר זה ספר תולדות אדם. אדם הראשון מסר לחנוך ונכנס בסוד העבור ויעיבר את השנה שנאמר ויתהלך חנוך את האלהים. חנוך מסר לנח ועיבר את השנה שנאמר עוד כל ימי הארץ וגו'. נח מסר לשם ועיבר את השנה ונקרא כהן שנאמר נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. ומלכי צדק מלך שלם וגו'. וכי כהן היה. אלא על ידי שהיה בכור והיה משרת לאלהיו ביום ובלילה נקרא כהן. ושם מסר לאברהם ועיבר את השנה שנאמר והוא כהן לאל עליון. אברהם מסר ליצחק ועיבר את השנה לאחר מיתתו של אברהם שנאמר ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'. על ידי שנכנס בסוד העיבור ברכו ברכת עולם. יצחק מסר ליעקב. יצא יעקב לחוצה לארץ ובקש לעבר את השנה א"ל הקב"ה ליעקב אין לך לעבר הרי יצחק אביך יעבר את השנה בארץ שנאמר וירא אלהים אל יעקב עוד למה עוד שפעם ראשונה נגלה עליו ומנעו מלעבר את השנה בחוצה לארץ וכשבא לארץ אמר לו הקב"ה קום עבר את השנה ועל שנכנס בסוד העבור ברכו ברכת עולם. יעקב מסרו ליוסף ואחיו והיו מעברים את השנה בארץ מצרים. מת יוסף ואחיו נתמעטו העבורים וכך עתידים להתמעט בסוף מלכות רביעית. וכשם שנגלה הקב"ה על משה ואהרן כך עתיד להגלות על מלך המשיח: (במדרש אסתר דף ל"ז ע"ד) רבי ברכיה פתח מי פעל ועשה קורא הדורות מראש וגו' בתחלת בריותו של עולם התקין הקב"ה לכל אחד ואחד מה שראוי לו. אדם ראש ליצורים. קין ראש להורגים. הבל ראש לנהרגים. נח ראש לנמלטים. אברהם ראש למולים וכו':

שת דור שני. ק"ל ליצירה. ויחי שת חמש שנים ומאת שנה ויולד את אנוש. ושני חייו של שת תתקי"ב שנה. ומת שת ונקבר שנת אלף ס"ב ליצירה: (ילקוט פר' בראשית מפר"א משת עלו ונתייחסו כל הדורות של צדיקים וכו'):

אנוש דור שלישי רל"ה ליצירה. ויחי אנוש תשעים שנה ויולד את קינן. וכל ימיו של אנוש תתק"ה שנה. ונקבר שנת אלף ק"ת ליצירה:

קינן דור רביעי. שכ"ה ליצירה. ויחי קינן שבעים שנה ויולד את מהללאל. וכל ימיו של קינן תתק"י שנה. ונקבר שנת אלף רל"ה ליצירה:

מהללאל דור חמישי. שצ"ה ליצירה. ויחי מהללאל חמש שנים וששים שנה ויולד את ירד. וכל ימיו של מהללאל תתצ"ה שנה. ונקבר שנת אלף ר"צ ליצירה:

ירד דור ששי. ת"ס ליצירה. ויחי ירד שתים וששים ומאת שנה ויולד את חנוך. וכל ימיו של ירד תתקס"ב שנה. ונקבר שנת אלף תכ"ב ליצירה:

נשלם תקל"ב הראשון שהו משלימים חמה ולבנה מהלכתן ומתחילין מהלכתן בנקודה אחת:

חנוך דור שביעי. תרכ"ב ליצירה. ויחי חנוך חמש וששים שנה ויולד את מתושלח ויתהלך חנוך את האלהים וגו'. וכל שני חייו של חנוך שס"ה שנה. ואיננו כי לקח אותו אלהים שנת תתקפ"ז ליצירה: (עיין באותיות דר' עקיבא דף ט"ו ובספרי קבלה תמצא שחנוך בן ירד הוא מטטרון ומעיד שהשם ית' ראשון ואחרון ומבלעדיו אין אלהים וכו'. ובבראשית רבה פר' כ"ה אמר רבי איבו חנוך חנף היה פעמים צדיק פעמים רשע. אמר הקב"ה עד שהוא צדיק אסלקנו):

מתושלח דור שמיני. תרפ"ז ליצירה. ויחי מתושלח שבע ושמונים ומאת שנה ויולד את למך. וכל ימיו של מתושלח תתקס"ט שנה. ונקבר שנת אלף ושש מאות וחמשים ושש ליצירה. ומילה כל שנותיו עד המבול. וקבר את בנו למך ה' שנים קודם המבול: (ילקוט בראשית דף י"ב ע"א ממדרש אבכיר) אמרו מתושלח צדיק גמור היה. וכל דבור ודבור שהיה יוצא מפיו היה מושל ר"ל משלים בשבחו של הקב"ה. והיה שונה ט' מאות סדרי משנה כיון שמת שמעו קול רעש ברקיע שהיו עושין לו הספד והיו יורדין דמעות מעיני חיות על מקום פטירתו. כיון שראו כך עשו לו הספד מלמטה וקבע להם הקדוש ב"ה זמן אחר זמן לדור המבול בשכר שהספידוהו ז' ימים. ובב"ר פרשת נח ויהי לשבעת הימים מלמד שתלה להם הקב"ה שבעת ימי אבלו של מתושלח הצדיק כדי שיעשו תשובה ולא עשו:

למך דור תשיעי. תתע"ד ליצירה. ויחי למך שתים ושמונים ומאת שנה ויולד בן ויקרא את שמו נח. וכל ימיו של למך תשע"ז שנה ונקבר שנת אלף ושש מאות וחמשים ואחת ליצירה:

נח דור עשירי. אלף נ"ו ליצירה. ופרטן אדם ק"ל. שת ק"ה. אנוש צ'. קינן ע'. מהללאל ס"ה. ירד קס"ב. חנוך ס"ה. מתושלח קפ"ז. למך קפ"ב. ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת: ויהיו כל ימי נח תתק"נ שנה ונקבר שנת ב' אלפים ושש ליצירה. נולד יפת בנו הגדול שנת אלף תקנ"ו ליצירה. נולד חם בנו השני שנת אלף תקנ"ז ליצירה. נולד שם בנו השלישי שנת אלף תקנ"ח ליצירה. שנאמר שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול. והפסוק הקדים לשם מפני צדקתו וחשיבותו. ושנולד מהול. ושיצא ממנו אברהם:

שנת תתקפ"ז ליצירה נלקח חנוך שנאמר ויתהלך חנוך את האלהים אחרי הולידו את מתושלח שלש מאות שנה ויולד בנים ובנות. ויהי כל ימי חנוך שס"ה שנה. ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אותו אלהים. נמצא שחנוך נלקח שנת תתקפ"ז ליצירה. אחרי שראה את אדם הראשון בחייו ש"ח שנה. ולקח אותו אלהים אחר שקבר אדם נ"ז שנה. וזה לדברי בעל סדר עולם לעיל אצל פטירתו של אדם. וכשתמצא לומר (ר"ל כשתבא לתמונת הדברים) הרי לפניך. כשנולד חנוך היה שת בן תל"ב שנה. ובן תתכ"ז כשנלקח חנוך וראה אותו שס"ה שנה. ואנוש היה בן שפ"ז שנה. ובן תשכ"ב בעת שנלקח. וראה אותו שס"ה שנים. וקינן היה בן רצ"ז שנה. ובן תרס"ב בעת שנלקח. וראה אותו שס"ה שנה. ומהללאל היה בן רכ"ז שנה ובן תקצ"ב בעת שנלקח. וראה אותו שס"ה שנה. וירד אביו היה בן קס"ב שנה. ובן תקכ"ז בעת שנלקח וראה אותו שס"ה שנה. כשנולד מתושלח היה חנוך אביו בן ס"ה שנה. וחיה אחריו תל"ה שנה. ובן ש' שנה כשנלקח. ולמך נכדו בן מתושלח היה בן מ"ם שנה כשנלקח חנוך זקנו. נמצא בהכרח כשנולד נח היה מתושלח בן שס"ט שנה. וראה את נח ת"ר שנה:

שנת תתק"ל ליצירה. נפטר אדם הראשון. אחר שראה שת בנו ת"ת שנה. ונכדו אנוש תרכ"ה שנה. ונינו קינן תר"ה שנה. ומהללאל תקמ"ה שנה. וירד ת"ע שנה. וחנוך ש"ח שנה. ומתושלח רמ"ג שנה. נמצאת אומר שת שמש את אדם ת"ת שנה. ואנוש שמש את אדם תרכ"ה שנה. ונינו קינן תר"ה שנה. ומהללאל תקמ"ה שנה. וירד ת"ע שנה. וחנוך ש"ח שנה. ומתושלח שמש את אדם רמ"ג שנה. וממנו הקבלה:

שנת אלף מ"ב ליצירה מת שת דור שני בנו של אדם הראשון:

שנת אלף ק"ת ליצירה. מת אנוש דור שלישי:

שנת אלף רל"ה ליצירה. מת קינן דור רביעי.

ביוסיפון ספר שני פי"א בדברי אלכסנדרוס מוקדון שכתב לרבו ומלמדו הגדול אריסטוטעלעס ויגד לו אשר קרהו בארץ הודו. זה לשונו. כאשר באתי בארץ פרסיא קץ היא מדינת ארץ הודו באתי באיי הים, ושם מצאתי בני אדם דומים לנשים ואוכלים דגים חיים ומדברים בלשון בנ"א בלשון יונית. ויאמרו לי ראה כי בתוך זה האי קבורי מלך קדמון ושמו קינן בן אנוש שהיה קודם המבול מולך על כל העולם כלו. והיה האיש ההוא חכם ומבין בכל החכמות ומושל ברוחות ובשדים ובמזיקים. ויבן בחכמתו כי הש"י יביא מבול על הארץ. ויכתוב את העתיד להיות מזה על לוחות אבן ונכס שם והכתב כתב עברי. ויכתוב עוד בכתב ההוא כי בימיו הציף אוקיאנו"ס (הוא ים אוקינוס) שלישו של עולם. וכן עשה בימי אנוש בן שת בן אדם הראשון וכו'. ויש סמך לזה בדברי רז"ל בב"ר ובמקומות אחרים. שני פעמים כתיב הקורא למי הים וישפכם כנגד שני פעמים שעלה הים והציף את העולם. ועד היכן עלה בראשונה ר' יודן ור' אבהו ור' אלעזר בשם ר' חנינא בראשונה עלה עד עכו ועד יפו ובשניה עלה עד כיפי ברבריא"ה (מצר גיבראלט"ר). ר' חנינא ור' אחא בשם ר' חנינא בראשונה עלה עד כיפי ברבריא"ה ובשניה עד עכו ועד יפו הדא הוא דכתיב ואומר עד פה תבא ולא תוסיף ופה ישית בגאון גליך, עד פה תבוא ולא תוסיף עד עכו תבא ולא תוסיף, ופה ישית ביפו ישית בגאון גליך. רבי אלעזר בשם רבי חנינא אמר בראשונה עלה עד קאלבריא"ה ובשניה עד כיפי ברבריא"ה. (ב"ר סוף פרשה כ"ג):

שנת אלף נ"ו נולד נח. שנת אלף ר"ל מת מהללאל דור חמישי:

שנת אלף תכ"ב. מת ירד דור ששי. שנת אלף תרנ"א. מת למך דור תשיעי:

שנת אלף תרנ"ו היא שנת המבול. בו מיתה מתושלח הצדיק כל שנותיו ומת סמוך למבול. והקב"ה המתין להם עוד נוסף על ק"כ שנה שנתן להם זמן לשוב שנאמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה. עוד המתין להם שבעת ימי אבלו של מתושלח. ואחר כך הביא עליהם את מי המבול. שם שמש את מתושלח נ"ח שנה. ומתושלח שמש את אדם רמ"ג שנה: ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ. (במסכת נדה פרק האשה) סיחון ועוג אחים הוו כו'. ובתנחומא ויבא הפליט (בענין לוט) זה עוג שפלט מדור המבול. ובמדרשו של רבינו בחיי פר' חקת שמחזאל מבני האלהים בא על אשתו של חם סמוך לכניסתו לתיבה ונולד סיחון. ולפיכך שמש חם בתיבה לחפות על אשתו:

שנת אלף תרנ"ח ליצירה היא שנתים אחר המבול נולד ארפכשד לשם בן נח וכו'. שנת אלף תרנ"ג ליצירה נולד שלח לארפכשד. שנת אלף ותשכ"ג ליצירה נולד עבר. ותפש בית המדרש

וישיבה

ושיבה; והוא אבי כל בני עבר. שנת אלף ותשכ"ז ליצירה נולד פלג. ועבר אביו התנבא עליו שבסוף ימיו תתפלג הארץ ללשונות. שפלג חי רל"ט שנים וכל שנותיו לאלף ותתקצ"ו ליצירה ואז נפלגה הארץ. שנת אלף תשפ"ז ליצירה נולד רעו. שנת אלף תתי"ט ליצירה נולד שרוג. שנת אלף תתמ"ט ליצירה נולד נחור. שנת אלף תתע"ט ליצירה נולד תרח אבי אברהם. שנת אלף תתקמ"ח ליצירה נולד אברהם. אחר כך נחור. ואחר כך הרן. המבול היה בשנת אלף תרנ"ו. ומהמבול עד אברהם רצ"ב שנה. שנת אלף תתקנ"ח ליצירה נולדה שרה. וקבלת רז"ל שהיא יסכה בת הרן אחי אברהם. והוליד אותה הוא בן ז' שנים שהרי הרן היה שלישי לאברהם:

שנת אלף תתקצ"ו ליצירה היה הפלגה. והיא שנת ש"מ אחר המבול. וכן הוא בבראשית רבה פרק כ"ו. וזה פרטן. אדם ק"ל. שת ק"ה. אנוש צ'. קינן ע'. מהללאל ס"ה. ירד קס"ב. חנוך ס"ה. מתושלח קפ"ז. למך קפ"ב. נח ת"ר עד המבול. הרי אלף תרנ"ו שנה עד המבול. ומהמבול עד הפלגה ש"מ שנה. וזה פרטן. ב' שנים אחר המבול נולד ארפכשד. ל"ה של ארפכשד. ל' של שלח. ל"ד של עבר. רל"ט של פלג. שבסוף ימיו נפלגה הארץ. שהרי לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש כו'. הרי ש"מ שנה מהמבול עד הפלגה. נמצא שהפלגה היתה שנת אלף תתקצ"ו ליצירה. וכל שנותיו של נח היו תתק"ן. נמצא שמת נח שנת שני אלפים ו' ליצירה. והם י' שנים אחר הפלגה. ואברהם היה בשנת הפלגה בן מ"ח שנה. נמצא שהיה אברהם בן נ"ח כשמת נח: כסימנו של הראב"ע ז"ל:

מהיצירה ועד המבול אלף ותרנ"ו שנה: המו שנראה בתורה. (וכמו שכבר אמרנו לעיל בפרטות ובפירוש). והרמב"ם בספר שופטים פרק ט' דהלכות מלכים ומלחמותיהם כתב אדם נצטוה שש מצות. על עבודה זרה. על ג"ע שפיכות דמים. על הגזל. ברכת השם ועל הדינים וכו'. אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו. והדעת נוטה להן. מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוה. הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו. נמצא ז' מצות. ובפרק גיד הנשה סוף דף צ"ב. שלשים מצות נצטוו בני נח ואין מקיימין אלא שלשה. שאין כותבין כתובה לזכרים. ואין שוקלין בשר המת במקולין. ואחת שמכבדין את התורה (עיין שם ברש"י) וכן היה הדבר עד אברהם. בא אברהם נצטוה יתר על אלו במילה. והוא התפלל שחרית. ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום (היא שנקראת תפלת מנחה). ויעקב הוסיף גיד הנשה. והתפלל ערבית. ובמצרים נצטוה עמרם (אביו של משה רבינו) במצות יתירות. עד שבא משה רבינו ונשלמה התורה על ידו. ובפרק עושין פסין אדם

הראשון חסיד גדול היה ונתענה מאה ושלשים שנה השנים שפירש מאשתו ובסוף הוליד את שת בדמותו שקודם לזה נולדו רוחין ושידין משכבת זרע לאונסו. ומתושלח הצדיק בנו של חנוך הנהפך לאש מבשר כפי הקבלה כמו אליהו ז"ל. כמו שאמרו התוספות בפרק אלו טרפות כי לקח אותו אלהים וקרא שמו מטטרון. ומת שבעת ימים קודם המבול רצה לומר מתושלח הצדיק. ואז נח בן ת"ר שנה:

מהמבול עד מולד אברהם אבינו ראש היחס אב המון גוים רצ"ב שנים וכשהיה אברהם אבינו בן מ"ח שנה עשר שנים קודם שמת נח היה דור הפלגה שנתישבו בו הארצות ללשונותם בסוף ימיו של פלג כדאיתא בפרק קמא דשבת ובסדר עולם. ונקרא ג"כ פלג כי ממנו ואילך נפלגו חיי האנשים ולא היו חייהם כ"א חצי ימיהם של הראשונים וגם הוא מת בחצי ימיו של עבר אביו אבל שם בן נח ראה י"ב דורות עד שנת כ' ליעקב אבל עבר בן נכדו של שם חיה עד ע"ט שנים ליעקב ובית דינו של שם גזרו על הזנות שנאמר ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף כדאיתא בע"ז ובסנהד':

ונח מת בשנת נ"ח למולד אברהם והסימן נתן הראב"ע ז"ל היה אבינו אברהם בן נ"ח כשמת נח. וכשנמול אברהם היה בן צ"ט שנים ואז היה הפיכת סדום שהוא נ"א שנה אחר דור הפלגה וקרוב לנ"ב שנה אבל צוער היתה שנה אחת ישובה אחר ישוב סדום וזהו שאמר אמלטה נא שמה כמספר נ"א שנה כדאיתא בפרק קמא דשבת:

אברהם אבינו ע"ה שמר כל התורה כולה שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי וגמרא דעבודה זרה שלו היה ארבע מאות פרקים. ובפרק אמר להם הממונה שמר אפילו עירובי תבשילין ויש בזה סוד למה לא הזכירו מצוה אחרת אלא לומר שהוא ע"ה הודיע חדוש העולם שנאמר הרימותי ידי וגו' קונה שמים וארץ. ואם כן לא יקשה מאמר אברהם קנין אחד. שנאמר קונה שמים וארץ. שהוא הודיע שהם קנינו של הקב"ה ע"ד שאמרו כל האומר ויכלו בליל שבת כאלו נעשה שותף להקב"ה במע"ב שחדוש העולם הוא ע"ה לימדו בפי הבריות כדאיתא בב"ר פרשת מלכי צדק אע"פ שבגמ' פסחים על ענין הושע אמרו שם ג' קנינים קנה הקב"ה ולא זכרו שם אברהם אלא לשמים וארץ אמרו קונה שמים וארץ. עם כל זה אברהם לימדו לבריות. וכבר ידוע כי טעם העירוב משום זכור את יום השבת אחר שבא להשכיחו כדי שיברור מנה יפה גם לשבת וכן הוא שנשכח חדוש העולם כפי הכל והזכירו אברהם אבינו ע"ה. ובבראשית רבה פרשת תולדות עירובי חצירות והוא ג"כ שלא יוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים שהוא ע"ה הודיע שיש יחיד בעולם וקרא בקתדרא במצרים התכונה. כדי להודיע מצד התנועות על היחיד הראשון ופי הוא נראה כאשר זה גלוי בספר דברי הימים לנוצרים וזהו עיקר התורה והנסים

והנסים והוא ע"ה תקן זמן ג' תפלות אלא שבתורה אינו מפורש כי אם תפלת שחרית לו. ומנחה ליצחק. וערבית ליעקב. אולי כל אחד מהם היה יותר זריז כפי מדתו. אע"פ שאמרו כי אברהם זריז אחד במנחה ולכן אמרו שתקן כל אחד תפלה בפני עצמה אבל כיון ששמר אברהם אפילו דברי סופרים כל שכן התפלה שיש לה עיקר בתורה. וכן בריש פרק אמר להם הממונה צלותיה דאברהם. מכי משחרי כותלי ופרש"י תפלת המנחה שזמנה מחצי היום ואברהם שהיה זריז מקדים מתחלת זמנה עד כאן. ומזה נראה שיותר שכר יש למתפלל מנחה גדולה אעפ"י שמנחה קטנה היא בזמן תמיד של בין הערבים שבכל השנה חוץ מערב פסח וכן פירש בעל הערוך כי יצחק למד מאברהם תפלת מנחה ומה שאמרו צלותיה דאברהם פירוש תפלות האבות כלם ולא הזכיר אברהם אלא מפני שהוא עיקר וזה הביא בערך שחר. ורב צמח פירש צלותיה דאברהם תפלת מוסף שהיא ג"כ מתפלת שחרית שתיקן. וזה הפירוש אינו כי אפי' ר' יוסי בר חנינא שאומר תפלות אבות תקנום, תפלת מוסף לא תקנו האבות. כדאיתא בריש פ' תפלת השחר. ובתוספות בפרק תפלת השחר יצחק תקן תפלת מנחה והא דאמרינן צלותיה דאברהם וכו' יש לומר היינו אחר שתקנה יצחק. ונראה יותר כמו שפירשנו ונתנו סימן לאלו השלש תפלות האות השניה מהאבות בק"ר. בקרי"ם: ערבי ת. והוא עליו השלום רנ"ה לנח אע"פ שהיו עשרה דורות בימיהם שהיה בן נ"ח שנה כשמת נח כאשר נראה בפסוק כמו שאמרנו ונולד כ"ב שנה קודם תשלום שני אלפים מתהו. ומאז התחיל לדרוש התורה דלוני לומר כשהיה בן נ"ב שנים. ונחבש בכותא ובקרדא עשר שנים כדאיתא בסוף פרק המוכר את הספינה עד שגרשו המלך ממלכותו אבל בן ג' שנים הכיר את בוראו כמנין עק"ב אשר שמע כו' כמו שדרשו ביומא ובנדרים. והרמב"ם ז"ל כתב במדע כי בן מ'. שנה הכיר את בוראו וכבר השיג עליו הראב"ד והרמ"ך. אבל בבראשית רבה פרשת ויגש ובמדרש חזית אמרו ג"כ בן ג' שנים ושם בבראשית רבה פרשת תולדות נח. ובמד' חזית ג"כ אמרו בן מ"ח שנה שהוא שנת הפלגה הכיר את בוראו. והרמב"ם ז"ל מכאן למד אלא שלקח גרסא משובשת. וזה יהיה פירושו כי התחיל בן ג' שנים ונשלמה ידיעתו כשראה הפלגה וכי נפלאו מעשיו של הקב"ה בשנת מ"ח למולדו. וכשהיה בן נ"ב שנים התחיל לדרוש התורה כאשר אמרנו ונתקיים ואת הנפש אשר עשו בחרן. והיה בן שבעים שנה בברית בין הבתרים וחזר לחרן. וכשהיה בן ע"ה שנה אמר לו הקב"ה שילא מחרן ללכת לארץ ישראל כדאיתא בסדר עולם. והיה נגוע ועין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה ונדיב גדול אשריו ואשרי בניו אחריו:

יצחק אבינו נולד לק' שנים לאברהם בשנת שני אלפים ומ"ח ליצירה ונעקד בן ל"ז שנים.

(הג"ה. נעקד יצחק אבינו בהר המוריה ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה בגורן ארונה. הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כשילא מן התיבה והוא המזבח שהקריבו עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא. ומשם נברא. כך כתב הרמב"ם בפ' שני מהלכות בית הבחירה ע"כ). ובפרק הבא על יבמתו הוכיחו התוספות מספרי שרבקה היתה בת י"ד שנים כשנשאה יצחק אבל בסדר עולם. אומר בת שלש שנים והמדרשים חלוקים:

יעקב אבינו נולד לששים שנה ליצחק שנת שני אלפים וק"ח ליצירה והיה בבית מדרשו של שם ועבר. ומבניו לא ידענו באיזה שנה נולדו חוץ מיוסף הצדיק שהיה יעקב בן צ"א שנה כילד כשנכנס יעקב למצרים בן ק"ל שנה אז היה יוסף בן ל"ט שנה נמצא כשהיה בן צ"א נולד יוסף ואז נשלמו הי"ד שנים שעבד ברחל ולאה: ומדרך סברא נולד לוי כשהיה יעקב בן פ"ו שנים ה' שנים קודם שנולד יוסף וכן נראה מדברי חכמינו ז"ל. כילד כשנולד יוסף היה יעקב בן צ"א שנה ועוד שש שנים שעבד בלאן לבן הרי צ"ז ובדרך עד שבא לשכם נתעכב בסכות שנה וחצי כמו שפי' רש"י ז"ל שם מהכתוב. וא"כ בשנת צ"ט ליעקב באו לשכם ואז לוי בן י"ג שנים שנקרא איש חרבו על ירכו וא"כ נולד בשנת פ"ו ליעקב שהוא שני אלפים וקצ"ד ליצירה ומת לוי שנת ב' אלפים של"א ליצירה שהיו חייו ק"ל שנה. וקהת חיה קל"ג שנה. ועמרם ק"ל שנים כמו זקנו לוי. והוא מארבעה שמתו בעטיו של נחש ובנימין וישי וכלאב שהיה דומה כלו לאביו דוד המלך:

משה רבינו עליו השלום הוא השביעי לאבות הקדושים כמו השבת נולד אחר ל"ז שנים למיתת לוי שנת אלפים ושס"ח ליצירה ביום רביעי שבעה ימים לאדר שלש שעות מהיום כאשר כתב רבי אברהם בר חייא הספרדי ובידינו קבלה שארבע מאות שנה של גלות מצרים נמנו מיום שנולד יצחק. וכן הסכימו כל חכמי האומות וכן בדברי הימים שלהם וזהו מיצחק כי גר יהיה זרעך וכן בתרגום ירושלמי ומושב בני ישראל ומותב בני ישראל דיתיבו במצרים תלתין שמיטין ובהון אשלימו ארבע מאה שנין וכן תרגום מדלג על ההרים משוור בזכות אבהן מאה ותשעין שנין ואם כן נשארו מאתים ועשר שנים כמנין רד"ו וכיון שנולד יצחק בשנת שני אלפים ומ"ח תהיה יציאת מצרים בשנת שני אלפים ותמ"ח ליצירה שנת י"ו למחזור כדעת רבי חייא הספרדי ובעל יסוד עולם. והשנה השנית שהיו במדבר היא שנת י"ז שעשו שני אדרים. וזהו שצוה הקב"ה ויעשו את הפסח במועדו וגו'. ור' שמעון דורא"ן אמר שנת י"ז למנין ו' י' ד' כשיצאו ממצרים שהיא שנת י"ח למנין בהר"ד ושלא היתה אז מעוברת. ובפירוש ההגדה אמר זה. ונ"ל כפי הסברא שהיה בשנת ט"ז והיא מעוברת כי המולד ביום ג' הסימן

ג"א תש"ח והראיה ביום ד' בערב וראש חדש ביום ה' כדאיתא בסדר עולם. והראיה כי היתה מעוברת כי כבר עבר זמן האביב במכת הברד שנאמר כי השעורה אביב וכל שנת ט"ו פשוטה תקופת האביב ביום ב' של פסח. אע"פ שאינו קשה זה מאד למי שאומר שהיא פשוטה כי ידוע הוא כי במצרים יקדים האביב חדש אחד קודם ארץ ישראל כי לפעמים יש חטה חדשה בפסח אבל כפי מה שאמרנו עולה יפה בלא דוחק. ובשנת תמ"ח יצאו גאולים ואז היה משה בן פ' שנה ואז בחדש השלישי הוא חדש סיון ביום שבת ששה לחדש קבלו התורה מפי הקב"ה כדאיתא בפרק ר"ע בשבת. והוא תקן ג' תקנות ברכת הזן כשירד המן ושיהיו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח ותקן משמרות של אלעזר ואיתמר כדאי' בפרק בתרא דתענית. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ק דהלכות אבלות וכן בפ"ק דכתובות ירושלמי ובתורת האדם שגם משה תקן שבעת ימי אבלות ושבעת ימי משתה. וכתב ספרו ופרשת בלעם וספר איוב הסתום כדאיתא בפרק קמא דבתרא ושם בגמרא כי שנות איוב משנכנסו ישראל למצרים עד שיצאו וכן נראה בפסוק שחיה מאתים ועשר שנים וכן שם שהיה בימי יעקב וכן אמרו היש בה עץ אם אין שהוא איוב ואז מת איוב סר צלם מעליהם וה' אתנו. ובבראשית רבה פרשה נ"ז את עוץ בכורו רבי יוסי בן חלפתא אומר בירידתן למצרים נולד ובעלייתן מת שכן שנותיו של איוב ר"י שנה וכתוב בספר דברי הימים לנוצרים וליוונים כמו כן כי משה כתבו וכי איוב הוא יובב בן זרח מבצרה ממלכי אדום וכן נראה קצת מדברי הרמב"ן ז"ל שהיו מזרע אברהם הוא וחבריו אליפז ובלדד וצופר ואליהוא בן ברכאל הבוזי ממשפחת רם מזרע אברהם וגם היו מזרע עשו והיה איוב שוכן בערביאה ושבא ובארץ אדום שהיא דרומית לארץ ישראל ואעפ"י שהתרגום אמר בארץ עוץ ארמיניא שהיא ארץ יון וכן אומרים שקברו הוא בקוסטנטינופלא: (הגה"ה אמר ש"ס זה איוב הנקבר בקוסטנטינא הוא איוב אל אנצאר"י אשר בא לקוסטנטינא שנת ה' אחר מיתת חסין בן עלי הוא ועבד אלה בן עבאס ועבד אלה בן זיד עם נ' אלפים איש ות"ק אני משום ונהרג הוא בשער הנקרא איגרי קאפי וליון אשר עליו עשה [illegible] בן יורגי המלך הנקרא קוסטאנטין. ובא נ"ב שנה לביאת מחמד דוק באריכיהם והשכח). ובזמן משה ע"ה נביאים שביניהם תקנו תקנה רביעית שיהיו קורין בספר תורה בשני וחמישי ובשבת. ומשרע"ה קבל התורה ופירושה מאי שנתנה בסיני ובאהל מועד ובערבות מואב ומת בנשיקה על פי ה' כמו אחיו בשנת המ' בחדש אדר בשבעה באדר בחצי היום בעצומו של יום שנאמר בעצם היום הזה ביום שבת. ויש מדרש אחר שאומר בע"ש והיתה זאת השנה שנת אלפים ותפ"ח ליצירה ואז היה:

יהושע מקבל התורה מפי משה בן פ"ב שנה ונולד בשנת ת"ו ותקן עשר תקנות כדאיתא בפ' מרובה וברכת הארץ ואף על פי שאמרנו במשה רבינו ע"ה שלא תקן כי אם שלש תקנות בפ' במה מדליקין או' שהרבה תקנות וגזרות עשה ובפרש"י לא הביא אלא אחת מהם אבל במדרש על מעשה הקיסר שגזר שלא ידליקו אש ברומה יום אחד ועברו על מאמרו ומשה אמר לא תבערו אש וגו' נראה שלכל מצות התורה קורא תקנות וגזרות. ויהושע היה משבט אפרים כמו שמפורש בדברי הימים ובו נגמר היחס שלא היה לו בן כדאיתא בפסחים שלא בירך על הכוס שלא זכה לבן ורחב שנשאה יהושע לא היתה מז' עממים במנו' קי"ב ויצאו מיהושע ומרחב שמונה נביאים שהיו לו בנות כדאיתא בסוף פרק קמא דמגלה ושפט את ישראל כ"ח שנה כמו שמפורש בסדר עולם ומת שנת ב' אלפים ותקט"ז. ורבי שמעון בר צמח דוראן בחלק השלישי ממגן אבות בענין הנבואה אמר כי י"ד שנים שפט יהושע וזה אינו נראה כפי הקבלה בסדר עולם שעשה רבי יוסי לדעת רבי עקיבא וכן כפי הסברא שהכתוב אמר במרגלים כלם אנשים שנראה שהיו כלם שוים שלא יהיה אחד בן מ' שנה ויהיה אחר קרוב (לכ"ז) [לס'] שנים ובכלב אמר הפסוק בפירוש שהיה בן מ' שנה כאשר שלחו משה וכן ראוי שיהיה יהושע קרוב לזה שהיה בן מ"ב שנה ולא כ"ז שנים וכן כפי מנין השלש מאות שנה שאמר יפתח יוצא כפי סדר עולם ששפט יהושע כ"ח שנה. ונוסח ס"ע ורש"י היא זאת יהושע כ"ח שנים וזה לא נודע כי אם מצד הקבלה אבל השאר הוא בפסוק. עתניאל מ' שנה. אהוד פ' שנה. ושמגר שנה אחת. דבורה מ' שנה. וגלות מדין ז' שנים וגדעון מ' שנים ואבימלך ג' שנים ותולע כ"ג שנים ויאיר כ"ב שנים וגלות עמון י"ח שנים הרי שלש מאות שנים עד יפתח עד כאן. והמשכן היה י"ד שנים בגלגל ושס"ט בשילה עד שמת עלי:

והזקנים קבלו מיהושע ובכללם כלב והוא העיקר כדאיתא בפרק כהן גדול דנזיר וכן פנחס עד עלי הכהן שהיו מזרע איתמר והזקנים שהיו עד עלי אלו שהאריכו ימים אחרי יהושע שפטו את ישראל שבע עשרה שנה לדעת בעל סדר עולם אבל זה לא נזכר ברש"י ולא במפרשים. וכן נראה כי עתניאל בן קנז אחי כלב הוא מהזקנים אבל כפי שטת ובשנת ב' אלפים ותקל"ג התחיל עתניאל בן קנז אחי כלב ושפט את ישראל מ' שנה והוא בית דינו של יעבץ כמו שאומר בתלמוד רוצה לומר עתניאל בן קנז. ובשנת שני אלפים ותקע"ג התחיל אהוד בן גרא בן הימיני ושפט את ישראל פ' שנה: שנשלמו בשנת תרנ"ג ליצירה. ושמגר שנה אחת. ודבורה התחילה שנת תרנ"ד ושפטה מ' שנה. וגדעון התחיל שנת תרל"ד ושפט מ' שנה והוא ירובעל. ואבימלך בנו התחיל שנת תשל"ד ושפט ג' שנים. ותולע בן פואה כ"ג שנים. ויאיר הגלעדי כ"ב שנים. ונבלעו ב' שנים בין אלו המ"ח שנים. והתחיל יפתח שנת תשע"ט ליצירה ושפט שש שנים. והיה משנכנסו לארץ שכבשו ארץ סיחון

ועוג

בועז עד יפתח ש׳ שנים פחות תשע שנים. וזה הוא מה שאמר יפתח למלך בני עמון ש׳ שנה שישבו בארנון עד עתה. והתחיל אבצן שהוא בועז כדאיתא בסוף המוכר את הספינה. וכמו שתרגם התרגום ברות. ושלמון הוליד את בועז דמתקרי אבצן ומתו כל בניו ובנותיו. ובזקנותו בן פ׳ שנה לקח את רות בת מ׳ שנה אמה של מלכות. שהיתה בימי שלמה לבדו בכסא מלוכה עם בת שבע. וכל זה כפי המדרש. והתחיל בשנת תשפ״ה ושפט ז׳ שנים. ורש״י פי׳ בדברי הימים כי לפי הנראה בועז היה בן ש׳ שנה כשהוליד לעובד וכשבא על רות מיד מת. ששלמון אביו מת כשנכנסו לארץ. אבל הראב״ע פי׳ ברות כי היו זקנים שלמון ובועז ועובד וישי כשהוליד לדוד. ופירשו חכמי הגוים כי היו דורות אחרים ביניהם אולי לקחו מחכמי ישראל וכן מסתבר. שכן ראינו ביחוס עזרא שדלג ז׳ דורות מאחיטוב לאחיטוב בס׳ עזרא ובדברי הימים הזכירם. אבל בכאן הוא קשה שלא חזר בשום מקום להזכירם כמו ביחוס עזרא. ואם כן יהיה בזאת המשפחה הקדושה דרך נס שכן אמרו בעלי הקבלה כי עובד חיה ת׳ שנה ורות עד זמן שלמה כדאיתא בתנחומא פרשת ויחי שעובד חיה יותר מת׳ שנה כמו שהוא בספר קבלת החסיד. וכן בב״ר פרשת ויחי. ואחר אבצן התחיל אילון הזבולוני בשנת תשל״ב ושפט עשר שנים. והתחיל עבדון בן הלל הפרעתוני שנת אלפים ותת״ב ושפט ח׳ שנים. ובא אחריו שמשון בן מנוח משבט דן ואמו הצללפונית מזרע יהודה והתחיל לשפוט בשנת תת״י ושפט עשרים שנה. אף על פי שבירושלמי אומרי׳ שבמקרא שלהם נמצא ששפט מ׳ שנה ואפילו לפי דעתם אינם אלא עשרים שנה שאמרו הוא שפט כ׳ שנה ואיך אמר הכתוב מ׳ שנה מלמד שאחר מותו כ׳ שנה היה להם לפלשתים פחד ממנו והוא מדן. ובימי פלגש בגבעה הלכו לאיים לרומניא״ה אלף איש מבנימין ועד היום לא ידענו היכן הם שלא רצו להיות במלחמה עם אחיהם אף על פי שבראשונה היו במנין עם אחיהם. ואחריו

עלי הכהן הגדול המקבל תורה שבעל פה מפנחס והתחיל שנת תת״ל ליצירה. ובשנה ההיא נולד שמואל הנביא עליו השלום ועלי שפט את ישראל מ׳ שנה בשילו ומת בשנת תת״ע ובשנה ההיא היו מלחמות גדולות בעולם כשנשבה הארון. ומיד

שמואל הנביא עליו השלום התחיל לשפוט את ישראל בשנת תתע״א לאלף השלישי בשנת מ״א למולדו ושפט י״א שנים. כדאיתא בתמורה. ומת בשנת תתפ״ב בכ״ח ימים לאייר ברמה כפי הקבלה, ומלך

שאול שתי שנים אחר שמואל אבל רבותינו ז״ל אמרו כי בשנה אחת מתו שמואל ושאול שאמרו בשבת בבעלת אוב תוך שנתו היה וד׳ חדשים מת שמואל קודם כן פרש״י בתמורה כי אחר מות שמואל ישב דוד ד׳ חדשים עם פלשתים ושנה אחת

היו שאול ושמואל ביחד. ואחר עמלק נפרד שמואל משאול שתי שנים בסוף זבחים. וכן נראה כי בן ל״ט שנה היה שמואל כשמת עלי כי עלי התחיל לשפוט כשבאה חנה להתפלל וכשבא הארון משדה פלשתים שהיה ז׳ חדשים אחר שמת עלי בא לבית שמש ומיד לקרית יערים והיה שם עשרים שנה כמו שאמר הכתוב עד שבא דוד המלך לירושלים ומלך על כל ישראל ושלח בעבורו לבית אבינדב הואת מאלו העשרים שבע שנים וששה חדשים שמלך בחברון נשארו י״ב וחצי ועוד הו׳ חדשים שישב בשדה פלשתים הם י״ג שנים עם הל״ט הרי כ״ב שנים לשמואל ואז מתו שאול ושמואל לאפוקי יוסף בן גוריון שאמר כי שאול מלך עשרים שנה י״ח בימי שמואל ושתי שנים אחריו וזה אינו אפשר כפי שאמרנו ועוד כפי מנין השנים מיפתח עד ד׳ שנים למלכות שלמה אינו אפשר ודקו רבותינו ז״ל בכל. וכל שכן לאפוקי מהגוים שכתבו כי ארבעים שנה מלך שאול:

דוד המלך התחיל מלכותו בשנת תתפ״ד ליצירה ואחר ל״ז שנים למלכותו מלך אבשלום שנאמר ויהי מקץ ארבעים שנה ואולי מן משעה ששאלו להם מלך והוא קבל משמואל ובית דינו והוא המקבל הששי כילד משה יהושע פנחס עלי שמואל דוד והיה רבו של דוד גם כן מפיבושת בן שאול כדאיתא בתחלת ברכות. וכן אחיתופל. אבל רבו בפרט היה עירא היאירי הכהן ונתן לו מעשרותיו ולא לכהן אחר ואמרו שבעבור זה בא רעב שמיד סמוך ויהי רעב בימי דוד. והיה קורא על כרים וכסתות כדאיתא במועד קטן והיה קרובו שנאמר ישובו לי יראיך וידעי עדותיך ידעי כתיב כדאיתא במדרש שמואל. ודוד מלך מ׳ שנה והוא גזר על היחוד כשאירע מעשה תמר ואמנון אפי׳ בפנויה כי בעריות הוא מן התורה חוץ מן האם ומת שנת תתקכ״ד ואז התחיל

שלמה למלוך יבשנה הד׳ התחיל לבנות הבית שנת תתקכ״ח ואז נשלמו ת״פ שנה משיצאו ישראל ממצרים שבשנת תמ״ח יצאו וזה שאמר הכתוב ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה וכו׳ ושלמה תקן ערובין ונטילת ידים לקדש כי בית הלל ובית שמאי תקנו גם לתרומה ודעת בעל ספר המצות כי שלמה תקן אלו שאלו פטורין במלחמה ובזמנו לא היה מלחמה כי אם שלום. וכן גזר על שניות לעריות. ופרש״י בפ׳ שושן פסין גם גזר על שניות לעריות כדאיתא בפ׳ קמא דיבמות. ותוספות בפרק כילד אשת אחיו. והא דאמרינן בפרק שני דערובין בשעה שתיקן שלמה ערובין ונטילת ידים יצאה בת קול וכו׳ ולא חשיב שניות שמא אחר בת קול תקנה. וכן תקן שיהיו ביתות החמה הולכי דרכים מותרים להלך בשבילים שבשדות שיש להם בעלים כיון שכלו הפירות עד שתרד רביעה ראשונה וכמו שכתב הרמב״ם בנזיקין בפ׳ ה׳ אבל בפ׳ מרובה אומר שלמה אמרה שאמר אל תמנע

טוב

טוב מבעליו. המקבל הו'

אחיה השילוני ולוי היה וכן הוא אומר ואחיה על האוצרות והוא היה מיוצאי מצרים וראה את עמרם כדאיתא בבתרא פ"ח והוא קבל מדוד ובית דינו והראב"ד ז"ל כתב שהיה הוא מבית דינו של דוד ומשח לירבעם בן נבט ואז היה יותר מת"ק שנה זקן מאד:

אליהו ז"ל קבל מאחיה השילוני והוא המקבל השמיני זכר לברית מילה שהיה ביום השמיני שהוא מלוי שם. (הגה"ה אמר מ"ם והוא היה כהן כדאמרינן בפרק המקבל אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו באותו המעשה אמר ולאו כהן מר ע"כ). וזה בא כפי דעתם ז"ל בפרק יש נוחלין בבתרא כי ז' קבלו העולם. אדם. מתושלח. שם. יעקב. עמרם. אחיה השילוני. אליהו. והוא עדיין חי ולזאת הסברא אינו פנחס ואליהו קבל מאחיה השילוני קרוב לסוף מלכות שלמה שנת תתקס"ב ויש סברות רבות במדרשות מי היה אליהו ובמציעא פרק המקבל התוספות האריכו בזה יש אומרים שהוא מגד לזה אמרה לאה בא גד רצה לומר לכרות הרשעים וכן במדרש תהלים. והראיה שהוא מתושבי גלעד שהיא ארץ גד. ואמרו שאביו מגד ואמו מבנימין. ובילמדנו פרשת כי תשא משבט בנימין היה ומיושבי לשכת הגזית ירושלמי היה ובב' שבטים חלקו. ובדברי הימים בשני שבטים מלימו זה השם ובפרט בשבט בנימין שנפל בחלקו המקדש ושהוא עצמו אמר אני מבני בניה של רחל. והחכם רבי לוי בן גרשום הוא מכריע שהוא פנחס וכל ישראל נהגו לומר שהוא פנחס והדבר נשאר בתיקו והוא יבא במהרה ויגיד לנו:

הסתלק אליהו ז"ל שנת ג' אלפים ומ"ז. שנת י"ח למלכות יהושפט שאז מלך יהורם בנו של אחאב ואז נראה כי קבל אלישע מאליהו ז"ל. ובדברי הימים נראה שבא מכתב מאליהו ליהורם בן יהושפט קרוב לשנת ג' אלפים וס"א ליצירה אבל כבר נסתלק כי יהושפט אביו ויהורם בן אחאב באו לאלישע הנביא. ובסדר עולם כי בתחלת מלכות בן יהושפט בא מכתב אליהו שבע שנים אחר שנגנז. ונראה כי כשמלך יהוא שהוא שנת נ"ה ליצירה כי אז זקנה ויהוידע הכהן הגדול קבלו מאלישע ז"ל. ונראה בפסוק כי אלישע מת בשנת ל"ז למלכות יואש מלך יהודה שהיא שנת נ"ה ליצירה ואם כן חיה אלישע חמשים ואחת שנה אחר סלוק אליהו ז"ל ואז בשנה ההיא מת יהוידע הכהן גדול תלמידו בן ק"ל שנה. ומזה נראה שהאריך ימים אלישע והוא המקבל התשיעי. ובסדר עולם כי שנת עשר ליואש מלך ישראל שהוא ז' שנים אחר מות יואש מלך יהודה מת אלישע. ואם כן חיה אלישע ס"א שנה אחר סלוק אליהו ואם כן יהוידע וזכריה בנו מתו קודם אלישע. ועוד בסדר עולם כי אליהו יהיה נגלה כביאת משיח ומיד יסתר פעם שנית ואחר כך יתגלה כביאת גוג ומגוג. המקבל התשיעי

אלישע תלמידו המובהק ובכור פי שנים וקבל ממנו לדעת אחרים שנת תתק"ן ולפי דעתי שנת ג' אלפים ומ"ו ליצירה כאשר נראה בפסוק כמו שאמרתי. ובפסחים פרק אלו דברים שהיה אלישע בן שפט כהן משבט גד:

יהוידע הכהן המקבל העשירי קבל מאלישע ובית דינו שנת ג' אלפים וט"ו ולפי דעתי קבל בשנת נ"ה כי בשנת ט"ו עדיין אליהו לא נסתלק וחיה יהוידע ק"ל שנה:

זכריה הכהן הגדול ונביא שנהרג בבית המקדש על ידי יואש המלך קבל מיהוידע אביו שנת מ"ז לאלף הרביעי לדעת אחרים ולפי דעתי שנת ע' אע"פ שאלישע רבו של אביו מת בשנת נ"ח אולי יהוידע מת קודם והוא המקבל האחד עשר:

הושע הנביא קבל מזכריה שנת ג' אלפים ונ' קודם שמת עשר שנים שיואש המלך מת ק"א וזכריה קודם לו שנה אחת וזה הושע היה משבט ראובן ובעבור שראובן התחיל בתשובה זכה לצאת ממנו מי שאמר שובה ישראל והיו ד' נביאים בזמן אחד והם ישעיה ועמוס ומיכה והושע. ועמוס היה עמוס בלשונו אבל הושע היה בתחלה שנאמר תחלת דבר יי' בהושע וכלם נתנבאו בימיו כמו שנראה בנביאים כי הושע נתנבא בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיהו. ועמוס נתנבא בלבד בימי עוזיה וקבל מהושע. וישעיה קבל מעמוס והתנבא גם בימי עוזיהו אלא שעמוס נתנבא לפני הרעש שלא היה כמוהו עד זמן הורדוס. בסוף בית שני שמתו אז בירושלים חוץ משאר המדינות יותר מעשרת אלפים אנשים ונשים וישעיה נתנבא ביום הרעש שנאמר את מי אשלח וכו'. וינועו אמות הספים כאשר נכנס עוזיהו המלך להקטיר קטרת והצרעת זרחה במצחו והיה כ"ה שנים מצורע כדאיתא בתוספתא: ואחר זה מיכה המורשתי שקבל מישעיה התנבא בימי יותם ואחז וחזקיה וכלם בזמן אחד ואם כן הושע המקבל הי"ב. ועמוס הי"ג. וישעיה הי"ד. ומיכה הט"ו. ועמוס היה מתקוע שהוא משבט אשר והיה פסילוס פירוש קטיע הלשון כמו שאמרו בויקרא רבה פרשת ט. וישעיה גם אביו אמוץ היה נביא ואחיו של אמציה המלך. ומיכה היה מעיר מרשה שהיא מערי יהודה. ואע"פ שהמדרש אומר על פסוק את מי אשלח שלחתי את מיכה והיו מכין אותו בלחי שנאמר בשבט יכו על הלחי את שופט ישראל שלחתי את עמוס והיו קורין לו פסילוסא שנראה שהיו קודם ישעיה. בפשט הפסוקים לא נראה זה ממיכה כי מיכה לא נתנבא בימי עוזיהו זולת אם נדרש המדרש על מיכיהו בן ימלא שהכהו צדקיה בן כנענה על הלחי בזמן אחאב ונראה כפירוש סדר עולם כי אז בימי ישעיה היה הושע ועמוס וזכריה המבין בראות אלהים. ואם כן עמוס קבל מהושע שנת ק"י וישעיה קבל מעמוס שנת ק"מ. ולפחות חיה ישעיה אחר זה נ' שנה. כי מנשה מלך בשנת רכ"ח והוא הרגו כדאיתא ביבמות. ומיכה קבל מישעיה

חושטיה שנת ק"ס ליצירה. וכן כזה הסדר כתב הרמב"ם ז"ל יואל ונחום האלקושי וחבקוק לא נזכר באיזה זמן נתנבאו ואמרו ז"ל שנתנבאו בימי מנשה ומפני שהיה רשע לא נזכר שמו. ומלך נ"ה שנה כ"ב שנה היה רשע והל"ג שב בתשובה כדאיתא בסנהדרין ואחר שמת לנ"ה שנים כמנין מלכותו חרב בית ראשון. ובפרק חלק כי ליחד מנשה לרב אשי בחלום מאיזה מקום מהפת יבלעו המוציא והוא שיהיה אחר חזקיהו המלך. ודרך סברא כי כיון שבספר תרי עשר יואל ואחר זה נחום ואחריו חבקוק שזה קבל מזה ויואל קבל מהיכה שנת ק"ל ותשלום גלות עשרה שבטים בשנה ששית למלכות חזקיה המלך שנת ג' אלפים ומאתים וסס ליצירה. וקודם זה גלו ראובן וגד וחצי שבט המנשה וכן זבולון ונפתלי: ונחום האלקושי קבל מיואל שנת ר"ס וחבקוק שהוא בן השונמית לפי דעת הזוהר ריש פרשת בשלח קבל מנחום שנת רכ"ד וחבקוק הוא המקבל הי"ח. ובתוספתא פרק המקבל כי בן הצרפת שהחיה אליהו הוא משיח בן יוסף כדאיתא בסדר אליהו רבה:

צפניה נתנבא בימי יאשיה בתחלה וקבל מחבקוק שנת ר"ס והוא המקבל הי"ט ואז היתה חולדה הנביאה ובפרק י"ד משמחות כי קברה בירושלים ולא נגע אדם בה מעולם:

ירמיהו הכהן קבל מצפניה ונתנבא מ' שנה עד שנחרב בית ראשון ובו נשלם חצי המנין מהמקבלים המ' כי הוא המקבל העשרים. והוא קבל מצפניה קרוב לשנת ש"ו והיה החרבן בשנת ג' אלפים ושל"ח. והסימן של"ח מעל פני וילאו. והיה ביום ראשון ביום ט' באב בשנה ראשונה של שמטה וכן בבית שני ומשמרתו של יהויריב ונפל פסוק של קללה בפיהם וישב עליהם את אונס ואע"פ שזה הפסוק של שיר של יום ד' כדאיתא בערכין והיו אז בדוכן ופירש רש"י דוכן לשון דוכתא:

וברוך בן נריה קבל מירמיהו בבבל שנת ש"ן י"ב שנים אחר החרבן, וברוך בן נריה מת בבבל ונקבר שם ולא עלה עזרא מבבל עד שמת ברוך רבו כדאיתא במגלה ועזרא עלה בשנת הז' לארתחשסתא. ולדעת המפרשי' הוא דריוש בן אסתר אחר שנבנה בית שני על ידי זרובבל ויהושע כהן גדול ונשלם בניינו בשנה ששית לדריוש בחדש אדר. ובשנה האחרת עלה עזרא אחר תשלום שבעים שנה לחרבות ירושלים ועוד ח' שנים שבנו בהם בית שני וא"כ מת ברוך שנת תי"ג וחזר זרובבל לבבל ואמרו שעזרא הכהן הסופר קבל מברוך בשנת ס"ע:

ועזרא היה חסיד מאד ועניו כמשה כך אמרו על הלל הי עניו הי חסיד תלמידו של עזרא: והיה ראוי שתנתן תורה על ידו ולא החזיק טובה לעצמו מהטוב שעשה עם ישראל כדאיתא בפרק חלק ולכן נקרא ספר עזרא על שמו. ולא על נחמיה בן חכליה הנקרא התרשתא שהיה משקה למלך והתירו לו לטעום הכוס של מלך. ובסנהדרין פרק אחד דיני ממונות כי זרובבל הוא נחמיה בן חכליה. ואמרו במסכת מגילה פ"ד שהוא מלאכי שנבא על ענין הנשים הנכריות ר"ל עזרא והוא תקן עשר תקנות כדאיתא בפרק מרובה בקמא ועוד תקנות רבות כי סתם תקנות הם מעזרא. ובית דינו של עזרא הוא הנקרא כנסת הגדולה שהחזירו העטרה ליושנה כמו מה שאמר משה האל הגדול הגבור והנורא כדאיתא ביומא ובשאר מקומות והם תקנו תפלות קדושות והבדלות וכל מעשה טוב ומהם היו חגי זכריה ומלאכי אבל ההלכות שהעידו בתלמוד כמו נרת הבת יותר העידו מפי חגי מהשאר. וכן היו דניאל וחבריו ונחמיה האמור למעלה. והוא גזר על המוקצה חוץ משלשה כלים מפני שהיו מחללין השבת בזמנו כדאיתא בפ' כל הכלים [וכן היו מכלל כנסת הגדולה] שריה ורעליה מספר בגוי נחום בענה ומרדכי בלשן וזרובבל החסיד פחת יהודה מבני בניו של יהויכין המלך. ובסנהדרין פרק אד"מ כי זרובבל הוא נחמיה בן חכליה ואומרים כי ממנו יצא הלל הזקן נשיא ישראל. אבל מן התלמוד כתובות איננו נראה זה כי אם משפטיה בן אביטל אשת דוד. ובירושלמי וכן בב"ר פר' ויזכור אלהים את נח אומר כי הלל מצד האם היה מיהודה ומצד אביו מבנימין. וכן רבי הבא מזרעו. ואמרו כי אבוקר"ט הרופא היה בזמן מרדכי ואסתר שנת ג' אלפים ת"א ובנו אקליד"ס שעשה ההנדסה ואפלטו"ן הפילוסוף. ומרדכי חיה שנים רבות יותר מת' שנה והוא הנקרא במשנה בט"ו חסידים פתחיה על הקנים במסכת שקלים ונקרא כן שיודע שבעים לשון ופותח דברים ודורשן ומבין אפילו לאלמים במחוג רצה לומר ברמיזה. כדאיתא במנחות פרק רבי ישמעאל בעומר ובשתי הלחם שהיה בימי החשמונאים בזמן הורקנוס וארסתבלום שהיו בסוף החשמונאים אחר בנין בית שני יותר מג' מאות שנה. ופירש רש"י שם זה מרדכי שהיה בימי אחשורוש אלא שהתוספות בפרק מרובה נסתפקו בזה כיצד חיה כל כך שנים ותרצו כי המבינים כמוהו היו קורין לו מרדכי על שמו. ועוד יזרו בעלי התוספות לומר כי מה שאמר פתחיה על הקנים. והמעשה של שלש נשים שבאו לפניו ואמרה א' לעונתי. וא' לימתי. וא' לזיבתי. ופי' הוא בעונה סכנה. והשנית סכנה בים. והשלישית זאב בא ליטול בנה. שהוא מרדכי עצמו כדאיתא בשקלים ירושלמי ובמנחות. וכן פי' הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה בפרק ה' דשקלים:

והם כנסת הגדולה שבקשו להרוג יצר הרע בתפלתם וכחלו עיניו ויש גרסא וכחלו עין אחת רוצה לומר שסימו עיניו כדי להחליש ליצר הרע שלא יגרה בקרובות כדאיתא ביומא וכן בפרק ד' מיתות ופירש"י בקרובות אמו ואחותו אבל מתגרה באשת איש ובנדה. ואני אומר סיוע לרש"י דאמרינן בפ' אין דורשין גזל ועריות שיצר הרע מתאוה להם: ואחר שמת יהושע כהן גדול היה כפי הנראה שיהיה

עז״ כהן גדול שעשה פרה אדומה אע"פ שנראה בספר עזרא כי בני יהויקים ובן בנו של יהושע שהוא אלישיב וידוע בן אלישיב ויונתן בנו וידוע בנו כלם כהנים גדולים ולא עזרא אע"פ שנראה בתחלת ספר המדע כי עזרא היה כהן גדול קודם שמעון הצדיק אינו נראה זה בשום ספר מדברי הימים כי אם מזרע יהושע היה מבניו ובני בניו היה כ"ג. וכן פי' רש"י בעזרא כי כל השמה כהנים גדולים מזרע יהושע :

שמעון הצדיק כהן גדול בימי עזרא ואולי היה סגן או ראש בית אב ולא כהן גדול כי פרה כשרה אפילו בכהן הדיוט ונקראת על שמו כמו פרה שעשה אלעזר הסגן ונקראת על שם משה רבינו ע"ה אבל עזרא הוא היה ראש על כלם והוא המקבל הכ"ב. וכל בית דינו היו ק"כ זקנים והאחרון מהם שמעון הצדיק והנה מכלל הק"כ. אבל רש"י פירש היה משיירי כנסת הגדולה. לסוף בית שני נקראו שיירי כנסת הגדולה, וזה אינו נראה כי בתחלת הבית היה שמעון הצדיק כשבא אלכסנדר ארבעים שנה לבנין בית שני שאז התחילו השטרות והוא היה כהן גדול זמן רב אחר יהושע כהן גדול ובזמן שמעון הצדיק היה

גביהה בן פסיסא ובבראשית רבה פרשה ס"א ולבני הפילגשים קורא אותו גביע בן קוסם וכן בערוך גביע ואמר אני הולך ודן עמם וכו'. ובריש חלק גביהה בן פסיסא פירוש חכם היה והיה גבן והיינו דקאמר ליה מינא בעיטנא בך ופשיטנא לעקמימותך ואמר ליה רופא אומן תקרא ושכר הרבה תטול. ויש אומרים גביהה ארוך וזקוף והיה שומר המקדש. וגביע בן קוסם שם חכם והוא נתן עיקר בתחית המתים מאי דלא הוה הוה מאי דהוה לא כל שכן. והוא שנלא בשנת שמטה לאנשי אפריקא ולבני ישמעאל ובני קטורה ומצרים לפני אלכסנדרוס מוקדון. וכן נראה שהיה בדורו רבי דוסא בן הרכינס וחיה יותר מארבע מאות שנים עד אחר החרבן בזה הגלות בזמן רבי יהושע במחלוקתו עם רבן גמליאל בקדוש החדש ובזמן רבי עקיבא כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה בהפתח פרק ד'. וכן נראה ביבמות פרק ראשון שהעיד על מדוכה זו ישב חגי הנביא כשאמר דין צרת הבת. אבל קשה לזה כי בפרק הזורק גט אמר ר' יהודה בן אלעאי דורות ראשונים בית שמאי דורות אחרונים ר' דוסא. והוא בן הרכינס כדאי' בפרק ג' דעדיות. ואם היה קודם בית שמאי איך קראו אחרון ואולי מה שהעיד על חגי היה קבלה בידו כי לא אמר שראה אותו וכן אמר ביבמות שהיה לו אח קטן חריף יונתן בן הרכינס שמו מתלמידי בית שמאי וקרא לו בכור שטן ר"ל חריף. ורב נמח פירש בכור האם ואולי פירש זה כי התלמוד לבכור האם קורא בכור שוטה. והיו שם עמו ר' אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא אבל מזה נראה כי היה זקן מאד. ואם זה כן למה תמהו התוספות על מרדכי שחיה ש' שנה. והוא רבי דוסא עצמו בן הרכינס שאמר רבי יהודה בן אלעאי שאמר השבויה אוכלת בתרומה כדאיתא בפרק ג' דעדיות. וכן בזמן שמעון הצדיק היתה אלכסנדריא שהיא אמון מנוא מלאה מישראל כפלים כיוצאי מצרים ושבעים קתדראות של זהב בבית הכנסת הגדולה וכו' כדאיתא בסוכה. וכלם נהרגו ע"י אלכסנדר שהשיג להם קללת ירמיה הנביא ועוד שעברו על לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד. ואחר זה נתיישבה פעם אחרת בימי חוניו בנו של שמעון הצדיק שעשה שם בית גדול ומזבח והיו כל אנשי מצרים הולכים שם ואז נתקיים ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים בכבוד גדול מאתים שנה. לפי דעת הרמב"ם. אבל נראה כי כל זמן הבית היה כי שם ברח יהושע בן פרחיה וכן בזמן הלל והיו נשמעים לחכמי ירושלים וכן היו מביאים קרבנות. וכן הלל הביאו לו כתובות נשיהם שהיו אומרים שהיו ממזרים והתירם והיה קהל גדול כפלים כיוצאי מצרים עד אחר חרבן בית שני שנגלה עליהם אדריאנוס קיסר והרגם כלם בזמן חרבן ביתר כדאיתא בגיטין. וכן אמרו שם התוספות שנתיישבה פעם אחרת וכן בדברי הימים מהנוצרים. ובירושלמי פרק החליל אומר כי השבעים קתדראות של זהב וכו' הנה אחר חרבן בית שני בזמן יורקינוס אביו של אדריאנוס הרשע והוא החריבם ולא הזכירו לאלכסנדרוס כמו התלמוד שלנו שהזכירו ושאז היה חרבן ביתר ואינה עתידה לחזור קרן ישראל עד שיבא בן דוד. ויש אומרים כי שמעון הצדיק שמו עידו בן יהושע כהן גדול ואין גרסא זה ביוסף בן גוריון :

הגה"ה אמר ס"ם אני קראתי בן גוריון הגדול שאותו הכהן אשר בזמן אלכסנדר נקרא עידו הכהן ע"כ. והיה לפי דעת רז"ל כהן גדול בזמן אלכסנדר מלך יון שהרג לדריוש ואז נשלם מלכות פרס ומדי שהיה כ"ב שנים מסוף מלכות בבל וגם ארסט"ו בימיו. ובפרק אלו נאמרין כי שמע בת קול בלשון ארמית מבית קדשי הקדשים שנתבטלה הגזרה ונהרג האויב וגם בא אלכסנדר לירושלים לכבשה ויצא אליו שמעון הצדיק לקראתו והשתחוה לו אלכסנדר ותמהו עבדיו עליו ואמר להם שצורתו היה נראה לו במלחמותיו ונוצח. ובדברי הימים של מלכי הגוים אומרים שראה במצחו השם על הציץ וקורין לו בלשון יון טטר"א גראמתקי"ן ר"ל שם בן ד' אותיות ונתן בידו הכותיים והרג אותם ועזב מצור העיר. ובקש שהבנים שיולדו להם בשנה ההיא שיקראו אלכסנדרוס על שמו ושימנו חשבונו מן השנה ההיא ומאז התחילו למנות מתשרי כי מספרו מתחלת אגטובר"ו כי הוא בחדש תשרי. וכן נראה בתלמוד וכן כתב רבינו נסים ז"ל כי המנין מתשרי היה בעבור זה והסכים עם זה כי כן היו מונין ישראל ע"פ התורה שנות השמטה ובריאת העולם בירחי האיתנים. שנות אלכסנדר התחילו שנת אלף לצאת

בני

בני ישראל מארץ מצרים. והשנה ההיא שנת אלף לצאתם ממצרים אז נפטר עזרא הכהן הסופר בעשרה בטבת וחגי וזכריה ומלאכי ונסתלקה נבואה מישראל ואז אלכסנדר כשנכנס מירושלים יצא אליו סנבלט החורני עם מקצת ישראל ומבני יהושע כהן גדול שנתחתנו עם הכותיים שהבריחום עזרא הכהן ונחמיה מבית ה' ושאל מאלכסנדר שיבנו הכהנים חתניו בית מקדש בהר גריזים וצוה המלך להעשות כן ויבנו הבית:

אז יחלק ישראל לחצי. חצי העם אחר שמעון הצדיק ואנטיגנוס תלמידו וסיעתם כפי מה שקבלו מן עזרא ומן הנביאים. והחצי אחר סנבלט וחתניו והקריבו עולות וזבחים חוץ לבית ה'. ובדו מלבם חקים ובבית הזה כהן מתן סנבלט מנשה בן יהושע בן יוצדק כהן גדול: ואז צדוק וביתוס תלמידי אנטיגנוס היו לראש. וזאת היתה תחלת המינות שהלכו בזמן אנטיגנוס רבם למקדש הר גרזים והיו לראשים. ועמד בית זה כמו מאתים שנה כי ארבעים שנה אחר בית שני נבנה ובשנת רי"ב לבנין בית שני שהיא שנת ג' אלפים תרכ"א ליצירה מרד מתתיה בן יוחנן כהן גדול והוא הנקרא חשמונאי באנטיוכוס מלך יון. ועמד הוא ובניו על משנה מלך יון המולך בירושלים והרגוהו ואת כל חילו הוא פוליפוס השר שהרג אלף נפשות מישראל בדרך שהיו שומרין השבת שנתן אש ע"פ המערה וכן אז אנטיוכוס הרג לשבעה בני חנה הצדיקים והיא אחר מיתתן פרחה נפשה והדברים שדברו אלה הצדיקים הוא שבח גדול לישראל. ואז אלעזר הישיש החסיד הוכה במכות ויצאה נפשו לחיי העוה"ב. וזה אלעזר הישיש הוא מהע"ב זקנים שהעתיקו התורה לתלמי מלך מצרים ומלך יון. ושינו י"ח דברים כדאיתא בפ"ק דמגילה. ובמסכת סופרים כי כתבו חמשה זקנים לתלמי התורה יונית. ועוד כינס ע' זקנים ושינו לו י"ג דברים וזה תלמי היה חכם וחסיד ונתן מתנות רבות לחכמים ולבית המקדש. ובדברי הימים לנוצרים שהיו לו שלש מאות אלף ספרים מהחכמות ואמרו לו חכמיו כל הספרים שיש לך כלם ספורים והכל והעיקר שתעתיק תורת היהודים האלהית. ואז שלח מיד לירושלים בעבור אלעזר הישיש וע"ב זקנים ועשה להם כבוד גדול ושמח שמחה גדולה. ואחר שמת אלעזר הישיש אז מלך מתתיה שנה אחת ומשח לבנו יהודה הגבור למשיח שר צבא ובימיו בא נקנור לירושלים ונהרג וגם בא אנטיוכוס מלך יון ונצחו יהודה ונפל מעל המרכבה ותשברנה כל עצמותיו כי היה כבד וגם הוסיף לו ה' מכה שהיה ריחו מוסרח כנבלה עד שאנשיו ברחו ממנו ונדר למול בשר ערלתו הצורר המבטל ברית מילה ולא שמע ה' תפלתו ונפלו מעיו ארצה וימת. ואז באו יהודה וכל החסידים ויטהרו הבית ויביאו עצים ואש הקדש לא מצאו ויקראו אל ה' ותצא אש מן האבן אשר על המזבח ויתנו עצים עליה ותהי האש

היא עד הגולה השלישית ובית דינו של חשמונאי גזרו על הגויה משום נשג"ז ובית שמאי ובית הלל גזרו אפי' על יחוד דגויה עוד על שאר התקנות. ויעשו חנוכת המזבח בחדש כסלו בכ"ה יום בו. וישימו את לחם הפנים וידליקו הנרות ונעשה נס גדול בשמן כמו שקבלו רז"ל כדאיתא בפרק במה מדליקין ויהללו לה' שמונה ימים. וזה יהודה מלך שש שנים ונהרג במלחמת מצוה לעוה"ב. ואחריו מלך יונתן אחיו כי אלעזר אחיו כבר מת בזמן יהודה במלחמה שנפל פיל גדול עליו שהיה גבור גדול וזה יונתן מלך שש שנים. ואח"כ מלך שמעון אחיו בן מתתיה י"ח שנים. ואלו השלשה אחים שמלכו שלשים שנה הם צדיקים שאמר זכריה עליהם וישקלו את שכרי שלשים כסף. אבל בדברי הימים של הרומיים יהודה מלך ארבע שנים ויונתן י"ט. ושמעון ח' שנים. וכן בספר בן גוריון ומאז התחילו הרומיים לכבוש את ישראל שיהיו תחת ידם. כי יהודה התחיל אהבה עמהם ולגדלם כי הם החיה הרביעית שראה דניאל תקיפה ובעבור שהשמיד יהודה ליונים עשו ברית ועמדו בו כ"ו שנים ואחר זה ק"פ שנים קודם חרבן הבית בטלו הברית. כדאי' בע"ז ובפ' קמא דשבת ומשם ואילך היו משועבדים לרומיים ואז התחילה גלות אדום. ואחר זה מלך יוחנן בן שמעון בן מתתיה הנקרא הורקנוס. וכן בלשון הכמים ז"ל נקרא ינאי וזה עלה והחריב ביהמ"ק של כותיים והרג המינין ובשובו בשלום עשה משתה לחכמים ואז בסעודה ההיא היה מעשה אלעזר בן פועירא הנזכר בקדושין פרק האומר שהרג החכמים. והמלך זקן מאד ולאחר ששימש בכהונה גדולה לדעת רבותינו ז"ל שמונים שנה נעשה צדוקי ולדעת רש"י אשתו אחות שמעון בן שטח. ואינו נראה כפי יוסף בן גוריון וכן כתב ר' שמעון דוראן בחלק שני [שלישי] ממגן אבות בפרק הרביעי כמו שכתבתי כי אשת אלכסנדר בנו היא אחות שמעון בן שטח ומת יוחנן ומלך תחתיו אלכסנדר בנו שנקרא ינאי גם כן בלשון חכמינו ז"ל והיתה אשתו אחות שמעון בן שטח ואולי היא של ציון המלכה שהיא בפרק קמא דשבת ובפ"ג דתענית ובמגילת תענית של ציון אשת ינאי הרשע והיא צדקת. והיה שונא החכמים וביום הערבה בעבור שרגמו באתרוג אחד מן התלמידים במנחו כמנהגם. וירם ידו ויאמר חרב והרג החכמים חוץ משמעון בן שטח ואז ברח יהושע בן פרחיה לאלכסנדריא של מצרים עד שבקש עליו שמעון בן שטח מן המלך והחזירו. ובזמן אלו המלכים התחילה גם כן כת הקראים. ונקראו ג"כ צדוקים וביתוסים. ונחזור לענינו לשמעון הצדיק שהיה כהן גדול מ' שנה. וחמשה דברים היו בימיו. לשון זהורית מלבין. והגורל עולה בימין. ונר מערבי לא כבתה. ואש מערכת דולקת תדיר בכחה. אלא שבין הערבים מוסיפין שני גזרי עצים שנא' ובער עליה עצים. וכשמת תשש כחה של מערכה. וברכר בשומר

ובשתי הכוס. ובלחם הפנים. ולא קבל אשם נזיר מימיו חוץ מנזיר. אחד יפה עינים שבא מן הדרום ובמדרש רבה שואל למה לא אכלו ואם פאמר מפני שנזיר חוטא היה על שציער עצמו מן היין וכי לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב או חטאת דם מימיו אלא סבר שמעון הצדיק בני אדם מתוך כעס הם נודרים בנזיר וכיון שהם נודרים מכעס סופן להתחרט וכיון שמתחרט נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה. אבל זה מתוך ישוב הדעת נדר ופיו ולבו שוים זה הפירוש נאה. ואנו מוסיפין עוד כי האחרים כשמביאין אשם מתירין עצמם לתאוות העולם לשתות ולשמוח שהיו קדושים כמו שאמר קדוש יהיה נזר אלהיו על ראשו. וכן אמר ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריכם לנזירים. אבל זה היה להפך שנדר בנזיר כדי שילך בסוף הנזירות לגלח שער ראשו היפה לשמים ולא יתגאה אח"כ בשער שכבר גלחו ונשאר כלא גאוה לשום שמים. ובתוספתא בפ"ד דנזיר שאכל אשם נזיר טמא שבא אליו מן הדרום וכו'. ובפרק החובל בתוספתא כי ר"א הקפר שאמר כי נזיר חוטא הוא בטמא כפי פשט הפסוק וכן בטהור קצת הוא חוטא. אלא שהמצוה בטהור יותר מהחוטא מידי דהוה אמתענה בשבת תענית חלום וכו'. והוא עשה שתי פרות כי משה עשה הראשונה ועזרא הכהן השניה. ושמעון הצדיק בכל יום הכפורים היה נכנס מלאך עמו ויוצא עמו עד שנה שמת שנכנס ולא יצא. ואמר מיד שימות בשנה ההיא. וחלה ז' ימים אחר הרגל ומת כדאיתא ביומא. והוא המקבל הכ"ג. והניח שני בנים שמעי וחוניו והגאון נקד חוניו כן פירש בעל הערוך. וחוניו היה חכם יותר ורצה אביו שיהיה כהן גדול וקרה ביניהם מחלוקת עד שברח חוניו לאלכסנדריא כמו שאמרנו ועשה שם בית כמו מקדש וזהו שאמרו המשמשים בבית חוניו וכו' כדאיתא בסוף מנחות וכן תמצא בארוכה זה בפירוש המשנה בסוף מנחות. הכלל שנת ת"ח התחיל בנין בית שני ועמד ת"כ שנים ולארבעים שנים לבנינו שהוא ג' אלפים ותת"ח אלף שנים שלמים לנתינת התורה נסתלקה נבואה מישראל ובא אלכסנדרוס לירושלים ואז התחילה מנין השטרות מתשרי כאשר אמרנו לתחלת מלכות אלכסנדרוס וידענו כי מפני מעשיו הטובים מאד נרשם בשם שמעון הצדיק ז"ל:

אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק שנת ת"ס וצדוק וביתוס תלמידיו היו ראש המינים שטעו בדברי רבם כשאמר אל תהיו כעבדים וכו' והכהנים שעשו ג' דברים על דעת הצדוקים מתו מיתה משונה כדאיתא בירושלמי. והג' דברים הם נסוך המים. ומעשה פרה שהיא בטבול יום. והקטרה ביום הכפורים. שלא יתקן מבחוץ ויכנים מבפנים. ובפ"ק דיומא בתוספתא שזה הכהן שהיה ביתוסי הגיד להבין מה שעשה ביום הכפורים ומת לג' ימים. ובאבות דר' נתן כל מעשה צדוק וביתוס שהיה משתמש בכלי כסף וזהב כל ימיו. ובדורו היה

ר"א בן חרסום שדנין לעשירים שלא קראו בתורה בעבורו כי לא ראהו אדם כ"א יושב ועוסק בתורה יומם ולילה. ובפ' אמר להם הממונה עשרו וכבודו שהיה לו אלף עיירות ואלף ספינות והיה חסיד גדול ושימש בכהונה גדולה י"א שנים כדאי' בפרק קמא דיומא וזה אנטיגנוס קבל משמעון הצדיק וסיעתו שנת ת"ס והוא המקבל הכ"ד:

יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים קבלו מאנטיגנוס ומשמעון הצדיק שכן אמר במשנה קבלו מהם לשון רבים וכן פירש רבי מאיר הלוי בר ר' טודרוס מטוליטול"ה בפירו' אבות. או ירצה לומר מאנטיגנוס ובית דינו כמו ר' אליעזר בן חרסום וכן אמר הרמב"ם ז"ל בתחלת המדע. ומכאן התחילו הזוגות והבאים אחריהם עד הלל ושמאי שהם כלם חמשה זוגות וזהו מה שאמר שקבל מהזוגות. וכל זוג וזוג האחד נשיא והשני אב בית דין חוץ משמעון בן שטח ויהודה בן טבאי שיש בזה מחלוקת ר"מ אומר שיהודה בן טבאי נשיא ושמעון בן שטח אב בית דין. וחכמים אומרים להפך ונראה כחכמים. אעפ"י שבחגיגה ובאבות נראה במשנה כר"מ זה לפי דעתו כי סתם משנה רבי מאיר אבל ראינו שהוא כמו נשיא שלח לחוני המעגל. ואח"כ בנה לשכת הגזית בסוף תענית ופרק שלישי דסנהדרין שהיה ראש הסנהדרין ודן לינאי המלך. ועוד שהיה אח אשת המלך כדאיתא בברכות וכן תלה שמונים נשים כשפניות ביום א' לפי הוראת שעה ואין עוד להאריך. ואב בית דין לפני נשיא לא היה מורה הלכה לדין אלא לאיצטרופי כדאיתא בפרק אין דורשין. או אם היה דין לנשיא לפני אב בית דין כמו רבן גמליאל על ענין טבי עבדו כשסימא עינו והורה לפני רבי יהושע אב בית דינו. ואב ב"ד היה כמו משנה למלך שהוא הנשיא ר"ל המלך. ויושב אב ב"ד מימין הנשיא ודנין שניהם. אבל המדרגה של חכם שאומר בהוריות רבי מאיר חכם לא ראיתי טעם לזה ואולי לא היה זה כי אם לר"מ לבדו. אבל בסוף מועד קטן על חכם חולץ מימין ועל אב ב"ד משמאל ועל נשיא מכאן ומכאן פירש"י קריעה של שמאל הויא עדיפא בההוא יומי טפי מימין חכם. חכם העיר שמבקשין מפניו הוראה ואב ב"ד עדיף מניה. ובפ"ק דקדושין חכם עובר עומד מפניו תלא עיניו וכיון שעבר יושב. אב ב"ד עד שיעבור ד' אמות לא ישב. נשיא אינו יושב עד שישב במקומו. וכתב הרא"ש כי זה הוא ברשות הרבים. והסדר שאומר בסוף הוריות הוא בבית המדרש וכן כתבו התוספות. וכל אלו הזוגות כלם נקראו בשמם כמו הנביאים ולא רבן ורבי. וזה הזוג הראשון אומר במשנה פרק תשיעי מסוטה משמת יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן בטלו האשכולות ר"ל איש שהכל בו השלמות המדות והחכמות. ופירש רש"י

תורה ויראת חטא וגמילות חסדים. ובתמורה פ' יש בקרבנות אמר רב יהודה כל אשכולות שעמדו להם לישראל מימות משה רבינו עד שמת יוסי בן יועזר היו למדין תורה כמשה רבינו. ומקשינן והא איפלג בסמיכה כי איפליג ביה בסוף שניה וזה המחלוקת הוא במשנת חגיגה. ויוסי בן יועזר תקן תקנות כדאיתא בפ"ק דשבת. והיה חסיד שבכהונה כדאיתא במשנה פרק אין דורשין. ונראה לי כי במדרש תהלים וכן בבראשית רבה בפסוק וירח את ריח בגדיו ראיתי כי נהרג יוסי בן יועזר בשמד היונים כשאמר לו יקום איש צרורות בן אחותו חזי סוסיא דארכבך מרך ואמר אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה וענה לו וכי יש עושה רצונו יותר ממך וחזר ואמר אם לעושי רצונו כך לעוברי רצונו לא כל שכן נכנס הדבר בלבו והרג עצמו יהויקים בארבע מיתות לכפרתו בתשובה שלמה ונתנמנם יוסי בן יועזר וראה מטתו פורחת באויר ואמר לשעה קלה קדמני זה לגן עדן וכו', וכזה הזמן היה

יוחנן כהן גדול אביו של מתתיה שעשה תקנות רבות ועשה ב' פרות כמו שמעון כאשר נפרש ביו"ד ביוחנן. ואלו קבלו מאנטיגנוס שנת ג' אלפים ות"ק שהוא נ"ב שנים לבית שני. ובפרק יש נוחלין נראה שהיה בימי ינאי הוא ובנו כשהקדיש נכסיו וזה תימה והם המקבלים הכ"ה ובשנת קכ"ו לבנין בית שני היה אברכס התוכן:

יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי ומתתיה בן יוחנן קבלו מהם שנת תק"ס. קנ"ב שנה לבנין הבית קודם ענין מלחמות החשמונאים עם יון כמו ס' שנה והאריך יהושע בן פרחיה שנים רבות עד זמן ינאי הנקרא אלכסנדר בן הורקנוס הראשון שזכרנו למעלה שנקרא יוחנן שהרג החכמים וגם בראשונה זה הורקנוס הרג הכותיים. ובפרק תפלת השחר מחלוקת בין אביי ורבא אם ינאי הוא יוחנן והנראה כי היו אב ובנו נקראים ינאי בשם התלמוד. והורקנוס הוא יוחנן ששימש בכהונה גדולה ונעשה צדוקי והרג החכמים ובנו אלכסנדר ג"כ נקרא ינאי נשוי עם של יון המלכה אחות שמעון בן שטח. ובפרק האומר בקדושין שינאי הנקרא הורקנוס הרג לחכמים שבאו לפוסלו מן הכהונה שהיה רוצה להיות מלך וכהן ועלה מינות בלבו בתורה שבעל פה. עד שבא שמעון בן שטח והחזיר התורה ליושנה בזמן אלכסנדר בנו הנשוי עם אחות שמעון בן שטח כדאיתא בברכות פרק שלשה שאכלו כשברך ברכת המזון לינאי שהרג החכמים על ענין האתרוג כמו שאמרנו למעלה והטמין לשמעון בן שטח אחותו אשת המלך ובאותו זמן ברח יהושע בן פרחיה לאלכסנדריא של מצרים הקראת אמון מנוא וכשהוציאו לשמעון בן שטח הוה שלמא. ובקש רחמים שמעון בן שטח מהמלך שיחזירנו ליהושע. וכתב ליה מני ירושלם עיר הקדש ליכי אלכסנדריא של מצרים. בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה. אמר שמע מינה שלמא הוי ובא. כדאיתא בסוף סוטה. וכדמות זה המעשה בסנהדרין ירושלמי שקרה כל זה ליהודה בן טבאי שברח לאלכסנדריא כדי שלא יעשוהו נשיא. ובדרך עם תלמיד אחד כמו שקרה ליהושע בן פרחיה עם אותו האיש וקבלתם אמת שאותו האיש היה תלמידו וזאת היא הכת וכו'. והאמת שנולד אותו האיש בשנת ד' למלכות ינאי השני הוא אלכסנדר והוא שנת רס"ג לבנין הבית ושנת כ"א לחשמונים שהיא שנת שלשה אלפים ותרע"א ליצירה. אע"פ שהם אומרים שנולד בזמן הורדוס עבד החשמונים שנת תש"ס ליצירה ושנתפש ל"ה שנים קודם החרבן בן ל"ב שנים כוונתם לבזותנו ולומר כי מיד במהרה קודם מ' שנה נחרב הבית בעון מה שעשינו לו. וזה אינו כן כי פ"ט שנים קודם זה היה לידתו מזמן הלידה שהם אומרים. והאמת שנולד שנת תרע"א ובשנת רל"ט לבנין הבית נתפש והוא בן ל"ו שנים בשנת שלש לאריסטובלוס בן ינאי ובעבור זה כתבו חכמי ישראל בויכוח שהיה להם כי בתלמוד אינו כתוב אותו שהם אומרים וגם בדברי הימים שלהם יש מחלוקת ביניהם באיזה שנה נולד וכבר ידוע ענינו וכו'. ובסוף מנחות כי יהושע בן פרחיה לא היה רוצה לעלות לגדולה וגם לא רצה לירד כיון שעלה. הכלל כי האריך ימים הרבה יהושע בן פרחיה ובא לירושלים מאלכסנדריא קרוב לשנת רנ"ו לבנין הבית שהיא שנת תש"ד ליצירה והם המקבלים הכ"ו. ואז היה אברכס התוכן הגדול הידוע בשנת ר"ה לבנין בית שני. וזה הסכים עם רז"ל במדת החדש הירחי שהוא כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים. ובית דינו של חשמונאי גזרו על ביאת הגויה אפילו בצינעא. כי קודם זה היה מותר כדאי' במלוה קכ"ב:

יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם בתחלת מלכות החשמונים בשנת תרכ"ח ליצירה שנת רי"ג לבנין הבית. וכבר אמרנו כי שמעון בן שטח נשיא. ויהודה בן טבאי אב בית דין. וידוע הוא חסידותו של יהודה בן טבאי. כשהרג עד זומם להוציא מלבן של צדוקים. ואפילו הכי טעה בדין. וכל ימיו לא הורה עוד בי אם עם שמעון חבירו. ובכל יום היה הולך לבכות על אותו הרוג עד שמת. ולא חלק כבוד לעצמו. אבל שמעון בן שטח חסיד גדול וכן הקימו על בנו שני עדי שקר ונגמר דינו שיהרג. וחזרו העדים לומר כי מפני שנאת אביו שהרג למכשפות העידו שקר. ואף על פי כן אמר לו בנו בחסידותו שיעשה דין בו ולא יהרס דין התורה בעבורו. כדאיתא בסנהדרין ירושלמי ופי' רש"י בפרק נגמר הדין. ולא נשא פנים למלך ובא גבריאל בעבורו וחבט בקרקע חביריו הסנהדרין. כדאיתא בפרק כהן גדול. והוא החזיר התורה ליושנה. ותקן תקנות כדאיתא בפרק קמא דשבת ובמקומות אחרים. ותקן כתובה שיהיו כל נכסיו אחראין לכתובה. והוא תלה שמונים נשים

מכשפות ביום אחד בחכמתו. והסנהדרין צריך שידעו כשוף בעבור שידעו הדין על איזה כשוף יהרגו המכשף. אבל פירש רש"י בפרק האומר שאם יהא הנדון מכשף ויעשה האור שלא ישלוט בו יעשו הם מכשפות וימיתוהו וכבר ידעת כי הוא גיסו של ינאי המלך וביומיו היה חכם גדול וחסיד, הוא

חוני המעגל הידוע בתפלות בסוף תענית. ובספר יוסף בן גוריון הכהן אומר כי נהרג חוץ לירושלים כשצרו מלכי חשמונאי זה על זה הורקנוס ואריסטובלוס שהם אחים בני אלכסנדר בנו של הורקנוס הראשון ואז גזרו ארור מי שיגדל חזיר. וארור מי שילמד לבנו חכמת יונית. ואם תאמר בימי טיטוס גזרו. תירצו התוספות דמעיקרא גזרו ולא קבלו. אי נמי אם רוצה להיות בארור לא מיקרי עבריין. אבל לבסוף איכא גזרה דרבנן. ובזמן הורקנוס זה נשלם מלכות החשמונים שהרגו הורדוס בן אנטיפטר עבדו. ואלו השתי גזרות שנגזרו בימיו. הוא בקמא פרק מרובה. ובסוף סוטה ובמנחות פרק רבי ישמעאל. ואז מרדכי היהודי בזמן ההוא שהיה אז יותר מבן ת' שנה. ואז הביאו העומר ושתי הלחם ממקומות רחוקים מירושלים. וזה הענין שנהרג חוני המעגל לא נזכר זה בתלמוד אלא שישן ע' שנה שהם שנותיו של אדם שהם כשינה כיום אתמול כי יעבור. ובחלק הג' ממגן אבות בגדר החלום. אמר ר' דורן שאי אפשר זה כפי הטבע בלא נס שיישן אדם שבעים שנה. מפני שנתקרר החום הטבעי ואינו מתיך. ועוד לפי שהזמן מקרה אל התנועה ומי שלא הרגיש בתנועה לא יפעל בו הזמן עד כאן. וזה שאמר אינו עולה על הדעת כי אם על ידי נס אם הוא כפשוטו. ומפני שלא היו נוהגין בו כבוד בזקנותו כראוי שאל חוני לעצמו המות לילך לחיי העולם הבא. ובמגלת תענית כי שלש שנים רצופות היה בצורת עד שירד חוני המעגל להתפלל. וכן הי' אז אליהועיני בן הקף הכהן הגדול שעשה פרה אדומה אחת והם המקבלים הכ"ז:

שמעיה ואבטליון קבלו מהם. הא' נשיא והשני אב בית דין. וכתב רבינו חננאל איך שם נשיאות מסוגל על בית דוד שהרי יוסי בן יועזר נשיא והיה כהן ואף על פי שבשמעון ובאנטיגנוס לא מצאנו אב בית דין לעולם היה אב בית דין אלא שלא היו רשומים כמו אלה להזכיר שמותם. וזה היה מנהג בישראל שכן אמרו בסוף מועד קטן על שאול זה נשיא. ועל יהונתן זה אב בית דין. וכן אמרו בפרק הישן חמה לוקה על אב בית דין שמת ולא נספד כהלכה וכו'. אע"פ שזה המאמר יש בו סוד. וכבר פירש בו ר' יצחק ישראל ביסוד עולם פירוש נאה אבל עוד יש בו סוד. והנשיא שבתורה הוא המלך. בין שיהיה ממלכי דוד או ממלכי ישראל כי על פי נביאים נמשחו. שכן בהוריות פרק ג' במשנה אי זהו נשיא זה המלך שנאמר אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו מי שאין עליו אלא אלהיו. וזה גם כן היה בכלל ראש הגולה שבבבל שהיה מזרע המלוכה מיהויכין שנקרא שבט מישור שבט מלכותך. כדתניא לא יסור שבט מיהודה זהו ראש גולה שבבבל. אבל הלל וכל זרעו לא נקראו אלא ומחוקק מבין רגליו. ובעבור זה אפילו רבינו הקדוש שהיה נשיא לא היה בקרבן נשיא ואע"פ שהוא מזרע דוד מבני שפטיה בן אביטל. כל שכן לדעת הירושלמי ובראשית רבה שהיה רבי מיהודה מצד האם ומבנימין מצד האב. אמר ליה ר' חייא צרתך בבבל. שהיה אז ראש גולה אחד ששמו רב הונא ומר כייף ליה. ואין זה רב הונא תלמיד רב הנזכר בתלמוד כי זה מת בחיי רבי ונקבר בארץ ישראל. וזה היה מזרע המלכים משלמה ויהויכין וזרובבל. ואם כן כל אלו היו נשיאים בשם לבד במקום נשיא. וכן שמעיה היה נשיא בשם לבד. ולא נאמר הענין הזה באלו בלבד בעבור שהם גרים. כי שמעיה ואבטליון היו מבני בניו של סנחריב כדאיתא בגטין ובסנהדרין. אלא אפילו שמעון הצדיק והלל היו במקום נשיאים בעבור שהיו יושבים בלשכת הגזית שבעים סנהדרין ולא היה להם מלך לישב עמהם כדמות משה שהיה על גביהן שהיה מלך ונשיא היה להם נשיא במקומו. כי בבית שני לא היה אלא זרובבל לבד. כי בימי אלו היו הכהנים מלכים שלא כדין. וכן הורדוס בימי הלל שלא כדין שהיה גר או עבד. והפסוק דרשו ממובחר שבאחיך תשים עליך מלך. כ"ש בהיות זרע דוד בעולם. ושמעיה ואבטליון היתה אמם מישראל כדי שיוכלו לדון. ונשיא שמחל על כבודו כבודו מחול אבל המלך לא ימחול. ואלו בודאי היו גרי צדק ועושים מעשה אהרן כדאיתא ביומא. ובעבור שאין דעתי להאריך כי יהיה ספר גדול ויהיה כבד להעתיקו לא אביא כל הראיות על כל חכם מי הוא אלא ראיה אחת או שתים להביא התועלת שאנו צריכים לו. והם קבלו שנת תשכ"ב ליצירה שנת שד"י לבנין הבית ובזמנם

יהודה בן דורתאי שנבדל מן החכמים הוא ודורתאי בנו והלך וישב בדרום כדי שלא יעלה לירושלים. שהיה סובר שחגיגה דוחה שבת כמו הפסח. ואמר תמהני על שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון שחכמים גדולים הם ודרשנים גדולים ולא אמרו להם לישראל שחגיגה דוחה שבת. ובגמרא רב מרי פירש טעמו מוזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר. ורב אשי כעס על זה ואמר אנן אטעמא דפרושין ניקום ונסמוך. רוצה לומר מדרש פרושים הוא. ובזמנם היה גם כן

עקביא בן מהללאל שהעיד במסכת עדיות רבי יהודה בר' אלעאי עליו שאין עזרה ננעלת על כל אדם מישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא. ובעבור שאמר מיתתן של שמעיה ואבטליון דבר דבר שלא נראה כהוגן יש חשש אם נדוהו והוא לא נתכוין לגנותם שאמר דוגמא השקוה. ויש בזה

שני פירושים או גרים כמותה אבל הוא רצה שלא נתנו לה מי הכיור אלא דוגמא להם כדי להפחידה. וידענו שזה הדבר היה אחר שמתו כמו שנזכר בברכות בפרק מי שמתו המספר אחר מעתן של תלמידי חכמים אע"פ שבעל הערוך בערך אחר פירש לשון הטי' כלומר נטה מדרך ישרה. כדתנא דבי רבי ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שחטא בלילה אל תהרהר אחריו ביום. וכן פירש הרא"ש בפסקי ברכות. אבל רבינו חננאל פירש שמספר גנאי לאחר מיתתן וזה הפירוש הוא האמיתי. כי כן בספרי מביא זה המעשה ואומר הדא דתימא המבזה זקן אהר מותו חייב נדוי. וכן מצאתי אחר כך בערך דוגמא שחזר בו ופירש כן. וכן בתוספות אמרו בשעה ששלום על ישראל. והיינו לאחר מיתתן דלא אתי לאינצויי בהדי דמספרין גנותם. מהכא משמע דאיירי לאחר מיתה עד כאן לשונו. ורש"י פירש לעיל מיניה כתיב והמטים והמכריעים את חובתם יותר על זכותם להטותם לכף חובה יוליכם וכו'. ואני אברהם קבלתי בין שיהיה לשון מטה או הטייה מנין שמדבר אחר המיתה לפי שאמר למעלה כי לא ינוח שבט הרשע שהוא הלשון שנאמר והכה ארץ בשבט פיו על גורל הצדיקים על גורל שהוא אחר המות שנאמר ואתה תעמוד לגורלך לקץ הימין. הטיבה ה' לטובים אבל המטים יוליכם וכו'. ובנו של עקביא היה ג"כ חכם ונוהו אביו לשמוע לחכמים ולא לדבריו בחסידותו וכו' כדאיתא בעדיות וכן היה אז

אדמון וחנן בן אבישלום חכמים גדולים שני דייני גזרות בירושלים האמורים בפרק אחרון דכתובות. אבל מה שכתב הרמב"ם ז"ל שר' מיאשה היה בחבורתם אינו נראה כי במס' פאה העיד נחום הלבלר שקבל מר' מיאשה שקבל מאבא שקבל מהזוגות וכו' וא"כ רבי מיאשה אחר הלל ושמאי שקבלו משמעיה ואבטליון וכו'. ולפי דעתו לא היה לו להזכיר זוגות האחרונות אלא שדברי אמת מיד יבואו בפי החכם ויותר נראה שהיה אחר הלל ובפרק כהן גדול דנזיר למדו מזה המאמר שאמר שקבלו מפי הנביאים הלכה למשה מסיני. דלא הזכיר יהושע והזקנים שהוא כלב וסיעתו שאין צריך לזכור האמצעיים כי מאליו הוא נודע וזה אינו רבי מיאשה האמורא בן בנו של רבי יהושע בן לוי שזה היה בימי בניו של הלל ואם לא יש לרב עדות אחרת מהתלמוד וגם אני לא ראיתי אבל מהמשנה כן נראה כי הוא אחר הלל וכן נחום הלבלר לא הוזכרו דבריו בימי הלל שם במסכת פאה כי אם בימי רבן גמליאל הזקן נכדו והם רוצה לומר שמעיה ואבטליון המקבלים הכ"ח ואני אומר שגם

בני בתירא היו בחבורת שמעיה ואבטליון כמו עקביא כיון שהלל בא להיות נשיא אחריהם שהם מינו לנשיא להלל וירדו הם מהנשיאות מרוב ענותנותם עד שאמר רבי אע"פ שהוא ענין כל הדברים אני עושה חוץ ממה שעשו בני בתירה לזקני הלל וזה היה בעבור שידע הלל ההלכה של פסח במועדו שדוחה שבת כדאיתא בפסחים בפרק ואלו דברים כי בני בתירה נתעלמה מהם ההלכה ומינוהו לנשיא ואחר החרבן היו עם רבן יוחנן בן זכאי כשתקן תקיעת שופר בשבת בבית דין ביבנה כדאיתא בראש השנה ובירושלמי. ואי אפשר בשני שמטות שלא יחול י"ד בשבת. ולמה נעלמה הלכה זאת גדולה להלל ומפני מה נוהגין בבית דין של מטה כבוד כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. ורש"י פי' בפרקא קמא דתענית כי אלו שהיו בזמן הלל הם רבי יהודה בן בתירא ורבי יהושע אחיו ולא נהירא. כי בירושלמי בפרק ד' מיתות כי רבי יהושע ורבי אליעזר שהם תלמידי תלמידיו של הלל וכו שיוליד אביו לרבי יהודה בן בתירא אבל רבי יהודה בן בתירא היה בבבל בנציבין בזמן הבית כדאיתא בריש פסחים. ושם פירש הרשב"ם ז"ל למה היה בבבל ולא עלה לרגל כי זקן היה ולא היה יכול לעלות לרגל וזקן פטור מראיה. ועוד הצריך שנים רבות כי היה עד זמן רב ושמואל ובירך לאבא אבוה דשמואל שיהיה לו בן חכם כדאיתא במדרש שמואל על פסוק וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל וכו'. ובפרק רבי אליעזר בשבת ובפרק כל הבשר נראה ג"כ שהיה בזמן לוי שאמר לרבי אתריה דרבי יהודה בן בתירא הוה ודרש להו כרבי יוסי הגלילי:

הלל ושמאי קבלו מהם. ובראשונה היו הלל ומנחם ויצא מנחם לעבודת המלך עם שמונים אנשים לבושים זהב כדאיתא בחגיגה וזה הדבר מוזכר בספר בן גוריון שהיה מנחם חכם גדול כמו נביא שאמר הרבה נבואות והוא אמר להורדוס כשהיה קטן שימלוך. ואחר שמלך שלח בעבורו ואמר לו עוד שימלוך יותר משלשים שנה שמלך ל"ז שנה ונתן לו עושר גדול אז. וכן היה הורדוס מכבד מאד להלל הזקן שהם רצו במלכותו ואומר שם כי שמאי היה תלמידו של הלל אולי זה היה בימי מנחם אחר זה היה תלמיד חבר להלל גם שמאי הזקן נתנבא על הורדוס שימלוך כשבא לדין לפני הסנהדרין ונשאו לו פנים כשהרג האיש ואמר שהוא ימלוך ויהרוג אותם אבל הורדוס בהלל ושמאי ומנחם וסיעתם לא שלח ידו וכבדם. ונקרא הלל הבבלי בעבור שהיה מבבל מהמיוחסין כדאיתא בפרק עשרה יוחסין כשאמרו לרבי על ענין יוחסין. ועלה מבבל ושם למד תורה עם שמעיה ואבטליון וגם הם היו בירושלים כדאיתא ביומא ובאבות דרבי נתן שהיה מדבר בלשון בבל ואמר ארבעה דברים במשנה נגד שמא אבד שמיה ודלא מוסיף יסף ודלא יליף קטלא חייב ודאשתמש בתגא חלף. זה המשתמש בשם המפורש אין לו חלק לעולם הבא. וכן משנת הפך בה אומרים שם שהלל אמרה. וכן על דאטפת אטפוך שהיה הוא בבלי. וגם שמעיה ואבטליון היו בירושלים ביום

שיצא כהן גדול מבית המקדש ביום הכפורים. והלל למד תורה מעוני גדול כדאיתא בפרק אמר להם הממונה ולא סייעו שבנא אחיו שהיה עשיר כמו שסייע עזריה לשמעון אחי עזריה כדאיתא בסוף סוטה. ובסוף נתיב שני כתוב כי אחיו של הלל מפני שלא סייע קודם שהתחיל ללמוד להלל לא לקח חלק עמו ואע"פ שסייע אחר שלמד והיו חייו ק"כ שנה ובן מ' שנה עלה מבבל וארבעים שנה למד וארבעים שנה פרנס ישראל והי' ענוו מאד כדאיתא בשבת ובפרק יום טוב מרוב ענוה שיבה מפני השלום שהיתה עולת זכר ואמר שהיא נקבה לזבח שלמים. ושמאי קפדן ותלמידיהם נהגו באלה המדות ובעבור זה זכו לקבוע הלכה כבית הלל כדאיתא בפרק קמא דעירובין ובפרק קמא דברכות ירושלמי שיצא בת קול ביבנה הלכה כבית הלל ולעולם לא חזרו בית שמאי להורות כבית הלל חוץ מהלכה א' בפרק ה' דתרומות. והם קבלו רוצה לומר הלל ושמאי שנת תשכ"ח ליצירה ש"ך שנים לבנין הבית. ועד ימי הלל היו קורין ת"ר סדרי משנה ממשה עליו השלום עד בני בתירא והלל סידר שש סדרים על פה הכוללים התורה משם ולהלן כדי שלא תשתכח התורה. וזה בתחלת מלכות הורדוס עבדא דבית חשמונאים ובנה אז בית המקדש ביופי גדול יותר משלמה בימי הלל וכל זמן שבנה אותו לא בא גשם ביום כדי שלא יבטלו ממלאכתו וכן הוא בפירוש בתחלת שבת שהתחיל הלל הנשיאות ק' שנה קודם החורבן. ושמעון בנו ורבן גמליאל הזקן נכדו ורבן שמעון בן גמליאל הנהרג בחרבן בית שני נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה רוצה לומר בעוד הבית קיים ק' שנה. ובפירוש רש"י שם בארוכה. והיה מזרע דוד משפטיה בן אביטל כדאיתא בכתובות בפרק הנושא על היתון בת ר' חייא שמתה ארוסה שהיתה ארוסה לבן רבי. וכן בפרק במה בהמה אמר רב רבי דאתי מדוד וכו'. וכתו' בפרק קמא דסנהדרין ראש גולה דבבל מהזכרים ונשיא שבארץ ישראל מהנקבות מזרע דוד. אבל כבר אמרנו כי בבראשית רבה פרשת ויזכור אלהים את נח שזה מלך האם ומלך אביו תבנימין. והוא הלל הרבה תורה בישראל ושמאי חברו. ולא חלקו אלא בשלשה דברים כדאיתא בפרק קמא דשבת כי הבאים אחריהם שלא שמשו כל צרכן היו במחלוקת בית שמאי ובית הלל. וכן תקנו תקנות רבות וגזרות כאמור שם ובגטין ובמקומות אחרים. ובפרק השולח גט כתבו התוספות משם הירושלמי כי בי"ח דברים שרבו בית שמאי על בית הלל אפילו אליהו לא יכול לבטלן כי תלמידי בית שמאי היו הורגין בתלמידי בית הלל ועמדו להם בנפשותם. ושמונים תלמידים היו לו להלל רוצה לומר המעולים כדאיתא בסוכה בפרק הישן ובבבא בתרא בפרק יש נוחלין ויונתן בן עוזיאל שתרגם הנביאים כדאיתא במגלה הוא הגדול שבכולם ואין קץ לתבונתו. ורבן יוחנן בן זכאי הקטן שבכולם ומזה תצריך לאחרים ונראה גדולת יונתן בן עוזיאל ששמאי הזקן הולך אליו כדאיתא שם בפרק יש נוחלין. ובזמן הלל היה

בבא בן בוטא

תלמיד שמאי הזקן ובגטין אומר מחכמתו והוא זיכה לאשה אחת שאמרו שזינתה ואמר הזרע אינו סולד מן האש ולובן ביצה סולד. וזה כחל עיניו הורדוס רוצה לומר סימא עיניו כדאיתא בבתרא כשהרג החכמים. והוא נתן לו עצה שיבנה המקדש לכפרה על האור של החכמים שכיבה שנתירא מהם שכתוב לא תוכל לתת עליך וגו'. ובנדרים סו"פ רבי אליעזר שהיה דיין ועניו מאד ועושה שלום בין איש לאשתו והמעשה הוא שם וכו'. אף על פי שהיה מתלמידי שמאי מה שידע בסמיכה עשה כבית הלל בפרק שני דיום טוב וכל זה ברור. ובפרק אחרון מכריתות במשנה שהיה בבא בן בוטא חסיד ומתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מיום אחד אחר יום הכפורים וזה נקרא אשם חסידים אבל החכמים שאמר הרמב"ם ז"ל שהיו בזמן הלל ג"כ מצאנו אותם אחר הלל בזמן בית שמאי ובית הלל הזקנים שיהיה קרוב לחרבן הבית בזמן רבן גמליאל הזקן כמו

רבי יוחנן

החורנית שהלכו זקני בית שמאי ובית הלל לבקרו בסוכה וכן

חנניה

בן חזקיה בן גרון שעלו לבקרו בית שמאי ובית הלל. ובפרק ז' דמסכת שמחות שאבד לו ספר תורה שלקחו במאה מנה והתפלל במקדש ומצאו. ובנו היה ר' אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון בספרי פרשת כי תצא. ובעלית חנניה בן חזקיה בן גרון אמרו הרבה הלכות ואז גזרו י"ח דברים. ולא כ"ד שכתב הרמב"ם בתחלת פירוש המשנה של שבת שזה לעולם לא זכרו אלא י"ח דברים. ומפירוש רש"י והתוספות נראה שי"ח דברים שרבו בית שמאי על בית הלל לא היו עוד. ומה הם הי"ח רבו הסברות בין אלה החכמים וכפי פשט ההלכה נראה שבזה לבד נדק הרמב"ם ז"ל במנין הי"ח שהראשונה היא שפוסל התרומה האוכל אוכל ראשון. אע"פ שאיני כדאי ליכנס בין אלו האריות כי הלכה עמוקה היא שיסבול פירושים הרבה. והכלל כי בעלית חנניה בן חזקיה בן גרון גזרו י"ח דברים וכו' כדאיתא בפרק קמא דשבת וזה החסיד כתב מגלת תענית שהיה מחבב הנסים. ונראה לי שלא כתב כולה כמו שנראה בפרקא קמא דראש השנה כי ר' יהודה בן שמוע תלמיד רבי מאיר ביטל שמד והוא במגלת תענית. וכן הוא פירש סתרי יחזקאל והעלו לו שלש מאות גרבי שמן כדי שיאיר לו בלילה ודרשו והוא זכור לטוב כדאיתא בפרק התכלת ובפרקא קמא דשבת וסוף מגלת תענית כי סיעתו של רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון כתבו מגלת תענית מפני שאינן למודים בצרות. וכן אז היה

רבי נחוניא

בן הקנה חכם גדול וחסיד וזהו ר' נחוניא הגדול שהאריך ימים כדאית' בפרק בני העיר ובפרק תפלת השחר במשנה והיה

מהלל בכניסתו לבית המדרש. והוא ג"כ נזכר במסכת אבות וזה עשה ספר הבהיר על הקבלה העמוקה ושמות השם יתברך. ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול קבל ממנו סודות הקבלה. וכן רבי עקיבא כדאיתא במדרש ורבי ישמעאל היה יפה מאד ופדאו רבי יהושע ברומי והוא מעשרה הרוגי מלכות הנהרג אחר חרבן הבית בסמוך והפשיטו עור פניו שחמדה יופיו בת קיסר והוא בראשן של מלכים. ובתחלת ברכות שראה השכינה במקדש ואמרה לו ישמעאל בני ברכני. וכן היה בזמן הזה **אבא חלקיה** בן בנו של חוני המעגל וחנין הנחבא העניו בן בתו של חוני המעגל מלומדים בנסים כדאיתא בתענית:

ונחום הלבלר כבר אמרנו שנראה שהיה אחר הלל זמן רב כמו שנראה במסכת פאה שקבל מרבי מיאשה. ובני בתירא כבר אמרנו שהיו בזמן שמעיה וכן בזמן הלל והאריכו ימים רבים עד אחר חרבן הבית ועד רבינו. ורבי פפיאס ראה חרבן הבית ובעדיות חילק עם רבי יהושע ורבי יוחנן בן בג בג שהיה בזה הזמן עוד אפרש שהיו גם אחר החרבן והם רוצה לומר הלל ושמאי הם המקבלים הכ"ט:

רבן שמעון בנו של הלל הזקן ורבן יוחנן בן זכאי הכהן קבלו מהלל ושמאי והם המקבלים הל'. וזה רבן יוחנן בן זכאי חיה ק"כ שנה. כי שלשה חיו ק"כ שנה כמשה רבינו עליו השלום ורמז זה את זה: הלל. ורבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא. וריב"ז עסק ארבעים שנה בפרקמטיא. ומ' שנה למד ומ' שנה לימד אבל לא היה נשיא אלא בסוף ימיו אחר חרבן הבית כדאיתא בסוף ראש השנה. וט' תקנות תקן והוא היה כהן כמו שנראה בפרק במה מדליקין וכן פירש רש"י שם וכן בספרי אמר הרבה מה שסרתו ידי שכחתי. והוא ראה ארבעה נשיאים ואלו הן, הלל שקבל ממנו. ורבן גמליאל הזקן נכדו שהיו לומדים התורה בימיו בעמידה ורבן שמעון בן גמליאל הנהרג בחרבן, וכן היה אז

רבי חנינא בן דוסא החסיד המלומד בנסים. שיצא עליו בת קול כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת. ובפרק ערבי פסחים דמכריזין עליו ברקיע הזהרו בחנינא בני. בענין אגרת בת מחלת. ובפרק ג' דתענית על העזים שהביאו דובי בקרנייהו. אם היה עני איך היו לו עזים פירש רש"י תרנגולת אבודה מצא ולא מצא לה בעלים וקנה מאפרוחיה העזים. והוא למד תורה מרבן יוחנן בן זכאי כדאיתא בפרק אין עומדין. וכן היה בזמן רבן גמליאל כדאיתא בברכות ואם כן רבן גמליאל הזקן המקבל הל"א. ור' שמעון בן גמליאל בנו המקבל הל"ב. וכיון שנהרג זה רבן שמעון בן גמליאל נשאר בנו רבן גמליאל בר מחלוקתו של ר' אליעזר ור' יהושע שעדיין לא היה ראוי לנשיאות. והצילו רבן יוחנן בן זכאי מיד אספסינוס קיסר וקבל ר' יוחנן בן זכאי הנשיאות אז בעת החרבן שנתן לתן וחסד בעיני המלך כדאיתא בפרק הניזקין ובאבות דרבי נתן והיה נשיא בסוף ימיו לפחות שתי שנים כמו שפירש רש"י בסוף ראש השנה וגם בימי הלל ור' יוחנן בן זכאי היו שני כהנים גדולים חנמאל המצרי וישמעאל בן פאבי חסיד גדול שעשו כל אחד מהם פרה. ור' יוחנן בן זכאי הכהן אע"פ שהיה זקן מאד היה ראש הסנהדרין. אעפ"י שכתב רבינו אנגאל כי ביום שמינו לרבי אלעזר בן עזריה למה לא מינו לר' אליעזר מפני שהיה זקן מופלג מאד. ומזה למד הרמב"ם ז"ל שאמר בספר שופטים בפרק ב' אין ממנין בסנהדרין זקן מופלג דתניא בפרק אחד ד"מ: אין מושיבין בסנהדרין זקן וסרים ומי שאין לו בנים ובשעת פטירתו בירך לתלמידיו שתהא מורא שמים עליהם כמורא בשר ודם. וראה אז לחזקיה מלך יהודה החסיד שבא ללוותו כדאיתא בפרק תפלת השחר. ואעפ"י שאמר הרמב"ם כי מי שלא היה בעיניו של ר' גדול כמו שמו לבד היה קורא לו רבן עם כל זה לא מצאנוהו לשום חכם כי אם לנשיאים לבד וכן נראה בערוך אביי ובסוף האלפ"א בית"א מהתנאים שם תראה האמת למה נקראו בשם ר' ורבן ורב בארוכה בעזרת השם. הכלל כי רבן בנשיאים רבן גמליאל הזקן רשב"ג וכו' וכן כלם עד רבן גמליאל בנו של ר'. ונראה לי כי בעבור שהיה ספק אם יהיה ר' שמעון בר רבי נשיא שהיה חכם יותר מרבן גמליאל אחיו הגדול כדאיתא בכתובות ולא יקרה להם מה שקרה לשמעון הצדיק שהניח לחוניו בנו הקטן הכהונה גדולה וקרה מה שקרה. ורבי היה רצונו שיהיה רבן גמליאל נשיא הוצרך בימיו קודם שיהיה נשיא לקראו רבן בשם נשיא ולהזכירו עם חכמי המשנה בפרק שני דאבות. לומר לחכמים שזהו הנשיא שיהיה בירא[ת]ת חטא כמוהו ממלא מקומו. ובעבור שהיה נשיא רבן יוחנן בן זכאי במקום רבן גמליאל נקרא רבן כמוהם. ובזמן שהיה נשיא רבן יוחנן בן זכאי היה ביבנה כדאיתא בסוף ראש השנה. ואעפ"י שבאבות דרבי נתן אומר שתלמידיו הלכו ליבנה והוא לדמסת מקום מרשלאות והם גדלו בתורה והוא לא גדל יהיה זה קודם נשיאותו. וכן נראה כי אפילו בזמן הבית היה רבן גמליאל הזקן נכדו של הלל ביבנה אעפ"י שהיה בירושלים כי גלתה סנהדרין ארבעים שנה קודם חרבן הבית משעה שנפתחו דלתות ההיכל מעצמן וגער בהן רבן יוחנן בן זכאי ואמר כבר נתנבא עליך זכריה פתח לבנון דלתיך וגו'. וכן בעבור שרבו הרוצחים שלא רצו לדון דיני נפשות גלו ממקום למקום עד יבנה. ושם תקן

שמואל הקטן ברכת המינין לפני רבן גמליאל הזקן ולא לפני רבן גמליאל שהיה אחר רבן יוחנן בן זכאי נזה בן בעבור כי שמואל הקטן נפטר קודם חרבן הבית וקודם שהיה נשיא רבן

יוחנן בן זכאי כי הוא בשעת פטירתו נתנבא על רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל לקטלא ונהרג בחרבן רבן שמעון בן גמליאל ואז קבל הנשיאות רבן יוחנן בן זכאי כדאיתא בגיטין. ומעשה זה של שמואל הקטן בפ"ק דסנהדרין. ובסוף סוטה ובפ' ד' ממסכת שמחות שלא זכה לבן. ורבן שמעון בן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הספידוהו. והתנבא בלשון ארמי בשעת פטירתו. ונתנו מפתחו ופנקסו בארונו מפני שלא זכה לבן. עוד שם בפרק ה' שנכנס רבן גמליאל הזקן לעבר השנה עמד שמואל הקטן ואמר אני הוא שנכנסתי בלא רשות. ואמר לו רבן גמליאל שב בני שב מה לך אלדד ומידד כל ישראל יודעים שאפי' לא יהיו ז' אלא שנים אתה א' מהם. וא"כ בימי רבן גמליאל הזקן היה. ובסנהד' אומר כי רבן גמליאל אמר לו שב בני שב ראויות כל השנים להתעבר על ידך. והוא לא נכנס ב"א ברשות ומפני ענותנותו אמר זה. ורש"י פירש באבות שנקרא קטן בערך שמואל הנביא:

(הגה"ה ואני מ"ש מצאתי בירושלמי דסוטה ע"כ):

ונראה מפני שהיה קטן בעיניו והיה עניו וחסיד תלמידו של הלל במעשיו. וכן אמרו על הלל תלמידו של עזרא אעפ"י שלא היה תלמידו כי ביניהם ש' שנה. ונראה כי אפילו בזמן שהיו דנין ב"ד הגדול בירושלים היה ב"ד ביבנה כמו שמפורש בפרק אלו הן הנחנקין בסנהדרין. ורבן גמליאל השני שניצל מיד קיסר מיד היה נשיא אחר ר' יוחנן בן זכאי ג"כ ביבנה כמו שנראה בפ"ד דראש השנה וזה בר מחלוקתו של רבי יהושע ושל רבי אליעזר הגדול גיסו שהיה נשוי עם אימא שלום אחותו של רבן גמליאל. וזהו זקנו של רבי. ואמר רש"י כי רבן גמליאל הזקן היה באושא וחזר ליבנה וזה ג"כ נראה אבל מה שאמר שם כי בנו רבן שמעון בן גמליאל חזר לאושא כמו שאמר בפרק אחרון של ראש השנה זה אינו כן. כי רבן שמעון בן גמליאל האמור שם שהיה באושא הוא אביו של רבי כמו שנראה שם בפירוש מהחכמים שהיו מדברים עמו רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה ורבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי שהיו אחר ר' עקיבא ורבי יוחנן בן נורי כן רבי יוחנן בן נורי חלק עם רבן גמליאל אביו בקדוש החדש ואינו זה רבן גמליאל הזקן. [כי גם חלק שם עם ר' יהושע, והעולה כי ביבנה היו קודם חרבן הבית מימות רבן גמליאל הזקן] ורבן שמעון בן גמליאל בנו הנהרג וכן בפרק הניזקין ששאל רבן יוחנן בן זכאי יבנה וחכמיה שלא יהרגם. מזה נראה כי קודם חרבן הבית היה שם ביבנה. וכן היה שם רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל דיבנה בר מחלוקתו של ר' יהושע אבל ר' שמעון בן גמליאל בנו אביו של רבי היה באושא ובשפרעם. ורבי היה עם שבעים סנהדרין בבית שערים ובטבריה ובציפורי וטבריה עמוקה מכלם ושם גלתה הסנהדרין גלות עשירי. ואם כן שלשה נקראו רבן גמליאל נכדו של הלל וזה לבד נקרא בן גמליאל הזקן בכל מקום ולא האחרים. והשני

רבן גמליאל נכדו של ר"ג הזקן בר מחלוקתו של רבי יהושע. והג' רבן גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא. וכן שלשה נקראו רבן שמעון הראשון בנו של הלל. והשני רבן שמעון בן גמליאל נכדו הנהרג כדאיתא בפרקא קמא דשבת. והשלישי רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבי המוזכר בפרק השוכר במליעא העניו. ואם תרצה עוד רביעי הוא בנו של רבי הקטן שנקרא ר' שמעון הנשיא שנשאר בתיקו בסוף פרקא קמא דגיטין אם היה נשיא. וא"כ עתה נתברר יפה יחס רבינו הקדוש כדי להסיר הטעיות מפירוש המשנה ומספר המדע ורבי הוא הז' להלל והוא הקדוש. כמו השבת, וכמו מתרע"ה השביעי לאברהם אבינו. ורבן גמליאל זקנו המקבל הל"ג. ורבן שמעון בן גמליאל בנו המקבל הל"ד והוא אביו של רבי. ורבינו הקדוש שהוא ר' יהודה הנשיא מזרע יהודה בן יעקב מזרע המלוכה מבני שפטיה בן אביטל אשת דוד המקבל הל"ה:

וכל זה כפי היחס של הלל אבל הרמב"ם ז"ל דילג רבן גמליאל דיבנה ורבן שמעון בן גמליאל אביו ואולי לא קבלו כ"א מרבן יוחנן בן זכאי [ולכן הסדר האמתי ריב"ז] המקבל הל'. ור' אליעזר ור' יהושע הל"א. ורבי עקיבא המקבל הל"ב. ור"מ ור"ש ור' יהודה ור' שמעון בן גמליאל אביו של ר' הל"ג. ורבינו הקדוש המקבל הל"ד דכ"י וטהור:

ונחזור לענין רבן יוחנן בן זכאי כי היה בית דינו בברור חיל קודם החרבן כדאיתא בסנהד' ובפרק ה' דמעשר ראשון בתוספתא. ולא נצריך עוד בו כ"א לידע היחס כי בענין חכמתו כבר היא מפורסם בלא הניח דבר. ובפרק עושין פסין ברבן יוחנן בן זכאי פירש"י ברייתא שנסדרה בבית מדרשו כמו תוספתא דרבי חייא והוא הנקרא בן זכאי בפרק במה מדליקין. ובפרק חמישי דסנהדרין. כי בזמן רבו הלל נקרא בן זכאי ואמר לפניו הלכה וקבעה בשמו. וכן נמצא שנקבעו הלכות קודם מ' שנה שפרנס את ישראל במסכת ר"ה וסוכה. ונראה מהתלמוד דראש השנה כי הארבעים שנה שהיה פרנס היו רובם בזמן הבית וא"כ בימי רבן גמליאל הזקן ורבן שמעון בן גמליאל בנו הנהרג בחרבן היה פרנס גם הוא. או יהיה אב בית דין כיון שהיו האחרים נשיאים ולפחות היה ב' שנים נשיא אחר החרבן כמו שפירש"י בסוף ר"ה. כיון שתקן תקנות אחר החרבן. אבל לא נודע בזה יותר ממה שראיתי. ובתוספות בפרק במה בהמה כי רבן יוחנן בן זכאי מלך שנתים אחר החרבן ורבן גמליאל שלש שנים אחריו קודם שימלוך רבי אלעזר בן עזריה בשותפות עמו. ובפ"ה דהלכות דרך ארץ מעשה בשמעון בן אנטיפרס שהיו אורחים עמו וגזר שיאכלו ונודרים ומנדים ובשעת פטירתם מלקה אותם ונשמע זה לפני רבן יוחנן בן זכאי ואמר מי ילך לשם ואמר לו ר' יהושע אני הולך וכו' ואכל עמו ואמר לו בשעה שנפטר ממנו למה אתה מלקה לאחרים ולי לא הלקית. אמר לו רבי

חכם

חכם גדול אתה ונידך. דרך ארץ ובכ"א הנכנסין אצלי גזרתי עליהם שיהיו אובלים ושותים והם נודרים בתורה ומגדין. ולי מסורת שכל הנודר בתורה ונודה סופג את הארבעים וכו' וזה רבן יוחנן בן זכאי נקרא קופת הרוכלין והיה לו בן חכם גדול נקרא ר' יהודה בן רבן יוחנן בן זכאי ובפרק כל היד חולק עם רבי עקיבא. ואולי זה הוא רבי יהודה הכהן שהעיד עם ר' יהודה בן בבא בפרק ח' דעדיות אלא שאינו נראה כיון שאביו היה נשיא בישראל היה לו לזוכרו עם שם אביו. ובאבות דר"נ כי מת לו בנו ונחמוהו חמשה תלמידיו ולא נתפיים אלא מר' אלעזר בן ערך שזה הבן חכם גדול ובלא חטא ונתן פקדונו בשלום. ובסוף ספרי ד' חיו ק"כ שנה משה היה במצרים ובמדין פ' שנה ומלך ארבעים שנה. והלל הזקן עלה מבבל בן מ' שנה. ושימש חכמים מ' שנה. ופרנס ישראל מ' שנה. וריב"ז עסק בפרקמטיא מ' שנה. ושימש מ' שנה. ופרנס ישראל מ' שנה. וכן נמצא בסנהד' בפרק היו בודקין. ור' עקיבא למד מ' שנה. ושימש מ' שנה. ופרנס מ' שנה. אבל זה הענין של ר' עקיבא לא נראה כן בתלמוד כי אמר שהיה נשוי הלך ללמוד תורה בעצת אשתו כדאיתא בנדרים וכן כתבו התוספות בפ' שואל בשבת שהיה בן ארבעים שנה כשקבל עליו לעסוק בתורה ולא נשא את אשתו עד שהיה בן ס"ד שנה. ואמרו שבסוף ספרי אומר מ' שנה שימש תלמידי חכמים ומ' שנה פרנס את ישראל ובאבות דר"נ משנת יוסף בן יועזר מביא שם כל המעשה ושהיה בן ארבעים שנה כשהתחיל ללמוד. וכן בפרק אלו עוברין כשהייתי עם הארץ וכו' וכן אמרו במדרש שהיה בן מ' שנה כשהלך ללמוד והיה בוש מזה הדבר וכן נראה כי למד ושימש כלו היה בבת אחת. אבל התוספות כתבו בכתובות פרק נערה כי קודם שלמד היה כל ימיו צנוע ומעולה. והא דאמרינן בפרק אלו עוברין כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור לא משום שהיה שונא לחכמים אלא שסבור שמתגאים על עמי הארץ והיו תלמידי חכמים שונאים אותם. וגם משום שלא היו מניחין ליגע בהם כדאמרינן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים אבל מכל מקום שומר מצוה היה וכן כתב רבינו תם ע"כ. וכן מצאתי כזה בפרק אע"פ ברתיה דכלבא שבוע חזייה דהוה צנוע ומעולה איקדשת ליה וכן בריש לקיש שהיה תלמיד חכם בראשונה:

ואני הנה עתה בע"ה לפרש חכמי המשנה כפי יכלתי כי לא היה בידי כי אם תלמוד בבלי הד' סדרים רצוני לומר סדר מועד חוץ משקלים. ובתוס' בריש חולין נראה שיש לה תלמוד בענין ר' פנחס בן יאיר. אבל שקלים ירושלמי נמצא לי. וסדר ישועות. סדר נשים. וסדר קדשים. וברכות מסדר זרעים. וכבר ידוע כי גם בסדר ישועות יש עדיות ואבות שאין להם תלמוד. וכן מסדר טהרות לא נמצא כ"א מסכת נדה. וכן לא נמצא למסכת מדות ולמסכת קנים מסדר קדשים גמרא. אבל התלמוד ירושלמי שהיה מגלה יותר יחס החכמים. והמדרשות של רבות. ומכילתות. ותוספתות. לא נמצא בידי עתה בתוני"ם כי אם ספרא שהוא תורת כהנים ספר ויקרא. וכן ספרי שהם שאר ספרי דרב שהם ספר במדבר סיני ואלה הדברים. ולכן נקרא ספרי לשון רבים. וכן ספר ילמדנו. וכן סדר נזיקין. ירושלמי ומכילתא דרבי ישמעאל. וד' סדרים מתוספתא. וכן היה לי ויקרא רבה. וכן כל המשנה. אבל בראשונה אני צריך לקצר הי' פרקים שהם בסוף מפתח המשנה ומהקושי שיש על הרב בבירור. כי נראה לו להרב ז"ל כי יאמינו לו הבאים אחריו ולא יחפשו אחריו. ולפעמים הנר הקטן הוא יותר טוב לחפש בחורין ובסדקין מהמאור הגדול והאבוקה כמו שאמרו רז"ל ומקום הניחו לי אבותי להתגדר בו ואולי יבא אחר ויחפש יותר ממני. ויקבל שכר כי הכל הוא מלאכת שמים:

בפרק הראשון מנה צ"א חכמים. ואני אפרשם בע"ה. ואחר זה בפ' השני מנה ל"ז חכמים בשביל מעשה שהיה בזמנם. או איזה מוסר שייסד. או פסוק שאמר בו דרש. ולא בשביל שסמך לו דבר מאיסור והיתר. ובפרק הי' אמר המספר בעצמו רוצה לומר ל"ז חכמים שלא נכתב במשנה בשמם אלא הלכה אחת ולא הוסיפו לשנות שמו בדבר ממשפטי המצות. ודע שאלו הל"ז האחרונים הם מכלל הצ"א שאמר בפ' הראשון ונשארו כ"ד וזה מבואר אף על פי שלא אמרו הרב. אבל שכלם היו קכ"ח ואני מצאתי י"ח חכמים יותר ואלו הם. רבי מנחם בפ"ד דיומא. יועזר איש הבירה בפ"ב דערלה. מתתיה בן שמואל בפ"ג דיומא. והוא הממונה על הפייסות מט"ו החסידים בפ"ה דשקלים. ואבא אלעזר בן דולעאי בפרק ב' דמקואות. ואבא יוסי בן חנן בפרק שני ממדות. ורבי חלפתא מציפורי חבר רבי חנינא בן תרדיון אביו של רבי יוסי סתם בפ"ב דתענית. ואין זה רבי חלפתא איש כפר חנניה. כי בגמרא אומר שהוא מציפורי. ואילא חכם מומחה ביבנה בפ"ד דבכורות. גם רבן שמעון בן גמליאל בנו של רבן גמליאל הזקן בפרקא קמא דאבות. שאומר שמעון בנו וכו' וכן נראה כי מזכיר אחריו ר' שמעון בן גמליאל אביו של רבי ואמר בנו כי היה בבחרותו כשאמר זה. ורבי אליעזר בן פילא בפ"ז דטהרות שאומר משום ר"ע. ורבי אלעזר בן מתיא [בפ"י מיבמות, ור' יוחנן בן מתיא בב"מ פ' השוכר, ור' יהושע] בפ"ב דעדיות. כל אלו השלשה שהם בני מתיא נשכחו כמו מלב הרמב"ם ז"ל. ונראה שהם בני רבי מתיא בן חרש שהיה בית דינו ומדרשו ברומי. ומצאו שם ר"ש בן יוחאי. אבל בפרק ה' מסוטה בתוספתא. אבא חלפתא. ואלעזר בן מתיא. וחנניה בן חכינאי עמדו על אבנים של יהושע. ואם כן הוא קדמון מרבי מתיא בן חרש.

או רבי מתיא זקן מאד. וחנניא איש אונו בפ"ו דגיטין. ואעפ"י שזכרו הרב בפרק הו' עם החמשה הדנין לפני חכמים שהם בן עזאי. ובן זומא. ובן ננס וחנן. לא הזכירו הרב במנין הקכ"ח ואם תרצה יכנס במקומו אבטולס בפ"ג דערובין. ור' יהודה הכהן בפ"ח דעדיות ורבי ישבב חברו של רבי עקיבא בפ"ב דחולין. ורבי חגניה בן עקביא בפרק ראשון דכתובות ובתחלת ערכין. ואבא יוסי חלי קופרי איש טבעין בפ"א דמכשירין. ועוד שנים שדרשו פסוקים שהם רבי שמעון בר רבי. ורבי חנניא בן עקשיא בסוף מכות. וא"כ נוסף על הנ"א ע"ו ויהיו קב ונקי. ועוד ד' וסימן בן נו"ן ק"ו שאמרו ביצה ונוסף על הל"ז שלא אמרו הלכה השנים האחרים ויהיו ע"ל לברכה. ואם נוסיף עוד עמהם אלישע בן אבויה. אעפ"י שאמר הרב שאין למנותו עם השאר מפני מה שנודע מענינו יהיו כלם מ' כמספר הימים שנתנה התורה. או יכנס במקומו אולא חכם יבנה ויהיו כלם קמ"ו חכמים והסימן וששים קמ"ו עמדו:

ואני ידי פתוחה לקבלו כיון שרבינו הקדוש שאנו לומדים מדותיו ותורתו הזכירו עם אבות [אבות פ"ד] העולם. ועוד שאמרו במדרש רות רבה מצילין תיק הספר עם הספר וברא מזכה אבא ותלמיד לרבו הוא רבי מאיר תלמידו המאור הגדול מהמשנה והוא הביאו לחיי העולם הבא שאמר אמות ואעלה עשן מקברו שיהיה כפרה לו כיון שלמד תורה הרבה ולימד. וכן בירושלמי מן דקברוניה ירדה אש מן השמים ושרפה את קברו ואין ראוי שיהיה תלמידו בגן עדן והוא בגיהנם. כמו שאמרו בסוף יומא. וכן ראינו בתחלה כי אמר אליהו שלא היו אומרים בישיבה של מעלה הלכה משום רבי מאיר משום שלמד ממנו. עד שאמר לו החכם לאליהו רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק. ומיד אמרו למעלה הלכה בשם ר' מאיר. ואם כן בעל הרחמים כיון שהיה מין הרמון עם קליפתו אחר שדנוהו בב"ד של מעלה יכניסהו לאור החיים. ועוד שזכה להיות ר' יעקב התנא בפ"ד דנגעים שהוא בר ברתיה והוא ג"כ במסכת אבות ר"ל ר' יעקב התנא. (הג"ה ר"ל רבי יעקב דפרק בן זומא דאמר העולם הזה דומה לפרוזדור כו' גם המאמר השני כו'). וזה גלה לנו סוד העולם הבא יותר מכל החכמים. וכן בסוף חולין ובפרק קמא דקדושין על למען יאריכון ימיך. וזה אלישע ידוע הוא שהוא מד' שנכנסו לפרדס עם רבי עקיבא ובן עזאי ובן זומא והאריך ימיה ונקרא אחר משום אותו מעשה שהיה לו עם האשה ואמרה אם בן אחר הוא. ונראה לי כי כשענש רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבי בהוריות לר' נתן שלא יזכר שמו כי אם יש אומרים. ולר' מאיר אחרים על שם כי לרבי מאיר היו ג' רבותיו רבי עקיבה. ורבי ישמעאל ואלישע אחר. ויחסו לקנאה ולגנאי לרבו האחר שנקרא אחר. ורבינו שמשון כתב כשהיה אומר דבריו בשם אלישע רבו שנקרא אחר אומרים עליו אחרים אומרים. וזה אלישע היה אביו אבויה עשיר גדול בזמן הבית ובבריה מילה שלו לסעודה קרא לרבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו ולנקדימון בן גוריון ולבניית הכסת ולכלבא שבוע. ואחר שאכלו עלה רבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו לעליה וקראו ודרשו עד שהיה האש לוהטת סביב הבית כנתינתה בהר סיני. ותמה מאד אבויה אביו שכל כך היה כבוד התורה ונדר בנו לתורה. ועל שלא היה לשם שמים לא נתקיים תורתו. כמו שדרש ר' עקיבא טוב אחרית דבר כשהוא טוב מראשיתו כמו שזה בא בארוכה במד' רות. ושר' מאיר נשבע שיביאהו לחיי העולם הבא ואמר חי ה' ואמר ליני הלילה בזה הלעז שדומה ללילה אם יגאלך טוב שהוא הקב"ה טוב ה' לכל יגאל. ואם לאו וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבקר שהוא העולם הבא שהוא האור. וכבר ידעת מה שאמרו בפ"ק דחגיגה מהמעשה שקרה לר' עם בתו של אלישע שאמרה לו זכור תורתו ואל תזכור מעשיו ושירדה אש מן השמים שביב ר' וכו'. ור' יוחנן אמר כי מה שבח הוא לר' מאיר שישרוף את רבו אלא כי בלא דין יביאהו לחיי העוה"ב וכן עשה ר' יוחנן כי בלא שום דין ועונש הביאו לחיי העוה"ב. אע"פ שבספר קבלת החסיד פירש מה שאמר רבי מאיר אעלה עשן מקברו שכל עת שהאש דולקת אין שם עשן שפכו עליה מים לכבותה העשן עולה והאש נכבת וכו' והעקר שזה האיש לעולם לא החטיא לתלמידיו אבל היה מלמדם תורה אפילו אחר שיצא לתרבות רעה והיה רוצה לזכותם שאמר לר"מ עד כאן תחום שבת ולא חזר בתשובה שלמה שנשתבש על בת קול ששמע שובו בנים שובבים חוץ מאלישע שראה כבודי ומרד בי וחשב שלא יקבלוהו בתשובה והיה מזכה לאחרים. ועל מה שאמר הרב בפ"י כי הל"ז שאמרו הלכה אחת ולא נשנו עוד אני מצאתי י"א מהם שנשנו בהלכה אחרת או יותר ולפחות הם עשרה. ואלו הם שמעון התימני בפ"ק דידים. ובפרק שלישי דתענית והוא לא אמר כי אם בפרק ד' דיבמות. ור' אלעזר בן יהודה איש ברתותא בפ"ג מטבול יום. והוא אמר לבד בפ"א מערלה ששם אמר ר' שמעון בן גמליאל משמו. ועוד ישנו בתחלת מסכת זבין ר' אליעזר בן יהודה. ונראה שהוא איש ברתותא ואם הוא אחר למה לא הזכירו הרב ולפחות כבר יש לו שני הלכות. ר"א בר ר' שמעון בפרק י"ב דנגעים. והוא אמר בתמורה בפרק רביעי לבד. נחום המדי בפרק חמישי דנזיר ובפרק המוכר את הספינה בבבא בתרא והוא הזכיר לבד בפרק שני דשבת. ר' שמעון בן יהודה בפרק שלישי דמעשר שני. ובפרק שלישי דמכות. ובפרק ארבעה עשר דנגעים. והוא ז"ל הזכיר בפ"ק דשבועות. ר' אלעזר חסמא במציעא פרק השוכר ובפ"ז דנגעים ובפרק י"ג דנגעים. והוא הזכיר לבד בפ"ג דתרומות. ר' שמעון בן הסגן בפרק י"א דמנחות ובסוף שקלים. והוא לא

הזכיר

הזכיר בי אם בכתובות בפ"ב. ר' יוסי בן משולם בפ"ג דבכורות וכן בפרק שני דבכורות והוא הזכיר לבד בפ"ד דתר מות. יוסי בן יועזר בפ"ח דעדיות ג' הלכות והוא לא הזכיר כ"א בפרק שני דחגיגה. ועל דרך הלצה אני אומר שהוא אוכל את. יועזר שמעון אחי עזריה בפ"א דטהרות. והוא לא הזכיר כי אם בפ"א דזבחים. ונחמיה איש בית דלי בפ' ח' דעדיות. והוא הזכיר לבד בסוף יבמות. וזה לבד איננו כל כך קושיא אע"פ שנשנה שהכל הוא הלכה אחת. אבל ויסי מה נשנה אלו הי"א כשתגרע מהכ"ז נשארו כ"ו. אבל במקום אלו שגרענו יש לנו במקומן מהחכמים שאמרנו למעלה שאמר כל אחד הלכה שלא זכרן הרב יותר. והעולה כי הראשונים הם מאה ושנה והסימן בן ט"ן שאמרו בינה. גמה שאמרו הלכה אחת הם מ"א מכלל הק"ו חכמים ונשארו החכמים שאמרו הלכות יותר מאחת ס"ה והם היכ"ל אדכ"י ומ' איש שלא אמרו הלכה כמספר המקבלים ממשה עד רב אשי יהיו כל חכמי המשנה קמ"ו והסימן ויסיסים קמ"ו עמדו. ומהכ"א שנזכר בפרק הראשון הם ל' והאחד הוא סומכוס תלמיד ר' מאיר שחשב ללמוד לפני ר' יהודה כדאיתא בפרק שני דקדושין ובפרק בהן גדול דנזיר אחר שמת ר' מאיר. כאשר כתב בפרק החמישי. בפרק הג' הזכיר הכהנים והאוי להזכירן לבדן שאמר בי לשמעון הצדיק אליו חזרו ההלכות לקיים מה שנאמר יורו משפטיך ליעקב ואם כן היה ראוי להזכיר ... הלוים כמו ...

רבי יהושע בן חנניה שהיה אב ב"ד. וכן אמרו ... בפרק שני דיומא שלא יורו אלא משבט לוי שנאמר בו יורו משפטיך. אבל משבט יששכר דכתיב ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. ומקשה שם והאיכא יהודה דכתיב מחוקקי דמסקי אליבא דהלכתא קאמרי. וקשיא לי מדוד וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום. וכן ביהודה ידיו רב לו דמסקא אליבא דהלכתא. שהתפלל משה בשביו עצמותיו מגולגלין. ואולי זה בהשגחה כמו בהלל בכל זרעו הנשיאים ור' חייא ובניו זרע. או אמרו על הרוב. אבל הרמב"ם ז"ל סובר כי העיקר הם הכהנים כמו שסיים הפסוק ישימו קטורה. ואמר ובאת אל הכהנים הלוים וגו'. וכן נראה כי מאנשי כנה"ג בא עזרא ראש לכלם ויסדה ונשארה ביד שמעון הצדיק וכן אמרו נשתכחה תורה מישראל ועלה עזרא מבבל ויסדה. ולא זכרו הנביאים והזקנים. ואע"פ שכן אמרו בהלל הבבלי ורבי חייא ובניו שהם מזרע שמעי אחי דוד אולי לא היו כהנים בימיהם גדולים כמותם. וכן קרה בחרבן בית שני כשבאנו לגלות הזה הארוך כי מהלל שהיה מאה שנים קודם החרבן לא נשאר הקבלה כי אם ביד ר' יוחנן בן זכאי שכהן תלמידו. ומתלמידיו ותלמידי תלמידיו נתקיימה תורה בישראל. וכן באמוראים. כמו שכתב הרמב"ם בספריו ועשה הקב"ה זה לזכות ישראל שהאריך ימים רבן יוחנן בן זכאי. ור"א

בן עזריה מפורסם שהיה כהן ובפרק תפלת השחר כי הוא עשירי לעזרא וכן שמעון אחי עזריה דודו ונקרא על שם אחיו כי היה עשיר גדול ושייעו כדי שילמוד וחלק עמו בחיי העוה"ב כדאיתא בפרק היה נוטל בסוטה. וביתוס בן זונן בזמן ר' אלעזר בן עזריה בפ"ג ממסכת סופרים ובסוף פסחים בתוספתא רבן גמליאל וזקנים היו בביתו. ור"א בן שמוע שהאריך ימים רבו של ר'. ותלמידו של ר' עקיבא בפ"ו דיבמות ובפרק אלו נאמרין ובפרק בני העיר שהיה מברך קודם שישא כפיו לברך ישראל ורב קורא לו טובינא דחכימי. ור' חנינא סגן הכהנים והוא ראה האש בבית שני על המזבח רבוצה ככלב. כי בבית ראשון היה כאריה אעפ"י שבספרא אומר כי אש שירדה בימי משה היה במזבח הנחשת עד שירדה אש בימי שלמה כשבנה הבית ונסתלקה של משה ואש של שלמה נסתלקה בימי מנשה עדיין נשאר ממנו. כי יוסף בן גוריון אומר שגנזו ירמיהו ואנשי כנסת הגדולה מאליהו. ור' שמעון בן הסגן הוא בנו. ורבן שמעון בן גמליאל אומר משמו הלכות. וישמעאל בן פאבי כהן גדול ... וחסיד ושימש עשר שנים:

(הגה"ה. ומצאתי ביוסיפון בן גוריון הגדול כי ישמעאל ... בן פאבי שימש שנה אחת בלבד ע"כ). ועלה פרה האחרונה ובת קול נשמע עליו בעזרה יכנס ישמעאל תלמידו של פנחס. ומשמת בטל זיו הכהונה בסוף פ' מקום שנהגו ובתקומות אחרים. ויוחנן כהן גדול האמור בחנוכה אביו של מתתיה תחלת החשמונים ועשה תקנות בישראל כדאיתא בסוף סוטה כבר דברנו בו. ויוסף בן יועזר בפ"ב דחגיגה חסיד שבכהונה וכן ר' יוסי הכהן תלמיד ר' יוחנן בן זכאי קראו רבו חסיד ...

רבי טרפון הכהן העשיר והיה מכבדו ר' עקיבא ... ור' טרפון אוהבו כנפשו. ובפרק הכותב נסתפק אם הוא רבו של ר' עקיבא או חברו ופסק שם הרא"ש כי הוא חברו אע"פ שבספרי קראו רבו והיה אומר לר' עקיבא תלמידו הפורש ממך כפורש מחייו. והוא גל של אגוזים. ובתוספתא דכתובות בפרק ה' כי בשנת בצורת קדש שלש מאות נשים כדי להאכילן תרומה שהיה כהן ואמו כהנת כדאיתא במסכת מדות. ובפרק עשרה יוחסין פירש רש"י שם שהיה כהן ואמו כהנת שעלה אחר אחי אמו לדוכן לברך ברכת כהנים. ובמשנה הוא נשבע אקפח את בני. ולא נשאר לו בן כ"א בת כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים וכן בתו לימדו ר' ונתן לו בתו. ובזה יש ספק אם נשא אותה. אבל בפרק שבועת הדיינין תניא ר' שמעון בר ר' טרפון. ובפרק כל הנשבעין אמר ארבע הלכות ואולי זה בחיי אביו. וכן ר' טרפון היה מחזיר פדיון בכור לבעליו שהיה כהן. ובספרא אמר ר' יהודה שבת היתה והלכתי אחר ר' טרפון לביתו אמר לי יהודה בני תן לי סנדלי ונתתי לו. ופשט ידו לחלון ונתן לי ממנה מקל אמר לי יהודה בני

בזה טיהרתי שלשה מצורעין. ולמדתי שבע הלכות שהוא של ארז ברוש. וברֹאשׁה טרף. וארכה אמה. עביה כרביע. כרעי המטה. אחד לשנים. ושנים לארבעה. ומזין ושונין ומשלשין ומטהרין כפני הבית. ושלא בפני הבית. ומטהרין בגבולין. מכאן נראה שהיה כהן ושהיה גם כן אחר חרבן הבית. ובפרק ששי ממסכת שמחות שהיה בזמן שמת ר' שמעון בן יהוצדק רבו של ר' יוחנן. וזה תימה שיחיה יותר ממאתים שנה וכן בפרקא קמא דבכורות שהביא לו רבי פטר חמור: ואולי הוא רבן גמליאל שנקרא ג"כ רבי. וכן כל ימיו נצטער על שאמר אוי לטרפון שנילל ונשתמש בכתרה של תורה כדאית' במסכת כלה ובנדרים משהוקפלו המקלעות. וכן עשה צדקות גדולות על ידי רע"ק שהיה מפרנס העניים. ובמסכת כלה כי ביום אחד לקח ממנו ד' אלפים דינרי זהב לצדקה. ובפרקא קמא דיבמות פירש"י כי ר' טרפון היה מתלמידי בית שמאי וכן נראה כי בפרקא קמא דברכות הטה לקרות ק"ש כדברי ב"ש. אליועיני בן הקף וחנמאל המצרי שניהם כהנים גדולים ועשה כל אחד מהם פרה קודם ישמעאל בן פאבי בפרק ג' מפרה. ולא זכר הרב לר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול ולא לר' אלעזר בן חרסום אף על פי שהיו חכמים גדולים והזכירם בעל דורות עולם בחכמי הדורות בפ"ד נראה שלא מנה אלא הנזכרים במשנה וכן כשמנה כל חכמי המשנה לא הזכירם מפני זה. וזה

רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול

כבר אמרנו שקבל מר' נחוניא בן הקנה וראה השכינה כשהקטיר בפרקא קמא דברכות שאמר לו ישמעאל בני ברכני והוא מעשרה הרוגי מלכות וקרקפלו מונח בראש מלכים. אבל נראה שלא נהרג ביום החרבן עם רבן שמעון בן גמליאל נשיא ישראל שלא כבעל ספר דורות עולם שאמר זה כי בתלמוד נראה שהיה אחר החרבן בסוף פרק חזקת הבתים אמר ר' ישמעאל בן אלישע משחרב בית המקדש דין הוא שלא לאכול בשר ולא לשתות יין וכו' ובפ' יציאות השבת שקרא והטה ואמר לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת. ושם אומר שאני ר' ישמעאל בן אלישע שמשים עצמו כהדיוט על דברי תורה. אעפ"י שבפרק מצות חליצה (ד' קד) אומרים התוספות כי שנים היו זקן ונכדו וזה שאחר החרבן היה נכדו שחיה הרבה אחר ר' עקיבא והיה מואס בבצע מעשקות. כדאיתא בכתובות פרק הנושא כשהביא לו האיש ראשית הגז ולא דן אותו. נראה שהיה שופט ישראל. אבל הספק נשאר על ג' חכמים שנזכרו במשנה שנראה שהם כהנים ולא זכרם הרב. האחד ר' ישמעאל חבירו של ר' עקיבא ושל ר' אלעזר בן עזריה והוא רבו של ר' מאיר. אעפ"י שהרמב"ם סובר בפרק ב' דעדיות כי ר' ישמעאל תלמיד ר' עקיבא וכן במדע ופסק שם הלכה כר' ישמעאל בענין ההלכה הוא אמת כי בפרקא קמא דשבת הורה ר' חנינא כר' ישמעאל כי אף על פי שהלכה כר' עקיבא מחבירו בכאן ר' חנינא הורה כר' ישמעאל שלא נחשוב שהלכה כר' עקיבא. אבל ממה שיכולתי לעיין בזה כמו שאאריך נ"ל שאינו תלמידו. ואעפ"י שבסוף מועד קטן כשמתו בניו של ר' ישמעאל נכנסו ארבעה זקנים לבקרו ר' טרפון ור"א בן עזריה ור' יוסי הגלילי ור' עקיבא ואמר להם שהטריחו רבותיו שני פעמים זה דרך מוסר כי הם אמרו בראשונה כי היה חכם גדול ובקי בהגדה. ולא יכנס אחד בדברי חברו. ואם היה תלמידו לא היה ראוי לירא ממנו כל כך. ולהלן אאריך בזה. ובפ' חמישי דזבחים אמר ר' ישמעאל נאו ואמרו לר' עקיבא טעית. וכן בסוף יומא אמר טעית אבל נראה כי הוא כהן. כי בפרק אלו טרפות כשחולק ר' ישמעאל עם ר' עקיבא אומר משום אבותיו היתר בחלב הקיבה אמרו ישמעאל כהנא מסייע כהני. אבל רש"י לא פירש שם כי לא היה כהן כמו שפירש בפרק במה מדליקין בריב"ז ואולי הוא רמז ומשל ישמעאל כהנא לרבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול האמור למעלה כי היה כהן ומהרוגי מלכות. ובפ"ק דעבודה זרה פירש"י מהרוגי מלכות היה ומשחו באפרסמון עור פניו שיהיה קיים. וכן פירש"י בפרק הרואה. הפשיטו עור קרקפלו בחייו וזה היה שחמדה יפיו בת קיסר שהיה יפה כיוסף בן יעקב. ולא רצה אביה והפשיטו עור פניו. וכן בפרק העור והרוטב קרקפלו של ר' ישמעאל מונח בראש מלכים. ופירש"י עור ראש אדם וזה למכשפות במלחמה. ובפרק הנזקין כי ר' ישמעאל בן אלישע נשבה קטן יפה מאד ופדאו ר' יהושע בן חנניה בממון רב והורה הוראות בישראל וכן בנו ובתו נשבו וקדשו השם כמו אביהם. אבל בירושלמי הזכיר זה שפדאו ר' יהושע ולא הזכיר שהיה ר' ישמעאל. וכן נראה כפי השנים ובאיכה רבתי כי הבן והבת שנשבו שהם בני ר' צדוק הכהן שהכירו זה לזה ומתו. ואולי אין זה ר' צדוק אביו של ר' אלעזר. ובפ"ד ממסכת שמחות שנתפש ר' שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל בן אלישע ביחד וכשנהרגו באה שמועה לר' עקיבא ולר' יהודה בן בבא וקרעו בגדיהם ודרשו וכו' וכן בסוף אבות דר' נתן בארוכה אבל על הכלל איני יודע לכוין אם הוא כהן. ר' ישמעאל חבר ר' עקיבא וחבר בן ננס כיון שלא הזכירו הרב וזה הוא ר' ישמעאל הנזכר הרבה במשנה ובברייתא. ומה שאמרנו מישמעאל כהנא מסייע כהני נראה שהוא כהן והדבר בספק. ואחר זה מצאתי בפרק אלו טרפות בקצת פירושים מרש"י כהן הוה והוא ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול וזה אינו נראה בתלמוד אלא הם שנים וזמן רב ביניהם כי הראשון נהרג עם רבן שמעון בן גמליאל קודם שמלך רבן יוחנן בן זכאי ור' ישמעאל חבר ר' עקיבא בנערותו לימד לרבי מאיר. והוא היה ביום שמינו לנשיא לר' אלעזר בן עזריה בפרק ד' דידים. ועוד מצאתי בתוספות פרק מצות חליצה אמר ר' ישמעאל בר ר' יוסי אני

ראיתי

ראיתי ר' ישמעאל בן אלישע וכן כתוב בספרי וקשיא לר"י איך יתכן שראה לר' ישמעאל שנהרג קודם ר' עקיבא ור' ישמעאל בר ר' יוסי בסוף לפני ר' ויום שמת ר' עקיבא נולד ר' ופירש ר"י דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוו דאותו שנהרג היה זקנו של אותו ר' ישמעאל בן אלישע שראהו ר' ישמעאל בר' יוסי דאפשר שהיה הרבה אחר ר' עקיבא:

והשנים האחרים שלא הזכיר הרב הוא ר' צדוק ור' אלעזר בנו כי רש"י ובעלי התוספות אמרו שהם כהנים והרמב"ם ז"ל לא הזכירם ועתה בזה אאריך ראיות לזה ואגב גררא כמה עניינים והלכות:

ודע כי זה ר' צדוק ובנו היו בעת החרבן אע"פ שמצאתי בסנהדרין ירושלמי על מה שהעיד ר' אלעזר בר ר' צדוק תינוק הייתי וראיתי בת כהן שנשרפה כי אומר שם כשראה זה המעשה לא היה פחות מעשר שנים וכשהלך עם ר' לא היה פחות מל' שנה [דלית אורחי' דגברא רבה המהלך עם כרכש פחות מל' שנה] ותניא אמר רבי מעשה שהייתי בא אני ור' אלעזר בר ר' צדוק מבית שריין ואכלנו וכו' וזה היה לי תימא כי ר' צדוק אביו בעת החרבן היה זקן מאד כי כבר התענה ארבעים שנה קודם שנחרב הבית והיאך בנו אחר החרבן מאה שנה היה בן שלשים שנה. ועוד כי ר' אלעזר בר ר' צדוק קרא עם ר' יוחנן בן החורנית שהיה בזמן הבית זקן מאד. וכן בסוף פרק בכל מערבין ר' אלעזר בר ר' צדוק בזמן רבן גמליאל בר פלוגתיה דר' יהושע וכן בפרק ואלו עוברין בפסח וכן בתוספתא בפרק שני דסוכה שהיה למד עם ר' יוחנן בן החורנית וכל המעשה כמו שהוא בסוף פרק קמא דיבמות. ועוד בתוספתא בפרק ב' דיום טוב אמר ר' אלעזר בר צדוק פעמים הרבה אכלתי בבית רבן גמליאל ולא ראיתי שהיו מכבדין בין המטות. עוד שם אמר ר' אלעזר בר' צדוק פעם אחת היה אבא מסב בבית רבן גמליאל והביאו לפניו אניגרון ועליהם פלפלים שחוקות ומשך אבא את ידו אמר ליה רבן גמליאל אל תחוש להם מערב יום טוב הם שחוקות. עוד שם בפרק שלישי דיום טוב אמרו עליו על ר' אבא ועל ר' אלעזר בר ר' צדוק ועל אבא שאול בן בטנית שהיו חנונים בירושלים כל ימיהם והיו ממלאין מדותיהם מערב יום טוב מפני ביטול בית המדרש וכו'. ובפרק שלישי דתענית בתוספתא אמר ר' אלעזר בר ר' צדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימין וכו' כמו שיתבאר להלן. והרא"ש בתחלת פרק מקום שנהגו כתב אמר ר' אלעזר בר ר' צדוק אני ממשפחת סנאה בן בנימין וכו'. פירוש שאבותיו היו מקריבין קרבן עצים בו ביום בי' באב. ור' אלעזר בר' צדוק אחר החרבן היה. אלא כיון שאבותיו היו מקריבין קרבן בו ביום ועשו בו יום טוב כל משפחתו היו נוהגין בו יום טוב ג"כ. ועוד בסוף פרק ב' דמגלה בתוספתא אמר ר' יהודה מעשה בר' אלעזר בר' צדוק שלקח בית הכנסת של אלכסנדריים שהיה בירושלים והיה עושה בו כל חפצו וכו'. ומכל זה נראה שהוא קדמון וקודם דורו של רבי. והייתי חושב שאולי שם שנים והיה נראה לירושלמי שיהיה אחר בזמן רבי בפרק ז' דכלאים אמר ר' אלעזר בר' צדוק משום ר' מאיר ור' מאיר רבו של רבי. וכן מעט סיוע לזה מצאתי בזוהר בפרשת ויצא יעקב כי קורא לר' צדוק ר' צדוק חלשא משום שהתענה ארבעים שנה וכן בנו ר' צדוק זוטא עם ר' שמעון בן יוחאי והוו לו בנים גדולים אז בזמן ר' שמעון נשואים. ואולי נקרא אחד מהם ר' אלעזר בר ר' צדוק זוטא. אבל בתוספתא בפרק שני דסוכה מצאתי זה אמר רבי פעם אחת היינו באים אני ור' אלעזר בר ר' צדוק אצל ר' יוחנן בן נורי לבית שערים. והיינו אוכלים ענבים ותאנים חוץ לסוכה. וידוע הוא כי ר' יוחנן בן נורי הוא חבר ר' יהושע וכן לרבן גמליאל זקנו של רבי. והוא לא היה בזמן רבי. אבל האמת כי בין בתוספתא ובירושלמי קורא לרבן גמליאל סתם רבי. שהיה חכם גדול ורבו של ר' עקיבא כדאיתא בברכות. וכן בתלמוד בבלי בפרק כל כתבי הקדש קורא אותו רבן גמליאל ברבי ופירש רש"י לא שהיה בנו של רבי אלא זקנו ונקרא כן כי הוא גדול בדורו. וכן בפרק קמא דקדושין אמר ר' צדוק עליו רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו. גם לפעמים במדרש ובאבות דר' נתן קורא גם כן רבי סתם לרבן יוחנן בן זכאי. והעולה עתה שהוא אחד ואין שני לו:

ונראה לי לפרש למה התענה ר' צדוק ארבעים שנה קודם חרבן הבית כדי שלא תחרב מהיכן ידע זה משום דאמרינן בגמרא דיומא כי מ' שנה קודם שנחרב הבית נפתחו שערי ההיכל עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי. ואמר עד מתי אתה מבעית עצמך יודע אני שסופך ליחרב וכבר נתנבא זכריה פתח לבנון דלתיך וכו'. שהוא אות שיחרב הבית. וכן בסנהדרין ובריש מסכת עבודה זרה כי ארבעים שנה קודם שנחרב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות. משום דנפישי רוצחים ולא דנו דיני נפשות. ומיד התחיל להתענות והיה כחוש. עד כי רבן יוחנן בן זכאי בקש מאספסינוס שהרופאים שלו ירפאוהו וכו'. כדאיתא בהניזקין. וכן באיכה רבתי. ושם אומר אמר ליה ר' אלעזר בנו אבא שלם לרופאים שכרם כדי שלא יקחו משכר העולם הבא ור' אלעזר בנו למד תורה עם ר' יוחנן בן החורנית האמור בסוכה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקרו כדאיתא בסוף פרק קמא דיבמות:

הראיות שהם כהנים בברכות בפרק מי שמתו על ענין שאמר ר' אלעזר בר ר' צדוק מדלגין היינו על ארונות של מתים רצה לומר בקברות לקראת מלכי ישראל פירש רש"י שהיה כהן ואף על פי שאמר ארונות פירושו קברות שכן בכתובות בסוף פ' הנושא אמר ר' חייא שראה קברו

של

של ר' והוריד עליו דמעות ופירש רש"י ארונו שאין מדקדקין בזה. אבל הרמב"ן ז"ל אמר במדלגין הוא הארון ממש שהיה הכסוי נראה בשדה שהוא הגולל ואין הכהן מוזהר עליו. ובפרק כל הבשר על ענין שרבי צדוק אכל חוץ לסוכה פחות מכביצה וכרך ידיו במפה לאכול ולא נטל ידיו שהיה כהן שהתירו מפה לאוכלי תרומה כדרבי אמי ור' אסי ולא התירו לאוכלי טהרות. והרא"ש ז"ל אמר בשאלות כי הוא הדין לאוכלי חולין לא התירו ומקל וחומר וכל שכן. אבל הרמב"ם ז"ל התיר לחולין על ידי מפה ובשעת הדחק ראוי הרמב"ם ז"ל לסמוך עליו. גם התוספות פירשו כרש"י שם שהיה כהן גבי מדלגין היינו כמו שאמרתי. ובפרק כל פסולי המוקדשין בבכורות גבי בוכרא דהוה לר' צדוק וממעשה דסוף פירקא קמא דיבמות שהיה אוכל חולין על טהרת תרומה עד כאן. ואני אביא לך אלו השני מעשיות. בסוף פירקא קמא דיבמות אמר ר' אלעזר בר' צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן בן החורנית ראיתיו שהיה אוכל פת חרבה במלח בשני בצורת והודעתי את אבא אמר לי הולך לו זיתים והולכתי לו זיתים ראה אותם שהיו לחים אמר לי אני אוכל זיתים באתי והודעתי את אבא אמר לי לך אמור לו חבית נקובה היתה אלא שסתמוה שמרים. ותנן חבית של זיתים מגולגלין בית שמאי אומרים אין צריך לינקב. ובית הלל אומרים צריך לינקב. ומודים שאם נקבה וסתמוה שמרים הצילה מן הטומאה. ואף על פי שמתלמידי בית שמאי היה עושה כבית הלל. וכן בתוספתא בפרק שני דסוכה כמו זה אמר ר' אלעזר בר ר' צדוק כשהייתי למד אצל ר' יוחנן בן החורנית ראיתיו שהיה אוכל פת חרבה במלך שהיו שני בצורת באתי ואמרתי לאבא ואמר לי הולך לו זיתים נטלן והסתכל בהם וראה שהם לחים ואמר איני אוכל זיתים באתי ואמרתי לאבא אמר לי לך אמור לו חבית מנוקבת היתה כדברי בית הלל אלא שסתמוה שמרים להודיעך שאוכל חוליו בטהרה שאף על פי שמתלמידי בית שמאי היה לא היה נוהג אלא כדברי בית הלל. וכדי שתבין ענין זה בספר טהרה להרמב"ם בפרק אחד עשר מטומאת אוכלין אומר חבית של זיתים מגולגלין צריך לנקב החבית כדי שיצא המוהל ואם לא נקב הרי אלו מכשירין. ניקבה וסתמוה שמרים והרי הם בלולים במוהל אינם מוכשרים מפני שאינם ברצונו שהרי נקבה. עד כאן. עוד בספר טהרה בפרק שנים ועשרים חבית המוקפת צמיד פתיל שניקבה מגדה וסתמו שמרים את הנקב הצילו. עד כאן. והתוספות בפרק הגוזל קמא הביאו זאת המשנה שהיא בפרק תשיעי דכלים בפרק ואלו מצילין ואומר חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה ופרש"י מגלת על העליה אם נתנוה בארובה וטומאה בבית דסתימת שמרים סתימה היא והתוספות הקשו עליו ונראה לי שנדחק רש"י לפרש זה אעפ"י שהוכה במסכת אהלות מפני שבסוף פרק המצניע פירש כי בנקב הכלי אינו נכנס טומאה למה שבתוכו אלא דרך פיו בענין צמיד פתיל ואם כן בין סתום ובין אינו סתום מציל עד שיפחת רובו. אבל בתוספות גם בפרק המצניע הקשו על רש"י ופירשו כמו שכתב הרמב"ם שמדבר בצמיד פתיל ומציל מה שבתוך הכלי. עוד תמהו התוספות שם דהכא אמרינן דסתמוה שמרים שמה סתימה ובסוף פירקא קמא דיבמות אמרינן, חבית של זיתים מגולגלין בית שמאי אומרים אין צריך לינקב ובית הלל אומרים צריך ומודים שאם נקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה רוצה לומר שהיא כנקובה. ותירצו דהתם ודאי לענין הכשר מסתמא לא ניחא להו לבעלים במה שיוצא ממנה כיון שנקבה אף על פי שסתמוה שמרים דלאו סתימא מעלייתא היא אבל לענין להציל מטומאה הויא סתימא מעלייתא: ונחזור לענייננו. והמעשה השני הוא בבכורות ר' צדוק הוה ליה ההוא בוכרא רמא ליה שערי בסל נסרים של ערבה קלופה בהדי דקא אכיל איבזע שפוותיה. אתא לקמיה דר' יהושע אמר ליה כלום חלקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה ר' יהושע הן. בא לפני רבן גמליאל ואמר ליה לאו וכו'. ופירש רש"י ר' צדוק כהן היה וכלום חלקנו בין כהן חבר לכהן עם הארץ דמי חשידנא אגא דשדינא בו מום בכוונה וכו'. ועוד בנזיר (מ"ד) מעשה באביו של ר' צדוק שמת בגינזק והודיעוהו לאחר שלש שנים ובא ושאל לר' יהושע בן אלישע וארבעה זקנים ואמרו לאביו כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. מכאן נראה שהוא כהן אם זה הוא ר' צדוק. ואני מוסיף עוד לפי דעתם דתנן במשנה בפרק שלישי דמדות ובפרק גיד הנשה גפן של זהב שהיה בהיכל אמר ר' אלעזר בר ר' צדוק מעשה היה ונמנו שלש מאות כהנים לפנותה. ולמה העיד הוא יותר מאיש אחר אלא שהיה כהן ועוד ביומא בפרק ב' בשני כהנים שעלו למזבח וקדם אחד לחברו ונטל סכין ותקע בלבו עמד ר' צדוק על מעלות האולם בהר הבית ואמר אחינו בית ישראל שמעו וכו' ופירש רש"י אולמות הרבה בנה הורדוס שם כמו שכתוב בספר בן גוריון, על מעלות האולם בהר הבית גרסינן, ונראה לי שרש"י נשמר כילד יהיה ישראל באולם אלא בהר הבית ופירש שאולמות היו בהר הבית וזהו גרסתו. אבל מי נתן שיהיה הוא הדורש אלא שראה המעשה והיה מן הכהנים ואמר לישראל אחינו בית ישראל שאם לא היה כהן מה לו לומר אחינו וכו'. וכן בפרק לולב וערבה ר' אלעזר בן צדוק אומר לול היה במזבח שאחר שבעים שנה יורדים כהנים וכו', ומצאתי ג"כ בספר מנורת המאור האחר שאינו של ר' יצחק אבוהב גרסינן באבות דר' נתן שנשבה ר' צדוק לרומי ונתנו לו שפחה לשכב עמה ולא רצה ואמר מהכהונה אני ממשפחה גדולה, כל זה בהלכות תשובה.

והראיה שאינם כהנים לפי דעת הרמב"ם אני

אביא

אביא אותם כאן וכן קשה תשובה לכל האמור למעלה. הראשונה בפרקא קמא דתענית וכן בשקלים ירושלמי ובפרק בכל מערבין בערובין דתניא אמר ר' אלעזר בן צדוק אני הייתי מבני סנאה בן בנימין וחל ט' באב בשבת ודחינוהו לי' באב ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו היה. וזה היה כמו שאומר במשנה כי היו מביאין עצים למערכה זאת המשפחה ביום י' באב בנדבה ומביאין קרבן על זה ועושין יום טוב ואחר שנחרב הבית לעולם עושין יום טוב כמנהגן כי תענית ט' באב לא היה בזמן הבית כמו שנראה זה בשקלים ירושלמי. ופירש רש"י בסוף פרק בכל מערבין ר' אלעזר בר צדוק מבני סנאה בן בנימין משפחה היא משבט בנימין שנפל להם גורל בקרבן העצים בי' באב בימי עזרא ויום טוב הוא להם לעולם כדתנן בפרק בג' פרקים בתענית לאחר השבת שהוא י' באב ביום טוב שלהם ור' אלעזר בר' צדוק בדורו של רבן גמליאל היה כדתניא בביצה אמר ר' אלעזר בר' צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל עד כאן. וכן בפרק ואלו עוברין בפסח. ובמגלת תענית מצאתי אמר ר' אלעזר בר' צדוק מושל הייתי על בני סנאה בן בנימין וחל ט' באב בשבת ודחוהו לאחר השבת והתענו בו ולא השלימוהו. אבל אין זאת גירסת הגמרא בשום מקום ולא כדברי המפרשים ולא בתוספתא בפרק ג' דתענית אלא אני הייתי מבני סנאה בן בנימין:

והראיה השנית מה שכתב בעל אדם וחוה בהלכות אבל בנתיב כ"ח מהירושלמי וכן בסוף יורה דעה וזה הלשון שם בראשונה היו קוברין במהמורות כלומר בחפירות נתעכל הבשר מלקטין העצמות וקוברין אותם בארונות אותו היום מתאבלין ולמחר היה שמח שינוחו אבותיו מן הדין וכן כמו זה אמרו בהרוגי בית דין במשנה בסנהדרין שאחר שנתעכל הבשר היו מכופרין. ונחזור לענינינו אמר ר' אלעזר בר' צדוק אמר לי אבא בשעת פטירתו בתחלה קברני בבקעה ולבסוף לקט עצמותי ותנם בארזים ולא תלקט אתה בידך שלא יהיו בזויין בעיניך וכך עשיתי לו. נכנס יוחנן וליקט ופירס עליהם אפרסקל ונכנסתי וקרעתי עליהם ופרשתי עליהם את הסדין ונתתי עליהם אפורין יבשים פירוש עשבים עד כאן בירושלמי. ובמסכת שמחות בתשלום זה המאמר. וכשם שעשה לאביו כן עשיתי לו. מזה המעשה נראה גם כן שלא היה כהן שאם היה כהן אסור ללקט עצמות אביו וליטמא להם ומה לו לאביו להזהירו כדי שלא יהיו בזויין שהכהן אינו מטמא לאביו אלא שיהיה כלו שלם כאשר הוא בחיים ר"ל שאם חסר לו אבר כשהוא חי יטמא עליו במותו אבל אם אחר המות נחסר ממנו כל שהוא או נפסק הגולל לא יהיה מטמא לו כלל. ועוד שאמר שנכנס שם ופירס עליו הסדין וכן מה שעשה יוחנן לאביו כן עשה לו שליקט עצמותיו ואם נאמר כי היה מזרע אמו מבני סנאה בן בנימין זה לא יעלה על הדעת כי אחר שהרבן יעשה יום טוב ביום י' באב בעבור שהיתה אמו מהמשפחה ההיא. אבל מזה המעשה. האחרת מהירושלמי נראה בפירוש שאינו כהן. ומה שאמרו באבות דר' נתן שאמר מכהונה אני אולי אמר זה לדחות המטרוניתא שלא תתן לו שפחה ומה שפירש רש"י והתוספות לכל יש תשובה לגבי מדלגין ע"ג ארונות... שהיו אוכלין חוליהן בטהרה ובפרק ב' דדמאי לא יטמא למתים אוכל חולין בטהרה שכן בר' יוחנן אעפ"י שהיה מזרע יוסף ולא כהן פירש רש"י בגרמא דעשיראה ביר שהיה פחות מכשעורה ובעל הערוך בערך גרם אמר ואדם קדוש כר' יוחנן היאך היה נושא עצם מת אלא שן תלושה היה שאינו מטמא או שלא היה עמו אלא כשהולך לבית האבל לנחמו כלומר צערו יותר גדול ואינו כהן כי לא אמר בעל הערוך מצד שהוא כהן אלא מצד שהוא קדוש או כפירוש רש"י ז"ל והרמב"ן ז"ל כי אפילו הכהנים אינן מוזהרין על גולל ודופק שאין הנזיר מגלח עליו והם פירשו על גבי ארונות ממש שהיו בקברות מגולין על פני השדה בזמן ההוא וגולל ר"ל כסוי הארון ודופק הדף שבארון בראש וברגל שלא כרבינו תם ואוכלי טהרות מהמירין בזה זולת לדבר מצוה. ומה שבסוף פרקא קמא דיבמות גם כן אוכלין חוליהן בטהרה תראה כי ר' יוחנן בן התורנית גם כן לא רצה לאכול ולא נמצא שהיה כהן. והרמב"ם שהביאו בכלל החכמים לא הביאו בכלל הכהנים. וכן זה המעשה בפרק ב' דעדיות ובפרק שני דסוכה בתוספתא ואומר להודיעך שאוכל חוליו בטהרה היה. ומה שקשה יותר הוא מעשה דר' צדוק בבכורות אבל גם לזה יש תשובה שהישראל מותר לקנותו מכהן וישהנו עד שיפול בו מום ואולי קנאו מכהן אף על פי שבתחלת תמורה נראה שאסור לישראל לקנות בכור תם מכהן בזמן הזה אולי נתנו לו במתנה ומעשיות האחרים שהבאתי שהיו מעידים בענין המקדש אינו קשה בעבור שהיו מביאים עצים למקדש היו יודעים ענינם שכן מצינו בר' אליעזר בן יעקב שהעיד על כל מדות המקדש ולא היה כהן. ג"כ במעשה שדרש ר' צדוק על מעלות האולם זה היה בהר הבית כמו שפירש רש"י. והיה זקן ונשוא פנים וחסיד ששום כהן לא ידרוש לפניו כמו שהעיד ר' יוחנן בן זכאי הכהן עליו שאם היה [illegible] אחר כמותו לא יחרב הבית. ובפרק [illegible] דקדושין גבורי כח עושי דברו כגון ר' [illegible] וחבריו דתבעתיה מטרוניתא ונילול. ובפרק [illegible] דסוכה בתוספתא אמרו עליו ועל ר' אבא [illegible] אלעזר בר' צדוק ואבא שאול בן בטנית שהיו [illegible] בירושלים כל ימיהם והיו ממלאין מדותיהם [illegible] יום טוב מפני ביטול בית המדרש. גם קשה על הרמב"ם אשר לא מנה את ר' זכריה בן קבוטל ואת ר' זכריה בן הקצב כי שניהם

היו

היו כהנים. האחד אמר במסכת יומא הרבה פעמים קראתי לפניו בספר דניאל גם השני אמר ר' זבריה בן קקבב המעון הזה לא זזה ידי וכו'. אמר לו אינו נאמן ופירש רש"י לפי שהיה כהן אסורה עליו ואלו השנים בלי ספק כי שכחם רבינו משה ז"ל ואומר אני על דרך הלצה [מ"ש בב"ב קי"א] אפס זכריה מפי הרמב"ם ז"ל ואני על ידי שהיה שמם זכריה זכרתים:

גם בפרק ה' דסוטה אמר ר' יהושע היה דורש ר' זכריה בן הקצב שני פעמים נטמאה אחד לבעל ואחד לבועל וכן שנה ר' חנינא בן אנטיגנוס שהוא כהן כדאיתא בפרק עד כמה ושם פירש רש"י כהן היה:

ואני רוצה להאריך עתה במה שאמרנו למעלה על ר' ישמעאל אשר דרש י"ג מדות שהתורה נדרשת בתחלת תורת כהנים כילד היה חבירו של ר' עקיבא כמו שאמר בעל ספר דורות עולם ולא תלמיד ר' עקיבא כמו שזכר הרמב"ם ז"ל ואם הוא כהן כבר נשאר הדבר בספק. בספרא אמר ליה ר' ישמעאל לר' אליעזר ר' הרי אומר וכו' אמר ליה ר' אליעזר דקל הריס אתה נראה שהיה מתוכח עם ר' אליעזר רבו של ר' עקיבא ובסוף יומא שאל ר' מתיא בן חרש ברומי לר' אלעזר בן עזריה שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש ובפרק שלישי דשבועות ר' ישמעאל ששימש את [ר"נ בן הקנה דורש כלל ופרט, ור"ע ששימש את נחום איש גם זו דדריש ריבויי ומיעוטי דרש ר' עקיבא רבויי ומיעוטי וכו'. וידוע שר' נחוניא בן הקנה לא ראה החרבן. וכן הרמב"ם אמר בפרק רביעי וקיבל ממנו ר' ישמעאל ואם היה תלמיד ר' עקיבא למה לא דרש כמותו. ובסוף פרק איזהו מקומן אמר ר' ישמעאל נאו ואמרו לר' עקיבא טעית ואם היה תלמידו לא היה אומר לרבו לפני אחרים טעית. וכן בסוף יומא בענין המן אף על פי שבשער הגמול להרמב"ן נמצא גירסא כזה ביומא שר' עקיבא אמר טעית זה לא נמצא בשום ס הגירסא הזאת. ועוד כי מה שאמרתי בפרק איזהו מקומן יעיד על זה. ואביא עוד כל המאמרים שיורו על זה שהוא חברו מבלתי שאקשה על כל אחד כי מאליו הוא נודע. בכל מקום דברי ר' ישמעאל קודם לר' עקיבא אף על פי שמצאנו בשני מקומות ר' מאיר קודם ר' אליעזר זה הוא חדוש אבל לא בכל מקום. בפרק ארבע מיתות אמר ליה ר' עקיבא לר' ישמעאל ישמעאל אחי. והיה עניו. אמרו בסוף בתרא אמר ר' ישמעאל הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין מקצוע בתורה גדול מהם שהם כמעין נובע וכל הרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס ואף על פי שקילס לבן ננס הלכה כר' ישמעאל וקורא בן ננס ולא ר' כמוהו וידוע שבן ננס חברו של ר' עקיבא. ובמסכת (נדרים) [נזיר] ר' מתיא בן חרש משום ר' ישמעאל ובפ' קמא דעירובין משום ר' ישמעאל אמר תלמיד א' לפני ר' עקיבא והתלמיד הוא ר' מאיר ובסוטה פרק היה נוטל בא ר' מאיר לפני ר' עקיבא ולא היה יודע מגד הפלפול ובא ולמד לפני ר' ישמעאל וגמר ואחר כך חזר ולמד לפני ר' עקיבא בסברא. בפרק שלישי דסוכה ר' ישמעאל ור' טרפון ור' עקיבא ובפרקא קמא דברכות היה ר' אלעזר בן עזריה יושב ור' ישמעאל מוטה וכו' אמר ליה ישמעאל אחי וכו' שהיה חבירו של ר' אלעזר בן עזריה ולא עוד אלא שהיה חבר לר' יהושע רבו של ר' עקיבא. בפרק שני דעבודה זרה שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע בגבינות הגוים וכו' ואמר לו ר' יהושע ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודיך. בפרק ז' דמקואות אמר ר' עקיבא היה ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה המקוה עד שהעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם נאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה. ונביא עתה כל עניניו בפרק מרובה אמר ר' ישמעאל מבעלי בתים של גליל העליון היו בית אבא והיו דנין כיחיד ויש נוסחא ר' שמעון שזורי אמר זה וכן נראה ששזר היא עיר בגליל מכפרי צפת תוב"ב. בפרק ו' דכלאים מעשה שהלך ר' יהושע אצל ר' ישמעאל לכפר עזיז ונוסחא אחרת חזיז והראהו ירושתו בגפנים ובאילנות. ובפרק ח' דכתובות לא פסק שעורים כפל חטה במזונות האשה אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום שהשעורים רעות. ובסוף פרק ט' דנדרים שר' ישמעאל היה עושה טוב לבנות ישראל וברעב מפרנסן כדי שיהיו יפות וכשמת ספדו עליו בנות ישראל אל ישמעאל בכינה כמו על שאול המלבישכם שני עם עדנים וכן בפרק ה' דנדרים בתוספתא. ושבועתו בפרק ב' דנגעים היה ר' ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתן אשרי חלקו. וזה המאמר מפורש יותר שר' טרפון היה לר' עקיבא כמו רבו והיה אומר לו ר' הרשני כמו שאמרנו למעלה ור' אלעזר בן עזריה השוה לשניהם לר' ישמעאל קרא אחי ולר' טרפון קרא אחי. בפרק ד' דידים בו ביום רוצה לומר יום שהושיבו את ר' אלעזר הכהן לנשיא אמרו עמון ומואב מה הם רצה לומר סיחון ועוג שהם גם כן עמון ומואב מה הם בשביעית בשנת השמטה גזר ר' טרפון מעשר עני וגזר ר' אלעזר בן עזריה מעשר שני אמר ליה ר' ישמעאל אלעזר בן עזריה עליך ראיה ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עליו ראיה ללמד אמר ליה ר' אלעזר בן עזריה ישמעאל אחי אני לא שניתי מסדר השנים טרפון אחי שינה ועליו ראיה ללמד. אמר ר' יהושע הריני כמשיב על טרפון אחי וכו' נמנו וגמרו מעשרין מעשר עני כדי שיסמכו העניים בשנת השמטה עליהם. וכשבא ר' יוסי בן דורמסקית אצל ר' אליעזר ללוד סיפר לו המעשה ואמר סוד ה' ליראיו נא ואמור להם אל תחושו למניינכם כך מקובלני וכו' הלכה למשה מסיני שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ואם כן יהיו דבריו של ר' ישמעאל נשמעין בזמן

רבותיו

רבותיו של ר' עקיבא ר' אליעזר הגדול ור' יהושע ור' טרפון וכן ר' אלעזר השוהו לר' טרפון שקראו אחי. וכן בן עזאי שהיה תלמיד חבר לר' עקיבא וכמו ר' עקיבא שנכנס לפרדס עמו אמר חבל לבן עזאי שלא שימש לר' ישמעאל בפרק המקשה והוא עשה ספר מואלה שמות עד סוף התורה נקרא מכילתא. וכן ר' עקיבא עשה מכילתא וראיתי מכילתא דר' ישמעאל מהחדש הזה עד לא תבערו אש וכו' והיא מכונה לו כמו ספרי לר' שמעון בן יוחאי:

ואחר שהשלמתי בענין הכהנים אומר על דרך כלל סדר הדורות עד שאשלים כל העשרה פרקים של הרמב"ם ז"ל ומה שיש לי קושי עליהם ואחר זה בעז"ה אחבר כל חכמי המשנה באלפא ביתא כלם מי היה או באיזה זמן היה. מהמפורסמים לנו כמו הלל ור' יוחנן בן זכאי או תלמידיו או הנשיאים עד ר' או ר' עקיבא וחבריו או תלמידיו וכן באיזה שנה היו. וכבר פירשנו למעלה הדורות עד חרבן הבית. ומה שהיה קשה מר' מיאשה ונחום הלבלר. ומה שאמר מעקביא בן מהללאל עם שמעיה ואבטליון. ולא די זה אלא שקדמו להם ונראה בפירוש בעדיות ובגמרא דברכות וכן בספרי כי היה אחר מיתתן. בברכות המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים ראוי לנדוי רוצה לומר אפילו אחר מיתתו וכן אומר אין משקין את הגיורת ואמרו שמעיה ואבטליון השקוה אמר להם דוגמא השקוה ונדוהו. ואומר בספרי הלא אמרה המבזה זקן אחר מותו חייב נדוי וכן בברכות המספר אחר מטתן והרמב"ם הרכיב שני פירושים האחד הוא מבואר בספרי שאמר שם דוגמא רצה לומר גרים כמותה. והפירוש האחר לא מי המרים עצמם אלא דוגמא להם שלא להרחיקה מתורת ישראל וכבר הארכנו למעלה בזה. אבל נסתפק לי שאף על פי שר' יהודה אמר חס ושלום שלא נתנדה אולי נתנדה ולא מת בנידויו. שכן נראה קצת בספרי. וכן הרמב"ם בפירוש עדיות סתם הדבר ולא פירש זה בטוב ומובן מדבריו שקצת היה. והעולה כי היה עקביא אחריהם בזמן הלל ושמאי וכן מה שאמר על ר' יהודה בן בתירא שהיה בחבורת הלל ושמאי ולא ראה החרבן. בספר דורות עולם אומר שהיה אחר החרבן בזמן כל העשרה הרוגי מלכות. ובזמן בן עזאי ובן זומא ור' עקיבא ור' חוצפית אלא שהיה בבבל בנציבין והיה חבירו של ר' יוחנן בן זכאי והאריך ימים הרבה וכן כתבתי למעלה בארוכה. וראיה לדבריו שהיה בזמן הבית בנציבין בפרקא קמא דפסחים על הגוי שאכל הפסח אמרו לו אתה בנציבין ומצודתך פרושה בירושלים. ושהיה אחר החרבן זמן גדול כי ר' יוחנן הסנדלר ור' אלעזר בן שמוע מהדור השלישי אחר החרבן. בספרי פרשת ראה כי ר' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר שהיו הולכין לנציבין אצל ר' יהודה בן בתירא ללמוד ממנו והגיעו לצידון וזכרו א"ץ ישראל ובכו וחזרו להם וכן בסוף כתובות. ובפ"ק חלק אומר שהוא רצה לומר ר' יהודה בן בתירא מבני בניהם של המתים שהחיה יחזקאל ואמר אלו תפילין שהניח לי אבי אבא. וכן בספרי אומר ר' יהודה בן בתירא ור' מתיא בן חרש ורבי חנניה בן אחי ר' יהושע ור' יונתן כשיצאו חוצה לארץ קרעו בגדיהם שישיבת ארץ ישראל שקולה ככל המצות. והפירוש הנראה לי בזה שאלו לא היו ביחד אלא שכל אחד מאלו יצא חוצה לארץ. ר' יהודה בן בתירא לבבל בנציבין. ורבי מתיא בן חרש לרומי הנזכר למעלה. ור' חנניה בן אחי רבי יהושע לגולה והיה קובע שנים ואז אמר לו בן בנו של זכריה בן קבוטל ורבי יוסי בן כיפר שלא יעשה כן ואמר עליהם שהם כהנים בני כהנים גדולים ששמשו במקדש. גם אמרו עליו בפרק שני דחגיגה משען ומשענה אלו בעלי משנה כגון רבי יהודה בן בתירא וחביריו שיודעין ת"ר סדרי משנה שכן היה ממשה ועד הלל. ויש נוסחא משענה כגון רבי יהודה בן תימא וחבריו. ואולי בעבור זה כתב הרמב"ן בתורת האדם כי אולי רבי יהודה בן תימא הוא רבי יהודה בן בתירא ואינו נראה. וכן רבי יוסי שהוא מהחבורה השלישית אחר החרבן. אמר ביבמות פרק י"ב אמר ר' יוסי כשהלכתי לנציבין מצאתי שם זקן אחד שהיה ר' יהודה בן בתירא תמיד על שולחנו והזקן תמיד עמו. וכן בפרק מצות חליצה כתב הרא"ש שאומר בירושלמי כי הלך רבי יוסי לנציבין ובפרק בית שמאי ביבמות שאלו את רבי עקיבא בבית האסורין ואסר. ושאלו את ר' יהודה בן בתירא בנציבין ואסר וכו'. ובנזיר אומר כי היה ר' יהודה בן בתירא דן לפני ר' מאיר בנציבין. וכן בתוספתא דנזיר בפרק ה' וזהו זמן גדול אחר החרבן כי ר' מאיר מהדור השלישי אחר החרבן והוא ירד לבבל בסוף ימיו כשמתה אשתו. וכבר אמרנו למעלה בהזכירנו שמעיה ואבטליון כי במדרש שמואל בפסוק וידע כל ישראל, כי היה ר' יהודה בנציבין ובירך לאבא אבוה דשמואל שיהיה לו בן חכם. וכן נראה קצת בפרק כל הבשר שהיה בזמן לוי. שאמר לרבי אתריה דר' יהודה בן בתירא הוה ודרש להו כר' יוסי הגלילי:

ורבי פפיים נראה בעדיות ובתמורה שהיה אחר החרבן וכן בפרק רביעי דשקלים חולק עם רבי אליעזר והעיד עם רבי יהושע. אמר ר' פפיאס אני מעיד שהיה לנו פרה זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג. ואם זה העדות היה בזמן הבית ישאלו לכהנים ולחכמים אלא הוא אחר החרבן והעיד מה שראה בזמן הבית:

ורבי יוחנן בן בג בג והוא הנקרא בן בג בג לא נודע זמנו אלא שהיה בזמן ר' יהודה בן בתירא. בפרקא קמא דקידושין שלח יוחנן בן בג בג אצל ר' יהודה בן בתירא לנציבין בת ישראל המאורסה לכהן אסורה לאכול בתרומה וא"ל ר' יהודה לבן בג בג יודע אני בך שאתה בקי בסדרי תורה וכן בפרק חמישי דכתובות בתוספתא:

ואלו הן שבע כתות או דורות שהיו בבית שני

מתחלתו לסופו . והדור הראשון שראו החרבן הם אלו :

רבי אליעזר בן יעקב והוא הידוע שקבל ידיעת מדות המקדש יותר מכל החכמים והאריך ימים . ובפרק ד' דכלאים אמר ר' אליעזר בן יעקב משום חנניא בן חכינאי וידוע שרבי חנניא בן חכינאי חברו של רבי שמעון בן יוחאי והוא תלמיד רבי עקיבא . ואחי אמו היה לוי במקדש בפירקא קמא דמדות ואולי משם ידע ענין המקדש והלכותיו הם ק"ב ונקי רוצה לומר מעטים והלכה כמותם . אבל ראינו בתלמוד וכן בפירוש המשנה הלכות אחרות שאין הלכה כמותו . ושמעתי משם הרא"ש וכן ראיתי בפסקיו בפרק מי שהוציאוהו כי כתב רבינו חננאל מפי הקבלה דבק"ב דברים הלכה כמותו . אבל השאר אין הלכה כמותו . וביבמות שמצאו ספר בירושלים שהיה כתוב בו עם דברים אחרים משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי היכא דמוכח תלמודא דלא כוותיה לא סמכינן אהא :

ורבי צדוק ורבי אלעזר בנו . ורבן יוחנן בן זכאי . ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול כבר אמרנו למעלה . ורבי חנינא סגן הכהנים ורבי שמעון בנו . ורבי חנינא בן דוסא שהרג את הערוד שלמד לפני רבן יוחנן בן זכאי כבר אמרנו למעלה על כל אלה . וכן משמואל הקטן כבר אמרנו למעלה שנראה שלא ראה החרבן והיה עניו וחסיד ובת קול מן השמים נשמע עליו שהיה תלמידו של הלל . ור' אלעזר בן פרטא שעסק בתורה ובגמילות חסדים ונתפס עם רבי חנניא בן תרדיון והוא ניצל ואליהו הצילו והיה זקן מאד כדאיתא בפרקא קמא דעבודה זרה . ובברייתא יש לו בן נקרא רבי שמעון בן אלעזר בן פרטא . וכן היה לו בן שנקרא רבי פרטא הגדול אביו של רבי אלעזר בן פרטא אבל רבי פרטא בנו היה לפני רבינו הקדוש בפרק שלישי דגטין . ורבי חנניה בן תרדיון חבירו אביה של ברוריא אשת רבי מאיר והיא חכמה מאד נזכרת בברייתא שאמרו בתוספתא דמסכת כלים פרק י"א וכשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר יפה אמרה ברוריא ויש לה שם בתנאים . ובפסחים בפרק תמיד נשחט ומה ברוריא בת רבי חנניה בן תרדיון אשת רבי מאיר דגמרה שלש מאות שמעתתא משלש מאות רבנן ביומא דסיתוא אפילו הכי בתלת שנין לא יצאה ידי חובתה וכו' כמו שאמרנו בהקדמה צדק צדק תרדוף אחר רבי חנניה בן תרדיון לסיכנין ונשרף עם ספר תורה . והוא מעשרה הרוגי מלכות מיד אחר רבי עקיבא . ונתפס בשמת רבי יוסי בן קסמא . והוא הזהירו שלא יעסוק בתורה כיון שגזרו שלא יקראו בתורה . ורבי יוסי בן קסמא היה בטבריה כפי המדרש והוא נזכר ביבמות בפרק האשה שהלך עם רבי אליעזר ורבי יהושע וכן בפרק קנין תורה . ורבי חנניה בן תרדיון מפני חסידותו לא שמע לו . ונראה מזה כי כל שמד שיגזרו כשב ואל תעשה אין אנו מחויבים לעשות כמו תפלה או תפילין או קורא בתורה שהרי אלישע בעל הכנפים הניח התפילין כשבא השוטר ואף על פי שהיה שמד וכן קורא בתורה כמו שאמר רבי יוסי בן קסמא לרבי חנניה בן תרדיון וכן פפוס החכם לרבי עקיבא ולא השיבו רבי עקיבא שהיה שמד והיה חייב בזה . אבל אם רצה להחמיר על עצמו לקדש את השם רשאין בשעת שמד או אפילו שלא בשעת שמד אם הם רשומים כמו ורבי חנינא בר פפי ורב כהנא וכמו דניאל שהחמיר על עצמו ורבי חנינא תרדיון שעסק בתורה . וכן רבי עקיבא כדי להעמיד התורה . וכן אלישע בעל כנפים כשלא היה רואה אותו השוטר . אבל על עשה בידים שיכריחהו הגוי בין בצנעא בין בפרהסיא יהרג ואל יעבור זה אפילו על ערקתא דמסאנא רצה לומר שלא ישתה עצמו לתקן סנדלו לפני ע"ז אפילו שלא נתכוון הוא כלל לעבודה זרה כאשר פירש זה רב אחאי גאון בשאלתות . או לדעת התוספות והמפרשים אפילו לשנות מרצועה לבנה לשחורה שעושה היכרא שהוא כגוי חייב לקדש בשעת השמד וכל שכן אם אמרו לו לעבור עבירה ולאכול דבר איסור וכיוצא בזה . ושלא בשעת השמד מה שאמרו יעבור ואל יהרג אם עבר מתחייב בנפשו לדעת הרמב"ם . וגם כן נהרגה אשתו על שלא מיחתה בידו שהיה מלמד השם לתלמידיו בפרהסיא . ולבתו אחות ברוריא אשת רבי מאיר נתנוה בקובה של זונות והשם יתברך הצילה בזכות רבי מאיר . ורבי חנניה נענש על שהיה מלמד לתלמידיו השם בפרהסיא . ורש"י פירש שהיה משתמש בשם של מ"ב אותיות וסניגיו נשערה מאד . והיה גזבר על הצדקה ונתחלף לו מעות פורים עם הצדקה ונתן מכיסו זה לשם שמים ועל זאת המצוה אמר לו החכם שיזכה לחיי העולם הבא כל שכן שעסק כל ימיו בתורה . ואמרו במדרש כששרף לופינוס קיסר לרבי חנניה בן תרדיון נדמה לופינוס קיסר כר' נחוניא בן הקנה וחתכו ראשו ואח"ז החיו בית דין של מעלה ללופינוס קיסר והיה כצורת רבי חנניה בן תרדיון ושרפוהו כאלו שרף לרבי חנניה בן תרדיון ונעשה נס ונדמה רבי נחוניא בן הקנה כלופינוס קיסר ומלך על רומי ששה חדשים והרג ששת אלפים הגמונים . ובכ"א לסיון שרפו את ר' חנניה בן תרדיון ואחריו הרגו לר' ישבב הסופר :

אבא שאול מבית מרמשא היה יחיד בדורו והיה כמו תלמיד חבר לר' יוחנן בן זכאי אבא שאול אומר משמו . אבל רב צמח גאון פירש משמו משם נפשו . ואבא הוא לשון כבוד כמו רבי ובמס' שמחות נזה את בניו לקברו תחת מרגלותיו של אביו שיקברוהו ויתירו תכלת מאפליונו . ובפ' המפלת אומר שהיה קובר מתים וראה לעוג מלך הבשן ולאבשלום . ונראה שתלמידו ר' טרפון היה מגוף גדול אע"פ שלזה המאמר יש צורה בודאי ובענין קובר מתים ג"כ וכו' . והו שאמרו שם אבא שאול ארוך בדורו ורבי טרפון מגיע לכתפו . ור' טרפון ארוך בדורו ור' מאיר מגיע לכתפו . ור' מאיר ארוך בדורו ורבי מגיע לכתפו . ורבי ארוך בדורו

ור'

ור׳ חייא מגיע לכתפו . ור׳ חייא ארוך בדורו ורב מגיע לכתפו . ורב ארוך בדורו ורב יהודה מגיע לכתפו . ורב יהודה ארוך בדורו ואדא דיילא מגיע לכתפו . ודיילא פירוש שמש החכמים ואדא שמו ופרסתבינא דפומבדיתא מגיע לאדא דיילא עד פלגיה . וכולי עלמא לפרסתבינא עד חרציה . ורב נחמן פירש איש גבור גבוה מכל העם ובתוספות פירש״י שם איש . וכן בערוך ואינו כן דא״כ היה לו לומר מפומבדיתא אלא פירש רשב״ם לשון פרנסות וממשלה :

זה המאמר אומר דרשני אע״פ שהפשט הוא אמת שהיו גדולי הגוף כמו שמביא מכאן רש״י והערוך ראיה על רב שהיה שמו אבא אריכא אבל על האמת אומר שנתמעטו החכמות מדור לדור כי הכל בא מהרב לתלמידו ולהגדיל על הכל אבא שאול חכמתו הגדולה על כלם היה קובר המתים הסברות הכוזבות שהם מתים בודאי כמו שאמרו על יונתן בן עוזיאל שהיה כל דבר של דמיון וכל עוף הפורח באויר מיד היה נשרף כי כלו מלא אמת . אבל אבא שאול בן בטנית קודם היה לזה אבא שאול כמו שמפורש בסוף שבת שהיה בזמן אביו של ר׳ צדוק וכו׳ ובפרק הכותב תנא דברייתא אבא שאול בן אימא מרים והלכה כמותו ואינו אבא שאול וכן אבא שאול גבל של בית רבי בפרק שני דפסחים :

ורבי אלעזר המודעי תלמיד רבן יוחנן בן זכאי חבירו של רבי טרפון אע״פ שהוא קורא לרבי טרפון רבי ור׳ טרפון קורא לו מודעי בפרק בתרא דיומא . ור״א בן פרטא אומר משמו וגם ר׳ אלעזר בן עזריה בפרק שבועת העדות . וכן חנניה בן אחי ר׳ יהושע אומר משום ר׳ אלעזר המודעי . והמלך בן כוזיבא הרגו בביתר שהיה מתפלל שלא יכבשנה אדרינוס ולא היה יכול לכבשה ובא כותי אחד ואמר לבן כוזיבא רכילות על ר״א המודעי שהיה רוצה להשלים עם אדריינוס קיסר . וכשהרגו יצתה בת קול ואמרה הוי רועי האליל חרב . על זרועו ועל עין ימיני שהיה זרועו של ישראל ועין ימינו . ובו ביום נכבשה ביתר וזה הי׳ לכ״ב שנים אחר החרבן של בית שני . אבל בספר דורות עולם אומר ע״ג שנים . ויהיה א״כ לסברתו תחלת מלכות מלכי ביתר כ״ב שנים אחר החרבן השם יבנה אותה במהרה בימינו . ודרשן היה כאמרו צדיין צריכין אנו למודעי ותלמיד רבן יוחנן בן זכאי :

רבי אליעזר הגדול בן הורקנוס הידוע שעשה פרקי רבי אליעזר . ורבי ברוך בשם רבינו חננאל פירש כי המעשה של כותלי בית המדרש יוכיחו וכו׳ היה שנתכנס תלמיד אחד בבית המדרש וחלם חלום נבואה כל זה ביום ההוא ולא גילו זה שהיה בחלום . כי יאמרו החלומות שוא ידברו וסמכו על אחרי רבים להטות . ובפסיקתא כשעלה משה למרום א״ל הקב״ה צדיק אחד עתיד לפתוח בפרה ר׳ אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים אמר ליה רבש״ע יהי רצון שיהיה [illegible] א״ל הייך שיהא מחלציך הה״ד ושם האחד אליעזר ושם אותו המיוחד אליעזר . ובפרק עשירי דסנהד׳ בתוספתא אמר ר׳ עקיבא שלש מאות הלכות היה דורש ר׳ אליעזר במכשפה לא תחיה ולא למדתי אלא שנים במלקטי קשואין אחד לוקט חייב אחד ליקט פטור וכו׳ ואשתו אימא שלום אחות רבן גמליאל הנשיא ואביו היה עשיר מאד וזה מפורסם בתלמוד ובמשנה הוא הראשון שנזכר בשמו והוא רבו של ר״ע שהיה דמו שותת כשמת וכן בפרק ט׳ ממסכת שמחות ר׳ עקיבא היה מכה על לבו והדם שותת , ואמר רבי רבי הותר המדר רבי רבי רכב ישראל ופרשיו . וכן בסוף פרק ארבע מיתות כי בעת מותו של ר׳ אליעזר היה ברחוק ארבע אמות אפילו רבי עקיבא תלמידו מפני הנדוי שברכוהו כדאיתא במציעא פרק הזהב . וכשמת א״ר יהושע הותר הנדוי כן גרסת רש״י ויש גורסין הותר הנדר . ומימיו לא שכח דבר והיה בור סיד שאינו מאבד טיפה ולא אמר אלא מה ששמע . ויצאה נשמתו בטהרה בהלכה ששאלוהו שאמר טהור . ואז אמר ר׳ יהושע הותר הנדר הותר הנדר . וכן גרים רבינו נסים בפ״א דנדרים דנדוי נקרא נדר . ונראה שאחר מיתתו התירוהו וזה תימה . ומת בערב שבת עם חשיכה והוליכוהו במוצאי שבת מקסרי ללוד לקוברו . ואז ר׳ עקיבא דרש עליו אבי אבי רכב ישראל ופרשיו . וכילד למד התורה בדוחק גדול שברח מבית אביו . והיה אוכל עפר אדום להלן בסוף התנאים תמצא זה . וכתב רבינו חננאל למה לא מינו לרבי אליעזר ומינו לר״א בן עזריה לנשיא שהיה תלמידו מפני שהיה זקן אחד דתניא בפרק אחד דיני ממונות אין מושיבין בסנהדרין זקן וסרים ומי שאין לו בנים ואכזרי . וכן נסיב איך לא מנו לר׳ דוסא בן הרכינס לפי דעתו : אבל אני אומר בעבור ג׳ טעמים שהיה מופרש מהחכמים בלוד . ועוד שהוא מסברת בית שמאי . ועוד שהיה בר פלוגתיה של רבן גמליאל כמו שנתנו זה הטעם על ר׳ יהושע . וכן מפני העושר . ובפרקא קמא דע״ז שנתפש על עון ששמע דבר של מינות והנאהו . וכן בתוספתא בפ״ב דחולין שנתפש למינות על שהנאהו . הרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור שלא תקרב אל פתח ביתה . ובפרק ואלו מותרין שהיו בניו יפים מאד מפני צניעות התשמיש וכן אמרו במסכת כלה . ובפרק הבונה אמרו התוספות אע״פ שבפרקי רבי אליעזר אומר שם שלמד כשהיה גדול היינו שלא עסק עד שגדל ורבו אלספור חכמתו ומדותיו שאם היו השמים גוילים וכל עצי הלבנון קולמוסין ומי הים דיו לא יספיקו לחכמתו והיה יודע שלש מאות הלכות בבהרת עזה ובנטיעת קישואים ע״י שמות וסודות גדולות אלא שלא היה מעביד על מדותיו כמו רבי עקיבא תלמידו והיה חריף מאד . וכבר ידעת המעשה המפורסם בפרק הזהב על

שברכוהו

שברכוהו ונכנע מפני חסידותו. ואז מת בקרוב רבן גמליאל גיסו. וקראו לו שמותי ופירש"י בשבת פרק ר' אליעזר שברכוהו. וכן פירש בתחלת נדה ועוד פירש הוא עצמו פי' שני משום שהיה מסברת שמאי כדאיתא בתלמוד ירושלמי בפ"ק דתרומה. וכן כתבו התוספות ואע"ג דר' אליעזר תלמידו של רבי יוחנן ב"ז תלמיד הלל קים ליה לתלמודא דבכל דבריו קאי כבית שמאי חוץ מהלכות ידועות והם ד' שהלכה כמותו בנדה. ואפילו כנגד רבי עקיבא תלמידו הלכה כרבי עקיבא בפרק כיצד מברכין ובנו נקרא הורקנוס כשם זקנו ובפרק חבית אמר ר' יהודה מעשה בהורקנוס בנו של ר' אליעזר בן הורקנוס ובסוף פרק ד' מיתות שנכנס בשעת פטירתו לחלוץ תפילין ערב שבת עם חשכה ונכנסו אז ד' זקנים ר' טרפון ורבי יוסי הגלילי ור"א בן עזריה ורבי עקיבא. וכן אומר בספרי ואמרו ט"ב אתה לישראל מהשמש וגשמים ואב ואם ואז אמר בשעת מיתתו שרבי עקיבא ימות מיתה משונה. ור' יהושע אמר עליו אין משיבין הארי לאחר מותו והרבה והרבין תורה בישראל אחריו. ובמסכת סנהדרין אומר צדק צדק תרדוף הלך אחר ר"א ללוד:

רבי יהושע בן חנניא הלוי ומשורר בדוכן כדאי' בערכין ובספרי והיה גדול בבית הקיסר כדאיתא בפרק אלו טרפות ועשה שם ג' דברים למלך דברים גדולים. וכן בפרקא קמא דבכורות אמר שם ופרח באויר השמים. וכן בפרק ד' מיתות בסנהדרין ירושלמי דברים הרבה וסמות שעשה רבי יהושע בן חנניא שהתפלל על יהודי אחד שגליד וזכה למיקמא לר' יהודה בן בתירא. ובתוספתא בפרק חמישי דסוטה אמר ר' יהושע כך היה דורש יהודה בן פטירי [וכן בפ"ו ר"י אומר משום בן פטירי] ור' יהושע היה אב ב"ד של רבן גמליאל כדאיתא בפ' מרובה ואף על פי שכשעלה עזרא קנס ללוים שלא יתנו להם מעשר מפני שלא עלו שנא' ומבני לוי לא מצאתי שם (עזרא ח) ואם היו עולין כלם היה הקב"ה עושה להם נסים כמו שאמר ריש לקיש אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ובעבור שנתעצלו כעס הקב"ה על ישראל והיו כל דברי בית שני אלושים. וכן אמרו שם ביבמות שהיו בראשונה שוערים הלוים שנאמר ופוטרים הלוים ועתה אפילו זה המנוי לא יתנו להם. ולר' יהושע בן חנניא בעבור תורתו היה נותן לו המעשר רבן גמליאל. אע"פ שבזמן ההוא היו נותנין לר"א בן עזריה שהיה כהן כדאיתא בפרקא קמא דקדושין ובפרק חמישי ממעשר שני ובפ' שנים אוחזין וכן היה אב ב"ד כמו שאמרתי למעלה. ואח"כ מצאתי בפירוש המשנה בסוף מעשר שני שכתב הרא"ש ז"ל שנתנו לו מעשר ראשון שהיה פרנסתו בדוחק כדאיתא בהוריות וכן בברכות ולא קנסו לעני. או לדעת ר' עקיבא כי קודם הקנס היה ללוי דוקא ואחר הקנס גם לכהן ומה שלא נתן לו גם מעשר עני משום הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם. אי נמי היו לו מאתים זוז אבל מעשר ראשון יכול ליטול ע"כ. ואני ראיתי סימן לזה כי מי שיש לו מאתים זוז לא יטול צדקה. הסימן הוא צדק"ה יטול ויותר לא. ובעבורו נשתנה הנשיאות מן רבן גמליאל לרבי אלעזר בן עזריה בעבור השלשה דברים שהטריח לו רבן גמליאל בראש השנה ובבכורות ובפרק תפלת השחר. והיה פחמי ופירש רבינו חננאל עושה מעשה מחטין שמלאכתו בפחמים בערך פחם. ור' שמעון דוראן בפנים חדשות כתב כי אינו עולה על הדעת שהיה פחמי כי היה אב ב"ד אלא שלא היה ביתו יפה. אבל אמר בירושלמי בפירוש חזיה דיתיב ועביד פחמים כפשוטו. ואני מצאתי בפרק תמיד נשחט ואשכחיה עביד מחטין. אבל בפ"ב דמעשר שני א"ר עקיבא אני עשיתי לרבן גמליאל ולרבי יהושע את כספם דינרי זהב ממעשר שני. וא"כ נתעשר ר' יהושע. ורש"י פירש עושה פחם. ויש אומרים נפח. ויש אומרים עושה מחטים ע"כ. אבל בפרקא קמא דע"ז הפריז רש"י על מדותיו ופירש דרך נורה כי מלך שהיה עוסק בתורה לא היה מכבס לבושו וגופו וכן פי' חכמה מפוארה בכלי מכוער וכן אומר פתיה אוכמא על רבי זירא ולא כהיתה לי. ובפ"ד מהלכות דרך ארץ רבה מעשה בארבעה זקנים שהלכו למלכות הפנימית והיה שם פילוסופוס אחד חבר להם ואלו הם רבן גמליאל ור' יהושע ור"א בן עזריה ור' עקיבא ואמר לו רבי יהושע לרבן גמליאל רצונך שנלך ונקבל פני פילוסופוס חברנו א"ל הן וכו' ובאו לו ואמר להם שלום עליכם חכמי ישראל ולרבן גמליאל בראש וכו'. והיה ר' יהושע גדול בבית המלכות והיה מכוער שאמרה בת קיסר חכמה מפוארה בכלי מכוער והביא לה משל מהיין שלא יתקיים בכלי כסף. וכל ר' יהושע סתם במשנה הוא רבי יהושע בן חנניא וכן חברו רבי אליעזר סתם הוא רבי אליעזר בן הורקנוס שאלו השנים לבדם הרבינו תורה בישראל והרבו תלמידים והוא היה בפקיעין הלך אחר ר' יהושע לפקיעין. אחר ר' אליעזר ללוד. כי שלשה הנשארים תלמידי ר' יוחנן בן זכאי לא מצאנו להם אע"פ שהיו חכמים מפולפלים שהרבו תורה בישראל כאלה. והם אשר נתבשרו בחיי העוה"ב רצוני לומר רבן יוחנן בן זכאי וחמשה תלמידיו ותלמידי תלמידיו כדאמרינן בחגיגה. והלכה כרבי יהושע נגד רבי אליעזר והוא שמש במקדש שהיה משורר שם ורבי יוחנן בן גודגדא חברו שוער. ונראה שהאריך ימים כי היה אחר מיתת ר' אליעזר כמו שאמרנו למעלה ואבל שכן אחר מיתת רבן גמליאל בר פלוגתיה. ורצה לבטל דבריו אחר מותו אבל לא הניחו רבן יוחנן בן נורי וקם כנגדו כדאיתא בפרק בכל מערבין, וכן אחיו היה חכם גדול שמו ר' חנניא בן אחי רבי יהושע כשם זקנו והוא נזכר בכל הברייתות. וסתם חנניה אומר בברייתא הוא כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו ובנדה שעשה הוראה

בזמן רבן גמליאל ור' יהושע לודו ובסוף ברכות שהלך לעבר שנים ולא הניח כמותו בארץ. צדק צדק תרדוף הלך אחר ר' חנניה בן אחי ר' יהושע לגולה:

ורבי יהושע בר ממל גמר מרבי יהושע בן חנניא ובתוספתא בפרק ה' מנזיר אר"א מצאתי את רבי מאיר ואת רבי יהודה בן בתירא הראש שהיו יושבין ודנין בהלכה. ר' יהודה אומר רביעית דם אין נזיר מגלח עליו ואין חייבין על טומאת ביאת מקדש. א"ל ר"מ מה תהא זו קלה מן השרץ מה שרץ הכל חייבין על ביאת מקדש רביעית דם חמורה אינו דין. שתק בן בתירא לפניו. נמתי לו ר' מאיר אל תבוז לו בקי היה לך ביהושע בר ממל אמר לי הן ובעל הלכות היה. נמתי לו בלשון הזה אמר לי משום רבי יהושע כל שהנזיר מגלח חייבין על ביאת מקדש ורואה אני את דבריו. וכן כי ר' יהושע בר ממל גמר מר' יהושע בן חנניא כדאיתא בפרק כהן גדול ונזיר כל שמעתא דאתאמרה בהי תלתא קמאי ובתראי אמרינן מציעאי לא אמרינן שר"א אומר משום ר' יהושע והוא לא גמר אלא מרבי יהושע בר ממל והוא מר' יהושע בן חנניא. אר"כ אף אנן נמי תנינן נחום הלבלר קבל מרבי מיאשה שקבל מהזוגות ומהנביאים הל"מ ואלו כלב שהוא מהזקנים וכן יהושע שקבל ממשה לא קאמר מכאן נראה שאף על פי שיאמר חכם משם פלוני שלא והיה רבו אולי יהיה רבו מרבו וזכור זה. וכן תבין זה הא דידיה הא דרביה שאינו רבו כמו שאמרו על רבי יוחנן עם ר"ש בן יוחאי בפרק יש נוחלין. ועל ר' יהושע נאמר אשרי יולדתו ופירש"י שהיתה גורמת לו שיהיה חכם שכל היום שהיתה מעוברת ממנו היתה מחזרת על כ"ד מדרשות שהיו בעירה ואומרת להם בקשו רחמים על העובר הזה שיהיה חכם כדאיתא בירושלמי דיבמות. והיה חכם גדול במרכבה ונעשה לו נס:

רבי יוסי הכהן חסיד והיה יודע במרכבה הקדושה כדאיתא בפרק ב' דחגיגה כשהיה הולך עם ר' יהושע ונעשה להם נס וירדו מלאכי השרת והוא הרצה הדברים לרבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ואשרי יולדתכם שאני ואתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנים לכת שלישית פירוש שלש כתות היושבות לפני השכינה ובמשנה הוא בעדיות לבד. ובפ"ו ממס' שמחות מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח וטמאוהו על כרחו. והאמת כדברי הרמב"ם לא כדברי בעל דורות עולם שחשב ואמר כי זה הוא ר' יוסי הגלילי כי ר' יוסי הגלילי חבר ר' עקיבא. וכן כתב הרא"ש בפ' אלו נערות שהלכה כר' עקיבא משום שריה"ג חברו:

רבי שמעון בן נתנאל הירא חטא לא ראיתי ממנו ענין להאריך בו והוא חתנו של רבן גמליאל הזקן ודיו שהוא מן החמשה תלמידי רבן יוחנן בן זכאי שנתבשרו לחיי העוה"ב אשריו:

רבי אלעזר בן ערך מעין המתגבר ומפולפל וכבר ידעת מה שהאריך בפרקא קמא דחגיגה רבו רבן יוחנן בן זכאי כשהיה דורש במעשה מרכבה שהוא נאה דורש ונאה מקיים אשריך אברהם אבינו שאלעזר בן ערך יצא מחלציך. נוסף על זה מה ששבחו רבו באבות. ובפרק ה' דתרומות אמר הלכות בתוספתא. ובשבת אמרו בסוף פרק חבית כי במקום אחד נמשך אחר היין ושכח תלמודו ואח"כ חזר לקרות והיה אומר במקום החדש הזה לכם החרש היה לבם וכזה סוד. ונקרא ר' נהוראי שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה והיינו דאמרינן רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה וכו' שלא יקרה לאחר כמו שקרה לו. ולהלן בעזרת האל כשנגיע לרבי מאיר נאמר אם יש לו זה השם אבל האמת הוא כפי' רש"י כי רבי נחמיה הוא רבי נהוראי ולא רבי מאיר ולא ר"א בן ערך ואמרו שהוא ר"א הקלירי הפייט שאומר במדרש עליו הוא קרוי הוא תנוי הוא פייטן כמו שכתב הרשב"א וכן הוא קרוב ופירש הערוך דרשן אבל הרא"ש כתב בסוף פרק אין עומדין כמו שנהגו לומר זכרנו פן נהגו לומר קרובות בג' ראשונות וכן ר' אלעזר הקליר שהיה מארץ ישראל מקרית ספר ובימיו היו מקדשין על פי הראיה שהרי לא תקן שום קרובה ליום שני. ויש אומרים שר"א בר' שמעון היה הקליר כדאמרינן בפסיקתא כד דמך ר' אלעזר בר' שמעון קראו עליו מכל אבקת רוכל דהוא תנא קרובן דרשן ופייטן ותיקן קרובות עד כאן לדבריו:

(הגהיה אמר ש"ש זה מי הספר שאני מצאתי במחזור אשכנזים קרובות יום ז' של פסח לאחד מיבותיו אני אלעזר ברבי יעקב הקליר מקרית ספר והבן ע"כ). ובערוך פירש קליר לשון עוגה ועל כן נקרא הקליר שאכל עוגה שהיה כתוב בה קמיעא להתפקח. ובמדרש רות אמר רבי נהוראי אמר ר' נחמיה בק"ש יש רמ"ח תיבות וכו' והא רמ"ה הם שליח צבור חוזר ה' אלהיכם אמת. ור"א בן ערך מת קודם חביריו. כדאיתא בתוספתא בפ"ו דנדרים א"ל ר' יהושע לר' עקיבא אבל אלו היית בימי ר' אלעזר בן ערך השבת תשובה זו א"ל ר' אליעזר מקוה יוכיח וכו'. ובפרק כל הבשר כתב ר"ת כי ר"א הקליר הוא ר"א בן רבי שמעון בן יוחאי:

רבי חנינא בן אנטיגנוס הכהן ונראה בסיפרא שהוא בזמן ר' עקיבא ור' ישמעאל. ובפ' עד כמה בבכורות כי ר' יהודה ור' יוסי נסתפק להו מלתא בטהרות ושלחו רבנן לגבי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס לשאול ממנו שהיה חכם גדול ושומר טהרות:

רבי חנינא בן חכינאי מנאו הרב קודם דורו של ר' עקיבא בדור הראשון. ואינו כן כי בפ"ב דחגיגה נראה שהרצה דבריו לפני רבי עקיבא כי כל תלמיד הרצה דבריו לפני רבו. והיה חבר ר' שמעון תלמיד ר' עקיבא בפרק בא סימן א"ר שמעון מצאנו חנינא בן חכינאי בצידון ואמרתי לו כשתגיע אצל רבי עקיבא וכו' וכן אמרו ד' חכמים

חכמים דיבנה בן עזאי ובן זומא אלעזר בן מתיא ור' חנינא בן חכינאי. ובפרק אע"פ שהלך ללמוד בשילהי הילולי דר"ש בן יוחאי אמר שהיה נשוי שהניח בת קטנה והיו חברים. והיה רוצה ר"ש שילכו ביחד והלך לו ר' חנינא וישב ללמוד י"ב שנים עד שלא היה יודע לחזור לביתו ונכנס פתאום לביתו ראתהו אשתו סוי ליבה פירוש נסגר לבה. ובאותו פרק מסוי לאפה ואז יצאה נשמתה והתפלל לשם יתברך ונרפאה. וכן בויקרא רבה פרשת בזאת יבא כי ר' חנינא בן חכינאי ור"ש בן יוחאי הלכו ללמוד תורה עם ר' עקיבא י"ג שנים ושלחה אשתו של רבי חנינא כי בתו בגרה ומינה ר' עקיבא ואמר לו שילך להשיא בתו והלך ונכנס פתאום וכו' הכלל העולה שאינו כדברי הרב. וי"א כי הוא מעשרה הרוגי מלכות וי"א כי הוא לא היה מהם כ"א רבי יהודה הנחתום ולא רבי חנינא בן חכינאי:

רבי יהודה בן אבא הוא בפרק ו' מעדיות עם רבי יהודה הכהן זה לא ידעתי מי הוא אלא שמצאו הרב בחבורה הראשונה ואם לא שמנה הרב רבי יהודה בן אבא במנין הכ"א וכן רבי יהודה בן בבא לב' אנשים הייתי אומר כי הוא אחד ובבא ואבא הוא דבר אחד. ואני תמיה מאד למה לא הזכיר באלו הדורות לרבי יהודה בן בבא שהיה גדול וקדוש וסומך לחכמים ונזכר מאד. ונראה כי בפ"ו מעדיות אומר כי ר' יהודה בן אבא העיד ה' הלכות. ובפרק תפלת השחר בגמרא אומר כי הוא יהודה בן בבא ור' יהודה בן בבא מעשרה הרוגי מלכות והיה שבעים שנה ושמונה שנה עד ע' לא ישן אלא כשינת הסוס. ומימיו לא אמר על טמא טהור וישב בתענית כ"ו שנה. וביום שנהרג היה עמו זקן אחד ושמו ר' ראובן בן אצטרובלי והיה רוצה למות תחתיו ולא רצה והיה [illegible] בתענית וטהור:

החבורה השנית אחר החרבן

רבי טרפון הכהן ובפ"ד ממסכת שמחות מעשה [illegible] בר' טרפון שמתה אשתו ואמר לאחותה וכו'. ובגמרא דמועד קטן זה המעשה על רבי יוסי הכהן ושניהם כהנים וכו' ואין חשש וכבר פירשנו רוב ענינו וחכמתו כשדברנו בכהנים. ובפרק העומר כי רבי יהודה בר נחמיה אמר הלכה לפני ר' טרפון ושחק והבהו פניו של ר' יהודה אמר ליה ר' עקיבא כהבו פניך שהשבת לזקן תמיה אני אם יאריך ימים אמר ר' יהודה בר אלעאי בפרס [illegible] הפסח היה ובעצרת כבר נפטר ז"ל:

רבי עקיבא בן יוסף גר צדק גדול שבחכמים. [illegible] ובפ' א' דיני ממונות ובפרקא קמא דע"ז זה ספר תולדות אדם שהראהו לו דור דור ופרנסיו כיון שהגיע לדורו של רבי עקיבא שמח בתורתו ונתעצב במיתתו. ואמר ולי מה יקרו רעיך אל. ותמה שאמר על י' שבטים שאינן עתידין לחזור א"ר יוחנן שבקיה ר' עקיבא לחסידותיה. בסוף פרק דורות עולם כי הוא היה ראש ישיבה אחר שמת רבן גמליאל עד מותו ואחריו היה רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבי ליאש. ובספרי ובני אהרן הכהנים יתקעו רבי עקיבא אומר תמימים ולא בעלי מומין א"ר טרפון אקפח את בני אם לא ראיתי אחי אימא חיגר ברגלו אחת ומריע בחצוצרות אמר לו בן שמא בהקהל יום הכפורים וביובל אמר לו העבודה שלא בדית אשריך אברהם אבינו שיצא עקיבא מחלציך. טרפון רואה ושכח. עקיבא דורש מעצמו ומסכים להלכה. הא כל הפורש ממך כפורש מחייו ע"כ. וקשיא לי אם היה ר' עקיבא גר מבני סיסרא והוא שר מלך כנען כילד יצא ממתני אברהם ואולי יוסף אביו נשא בת ישראל מזרע אברהם כיון שהוא ראש ישיבה ומעבר שנים בהכרח יהיה אמו מישראל ומקרב אחיך קרינן ביה. והוא חיה ק"כ שנה כמו שאמרנו שהוא נשא אשה בת כלבא שבוע בזמן הבית וחיה עד שנכבשה ביתר כ"ב שנים אחר חורבן הבית או ע"ג שנים לדעת דורות עולם. ובסוף ספרי מ' שנה שימש חכמים ומ' שנה פרנס את ישראל. ואמר הרמב"ם ז"ל בסוף משפטים כי היה נושא כליו של בן כוזיבא מלך ביתר שחשב שהיה משיח אבל במדרשות לא מצאנו שהיה נושא כליו אלא בעבור שהיה משבט יהודה והיה עושה מלחמות וגבורות ומצליח חשב עליו שהוא משיח ודרש דרך כוכב מיעקב וכו' וכיון שראהו שלא היה מריח הרשעים שנא' והריחו ביראת ה' וכו' נתייאש ממנו וזה שורש גדול בענין המשיח כנגד הגוים. ורש"י לא פירש מעות כוזביות שם מדינה שנאמר והיה בכזיב. וכן במשנה מאמרים ועד כזיב. ובפרק הגוזל קמא פירש"י כוזביות הם ירושלמיות שהיה מטבע בן כוזיבא והם ירושלמיות. ובפרק חלק שמלך שתי שנים וחצי ואמר שהוא משיח וכיון שלא הריח קטלוהו. וכן פירש"י בפרק הערל ובירושלמי כשחרב ביתר נגדע קרן ישראל ואינה עתידה לחזור עד שיבא בן דוד ולכך סמכוה לבונה ירושלים. ונקרא ר' עקיבא אוצר בלום ר"ל מעורב שלמד בעירוב הכל ואח"כ בירר כל דבר ודבר בפ"ע. והתוס' בפ' המקבל גורסין בלוס בסמ"ך כמו עיסה בלוסה ולא במ"ם כי אז הוא כמו עדיו לבלום. וד' נקראו רבותיו והמובהק הוא רבי אליעזר הגדול. ובתלמוד למד עם רבי אליעזר והדר גמרה מרבי יהושע וסברה אחרי מות ר' אליעזר. וכבר אמרנו שהיה רבי יהושע אחרי מות ר' אליעזר ואמר אין משיבין הארי אחרי מותו. ובפרק ב' דחגיגה נחום איש גם זו רבו של רבי עקיבא כ"ב שנה וכן בב"ר פרשה כ"ג וכבר הוא ידוע בפ' סדר תענית ובפרק חלק בסנהדרין שהיה מלומד בנסים ושהיה חיגר וסומא משום מעשה העני וכו' והאיש הזה נקרא כן שהיה אומר גם זו לטובה וכן תלמידו ר' עקיבא למד ממנו שהיה אומר כל מה דעבדין מן שמיא לטב כדאיתא בסוף ברכות. ובערוך בערך גמזו יש מפרשים שם מקום ובדברי הימים יש שם א' מן העיירות גמזו. ורבינו נסים [illegible] גאון

גאון פירש על שם שהיה אומר על כל צרה גם זו לטובה. ורבו הרביעי ר' טרפון אבל לא היה אלא כמו תלמיד חבר אע"פ שבכתובות נסתפקו בזה ופסק הרא"ש כרבי עקיבא כי רבי טרפון הוא חבירו ובפרק כיצד מברכין קורא לרבן גמליאל רבו שאמר לו למדתנו רבינו. וכבר אמרנו למעלה כי כל ימיו היה צנוע ומעולה אפי' קודם שלמד. ובתענית שנענה יותר מרבי אליעזר מפני שהיה מעביר על מדותיו. ובזוהר פרשת ואלה שמות שדרש או ר' עקיבא לפיים לרבי אליעזר ואמר כי הוא כעבד שהמלך אינו רוצה לדבר עמו ונותן לו בקשתו מיד. ורבו רבי אליעזר כמו שר שרוצה המלך באהבתו ואינו רוצה שיפרד ממנו ואינו נותן לו שאלתו מיד. והיה פרנס ונזכר הענייים כמו שנראה בפרקא קמא דקדושין ובפ"ה ממעשר שני. ובמשנה מסכת סוטה כי ר' יהושע קרא לר' עקיבא תלמידו של ריב"ז [אעפ"י שהיה תלמידו של ר"א וקראו כן מפני כבוד ר"ע אבל לר' יהושע בן הורקנוס קרא תלמיד תלמידו של ריב"ז כמו שהיה]. ואחר שנשא בת כלבא שבוע ישב כ"ד שנים בישיבה שלא ראה אותה והביא כ"ד אלף תלמידים כדאיתא בכתובות בפ' אעפ"י. וביבמות בפ' הבא על יבמתו שכלם מתו על שלא נהגו כבוד זה בזה מפסח ועד עצרת ויש נוסחא אחרת עד פרס העצרת שהוא ט"ו יום קודם וזה עד ל"ג לעומר עד י"ח אייר ואז מותר לינשא. והסימן בן י"ח לחופה כאשר כתב בעל המכתם. והיה העולם שמם עד שלימד התורה לה' זקנים רבי מאיר ור' שמעון ור' יוסי ור' יהודה ור' אלעזר בן שמוע. ובבראשית רבה פרשת ויוסף אברהם י"ב זוגות אלף תלמידים היו לו לר' עקיבא וכלן מתו בפרק אחד למה שהיתה עיניהם צרה אלו באלו. ולבסוף העמיד שבעה ר' מאיר ור' יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ור' אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר ורבי אליעזר בן יעקב ומלאו כל ארץ ישראל תורה. ובאבות דר' נתן במשנת יוסי בן יועזר כשהתחיל ר' עקיבא ללמוד היה בן ארבעים שנה ראה אבן אחת חקוקה על הבאר. אמר מי חקקה אמרו לו חבל של דלי שעומד תדיר עליה בכל יום. ואז דן קל וחומר בעצמו ואמר רך פסק הקשה דברי תורה שקשין כברזל על אחת כמה וכמה שיחוקק על לבו שהוא בשר. מיד חזר ללמוד תורה. ובפרק קמא דיבמות א"ל ר' דוסא בן הרכינס שמך הולך מסוף העולם ועד סופו [והוא היה בבני ברק כאמור בספר יוחסין] הלך אחר ר' עקיבא לבני ברק והוא לא הניח כמותו בכל ארץ ישראל כשירד לנהרדעא לעבר שנים ולקבוע חדשים. ואם נאריך בדברים שנאמרו עליו לא יכילם הספר. אלא זכרנו קצת משבחיו. וזכור זה שלא תטעה במעשה דהרוגי מלכות ומהקינות שכתובים במאמרים שנראה מהם שהיה עם רבן שמעון בן גמליאל בזמן אחד ואינו כן כי רבן שמעון בן גמליאל שהוא הראשון נהרג ביום החרבן ור' עקיבא קרוב מס' שנה אחריו. וה' האחרונים בזמן שנכבשה ביתר ע"ג שנים אחר חרבן הבית. ר"ל רבי יהודה בן בבא ור' חנניא בן תרדיון ור' סימאי ור' חוצפית ור' ישבב הסופר. והקב"ה הראהו למשה שיבא ר' עקיבא בסוף כמה דורות והלך משה וישב לסוף י"ח שורות ושמע דבריו וכשהיו אומרים מנין לך ואמר הלכה למשה מסיני שמח משה אז. והראהו שהיה ראוי כמשה ואמר לו מי מעכב על ידך. וזה היה כשהיה הקב"ה קושר כתרים לאותיות. ושיהיה רבי עקיבא דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות ואז אמר לו למשה חזור לאחוריך והראהו שהיו שוקלין בשרו במקולין. פי' רש"י מקום שהקצבין שוקלין וסורקין בשרו במסרקות של ברזל אמר זו תורה וזו שכרה. ואחר כך עלתה במחשבה לפני. כל זה במנחות בפרק הקומץ בענין התפילין: ותראה שהוא כן כי כל תורה שבעל פה מידו היתה לנו. סתם מתניתין רבי מאיר. סתם ספרא רוצה לומר תורת כהנים רבי יהודה. סתם ספרי ר' שמעון. כי הם שני ספרים האחרונים אחר ויקרא שהוא תורת כהנים ונקרא בתלמוד שאר ספרי דבי רב. וסתם תוספתא רבי נחמיה. וסתם סדר עולם רבי יוסי וכלהו אליבא דרבי עקיבא משום דכולהו תלמידיו והועיל לר' מאיר הסתם מן המשנה שאף על פי שרבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. ובעל הליכות עולם וכריתות לא פירשו יותר. ואין זה כלל כי בסנהדרין בפ' אחד דיני ממונות בענין בר תמא דקטל גברא אמר רב פפי ה"מ היכא דלא סתם לן תנא כר' מאיר אבל היכא דסתם לן תנא כר' מאיר הלכה כר' מאיר. וכן כתבו המחברים. ור' עקיבא היה עניו ומקבל מוסר כדאיתא בערכין. ובספרא פרשת קדושים א"ר יוחנן בן נורי מעיד אני עלי שמים וארץ שיותר מד' וה' פעמים לקה עקיבא ע"י שהייתי קובל לפני רבן גמליאל ועל כך הייתי יודע שהוא מוסיף לי אהבה לקיים מה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך. ועוד לבן של ראשונים כפתחו של אולם זה ר' עקיבא ושל אחרונים כפתחו של היכל זה ר"א בן שמוע. וכמלא נקב מחט סדקית ר' יוחנן וכו' ור' עקיבא נכנס לפרדס ונכנס בשלום ויצא בשלום. והיה יודע ע' לשון. וכן ר' יהושע ורבי אליעזר כאשר פירש"י בפרק קמא דסנהדרין. והוא נתעשר עושר גדול שש פעמים. כדאיתא בנדרים בפרק הנודר מן המבושל. ונשא בת כלבא שבוע ואחרי כן אשת טורנוסרופוס הרשע שר גדול מהיונים שחרש ההיכל שנתגיירה והיתה יפה מאד ועם עושר גדול. וניבא זה ר' עקיבא לתלמידיו קודם שהיה. כי היה מושגח מן השמים והוא פתח פתח לנדר חותנו. אבל הוא לא התירו. ופתח מר זוטרא דפתח פתחא לנפשיה והוא לא התירו לבדו כי הוא היה נוגע בדבר. כדאיתא בירושלמי דנוגע בדבר אינו יכול להתירו דהוה ליה כנדרי עצמו. ותנן בנגעים כל הנדרים מתיר חוץ מנדרי עצמו שנאמר לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו. אפילו

אפילו תלמיד חכם. וכן בשאלות מ"ו מרבי יצחק בר ששת. והא דאמרינן אין פותחין בנולד יש ו' תירוצים אם נחם מעצמו. או נתחרט מעיקרו. או נולד דמצוי וכו':

ותראה באבות מאמר הכל צפוי והרשות נתונה היאך ידע סודות התורה ועיקריה. ועוד תראה חסידותו בפ"ב דערובין כשנתפס והיה משמשו ר' יהושע הגרסי שלא עבר על נטילת ידים דרבנן. ואמר טוב שאמות ולא אעבור על דעת חברי החכמים. ובזקנותו. ובבית האסורין. וכבר היה יודע שמיתתו קשה. כמו שאמרנו למעלה כשמת ר' אליעזר. וגם מת מקללתו של ר' אליעזר רבו. על משא ומתן מהלכה של פסחים בהזאה שבות ואינה דוחה השבת רצה לומר ההזאה ממי הפרה על הטמא שכל דבר שאפשר לעשותה מערב שבת וכו'. והשיב לו רבי אליעזר עקיבא משחיטה השבתני בשחיטה תהיה מיתתו. וכן אמר לו בשעת מיתתו ר' אליעזר. ובפרק ד' ממסכת שמחות כשנהרג ר' עקיבא בקיסרין וכן נקרא רומי זעירא שהוא מגדל צר מקומו של ר' אבהו ובאה השמועה לרבי יהודה בן בבא ולר' חנניא בן תרדיון וקרעו בגדיהם. ודרשו על ר' עקיבא לא נהרג מפני שהוא חשוד על הגזל. או שלא עמל בתורה בכל כחו. לא נהרג אלא על המופת שנאמר והיה יחזקאל לכם למופת כדי שלא יראה הרעות. ולא עבר י"ב חדש שלא היה מקום ביהודה שלא היו שם הרוגים. וכן כשנכנס רבי חנניא בן תרדיון למינות גזרו עליו שריפה ואשתו להריגה וכו'. וכן מיד לר' יהודה בן בבא וכל ענין ביתר. ועוד שם המעשה שמביא בסוף מועד קטן כשמת בנו של ר' עקיבא ושמי רבי שמעון כי ר' עקיבא חכם גדול והספידו לו כל ישראל ואמר שבוא מטחס שידע כי בנו מזומן לחיי העוה"ב שהיה חכם ולימד תורה וזיכה לרבים. ובאבות דרבי נתן במשנת יוסי בן יועזר בארוכה כילד למד ר' עקיבא בן ארבעים שנה ושהיה עני מאד ושהיו לו אז בנים ובנות אלא שפרנסה אותו רחל אשתו ולסוף ו"ו שנים אחר ת' שנה לימד ברבים ושהעשיר שהיו לו שלחנות של כסף וזהב ועולה למטתו בסולם של כסף ואשתו בעדיי זהב אבל בן נשאר לו אחר מותו לדעת רש"י ורשב"ם והערוך. והוא רבי יהושע בן קרחה שהאריך ימים שהיה עם רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבי וזה רבי עקיבא הוא הראשון מעשרה הרוגי מלכות כדאיתא בראש השנה ובהרבה מקומות שמעתי הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתם. אי לימא ר' עקיבא וחביריו פשיטא אלא הרוגי לוד. ובסוף פרק ב' דתענית טוריכוס הרג ללוליכוס ופפוס בלודקיא פירש רש"י צדיקים גמורים היו ולודקיא היא לוד והיינו דאמרי הרוגי לוד ויש אומרים שנהרגו על ידי בת מלך שנמצאה הרוגה וגזר שמד על ישראל ואמרו אלו אנו הרגנוה להציל ישראל והרגו לאלו בלבד. אבל בערוך בערך הרג פירש כי שמעיה ואחיו הם הרוגי לוד שנהרגו בי"ב באדר הוא יום טוריינוס בסוף פ"ב דתענית. ומביא שם המעשה שכתב רש"י על בת מלך שנמצאת הרוגה ולא פירש כרש"י שאמר פפוס ולוליינוס בלודקיא ולודקיא הוא סיוע לרש"י. אבל בפרק כל כתבי הקדש נראה כי לודקיא [1]) היא בחוצה לארץ ואינה לוד. וכן במנחות כאשר פירש"י בפרשת ויחי יעקב. ובזאת הברכה בברכת אשר. וכן כתב יש לוד שהיא בארץ כמו שאמרו בעה ראשונה מאכל לודים אוכלים בשר אדם. וכן ריש לקיש זבן עצמו ללודייה וכן אמר הפסוק פול ולוד מושכי קשת. אבל לוד שהיה בה רבי אליעזר היתה דרך יום אחד מירושלים וכפי הגמ' יש צדדין לשני הסברות. ובערך ט אמר ירושלמי פרק דיני ממונות. על כל המצות יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז וג"ע וש"ד. הדא דתימא ביני לבין עצמו אבל ברבים אפילו מצוה קלה אל ישמע לו. ומ"ת פפוס ולוליינוס אחיו שנתנו להם מים בכלי זכוכית צבועה ולא קבלו מהם. אמר לא מתכוון משמדתכון אלא מגבי ארנונין. וכן בירושלמי במסכת שביעית בפ"ד כגון פפוס ולילינוס שנתנו להם מים וכו' כמו שאמרו התוספות בפרק כלל גדול וזה סיוע לבעל הערוך. ובבראשית רבה פרשה ס"ה בזמן ר' יהושע בן חנניא אמר החרבן כשרצו לבנות המקדש ע"פ קיסר טוריינוס אבי אדריינוס הושיבו לוליינוס ופפוס טרפזין מעכו עד אנטוכיא והיו מספיקין לעולי גולה. טרפזין פירוש שלחנות. ובסוף ברכות בשעה שהוציאוהו להריגה היה עת קריאת שמע והיה מכוין אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה בכל נפשך ואפילו נוטל את נפשך ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו אמרו מלאכי השרת זו תורה וזו שכרה. ממתים ידך מחלד. אמר להם חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. ושם שסרקו בשרו במסרקות של ברזל. וכן שם מפפוס בן יהודה הויכוח שעשה עם רבי עקיבא בשגזרו שמד שלא יקראו בתורה וזה פפוס היה אדם גדול וחכם גדול שהיו מכבדים לישראל בעבורו ובפרק חלק הוא תנא דברייתא. וכבר ידעת כי יש במדרש כי רבי יהושע הגרסי תלמידו הוא ואליהו ז"ל קבר אותו כשהחזירוהו לבית האסורים שלא לקברו. ואמר לו אליהו משום כבודו שבטלה כהונה ולא היה אלא בעבור שהיה מת מצוה. וגם חנן בן פנחס היה תלמידו ויהושע בן כפוסאי היה חתנו שהיה בזמן רבי והיו מכריזין עליו ברקיע הזהרו ברבי עקיבא וכו'. בסוף קדושין ובפרק ד' מיתות אמר לטורנוסרופוס הרשע נהר סמבטיון יוכיח על השבת. ופרש"י נהר של אבנים וחול וכל ימי החול הולך ובשבת עומד ונח. וביום שמת רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש וזרח השמש:

רבי

1) עיר בסר סלבנון היא וידועה עוד היום אלא מפני שאולי לא כבשוה עולי בבל קראוה כנ"ל בעקך א"י הירושלמי ישעי'[illegible]

רבי אלעזר בן עזריה הכהן י' לעזרא כבר אמרנו למעלה שהיה עשיר שהיה נותן למלך י"ג אלפים עגלים מעשר בכל שנה ואינו זה מעשר בהמה כי אחר החרבן גזרו שלא יאכלו מעשר בהמה שלא יבא לידי תקלה. וכשהיה בן י"ח שנים לפחות היה ס' שנים אחר החרבן שהיה נשיא ריב"ז ועוד רבן גמליאל. וכן פירשו התוספות ובעבור שלא מיחה בשכנתו בפרה שיוצאה בשבת ברצועה שבין קרניה נקראת על שמו ובעל המכתם אמר ביום טוב כי בירושלמי אומר אשתו היתה ונקראת פרתו כמו בשמשון לולא חרשתם בעגלתי:

הגה"ה ספר ראשית חכמה שער הענו' מביא הירושלמי מסכת שבת אחז"ל אמר ר' תנינא פעם אחת פה והופחה שיער מן השמים עכ"ל. וכן הוא בפרק ב' דביצה ובסוף מכילתא דרבי ישמעאל מעשה בלוי הסדר וברבי ישמעאל בנו של ר' אלעזר בן עזריה והוא בן י"ח שנים כשקיבל הנשיאות ונולדו לו סימני שיבה עד שאמר הרי אני כבן שבעים שנה ובירושלמי פרק תמיד נשחט שהיה בן י"ג שנים ולי נראה שלא נגיח הפשט והיה יותר מע' שנה שאמר הרי אני כבן ע' שנה והירושלמי לא דבר אך של כבן ע' שנים ובפרקא קמא דיבמות אמר ליה ר' דוסא בן הרכינס בן יש לו לעזריה חברנו עליו נאמר ולא ראיתי צדיק נעזב שגם אביו היה עשיר גדול וחכם וחסיד צדיק והיה מפרנס לשמעון אחיו שמעון אחי עזריה, גם בנו זה רבי אלעזר היה דרשן גדול ולא כנה דורו יתום וזכות אבות ועושר. והיה דורש שבת א' אחר שנעשה נשיא ורבן גמליאל ב' שבתות. ובפ' תמיד נשחט בירושלמי אחר שהחזירו לרבן גמליאל נשיא נשאר רבי אלעזר בן עזריה לאב בית דין כדי שלא יורידוהו מגדולתו ושבחיו וחכמתו רבו אלסטור והוא רבו המובהק לר' יהודה בר אלעאי ונקרא קופה של בשמים ר"ל הגדות והלכות וכל דבר ודע שבכל מקום שנזכר בתלמוד שונה הלכות הוא משנה לבדה פלוני תני הלכתא וספרא וספרי וכו'. ובן היה עשירי לרבי אלעזר זה רבי עזריה שהיה חכם ודרשן. בדאיתא בפרק כל המנחות אמרו ליה רבנן לרבי פרידא רבי עזריה בריה דר' אבטולס דהוא עשירי לר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא קאי אבבא פירש רש"י ר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא ונסמר רש"י שלא פירש דעשירי לעזרא חוזר לרבי עזריה. וכן זו הגרסא בשאלה כ"ד מרש"י יצחק בר ששת וכיון דרבי פרידא היה אז בזמן רבי אמי הוא גורם בטוב אמר רבי פרידא אי בר אוריין הוא יתי אי בר אבהן ובר אוריין יתי ויתי בר אבהן ולא בר אוריין אשא תפלי' אמרי ליה בר אוריין הוא וכו'. ובפ' כיצד מעברין בעירובין דרבי פרידא הוסיפו לו ארבע מאות שנים והוא וכל דורו לחיי העולם הבא ששנה ת' פעמים משנתו לתלמידו פעם שנית. וזקנו של רבי פרידא מצא מגלת יהויקים שכתוב בה זאת ועוד אחרת והיה בזמן רבי אמי וכן במגלה שהאריך ימים:

רבי ישמעאל כבר הארכנו למעלה בו ונאמר בספק אם הוא כהן ואמר רבינו חננאל כי הוא אשר פדאו רבי יהושע בן חנניה ואיני נראה זה כי הוא לא פדה אלא לרבי ישמעאל בן אלישע:

רבי יהושע בן קרחה בפרק שואל בשבת שהיה הוא עצמו קרח כמו שמפורש שם במעשה שמין הסרים אבל בעל הערוך פירש שהוא על שם אביו רבי עקיבא שנקרא קרח כדאיתא בסוף בכורות שאמר בן עזאי כל חכמי ישראל כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה וכן פירש רש"י בסוף בכורות ורשב"ם בפרק ערבי פסחים ואמר בו בגמרת סוטה אומר חוץ מן הקרח הזה. ובפרק רביעי דכתובות בתוספתא מעשה ביהושע בנו של ר' עקיבא שנשא אשה על מנת שתהא זנתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה וכשהיו שני בצורת עמדו וחלקו התחילה קובלת עליו לחכמים ובשבא לבית דין אמר להם היא נאמנת עלי מכל אדם אמרה להם ודאי כך התנה עמי אמרו לה חכמים אין כלום. ומן נראה דרך סברא כי בפסחים ובפרקא קמא דשבועות ובכל מקום אומר אמר ליה ר' עקיבא לר' יהושע בנו וכן כפי הזמן הארוך שחיה שאלו רבינו הקדוש באיזה זכות הארכת ימים כדאי' במגלה שזכה לימים ארוכים כמו אביו. וכן אמר במשנה רבי עקיבא בעדיות שהאב זוכה לבניו בחיים ובנוי ובעושר כפי הטבע ובן שהיה יושב בישיבת רבן שמעון בן גמליאל אביו של ר' והיו לפניהם ר' אלעזר בר' שמעון ור' כדאי' בפרק השוכר את הפועלים. וזה היה כי כיון שמת ר' עקיבא ולקח רבן שמעון בן גמליאל הנשיאות ישב בנו של ר' עקיבא עמו אבל בשבת בפרק שואל התוספות משום רבינו תם מאריכין בראיות חזקות דלא היה רבי עקיבא אביו אלא איניש אחרינא היה שמו קרחה וקרחה הוא שם אדם פה קרח וזה אלך זמן רב קודם רבי יהושע בנו של רבי עקיבא עד כאן. וכן נראה יותר דהיה לו לומר בן הקרח שם תארי. ועוד בעבור פעם א' שקראו בן עזאי בן במקרה יהיה שם בנו לעולם נקרא כן ובפ' הלך יש ר' יהודה בן קרחה אולי שהיה קרח או היה אחיו:

חנניה איש אונו ומאונו ללוד ג' מילין כדאיתא בסוף כתובות. וכבר הזכרנוהו כי הוא מחמשה הדנים לפני החכמים בן עזאי ובן זומא חם וחנניא ובן ננס בפרק שני דמעשר שני ובפרקא קמא דסנהדרין יש גרסא חנניה בן חכינאי ושמעון התימני במקום חנניא איש אונו ובן ננס:

רבי שמעון בן ננס חבירו של ר' ישמעאל שקלסו בסוף בתרא והוא מחמשה הדנים לפני חכמים שקראו על שם אביהם ובן עזאי ובן זומא מפני שמתו בחורים ולא הגיעו לסמיכה אמר קודם שנסמכו נקראו בן ואח"כ נקראו בשמם ר' שמעון כמו שאמרנו דרו צבאי ובבן בתירא ובבן תימא והיה חכם בדינין והיו דבריו עם ר' עקיבא:

רבי

רבי יוחנן בן ברוקה חבירו של ר"א חסמא שהלכו לקבל פני רבי יהושע בפקיעין בזמן רבי אלעזר בן עזריה:

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה הוא חבירו של ר' בזמן רשב"ג אביו עם ר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי והוא כאמור באבות:

רבי יוחנן בן גודגדא הלוי מהשוערים ואע"ג דבסוף פרק החליל שם אומר דמגיפי שערים שכרן מלאכת הפנים ואינו מותר אלא לכהנים לא קשיא כי גם היו שם כהנים שוערים בשלשה מקומות כדאיתא במסכת תמיד וזה לוי שוער ושם אביו גודגדא כמו שנראה בפ' הדר עם הנכרי ליהודה בן גודגדא והיה בזמן המקדש כדאיתא בתוספתא בפרק שני דשקלים שהיה ממונה על נעילת שערים בזמן המקדש עם ר' יהושע בן חנניא משורר. והיה חכם גדול במספר ובתכונה ובהוריות מביא מעשה שהלך רבן גמליאל ורבי יהושע בספינה ושטעו בים וכלה המזון לרבן גמליאל אבל לרבי יהושע היה לו מזון רב ושאל לו רבן גמליאל למה היה לו זה המזון אמר לו מפני שיש כוכב שעולה לשבעים שנה ומטעה את הספנים וכן הוא האמת בתכונה שבשבעים שנה הולכים הכוכבים הקיימים מעלה אחת וכן כתב הראב"ע וכן אני ראיתי בנסיון מבטלמיוס ועד עתה שיש אלף וש"ע שנים אעפ"י שבטלמיוס חשב שתנועתם בק' שנה וכן בעל כתר מלכות וזה כתבתי להראות לך חכמתם באמת כמו שתראה במולד הלבנה שתמהו כל חכמי האומות ואמרו כי זה הדקדוק מהיצירה ועד עתה לא נשתבש אפילו חלק א' כי זה דבר אלהי וכן האמת ובברייתא של שמואל כי יששכר עלה לרקיע והביא תתר"ף חלקים:

ונחזור למה שהיינו בו כי אמר לו שזה מטעה הספנים ואמר לו כיון שאתה חכם כל כך כיצד נכנסת בספינה ולא יש לך עושר ואני תמה והם שהם עשירים למה ירדו שהיו רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא אמר אל תתמה עלי כי יש ב' חכמים ביבשה רבי יוחנן בן גודגדא ור"א חסמא שיודעין לשער כמה טיפין שבים ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש ואמר לו כשנצא ליבשה זכור לי עליהם ואושיבם לראש כדי שיהיה להם פרנסה ושלח בעבורם ולא רצו ואמר להם אתם חושבים שאני מתן לכם שררה אני נותן לכם עבדות שנאמר אם תהיה עבד לעם הזה וכו'. ובספרי פרשת אלה הדברים אמר שהושיבן רבן גמליאל בישיבה זולתי ששם אומר שהיו רבי יוחנן בן נורי ור"א חסמא אבל נוסח התלמוד עקר. אבל ר' יוחנן בן נורי גם הוא היה בזמן ההוא וכשהושיבן לא הרגישו התלמידים לעת ערב הלכו וישבו אצל התלמידים. וכך היתה מדתו של רבן גמליאל כשהיה נכנס ואומר שאלו בידוע שאין שם קנטור ואם לא היה אומר שאלו בידוע שיש שם קנטור נכנס ומצא ר' יוחנן בן נורי ור' אלעזר חסמא אמר הודעתם לצבור שאתם מבקשים לעשות שררה על הצבור לשעבד ברשותכם מכאן ואילך משועבדים לצבור. וכן נאמר בעזיהו כשלא היה דן והיה מצורע בבית החפשית וכן זה בהוריות. ובני בתו של רבי יוחנן בן גודגדא או בני אחותו היו בישיבת רבי והיו אלמים ושומעין והתפלל רבי עליהם ודברו והיו שומעים והיו יודעים כל התלמוד כדאיתא בתחלת חגיגה ובירושלמי בריש תרומות תניא רבי יהודה אומר מעשה בבניו של ר' יוחנן בן גודגדא שהיו כלן חרשין ר"ל אלמים והיו כל טהרות שבירושלים נעשין על גביהן וזה מפני שאין צריכות מחשבה אבל בתורם אין תרומתו תרומה אבל חרש המדבר ואינו שומע אם תרם תרומתו תרומה וכן בתוספתא בריש תרומות א"ר יהודה בניו של רבי יוחנן בן גודגדא חרשים וכו'. ויהודה בן גודגדא הוא בברייתא תלמיד רבי אליעזר:

רבי אליעזר חסמא הוא תלמיד רבי עקיבא וחבירו של רבי יוחנן בן ברוקה שאומר בפ' אחרון דר"ה השנה שירד לפני התיבה ופירש"י לפי שמצוה להתפלל במקום נמוך קתני ירד. וכן חבירו רבי יוחנן בן גודגדא וזה ר"א היה תוכן ומספרי כמו שאמרנו והמשנה מעידה על זה שאמר תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה. ובזה טעו קצת מהמפרשים שחשבו גימטריאות שהוא מדבר בענין פסוקים ודרשות כמו מנין רד"ו והדומה וזה אינו אמת כי זה הוא גופה של תורה וקבלה לא פרפראות שאינו עיקר המזון נניח פירושים אחרים שיש במלת פרפראות אבל גימטריא חבירו מעיד עליו שהוא צריך לתקופות שאמר שהם הקפות השמים. וצריך חכמת הנדסה ושיעור ומדידה כמו שאמר עליהם התלמוד שיודעים לשער טיפים שבים והוא לשון יוני גימטריא. מיטריא הוא מדידה. וגי הוא ארץ רוצה לומר מדידת הארץ כי מכאן ידעו שאר מדות השמים וכן תראה לחכמת החול בגורלות שקראו לה גומינסיב ומיניסיאה רוצה לומר נבואה. ונקרא חסמא כאמור בויקרא רבה בפרשת אחרי מות ששאלו לו דברי ברכות כמו שבע ברכות של חופה והדומה דברים שלא הורגלו החכמים ואמרו על מגן קורין לך רבי ובעבור זה נקרא חסמא מלשון לא תחסום שור עד שהלך ולמד לפני רבי עקיבא שהיה מלמד לתלמידים שיהיו אנשים בכל כדאיתא במדרש חזית ויש נוסחאות בזה המעשה כיצד היה והכל דרך אחת שאמרו לו לפרס על שמע ולא ידע כי לא הורגל עד שבא אצל רבי עקיבא ולימדו וכן אמרו לו מהו למקרב אמר לו ופירש הערוך לדרוש כמו הוא קרוי ותנוי וקרוב ופייטן שכל בפירוש התפלות אומר כי שליח צבור נקרא קרוב משום כי הוא כמו כהן המקריב וכן במדרש שיר השירים ר"א בר שמעון קרוי ותנוי וקרוב ופייטן. ובירושלמי זעירא הוה סמוך לקרובא כדי שיהיה שוחה תחלה וסוף ובבראשית רבה פנחס ור' לוי ורבי יוחנן בשם ר' מנחם דמן גליא זה שעובר לפני התיבה

בתיבה אין אומרים לו בוא והתפלל אלא בא וקרב קרבנות לבור עשה צרכנו ופיים בעדנו :

רבי יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וגו' מעשרה הרוגי מלכות ויש אומרים כי ר"א בן דמא מעשרה הרוגי מלכות ולא רבי יהודה וזה ר' יהודה הוא בסוף פרק השוכר את הפועלים והלכה כוותיה ומאמרו הנכבד נזכר בפרק ערבי פסחים על מאמר ר' עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ותנא דבי אליהו רבי יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וכו' ובמגן אבות כתב רשב"ץ דוראן כי הנמר הוא ממזר כשהלביאה היא מתחממת והולכת לבקש הארי ומנאה חזיר הבר ובא על הלביאה וכשהארי מרגיש בדבר בא להרוג בחזיר והחזיר מטנף עצמו והארי שהוא מלך מלך אסטניסותו עוזב שכל ממזר הוא עז פנים :

רבי אליעזר בן דמא יש נוסחאות בפירוש המשנה שכתבו ג"כ בזה הכת ר"א בן דמא ואולי הוא בן אחותו של רבי ישמעאל הנזכר בפ' הרואה ובפ"ב דעבודה זרה בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל חסיד גדול וחכם שמת מנשיכת נחש ולא רצה להשתמש בלחשים על זו המכה שלא לעבור על דברי חביריו שלא ישכנו נחש דרבנן על אותו עון שהוא יותר חמור מנשיכת זה הנחש שמיד מת ולא הרגיש בדבר וקרא עליו רבי ישמעאל אשריך וכו' וכן בפ"ב דעבודה זרה ירושלמי ולא נשכו נחש בתמיה אלא שלא ישכנו נחש לעתיד לבא ועוד שם יכולה אשה להטמין עצמה ולומר נויה אני ולא האיש אבל בירושלמי מזכיר זה המעשה ביהושע בן דמא שנשכו נחש ובא יעקב מכפר סכניא לרפאותו בשם רבו ולא הניחו רבי ישמעאל דודו וא"כ שמו ר' יהושע ולא ר' אלעזר כי ר"א בן דמא הוא מעשרה הרוגי מלכות ולא רבי יהודה בן תימא ויהיו רבי וזה ר"א אחים ובפ' שתי הלחם שאמר בן דמא לר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית א"ל בקש שעה שלא יהיה מן היום ולא מן הלילה שנא' לא ימוש ספר וכו' ובתוספתא דפ"ב דחולין אומר ר"א בן דמא שנשכו נחש וכו' ואמר לו רבי ישמעאל אשריך בן דמא שיצאת בשלום ולא פרצת גדרן של חכמים שנא' ופורץ גדר וגו' :

והחבורה השלישית הוא רבי מאיר הגר לדק כמו רבי עקיבא רבו המובהק ורבי עקיבא מינה לר"מ ולרבי שמעון ישב מאיר תחלה נתכרכמו פניו של רבי שמעון א"ל רבי עקיבא דייך שאני ובוראך מכירין כחך ובפרק הניזקין ששלח קיסר לנירון שר צבאו לירושלים קודם ששלח לאספסינוס ושאל פסוק לתינוק ואמר ונתתי את נקמתי באדום ואמר בעא קודשא בריך הוא לאחרובי ביתיה ובעא לכפורי ידיה בההוא גברא ונתגייר ויצא ממנו זה : (הגה"ה אמר ש"ם בימי חרפי חרפוני נוצרי הדוברים על לדיקים עתק כי אמרו איך אפשר שנירון קיסר יהיה אהר נפלו לפני אויביו ברומה כי שמה כתרוהו מנוחה הדריכוהו עד הרגם אותו שרי קהיל כאשר הוא מבואר ומוסכם בספר זכרונותיהם מבלי אפר. ואני הייתי משיב להם כי לא אמר בגיטין נירון קיסר אך נירון שר צבאו ואפשר שזה נתגייר. אמ"כ ראיתי בספר זכרון חיי המלכים שעשוי הא"כ זמן רב אמר שקלתם אמרו שמת נירון קיסר וקלתם אמרו שברח ולא נודע מקומו אין. עד שאמר אגוסטין הכומר הגדול שנירון קיסר יהיה אנטי קריסט"ו רוצה לומר הפך דתם. והנה ראה גם כאן היאך דברו רז"ל נכוחה ואין להרהר עליהם כי כל דבריהם האמת והצדק ע"כ) : ובפרק הנה טטל בסוטה בראשונה למד לפני רבי עקיבא ולא היה מבינו מצד הפלפול ובא ולמד לפני רבי ישמעאל וגמר. ואחר כך חזר לפני ר"ע ולמד סברא ופלפול וכן כמו כן בפ"ה דכרובין. ועוד היה רבו אלישע בן אבויה הנקרא אחר ותוכו אכל וקליפתו זרק וכעס רבי יוחנן על ר' מאיר כשבא להצילו בעולם הזה כדי שיכנס בגן עדן שהיה דינו תלוי אם יכנס או לא ועשה שיעלה עשן מקברו כדי שיקבלו דינו וא"ר יוחנן מה רבותיה לשרוף את רבו אלא שיהיה מכניסו באור החיים בלי שום דין כמו שעשה וא"כ הוא בכלל הלדיקים כמו שאמרנו בזכות התורה שלמד ושלימד. ובירושלמי דכלאים כי בתחלת חייו של רבי ישמעאל רוצה לומר כשהתחיל ללמוד קרא עם רבי מאיר ולמד בסוף ימיו עם רבי יוסי בן החוטף אפרתי והיה רבי מאיר לבלר רוצה לומר סופר כמו נמוס הלבלר והיה יודע כל התורה בדקדוק על פה והלכה כר"מ בגזרותיו אבל לא בקנסותיו ומכריזין עליו ברקיע הזהרו בר' מאיר כדאיתא בסוף קדושין. ובירושלמי פרק היה קורא ר' יוסי בן חלפתא היה משבח קמייהו דציפוריים דרבי מאיר אדם גדול הוא אדם קדוש הוא נטע הוא. וכן בתוספתא בפרק י"ב דשבת שחלה רבי מאיר והיה עושה לו רפואה רבי שמעון בר אלעזר תלמידו ולא הניחו ואמר לו אף על פי שאני מתיר לא מלאני לבי מימי לעבור על דברי חבירי. ובעירובין אומר שידוע לפני הקב"ה שאין בדורו כמותו אלא שלא עמדו חביריו על סוף דעתו שהיה אומר על טהור טמא ומראה לו פנים וכן על טמא טהור והיה יודע משלות שועלים. משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים שהיה יודע שלש מאות משלות שועלים. וגם נראה שהיה ר' טרפון רבו כמו שאמרנו למעלה שהיה מגיע לכתפו כי כל המוזכרים שם כלם היו רבי ותלמידי והיה חותנו רבי חנינא בן תרדיון ואשתו ברוריא בחכמה וכל מעשה ברוריא בתחלת מסכת ע"ז וכשמתה אשתו ירד לבבל מפני בושת של אשתו ויש אומרים מפני השמד כשהרגו לחותנו והציל בתו אחות אשתו מקובה של זונות שרשם פניו הקיסר כדי שיכירו אותו ואז אליהו ז"ל הצילו וברח לבבל והיה איש יפה מאד כשמו שהיה מאיר ביפיו כל הבית כנזכר במדרשות. ובפרק חבית ובתחלת חולין נראה שהיה לו אשה אחרת שאומר העיד ר' יהושע בן זירוז בן חמיו של ר"מ וכו' והוא רבו של רבי אבל נראה שלא למד כל כך שאמר ר' שראה לר' מאיר מאחוריו וכן רב וזכה לתורה

התורה וכל שכן אם היה רואה בפניו. וכן כשעשה רבי חופה לבנו ובא רבי מאיר ואמר הותרה שבת ואמר רבי מי הוא זה שבא לרדותנו וכו'. אבל רוב סתם משנה הוא רבי מאיר. ואע"פ שבברייתא חולק בפירוש רבי מאיר עם ר' יהודה הלכה כרבי מאיר כיון דסתם לן כרבי מאיר במתניתין ואע"פ שרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה כמו שכתב רב אלפס בפרק כל הכלים נגד בעל הלכות גדולות ובעירובין בפרק קמא תנא לא רבי מאיר שמו אלא רבי מיאשה שמו ונקרא ר"מ שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה ולא רבי נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו ולמה נקרא ר' נהוראי שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה. ומכאן פירש הרמב"ם בפרק ששי רבי מאיר נקרא ג"כ ר' נהוראי והענין אחד ושמו בעיקר רבי נחמיה ע"פ. ובסוף פרק אבות על משנת רבי נהוראי תנא לא ר' נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו ואמרי לה ר"א בן ערך ולמה נקרא שמו רבי נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה ושם הדבר בספק ויותר קשה מזה כי רבי נחמיה לחוד ור"מ לחוד כי בפרקא קמא דסנהדרין אומר כי לר"מ סמכו רבי עקיבא ולא קבלוהו משום דקטן הוה ואחר כך סמכו ר' יהודה בן בבא עם חמשה זקנים חביריו של ר"מ. ואלו הם רבי מאיר ורבי יוסי ור"א בן שמוע ורבי יהודה בר אלעאי ורבי שמעון ורב אויא מוסיף שסמך ג"כ לר' נחמיה וא"כ רבי נחמיה איכר רבי מאיר ועוד דאמרינן סתם מתניתין ר' מאיר סתם תוספתא ר' נחמיה. ואני הייתי מפרש מה שאומר בפרקא קמא דעירובין הוא בעבור שהביא כי ר"מ היה שמו גם בן רבי מיאשה הוסיף שם שגם יש חכם אחר שנקרא רבי נהוראי ורבי נחמיה. וכן בפרק ערבי פסחים כשאמר מחכם אחד שיש לו שמות הרבה וזכר אחרים שיש להם שמות איסי בן גמליאל יוסף חיים הולל רבי יצחק נפחא וכן בשבת פרק חבית אלא שזה של שבת אוני יכול להעמידה לבד לרבי נחמיה כי גם נראה שאמר על רבי אלעזר בן ערך שנקרא רבי נהוראי אבל מה שאמר שם תנא לא נהוראי שמו אלא רבי נחמיה וכו' בא בטוב לפרושי כיון שיש סברות שם שאומרים ואמרי לה ר"א בן ערך שמו ולמה נקרא ר' נהוראי וכו' ואחר זה מצאתי כי ר"ח פירש כמו שאמרתי כי רבי מאיר נקרא ר' מיאשה ורבי נחמיה הוא רבי נהוראי וכן ר"א בן ערך נקרא רבי נהוראי ובמשנה סוף נזיר רבי יוסי חולק עם רבי נהוראי ומשם נראה שאינו רבי אלעזר בן ערך שלא היה בזמנו. וכן בסוף קדושין עם רבי מאיר ורבי יהודה וכן נראה מפירש"י כי בפ"ב דסנהדרין בפ' כהן גדול נוסחא של ברייתא רבי נחמיה אומר ורבי נהוראי אומר וכו' ופירש"י רבי נהוראי אמר לא גרסינן לה במתניתא ושיבוש הוא בספרים דהא קיימא לן בעירובין דהא רבי נחמיה הוא רבי נהוראי:

הגהה אמר ש"ש עוד תימה על מי שאומר שרבי מאיר הוא רבי נהוראי שאם היה שמו רבי מאיר למה החליפוהו בנהוראי אחר שמאיר הוא נבא אורה ונהורא עמיה שרא ע"כ). והכלל העולה כי רבי נחמיה חבר לרבי מאיר ואינו כמו שאמר הרמב"ם וכן רבי נהוראי לא נאמר על ר' מאיר כ"א לרבי נחמיה או לר"א בן ערך. ומה שאני תמה יותר על הרמב"ם ז"ל כי השם המוסכם לדעת הכל שרבי מאיר נקרא רבי מיאשה למה לא הזכירו ורבי מאיר נקרא חכם וסופר וקפיד בשמות האנשים. ובסוף הוריות שהיה רבי מאיר חכם ורבי נתן אב בית דין כמו שאמרנו למעלה ושינה שמותם רבי שמעון בן גמליאל העניו אביו של רבי משום שהיו רוצים לביישו וקרא לר"מ אחרים אע"פ כי לפעמים בתלמוד אחרים אינו ר"מ כי ר"מ חולק עם אחרים אלא נאמר שזה הוא על הרוב ואחר אותו מעשה כי מה שנאמר בראשונה משמו נאמר. וכן אמרנו למעלה כל מקום שאומר משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא הוא ר"מ ששימש את שניהם ואפילו בן עזאי שהיה קודם לר"מ אמר אבל לבן עזאי שלא שימש לרבי ישמעאל וכבר ידעת כי בבתרא אומר כי בן עזאי תלמיד חבר לרבי עקיבא ומזה נראה שלא היה רבי ישמעאל תלמיד לרבי עקיבא ור' מאיר מת קודם רבי יהודה ורבי יוסי חביריו כדאיתא בפ"ב דקדושין ובנזיר פרק כ"ב כשנכנס סומכוס ללמוד לפני רבי יהודה וכן רבי יוסי מת קודם ר' יהודה כדאיתא בפרקא קמא דסוכה ובפרקא קמא דראש השנה רבי מאיר כמה דורות אחר החרבן רבי מאיר תלמיד רבי עקיבא ורבי עקיבא תלמיד רבי אליעזר ורבי אליעזר תלמיד רבן יוחנן בן זכאי שבימיו נחרב הבית וכו' [אבל עכ"ז ראינו שהיה בזמן הראשונים שאמר ר' יהושע יפה אמרה ברוריא. וכן פירש"י בפ' ד' מיתות ב"ד כי ר"מ תלמיד ר' אליעזר הגדול וכן ר"מ תלמיד ר"ע ומשניהם למד]:

רבי אלעזר בן שמוע הכהן שהאריך ימים שהיה ... לו לר' קנה לימוד ממנו כדאמרינן סוף פרק הערל תניא א"ר כשהלכתי ללמוד תורה אצל ר"א בן שמוע חברו עלי תלמידיו כתרנגולין של בית בוקיא ולא הניחוני ללמוד תורה אלא דבר אחד במשנתנו רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר פירש"י של בקיא בקיאין וחריפין ואינן מניחין תרנגול ביניהם. וכן בפרק הקומץ א"ר הראיתי מלותי לפני ר"א בן שמוע ותנאתי יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב לפניו עד לאחת וכן בזבחים א"ר כשהיינו יושבין לפני ר"א והיה איסי הבבלי לפניו והיה חביב לו עד לאחת. ורבי יהודה בן שמוע היה תלמיד ר"מ והוא ביטל הגזרה של שמד כדאיתא בפרקא קמא דר"ה שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו בניהם ושיחללו שבתות ואולי היה אחיו של זה ר"א קטן ממנו או קרובו ורבי אלעזר סתם במשנה הוא זה:

רבי יהודה בר אלעאי שהיה מתעטף בסדינין במצויצין במלאך ה' בע"ש והוא

ראש המדברים בכל מקום כמאמר קיסר כדאיתא בפרק במה מדליקין וכל מקום שאומר מעשה בחסיד אחד נאמר עליו או על רבי יהודה בן בבא החסיד כמוהו שהוא סמכו במו שאמרנו למעלה על רבי מאיר. ורבו המובהק רבי אלעזר בן עזריה וכן ר' עקיבא ורבי יוסי הגלילי והוא האריך ימים על חבריו ומשנולד עד מותו לא נמצא שחטא אלא במעשה שמביא בקמא שהיה גונח מלבו ונתנו לו חלב עז והיה העז קשור לו בכרעי המטה ועבר על דעת חביריו בשוגג שאין מגדלין בהמה דקה וכו' והוא העיד שכל ימיו לא חטא אלא בזה והיה בזה המעשה הוא או רבי יהודה בן בבא כדאיתא בתמורה ובפרק הגוזל קמא ושלא נקרא חסיד אלא שיהיה מעיקרו כל ימיו. בריש פרק הרואה מטרונה אמרה לו פניו דומה למלוה ברבית ומגדל חזירים אמר לה שניהם אסורין אלא כ"ד בתי כסאות היו לו. ירושלמי בפרק ערבי פסחים רבי יהודה בר אלעאי שתי ד' כסי דלולי פסחא ומזיק רישיה עד חגא דסוכות חמתיה חדא מטרונא אפוי נהירין אמרה ליה סבא סבא חד מן תלת מילין אית בך או שתי חמר את או מלוה ברבית את או מגדל חזירים את אמר לה תיפח רוחא דההיא אתתא חדא מן תלת אלין מלייתא לית בי אלא אולפני שכיח לי דכתיב חכמת אדם תאיר פניו. ורבי אלעאי אביו הוא תנא תלמיד רבי אליעזר ובפרק הקומץ כי גם רבי יהודה תלמיד רבי אליעזר אולי מפני שהיה רבי אלעאי אביו תלמיד של רבי אליעזר. ובפרק הנודר כי אזיל לבי מדרשא שקל גולפא אכתפיה ואמר גדולה מלאכה שמכבדת בעליה ואשתו עשתה לו מעיל נאה טוב וכד מכסי ליה אמר ברוך שעטני מעיל ושגזר רשב"ג תענית ורבי יהודה לא אתא דאמרי לית ליה כסו שדריה גלימא ולא קביל והסיר המחצלת שתחתיו והראה לו עושר מיהו לא ניחא ליה דאתהני בעלמא הדין וזה היה דרך. גם ובסוף מועד קטן שמת בנו של ר' יהודה בר אלעאי והיה עמו רבי חנניא בן עקביא תורגמן וכן הוא בפרק עשירי ממסכת שמחות ורבי אלעאי אביו חבר לרבי ישמעאל. בפירקא קמא דגיטין בא אחד לפני רבי ישמעאל ור' אלעאי וכשנדבר בו בעז"ה אפרש יותר. ומה שקשה לי יותר שם איך רבי אלעאי שהוא אביו של ר' יהודה ור' יהודה רבו של רבי הביא קושיא ממתניתין שעשה רבי ממאמר רבי מאיר שהוא אחרון לו לרבי ישמעאל ועוד שר' מאיר תלמידו של רבי ישמעאל כאשר אמרנו ברבי מאיר ועוד נראה משם כי ר' ישמעאל גדול מרבי אלעאי שקרא לו רבי ור' ישמעאל קרא לו בני ואחר זה מצאתי בתוספתא דגיטין זה המעשה ולא הזכיר רבי אלעאי לרבי מאיר ויש בעיני. וזה רבי יהודה סתם חולק עם רבי שמעון חברו ותימא על הרמב"ם ז"ל שכביא בזאת החבורה ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה ורבי נתן שהיה יותר אחרון מר' שמעון בן יוחאי והביאו בכת הרביעית לרבי שמעון עם ר' וזה בודאי טעות מפורסם כפי הנראה מהתלמוד ולכן בעזרת האל אביאהו מיד אחר זה החסיד. ובפירקא קמא דעבודה זרה שסמכו ר' יהודה בן בבא. ורבי יהודה חכם לכשירצה לכשיתישב בדעתו שבנו בניו מתים בחייו. ויש אומרים שהוא ראש המדברים. ובסוף פ' האומר בגיטין תוספות חכם לכשירצה יותר מרבי מאיר ודילמא רבי מאיר חריף ומקשה ורבי יהודה מתון ומסיק וכן כהאי גונא בסוף הוריות. ורש"י פירש כשרוצה להיות מתון ומתיישב בדבריו חכם והוא נמצא לפני ר' טרפון במגלה ובפרק שני מנדרים. וכבר ידעת שסתם ספרא הוא ר' יהודה סתם [1]) אליבא דרבי עקיבא אשה יראת ה' היא תתהלל. זה דורו של רבי יהודה בר אלעאי שהיו ששה חכמים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה. וזה רבי יהודה כשהיה קטן קרא המגלה לפני רבי טרפון שמכשיר בקטן וכן לפני רבן גמליאל למד הוא וחנניה בן עקביא בפרק ח' דכתובות וכן בפרק הכונס רבן גמליאל רבו של ר' יהודה וכן אומר משום ר' יוסי הגלילי בפ"ה דקמא:

רבי שמעון בן יוחאי הוא סתם ר' שמעון ואביו נקרא יוחאי כדאיתא בפסחים שאל ר' שמעון לר' עקיבא כשהיה אסור בבית האסורים שילמד לו תורה ואם לאו אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות ואמר לו יותר משהעגל רוצה לינק וכו' והוא הידוע בכל העולם תלמיד מובהק לר' עקיבא והיה תלמיד ג"כ בזמן ר' יהושע ורבן גמליאל בפרק תפלת השחר וסתם ספרי הוא וכן ספר הזוהר המאיר לכל העולם הנקרא מדרש יהי אור שהוא מסודות מתורה והקבלה כנוהו על שמו אעפ"י שהוא לא עשאו כיון שתלמידיו ובנו ותלמידי תלמידיו עשוהו על מה שקבלו ממנו כמו שאמרנו שהמשנה וספרא וספרי ותוספתא כלהו אליבא דר' עקיבא אעפ"י שאלו הספרים נעשו על פיו יותר מס' [2]) שנה אחר מותו ובעבור זה דברי הזוהר הם יותר אמתיים כי הם דברי האחרונים שראו המשנה ופסקי ההלכות ומאמרים מהאמוראים שם ונתגלה זה הספר אחר הרמב"ן והרא"ש שלא ראוהו [3]). וכבר הוא מוסכם בישראל שהדבר שלא יחלוק על התלמוד ואין מפורש בתלמוד ומצינו שם מפורש שמקבלים אותו כמו אמן של גאל ישראל אע"פ שרש"י ורבינו חננאל ובעל הלכות גדולות ורבינו

[1]) ר' יהודה זה היה מורינו דבי נשיאה (הוא רבי) (מנחות קי"ד וירושלמי דשקלים פ"ג). יעב"ץ.

[2]) נ"ל שצ"ל ש' שנה, שוב נראה לי שזה הלשון מוסב על הספרים משנה ספרא וספרי, והם נעשו ע"פ ר"ע יותר מס' שנה וכו'. יעב"ץ.

[3]) והרב נתיי שהיה תלמיד הרשב"א כידוע גם מוכיח בשם רבו כמה פעמים כוא ראה ס' הזהר ומביא לשון ממנו בו משפטיב עב"פ וכי ינצו אנשים ומבנה אותו מדרשו של רשב"י כדרך שרגיל להרותו בס' עה"ק. יעב"ץ.

ורבינו יעקב הזכירוהו אבל בתוספות והרמב"ם ז"ל לא נמצא אבל בפסקי ברכות נמצא שפסק הרא"ש כרש"י. וכן בקדוש של סעודה שלישית על היין שאינו מבורר בתלמוד והרמב"ם אומר שצריך אע"פ שהרא"ש אומר שאינו צריך ונתן טעם כי כמו [illegible] הלילה בקדוש אחר כן הוא ליום. וזה הטעם חלוש כי בלילה לא יש אלא סעודה אחת וביום חייב ב' סעודות מדרשת הפסוק והזוהר מסכים לדעת הרמב"ם ז"ל. וכן בתפילין של חול המועד כי לא נזכר גאון וכן הראב"ד והרמב"ם שלא הכירו אותו חוץ מבעל ספר המצות והרא"ש ובתלמוד בבלי שלנו אינו מפורש אנו לוקחין סברת הזוהר שהוא אסור וכן ברכת המזון שהרמב"ם פסק אינה טעונה כוס והרא"ש פסק שטעונה וכו' ומצאנו בזוהר שאינה טעונה כוס ביחיד כי אם בג' בזימון כמו הג' אבות וכן כתבו המחברים משם הרשב"א ז"ל. והוא למד תורה ג"כ עם רבי יוחנן בן נורי בפ' קמא דעירובין ובגטין אומר שקרא הרבה ושכח כל הדברים שאינם הלכה ואמר לתלמידיו שנו מדתי שהם תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא וכבר ידוע מה שאומר בפרק ו' דיבמות אחר שמתו הכ"ד אלף תלמידים שבא רבי עקיבא ולימד אותם ר"ל לה' זקנים שהם רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי מאיר ורבי אלעזר בן שמוע ושהם העמידו התורה והוא גם כן נסמך מרבי יהודה בן בבא והוא רבו של ר' והוא בפרק לולב וערבה אמר ראיתי בני עליה והם מעטים וכו' עד שאמר אם שנים הם הוא ובנו ר' אלעזר הם וכי הוא ובנו יכולים לפטור העולם מדין. ואם יותם בן עוזיהו עמהם יכולים לפטור משנברא העולם. ובעל הערוך בערך פטר כתב כי נתברר לו לרבי שמעון כי אלו השלשה ר"ל הוא ובנו ויותם בן עוזיהו לא קבלו כלל שכר בעולם הזה מהשמור להם לעולם הבא לכן זכותם יותר משאר הצדיקים להגין על דורם ובבראשית רבה מזכיר ר' שמעון לאחיה השילוני וכן בזוהר ואולי זכר אלו שכבדו מאד לאביהם. וכבר הוא מפורסם כי היה מלומד בנסים כמו שנזכר במעילה שבא מארץ ישראל לרומי הוא ור' אלעזר ברבי יוסי חבירו וביטל השמד שחזרו לגזור שמד אחר שבטלו רבי ראובן בן איסטרובלי שהכירוהו שהוא יהודי. ושם היה ראש ישיבה אחר מתיא בן חרש ברומי ושם נזכר מעשה דבן תמליון שהיה שד ונכנס בגוף בת הקיסר והוציאו מגופה רבי שמעון. ויכלה הזמן ולא יכלו דבריו כי כבר ידעת שהוא ובנו היו במערה מפני פחד השמד כדאיתא בבראשית רבה בפרשת ויבא יעקב שלם ובפרק במה מדליקין והיה שם י"ב שנים וזימן לו הקב"ה מעין מים וחרוב והיו ערומים יושבים בחול עד צואריהם ובשעת תפלה לובשים. עד שבשרם היה פולי פולי ר"ל גומות וחבורות ואליהו ז"ל היה בא אליהם וכשיצאו מהמערה שכבר בטלה גזרה היו שורפים העולם עד שחזרו למערה שנה אחרת שהיו י"ג שנים שם ויצאו. ורבי פנחס בן יאיר החסיד האמור בפרקא קמא דחולין עם רבי הוא המלומד בנסים היה אתנו כפי הגמרא בפרק במה מדליקין ושהיה חכם גדול קודם רבי שמעון ומזה נראה שנפל טעות בגמרות ושהיה חותנו ובזוהר נראה שהוא [1]) חותן ר' שמעון ושהאריך ימים וכשמת ר' שמעון ראה לר' פנחס בן יאיר ולרב המנונא סבא שבאו ללותו שמתו מקודם. והתוספות בפרקא קמא דחולין כשחלק לו הנהר פירשו שם שר של ים השיבו או ר' פנחס היה מחשב בלבו מה הסיבה שלא חלק אם היה לשון לנהר לדבר ודומה לזה בפרק קמא דע"ז על ר' אלעזר בן דורדיא שאמר שמים בקשו עלי רחמים ע"כ. וכן פירש רש"י שם בעבודה זרה שהוא כמו בפרק שירה אילנות מה הם אומרים וכו'. וזה המעשה של המערה הוא בפרק במה מדליקין והנה ובנו ר' אלעזר נקברו במערה אחת כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים ובתוספתא רשב"ג אומר משום ר' יהודה בן יאיר אולי הוא אח ר' פנחס בן יאיר ואני תמה כיון שמת ר' פנחס בן יאיר קודם ר' שמעון חתנו איך [illegible] היה בבית רבי:

רבי יוסי דציפורי ואני תמה מה שאומר בפרק [illegible] במה מדליקין ר' יוסי יגלה לציפורי והלא הוא ואבותיו היו בציפורי כי ר' חלפתא אביו בציפורי היה. והוא סתם ר' יוסי בן חלפתא ובסוף ראש השנה ר' חלפתא בציפורי ור' חנניה בן תרדיון בסיכנין וכן בפרק ב' דתעניות ובפ' ב' דסנהדרין כי ר' יוסי תקן תקנות וסתם סדר עולם הוא ר' יוסי ואע"פ שמת בנו ר' חלפתא נכנס לבית המדרש ודרש כל היום כלו בציפורי וזה ר' יוסי סתם הוא חבר החמשה שנזכרו סתם במשנה והוא היה חי אחר שמת ר' מאיר אבל קודם שמת ר' יהודה נפטר ר' יוסי כדאיתא בפ"ק דסוכה וזה כפי הנראה בתלמוד הוא רבי יוסי בן חלפתא והיה חסיד גדול והלכה כמותו נגד חביריו משום דנמוקו עמו ר"ל טעמו כדאיתא בפ' מי שהוציאוהו בין במתני' בין בברייתא הלכה כמותו וכן בגטין פ' התקבל בסופו. ובפ' כל כתבי שמימיו לא נסתכל במילה שלו ושלא ראו קורות ביתו שפת חלוקו ודברים רבים שם. והיו לו ה' בנים חכמים גדולים בישראל שבעל ושנה כדי שיהיו לו בנים לעסוק בתורה. אבל במדרש אומרים פרשת ויבם אותה בב"ר שהיו כלם מיבמות ולא קיים בהם מצות עונה רק מצות יבום ודרך שדין שלא יהנה כלל אלא מכל בעילה היה לו בן אחד ואלה שמותם ר' אלעזר בר' יוסי שהלך לאלכסנדריאה של מצרים כדאיתא בפ' חלק וכן הלך לרומי עם ר' שמעון וראה שם הציץ והפרוכת כדאיתא במעילה בפרק קדשי מזבח וביומא ובפ' [illegible] הרואה

[1]) כ"ה בשלהי אגדת רבה, אבל במ"א נכתב שר"א ברשב"י היה חתנו של רפב"י. ועצ"ע.

ברומה כתם שהורה ברומי. והשני הוא ר' ישמעאל בר' יוסי חבירו של ר' אלעזר ברבי שמעון ושל רבינו הקדוש והיה שמן ובעל בשר כמו חבירו ר' אלעזר ברבי שמעון. והשלישי ר' חלפתא ברבי יוסי בשם אביו. ורבי אבטולס ברבי יוסי. ורבי מנחם ברבי יוסי. והוא עצמו ורדימוס ונקרא כן שהיה יפה מאד ופניו דומים לוורד וכן בספרא פ"ר וורדימוס בר ר' יוסי ובפ' ד' ממסכת שמחות כי רבי חלפתא בנו של ר' יוסי מת בחיי אביו וקרא ר' יוסי על ידי מתורגמן ביום ההוא. ובפרק ז' דפאה כי בימי ר' יוסי לא היו זיתים בארץ ישראל שאדריינוס החריב ארץ ישראל והזיתים. וזה ר' יוסי היה מעבד עורות שרוב החכמים היו להם אומנות כדי שלא יתהנו מאחרים בפרק במה טומנין אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי אבא שלחא הוה ואמר להביא עורות לישב עליהם. ומה שנראה כי הוא רבי יוסי בן חלפתא כששאל ר' שמעון מר' יוסי שיתן לו בנו להבריח ולשמשו לילך לרומי שלא רצה ר' יוסי שילך עמו שאם יכעס על דבר מה רבי שמעון יענישהו והיה מפחד מאד עד שנדר לו שלא ... עכ"פ בן ענשו זנטה למות עד שנזכר רבי שמעון מן הנדר והתפלל עליו ונרפא כמו שמפרש רש"י במעילה. ואמר שם אמר ר' יוסי בן חלפתא אבא וכו' ובפ' אלו הן הנשרפים וכן במקומות רבות בתלמוד ובפרק מרובה אמר ר' יוסי אבא חלפתא אומר ופירש רש"י שם אביו של רבי יוסי הוא ר' חלפתא וגם נקרא אבא חלפתא בפרק ואלו נאמרין אבא חלפתא ור' יוסי ור' אלעזר בן מתיא וחנניה בן חכינאי. ואם כן ר' שמעון בן חלפתא עסקן בדברים הוא אחיו של רבי יוסי ובסוף פרק חלק כי היה אליהו עמו בכל יום עם רבי יוסי ושלא בא לו שלשה ימים בעבור שקראו קפדן ר"ל כעסן וכשבא אמר רבי יוסי הא קפיד מר וכן בתחלת ברכות המתין לו אליהו ז"ל

רבי נתן הבבלי היה אב בית דין בישיבתו של רשב"ג אביו של רבי ובכל מקום מחזק התלמוד דבריו להלכה משום דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ומזה תלמד לר' יהושע בן חנניה. ובחלק חוה בהלכות יבום וחליצה בחלק ג' כתב הרמ"ה כי רבי ורבי נתן הלכה כר' נתן ואע"ג כי הלכה כר' מחבירו שאני רבי נתן דרביה דרבי הוה ורביה דאבוהו ואין הלכה כתלמיד ועליו נמצא בספרא דאדם קדמאה רבי ורבי נתן סוף משנה ונראה שגם אבותיו היו אבות בית דין שאמר לו רשב"ג כשנתפייס עמו על הקנאה שאמרנו למעלה שקראו לרבי מאיר אחרים והוא לא נתפייס עמו ולר' נתן יש אומרים אמר ליה נהי דאהני לך קמרא דאבוך פירוש אבנט מזהב ומרגליות לשווי' אב בית דין לשוייך נשיא מי מהני. ומצאתי בערוך רבי נתן בבלאה היה (אביו) ראש גולה שבבבל והיו ראשי גליות רגילין ללבוש חגורות דאיכון קמרי והיא רחבה יותר מאבנט מכסף וזהב לעמוד לפני מלכי פרס ועלה ר' נתן לארץ ישראל והיה אב בית דין ואמר לו רשב"ג הלא די לך זאת ובקשת לך להיות גם נשיא זה פירש רבי שרירא גאון ז"ל. ובפרק יש נוחלין אמר רבי ילדות שהיה לי והעזתי פני בנתן הבבלי ואמר רבי לבנו אלו ר"ל ר' מאיר ורבי נתן בקשו לעקור כבוד אבותי וכו'. ואליהו ז"ל מדבר עמו אמר ליה אליהו לרבי נתן אכול שליש ושתה שליש וכו'. ועוד אומר בתלמוד ר' נתן בבלאה הוה קרי בילית ושמכום דארץ ישראל קרי דוגית ועשה ספרים הרבה כמו תעניות ואבות דרבי נתן והאריך בהם:

רבי יוחנן הסנדלר בערוך שהיה עושה סנדלין תלמידו של ר' עקיבא חבר ר' מאיר ור' יהודה בחולין פרקא קמא וכן בפרק ה' דכתובות ובפ' מי שמתו. ויש אומרים שהיה נוקב מרגליות וכמוהו בפ' ד' מיתות בענין הנחש שמשגרו לדרום להביא סנדלכין פירוש מרגליות תרגום ראמות וגביש סנדלכין וכו' ולפירוש אלו הרי"ש לתפארת. ובספרי שאל רבי אלעזר בן שמעון ורבי יוחנן הסנדלר את רבי שמעון. ובאלה הדורות היו אחרים גדולים מאד ואני תמה למה לא הביאן הרמב"ם כמו רבי יוחנן בן נורי בדורו של רבי עקיבא אבל אני איני חושש כיון שכלם בע"ה אזכיר מי הם ובאיזה זמן היו וכן ר' יוסי הגלילי למה לא הביאו בדור רבי עקיבא ורבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה שהיה בדורם כמו שאזכיר והזכירו בחבורה השלישית עם האחרונים:

רבי יוסי הגלילי רבו של רבי יהודה כדאיתא בפ' הלוקין ובפרק החובל והוא מד' זקנים שנכנסו כשמת רבי אליעזר הוא ורבי אלעזר בן עזריה ורבי טרפון ור' עקיבא. וכן רבי יהושע מביאו בפרק המגרש וכבר הוא ידוע חכמתו. ובנו רבי אליעזר שעשה ל"ב מדות לתורה כנגד ל"ב נתיבות חכמה והאריך ימים עד זמן ר' מאיר שאמרה לו ברוריה אשתו גלילי שוטה היה לך לקצר ולומר באיזה ללוד. ובפרק כיצד מעברין ר' חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי בבית דינו של רשב"ג אביו של רבי עם ר' אליעזר אחיו בן ר' יוסי הגלילי ועם ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. ובסוף מועד קטן כשמתו בניו של ר' ישמעאל נכנסו ד' זקנים לנחמו ר' טרפון ור' יוסי הגלילי ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא. ור' ישמעאל דרך כבוד קרא לכלם רבותיו. ובפרק אלו נערות כתב הרא"ש ז"ל רבי יוסי הגלילי חבירו של ר' עקיבא ובספרי מגלה יותר חכמתו פרה שחטה מי חטאת בינבה התירו את בשרה זה אחד מהדברים שהיה ר' יוסי הגלילי דן לפני ר' עקיבא וסילקו רבי עקיבא ואחר כך מצא לו תשובה אמר ליה מה אני לחזור אמר ליה לא לכל אדם אלא לך שאתה יוסי הגלילי וכו' אמר ר' טרפון ראיתי את האיל מנגח ימה וצפונה ותימנה ועשה כרצונו והגדיל זה ר' עקיבא והנה צפיר העזים בא זה ר' יוסי הגלילי וישליכהו

ארכה

אהלה וירמסהו ולא היה מציל לאיל מידו וכו׳ וכן כמו זה במעשה סוף פרק איזהו מקומן. ובכל מקום ר׳ טרפון ורבי יוסי הגלילי ור׳ עקיבא ובפ׳ ח׳ דסוטה רבי יוסי הגלילי אומר הגזר מעורכי המלחמה בין על עבירות דאורייתא או דרבנן ור׳ יוסי אומר על דאורייתא לבד. וזה הבאתי שלא תחשוב כי ר׳ יוסי סתם הוא ר׳ יוסי הגלילי אלא רבי יוסי בן חלפתא ור׳ טרפון רבו של רבי יוסי הגלילי וא״כ איך רבי יוסי הכהן תלמיד ריב״ז דן לפני רבי עקיבא ואם כן אינו אמת מה שאמר בעל דורות עולם וכן בתוספתא א״ר יוסי משום ר׳ יוסי הגלילי:

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי כבר חכמתו ידוע שאמרו עליו כל מקום שתמצא דבריו באגדה עשה אזניך כאפרכסת שהוא כלי פי שפיה רחב למעלה וקצר למטה ובו נותנין החטה על הרחיים. טולב״א בלעז בפ׳ כסוי הדם ועשה ל״ב מדות לתורה והיה בימי רשב״ג. אבינו של רבי הוא ורבי חנינא אחיו. ורבי שמעון בן עזאי ובן זומא ור׳ חוצפית המתורגמן היה ראוי שיהיו בחבורה השניה ולא בכאן כי אלו בזמן ר׳ אלעזר בן חסמא והדומה אבל כיון שזכרם בכאן אזכירם:

רבי שמעון בן עזאי כבר אמרנו בעבור שלא נסמכו קראום בן עזאי ובן זומא. וזה בן עזאי חשקה נפשו בתורה שהיה ארוס עם בת ר׳ עקיבא ולא נשאה כדאיתא בסוטה. ובמדרש משלי פסוק ותקם בעוד לילה. וכשנכנס לפרדס מת נער ועליו נאמר יקר בעיני ה׳ המותה וכו׳ והיה תלמיד חבר לרבי עקיבא כדאיתא בפרק מי שמת אמר רבי שמלאי כדא אמרה בן עזאי תלמיד חבר לרבי עקיבא הוה שאמר לו שבאת. והוא מהחמשה הדנים לפני חכמים שאמרנו. ובסוף פרק שני דבכורות אמר בן עזאי כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה שהוא רבי עקיבא. ובתחלת ספרי אמר איני כמשיב על דבריו אלא כמוסיף על דברי ר׳ עקיבא. וכשמת שמעון בן עזאי בטלו השקדנין ואמר אבל לבן עזאי שלא שימש לרבי ישמעאל. ובכל דבר חכמה מזכירו התלמוד. אמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא כי בן עזאי הי׳ שוכן בטבריא ופרש״י בפ׳ בכל מערבין לא היה בימיו עוקר הרים כמוהו. וכן בפרקא קמא דקידושין אמר אביי וכו׳:

בן זומא הוא רבי שמעון בן זומא [כמו בן עזאי] וזה גדול ממנו והולך עם רבי יהושע והוא מהארבעה שנכנסו לפרדס והציץ ונפגע ועליו נאמר דבש מצאת אכול דייך והיה דרשן גדול בתורה שאמרו משמת בן זומא בטלו הדרשנין וראה אוכלוסא שהם ששים רבוא בהר הבית ואמר ברוך שברא כל אלה לשמשני. אבל בבבל קבל מאבותיו שלא יהיה שם אוכלוסא מישראל כדאיתא בפרק הרואה:

רבי חוצפית המתורגמן לפני רבן גמליאל כשמינו לרבי אליעזר בן עזריה והוא מעשרה הרוגי מלכות ויש נוסחאות בסוף חולין דאמ׳... אחר ראה לשונו של רבי חוצפית מוטלת באשפה ואמר פה שהפיק מרגליות ילחך עפר זה יצא למינות. ויש נוסחא שהיה לשונו של רבי יהודה הנחתום וכו׳. ורבי חוצפית היה שקול כיהונתן בן עוזיאל והיה שונה ק״ע פנים בתורת כהנים והוא נזכר בסוף שביעית ובפירקא קמא דחגיגה שר חמשים אמר רבי אבהו אין מעמידין תורגמן על האומר פחות מחמשים שנה וכן ר׳ יהודה הנחתום הוא בברייתא והוא מעשרה הרוגי מלכות:

והחבורה הרביעית רבי יהודה הנשיא העניו כדאיתא בסוף הוריות ובסוף סוטה ואיתא חטא בנו של רבן שמעון בן גמליאל הענוותן הנזכר בכל המשנה הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו חוץ מערב ולידן וראיה אחרונה, אע״פ שיש הלכות אחרות שהביאו המפרשים שאין הלכה כמותו ודי למבין. ובפסקי הרא״ש פרק ואלו מגלחין שהלכה כרבי ואפילו נגד רבן שמעון בן גמליאל אביו ורבו מכיון שהוא יחיד וזה רשב״ג בנו של רבן גמליאל דיבנה בר פלוגתיה דר׳ יהושע. ור״ג בנו של רשב״ג הנהרג בחרבן הבית ולא הביאו מדבריו במשנה. ויש אומרים שהוא הנזכר בפרקא קמא דאבות שמעון בנו אומר וכן נראה כיון שהזכיר אחריו רשב״ג אומר וכו׳. והוא בנו של רבן גמליאל הזקן בנו של שמעון בנו של הלל הזקן כדאיתא בפ׳ קמא דשבת הלל ושמעון בנו וגמליאל ושמעון בנו נהגו נשיאותן בפני הבית ואם כן רבי יהודה הנשיא שנקרא

רבי בכל המשנה ונקרא רבי רבה בפ׳ אלו טרפות וכן לפי דעתי נקרא ר׳ יוחנן כן בפרק זה עצמו. והוא ז׳ להלל מזרע המלוכה מגד ק:זו, י) של הלל משפטיה בן אביטל אשת דוד המלך. ובפ׳ במה בהמה אמר רב רבי דאתי מדוד מולא זכות לו ובשבת קי״ג נתותר בימי רבי דאמר מר אהורייריה דרבי עתיר משבור מלכא וכן בפ׳ השוכר את הפועלים שבא מזרע דוד. ובנו רבן גמליאל ובן בנו יהודה נשיאה שהיה בזמן רבי אמי ור׳ אסי, ובנו של ר׳ יהודה נשיאה ר׳ הלל הנשיא שתיקן העיבור לכל ישראל קודם שנתבטל הסמיכה עד ימי המשיח. והם עשרה דורות התחילו מהלל וסיימו בהלל. וכבר ידעת כי מזמן יצחק ואברהם אבינו ושם ועבר נתנבאו עליו ועל אנטונינוס המלך מלך רומי חבירו של ר׳ ואמרו שגיירו בסתר ושלח המלך לר׳ דהבא פריכא בשקים וחטים למעלה. ומת אנטונינוס קודם ר׳ כדאיתא בריש עבודה זרה דאמר נתפרדה חבילה. וכשראה ר׳ ע״ה אורך הגלות והשכחה מצויה אמר עת לעשות לה׳ אע״פ שהפרו תורתך לפי שדברים שבעל פה אי אתה

א) כן הוא בירושלמי ול״ע בגמרא דידן פי׳ אע״פ כמ״ש. שם בשי״ן. יעב״ץ:

אתה רשאי לכותבן שנאמר כי ע"פ הדברים. וכתב המשנה ולא פנה כפי כבודו ועשרו לתענוגי העולם כמו שאמר לא נהניתי אפילו באצבע קטנה וכו' והוא נקרא

רבינו הקדוש. כפי התלמוד על שלא שלח ידו מאבנטו ולמטה כדאיתא בפ' כל כתבי אע"פ שהיה נשוי בתוספות בפ' כל היד. ואיך אפשר זה פירש בעל הערוך בערך אמתו משם רבינו האי שהיה ידו מלובשת במטלית עבה ושלא בשעת קינוח כי אז בברור יקנח. או נקרא קדוש כפי הירושלמי שהיה בעת לידתו שמד על ברית מילה וקדשו אביו לשמים במילה. וכן נראה כי כן אמרו יום שמת ר' עקיבא נולד ר' וקראו עליו וזרח השמש ובא השמש. ובירושלמי דסנהדרין שלא הביט במילתו כל ימיו ובספר לבנת הספיר ובזוהר שנקרא קדוש שקדשו אביו במילה בשעת השמד כמו שאמרתי. ואליהו שכיח במתיבתיה בפ' השוכר וחבירו היה ר' אליעזר ב"ר שמעון. ואחר שמת רצה לקחת אשת ר' אלעזר ולא רצתה וכו' בפ' השוכר ובפ' הניזקין וכן בפ' אחד דיני ממונות מיתות משה ועד ר' לא היתה תורה וגדולה במקום אחד רצה לומר בארץ ישראל אשר היה שם כי בבבל היה ראש גולה בענין ליתן רשות לדיינים גדול ממנו שראש גולה שבט והוא מחוקק. ורש"י פירש שאין בישראל גדול בתורה ובעושר כמותו. וי"ג שנים היה ביסורין. וכן חלה משיניו. ורופא שלו היה שמואל. וחכמים וקדושים אין חקר למספרם היו עמו. זולא כמוהו שהרבין תורה בישראל. ובפ' קמא דבתרא כי ר' פתח אוצרותיו בשני בצורת לתת לבעלי תורה ונדחק יונתן בן עמרם תלמידו ואמר פרנסני ככלב. ואמר ר' אוי שנתתי פתי לעם הארץ. ואמר ר' ישמעאל בר' יוסי כי היה יונתן בן עמרם שלא רצה ליהנות ואז אמר שיכנסו הכל. כמו שאמרנו כי הוא ז' להלל וכן הוא בי"ב דורות לתנאים בב' צדדים. שמעון הצדיק. אנטיגנוס. יוסי בן יועזר. יהושע בן פרחיה. שמעון בן שטח. שמעיה. הלל. הרי ז' דורות. שמעון בנו. רבן גמליאל הזקן. רשב"ג. רבן גמליאל. רשב"ג עם ר'. ומצד אחר הרי עד הלל ז' ור' יוחנן בן זכאי ח' ור' אליעזר ט' ור' עקיבא י' ור' שמעון ור' מאיר י"א ור' י"ב. הרי הוא ז' להלל הז' וכן הוא בדור י"ב לתנאים כמספר הכוכבים והמזלות והימים והחדשים ובפ' בני העיר כי שאל [רבי] לר' יהושע בן קרחה במה הארכת ימים ואמר ליה קצת בחיי. אמר ר' תורה היא וללמוד אני צריך. ובשעת פטירתו אמר ליה רבי ברכני אמר ליה יהי רצון שתגיע לחצי ימי. אמר ליה ולכלהו לא. אמר ליה והבאים אחריך בהמות ירעו ר"ל בתמיה כי תהיה שניסרבות בתוכי אימתי תהיה גדולת בניך ותתעכב נשיאותם. גבר ד' כלל ב' חלק ב' פ' ג' שפעמים הצדיקים זוכים לשני עולמות כפי מעלתן כמו אברהם יצחק ויעקב ומשה ואהרן ומרים ודוד שלא שלט רמה אפילו בגופן בחייהם ולאחר פטירתן אע"פ שאמרו בפ' הניזקין מימות משה ועד רבי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד. ועל זה רמזו לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות ר"ל שהם מעטים. כמו שאמר ר' שמעון ראיתי בני עליה והם מעטים כלומר הזוכים בב' העולמות לפי שזה הפך זה ע"כ. ובירושלמי בפרק מסילין בכילה שוכה רבי לתורה על שראה ר' מאיר בהלוליה דר' שמעון ברבי שהיו מטפחין אחורי ידיהון בשבתא עבר רבי מאיר ושמע לקלהון אמר רבותי הותרה שבת שמע רבי קליה אמר מי הוא שבא לרדותנו בתוך ביתנו שמע ר' מאיר קליה דרבי וערק. נפקו אבתריה פרח אפרח רוחא פקוליה מעל קדליה דרבי מאיר אודיק מן כוותא וחמא קדליה דרבי מאיר מאחוריה. וזה קשה לי כי רבי מאיר שמת קודם ר' יוסי ור' יהודה ואחר שמת עדיין היה ר' יהודה ראש ישיבה ראש המדברים כשנכנס סומכוס ויהיה ר' מאיר אז בחופת ר' שמעון ברבי. ועוד בירושלמי ר' שמעון בר רבי הוה אכיל בשוק חזייה רבי מאיר א"ל אין שבח לתלמיד חכם לעשות כן. ושמעתי אומרים כי מלאך היה בדמותו של ר' מאיר אבל בתלמוד שלנו בפ' קמא דעירובין אמר ר' האי דמחדדנא מחברייא דחזינא לרבי מאיר מאחוריה ורש"י פירש שהיה יושב בישיבה אחריו ואלו חזיתיה מקמיה מחדדנא טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך. ובפרק קמא דסנהדרין על שנתן רשות לרבה בר חנה לדון ולהתיר בכורות וכן לרב זולת שלא נתן לו רשות להתיר בכורות או מפני חריפותו או מפני כבוד רבה בר חנה. ואומר בגמרא דסנהד' אי גמירי למה להו למשקל רשותא משום מעשה שהיה דתניא פעם אחת הלך רבי למקום א' וטעו במה שדרש להם תלמיד א' שהם אמרו מי בצעים אינו מכשיר ולא אמר כי אם מי ביצים וכתבו התוספות היאך טעו שחשבו מי ביצים כמו גומא בלי בצה. תאנא באותה שעה גזרו תלמיד אל יורה אלא א"כ נטל רשות מרבו. ואע"פ שאמרנו למעלה כי היו שני בצורת בימי ר' אבל בי"ג שנים שהיה ביסורין לא הוצרך העולם למטר והיה יוצא לחות המים בארץ. כי עקרי נכון מליא גומא בירא דמיא. וביסורי דר' אלעזר בר' שמעון לא שכיב אינים בלא זימניה. והיה מקבלן מאהבה. ושל רבי ע"י מעשה. והיה נותן קולות כשנכנס לבית הכסא ועבר קליה לקול הפרדות עד דשמעי ליה כחותי דימא. ולרבי מתה לו בת בבית שערים ואף על פי כן לא נמנע לדרוש כל היום. רבי חנינא אזל גבי יהודה [1]) נשיאה נפק בחלוק דכתנא א"ל חזור ולבוש חלוקך דעמרא משום מלך ביופיו תחזינה עיניך בירושלמי:

ועתה

[1]) נראה זה אינו רבי אלא נכדו ר"י נשיאה. יעב"ץ.

ועתה אאריך מעט מי היו רבותיו של רבי חוץ מרבן שמעון בן גמליאל אביו ור' יעקב בן קורשאי והם ה' תלמידי ר' עקיבא האמורים למעלה שסמכם ר' יהודה בן בבא כאמור למעלה ואולי מפני שהם רבותיו סתם שמותם דרך כבוד ר"ל יחם אביהם שלא לקרות לרבו בשמו כי אם על דרך נעלם ואולי ר' יעקב סתם במשנה הוא רבו אלא ר' יעקב אביו של ר' אליעזר או ר' יעקב בר ברתיה דאלישע או ר' יעקב חטיא האמור בתחלת חגיגה. והחמשה הם ר' יעקב סתם בשבת וכן בעירובין אמר ר' כשהלכתי ללמוד אצל ר' שמעון בתקוע וזה בפרק כל גגות וכן נראה כי ר' אלעזר בר' שמעון חבירו. והשני

רבי אלעזר סתם הוא ר' אלעזר בן שמוע הכהן פרק יום הכפורים אמר ר' כשעלינו ללמוד תורה אצל ר"א בן שמוע וכן בסוף פרק הערל ביבמות כמו שאמרתי למעלה בר"א ואעפ"י שתמצא סתם ר"א בפרק ב' דאבות הוא ר"א בן ערך וזה דבר אלמד מענינו ובזבחים א"ר כשהיינו יושבים לפני ר"א בן שמוע היה איסי הבבלי לפניו והיה חביב לו עד לאחת פירוש כנפשו שנקראת יחידה. ובפרק הקומץ א"ר כשהרציתי מדותי לפני ר"א בן שמוע היה יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב לו עד לחד רוצה לומר תרגום אחד לחדא ר"ל עד למאד. ובגיטין איסי בן יהודה חכם ור' מאיר חכם וסופר ובערוך ערך חד פי' עד לאחת כל מה שהשיב חביב לו חוץ מאחת. צהבו פניו של יוסף הבבלי מרוב שמחה לנראה לו מה שפירש. ובפירוש מיגנצ"א כתוב עד אחת בלא למ"ד ובגמ' זלגו עיניו דמעות לר"א בן שמוע אמר אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר קרא עליו מה אהבתי תורתך. הג' הוא ר' יהודה סתם הוא ר' יהודה בר אלעאי הוא קרא עמו בקטנותו אמר ר' כשהייתי קטן קריתי לפני ר' יהודה במגילה וזה באושא וכן בסוף פרקא קמא דשבועות רבי תלמידיה דר' יהודה ובפרק המנחות ר' יהודה מורינא לבי רבי הוה פירש"י מורה לבית רבי הוראות ועל פיו עושים ועוד כיון שרבי יהודה ראש המדברים בכל מקום גם ר' ילמוד ממנו ובתלמוד שאלות רבות שהיה שואל ממנו וכן בדרכים וכן לפעמים רבי יהודה סתם הוא בן בתירא ותיד נראה שם דבר אלמד מענינו. והד' ר' מאיר סתם בן השר הגדול מהקיסר שנתגייר בזמן אספסיינוס כבר פירשתי אותו למעלה וכשהיה לומד ממנו לא היה יכול לראות פניו כמו שנראה בעירובין ורש"י פי' שם בפרקא קמא כשלמדתי לפניו ישבתי בשורה של אחריו וכו' וכל המשנה קבל ממנו. והה' הוא ר' יוסי סתם הוא ר' יוסי בן חלפתא ובפ' תינוקת שאל רבי לר' יוסי ולר"ש וכן אמר בעל דורות עולם שהוא רבו של רבי. [וזה נראה מפורש בפ' במה טומנין אלו הי' ר' יוסי קיים הי' כפוף לפני רבי] ובתוספות פירש רבי שמואל שזה מחמת נשיאותו דהא ר' יוסי גדול מר' כדמוכח בפ' שני דנדה דא"ל ר' שמואל ברי' יוסי לר' חמא בר ביסנא אביו של רבי אושעיא רבה שהיה בזמן ר' ועשה ברייתות מניח דברי הרב שהוא רבי יוסי ושומע דברי התלמיד שהוא רבי ור"ת מפרש דודאי מתחלה היה רבי תלמידו של רבי יוסי אבל אח"כ נתחכם רבי ור' חמא סבר ריש מתיבתא שהוא רבי שכיחי רבנן גביה ומחדדן שמעתתיה. מכל זה נראה אפילו לר"ת היה ר' יוסי רבו של רבי וכן קרוב לאלה הדברים כתבו התוספות בפרק כל היד בנדה דמשמע שם שרבי יוסי רבו של רבי. ורש"י פי' שאם היה ר' יוסי חי היה כפוף לפני רבי מחמת הנשיאות שהיה ראוי זה כמו למלך וכן נראה בפ' ג' דסנהדרין וכן בפ' ראשית הגז א"ר על ר' יוסי אלמלא היו דברי ברבי ר"ל דברי ר' יוסי קבלה ואחרים דברי תורה הייתי לוקח דברי ברבי כל שכן כי הוא ד"ת שאמר וארבע לאן שנקרא לאן. ואחרים דברי קבלה. ר"ל דברי נביאים. וברבי כבר ידעת כי זה השם נקרא של גדול שבדור כמו שפירש"י בהרבה מקומות וכן ר"ג זקנו של רבי נקרא ברבי. וזה כתבתי לאפוקי מבעל דורות עולם שאמר כי בני רבי הם רבי אושעיא ור"ש ור"ג ור' חייא בר' ור"א הקפר בר'. וזה טעות גדול כי בין באלה ובאחרים רבים שנזכרו בתלמוד כמו שפירש"י ר"ל אדם גדול בדורו כי ר' אושעיא הוא בנו של ר' חמא בר ביסנא. ובירושלמי. מה שאומר בתלמוד בבלי ברבי קורא רבה. וכן אמרו ר' אושעיא רבה וכן ר' חייא רבה והוא חברו של רבי דודו של רב. ור' חייא שם אביו אבא בר אחא. וכן מצינו בתלמוד ר' חייא אחר תלמיד ר' יוחנן שהיה שם אביו אבא. וכן ר' אלעזר הקפר ברבי בפרק השוחט פירש"י גדול בדורו והוא הנזכר בפרקי אבות ובפרקי ר' אליעזר הוא תנא גדול בדורו. אבל רבן גמליאל זה מפורש באבות שהוא בנו של ר' יהודה הנשיא וכן בכתובות בפרק הנושא רבן גמליאל ור' שמעון בניו ואליהו שכיח במתיבתיה כאשר אמרנו דאיחר לבא ביום ר"ח כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים. וי"ז שנים היה בציפורי כמו יעקב במצרים כדאיתא בב"ר. וי"ג שנים חש בשיניים ולעולם היה דואג ועצב על גלות ישראל ובעבור זה כדי לשמחו אחוי לוי ור' חייא קידה לפניו וכיוצא בזה כאשר כתב רש"י בסוף סוכה. וביומא דאחיך רבי אתי פורענותא לעלמא שהיה קדוש כדאיתא בפרק הנודר וכן בר קפרא היה משמחו דהוה בדיח בלשונו וכבר ידוע כל המעשה הארוך שמביא בכתובות בפרק הנושא על ענין פטירתו ושיוסף חפני [1]) ושמעון אפרתי שימשוהו בחייו ומתו קודם לו כדי שישמשוהו בעולם הבא וגוה

[1]) אולי זה הוא ר' יוסי הארוך בנזכר בירושלמי כ"מ ברבי מאיר ר' יוסי הארוך נראה, יעב"ץ:

וכנה שיהיה רבן גמליאל נשיא אע"פ ששמעון חכם יותר והוא הקטן אבל בענוה מתלא היה רבן גמליאל מקום אבותיו והיה או שם לוי. וכן אמרו שר' חנינא בר חמא דלית בר אינים ישב בראש אע"פ שלא רצה ר' חנינא עד שימות ר' אפס שהיה זקן ממנו. וכן היה שר' חנינא היה אח"כ ראש ישיבה אע"פ שהיה נשיא בזמנם וכן רבי יוחנן ראש ישיבה ונקרא מלך והיה בזמנו הנשיאים רבן גמליאל ור' יהודה נשיאה וכל מי שהיו בקבורתו זכו לחיי העולם הבא :

וראוי להביא בכאן כפי זמננו שראינו צדיקים שהרגו עצמם ובניהם כדי שלא יוציאום על כרחם מתורת ה' שזה היה מותר ודבר קדוש כי בתלמוד כשבאו ספינות מילדים וילדות שנשבו לקלון לרומי אמרו לא דיינו מה שהכעסנו בארץ אלא שגם בחוצה לארץ. ואמרו אם נשליך עצמנו לים אנו הולכים לעוה"ב ודרש להם זקן אחד אמר ה' מבשן אשיב וכו' והשליכו עצמן הילדות ונשאו ק"ו הזכרים וכו' והשליכו עצמם לים ובפ' הניזקין ובפסקי תוספות בשעת גזרות מותר להרוג עצמו כשדואג מן היסורין והראיה קפצו כלם ונפלו וכו'. והא דאמרינן בע"ז בר' חנינא בן תרדיון דאמר מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבול בעצמו שיפתח פיו לאש. הכא יראים היו מיסורים כדאמרינן אלמלא נגדו לחנניה וחביריו וכו' ועוד על האם של תינוקות היו מענין אותם ולא היו הורגין אותם. והמרדכי כתב בסוף פ"ק דע"ז על ענין ר' חנינא בן תרדיון כתב ר' יוסף מיקו היכא שמיסרין אותו וירא שלא יוכל לעמוד בנסיון מותר. אבל אני הכותב יש לי יותר ראיה מזה המעשה של פטירת רבי בההוא כובס שלא נזדמן ביום ההוא להיות בקבורתו של רבי ושמע כי מי שהיה שם בקבורתו זוכה לחיי העוה"ב שעלה לגג והפיל עצמו ומת שהרג עצמו בעבור שלא נזדמן להיות שם לקיים המצוה ויצאה בת קול שהוא מזומן לחיי העוה"ב בלי שום דין ועונש כמו שפירשו בזה. וכן יוקים איש צרידות בן אחותו של יוסי בן יועזר שהרג עצמו וכ"ש בזמן השמדות שלא לחלל השם ולהיות מקדש השם כמו ר' יהודה בן השר אשר הקדוש בטוליטול"א שנת קנ"א שהרגו עצמם הוא ואשתו וחמותו אשת ר' יעקב בעל הטורים וכן בפורטוגא"ל החכם ר' יצחק בן נחון בן החכם ר' אברהם בן נחון מבוגיליי"א דילא שיירא ובניו בשנת נו"ר. וכן אמרו בסנהדרין ואך את דמכם וכו' יכול כשאול שלא יתעללו בו הערלים ת"ל אך מיעט. וכן שמשון בן מנוח שידענו שזכה לחיי העוה"ב בזכות עין א'. כמו שאמרו ז"ל :

ונחזור לענינו שקרא לרבן גמליאל ומסר לו סדרי נשיאות ולשמעון בנו מסר סדרי חכמה

ואולי הוא זה כמו לרשב"ג אביו שהיה רבן גמליאל נשיא ור' חנינא אב ב"ד ור' שמעון חכם אעפ"י שהוא גדול משניהם בחכמה. ואעפ"י ששכונתו היתה בבית שערים ובטבריה כדאיתא בפרקא קמא דמגילה וכן בכאן כיון שחלה הוליכוהו לציפורי דבשים אוירא שהיה בהר. וכו ביום גזרו תענית והתפללו והיה חולה מחולי מעים בשלשול מפני שדעתם עמהם עד המות ורש"י פירש בפרק כל כתבי שמתיסרין ביסורין וממרקין עונותם. וכן ראיתי בירושלמי רבי אומר חסידים הראשונים היו מתיסרין לפני מיתתן בחולי מעים בעשרה או עשרים יום בשביל למרק את הכל כדי שיבאו זכאין לעתיד לבא. וכן בסוף פ"ג ממסכת שמחות. ונאמר מצרף לכסף וכור לזהב. והתוספות בפרק כל כתבי כי יש במדרש למרק אכילה מן המעים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת. ובתחלת פרק מי שהוציאוהו בעירובין ג' אין רואין פני גיהנם דקדוקי עניות וחולי מעים והרשות פירש"י שיש עליו חובות תרגום נושא רשיא. וי"א לשון ממשלה. ועוד שם ריש פ"ד ג' מתים כשהן מספרים חולי מעים וחיה והדרוקן נפקא מינה למשמושי בהו זוודתא פירוש תכריכין. וכיון שהיה ר' מצטער בענין התפילין ואף על גב שחולי מעים פטורין מן התפילין לפי שאין יכולין להזהר היטב אבל רבי שיה מנהיג עצמו בקדושה יותר מדאי והיה יודע היטב ליזהר. ואז התפללה שפחתו שימות אדוניה מכאן כשהחולה הוא בצער גוסס שטוב להתפלל שיצא מהצער ולא חיישינן לחיי שעה כמו שאמרו ז"ל מהמצורעים וכו'. וכתב רבינו נסים בפרק אין בין המודר והיום ההוא בטלה קדושה ר"ל כהונה כי לנשיא כיון שכל העולם חייבין בכבודו עשאוהו לגבי כהונה כמת מצוה וכן כתבו הרמב"ם ז"ל ורבינו יעקב ואני תמה א"כ מה חידוש קמ"ל ברבי יותר מכל הנשיאים בשלמא לגבי ר' חנינא חידושא קמ"ל. והתוספות כתבו במסכת ברכות ירושלמי בפרק מי שמתו דזה הדבר של רבי הוא בבית הפרס דרבנן ע"כ ושם גורס כשמת רבי אמרו אין כהונה. גם זה לא ניחא לי כי אפילו בכל אדם אבל העובר דרך שם יכול הכהן לילך אחריו לנחמו. ובעבור זה נראה כי זה בעבור קדושתו וחכמתו אפילו בדאורייתא. וה"ר חיים כהן היה אומר אלמלא הייתי כשנפטר ר"ת רבי הייתי מטמא לו. וי"א דבטלה קדושה רוצה לומר ענוה ויראת חטא כדאיתא בסוף סוטה. ופירוש אחר בטלה קדושה שהיו קורין אותו רבינו הקדוש שכל זה בכלל קדושה. וכד נח נפשיה שלחו לבר קפרא וכו' ואמר שנצחו אראלים למצוקים ונשבה ארון הקדש ובשעת פטירתו זקף עשרה אצבעותיו כלפי מעלה ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה שלי. ופירש"י ולא נהניתי אפי' לפי טורח שיגעתי באצבע קטנה שלי ולא נתכוונתי להנאתי במעשים שעשיתי אלא כלם היו לשם שמים יה"ר מלפניך שיהא שלום במנוחתי. יצתה בת קול ואמרה יבא שלום ינוחו על משכבותם על שאר הצדיקים היוצאים לקראתו ואומרים יבא שלום. ובירושלמי בנזיר בפרק כהן

גדול

גדול מהו פיטמא כהן לכבוד נשיא כד דמך רבי יודן אכריז ר' ינאי אין כהונה היום כד דמך ר' יודן נשיאה דחף ר' חייא רבה לר' זעירא ריש כנישתא דצפורי וספקיה ומסוגיית זאת ההלכה נראה דאפילו בדאורייתא והארכנו כל זה בזה הקדוש ושלם בכל אע"פ שלא אמרנו אלא קצת משבחיו בעבור שלמדנו הלכות וקדושות מכל זה והוא סוף התנאים וכתב ר"א אין שם נשיאות מסוגל על בית דוד שהרי יוסי בן יועזר נשיא והיה כהן כאשר אמרנו. ומת ר' בצפורי ונקבר בבית שערים כאשר מפורש בפרק הנושא את האשה בכתובות מקום קבורתו מוכן בבית שערים. וכן פירש"י בפ' נגמר הדין שהוליכוהו מצפורי לבית שערים דרך כרכים לכבדו. וביום שמת ר' נולד רב יהודה בבבל וקראו עליו וזרח השמש ובא השמש:

רבן גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא האמור כבר פירשנו אותו ואמרנו כי מפני שהיה רצון אביו שיהיה נשיא אחריו קבעו במשנה בשם רבן ותראה שהוא כן כי הזקנים אינם קורין לנערים ובחורים מהם בשנים לא ר' ולא רבן כדאמרינן בפרק הוציאו לו ביומא על ענין ר' חנניא וריב"ל שהם הזקנים קורים לבחורים ממנו רבי כי היא גדולה עליו וכבר ביארנו כי הוא ממלא מקום אבותיו בענוה וראיתי שאומר בתוספתא כי כל שיש לו תלמידים קורין לו ר' נשתכחו תלמידיו ותלמידי תלמידיו וכו' קורין לו רבן אבל כבר אמרנו שאין זה אלא לנשיאים כאשר פי' הערוך ובפ' כל הבשר שהיה אוכל טהרות. ובפרק שואל תניא רבן גמליאל ברבי אומר ונתן לך רחמים ורחמך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו. וזה כמו שאמרנו ממלא מקום אבותיו בענוה:

רבי שמעון ברבי כבר אמרנו למעלה שהיה חכם גדול ושרבינו הקדוש מסר לו סדרי חכמה וגם כי בחופתו היה ר' מאיר ובפ' הנודר מן המבושל כי בר קפרא כתב על בית חופתו כ"ד אלף רבוון דינרין נפקן על בית החופה הזאת ולא אזמניה לבר קפרא אמר אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. אזמניה אמר אם לעושי רצונו בעולם הזה כך לעולם הבא עאכ"ו. והוא נזכר בסוף מכות בדרשת פסוק ולא הביאו עם הל"ז חכמים שבפרק שני והביאו בכאן. והתוס' בסוף גיטין כי היה רבו של ר' חייא וגדול ממנו כדאיתא בפ"ק דקדושין ור' שמעון ברבי היה קולו עב שכן אמר לו ר' חייא בפרק הקורא את המגילה עומד ועוד באמוראים נדבר בו:

ורבי שמעון בן יוחאי שהזכיר בכאן הרב כבר כתבנו אותו למעלה:

רבי אלעזר בר רבי שמעון בן יוחאי היה חבירו של רבי לפני רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבי ולפני ר' יהושע בן קרחה וכבר ידעת כי היה הוא עם אביו י"ג שנים בלעד מערה ושהוא שקול כמו אביו ותלמוד בכסים שלא שמענו כמוהו שהיה עשרים שנה אחר שמת דן בביתו והיה חבירו של ר' ישמעאל בר' יוסי ושמן כמוהו ושהיה שנים הרבה ביסורין על ספק שהיה בידו כשהיה שוטר המלך אם הרג איש על לא עון אף ע"פ שיותר ודאי היה שלא עשה דבר שלא כדין וכן בשכתנו לו בעלי הספינות ממון רב שבזכותו ניצולו והוא ארי בן ארי ונשאר לו בן שלמדהו רבי שמעון בן איסי בן לקוניא שלקחו ר' והיה חכם כאבותיו ושוה להם אלא שלא נקבר עמהם מפני שלא היה בלעד מערה וקברוהו לר"א בערב יום הכפורים ואח"כ שאל רבי לאשתו שתנשא לו ולא רצתה שהיתה כלי של קדושה גדולה ממנו ודבריו רבו מלספור בתלמוד ובזוהר אשריו ורוב דבריו בפרק במה מדליקין ובפ' השוכר את הפועלים. ובסוף פרק אין עומדין כתב הרא"ש ז"ל כי הוא ר"א הקליר כדאי' בפסיקתא כד דמך ר' אלעזר ברבי שמעון קרא עליו דורו מכל אבקת רוכל דהוא תנא קרובן ודרשן ופייטן והוא תקן קרובות וכן בתוס' בפרק כל הבשר כתב רבינו תם כי הוא ר"א הקליר בתוספות התו"ך (הגה"ה אמר שמואל כבר כתבתי למעלה כי מצאתי בקרובה אחת של יום א' של פסח ראשי תיבותיה אני אלעזר בר' יעקב הקליר מקרית ספר והבן):

רבי שמעון בן אלעזר חבר רבי ותלמיד ר' מאיר בפרק ארוסה בסוטה ובפרק רבי אליעזר דשבת ובפרקא קמא דקדושין ובפרקא קמא דחולין שדריה ר"מ לאחויי חמרא מבי כותאי וכו'. והלך רשב"א וסיפר לר"מ וכן היה רבו ר' יהודה ואומר משמו. ובפ"ג דתענית בשבא ממגדל עדר מבית רבו היה בשמחה גדולה שלמד תורה הרבה ובדרך פגע עם איש מכוער ביותר. ורש"י פירש שזה היה אליהו זכור לטוב ונתכוין אליהו להוכיחו שלא יהגיל בדבר זה ואמר לו ריקה אם כל בני מדינתו כן ואמר לו שילך לאומן שעשאו ויאמר לו למה עשאו כך עד שיצאו כל אנשי המדינה לקראת רשב"א וזה האיש לא רצה למחול עד שפייסוהו הרבה ואמרו מחול לו על מנת שלא יהיה רגיל בכך ויצא ודרש לעולם יהא אדם רך כקנה לפיכך זכה קנה ליטול ממנו קולמוס לס"ת והוא חולק עם ר' יוסי בן המשולם בגולגולת שנקבה ונראה כי הוא בן ר' אלעזר בן פרטא:

רבי ישמעאל בר' יוסי בן חלפתא וטעה בעל הליכות עולם שאמר כי הוא בן ר' יוסי הגלילי ואינו כן כדאיתא בפרק כל כתבי ובהרבה מקומות וכבר אמרנו שזה הבן הרשום לחמשה אחיו במציעא בפ' השוכר את הפועלים והיה שוטר המלך ואמר לו אליהו זכרו לברכה שיעזוב זה האומנות ואמר ליה עוד עד מתי אתה מוסר עמו להריגה וא"ל מה יעשה ואמר שיברח ללודקיא כמו שברח אביו לאסיא וכן אמרו בשבת במעשה דר' שמעון שגזר המלך על ר' יוסי שיגלה לצפורי על ששתק וזה חבירו של רבי אוהבו מאד וממלא

מקום אבותיו וכן היה חבירו של ר"א ברי שמעון בן וככד יותר מר' אלעזר עד שאמרו כי היה איבריה כחמת בת ט' קבין. והתוספות אמרו אלו כדברים נכתבו שלא להוציא לעז על בני אדם שהם כך. והמוחרים כתבו זה למורים לכלפיה פלינו אלכן טוב לידע הטעם. ורבינו ברוך פירש איבריה מיעור זרועו כדאמרינן בריש ברכות גלי איבריה ונפל נהורא דרבי יוחנן ולא גרים דרעיה. ובעבור שהיה כבד היה לפעמים מתאחר ונכנס בבית המדרש ואמר שנכנס רבי הוה ר' ישמעאל קא מפסע ואזיל א"ל אבדן מי הוא זה שמפסיע על ראשי עם קדש א"ל אני ישמעאל בר' יוסי שבאתי ללמוד מרבי א"ל וכי הגון אתה ללמוד תורה מרבי א"ל וכי משה הגון היה שלמד תורה מפי הגבורה א"ל וכי משה אתה אמר ליה וכי רבך אלהים הוא אמר רב יוסף שקליה רבי למטרפסיה בהאי מלתא דקאמר ליה רבך ולא רבי פירוש שקל רבי גמולו על ששמע ולא מיחה. ובעל הערוך פירש גבה דינו הימנו וי"א שנטל חלקו וגורלו מן העונש כנגד תוכחתו אדהכי אתת היא יבמה למיחלץ א"ל רבי לאבדן זיל בדקה אזל למבדקה. כד נפק א"ל רבי ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא איש כתוב בפרשה אבל אשה בין קטנה בין גדולה א"ל רבי לאבדן תיב אהוכתיך כבר הורה זקן. הוה קא מפסע אבדן ואתי א"ל ר' ישמעאל בר' יוסי מי שצריך לו עם קודש יפסיע על ראשי עם קדש ומי שאין צריך לו עם קדש היאך יפסע על ראשי עם קדש. א"ל רבי לאבדן קום בדוכתיך. תאנא באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ונתארמלו שתי כלותיו. אמר רב נחמן בר יצחק בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא. כל זה בפרק מצות חליצה ונראה לי שאין הלכה בזה כרבי ישמעאל כדאיתא במשנת פרק בא סימן בנדה:

רבי יונתן בן יוסף. בזה נסתפקתי אם הוא כהן וכיון שהוא תנא הוא חבירו של רבי יאשיה בברייתא ורבו של ר' שמואל בר נחמני וכן הוא בפרק השואל ואמר רש"י על ענין אמר ליה ר' אלעזר בן פדת לרבי יאשיה דדריה שהיה בדורו אמורא כמוהו. ויש להבין מכאן כי רבי יאשיה בר פלוגתיה דרבי יונתן עדיין היה קיים בימי ר' אלעזר ולהכי אצטריך למיתני לרבי יאשיה דדריה לאפוקי רבי יאשיה קשישא ובעבור זה מנאו הרמב"ם בסוף התנאים. ומה שאמרתי שנסתפק לי אם הוא כהן כי בפרק השוכר הפועלים בעא מניה רבי יונתן מרבי סימאי חסמה להפרה מבחוץ מאי א"ל מבית אביך אתה למד יין ושכר אל תשת בבאכם כבואכם הוא דאסיר בתמיה הא מישתא ומיעל שרי. ורש"י פי' מבית אביך כהן היה אבל בברכות בפרק מי שמתו רבי חייא ורבי יונתן הוו אזלי בבי קברי חזה שדיא תכלתיה וכו' ואמר לו דלייה וכו' שנראה שלא היה כהן נראה שהוא זה רבי יונתן כיון שהוא סוף התנאים ורבי חייא בזמנו כי שניהם בימי רבי והוא בר פלוגתיה דרבי יאשיה ור' יונתן האחר הוא כהן. ובפרק בהמה המקשה רבי יונתן אמר לבן עזאי והוא בדורו של ר' עקיבא ואולי הוא זה המוזכר בפרקי אבות ויש נוסחא ר' חייא ורבי נתן הוו אזלי וכו' בברכות ולא רבי יונתן. וגם היה בזמן הרמב"ם בלוניל רבי יהונתן הכהן שפירש הלכות רב אלפס. עוד תדע שהיה ג"כ בדורו של ר' תלמידו יונתן בן עמרם שאמרנו למעלה שלא היה רוצה ליהנות מכבוד התורה. וכן בדורו של רבי היה ר' פדת אביו של ר' אליעזר. ובפרק בני העיר שהאריך ימים על שלא קדמו אדם לבית המדרש ולא אכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה ולא ברך לפני כהן ומקשי בגמרא למימרא דמעליותא היא והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל תלמיד חכם שמברך לפניו כהן עם הארץ אותו תלמיד חכם חייב מיתה שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משניאי כי קאמר איהו בשוין. אבל הנוסחא האמתית שלקחו המחברים שזה היה רבי פרידא:

אמר הרב בפרק חמישי כל מקום שתמצא רבי פלוני בשם רבי פלוני דע שהוא תלמידו וכבר אמרנו למעלה בענין רבי יהושע בן חנניא שזה לפעמים לא יהיה תלמידו ושדי גברא בינייהו שהרי ר' אלעזר אמר בשם רבי יהושע בן חנניא והוא לא נתר אלא מר' יהושע בר אמל והוא אר' יהושע בן חנניא. וזה נראה לי הפך בתלמוד באמוראים על הרוב שאם אמר ר' יוחנן משום רשב"י לא היה תלמידו ולא שמעה ממנו אלא שמעה ממי שקבל ממנו אבל במשנה ר' יהודה אומר משום ר"א בן עזריה הוא רבו. ובתלמוד אמר רב יהודה אמר שמואל הוא רבו וזה על הרוב וצריך עיון כמו שנבאר בע"ה. ובפרקא קמא דנדה בתוספות א"ר יוחנן אר"ש בן יהוצדק וכו' הא דידיה הא דרביה. נראה מכאן כי רבו של ר' יוחנן הוא ר"ש בן יהוצדק. ואני אברהם אומר כי בכאן אמר אמת אבל אין זה בכל מקום כי בפרק יש נוחלין א"ר יוחנן משום רשב"י על ענין הבנים וכו' ומתרץ הא דידיה הא דרביה ואין רשב"י רבו ולא ראה אותו כי אפילו בזמן רבי תלמיד ר' שמעון היה ר' יוחנן קטן. וכן בפ' כל הבשר אמר שמואל משום ר' אליעזר וכו' הא דידיה הא דרביה ופירש רש"י כל היכא דקתני משום פלוני לא שמע מפיו אלא מפי אחרים שאמרו מפיו ושמואל לא ראה רבי אליעזר מימיו דרבי אליעזר בהרבן היה מתלמידי ריב"ז ושמואל מדורות האחרונים היה בסוף שנותיו דרבי. ואמר עוד בפ"ק דחולין א"ל רבינא לרב אשי אמרה משמיה דרבא פירש"י כל היכא דאמרינן משמיה דפלוני לא שמעה ממנו אלא מאחרים שמע שקבלוה ממנו כי הא דרב אשי לא ראה את רבא מעולם כדאמרינן בפרק עשרה יוחסין יום שמת רבא נולד רב אשי ע"כ. והרמב"ם ז"ל אמר עוד בפ"ו וכ"מ שנאמר במשנה באמת אמרו היא הלכה למשה

מסיני. זה לקח הרב ממה שאומר בסוף פ׳ הזהב באמת אמרו בוין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו. אמר ר׳ אלעזר עדא אמרה כל באמת אמרו הלכה היא. ופירש״י זאת אומרת. עדא כמו הדא. באמת הלכה מדויב טעמא למילתיה מפני שמשביחו ואין לגמגם בדבר ונקט בה למתניתין באמת שמע מינה כל היכא דתני באמת הלכה ואין להסס ולגמגם בדבר. מזה נראה שאינו הלכה למשה מסיני וכן כתב הרא״ש ז״ל בנדה בתחלת מקואות משום דהוי תם כמו באמת אמרו החזן רואה היכן התינוקות קורין בפרקא קמא דשבת שהוא גזירה מדרבנן. וכן הלכות אחרות שהביא שם ופי׳ הדבר כמו רש״י שהוא הלכה ואין חולק עליה. וכן פירש״י בפרק ראשון מגיטין על שאמרו שיש שלש הלכות בלא טעם מה שהאב נותן בעת החופה לבנו בכורו וכו׳. שהם כמו הלכה למשה מסיני ואין לזוז מהם ואפי׳ להרמב״ם ז״ל יהיה פי׳ שהיא ברורה כמו הלכה למשה מסיני ובעל הערוך פירש כל מקום שתמצא באמת אמרו הלכה למעשה הוא. אמר הרב בפ׳ שביעי בענין רבן שגדול מרבי כבר פירשתי שזה השם לנשיאים ולפי דעתו שרבי הוא פחות מרבן. א״כ רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ור״א בן ערך הוי למטה מרבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא. וזה גלוי לעין שהוא טעות אם לא שנאמר טעם הנשיאות. אמר עוד גדול מרבן שמו כמו הלל ושמאי ולפעמים יעבור הכינוי ואינו חושש ואעפ״י שהלל הוא קראו אמת לא ידעתי מה חטאו שמעון אחי עזריה ואלעזר איש ברתותא. כי שמעון אחי עזריה כהן ט׳ לעזרה וחכם גדול שיצאה בת קול מן השמים שיחלוק חלקו של עולם הבא עם אחיו שעזרו להיות חכם גדול וכבר ידעת למעלה שגם אחיו עזריה חכם גדול כדאיתא בסוף סוטה רוצה לומר שיצאה בת קול וכו׳. ואלעזר איש ברתותא כבר ידעת חסידותו והיה ג״כ רבו של רשב״ג אביו של רבי. ושהיה עושה צדקות ושנעשו לו נסים וקורא בתורה תמיד כדאיתא בפרק סדר תעניות. אולי יש לו לרב עדות אחרת אבל הנראה בזה על הרוב כמו [שמעון בן עזאי] ושמעון בן זומא ובן זכאי שעדיין לא נסמכו כמו שאמרו על בן עזאי היכי דמי תלמיד הראוי להוראה וכיוצא בזה או שרבו קורא לו בשמו וכבר השלמנו מה שייחדנו לבאר כפי הקדמתנו לענין הי׳ פרקים והשגתם ופירשנו הכתות השבעה והחבורות הארבעה. ועוד דע כי רוב מהחבורה השלישית וגם מהרביעית היו בזמן החבורה הא׳ שראו חרבן הבית כי רבי שמעון בן יוחאי היה תלמיד בזמן רבי יהושע ורבי אלעזר ורבן גמליאל בפרק תפלת השחר וכן חנינא בן חכינאי חבר רבי שמעון. א״ר אליעזר בן יעקב משמו בפרק התפלה ובפרק אין דורשין א״ר יוסי שח לי אבא אליעזר שעשה קרבן בירושלים כדאיתא בחגיגה. וכן בשנה הקודמת למעשה של רבן גמליאל בפרק תפלת השחר שהיה רבי שמעון היה רבי צדוק בבכורות. וכן רבי מאיר אמר משמו רבי אלעזר בן צדוק [1]) בפ׳ שביעי דכלאים וכן ר׳ יהושע אמר יפה אמרה פרוריא. וכן רבי יהודה ורבי אלעאי אביו למדו עם ר״א הגדול כדאי׳ במנחות ובסוכה וכן מהשאר ומזה נראה אורך שנותיהם:

ועתה נתחיל באל״ף בי״ת כדי שתמצא כלם מזומנים בידך:

[אבא שאול סתמא טובא איכא מתניתין וגמ׳. **אבא שאול** בר נש ואמרי לה בר רמש בפרק המפלת גבי בדיקת ספיר מרוקם. ותמיה אני על המחבר אוצר כלום לתלמוד שלא זכר שם זה כלל, יעב״ץ]:

אבטולם (ר״ל אבטליון) כבר אמרנו כי הוא אב ב״ד מבני סנחריב חבירו של שמעיה הנשיא רבם של הלל ושמאי בזמן בית שני כמו ק״כ שנה קודם חרבן בית שני מהחבורה הששית:

אבטולמוס פ״ג דעירובין אמר רבי יוסי העיד אבטולמוס משום חמשה זקנים שספק העירוב כשר. ובגמרא אומרים שהוא רבו של רבי יוסי. ויש נוסחא אבטולים או אבטולם ויש נוסחא בן אבטולמוס. ובמסכת מעילה קודם שבא ר״ש בן יוחאי ורבי אלעזר בר׳ יוסי לרומי לבטל אחד משלשה דברים שגזרו והיה קרוב למלכות ולא היו מכירים שהוא יהודי והיה אז ברומי רבי מתיא בן חרש ובית דינו ואחר שהכירו שהוא יהודי חזרו לגזור מה שגזרו עד שבא ר׳ שמעון בן יוחאי לרומי וביטלו. ובברייתא יש תנא שהוא בנו ר׳ יונתן בן אבטולמוס. ובפרקא קמא דר״ה א״ר יוסי העיד אבטולמוס משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטתו למעשר וכו׳ ובסוף סוטה וכן בסוף פ׳ מרובה אבטולס בן ראובן התירו לו לספר קומי שקרוב למלכות היה ופירש״י בסוף פ׳ מרובה המספר קומי לפנים גמלא מדרכי האמורי שמספרים לפניהם ומשיירין בלורית מאחריהם. לשון אחר דרך רומיים לגלח שער למעלה מן האוזן כן בתשובת הגאונים עכ״ל והתוס׳ פירשו שם דאשכחן במס׳ מעילה שהלך אבטולמוס בן ראובן וסיפר קומי שלא יכירו שהוא יהודי אבל אני ראיתי בגמרא מגילה כי אם רבי ראובן האיצטרובלי אולי הוא אביו. ורב נתן בערוך שלו באות הק״א פירש המספר קומי זה המספר בלשון מלכות שיש בה גידופין ולא התירו לבית ר״ג לספר באותו הלשון אלא מפני כבוד המלכות ולא נהירא כי שם בגמ׳ [illegible] אומר שהתירו לבית ר״ג לספר חכמת יונית משום דקרובין למלכות ואינו זוכר קומי כי [illegible] לאבטולמוס בן ראובן שהוא מטעם דרכי האמורי כאשר אמר בגמרא אבל חכמת יונית היא [illegible] שגזרו חכמים בזמן מלכי חשמונאי

הורקנוס

[1]) אביו של ר׳ צדוק תנא היה עם שלא נזכר שמו. אבא שאול בן בטנית חבירו שלהי שבת וסיים א״ל, יעב״ץ.

הורקנוס והרסתובלוס כאשר צרו זה על זה בירושלים כאשר כתוב זה למעלה ואח״כ ראיתי באות הסמ״ך כי חזר רב צמח גאון לפרש כפירוש רש״י:

[אבא יוסי בן דוסתאי בפ״ב דיומא. ר׳ אומר דבר משמו, יעב״ץ]:

אדמון הוא גם כן דיין בזמן אבטליין ובסוף כתובות כי אדמון בן גדאי וחנן בן אבישלום ב׳ דייני גזירות בירושלים וריב״ז אמר רואה אני את דברי אדמון בן גדאי וחנן שהיו חכמים גדולים:

אילא חכם ניבנה להתיר בכורות בפ״ד דבכורות והתירו לו שכר בטלה והוא ד׳ איסרים בדקה ושבה בנסה בין בעל מום בין תמים ולא ידעתי באיזה הוא. וכן יש באמוראים רבי אילא זה בהכרח חכם שלא יוכל להתיר בכורות כי אם חכם כי הוא אמור מהתרת נדרים כי במקום שיש חכם מומחה יוכלו להתיר שלשה הדיוטות דגמירי וסבירי משא״כ בבכור חוץ אם היה חסרון אבר שאז ניתן רשות לג׳ הדיוטות כדאיתא בפרקא קמא דחולין ובפרק כיצד משתתפין... ובזמן הזה אין מומחה להתרת נדרים כמו שאמר הרא״ש ז״ל ואפי׳ לרב לא נתן ר׳ רשות להתיר בכורות:

אליועיני בן הקף הכהן הגדול מעשה פרה בזמן חוני המעגל ובזמן יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח:

רבי אלעזר בן חרסום. תלמיד ריב״ז החריף שבכלם שנקרא ר׳ נהוראי במסכת שבת כבר פירשנו דבריו אבל האמת כי ר׳ נחמיה הוא ר׳ נהוראי:

רבי אליעזר הגדול בן הורקנוס הוא ג״כ תלמיד הגדול של ריב״ז והוא עשה פרקי ר׳ אליעזר והדירו מנכסיו הורקנוס אביו שהיה עשיר גדול עד שבא והתירו לו כי ידע שקרא בנו. ובאבות דר׳ נתן במשנת יוסי בן יועזר בארוכה כיצד למד ר׳ אליעזר תריב״ז. ובשמת ר״ג הזקן היה ר׳ אליעזר זקן ועוד ראה מיתתו של רבן גמליאל בכדו שהוא גיסו והיה מאיר פניו כמו שאמרו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה. גם ר׳ אליעזר בדרושו. וכבר פירשנו דבריו למעלה ואמר רבינו בחיי ושם האחד אליעזר כי אומר במדרש שהיה מזרעו של משה ואולי מצד האם:

רבי אליעזר בן יעקב הלכותיו קב ונקי והאריך ימים מזמן הבית עד דורות האחרונים ואחי אמו לוי במקדש ועל פיו נעשה מסכת מדות ר״ל על פי ר׳ אליעזר בן יעקב וכבר דברנו למעלה בזה:

רבי אלעזר בר צדוק בספר אמות הגדול בלא תעשה מצוה רל״ה פירש כי הוא כהן וכבר פירשנו כל עניניו וראה חרבן הבית והיה בזמן רבי מאיר. ונשאר לנו בספק אם הוא כהן ואמר משום רבי מאיר בפ״ז דכלאים. וזה תימה כי ראה רבי אלעזר חרבן הבית והוא קדמון וראה לבת נקדימון בן גוריון וכו׳ כדאיתא בפי׳ מציאת האשה. ובפ ד׳ מיתות שהיה גדול קודם חרבן הבית והעיד שראה בת כהן שזינתה ששרפוה. בחבילי זמורות ונראה שיהיה לפחות מ׳ שנה קודם החרבן כי [מ׳ שנה קודם החרבן] בטלו דיני נפשות:

רבי אלעזר בן עזריה הכהן עשירי לעזרא ונשיא ישראל כבר פירשנו עניניו וחכמתו ור״ת אמר כי רבו ר׳ אליעזר ובאלה המשפטים רבה כי רבן גמליאל ור׳ יהושע ור״א בן עזריה ור׳ עקיבא הלכו לרומי וכן היה ר׳ עזריה אביו חכם ועשיר ועוזר לאחיו שמעון שיקרא. ור׳ דוסא בן הרכינס אמר יש בן לעזריה חברנו ולא ראיתי צדיק נעזב. וכן נראה כי ר׳ עזריה בן אבטולמוס אביו חכם גדול ועשירי לעזרא הכהן והיה לפני ר׳ פרידא כדאיתא במנחות פ׳ כל המנחות. אבל יש נוסחא כי ר׳ עזריה זה עשירי לר״א בן עזריה כי זה ר׳ פרידא היה בזמן רבי אמי. ועל זה פירש״י עשירי לעזרא הוא ר״א בן עזריה. וצ״ל כי זה פירש״י בהכרח משום דבפרק תפלת השחר אמר עשירי לעזרא. וכבר ידעת הדבר של ר׳ פרידא בפ׳ כיצד מעברין שהיה קורא ד׳ מאות פעמים לתלמידו ובעבור ששכח התלמיד ההלכה חזר לקרות עמו ת׳ פעמים אחרים עד שיצאת ב״ק ואמרה או תחיה ת׳ שנה או תזכה אתה ודורך לחיי העוה״ב והודה בחיי העוה״ב ואמרו לו זה וזה יתקיים וחיה ת׳ שנה. וזקנו של רבי פרידא מצא גלגולת יהויקים ושמר אותה ומצאתה אשתו ושרפה באש שחשבה שהיתה של אשה אחרת שמתה לבעלה והיה כתוב בה זאת ועוד אחרת. וכבר האריכנו בזה למעלה גם באמוראים נדבר בזה. ובירושלמי דבתרא ר׳ פרידא נתן לר׳ יודן נשיאה ב׳ לגומות שנזרעו במוקאי שביעית בין ראש השנה לכפור ותמה ע״ז באותה שעה התיר ר׳ ירק במוקאי שביעית:

רבי אלעזר בן פרטא ובנו ר׳ שמעון בן אלעזר בן פרטא ור׳ פרטא חביריו של רבי ור׳ פרטא שבזמן רבי בן בנו של ר׳ פרטא הגדול וכבר אמרנו למעלה שהיה זקן מאד ונתפס על שעסק בתורה עם רבי חנניא בן תרדיון וניצול כדאיתא בפ״ק דע״ז שהצילו אליהו ז״ל ורבו היה ר״א המודעי בפרק כהן גדול:

רבי אלעזר המודעי. כבר דברנו בו למעלה ונהרג בביתר חבירו של ר׳ טרפון אבל הוא קורא לר׳ טרפון ר׳ והוא דרשן גדול ור׳ אלעזר בן פרטא אומר משמו. וחנניא בן אחי ר׳ יהושע ור״א בן עזריה אומר משום ר״א המודעי בפרק שבועת העדות עדיין צריכין אנו למודעי:

ר׳ אלעזר בן פילא. סוף פרק ז׳ דטהרות ויש נוסחאות בן פאבי וזהו משיב על דברי רבי עקיבא:

אלישע בן אבויה [י]). כבר דברנו בו למעלה כי הוא הנקרא אחר ורבו של רבי מאיר והוא

[י]) אלישע בן אבויה הוזכר במשנה פ״ד דאבות וכמ״ק כי אבי בנזיר פ״ד כבירבא ר׳ ישמעאל בן אלישע, יעב״ץ.

והוא חד' שנכנסו לפרדס וזוכה לחיי העוה"ב בעבור תורתו ותלמידיו. ולא החטיא אחרים שאמר לר' מאיר ע"כ תחום שבת ושבא אש מן השמים סביב קברו. זכה להיות ר' יעקב התנא בר ברתיה שהודיע לנו סודות עוה"ב בפרקי אבות ובסוף חולין ובקידושין. וגם רבינו הקדוש הכניסו לאלישע במס' אבות הקדושים. ורצה הארבן והוא משנת לרבי [illegible] עקיבא והאריך ימים שהיה אחריו:

ר' אלעאי אביו של ר' יהודה והוא תלמיד רבי [illegible] אליעזר בפ' שני דסוכה ובפ' הקומץ רבה ובפרק שני דעירובין וכמו חבר לר' ישמעאל וקרא ר' לרבי ישמעאל והוא קרא לר' אלעאי בני בני בפ"ק דגיטין. והוא בדרך מאמר אחר ר"ג. ובפ"ב דפסחים שהרצה לפני רבי אליעזר ור' יהושע והיה זקן כדתני רבי אלעאי הזקן אם רואה אדם [illegible] שיצרו מתגבר וכו':

רבי אלעזר בן מתיא. בפ' עשירי דיבמות נד' [illegible] חכמה יבנה בן עזאי ובן זומא וחנניא בן חכינאי. והוא בפ"ק דקדושין בברייתא בכבוד אב ואם. ובתוספתא בפ"ו מפסחים חולק ר"א בן מתיא עם ר' יהודה. ובפרק ב' דסוטה ר' יהודה אומר משום ר"א בן מתיא וכו' ובפרק ת' אלעזר בן מתיא ואבא חלפתא וחנניה בן חכינאי [illegible] שקלו אבנים של יהושע:

אבא אלעזר בן דולעאי. בפרק שני דמקואות ונראה כי הוא בזמן תלמידו רבי עקיבא ר' מאיר ור' יהודה ור' שמעון ור"א בן שמוע. ובפרק כל הגט תנא דברייתא אבא אלעזר בן גמלא:

רבי אלעזר בן יהודה איש כפר ברתותא משום [illegible] ר' יהושע ובפרק ראשון דערלה רבן שמעון בן גמליאל אומר משמו. ובפ"ק דפסחים אמר [illegible] משם ר' יהושע. והוא חבר לר' עקיבא וחסידותו והנם שנעשה לו הכל בפ' סדר תענית שנתמלא כל ביתו חטה. והיו בורחים גבאי צדקה ממנו לפי שהיה נותן להם כל מה שיש לו. ואלה האנשים שנקראו על שמות ארצם שהיו רשומים וידועים במקום ההוא כמו איש ברידה או איש ירושלים איש כפר חנניה. כמו דרך משל הייתי במלכות ספרד וגם במלכיות אחרות של הנוצרים כשיצאו הספרים שעשיתי בתכונה היו אומרים ר' אברהם זכות איש שלאמנק"ה. ואני יש לי רשות להתפאר בזה כמו שאמרו חז"ל איזה הוא חכמה שתחשבו חכמים לעיני העמים הוי אומר זה חשבון תקופות ומזלות ואני מעיד לשמים שהיו משבחין את ישראל מאד בזה. וכל כוונתי לא היתה כ"א להבין דברי חז"ל. וההלכות שכתבו בזה. ובתוספתא ר' אלעזר בן יהודה איש אובלים בפ"ק דמעשר שני [illegible] וכן בפ' העור והרוטב בגמרא וכו':

ר' אלעזר חסמא כבר הארכנו בו וכי היה תוכן [illegible] גדול ובעל מספר ותשבורת שהיא ההנדסה כגמ' ואיתא בהוריות והוא תלמיד ר' עקיבא וחבירו של ר' יוחנן בן נורי ומר' אליעזר בן יעקב בפ' שני דפסחים ומר' יוחנן בן ברוקא ור' יוחנן בן נורי. ולמה נקרא שמו חסמא שנחסם כדאיתא בפרשת אחרי מות בויקרא רבה וגם יש לו הלכה בחסימה בפ' השוכר את הפועלים וכן אינה אותם בישיבה ולדון ר"ל לרבי יוחנן בן גודגדא ולר"א בן חסמא:

רבי אלעזר בן שמוע הכהן. שהאריך בפ' בני העיר רבו של רבי וכבר פי' דבריו ורב היה קורא לו טובייכא דחכימי ופירש רב נחמן מופלא בחכמה ורש"י פירש מאושר שבחכמים. ואמרו כי הוא אחרון מעשרה הרוגי מלכות ובליל שבת נהרג והתחיל לקדש בקדוש היום א"ל הניחוני עד שתצא הנשמה כיון שהגיע לאשר ברא אלהים לעשות יצאת בת קול ואמרה אשריך אלעזר בני בעוה"ז היתה נשמתך דומה כאלהים ויצאה נשמתך באלהים. ואני תמה מזה כי זה היה רבו של רבי כמו שאמרנו ונראה שלא היה שמד בזמן רבי אע"פ כי בסוף פרק אם אינם מכירין פירש"י משם רבו כי בקדוש החדש היה שמד כששלח לר' חייא אינו ונראה זה כ"א כפירוש הראשון שפירש"י שם [illegible]

רבי אלעזר בן יעקב. כבר פירשנו דבריו למעלה כי הלכותיו קב ונקי ובפרק ואלו קשרים הלכה כר' אליעזר בן יעקב ונראה שהכלל אינו מועיל כיון שהוצרך לזה והלכותיו ק"ב כאשר כתב הרא"ש בפ' מי שהוציאוהו משם ר"ח ותו לא כמספר חכמי המשנה שאמרו הלכה ויש הלכות שאין הלכה כמותו מעט מזער אבל כל דבריו נקיים והוא ידע כל מדות המקדש והאריך ימים ואמר הלכה משם רבי חנניא בן חכינאי ואין הלכה כמותו בפרק ד' דכלאים:

רבי אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי. שעשה ל"ב מדות לתורה ל"ב חכם לימינו וגו' וכל מקום שתמצא דבריו באגדה עשה אזנך כאפרכסת בפרק כסוי הדם והוא בזמן ר' עקיבא ור"א בן עזריה ואחריהם כמו שנראה בתלמוד:

רבי אלעזר ברבי שמעון בן יוחאי. כבר ידעת כל דבריו ושהיה במערה י"ג שנה עם אביו וקבלו יסורין של אהבה וכל דבריו הקדושים בפ' השוכר את הפועלים ושהיה חבירו של ר' אבל מת קודם רבי שנים הרבה:

רבי אלעזר הקפר בפ' כל הצלמים. רבי יהושע בן לוי היה מהלך אחר ר"א הקפר בר' אבל בתוספתא בפ"ז מחולין השיב ר' אליעזר בנו של ר"א הקפר מה למילה וכו'. ובפ"ה דכתובות א"ר מנחם בן נפה משום ר"א הקפר מעשה בר' טרפון שקדש ש' נשים להאכילן תרומה בשני בצורת וכו'. ואולי הם שנים. ובפרק אלו טרפות ריב"ל סדר תרנגולתא לפני ר"א הקפר ברבי ד"ל גדול בדורו ובפרק כסוי הדם נראה כי ר' אלעזר הקפר ברבי עם ר' חייא ובפרק רבי אליעזר דמילה עם רשב"א. ונראה שהוא מן האחרונים אעפ"י שמביאו בפרקי ר' אליעזר כי כבר ידוע שאף עפ"י שהוא מכונה לרבי אליעזר האחרונים עשו פרקיו כמו [illegible] הזוהר

הזוהר המכונה לרבי שמעון וכן נמצא ספר יצירה המכונה לאברהם אבינו. כמו שכתב הראב"ע הנה גם שניהם נקרא בר'. פירש"י בפרק כל הצלמים שהיה גדול בדורו והוא דרש בגיד מאסר מטמא על הנפש. ויש נוסחאות בתחלת פירוש המשנה פרק ד' שהוזכר בדורות בדור השני:

רבי אלעזר בן דמא וכבר אמרנו שהוא בן אחותו של רבי ישמעאל ומת בנשיכת נחש ומת בקדושה: ויש אומרים כי הוא מעשרה הרוגי מלכות ולא ר' יהודה בן תימא ומת בנשיכת נחש הוא יהושע בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל ור' אלעזר בן דמא הרגוהו שהיה מניח תפילין ועודן בראשו הרמוהו קדוש וטהור:

אנטיגנוס איש סוכו שקבל משמעון הצדיק ובעבור דבריו שדיבר במשנה סרחו צדוק וביתוס תלמידיו הרשעים שיצא מהם המינות כמו שכבר זכרנו. ותלמידיו החסידים יוסף בן יועזר ויוסף בן יוחנן הוא נשיא והשני אב ב"ד:

אונקלוס הגר [1]) בר אחתיה דטיטוס הוא תנא דברייתא בפ' המוכר פירות תניא אונקלוס הגר אומר כרובים מעשה צעצועים והוא קבל מר' אליעזר ומר' יהושע ותרגם ה' חומשי תורה מפיהם ואינו מן המשנה. ובתוספתא בפ"ה דדמאי שהחמיר על עצמו כי מה שירש וחלק עם אחיו שהיו גוים הוליכו לים המלח:

ואפקשיון יומא כ"ח ע"ב, יעב"ץ]:

נשלם אות האלף

אות ב

בבא בן בוטא כבר פירשנו למעלה כי הוא תלמיד שמאי הזקן והוא בפ' הנזקין שאמר כי הזרע אינו נולד מהאם ולובן ביצה נולד ונמצאו בדבריו והיה חכם גדול וזקן. והמלך הורדוס כחל עיניו ר"ל שסימא עיניו כשהרג לחכמים בתחלת מלכותו והוא נתן עצה להורדוס המלך שיבנה בית המקדש לכפרתו על שכיבה אור העולם שהם החכמים ועסוק באור של עולם זה בית המקדש. ובסוף כריתות במשנה שהיה מתנדב בבא בן בוטא בכל יום אשם תלוי חוץ מיום א' אחר יום הכפורים וזה נקרא אשם חסידים ונשבע המעון הזה וכו'. אע"פ שאין הלכה כן שיבא בנדבה. וכן בנדרים סוף פרק רבי אליעזר שהיה דיין ועניו ועושה שלום:

בן בג בג הוא רבי יוחנן בן בג בג וכבר אמרתי כשנאמרו דבריהם לפני רבן והסכימו עליהם נכתבו כפי מה שהיה או שמן בן בג בג בן זכאי. וכבר פירשנו כי שלא לרבי יהודה בן בתירא לנציבין כדאיתא בספרי ובקדושין והרמב"ם ז"ל אמר שהוא מחבורת הלל ושמאי ושלא ראה חרבן הבית ואנכי לא ידעתי:

בן בתירא בפ"ק דתענית בן בתירא הוא ר' יהושע בן בתירא וקודם שנסמך נקרא בשמו ואינו רבי יהודה בן בתירא ואשם למד הרמב"ם ז"ל כי בן בתירא סתם הוא רבי יהושע כאשר כתב בפ' ששי והוא חולק עם רבי יהושע בן חנניה בפרקא קמא דזבחים וגם נראה כי לעולם היו השבעים סנהדרין בזמן הנשיאים אחר החרבן שאמר בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקנים ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה אבל יותר נראה זה בפ"ק דר"ה דגלתה סנהדרין עשר מסעות מלשכת הגזית להר הבית וכו' ולאושא בזמן רבי שמעון בן גמליאל אביו של רבי ולצפורי ולטבריה בזמן רבי וזה בהכרח. הם בפ' סנהדרין כי הכ"ג שהם סנהדרי קטנה לא היו בלשכת הגזית כי אם בעזרה בהר הבית וכן כאשר רבי יוחנן רצה לסמוך השנים תלמידים ולא עלה בידו כי היו מזרע עלי ואמר לעשותם מכלל השבעים וכן בשמואל עם רבי וכבר ידעת כי כל בני בתירא הם מזרע הנשיאים שהיו בירושלים קודם הלל ושמאי ושהם מהמתים שהחיה יחזקאל ואם כן באות הזה לא יש בעצם אלא אחד והוא בבא בן בוטא כי השנים האחרים הם באות היו"ד.

אות ג

רבן גמליאל הזקן זה נכדו של הלל הזקן בנו של רבן שמעון בן הלל. ובפרק ב' דערלה יועזר איש הבירה מתלמידי בית שמאי ושאל את רבן גמליאל הזקן שהיה בשער המזרח וכן בפרק האחרון דיבמות נחמיה איש בית דלי שהיה בנהרדעא היה מקובל מפי רבן גמליאל הזקן שמשיאין האשה ע"פ עד אחד וכן אמר רבי יהודה בן בבא ובסוף סוטה משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה והערוך בערך בטל פירש בני אדם שמכבדין בעלי תורה אבל יש פירושים שהיו בימיו לומדים התורה בעמידה ואחר שמת בא חולשה לעולם וקורין בישיבה. וכן נראה בפ' הקורא את המגלה מימות משה ועד ר"ג הזקן היו קורין בעמידה. ובנו היה רשב"ג הראשון שנהרג מי' הרוגי מלכות ובנו של רשב"ג רבן גמליאל דיבנה שנשאר אז כשחרב הבית וזה לבד נקרא הזקן אולי בעבור שהאריך ימים:

רבן גמליאל דיבנה זה היה נשיא אחר חרבן הבית אחר רבן יוחנן בן זכאי והוא בן בנו של ר"ג הזקן והוא ראה זקנו ורסס הבית כמו שנראה בסוף יבמות שנזכר ממעשה שראה בזמן ר"ג זקנו. ועוד בפ' כיצד צולין אמר רבי צדוק מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלה. ופי' רש"י שם רבן גמליאל היה בבית שני בדאמרינן בגיטין שהיה ר' יהושע אחד מתלמידי ריב"ז שהוציאו אותו במטה בשעת החרבן. והוא בר פלוגתיה דרבן גמליאל. וגם נראה בקמא בפ' מרובה כי ר"ג זה שהוא בר פלוגתיה מר' אליעזר ומר' יהושע כשסימא עין טבי עבדו

[1]) עפ"ב דע"א (ויא א') מ"ש בם שאם אינו ע"ם שם נ"ל תרי אונקלוס הגר הוו, יעב"ץ:

עבדו פגע עם ר' יהושע ואמר לו בשורה שסימא עינו ויצא לחירות ובעבור שר' יהושע היה אב בית דין בבית דין שלו לא יצא לחירות כי מודה בקנס פטור. והתוספות בתחלת נדה אמר רשב"ם שפחתו של רבן גמליאל הוא ר"ג הזקן. ומיהו אין רגילות ר"ג סתם שיהיה הזקן אלא רבן גמליאל דיבנה. ובברכות במשנה שקיבל תנחומין על טבי שהיה כשר. וכבר ידעת שאילו היה"ו מיד הקיסר כשנחרב הבית. וכן כשהרג טורנוסרופוס ההיכל נגזר להריגה ובא ההגמון לבית המדרש ואמר בעל החוטם מתבקש ונחבא רבן גמליאל ובא לו ההגמון בסתר ואמר ליה שיביאהו לעה"ב אם יצילהו ונשבע לו כן והרג ההגמון את עצמו בסתר ויצאה בת קול שמזומן לחיי העה"ב. ובסוף תענית פרש"י בעל החוטם בעל צורה כלומר גדול הדור. ואני אומר בעבור שמיפה הפנים וכן מצאתי בערוך. ור' אליעזר גיסו נשא אימא שלום אחות רבן גמליאל ומשום נפילת אפים שעשה ר' אליעזר כשברכוהו מת רבן גמליאל זה קודם חביריו ר"ל ר' אליעזר ור' יהושע כדאיתא בפ' הזהב. ורצה ר' יהושע אחר מותו לבטל כל ההלכות שהיו כנגדו וקם עליו ר' יוחנן בן נורי ולא הניחו כדאיתא בפ' בכל מערכין. והוא הנקרא ברבי רצה לומר גדול בתורה בפ' כל כתבי אמר רבי יוסי מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל ברבי לטבריה ומצאו שהיה יושב על שולחנו של יוחנן הנזוף ובידו ספר איוב תרגום והוא קורא בו. אמר ליה זכור אני בר"ג אבי אביך שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו בבנין. פי' רש"י אבא חלפתא אביו של ר' יוסי חלפתא שמו. רבן גמליאל ברבי לא שהיה בנו של רבי אלא גדול בדורו. רבן גמליאל אבי אביך הוא רבן גמליאל הזקן ורבן גמליאל זה הוא אבי אביו של רבינו הקדוש. ובכאן אני מאריך בזה המאמר כדי להסיר השיבושים. בפ' הקורא המגלה ובמגלה אפילו י' קורין וי' מתרגמין פרש"י מתרגמין לא גרסינן שאין תרגום לכתובים. ואינו נראה כי בזמן הבית ראינו כי רבן גמליאל הזקן היה לו תרגום איוב וכן בפ' כל כתבי אמרו התוספות משמע שבימי התנאים כבר נעשה תרגום של כתובים וכן תניא בפרקא קמא דמגלה ובהלל אפילו י' קורין וי' מתרגמין מה שאין כן במגלה אע"פ שיונתן לא עשאו מכל מקום שוב נעשה בימי התנאים ודלא כאומרים דתרגום של כתובים רב יוסף עשאו. וכן אני הכותב אומר כי אפי' תרגום אונקלוס שהיה קרוב לחרבן הבית קודם היה בימי עזרא בתחלת הבית כדאיתא בפ"ד דנדרים ויקראו בס' תורת האלהים זה מקרא. מפורש זה תרגום. ושום שכל אלו הפסוקים. ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים. ואמרי לה אלו המסורת. וכן ביומא אומר כמו זה ואפילו בימי עזרא לא היה התחלתו אלא ששכחום וחזרו ויסדום כמו בימי משה. ובפרק ב' דקידושין כתב רש"י

ואונקלוס שהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי מסיני ניתן אלא שנשתכח וחזר ויסדו כדאמרינן ושום שכל זה תרגום. וכן בתחלת מסכת מגילה אומר כי יונתן בן עוזיאל מפי חגי זכריה ומלאכי ואונקלוס מפי ר' אליעזר ור' יהושע ושאלו בגמרא וכי הוא עשאו והלא בימי עזרא ומשה וכו' אלא ששכחום וחזרו ויסדום. כמו שאמרו שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות על הסדר ביבנה וכבר ידעת כי אנשי כנסת הגדולה תקנום וסדרום כדמפורש שם בגמרא. ומה שאומר בגמרא כדמתרגם רב יוסף על פסוק שתרגם יונתן בן עוזיאל שהוא ביום ההוא יגדל המספד בירושלם וכו' אינו רב יוסף אבל ר"ל כמו שאנחנו קורים למי שידע מקרא שהוא בעל פסוק או אם יודע תרגום אומרים לו שהוא מתרגם בעבור שיודע אותו בדקדוק והוא לא עשאו. וכן רב יוסף היה יודעו בדקדוק לפי שהיה צריך לו כי היה סגי נהור וכתב רש"י בפרק כל כתבי כי תרגום נביאים אמרו יונתן ולא כתבו כי לא ניתן ליכתב ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם על פה. ובתחלת בבא קמא בתוספות נתנו הטעם הראשון שאמרתי ברב יוסף שיודע בדקדוק התרגום ולא בעבור שגי נהור כי כבר הותר משום עת לעשות לה'. ואני אומר כי אף על פי שנכתבה המשנה היו האמוראים מדקדקים בזה כל מה שאפשר שלא לומר ואפילו לכתוב מה שנאמר על פה. ר' יוחנן ור"ש לקיש וכל האמוראים. והתרגום הוא על פה ונראה שהוא כן כי המחברים הביאו איך אנו אומרים הפסוקים של תורה בתפלה על פה שנראה שהוא אסיר כל שנוכל לאמרם בכתב ותרצו הרבה תירוצים ואולי יונתן ואונקלוס פירשו יותר ממה שהתרגום היה קודם ולכן נקרא על שמם אבל תרגום של כתובים שהיה קודם יונתן בן עוזיאל לא רצה תפס ותפרך שיפרש יותר עליו. גבלא אתה רואה כי בזמנו היה רבן גמליאל הזקן וכבר היה לו תרגום של איוב והמגלות אע"פ שהם מן הכתובים קבלה בידינו כי יונתן בן עוזיאל תרגמם ואולי תרגם ג"כ של איוב ומשלי כי החששא לא היה אלא שלא יפרש יותר בזמירות דוד שכן כתוב בספר רבי דוד אבודרהם בפירוש ובא לציון גואל וזה לשונו ושמעתי בשם הרא"ש שאמר שעל תרגום פסוק ימלוך ה' לעולם יצאת בת קול ואמרה ליונתן בן עוזיאל מי הוא זה שמגלה סתרי תורה לבני אדם מפני שיש בו קץ משיח. אע"פ שרש"י פירש שהוא דניאל שיש בו קץ משיח. ואני ראיתי תרגום של כתובים חוץ מדניאל ועזרא ודברי הימים:

ונחזור לענין שהיינו בו כי כבר ידעת ממה שאמרנו כי נעשה לו נס כשהרג טורנוסרופוס הרשע ההיכל. ובסוף מועד קטן כי ר' אליעזר ור' יהושע היו במיתת רבן גמליאל הזקן והורו בכפיית המטה וגם כן היו במיתת רבן גמליאל דיבנה בר פלוגתם ואחריו כמו שאמרנו וא"כ ראו מיתת הזקן ונכדו. וכבר ידעת כי מפני השלשה

מחלוקות שעשה עם רבי יהושע אע"פ שהיה אוהבו ונותן לו המעשרות נתנו הנשיאות לרבי אלעזר בן עזריה וכל כך חסידותו של רבן גמליאל וחפץ בתורה שלא מנע עצמו מבית המדרש כמו שהוא בפירוש המשנה ואחר זה חזר לו הנשיאות ורבן גמליאל דורש שתי שבתות ורבי אלעזר שבת אחת. שבתו של מי היתה וכו'. ודע כי של הנשיאים היה מן הדין לנהוג בהם כבוד כמו מלך במיתתו כמו שאמרו בפ' קמא דעבודה זרה וכן בפרק ז' דשבת בתוספתא כמו שסורפים על המלכים כן שורפין על הנשיאים ומעשה שמת רבן גמליאל הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר מטתו וכלי תשמישו בע' מנה צורי ר"ל שהיו שוין כמו ע' מנה מעיר צור מכסף שכל מנה כ"ה שקלים של תורה. ויש מפרשים ע' מנה ע' פעמים מאה שהם ז' אלפים דינרים מכסף צרוף והכל עולה לדעת אחת. וזה רבן גמליאל הזקן היה י"ח שנים קודם החרבן ואז מלך רבן שמעון בן גמליאל בנו ועם כל זה נהג רבן גמליאל הזקן קלות בעצמו והוציאוהו בכלי פשתן וכן בירושלמי כצואתו של רבי אל תרבו עלי מאד תכריכין ותהא ארוני נקובה לארץ. וכן לשון הרמב"ם התכריכין של פשתן לבנים ולא היו דמיהם יקרים; ואסור לקבור בתכריכין של משי ובגדים מרוקמים אפילו לנשיא שבישראל שזו גסות הרוח והשחתה ומעשה גוים ע"כ:

רבן גמליאל הגדול [1]) בנו של רבי יהודה הנשיא הוא רבינו הקדוש וכבר הארכנו למעלה בו ובענותנותו והוא בנו הגדול ממלא מקומו ואחרון התנאים. וכל היכא דתני רב ספרא משום חד דבי רבי הוא רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא:

[**גביני** כרוז. גדאי ריש פרק שני דייני גזרות אבי אדמון:

גדידה קדושין ס"ו. גריש ר"י בן גדיש ריש פ' בכל מערבין:

גוריון, גרון זקנו של חנניה בן חזקיה. גרוגרת אביו דיהודה יומא ע"ה א'. גרים אבי ר' יהודה, יעב"ץ]:

גרדיים בעדיות שני גרדיים שבאו משער האשפות והעידו בשלשה לוגין מים שאובים שפוסלין המקוה משם שמעיה ואבטליון וקבלו חכמים את דבריהם יותר מהלל ושמאי ואלו החכמים לא נתפרשו שמותם אבל בא להודיע כתר התורה על הכל שהם היו שוכנים במקום הפחות שבירושלים שער האשפות והם מאומנות גרועה שהוא אורג שאין נותנין שררה ומלכות למי שזה אומנתו וכן כתב רש"י בפרקא קמא דשבת כדאיתא בקידושין אבל בסוף קידושין אינו מזכיר שם גרדי ואולי הוא גורס שם גרדיה ובתוספתא דעדיות אין לך אומנות ירודה אלא גרדי ולא הזכיר מלכות. והם הלכה כמותם בכל ישראל והוזכרו במשנה ואינם מהתנין. הנה נשלם אות הגימל בשלשה נשיאים משם אחד רבן גמליאל הזקן ורבן גמליאל נכדו דיבנה ורבן גמליאל בן נכדו של רבן גמליאל גיסו של רבי אליעזר והוא בן רבינו הקדוש:

אות ד

רבי דוסא בן הרכינס. שהאריך ימים רבים כל זמן בית שני עד זמן רבן גמליאל ור' עקיבא אחר החרבן. ובפ' קמא דיבמות העיד על מדוכה זו ישב חגי הנביא וכהו עיניו וזה דעת הרמב"ם ז"ל אבל בפ' הזורק גט אמר רבי יהודה בר' אלעאי דורות הראשונים בית שמאי ודורות האחרונים ר' דוסא שאמר השבויה אוכלת בתרומה וכן הוא בפרק שלישי דעדיות כי זה אמר ר' דוסא בן הרכינס ואם היה קודם בית שמאי כילד הוא אחרון ועוד שאמר ביבמות שהיה לו אח בכור שטן מתלמידי בית שמאי ומן הנמנע נראה שיהיה לו אח ג"כ מת' שנה. ואולי מה שהעיד כי על מדוכה זו ישב חגי הנביא היה קבלה בידו או האריך ימים חגי הנביא כמו מאתים שנה [2]) וכן רבי דוסא האריך ימים ג"כ שהיה זקן מאד. ושם אחיו היה יונתן בכור שטן רוצה לומר חריף מתלמידי בית בית שמאי ורבי דוסא היה בעדות החדש בענין ר' יהושע עם רבן גמליאל:

דוסתאי איש כפר דמאי. ויש גירסא איש כפר יתמא והוא מתלמידי שמאי והוא בזמנו כדאיתא בפ' שני דערלה:

רבי דוסתאי ברבי ינאי הוא תלמיד ר' מאיר שכן אומר באבות משום ר' מאיר ובסוף פ' קמא דגיטין הוא חבר לר' יוסי בן כיפר ור' יוסי זה היה בזמן רבי חנניה בן אחי ר' יהושע כדאיתא בסוף ברכות וכן הוא בפ' חמישי דעירובין ובסוף פרק המפלת דרש מפני מה האיש מחזר על האשה וכו' ואם כן אינו זה ר' ינאי רבו של ר' יוחנן אחר רבי כיון שבנו ר' דוסתאי הוא תנא ובפרק חמישי דעירובין יש לו הלכה. ובפ' קמא דקידושין איסר האיטלקי ר' דוסתאי ברבי ינאי ור' אושעיא שיערו וכו'. ובסוף פרקא קמא דגיטין שהלכו לנהרדעא הוא ורבי יוסי בן כיפר אצל רבי אחאי בר יאשיה ובילמדנו בפרשת וישב יעקב כי סנחריב שלח לכותיים לשומרון לרבי דוסתאי בר' ינאי ללמדם תורה. ולא תחשוב כי הוא ר' דוסתאי זה תלמיד רבי מאיר כי יש אלף שנים ביניהם. ובברייתא דר' דוסתאי ברבי יהודה משום ר' שמעון וכן אבא יוסי בן דוסתאי בפ' ארבע מיתות בסנהד' ובפרק

[1]) זה טעות סופר וצ"ל ר"ג הגדול של ר' יהודה, ומצינו דבר שמועה משמו מנחות פ"ד רבן גמליאל ברבי אומר וכו' באבילות ואוכל טהרות היה הוגין ק"ס א', עוד לו נדה ס"ג ב' זו דר"ג בר רבי וכו', יעב"ץ:

[2]) גם פו המספר שהרי ככר כתב לעיל אלא שמעון הצדיק שבשנת ת"ק ליציאת מצרים מתו, יעב"ץ.

ובפרק אין דורשין אמר ר' משום אבא יוסי בן דוסתאי ואולי הוא בנו:
[דילגאי רפ"ד דיומא, ובתמיד פ"ג גרסי' דגלאי. דולעאי בפ"ב דמקואות, יעב"ץ]:

אות ה

בן הא הא אומר. שמעתי שהוא עצמו בן בג בג כי הוא כחשבונו ר"ל כי בג הוא חמשה כמנין הא. חמשה חמשה הא הא. וכבר פירשנו שהוא רבי יוחנן בן בג בג שהיה בזמן הלל [ואני הכותב שמעתי מהחכמים שאמרו לי בן גר בן גיורת] אבל הרמב"ם ז"ל מנאם לשנים ונראה שהיו בזמן אחד שעל משנת בן בג בג הביא בן הא הא. וכן יש אמורא שנקרא כן אמר ליה בר הי הי להלל. אמר ליה אליהו לבר הי הי. או אולי הוא תנא שהיה בזמן הלל בפרקא קמא דחגיגה:
[הגרוס בן לוי, יעב"ץ]:

הלל הזקן נשיא ישראל משבט בנימין מצד אביו. בפ' י"ו ממסכת סופרים הלל לא עזב חכמה שלא למדה אפי' כל הלשונות אפי' שיחת הרים ובקעות וגבעות שיחת עצים ועשבים שיחת חיות ובהמות שיחת שדים ומשלות כובסים ומשלי שועלים הכל למד כ"כ למה משום וחפץ ה' בידו יצלח ונאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. והוא דרוש משפחת הנשיאים והיה מזרע שפטיה בן אביטל אשת דוד מצד אמו וכן הביא רבי דורתן מהירושלמי וכן מצאתי אני בב"ר פרשת ויזכור אלהים את נח זה סימא כיון שמשפחת אם אינה קרויה משפחה למה רבי חייא שהיה משמעי אחי דוד לא יהיה מיוחס כרבי שמתה בתו ארוסה של ר' חייא שהיתה ארוסה עם בן רבי. והלל חי ק"כ שנה כמו שאמרנו וכן מ' שנה עלה מבבל ועליו נתקיים כל המקיים התורה מעוני סופו לקיימה מעושר ובפרק ב' דביצה פרש"י ומרוב ענוה שהיה בהלל היה משנה דבורו מפני השלום ובסוף שבועות שתקן הלל פרוזבול לשמטה דרבנן בזה הגלות כי היה יודע בנבואה שיחרב הבית וכן פירש רבינו תם. וביומא פרק הממונה כל ענינו עם שמעיה ואבטליון רבותיו וכן בפסחים בפרק תמיד נשחט ענין נשיאותו ונבואתו. פרק היה נוטל שהיה לו אח שבנא שמו אע"פ כי הזכירו התוספות כי כל שבנא הוא בכ"ף שבנא בפרקא קמא דשבת וכן שבנא איש ירושלים החכם כדי שלא יזכרו על שם רשעים שבנא אשר על הבית אבל שם מתרץ שגם היה שבנא הסופר שהוא צדיק ויזכרו על שמו. וזה שבנא היה עשיר ולא סייע להלל אחיו כמו עזריה לשמעון אחי עזריה ולא ניתן לו חלק עם הלל כי בוז יבוזו לו ובת קול יצאה על הלל שראוי לשכינה שתחול עליו. וכן נקרא תלמידו של עזרא. ובסוף פ"ק דסוכה אמר ריש לקיש כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא ויסדה. חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה. וחזרה ונשתכחה עלו ר' חייא ובניו ויסדוה. ומזה המאמר תשובה לגוים שאומרים כי כל התורה נשתכחה. ושעזרא כתב מה שרצה שכבר ידעת כי בימי עזרא קודם שעלה הוא עלו הזקנים שראו הבית הראשון יותר מאלפי העם שעלו והיו שם חגי זכריה ומלאכי ונחמיה שהיו יודעים התורה ועזרא לא עלה אלא אחר בנין בית שני שמצא שם את כל אלה. אלא שלא היו כל כך מלמדין אותה ומחזיקין בזה ללומדיה כמו עזרא שהיה סופר מהיר. וגם קצת הלכות שנסתפקו בהם היה יודע בעבור שקבל מברוך בן נריה. והוא מסר עצמו יותר מכל הק"כ זקנים אנשי כנסת הגדולה שיקיימו ישראל התורה וזהו היסוד. וכן כשעלה רבי חייא ובניו וחזרו ויסדוה וכי לא היה שם רבינו הקדוש שקבל מאביו ומרבותיו ה' תלמידי רבי עקיבא וחכמים אחרים עד אין חקר אלא שרבי חייא מסר עצמו יותר כדאיתא בפרק השוכר שהיה מלמד לנערים המשניות והמקרא והיה כותב להם כמו שאמרו גדולים מעשי חייא. וכן הלל היו שם חכמים גדולים בני בתירא אלא שנתעלמה הלכה אחת מהם ואז היו גם כן ר' דוסא בן הרכינס ושמעיה ואבטליון. ומימות משה ועד הלל ת"ר סדרי משנה ומהלל ואילך תקנו שש סדרים:

רבי הורקנוס והיה זה בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס כבסנהדרין וגם אבי אביו ואביו חכמים גדולים כמו שאמרנו. ובפרק חבית אמרו מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתפו בשבת אלא שנימא כרוכה לו באצבעו. וכן בתוספתא בפרק ה' דשבת והוא במשנה בס"פ מצות חליצה וכשנגיע בע"ה לר' יהושע בן הורקנוס שם נפרש יותר:

באות ו

לא יש חכם אלא בברייתא וורדימוס בנו של ר' יוסי והוא רבי מנחם ברבי יוסי ונקרא בן שדומין פניו לורד ויפה בפרק כל כתבי: (הג"ה ס"פ לקמן באגרת רב שרירא גאון ז"ל מביא מאמר מסכת גטין אמר רבה בריה דרבא ואיתימא ר' הלל בריה דר' ואלם מימות משה כו' הרי יש עוד חכם באות וי"ו [1]):

אות ז

זכריה בן קבוטל הכהן. וביומא שהיה קורא בליל יום הכפורים בדניאל לפני כהן גדול והיה קרוב לאהרן. ורש קורא קבוטל ולא כפ"א וכן בנו חכם גדול. ובפרק יוצא דופן אומר משום רבי אליעזר ובסוף ברכות שסלחו אותו ור' יוסי בן כיפר הכהן אחר ר' חנינא בן אחי רבי יהושע שהיה מעבר שנים בח"ל וכבר ידעת חכמתו של

[1]) אמר יעקב בנכך: לא כתבו הרב המחבר. אמנם כבר הביאו לקמן בין האמוראים (כאשר הס) באות וי"ו. אותו ואת ר' ובמוס. עיי"ש:

של ר' חנינא לעיל. צדק צדק תרדוף אחר ר' חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה והוא כן השיב להם שלא הניח כמותו בארץ ישראל כשיצא. ואעפ"כ אלו חכמים גדולים ר"ל בן בנו של רבי זכריה ורבי יוסי בן כיפר ואמר להם שהם בני כהנים גדולים וחכמים. ובפרק המפלת כי בזמן רבן גמליאל ורבי יהושע דודו היה זקן רבי חנינא בן אחיו והיה לו לר' חנינא בן נשוי הורה או הוראות:

רבי זכריה בן הקצב הכהן. ונראה שהיה בשעת החרבן בפ"ב דכתובות אמר רבי זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו הגוים לירושלים עד שיצאו. אמרו לו אין אדם מעיד על עצמו וכו'. ורב צמח גאון פירש בעבור שראה החרבן נשבע המעון הזה מלשון מעון אתה וכו'. ואין זה אמת כי בבא בן בוטא בסוף כריתות נשבע כן וכן רבן גמליאל בתחלת כריתות וזה מנהג בישראל. ונראה שהוא חבירו של ר' יוסי הכהן ששניהם העידו. ובפ' ה' מסוטה אמר רבי יהושע כך היה דורש ר' זכריה בן הקצב ונטמאה ב' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל אסורה. וכבר תמהתי למה לא הביא הרב ב' כהנים אלו שני בני הזהר ושכח למי ששמם זכרון לטוב. ולא תחשוב שהמעידים עם בעדיות כלם היו שם ביום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה שהרי העיד יוסי בן יועזר נשיא יותר משלש מאות שנה קודם זה וכן עקביה בן מהללאל קודם חרבן הבית השם יבנה אותו במהרה בימינו:

בן זכאי במשנה הוא רבן יוחנן בן זכאי וכבר הארכנו בזה שהוא כהן וכשהיה תלמיד לפני רבו הלל נקרא בן. וגם אחר מותו בפרק במה מדליקין אמרו לרבי שמעון כאן קצן בן זכאי תורמוסי תרומה. ובברייתא פרק בני העיר שאלו תלמידיו את ר' זכאי במה הארכת ימים נראה שהוא אביו של רבן יוחנן וכן האריך ימים בנו רבן יוחנן שחיה ק"כ שנה, כמו רבי יהושע בן קרחה שהאריך ימים כמו רבי עקיבא אביו שזכה האב בשבע שנותיו לבנו הצדיק:

בן זומא הוא ר' שמעון בן זומא הדרשן שנכנס לפרדס ובעבור שהפרדס יש בו אילנות אמרו לאלישע אחר שטעה וקצץ בנטיעות. וזה נפגע ר"ל שנכנס בחכמת האלהות יותר מחוקו ויצא מדעתו. והוא אמר האיסור של סירוס בזכר אפי' בכלב. וכן בענין בתולה שעיברה וכו'. והוא ראה אוכלוסא ונתן שבח לשם יתברך וכבר אמרנו כי כל עוד שלא נסמכו והיו בחורים קורים אותם על שם אביהם כמו בן בתירא שלא נסמך ואחר שנסמך הוא רבי יהושע בן בתירא כדאיתא בפרקא קמא דתענית:

אות ח

חוני המעגל כבר פירשנו למעלה חכמתו וחסידותו ובעבד מ"ס קבא מגלוגלא פירש רב צמח גאון עיר ששמה מגל"ז והיא ששרוי בה חוני המעגל זכרו לטוב. ובפ"ג דתענית שהיה בזמן שמעון בן שטח וכן שם השינה שהיה לו של ע' שנה כשנותיו של אדם וגלות בבל. ולמעלה הארכתי בזה אם הוא אפשר. ושם אומר שהיה חכם גדול בתורה וכן משפחתו בן בנו אבא חלקיה ובן בתו חנן הנחבא כלם מלומדים בנסים וחכמים בבית שני:

חנמאל המצרי כהן גדול בבית שני שעשה פרה אדומה בפ"ג מפרה וכבר דברנו בו בכהנים וזמנו שהוא קודם ישמעאל בן פאבי:

חנן בן אבשלום ואדמון שני דייני גזרות בזמן הבית חכמים גדולים וריב"ז אמר רואה אני דברי אדמון וכו' בסוף כתובות וחנן המצרי חברו דיין:

רבי חנינא בן דוסא המלומד בנסים שבכל יום יצאה בת קול כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב של חרובין מע"ש לע"ש. וכל העולם ניזון בזכותם והם לא היו ניזונין בזכותם כמו רבי חייא שפסק עיפוש מן העולם ורוחות רעות ובפשתנו היה תולעת עש כדאיתא בפרק כסוי הדם וכבר שאל רבי חנינא מזון ונתנו לו רגל של זהב ולא רצתה אשתו שהיתה מלומדת בנסים כמוהו ולכל זה יש סודות עליונות בחכמת האלהות ורוב אלו הענינים בפרק סדר תענית וכן בברכות מתפלל על החולים ושהרג הערוד שנפתח מעין מתחתיו כדאיתא בפרק אין עומדין בירושלמי ובערוך בערך חברבר בארוכה. וכן בתחלת מדרש חזית מאמר מופלא לרבי חנינא בן דוסא והוא למד תורה עם ריב"ז כדאיתא בברכות וראה גם כן החרבן והיה בימי רבן גמליאל:

רבי חנניא סגן הכהנים אמרו שנהרג בכ"ה לסיון עם רבן שמעון בן גמליאל ור' ישמעאל וכבר פירשתי אותו בכהנים. וסגן ר"ל משנה הכ"ג ואת כהני המשנה תרגום סגן כהניא וזה למעלה לכהן גדול כמו שני למלך ושר צבאו זה כתב הרמב"ם. ובפ"ב דסנהדרין סגן הייתי ממונה וכן בפרק אמר להם הממונה פירש"י הסגן. ונראה מדברי הרמב"ם שזה אינו ממונה לשמש תחת כהן גדול אלא שהוא מעלה. ונראה כדבריו כי בערב יום הכפורים מתקנין כהן אחר שאם יארע פסול בכ"ג ישמש זה תחתיו ואם היה הסגן מוכן לשמש תחת כהן גדול למה מתקנין כהן גדול אחר בערב יום הכפורים. אבל בסוף תענית פי' רש"י סגן כהן ממונה תחת כ"ג משמש תחתיו אם אירע בו פסול ואינו נראה זה מדברי הרמב"ם ז"ל בספר עבודה. ואולי משום מעלה היו מתקנין לו כהן גדול אחר. ובירוש' ה' דברים בסגן. א' הסגן בימינו. ב' אומר לכ"ג הגבה ידך. ג' בתמיד אחז הסגן בימינו והעלהו. ד' הניף הסגן בסודרין. ה' לא היה מתמנה בכהונה גדולה עד שנעשה סגן. וסברת רש"י היא דברי הרא"ש ז"ל כי בשאלות כלל י"ג כתב סגן הוא הממונה לשמש תחת כ"ג כשאירע לו טומאה כדאמרין בנזיר פ' כהן גדול. ולענין

טומאה

טופחה סגן צריך דתניא אמר ר' חנינא למה תקנו סגן לכ"ג שאם אירע לו קרי נכנס ומשמש תחתיו ואמרינן בהוריות דסגן משמש בח' בגדים וקרי ליה התם משוח שעבר. ואם נפשך לומר דמשמש דוקא היכא דאירע פסול בכ"ג ונכנס ושמש תחתיו משום דמעלין בקדש ולא מורידין כדמוכח התם. ואם כן נדב שהיה סגן כיון שלא נכנס לשמש תחת אהרן כיצד אמר ר' לוי מעיל היו חסרין הלא מעיל מבגדי כ"ג. ועוד תינח נדב אביהוא מאי איכא למימר אלא כיון שהקטירו לפני ולפנים וזה אינו כי אם לכ"ג אמר לוי דרך אגדה כי עברו על ונשמע קולו בבאו אל הקדש שלא במעיל דרך סמך. והוא ובנו ר"ש בן הסגן היו ג"כ אחר החרבן כי בפרקא קמא דיומא הוא ר' חנינא חולק עם רבי מאיר ור' יוסי ובסוף פרקא קמא דיומא כי ראה אש על המזבח רבוצה ככלב אבל לא היה מסייע באש כי בטל כמה שחסרו ה' דברים בבית שני ובבית ראשון היה כארי. וגם אביו של ר' חנניא סגן הכהנים היה חכם שהביא הלכה משמו בפרק ט' מזבחים וכן הלכה:

חנניא בן חזקיה בן גרון. כבר פירשנו דבריו למעלה שהיה בזמן הבית ופירש ספר יחזקאל וכתב מגלת תענית ובביתו בית שמאי ובית הלל גזרו י"ח דברים כדאיתא בפרקא קמא דשבת והיה לו בן חכם שמו רבי אלעזר בן חנניה כדאיתא בספרי פרשת כי תצא בסוף וזה זכור לטוב. וכן יהושע בן גמלא שנשא למרתא בת בייתוס שהיתה אלמנה ועשירה גדולה וקודם שנשאה נתנה לינאי מלכא תרקבא דדינרי רוצה לומר ג' קבין כי תרקבא הוא שם מורכב תרי וקב שהם ג' שהוא חצי סאה דדינרי מג' באיפה כדאיתא בפרקא קמא דכריתות כענין בני יונה אמר רבן גמליאל לא אלין עד שיהו בדינרין ובבתרא בפרק גט פשוט ואלו המעות נתנה כדי שיעשה לבעלה כ"ג וכן היה. ונשאה ועשה טובות לישראל שתקן מלמדי תינוקות בפרקא קמא דבתרא וזכור לטוב וכן במשנה בפרק אמר להם הממונה הגורלות שהיו של עץ או של אשכרוע (מין עץ שקורין בוס"ו) ועשאן של זהב ומזכירין אותו לשבח:

רבי חנינא בן גמליאל. הוא בן רבן גמליאל דיבנה ובסוף מועד קטן שהיה אומר שמועה ואגדה בבית האבל ובפרקא קמא דגיטין שהטיל אימה יתירה על בני ביתו ובקשו עבדיו להאכילו אבר מן החי אלא שלצדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם לאכול דבר שאסור לכל בי זה דבר מגונה כמו שאמרו התוספות אבל בענין אחר מניכו לא יאונה לצדיק כל און. און בגימטריא אוכל. ובתוספתא ר' יהודה בן רבן גמליאל משום ר' חנינא בן גמליאל ונראה שהוא אחיו וזה היה חכם גדול ובכפרא וכן בתוספתא פ' ראשון דיומא והכהן הגדול מאחיו פנחס איש הבירה עלה גורלו להיות כהן גדול והלכו אחריו גזברין ואמרכולין ומלאוהו חוצב באבנים ומלאו את המחצב דינרי זהב. אמר ר' חנינא בן גמליאל וכי סתת היה והלא חתננו היה אלא פורש כענין שאמר וי"ב למדים לפניו והוא בי"ב. והיה נראה לי אם כן שהיה בזמן הבית רוצה לומר רבי חנינא ושהאריך ימים שגם ראינו שהיה בזמן ר' שמעון ורבי מאיר ובפ' האומר בקידושין חולק עם ר' מאיר. אבל אחר זה מצאתי בפ"ק דנדה והא קשיא מיניה טובא פירש רש"י דהא ר' אליעזר היה בימי רבן גמליאל בנו של רשב"ג שנהרג בהרוגי מלכות ובעל אחותו היה כדאמרינן בהזהב ורבי חנינא בנו של זה רבן גמליאל היה והקשו התוספות והא קשיא מיניה טובא ר' אליעזר מר' חנינא פירש"י שרבי חנינא בנו של רבן גמליאל דיבנה וכן נראה דבפ' התפלת א"ר חנינא בן גמליאל נראין דברי ר"מ בבהמה וחיה. וא"ת והא בתורת כהנים גבי פנחס איש הכתת שעלה גורלו להיות כהן גדול וכו' ואמר ר' חנינא בן גמליאל והלא חתננו היה כ"ג ומי רבן גמליאל דיבנה אביו היאך היה לו חתן כ"ג והלא היה אחר החרבן וי"ל דלאו חתננו ממש קאמר אלא חתן אבותיו וכן משמע דלא אמר חתני אלא חתננו היה ע"כ:

רבי חלפתא איש כפר חנניה. בסוף פ' השוכר את הפועלים תניא אבא חלפתא איש כפר חנניה אומר משום ר"מ ונ"ל כי כפר חנניה היא כפר כנה כפי הנראה בפ"ט דשביעית כי שם תחלת גליל תחתון. ונראה שהוא תלמיד ר' מאיר והוא נזכר בפ"ג דאבות. אבל אבא חלפתא חבר ר' חנניא בן תרדיון שהוא אביו של ר' יוסי חבר רבי מאיר לא הוזכר במשנה כי אם בפ"ב דתענית הוא ור' חנניא בן תרדיון חבירו על מעשה שעבר אחד לפני התיבה וכו' כדאיתא במשנה. ואביו של ר' יוסי היה בצפורי והיה בזמן הבית שראה לר"ג הזקן כדאיתא בפרק כל כתבי כמו שכתוב למעלה בר"ג והיה גם כן אחר החרבן בזמן ר"ג דיבנה זקנו של רבי ור' חלפתא אביו של ר' יוסי למד לפני ר' יוחנן בן נורי או ר' יוחנן בן נורי לפניו אשר היה בזמן ר"ג ור' יהושע בקדוש החדש ובזה יש ספק בתלמוד מי למד לפני מי וכן ראינו כי רבי אלעזר בר ר' צדוק שהוא קדמון אומר משום רבי מאיר:

רבי חלפתא אביו של ר' יוסי שהיה בבנין הבית אחר החרבן ורבי חנניא בן תרדיון חברו בפ"ב דתענית במשנה ובגמרא ג"כ. ואומר שהיה בציפורי. וכן בסוף ראש השנה ר' חלפתא בציפורי ור' חנניא בן תרדיון בסיכני לאפוקי מי שפירש באבות כי ר' חלפתא איש כפר חנניה הוא אביו של ר' יוסי כי הוא טעות כי אביו היה בזמן הבית כמו שאומר בפ' כל כתבי. ואיש כפר חנניה בדור הד' אחר החרבן תלמיד ר"מ ועוד שזה איש צפורי והאחר איש כפר חנניה ור' חלפתא אביו של רבי יוסי בצפורי בפ"ב דתענית. וכן פירש"י אביו של ר' יוסי בצפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני. וא"כ הם שנים ואף כי הרמב"ם שכת

זה ולא הזכיר אלא אחד. ובפ' ר' אליעזר דאורג תניא ר' שמעון בן אלעזר משום ר' חלפתא בר אגרא שאמר משום ר' יוחנן בן נורי ואולי הוא אביו של ר' יוסי כי למעלה אמרנו שלמד לפני ר' יוחנן ב"נ. ובתוספתא בפ"ק דכלאים רשב"ג אומר משום ר' יהודה בן אגרא איש כפר עכו אבל בפ' הזרוע ר' יהודה בן אגרא משום ר' מאיר. ואולי הם אחים תלמידי ר' מאיר וזה נקרא ג"כ אבא חלפתא הקדמון אביו של ר' יוסי סתם ומר' שמעון בן חלפתא ובני בנו ר' יוסי ה' אחים בישראל שזכרנו למעלה וחבירו של אבא חלפתא אביו של ר' יוסי אלעזר בן מתיא וחנניא בן חכינאי והוא נקרא ג"כ אבא חלפתא בפרק ואלו נאמרין:

רבי חנניא בן תרדיון כבר דברנו בו למעלה שהוא מעשרה הרוגי מלכות בזמן שנכבשה ביתר אחר שנהרג ר' עקיבא. ובתו ברוריא אשת ר"מ ונראה שהיה לר"מ אשה אחרת קודם שאומר ר' יהושע בן גרון בן חמיו של ר"מ ובשמת ר' יוסי בן קסמא תפסו אותו שהיה מקהיל קהלות ברבים לתורה כמו ר' עקיבא ותפסו עמו ר"א בן פרטא וניצול שעסק בתורה ובגמילות חסדים ור' חנינא בתורה לבד ואע"פ שהוא היה גזבר ממונה על הצדקה ונתחלפו לו מעות פורים בצדקה ונתן משלו עכ"ז כדבעי ליה לא עבד. וכבר הארכנו בו ורוב ענינו בפרקא קמא דע"ז וכן לאשתו ומביתו:

רבי חוצפית המתורגמן בסוף מס' שביעית כבר דברנו בו למעלה כי הוא בזמן ר"ג ור' יהושע שהיה תורגמן ר"ל מפרש לעם מה שהיה אומר לו הנשיא והוא מעשרה הרוגי מלכות בסוף חולין אע"פ שיש נוסחא שם לשון ר' יהודה הנחתום שראה אלישע אחר באשפה והוא תורגמן כשמינו לרבי אלעזר בן עזריה:

רבי חנניא בן חכינאי כבר דברנו בו למעלה והלך ללמוד תורה מיד אחר שנשא אשה ונתעכב שם י"ב שנים בפרק אעפ"י והוא מתלמידי רבי עקיבא וחבירו של ר"ש בן יוחאי ובפ"ד דכלאים רבי אליעזר בן יעקב אומר משום ר' חנניא בן חכינאי והוא הרצה דבריו לפני רבי עקיבא בחגיגה ובזמן חופתו של רבי שמעון הלך ללמוד ובפרק בא סימן בנדה א"ר שמעון תלאתי חנניא בן חכינאי בצידון ואמר לי כשתגיע לרבי עקיבא וכו'. והוא מד' חכמי יבנה ר"ל בן עזאי ובן זומא. ואלעזר בן מתיא ור' חנניא בן חכינאי. וכן הוא מחשב הדנין לפני חכמים וכן הוא מצוי עם רבי יוסי הגלילי בסנהדרין פרק ד' מיתות וכן בספרא:

חנניא איש אונו בפרק האומר בגיטין כי העלה הלכה מבית האסורין וחולק עם רבי מאיר ועם רבי יוסי והוא מחשב הדנין לפני חכמים בפ"ב ממעשר שני ובמקומות אחרים והם בן עזאי ובן זומא ובן ננס וחנן וחנניא איש אונו. אבל בפרקא קמא דסנהדרין גרים שמעון התימני וחנן התגרי וחנניא בן חכינאי ולא איש אונו ולא בן ננס. ובן עזאי ובן זומא:

רבי חנינא בן אנטיגנוס הכהן בתוספתא אומר אמר חנינא בן אנטיגנוס מכיר הייתי בחכים בחליל ובבכורות בפרק עד כמה כי רבי יהודה ורבי יוסי איסתפקא להו מילתא בטהרות שדרו רבנן לגבי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס אמרו ליה ליעיין מר ביה אשכחוהו דיתיב וקא מינטר טהרות איתיב רבנן מדידיה גבייהו וקאי איהו לעיוני ביה אתאן אמרו ליה לרבי יהודה אמר להו אביו של זה ביזה תלמידי חכמים ואף הוא מבזה תלמידי חכמים אמר ליה ר' יוסי כבוד זקן יהא מוכח במקומו אלא מיום שנחרב ביהמ"ק נהגו כהנים סלסול בעצמם שאין מוסרין לכל אדם פירש"י ביזה אגב ריתחיה קאמר ולא היה כבוד זקן האב והבן סלסול מעלה ורבי חנינא בן אנטיגנוס כהן היה ונראה בתלמוד ובספרא שהוא בזמן ר' עקיבא ור' ישמעאל גם אמר במס' נדה בפרק המפלת נראין דברי רבי מאיר:

רבי חנניא בן עקביא נוסחא אחרינא בן עקיבא בתחלת ערכין ובפ"ח דכתובות הוא ור' יהודה לפני ר"ג וכן בברייתא בפ' י"ד דיבמות ובשבת בפרק אין טומנין עם ר' ור' יהודה ובסוף מועד קטן כשמת בנו של רבי יהודה הוא היה תורגמן לפני ר"י:

רבי חנניא בן עקשיא הוא בסוף מסכת מכות ושם מאמרו הנפלא שרצה הקב"ה לזכות את ישראל וכבר פירשו כל החכמים מאמרו המופלא כי הוא דומה למה שאומר ר' יוסי בן קיסמא לר' חנניא בן תרדיון כי בשביל מצוה אחת לשמה זוכה לחיי העוה"ב וגם הביאו זה המאמר בסוף מסכת אבות אבל אינו מקומו כמו שאמר הרמב"ם ז"ל אלא במסכת מכות והובא מאמרו בסוף אבות כי אין אומרים קדיש על המשנה כי אם על ההגדה כדאמרינן אמן יהא שמיה רבא דאגדתא וכן כתב שם הרמב"ם וכן מנהג כל ישראל אבל עדיין לא בא לידי לאיזה זמן הוא ובב' מקומות בתוספתא חנניא בן עקשיא זה על דברי ר"ע. גם מצינו בכריתות ג' חכמים גדולים הא' שאמרנו למעלה ר' חנניא בנו של ר' יוסי הגלילי בפרק חמישי דחולין וחנניא בן אחי ר' יהושע בן חנניא שילא חוצה לארץ לבבל ולנהר פקוד ועבר שנים והיו עמו ר' יצחק ור' נתן ושלח לו רבן גמליאל אגרות שלא יעבר השנה חוצה לארץ בירושלמי. וכן חנניא בן אחי ר' יהודה בפ' אמר להם הממונה ובפ' המפלת בנדה כי הורה הלכה חנניא בן אחי ר' יהושע ובא ר' יוסי הגלילי וספר לר"ג ושלח ר"ג לר' יהושע הבא בן אחיך וכו' ונתגלגל הדבר בדרך ע"י כלת רבי חנינא כי משם רבי יהושע אמרה ושלח לו ר' יהושע לר"ג מפי הורה חנניא. אמר אביי שמע מינה צורבא מרבנן דאמר מילתא לימא בה טעמא דכי אדכרו ליה מדכר שאמר: המפלת כמין נחש אמו טמאה הואיל ועיניו דומות לשל אדם עגולות:

רבי

אות ט

רבי טרפון הכהן העשיר רבו של ר' יוסי הגלילי וכמו כן לר' עקיבא אבל ביבמות פרק האשה וכן בפרק הכותב פסק כרבי עקיבא שהוא חבר לר' טרפון וכן הרמב"ם ז"ל ובפרק קמא דבכורות ר' יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה קמיה דר' טרפון ואני תמה מזה כי ביום שמת ר' עקיבא נולד רבי ור' טרפון קדמון מרבי עקיבא שהיה כמו רבו שחיה שנים רבות ועוד בפ' ו' ממסכת שמחות כשמת ר' שמעון בן יהוצדק באו ושאלו לר' טרפון וזה היה רבו של ר' יוחנן וכבר הארכנו בו בכהנים ובפ' עד כמה בבכורות הלכה חמורך טרפון פירש רש"י הפסדת חמורך שיתננו לבעל הפרה בשביל הפרה ובתוספות בסוף חגיגה שהיה אוכל תרומה ובפרקא קמא דיבמות פירש"י כי היה מבית שמאי ורא"ה לדברי רש"י כי בפרקא קמא דברכות הטה לקרות כדברי בית שמאי :

אות י

בזה האות ובאות השי"ן רוב שמות החכמים והסי' להנחיל אוהבי י"ש אוי"ש לי רב . וכן הוא מנין העולמות שיורשין הצדיקים כדאיתא בסוף מסכת עוקצין שאמרו ריב"ל ואע"פ שהוא אמורא הביאו שם מאמרו המתוק ואולי כי אמרו לפני ר' וכתבו בשמו כי ר' יהושע בן לוי גדול מרבי יוחנן ורבי יוחנן קרא לפני רבי :

רבי ידוע הבבלי בפרק השוכר את הפועלים תלמיד רבי מאיר :

יהושע בן פרחיה הנשיא אשר ברח לאלכסנדריא של מצרים רבו של רבי שמעון בן שטח וכבר הארכנו בו למעלה ושהיו בזמנו החשמונים :

רבי יהושע בן הגניא אשרי יולדתו וכבר אמרנו משם הירושלמי דיבמות פרק ראשון שאמו כשהיתה מעוברת היתה הולכת לכ"ד מדרשות שיתפללו על העובר שיהיה חכם וזהו אשרי יולדתו והוא תלמיד ריב"ז ואב ב"ד של ר"ג הנשיא והוא לוי ומשורר במקדש כבר זכרנו כל זה . ובתחלת כדה כי אחר פטירת ר' אליעזר קיים דברי רבי אליעזר וכן אמר בסוף גיטין אין משיבין הארי אחרי מותו לרבי אליעזר ובסוף חגיגה שאמר בושני מדבריכם ב"ש וכו' ונשתטח על קברי ב"ש ואמר נעניתי לכם עצמות ב"ש ואמרו שכל ימיו הושחרו פניו מפני תעניותיו :

רבי יהושע בן הורקנוס אולי הוא אחיו הקטן של ר' אליעזר בן הורקנוס כי הוא היה ביום שמינו את ר' אלעזר בן עזריה ואז ביום ההוא היה ר' אליעזר בלוד והיה לפני רבי יהושע בפ"ה דסוטה הוא ורבי עקיבא וקרא רבי יהושע לרבי יהושע בן הורקנוס תלמיד תלמידו של ריב"ז לר' עקיבא מפני כבודו קראו תלמיד ריב"ז אע"פ שהיה תלמיד תלמידו כמו זה :

רבי יהושע בן קרחה הקרח רבו של רבי והוא בן רבי עקיבא שהאריך ימים כפל שנותיו של רבי שהאריך ימים כמו רבי עקיבא והיה יושב עם רשב"ג אביו של רבי וכבר פירשנו דבריו למעלה בדורות . ובפ' שואל התוספות משם ר"ת מאריכין בראיות חזקות דלא הוה רבי עקיבא אביו אלא איניש אחרינא היה שמו קרחה וקרחה הוא שם אדם כמו קרח . ונולד הרבה קודם רבי יהושע בנו של ר' עקיבא ובן נראה דהיה לו לומר בן קרח שם תאר אבל רש"י ורשב"ם ובעל הערוך אמרו שהוא בן רבי עקיבא ובברייתא רבי יהודה בן קרחה :

רבי יהושע בן מתיא בזמן רבי ישמעאל והוא פירש ג' דברים לפני ר' ישמעאל ואם כן הוא בזמן שמינו לר"א בן עזריה והם ג' אחים תנאים ר' אלעזר בן מתיא מר' חכמי יבנה ורבי יוחנן בן מתיא בפרק השוכר :

רבי יהושע בן בתירא והוא בן בתירא סתם והם ג' בני בתירא וכלם בעדיות והם ממשפחות הנשיאים שהיו בזמן הלל וכלם ראו הבית ואחר הבית והוא בפרק י"ב דשבת :

רבי יהושע בן לוי הוא מהאמוראים וכן כתב רש"י בפרק כל היד אבל הרב מנאו עם התנאים והוא בסוף המשנה וגם הוא בפרק שנו חכמים שהוא מחובר מברייתות ואעפ"י כי רצוני בע"ה לדבר בו באמוראים נאמר בכאן דבר מה כי הוא היה חכם גדול וחסיד ובסוף פ' המדיר המעשה שנכנס לגן עדן בחיים ושלא היה נשבע וחוזר והוא בארץ ישראל עם בר קפרא וגם היה לפני רבי והיה לוי כדאמרינן בחולין בפרק הזרוע כי ר' מיאשה בר בריה דריב"ל לוי הוא והוא איש גדול בהגדות והלכה כמותו אפי' עם ר' יוחנן ועוד אאריך בזה . ובפרק הגולין בעבור איש אחד שאכלו אריה ג' פרסאות ממקומו של ריב"ל שלא הגין זכותו עליו לא דבר אליהו עמו ג' ימים :

רבי יהודה בן בתירא שהיה בנציבין בבבל ושהיה בזמן הבית ואחר החרבן כבר הארכנו בו בטוב . ובפ' ד' מיתות בירושלמי שהתפללו רבי אליעזר ורבי יהושע בן חנניא על איש א' שיוליד וזכה למיקמה לרבי יהודה בן בתירא אמרו אלו לא עלינו אלא להעמיד את הצדיק הזה דיינו . ובפ"ט דנגעים הרצה דברים ודן לפני ר' אליעזר ואמר לר' יהודה בן בתירא חכם גדול אתה וכן בפרק י"א . והרמב"ן ז"ל בתורת האדם נסתפק אם ר' יהודה בן בתירא הוא רבי יהודה בן תימא בעבור שאמרו דבר אחד ונא נהירא לי כי הירושלמי לפעמים לוקח תנא אחד שלא לקח הבבלי כמו מעשה בר' יוסי הכהן שמתה אשתו וכו' . ובירוש' אומר רבי טרפון כאשר כתוב בספר המגות . וכן בפ' מי שהיה טמא או בדרך רחוקה המשנה . וזכר ר' יוסי שהוא בן חלפתא והברייתא שם . וזכר ר' יוסי הגלילי כי שניהם בדעת אחד וכן בתוספתא דפסחים

דפסחים בפרק ח' וזכר ר' יוסי ור' יוסי הגלילי כדעת אחת. ואולי מכאן כמו זה טעה בעל דורות עולם כי אמר כי ר' יוסי הכהן תלמיד ריב"ז הוא ר' יוסי הגלילי וכן ר' יוסי סתם בן חלפתא מציפורי הוא בגליל אבל ר' יוסי הגלילי לא רבי ינאי בבבן ולא רבי יוסי סתם:

יהודה בן טבאי חבירו של שמעון בן שטח מהזוגות ואם הוא אב ב"ד או נשיא היה ספק והיה חסיד גדול כבר דברנו בו למעלה:

רבי יהודה הכהן חבירו של ר' יהודה בן אבא בפ"ו מעדיות והוא מהכת הראשון

אחר החרבן ונסתפק לי אם הוא בנו של ריב"ז הכהן כי כבר ידעת למעלה כי רבי יהודה היה שמו של בנו של ריב"ז:

רבי יהודה בן אבא הוא חבירו של רבי יהודה הכהן והוא מהכת הראשון אחר החרבן

וכבר נסתפק לי אם זה רבי יהודה בן בבא כי הכל שם אחד וזמן אחד:

רבי יהודה בן בבא הסומך שאלמלא הוא בט.ו דיני קנסות מישראל זכן הסמיכה. והסמיכה לאו דוקא ביד כמו שעשה משה ליהושע אלא אפילו בדבור בלבד די שיאמר אני סומך אותך תהיה סמוך. וזה התבם כל עמיתו כיצד סמך חמשה זקנים ר"ל ר' מאיר ור"א בן שמוע ור' יהודה ור' שמעון ור' יוסי. ויש אומרים שסמך לר' נחמיה ג"כ וסמך לר' יהודה בר אלעאי שאמרנו חסיד כמוהו שלא חטא מימיו. וכל מעשה בחסיד אחד הוא רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה בר אלעאי. וזה ר' יהודה בן בבא גהרג בג' מאות מלים בין אושא לשפרעם וכלו בארוכה בפ' קמא דסנהדרין ועבודה זרה ושלא חטא כל זה בקמא בפרק הגוזל קמא ובתמורה והוא מעשרה הרוגי מלכות. וזכור הוא לטוב:

רבי יהודה בן תימא. כבר הזכרנו למעלה כי הוא מעשרה הרוגי מלכות ואמר על דברי ר' עקיבא הוי עז כנמר. ויש אומרים כי הוא לא היה מעשרה הרוגי מלכות כ"א ר' אלעזר בן דמא ונקרא בן דמא:

רבי יהודה בר אלעאי. הוא ר' יהודה סתם רבו המובהק לר' אלעזר בן עזריה והוא ג"כ נאמר עליו מעשה בחסיד אחד ראש המדברים והוא סתם ספרא שהוא תורת כהנים וכבר דברנו למעלה כו' ובסוף ראש השנה א"ר יהודה גרסינן ולא אמר לו ר' יהודה שהרי לא ראהו מימיו לרבן יוחנן בן זכאי:

רבי יהודה הנשיא הקדוש והעניו וירא חטא. הנשיא משבט יהודה מצד אמו. ומצד אביו מבנימין כדאיתא בב"ר פרשת ויזכור אלהים את נח והוא ר' סתם כבר דברנו בו למעלה מה שצריך לכוונת הספר כי עשה המשנה והרבין תורה בישראל ועליו אמר דניאל כי בזמן שהמשכילים יכשלו בחרב ובלהבה שהם עשרה הרוגי מלכות אמר

עוד ובהכשלם יעזרו עזר מעט זה היה רבי שהקים את התורה ועשה טובות לישראל כאשר אמרנו והוא נר המערבי הז' להלל כאשר דברנו למעלה וזכור לטוב. ובסוף תרומות כתב הרא"ש שרוב החכמים אוכלים על שלחנו של ר' כדאיתא בפרק כיצד מעברין ידאון נשריא לקינהון וכן בפרקא קמא דבתרא שפתח אוצרותיו:

יוחנן כהן גדול שעשה תקנות רבות והוא הנזכר בתפלות יוחנן בן מתתיה זה הזכיר הרמב"ם בפ"ו אבל בתפלות אינו אומר כי אם מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו ר"ל יוחנן שנקרא חשמונאי ואם כן היה אביו של מתתיה ובן הוא אומר ביסוד עולם כדברי. וכן בפרקא קמא דמגילה שמעון הצדיק ומתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו שעמדו לישראל בימי יונים. והיה צדיק והוא תקן הדמאי כי שלח בכל ארץ ישראל והיו נזהרין על תרומה גדולה שהיא לפחות אחד מששים שנא' ששיתם האיפה מחומר החטים והחומר שהוא הכור עשרה איפות וא"כ הוא א' מששים ומדה אמצעית תרומה תרי ממאה. ובעבור שהוא עון מיתה היו נזהרים אבל מעשר ראשון לא תיקן דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכן מעשר עני אבל מעשר מן המעשר שהוא לכהן הוא נחשב כתרומה וזה נוס לכל אחד שיוציאו אחד ממאה וזהו הדמאי על ספק אם נתעשר אף על פי שרוב עמי הארץ מעשרין. וכן מעשר שני לא פטר כי בעליו יאכלוהו בירושלים ויוציאו מעשר שני וכן העביר וידוי מעשר שני כי איך יאמר עשיתי ככל אשר צויתני והוא לא עשה כסדר. וכן ביטל בשול המועד קול הפטיש מירושלים וזה לא הביאו המפרשים כי נראה לכם כפי האמור במועד קטן שזה מותר אם אין לו מה יאכל אבל יוחנן ששימש בכהונה גדולה והיה זקן מאד. ולבסוף נעשה צדוקי הוא בן בנו של מתתיה. יוחנן בן שמעון בן מתתיה והוא הורקנוס הראשון והוא הנקרא ינאי ובסוף התנאים בעז"ה אאריך בזה. וזה יוחנן הצדיק עשה שתי פרות כדאיתא בפ"ג דפרה. ועוד ביטל המעוררין שהיו אומרים עורה למה תישן. ועוד ביטל הנוקפין שסידר טבעות של ברזל להפיל השוורים לארץ לשוחטן לקרבנות:

רבי יוחנן בן זכאי הכהן. שחיה ק"כ שנה והיה גדול עם קיסר ושאל יבנה וחכמיה והרופאים שרפאו לר' צדוק והוא היה נשיא ישראל והוא תלמידו של הלל הזקן ושמאי ובנו נקרא רבי יהודה והיו לו ה' תלמידים. ובפרק עושין פסין ברייתא שנסדרה במדרשו כמו תוספתא דר' חייא וכבר הארכנו למעלה בזה ומשמת בטלה זיו החכמה:

רבי יוחנן בן נורי בזמן ר' יהושע ורבי אליעזר והוא חולק עם ר"ג בקידוש החדש אבל אחר שמת רבן גמליאל רצה ר' יהושע לבטל דבריו זה עמד כנגדו ופסק ההלכות כרבן גמליאל כדאיתא בפרק בכל מערבין ובפרק ז' דתרומות בתוספתא

בתוספתא מעשה שהלך ר' יוחנן בן ברוקא אצל ר' יוחנן בן נורי לבית שערים. וגם היה חבר לר"ע לפני רבן גמליאל שלקה על ידו כדאי' בערכין:

רבי יוחנן בן בג בג הוא בן בג בג סתם וכבר פירשנוהו באות הבי"ת:

רבי יוחנן בן מתיא כבר אמרנו כי הם ג' אחים וזה בפ' השוכר במשנה שאמר לבנו אפילו אתה עושה להם כסעודת שלמה וכו' והם כלם בימי רבי עקיבא ובן עזאי ובן זומא:

רבי יוחנן בן ברוקא. חברו של ר' אלעזר חסמא שהלכו לקבל פני ר' יהושע בפקיעין בזמן ר"א בן עזריה והוא אביו של ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא חבירו של רבי:

רבי יוחנן בן גדגדה הלוי ושוער במקדש ואוכל כל ימיו חולין על טהרת הקדש שזה חמור יותר מאוכל חוליו בטהרה כדאיתא במסכת פרק אין דורשין והיה חכם גדול במספר ובתכונה והיה במקדש עם ר' יהושע בן חנניא המשורר והיה חבר לר"א בן חסמא ורבן גמליאל מינה אותם בישיבה כדי שיהיה להם מזון ואף כי בספרי אומר כי לרבי יוחנן בן נורי היה זה אבל בהוריות כן נראה ובני כתו או בני אחותו היו אלמים אבל היו שומעין ורבי התפלל עליהם ודברו והיו יודעים כל התורה. גם בברייתא רבי יהודה בן גדגדה תלמיד רבי אליעזר:

רבי יוחנן הסנדלר חבר רבי מאיר ור' יהודה. ובפרק מי שמתו רבי יוחנן הסנדלר תלמידו של ר' עקיבא והיה עושה סנדלין וסמכו ר' עקיבא בקטנותו כאשר פירשנו:

[רבי יוחנן אחיו של ר' יוסי בן המשולם ס"פ הניזקין. עתי או יוחאי אביו של ר' שמעון הידוע, יעב"ץ]:

רבי יוחנן בן ישוע בן אחיו של ר' עקיבא פ"ג דידים אמר כדברי בן עזאי וזה הוא ידוע בזמן ר' עקיבא וא"כ אשה אחרת נשא ר' עקיבא שהוא היה שנים רבות וא"כ לפחות ג' נשים היו לו בת כלבא שבוע וזאת ואשת טורנוסרופוס שר יונים שנתגיירה:

רבי יוחנן בן החורנית. שהיה בזמן הבית והלכה לבקרו זקני בית שמאי וזקני בית הלל בסוכה ותלמידו היה ר' אלעזר בן צדוק כדאיתא בפ"ק דיבמות בסופו:

רבי יונתן והוא בפ"ד דאבות ובאבות דרבי נתן ר' יונתן בן יוסף וכן בתוספתא ויש גרסא ר' יוחנן וטעות הוא בודאי. ובפרק המקשה נראה כי ר' יונתן בזמן בן עזאי ור' עקיבא. וכבר פירשתי אותו כי הוא בזמן ר' חבירו של רבי יאשיה. וכן יש בברייתא רבי יונתן בן בתירא שעלו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לעליתו:

[יונתן אחיו של רדב"ה נקרא בכור שטן (יבמות יז):

יונתן הקיטוני. ר' יונתן בן שאול פ' בן סורר, ונ"ע בסי' שאחר זה יונתן אהי ר' יוסי בן המשולם, יעב"ץ]:

רבי ינאי הוא קדמון ובניו תנאים ר' דוסתאי בר ינאי ור' אלעזר בר ינאי. ואל יעלה בדעתך כי זה ר' ינאי רבו של ר' יוחנן כי הוא מהאמוראים הראשונים וזה בזמן ר' עקיבא ורבי מאיר. ובתלמוד בר בריה דר' ינאי סבא בא לפני ר' ינאי רבה וזה דרבי ינאי רבה רבו של ר' יוחנן. ובפ"ד דנדרים בר ברתיה דר' ינאי סבא אתא לקמיה דרבי ינאי רבה כי רבי ינאי רבה רבו של ר' יוחנן:

אבא יוסי חליק ופרי איש טבעין. חליק ופרי פירש הערוך כינוי לשם מקומו אבל הרמב"ם ז"ל פירש חליק ופרי הוא כינויו וטבעין שם מקומו והוא מבית הלל ופירש הלכה כבית הלל ובי יותן מים על זרע עד שיתכוין ליתן ודבי יהושע אמרה משמו. וכבר ידעת כי אבא הוא דרך כבוד כמו רבי ויותר כמו אבא שאול ובספרי רבי חנינא איש טבעין:

אבא יוסי בן חנן בפ"ב דמדות ונראה בזמן ר' אליעזר בן יעקב ואבא שאול בן בטנית אומר משמו בסוף פרק מקום שנהגו. ובסוף פ"ב דיבמות אומר משום ר"מ אבא יוסי בן חנן ולא הזכירו הרב ואמר בפ"ו דשקלים משם הירושלמי שמו של זה התנא שאמר י"ג שערים היו במקדש ולא זכר הרב שאבא יוסי בן חנן אמר בפרק ב' דמדות ומשם למד הירושלמי:

יוסי בן יועזר איש צרדה. חבירו של יוסי בן יוחנן איש ירושלים והוא נשיא וכהן וחסיד והוא תחלת הזוגות והיה עד זמן ינאי מלכא בפ' יש נוחלין והוא תימה. וקבל מאנטיגנוס ומשמעון הצדיק כאשר פירשתי למעלה והדיר נכסיו לשמים שלא היו בניו נוהגין כשורה בפרק יש נוחלין ואין הלכה כי אפילו לשמים אסור להעביר הנחלה וכו':

רבי יוסי הכהן חסיד. תלמיד ריב"ז ויודע במרכבה כבר פירשנו אותו ואמרנו כי אין זה רבי יוסי הגלילי כאשר חשב בעל דורות עולם ובסוף מועד קטן שמתה אשתו ואמר לאחותה בבית הקברות לכי ופרנסי בני אחותך ר"ל שנשא אותה מיד ביום ההוא אע"פ שהיא היתה אבלה ג"כ כמוהו ואיגה חייבת בבנים כיון שהוא חייב וכו'. אבל לא בא עליה עד ל' יום חדש שלם. אבל בירושלמי גורס ר' טרפון ולא ר' יוסי כמו שאמרנו ושניהם כהנים. ובפ"ק דשבת ר' יוסי הכהן חסיד לא נתלה כתב ידו ביד גוי מעולם וכן בתוספתא י"ו:

רבי יוסי הגלילי כבר פירשנו בו ור' אליעזר בנו עשה ל"ב מדות לתורה ל"ב חכם ליתינו ורבו של ר' יוסי ר' טרפון והוא מד' זקנים שנכנסו יום שמת ר' אליעזר והם רבי אלעזר בן עזריה ור' טרפון ור' עקיבא. והיו לו ג' בנים. הרשום הוא ר' אליעזר בנו באגדה. ור' חנינא ור' ישמעאל בניו של ר' יוסי הגלילי בברייתא. ובפ' אלו נערות אמר הרא"ש ז"ל כי הוא חבר ר' עקיבא. ובב"ר פ' י"ז כי נשא ר' יוסי הגלילי בת אחותו והיתה

מבזה אותו וגרשה והיא נשאת לאיש אחר והיתה עניה ופרנסה רבי יוסי ומבורך לא תתעלם :

יוסי בן יוחנן איש ירושלים חבירו של יוסי בן יועזר הכהן אבל זה לא נזכר לכהן אעפ״י שבפ״ז כשכתב הרב שמות החכמים ששמש גדול תרגן ור׳ אמר שם יוסי בן יועזר יוסי בן יוחנן כהן גדול. ונראה לי שהוא טעות בספרים שהוא ר״ל יוסי בן יוחנן ובן יוחנן כהן גדול ומיוחנן ליוחנן דלג הסופר וכבר ידעת מעלתם שאמרו בטלו האשכולות ר״ל איש שהכל בו. ומהם התחילה המחלוקת במשנה בסוף ימיהם לסמוך על הקרבן בי״ט ושלא לסמוך והיה זה על דברים שהם מדרבנן ואחרתי לכתבן כי כיון שכתבתי יוסי בן יועזר הכהן וחסיד כתבתי בסמוך רבי יוסי הכהן וחסיד והוכרח לי מהטעם שאמרתי לכתוב רבי יוסי הגלילי :

יוסף קטנותא בסוף סוטה משמת יוסף קטנותא שהוא תמציתן של חסידים ופי׳ הרמב״ם ז״ל קטנותן של חסידים בכללם שרשם לפי ששרש הדבר ותחלתו קטן. וא״כ יהיה אחר ר׳ יוסי הכהן ור׳ יהודה בן בבא ור׳ יהודה בר אלעאי כי היו חסידים אבל אין זה מכלל חכמי המשנה כי אין לנו מעשה ממנו ולא דרשה והלכה אבל טוב הוא לזוכרו וזכות הוא לנו. ובירושלמי פ׳ המניח כי יוסף קטנותא בוא יוסף הבבלי יוסף בן יהודה חבר רבי ואם כן הוא מהמשנה ר׳ יוסף בן יהודה איש כפר הבבלי והוא יוסי איש הוצל והוא איסי בן גור אריה הוא איסי בן גמליאל הוא איסי בן מהללאל ומה שמו איכי בן עקביא שמו כדאיתא בפרק ערבי פסחים וכן פירשו התוספות בפרק בנות כותים :

יוסי בן חוני בפ״ק דזבחים ושמעון אחי עזריה חולק עליו וא״כ יהיה מזמן הבית באחרונה :

רבי יוסי בן קיסמא אוהב התורה ולא כסף וזהב והיה מכובד עם שרי המלכות והוא מת זקן מאד וכבדוהו מאד במיתתו והיה בזמן הבית ואחריו והוא נתן אות על ביאת המשיח וביום שמת אמר לר׳ חנניא בן תרדיון בעבור המצוה שעשה במעות פורים שנתחלפו לו כי יהיה חלקו לעולם הבא ואמר לו כבר ידעת שזאת האומה מן השמים המליכוה ושלא יעסוק בתורה בעוד שיהיה השמד ולא שמע לו ואמר אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר מן השמים ירחמו תמיהני אם לא ישרפוך ולספר תורה באש וכך היה בימי רבי תפסו לרבי חנינא בן תרדיון :

רבי יוסי איש דורמסקית. תלמיד רבי אליעזר הגדול והוא מדמשק. תרגום דמשק דורמסקית. וביום שמינו לר׳ אלעזר בן עזריה לנשיא הוא היה שם ובא ללוד לרבו כי הוא לא היה שם מפני הברכה שברכוהו שהיה מרוחק מהחכמים עד יום מותו. ואחר מותו התיר אותו ר׳ יהושע וכשהלך ללוד זה ר׳ יוסי סיפר לו המעשה שהסכימו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ואמר שהוא הלכה למשה מסיני סוד ה׳ ליראיו כדאיתא במסכת פ׳ ד׳ מידים. ובתחלת חגיגה בגמרא אומר שכעס עליו ר׳ אליעזר ושלאו עיניו וקלם בידיו וא״כ נתרצה לו והתפלל עליו וחזרו עיניו למקומם :

רבי יוסי סתם הוא בן ר׳ חלפתא כדאיתא בפרק כל כתבי וחבירו של ר׳ שמעון ור׳ יהודה וגם מרבי מאיר ורבי אלעזר בן שמוע ובפרק ב׳ דיבמות אמר ליה ר׳ יוסי לאליהו והוא היה חסיד מאד והיו לו חמשה בנים חכמים ומת לו בן בחייו שמו רבי חלפתא וכבר דברנו למעלה מה שצריך לכוונת הספר :

[ר׳ יוסי בן יהושע בנדה (כ״ד). רבי יוסי בן פרידא עיין ספ״ק דעירובין (י״א).

ר׳ יוסף בזמן ר״ג שם ע״ב, ועפ״ז] :

רבי יוסי בן משולם בפרק ד׳ דתרומות הוא על דבריו של ר׳ אליעזר ור׳ יהושע ונראה כי הוא זקן מאד ובפרק אלו טריפות חולק עם ר׳ שמעון בן אלעזר תלמיד ר׳ מאיר בגלגלת. והוא העיד הלכה משום יונתן אחיו שאמר משום ר׳ אלעזר חסמא בסוף פ׳ הניזקין וכן פ״ה דדמאי בתוספתא ואמרו עליו כי הוא קהלה קדושה והיה קודם מזמן רבי. ונקרא קהלה קדושה יש אומרים כי יגעים בתורה בחורף ובמלאכה בקיץ. וי״א שהיו משלשים היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה. אבל החסידים הראשונים ט׳ שעות לתפלה. אבל רבי שמעון בן מנסיא אינו מקהלה קדושה כמו שנראה בפרק אין נדין ביום טוב מדברי רש״י וקושיותיו וכפי פשט ההלכה. אבל בסוף ספר כריתות לרבי שמשון נראה שאינו חוזר קושיי מיניה טובא אלא לר׳ מאיר. רבי שמעון בן מנסיא וחבריו אמרו הלכה כרבי מאיר והיכהו קושיי ר״ל מר׳ מאיר. ולירושלמי נראה כי הירושלמי בפ״ב דמעשר שני אומר כי רבי שמעון בן מנסיא ורבי יוסי בן משולם הם עדה קדושה. אבל הראיות מרש״י חזקות שהרי ר״ש בן מנסיא בזמן רבי וחולק עמו בבכור וכן באבות אמרו ז׳ מדות שמנו חכמים לצדיקים נתקיימו ברבי ובבניו. וכן ר׳ יוסי בן משולם חולק עם רשב״א תלמיד רבי מאיר כמו שאמרו אבל כפי הירושלמי שניהם עדה קדושה ויהיה רבי מאיר זקן מהם :

רבי יוסי בן החוטף אפרתי בפ״ג דכלאים תלמיד רבי ישמעאל ואומר בירושלמי כי רבי מאיר קרא עם רבי ישמעאל בתחלת חייו של רבי ישמעאל ורבי יוסי בן החוטף בסוף ימיו וידע יותר האמת וכן הביא ג״כ בעל הליכות עולם בסוף ספרו :

רבי יוסי בר יהודה חבירו של ר׳ והוא בנו של ר׳ יהודה בר אלעאי כדאי׳ בסוף פרקא קמא דעירובין ובפ״ה דנדרים רבי יוסי ובנו של רבי יהודה והוא צוה לרב ג׳ דברים :

רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי. הוא נזכר בפ״ד דאבות על דברי אלישע בן אבויה. ועתה לא ידעתי לברר יותר והייתי אומר כי הוא ר׳

ר' יוסי בן יהודה האמור קודם זה אלא שהרמב"ם הביא שניהם. ובברייתא ר' יוסי בן יהודה הוא יוסי הבבלי חבירו של ר' הוא יוסי קטנותא של חסידים בירושלמי:

רבי יוסי בן חלוקה אדם חשוב וחכם בזמן רבי אליעזר ור' יהושע ואינו מן המשנה:

רבי יעקב כבר אמרנו כי הוא בן בתו של אלישע אחר וזה החזיק בכל מקום מיי העוה"ב בסוף חולין ובקדושין ולכן נראה כי הוא האמור באבות שדבר גם בזה ר"ל בחיי העוה"ב. ויש אומרים כי הוא אביו של רבי אליעזר בן יעקב ולא נהירא שלא מצאנו זה וגם לא אמר ר' אליעזר בר יעקב ועדיין נשאר לי ספק אם הוא ר' יעקב דכפר חטיא גם בברייתא חכם גדול וקדוש תלמיד רבי עקיבא ורבו של ר' הוא:

רבי יעקב בן קדושאי. נ"א בן קורשאי והוא הנזכר בהוריות במעשה דרשב"ג עם ר' מאיר ורבי נתן ורבי יעקב סתם הוא רבו של ר' יהודה הנשיא בסוף פרקא קמא דגיטין:

יועזר איש הבירה מתלמידי שמאי ואמר שאלתי את רבן גמליאל הזקן עומד בשער המזרח בפרק ב' דערלה:

[רבי יעקב בר אחא וגדול הדור שעמו ומנו רבי (מ"ק כ"ב) ונראה שהוא נקרא כך בדור שאח"ז כמ"ש בשבת (ל"א) כמ"ש בס"ד בפא"ת וביבמות, יעב"ץ]:

רבי יקים איש חדיד הוא בזמן רבי יהושע והוא בעדיות:

[ר' ירמיה הוריות ח' ע"ב, יעב"ץ]:

רבי ישבב הסופר בפרק ב' דחולין במשנה. ובכתובות כי הוא חבירו של רבי עקיבא וכן במקומות אחרים על ענין החומש לצדקה. ובתוספתא בפ"ב דחולין אמר ליה ר' ישבב לרבי עקיבא אי אתה זכור שהיה רבי יהושע שונה כל שנתנבלה בשחיטה נבלה ומטמאה במשא קודם שחיטה טריפה ושחיטתה מטהרתה וחזר ר' עקיבא לדברי ר' ישבב והש"י בפ"ב דחולין ישבב וכו' הוא בראש השנה גבי משמרות ואם כן הוא ישבב שם המשמרה הי"ד. והוא מי' הרוגי מלוכה חכם גדול והרגוהו בזמן ק"ש כשהוא אומר ועשו להם ציצית והיה בתענית והשליכוהו לכלבים ולא הוספד ולא הוקבר והיה כמשה חוץ מהנבואה אשריו:

רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול חכם וחסיד והרואהו בחלומו יצפה לחכמה והוא מהרוגי מלכות והפשיטו עור קרקפלו בחייו מפני יופיו ופלאו כשהוא קטן רבי יהושע ברומי וזה הורה הוראות בישראל ושופט מואם בבצע מעשקות בראשית הגז כדאיתא בכתובות וכבר זכרנו אותו אבל אינו מן המנין אע"פ שהביאו הרמב"ם בפרק הד' בחבירות כיון שלא מצאנו אותו במשנה:

רבי ישמעאל זה רבי ישמעאל חבירו של רבי עקיבא וכן נראה בזבחים וכן ביומא וכבר הארכנו בזה נשאר ספק בידנו אם הוא כהן ובמכות כתב רבינו תנחום רבי ישמעאל נראה תלמיד רבי יהושע שכן שאל בגבינות ונקרא תנות מזוינת והוא פותר חלומות. ובר קפרא שאל ממנו ואולי זה של בן קפרא הוא רבי ישמעאל בר' יוסי וכן נראה והתלמוד מלא הלכות תאנא דבי רבי ישמעאל וכו':

ר' ישמעאל בר נחמיה כבר ידעת כי ר' נחמיה הוא חבר ר' מאיר שסמכו ר' יהודה בן בבא לדעת רב אויא. נטה המחלוקת שיש אם ר' נחמיה הוא רבי נהוראי וכו' וזה רבי ישמעאל בדורו של רבי:

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא הוא חבירו של רבינו הקדוש בזמן רשב"ג אביו עם רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי:

ר' ישמעאל ברבי יוסי חבירו האהוב של רבי ובבית דינו והוא שמן וכבד מאד חבירו של ר' אלעזר ברבי שמעון שמן וכבד כמוהו כבר הארכנו בו למעלה ובפרק י"ב מיבמות אמר אני ראיתי את רבי ישמעאל בן אלישע וזה תימה אפילו לרבי יוסי אביו ומצאתי שם בתוספות שהיה נכדו של ר' ישמעאל בן אלישע כשם זקנו ובפרק אלו מציאות שעשה לפמה"ד נהקם תקים עמו:

רבי ישמעאל בן פאבי כהן גדול וחסיד משמת בטלה זיו הכהונה ובת קול יצאה עליו יכנס תלמידו של פנחס והיה כהן גדול עשר שנים ועשה פרה אחת:

[ר' ישמעאל בן רא"ב"ע (יומא פ"ה), יעב"ץ. באות יו"ד של האמוראים הבאתי שם אשה דמשנה, יעב"ץ]:

אות כ

כבר ראית כי באות היו"ד יש כמו כ' חכמים לדיקים בקרבה ובאות זה יש אחד לבד והוא בן בוכרי והוא בפרקא קמא דשקלים בזמן ריב"ז והוא העיד ביבנה בן בוכרי פירש בערוך שם אדם עושה בברה ובפ' התכלת גרים העיד בוכרי בברייתא וא"כ לא יהיה שום חכם בכ"ף מאזנים:

[כהן שם איש (יבמות כ"ה). כרנבו שם אבוה דאמיה דאאע"ה ס"פ הספינה. יעב"ץ]:

אות ל

רבי לויטס איש יבנה בפ"ד דאבות הוא איש ראש ביבנה עיר החכמים וזכל שכן חולה ולא ידעתי עד עתה באיזה זמן הוא והוא בפרקי ר' אליעזר בפ' נ"א:

[לוגה ספ"ג דיומא (ל"ח ע"א) רבי ישמעאל בן לוגה. לוי הסדר יומא (פ"ה א). לקוניא אבי ר"א פ' הפועלים. לכלובית שם אשה ספ"ט דנדרים, יעב"ץ]:

אות מ

הגה"ה אמר פ"ם מונבז הוא בפ"ג דשבועות ע"כ:

רבי מיאשה כבר אמרנו כי הוא בזמן האחרונים בבית שני וקבל ממנו נחום הלבלר וכן בתלמוד קראו לרבי מאיר רבי מיאשה כמו לזה החכם כאשר כתבתי למעלה:

[מבוג (זבחים ד"ט ע"ב) רב משמיה דמבוג. מהבאי (יבמות ק"ו ע"א). מונבז חולק עם ר"ע ר"פ כ"ג. ומונבז המלך ביומא ובכ"מ. רבי מנחם בן יוסף (חלק ק"ח). רבי מנחם בר' סימאי בנן של קדושים (פסחים דק"ב ופא"ת דכ"ה). מנימין גר מצרי חבר לר"ע. מנסיא אבי ר"ש הידוע מקושש ס"פ דיבמות. מרתא שם איש ושם אשה מצוי לרוב. מרתא בת ביתוס ובאמוראים תמצא שם איש, יעב"ץ]:

רבי מאיר ונקרא גם כן ר' מיאשה והוא מזרע נירון השר הגדול של קיסר ששלחו קיסר להחריב ירושלים קודם לאספסינוס ושאל לתינוק ואמר ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל והוא אמר בעא קב"ה לכפורי ידיה בההוא גברא ונתגייר ויצא ממנו זה החסיד אור העולם. תלמיד אור העולם הוא ר' עקיבא. ותלמידו אור העולם רבינו הקדוש. וכבר הארכנו בו למעלה ורבי ראה אותו מאחוריו וכן רבינו הקדוש. (הגה"ה אמר ש"ם ככל כתבתי למעלה מה שמצאתי בספר הי' המלכים על ענין נירון קיסר ע"כ). ונקרא אחרים והסימן אחרי"ו ימא"ר נתיב (איוב מ"א) בענין לויתן. ונשא אשה אחרת חוץ מברוריא כדאיתא בתחלת חולין. (הגה"ה אמר ש"ם בענין העיד ר' יהושע בן זרוז בו' על ענין בית שאן ע"כ). והיה רבי מאיר אע"פ שהוא מהחבורה הג' בזמן בת הראשונה שאמר ר' יהושע יפה אמרה ברוריה:

רבי מתיא בן חרש ישיבתו ובית דינו היה ברומי. לדק צדק תרדוף הלך אחר ר' מתיא לרומי ושם מצאו ר' שמעון בן יוחאי ברומי ונראה שהיה זקן ממנו ובמדרש בילקוט פסוק בן פורת יוסף שלא הסתכל באשה כל ימיו ונראה לו השטן כדמות אשה ושימא ר' מתיא את עיניו באש ושלח הקדוש ב"ה לרפאל ורופא את עיניו. וכבר אמרנו למעלה כי היה בארץ ישראל ובשיבא חוצה לארץ קרע בגדיו כדאיתא בספרי ור' אליעזר הגדול היה רבו כדאיתא במעילה ובסוף יומא שלח ר' מתיא בן חרש לרבי אלעזר בן עזריה:

מתיא בן שמואל נוסחא אחרינא מתתיה בתחלת פ"ג דיומא ובפ"ב דתמיד שחלק על תנא קמא שאמר כי די באור הבקר שיהיה מבריק לשחוט התמיד שנקרא יום והוא אמר עד שיאיר כל פני המזרח יותר עד שיאיר בחברון והלכה כמוהו. והיו מזכירין בחברון אעפ"י שגם לצד זה היה המזרח כדי לזכור זכות הקבורים שבחברון בזמן התמיד. ולא ידעתי באיזה זמן הוא מבית שני ונראה כי היה בסוף הבית. והוא היה ממונה על הפייסות ר"ל הגורלות בבית המקדש כדאמרי' ביומא ובפרק ה' דשקלים והוא היה אחד מהט"ו חסידים שהיו ממונין במקדש ולא ידענו אם הוא כהן. כי גם מרדכי שנקרא פתחיה היה אחד מהם שהוא ממונה על הקנים. וכן החסיד רבי נחוניא חופר שיחין ובורות לעולי רגלים מהם. ולבתו נעשה לה נס שנפלה בבור וניצלה כי ראתה זכר של רחלים עם זקן אחד שהוא אברהם ע"ה ואמר לר' חנינא בן דוסא כשקרה לה זה. ואע"פ כן מת בן בנו בצמא וסביביו נשערה מאד כדאיתא בקמא וביבמות:

מנחם חבירו של הלל ויצא לעבודת המלך ונכנס שמאי במקומו לאב בית דין וזה מנחם התנבא על הורדוס שימלוך וכן התנבא שיותר מל' שנה ימלוך שמלך ל"ז שנה. ונתן לו עושר גדול:

מנחם בן סיגנאי הוא בפ"ז דעדיות ונראה שהיה בזמן ר"ג ור' יוחנן בן גודגדה ובתוס' בסוף עדיות כי לר' מנחם בן סיגנאי הושיבו בישיבה לראש על שהעיד ההלכות והיו תמהין עליו וכו':

רבי מנחם זה מוזכר ביומא ונראה כי הוא בנו של ר' יוסי שנקרא וורדימוס כדאמרי' בפרק כל כתבי היינו וורדימוס היינו מנחם והוא מוסיף שם על דברי ר' יוסי אבל יש דוחה לזה שהיה ראוי שיאמר רבי מנחם בנו ובמגלה אומר שהמשנה דברי ר' מנחם בר יוסי סתימתאה שנראה שהוא תנא או זה רבי מנחם המוזכר ביומא הוא רבי מנחם אחר או רבי מנחם בן סיגנאי ולכן לא זכרנוהו והרמב"ם לא הזכירו אבל נראה שאינו רבי מנחם בן סיגנאי שהיה מזכירו בזה השם ולכן נראה שהוא בן רבי יוסי וכן בתוספתא אמר רבי יוסי מנחם בני אומר ואם תרצה הכניסהו בענין המ"ס או בקונטרס חכמים על האחד שנסתפק לנו:

אות נ

רבי נהוראי כבר פירשנו כי נקרא בזה השם ר' אלעזר בן ערך כדאיתא בשבת בפרק אבית בסופו או רבי מאיר כדעת הרמב"ם אבל הפירוש האמיתי כי זהו ר' נחמיה. וכן פירש רש"י בפרק כהן גדול דקיימא לן ר' נחמיה הוא ר' נהוראי וזה האמת וכן נראה בסוף נזיר כי חולק עם רבי יוסי וכן בסוף קדושין חולק ר' נהוראי עם ר' מאיר ור' יהודה וכן בתחלת פ"ב דראש השנה שהלך לאושא בשבת שראה הירח וזה לפני אביו של רבינו הקדוש:

נחום הלבלר ר"ל הסופר תלמיד ר' מיאשה בדור האחרון מבית שני ובפרק ב' דפאה שהיה בימי רבן גמליאל הזקן בלשכת הגזית כי לפחות הוא מ' שנה קודם חרבן הבית כדאיתא בפרק היו בודקין בסנהדרין ובברייתא נחום הזקן ולא ידענו אם הוא זה או נחום המדי כי נחום סתם הוא נחום המדי:

נחום המדי בפרק המוכר הספינה ובפ"ב דשבת ובפ"ה מנזיר ושם אומר במשנה כי היה בזמן הבית

הבית ואחר חרבנו כי אתיר לגוזרות שעלו מן הגולה ומצאו בית המקדש חרב ואמר אלו הייתם יודעים זה הייתם נודרים וכו' ויש בגמרא מי שאומר כי הוא משלשה דייני גזרות שהיו בירושלים :

רבי נחוניא בן הקנה. כבר כתבנו למעלה שהיה בזמן הבית והוא תלמיד ריב"ז ועשה ספר הבהיר הנעלם על סודות הקבלה ונראה שהוא זה ר' נחוניא הגדול תלמיד ריב"ז ששאל לו ר' עקיבא במה הארכת ימים אמר שלא קבל מתנות ולא עמד על מדותיו וותרן בממונו היה שמנית פרוטה לחנוני. אבל שם חזר התלמוד ואמר בפרק בני העיר שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים שלא נתכבד בקלון חבירו ולא עלתה קללת חבירי עמי ותרן בממוני הייתי. אלו הג' מדות לא כראשון ואולי מה שלא קבל מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה שלא לבא להתכבד בקלון חבירו שהיו נותנין לו ולא לחבריו והוא בפ"ד דברכות ובפ"ג דאבות והוא רבו של ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול :

רבי נחוניא בן אלנתן איש כפר הבבלי בפ"ו דעדיות חולק עם ר' אליעזר ועם רבי יהושע נוסחא אחרינא ר' נחמיה ובסוף פרק העור והרוטב אומר על זה ר' נחוניא בן הקנה ונראה שהוא טעות בדפוס ובברייתא ר' נחוניא משום ר' נחוניא הגדול :

רבי נחוניא בן גדגדה בפ"ז דעדיות הוא עצמו ר' יוחנן בן גדגדה שהעדות עצמו אמר בגטין פ"ה ולכן לא הביאו הרמב"ם ובזה אין חשש כי אותיות דדין אותיות דדין כי בכלל נחוניא יוחנן כמו שמצאנו בפסוק יכניה כניהו יהויכין וכבר פי' למעלה כי הוא לוי ושוער במקדש :

רבי נחמיה איש בית דלי ור' עקיבא מצאו כשירד לנהרדעא לעבר השנה ואמר לו ששמע מרבן גמליאל הזקן בזמן הבית כי עד א' כשר לעדות אשה. ואז אמר לו כי ר' יהודה בן בבא אומר כמוהו. ובא רבי עקיבא והעיד זה משמו ושמח רבן גמליאל נכדו של רבן גמליאל הזקן. והוא גם כן נזכר מזמן זקנו רבן גמליאל כמו שמפורש בסוף יבמות ובעדיות בפרק ה' כי עקיבא העיד משמו :

רבי נחמיה בפרק ה' דתרומות ובפ"ג דמעשרות ובפ"ח דשבת ובפ"ד דנדרים חבר רבי מאיר ואע"פ שאמרנו לדעת הרמב"ם ז"ל כי ר' מאיר נקרא ר' נחמיה כבר בררנו זה כי הוא חבר ר' מאיר וסמכו ר' יהודה בן בבא כדאיתא בפ"ק דסנהדרין ושם פירש רש"י כי הוא ר' נהוראי כדקיימא לן בעירובין :

הגה"ה אמר שמואל יש שני נוסחאות בתלמוד האחד נוסחא בתלמוד הראשון אשר הודפס ראשונה ושם כתוב הנוסחא אשר הטעה להרמב"ם וגם לנמשכים אחריו אבל בתלמוד אשר הודפס שנית כתוב שם כזאת הנוסחא לא ר"מ שמו אלא רבי מיאשה שמו ולמה נקרא שמו ר"מ שהיה מאיר וכו' ולא ר' נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו ולמה נקרא רבי נהוראי שהיה מנהיר ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו והכי פירושו שני חכמים גדולים היו ביבנה ולכל אחד ואחד שמו כמיו עלי אור האחד שמו ר' מיאשה וכנו אותו רבי מאיר והאחד היה שמו נחמיה וכנו אותו רבי נהוראי וזהו אשר היה רבי אלעזר בן ערך דאמר הוי גולה למקום תורה דאיקלע ליה ואמר החרש היה לבם (ראה היה) ר' מאיר ור' נהוראי דבר א' הרי מאיר הוא לשון אור ונהורא עמיה שרא והבן ע"כ. ובפירוש אבות פירש כי רבי נהוראי הוא רבי אלעזר בן ערך וכן מזכיר של רבי וגם נחמיה בפרק אלו הנחנקים וסתם מתניתין רבי מאיר סתם תוספתא רבי נחמיה וכולהו אליבא דרבי עקיבא שהם תלמידיו :

רבי נתן הבבלי הוא אב ב"ד חבירו של ר"מ ר' נתן דיינא ונחית לעומקא דדינא וכל אבותיו היו ראשי גולה בבבל והוא הנקרא לפעמים יש אומרים מפני המעשה שהזכרנו למעלה והסימן וכל אשר יש לו נת"ן ואליהו מדבר עמו והוא ור' סוף משנה ואמר לאשה אחת שלא ימול הבן הג' מיד וחיה וקראו לו נתן הבבלי על שמו [1]) :

ניתאי הארבלי חבירו של ר' יהושע בן פרחיה והוא אב"ד והוא מן הזוגות. וארבל שם מקום כשוד שלמן בית ארבל (הושע י') והיא שומרון וי"א כי הוא מקום אחד סמוך לנינוה שנקרא כן ושמו גדול מרבן ובסוף חלה יש ניתאי איש תקוע הביא חלות מביתור ולא קבלו ממנו שהיה בא לה לארץ ובירוש' שהיה אדם גדול וראוי לסמוך עליו ולכן לא קבלו שלא ילמדו לקובעו חובה. וכן שם בן אטיטס (יש גורסין בן אנטיגנוס) ויוסף הכהן וארסטון שהיו כלם אנשי שם וחסידים ולכן הזכרתים : ניתאי הארבלי קבור בארבל בין ציפורי לטבריה :

בן ננס הוא בסוף בתרא מעשה שבא לפני רבי ישמעאל ואמר להם בן ננס וכו'. א"ר ישמעאל הרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס וזה נקרא קודם שנסמך. ובפרק ג' דבכורים רבי שמעון בן ננס חולק עם רבי עקיבא וא"כ הוא חבר לרבי ישמעאל ולרבי עקיבא ואחר שנסמך נקרא בשמו רבי שמעון :

[**נחומא** בן אפקשיון ריש פ"ג דיומא. נחום איש קודש קדשים בקהלת רבה. והוא רבי מנחם בנן של קדושים הנ"ל. נורי אביו של ר' יוחנן. נימוס אחיו של ר' יהושע הגרסי פ' קמא דבכורות ד"י ע"ב. נפשיים הגר פי' נשאין. נקוסא אבי ר' יהודה. רבי נתן בן יוסף נדה ס"א. נביק אחיה דשמשון ס"פ הכפינה. נצבת שם אימה :

[1]) משום שלפעמים מצינו כש"ס וס"ה הלוקים בד"א כגון בכ"פ המביא קמא ובגלל דוכתי להכי הבבלי [illegible] בבי הדדי, [illegible] דבריות [illegible] [illegible] דאמרי מקמי דאכיקי נהו ההרים, [illegible] [illegible] ודרו בהו (ממהו דסוה כ"ג מקמי הבי) בבבלא היתני במניהו וקי"ל, יעו"ש.

אימה דדוד המלך עליו השלום שם; יעב"ץ]:

ניקנור שהיה בזמן בית שני ותימה על הרב למה לא הביאו בכלל מהאנשים אשר נזכרו על שם מעשה כמו שהביא בתחלת שבת לחנניה בן חזקיה בן גרון שעלו בעלייתו ב"ש וב"ה וכן אבא שאול בן בטנית בסוף שבת: וזה ניקנור שהוא מוזכר במשנה פעמים רבות שהוא מן החסידים ולא עם הארץ חסיד: והוא נזכר בפ"א ממדות וכן בפ"ב שיש פתח א' לבד בעזרה במזרח והוא שער ניקנור ושני פשפשים היו לו א' מימין ואחד משמאל. וכן אומר בפרק שני דשקלים והיא מכוונת כנגד בית קדש הקדשים שהיה במערב שהשכינה שם. ולכן בסוף ברכות אומר לא יקל אדם את ראשו כנגד השער של ניקנור שהוא במזרח. וכן בפרקא קמא דסוטה כי בפתח ניקנור משקין הסוטות ומטהרין היולדות והמצורעים. ובסוף פ' כיצד צולין כי לא נתקדשו שערי ניקנור מפני שמצורעין עומדין שם ומכניסין ידם לבהונות. ובפ"ג דיומא וכן בתוספתא בפ"ב ניקנור נעשו נסים לדלתותיו ומזכירין אותו לשבח. ואם כן ראוי לזכרו. והפירוש אומר ניקנור היה איש מן החסידים והלך לאלכסנדריא של מצרים ועשה שם שתי דלתות של נחשת והתקין מלאכתן מאד והיה דעתו להעמידם לעזרה והביאם על הים ויהי כאשר סער הים על המלחים השליכו א' מן הדלתות להקל מעליהם ומהאניה ורצו להשליך השנית וכאשר ראה זה קשר עצמו בדלת ואמר להם אם רצונכם להשליך זאת הדלת אל תשליכוה אלא עמי אז עמד הים מזעפו וכאשר יצא הוא לנמל בעכו היה מצטער על הדלת שטבעה ורצה הש"ת והשליך הים הדלת האחרת שטבעה לאותו מקום שיצא זה החסיד. ויש אומרים דג גדול הקיאה וזה הנס שנעשה לדלתותיו והעמידום לרוח מזרחית מן העזרה לעומת ההיכל. ובפרק שתי מדות כל השערים של זהב חוץ משל נקנור מפני שנעשו נסים בהם. וי"א שמזהיבין כזהב. ובספר יוסף בן גוריון אומר כי שער ניקנור נקרא גם כן שנעשה שם נס שהרגו שם לניקנור שר יונים בימי חשמונאי וכן נראה בסוף פ"ב דתענית. גם בהר הבית היה שער המזרח שמצוייר עליה שושן הבירה לדעת הרמב"ם שיהיה עליהם פחד ממלך פרס אבל זה זמן מועט היה כמו ל"ד שנים מלכות שושן ופרס ואיך היה שם כל זמן הבית. ויש מפרשים שזה עשו בני הגולה כדי שיזכרו הנס של פורים שנעשה בשושן והוא פי' טוב. ובזה השער של הר הבית היה רואה כ"ג השורף הפרה: כי הר הזיתים למזרחה של ירושלים ששם שורפין הפרה: ולדעת רבי מאיר היה כ"ג השורף ואין הלכה כן. וכן כרם רבעי שעולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד אילת מן הדרום ועקרבת מן הצפון. לוד מן המערב. והירדן מן המזרח בפ"ה דמעשר שני:

אות ס

סימכוס פרק אותו ואת בנו סומכוס אומר משום רבי מאיר והוא תלמידו המובהק ובפרקא קמא דעירובין שהיה אומר על כל דבר של טומאה מ"ח טעמים וכן על כל דבר של טהרה מ"ח טעמים ורצה לקרות עם רבי יהודה אחר מות ר' מאיר ולא עלה בידו כדאיתא בקדושין ובמקומות אחרים שהיה מפולפל מאד כרבו ובברייתא תניא סומכוס בן יוסי אומר וכבר דברנו בו למעלה:

[שבח המחבר רבי סימאי שהוא תנא ודאי ומייתי ליה תלמודא בתרבית ובכ"מ ביבמות וקידושין גם שם (י"ב א') וכנראה היה תלמידו של ר"פ. שנואי אביו של מנחם עדיות יעב"ץ]:

אות ע

עקביא בן מהללאל בזמן הלל כאשר אמרנו. ור' יהודה בן אלעאי נאמן רוח מכסה דבר העיד עליו שלא היתה עזרה ננעלת שהוא ביום ערב פסח על אדם בישראל בענוה ויראת חטא כמוהו. וכן מורה זה בעדיות כשאמרו לו שיחזור מההלכות שאמר ויעשוהו אב ב"ד לישראל ואמר בחסידותו שלא יהיה רשע לפני המקום שעה אחת שיאמרו בשביל שררה חזר בו. וכן במסכת אבות הורה לנו הענוה והשפלות. ובעת מותו צוה לבנו שיקח סברת חכמים ולא סברת אביו ונתן התנצלות למה הוא לא עשה כן בנ' הלכות כי הוא שמע מפי מרובים כמה חכמים אבל בנו לא שמע כ"א ממנו לבד. ואז אמר לו בנו שיצוה עליו לחכמים ולא רצה ואמר ליה מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך. וכיון שכיסה הדבר ממה שקרה לו בענין הגזרת שהשקוה דוגמא רבי יהודה בר אלעאי החסיד די לנו בזה:

[עדאל שם אבוה דאמיה דדוד. עזריה אביו של ראב"ע גם הוא חכם וצדיק היה כמ"ש על רדב"ה יש לו בן לעזריה חברנו קרא עליו לא ראיתי צדיק נעזב וגו'. גם היה חכם אחד בזמן ר"פ רבי עזרא עשירי לראב"ע כמו שהיה ראב"ע י' לעזרא. ויש קצת תמיהא בזה שכ"כ נתמעטו הדורות כי מעזרא שהיה לפני בנין בית שני עד ראב"ע שהיה אחר חורבנו היו עשרה דורות ור"פ היה בזמן ר"א לא רחוק כ"כ מן החרבן אולי היה ר"ע בסוף ימי ר"פ שהיה דמשנה:

עכמאי כפ"א דיבמות. עסמאי מ"ק. ערובא אבי ר"פ אגדה בהניזקין. ערסלא פ' שני שעירי. יעב"ץ]:

רבי עקיבא בן יוסף גר צדק מבני בניו של סיסרא אשר שמו יצא בכל העולם ושימש את נחום איש גם זו כ"ב שנה וכבר פי' כי גם זו שם מקום או שהיה אומר גם זו לטובה. וכן רבי אליעזר רבו המובהק וכן רבי יהושע וקצת למד מרבי טרפון אבל חבירו נקרא והלכה כרבי עקיבא נגד רבי אליעזר רבו כדאיתא בפרק כיצד מברכין וחיה ק"כ שנה כמשה והלל וריב"ז והיה חנן בן פנחס תלמידו ורבי יהושע הגרסי חוץ

תהתחשה היהועים רבי יוסי ור"מ וכו' והיה בזמן הבית ואחר חרבנה כמו ג' שנה ולא יכיל ספר להגיד דבריו וכבר זכרנו למעלה קצת ממנו והוא מעשרה הרוגי מלכות והוא העיקר שכן אמרו רבי עקיבא וחבריו. ונפטר בקבלת עול מלכות שמים באחד כמו יעקב עם בניו, ובסוף מועד קטן שמת לו בן והספידו לו כל ישראל. ובמסכת שמחות אומר שהיה שמו שמעון חכם גדול ויום שמת רבי עקיבא נולד רבי כדאיתא במדרש שמואל ובקדושין:

בן עזאי הוא רבי שמעון בן עזאי והוא תלמיד חבר לרבי עקיבא וכבר זכרנו בו ועוד נדבר באות השי"ן בשמו:

אות פ

רבי פפייאס בעדיות ובתמורה העיד עם רבי יהושע וראה חרבן הבית ואמר אני מעיד שהיה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח וולדה שלמים בחג ובפ"ד דשקלים חולק עם רבי עקיבא ור' אליעזר והוא דרשן, דרש רבי פפייאס וכו' וא"ל ר' עקיבא דייך פפייאס אין דורשין כן והוא באחד וכו':

[פאבי אביו של ר' ישמעאל כ"ג. פועירא קדושין ס"ס. רבי פרנא בברוא. פישון הגמל פב"ש.

פלימו הוא תנא דברייתא פ"ק דפסחים ומדוע לא הביאו כאן. פניא כ"ג בבניזקין. פסיסא אבי גביהה

לא ידעתי מדוע השמיט ר"פ בן יאיר שהוא תנא במשנה סוף סוטה. פרוה שם אמגושא. רבי פרטא הגדול וניטו פרטא פ' אלמנה ד"ק ב"א הוא העיד לפני רבי. וצ"ל שהיה ר"פ הגדול זקנו של אביו ר"פ, דאל"כ לא היו קוראין אותו בן פרטא סתמא. וכן משמעות הלשון שם שאמרו בן בנו, אר"א בכדו קאי ודאי וק"ל, א"כ היה ר"פ הגדול זמן רב לפני החרבן, כי ר"א בכדו נתפס עם רחב"ת בזמן החרבן והיה דור שלום. יעב"ץ].

פפוס בן יהודה בזמן ר' עקיבא חכם גדול בברייתא והיה טוב לישראל בעבורו ובפרק חלק תנא משום פפוס שני דרשות והוא בסוף ברכות כשמת רבי עקיבא ואין זה פפוס שהזכיר רבי אליעזר המכונה לאביו של הנוצרי הנזכר בסוף גיטין ובשבת. ובברייתא יש ר' פדת הזקן אביו של ר' אלעזר וזקנו של רבי פדת בנו של רבי אליעזר. ובפרק הספינה בירושלמי רבן גמליאל ור' יהושע ראו את פפוס בן יהודה. אמר רבן גמליאל לרבי יהושע מי הוא זה אמר ליה פפוס בן יהודה שכל מעשיו לשם שמים:

אות צ

רבי צדוק אביו של ר' אלעזר בר' צדוק גם אביו של רבי צדוק חכם במשנה הוא בסוף שבת וזה ר' צדוק התענה מ' שנה שלא יחרב הבית וכבר הארכנו בו למעלה ובעניניו ואם היה כהן והבאנו מאמרים ממנו או מבנו ונשאר הדבר בספק. אע"ג כי באבות דר' נתן גרסינן שנשבה רבי צדוק לרומי ונתנו לו שפחה לשכב עמה ולא רצה ואמר מכהונה אני ממשפחה גדולה וכן בהלכות תשובה ממנורת המאור השני. ואמרנו שאולי התגלגל בזה ולא היה כהן. וכן בקדושין גבורי כח עושי דברו כגון ר' צדוק דתבעתיה מטרוניתא והוא היה עם ר' אליעזר ור' יהושע בחופת בנו של רבן גמליאל בפרקא קמא דקדושין. וכן ריב"ז היה עמו והלילו, ובתוספתא דכלאים אמר על הטוהר הזה ישב חגי הנביא וכפי זה היה ר' צדוק שהיה בשעת הקרבן מ' שנה וכן כתב ר' דוראן בפרוש הפרקים עם רבי דוסא בן הרכינס:

[צללפונית אחיה דשמשון. אכן לפ"ד צ"ל הצללפוני והוא במלאת בכתוב כמ"ש בהגהות הגמרא. יעב"ץ]

אות ק

באות הק' והר' לא מצאנו שום חכם כי ר"ק הוא למטה ובגמרא יש

קטיעא בר שלום גר צדק שנתן ממונו לרבי עקיבא וחביריו ולקח החצי ר' עקיבא והחצי תלמידיו שנאמר והיתה לאהרן ולבניו וכו' והיה שר אצל קיסר והומת בחיי הע"ה ומל עצמו:

[קבוטל אביו של ר' זכריה בזמן הבית ודקדק רב לקרות בני"ח. קופאי ספ"ק דיבמות. קורשאי אבי רי"ע שילהי הוריות. קיסמא אביו של ר"י. קמצר. קנוסא אבי ר"י שילהי מרובה. קפוסאי. קמחית שם אשה. קרחה אבי ר"י. יעב"ץ]

אות ר

נביא ראש ישראל הנקרא סתם

רבי הנקרא רבינו הקדוש ופעם א' חש במעיו ונתרפא ביין של תפוחים שהיה מע' שנה כדאיתא בפרק אין מעמידין וכבר פירשנו כל דבריו שהיה מושגח מן השמים וכן בברייתא חכם גדול בימי רבי שמעון בן יוחאי.

[רבי רומנוס פ' כירה ופ' הבע"י. ונראה שהוא בדור תנאים. יעב"ץ].

רבי ראובן האיצטרובלי שהיה בין גדולי רומי והציל לישראל:

אות ש

שמעון הצדיק הכ"ג ועשה ב' פרות והוא משירי כנסת הגדולה ונקרא שמו עידו מזרע יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול כי בתחלת בית שני היה יהושע כ"ג ויהוצדק אביו בסוף בית ראשון ואחר שמת יהושע היו בניו ובני בניו כהנים גדולים כמו שנראה בספר עזרא עד שהגיעה הכהונה לשמעון הצדיק

הצדיק ושימש מ' שנה והרבה דברים היו בזכותו בבית המקדש כמו שכתבנו ושכיבדו אלכסנדרוס מוקדון והשתחוה לו ובספורי דברי הימים של הנוצרים בעבור שהיה רחמן עם העם לא כראשונים נקרא שמעון הצדיק. ובברייתא:

שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני ר"ג הזקן פרש"י מוכר צמר גפן והערוך פי' פשתן נקי ובזוהר אומר מלשון פקו פליליה שהוציא מדינה של גיהנם את אביו וכו':

רבן שמעון בנו של הלל הזקן נשיא ישראל כדאיתא בפרק קמא דשבת לא נזכר במשנה:

רשב"ג בנו של ר"ג הזקן גם הוא נשיא ישראל ונהרג בחרבן הבית והוא מי' הרוגי מלכות נכדו של רבן שמעון בנו של הלל ג"כ לא נזכר במשנה ולא הזכירו הרמב"ם וי"א כי הוא הנזכר בפ"ק דאבות שמעון בנו אומר כל ימי ושהיה בחור כשאמר זה וכן נראה שמזכיר מיד אחריו רשב"ג אומר על ג' דברים והוא נכדו ואביו של רבינו הקדוש ועוד יש בפ"א ממסכת כריתות מעשה שעמדו הקינין ר"ל בני יונה או תורים בדינרי זהב ואמר רשב"ג המעון הזה לא אלין הלילה עד שיהיו בדינרין ר"ל של כסף שהם כ"ה דינר זהב וצא לב"ד ולמד שאם הביאה האשה קרבן א' אפילו על ה' לידות וכו' ועמדו ביום ההוא ברביע דינר כסף וכן הפירוש אומר רשב"ג וא"כ בהכרח שזה בזמן הבית והוא שנהרג ולא אביו של רבי שהיה זמן מה אחר החרבן וא"כ יהיה זה מהמנין אבל יש נוסחא וגרסא בגמרא דבתרא אמר רבן גמליאל לא אלין הלילה וכו'. ובמשנה אומר רשב"ג ובזה נאמר ויפול הגורל על שמעון להיות הראשון מי' הרוגי מלכות אחריו:

רשב"ג הנשיא אביו של רבינו הקדוש והוא בנו של ר"ג דיבנה בר פלוגתיה דר' יהושע ר"ל ר"ג דיבנה וזה רשב"ג הוא הנזכר בכל המשנה והלכה כמותו חוץ מהלכות ידועות. והיה זה עניו מאד יותר מיונתן בן שאול ובני בתירא והיה רבו אלעזר איש ברתותא והיה עמו ר' יהושע בן קרחה בן ר' עקיבא וכן רבי נתן אב בית דינו ור' מאיר חכם ור' אלעזר בר' שמעון ורבינו הקדוש בנו לפניו וכל אלו היו נשיאים מבית הלל מצד האם מיהודה אבל לא היו ראשי גליות כי אם בבבל מצד האב מיהודה וכל אלו נקראו רבן:

[רבי שמעון הנשיא שילהי המניח קמא וקאי בתיקו אי הוה נשיא. יעב"ץ].

רבי שמעון בנו של ר' והוא הקטן בשנים וגדול בחכמה והוא נזכר בסוף מכות [1]) והוא ראוי לנשיא ויותר חכם מר' חייא זולת כי היה אחיו ר"ג גדול ממנו כדאיתא בפרק המוצא והוא נכדו של רשב"ג האמור וא"כ הם ארבעה כלם שמם כשם זקנם וכיון שזכרנו שם רבן שמעון בנו של הלל שהיה בזמן הבית זכרנו כל השלשלת ובפרקא קמא דבתרא כי לזה נולדה לו בת וחלשה דעתו ונחמו רבינו הקדוש אביו אע"פ שהיה עשיר גדול כמו שאמרנו למעלה ובסוף פרקא קמא דגטין נשאר בתיקו אם זה היה נשיא או לא כן פירש רבינו חננאל:

שמעון בן שטח הנשיא אחותו היתה נשואה לינאי המלך מהחשמונים והוא עשה תקנות כדאיתא בפ"ק דשבת ותלה פ' נשים מכשפות ביום א'. ובפ' אחד דיני ממונות על שהרג איש לחבירו בלא עדים התפלל הוא עליו ובא נחש ונשכו והרגו. גם כשהרג עבד המלך לאיש אחד עשה שיבא המלך לפניו ושיקום לפני הסנהדרין והם כבשו פניהם. ואמר שמעון בן שטח בעל מחשבות יפרע מהם ובא גבריאל וחבטן בקרקע ואז גזרו מלך לא דן ולא דנין אותו והוא חבר יהודה בן טבאי ותלמידיו שמעיה ואבטליון:

שמעיה חבר אבטליון מבני בניו של סנחריב והיו חכמים גדולים ומעשיהם כבני אהרן והם רבותיו של הלל ושמאי:

שמאי הוא חבירו של הלל ונראה שהאריך ימים כמו הלל חבירו כי לפעמים נקרא שמאי הזקן ולא היה לו מחלוקת עם הלל כי אם בג' הלכות כדאיתא בפ"ק דשבת וכבר ידעת כי אע"פ שהיה כעסן כנגד הרשעים היה עניו עם הצדיקים וכל מעשיו לשם שמים וכן מחלוקתו. כי הוא הלך במקלו אבל יונתן בן עוזיאל אע"פ שהוא תלמיד כי כל התלמידים שהיו להלל כן היו משמאי. כי כבר ראית אמרם ז"ל שמונים תלמידים היו להלל הזקן וריב"ז אחד מהם. ועם כל זה אומרים באבות בפ' שני ריב"ז קבל מהלל ומשמאי שלעולם היו שניהם בבית המדרש ביחד שאחד נשיא ושמאי אב בית דין וכן היו כל הזוגות. וזה שהלך שמאי ליונתן בן עוזיאל בפ' יש נוחלין בבתרא:

שמאי הזקן בפ' שני דערלה וזהו בכתיבת הדפוס ונראה שהוא טעות בספרים כי הוא שמאי הזקן וזה כי ר' דוסתאי איש כפר יתמא מתלמידי בית שמאי אמר משמו ולכן לא זכרתיו בכלל הק"ו חכמים וכן מצאתי אחר כך בספר מדויק שאינו של דפוס שמאי:

שמעון איש המצפה בזמן הבית לפני ר"ג הזקן בפ"ב דפאה ובתוספתא בפ"ק דיומא

שמעון אחי עזריה הוא כהן דודו של ר' אלעזר בן עזריה ונקרא על שם אחיו על שם שעזרו לפרנסה כמו בני זבולון ליששכר כדאיתא בפ' היה נוטל בסוטה ושיחלוק עם אחיו בשכר העוה"ב ובפ' קדושים בילמדנו והלא שמעון גדול מעזריה אלא שנתן בפי שמעון נקראת ההלכה על שמו

[1]) ובפ"ד דיבמות בגמרא דמ"ס ובפרק שתי מדות ומ"ש המחבר שהיה גדול מר"ח הוא מפיק דקדושין ל"ג ותמה אלא שהיה גדול גם מבר קפרא ומר' ישמעאל, יעב"ץ.

שמו וגם אחיו חכם ונכבד בבית הכהנים תשיעי לעזרא :

רבי שמעון בן נתנאל תלמיד ריב"ז אחד מהחמשה והוא ירא חטא ובתוספתא בפ' ג' דע"ז ומעשה ברבן גמליאל הזקן שהשיא בתו לשמעון בן נתנאל ופסק עמו על מנת שלא תעשה טהרות על גביו. רשב"ג אומר אין צריך שאין כופין החבר שיעשה טהרות על גבי עם הארץ וכולם ראו הבית ואחרבנה ונתבשרו בחיי העוה"ב :

רבי שמעון בן הסגן ר"ל בן ר' חנינא סגן הכהנים וגם ראה הבית ואחרבנה ובפרק ב' דכתובות רשב"ג משום רבי שמעון בן הסגן וכן בסוף שקלים ובפרק י"א ממנחות :

שמעון התימני במשנה פרק ג' דתענית ופרש"י מתמנת היה כדכתיב שמשון חתן התמני על שם תמנת וכן בפ' ראשון דידים וכן הוא בפ' ד' דיבמות עם רבי עקיבא ובפ' החובל וכן בפ' י"ט שמעון התמני לא בא לילי י"ט לבית המדרש לשחרית מצאו ר' יהודה בן בבא אמר ליה למה לא באת אמש וכו' הנה כי היה חבר להם אבל הוא קורא לר' עקיבא ר' שהיה גדול ממנו ואמר איני חולק עליו הריני כמוסיף על דברי רבי וזהו בספרי על כי לא יראני האדם וחי והוא מד' חכמי יבנה ר' אליעזר ור' יהושע ור' עקיבא ושמעון התמני דן לפניהם בקרקע :

שמעון בן בתירא כבר ידעת כי הם המיוחסים ושרים ונשיאים שהיו בזמן הלל הזקן בזמן הבית ומוסיף על דבריו ר' עקיבא בעדיות והם נזכרים שם שלשה רבי יהודה בן בתירא ור' יהושע בן בתירא ור' שמעון זה. ורש"י בפרקא קמא דתענית כי היו שניהם ר' יהודה ור' יהושע בני בתירא ושהם היו שנתנו הנשיאות שלהם להלל ושכח לזה השלישי. ועוד קשה לי אם הם היו קודם הלל בנשיאות והלל מלך ק' שנים קודם החרבן איך אומר בירושלמי דסנהדרין כי ר' יהושע תלמיד תלמידו של הלל זכה שיוליד אביו לר' יהודה בן בתירא וא"כ אינם בני בתירא שהיו בזמן הלל אלא אחרים בשמם :

רבי שמעון בן ננס הוא בן ננס סתם שכיבד אותו רבי ישמעאל ואמר הרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש בן ננס והוא חבר גם לבן עזאי ולבן זומא ולרבי עקיבא בפ' ג' דבכורים והוא מהחמשה הדנים לפני חכמים ונקרא בן ננס כמו שפי' למעלה קודם שנסמכו :

רבי שמעון בן זומא הוא על שם אביו והוא מארבעה שנכנסו לפרדס והוא מד' חכמי יבנה ומהחמשה הדנים לפני חכמים והוא דרשן גדול וראה אוכלוסא בהר הבית.

רבי שמעון בן עזאי תלמיד חבר לר' עקיבא והשקה נפשו בתורה ומדינתו טבריה בסוף ערכין והיה שקדן עד שאמרו משמת בן עזאי בטלו השקדנים והיה חתנו של ר' עקיבא ובתחלת סוטה יש ספק אם נשא אותה והוא אמר אבל לבן עזאי שלא שימש את ר' ישמעאל וכבר ידעת כי מת רך בשנים שנכנס לפרדס מארבעה שנכנסו לפרדס ומהחמשה הדנין לפני חכמים ועליו נאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו :

רבי שמעון שזורי על שם מלאכתו כן כתב הרמב"ם ז"ל אבל יותר נראה כי הוא על שם מקומו ובגליל העליון קרוב לצפת יש כפר אחד שנקרא שזור עד היום והוא קבור שם כאשר ראינו בכתובים ששלחו מארץ ישראל מקברות הצדיקים וכן בפ' מרובה יש נוסח אמר ר' שמעון שזורי מבעלי בתים של גליל העליון היו בית אבא וכו' ובספרא אמר ר' ישמעאל שזורי ואולי הוא אחיו או הנא אחד משם וכן בפ"ד מכריתות רבי שמעון שזורי ור' שמעון אומרים וכן ר' יהודה ואם כן מצאנו חבר לרבי מאיר ור' יהודה ורבי שמעון בן יוחאי ולר' יוסי בפ' י"ח מכלים אבל בפ' קמא דראש השנה ר' יוסי בן כיפר שהיה בזמן חנניה בן אחי ר' יהושע אומר משום ר' שמעון שזורי שנראה יותר קדמון. וכן בתוספתא בפ' ד' דדמאי ששאל לרבי טרפון וכן במנחות שאל לרבי טרפון על טבל שנתערב לו בחולין :

רבי שמעון בן יוחאי הוא ר' שמעון סתם ואע"פ שר' שמעון סתם מצאנו בפ"ב דאבות שאמר הוי זהיר בק"ש ותפלה שם הוא ר' שמעון בן נתנאל דבר הלמד מענינו ובפרקא קמא דעירובין שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן נורי אבל רבו המובהק ר' עקיבא וסתם ספרי ר' שמעון ולא ר' ישמעאל כאשר כתוב בסוף שער הראשון מהליכות עולם כי הוא טעות שם כי ר' ישמעאל אינו תלמיד רבי עקיבא וכן מפורש בתמורה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בתשובותיו. ובפרק כהן גדול ונזיר בעבור שאמר על ר' עקיבא שלא חזר בו אלא אם משמת הזר בו איני יודע ותנא הושחרו שניו מפני תעניותיו לפי שאין דרך ארץ לדבר על רבו כך ישב והתענה ימים רבים: ויש אומרים שהיה ר' שמעון דמן קלטור זה שאמר. וכבר ידעת קדושתו וקדוש בנו במערה והזוהר הנקרא יהי אור שעשו. הכל כתוב למעלה בערוכה בחבורה הנ':

רבי שמעון בן חלפתא עסקן בדברים בתרנגולת שניטלה הנוצה להוציא מלבו של ר' יהודה. ועוד שניסה דברי שלמה בנמלה שאין לה קצין. ועוד ניסה ששונאה הגזל כי נפלה חטה אחת מנמלה אחת ובאו כל האחרות והריחו בחטה ולא לקחו אותה עד שבא בעלת בעבורה: והוא בעל בשר. ובפרק ד' מיתות שנעשה לו נס באריות שניצול מהם שנפל בשר מן השמים. ודבריו בפ' אלו טריפות ובמדרשות. ובויקרא רבה פרשת נו נראה כי ר' שמעון בן חלפתא אע"פ שהוא זקן מאד שהיה כתלמיד לפני ר' ולפני אנטונינוס. וכן בסוף ואלה שמות רבה שהיה כמו תלמיד לרבי. וכן בפרשת זאת תהיה וכאשר היה זקן ר' שמעון

לא הוה יכיל למיסק למילף וכן בפ' שואל כי מאד זקנותו לא היה מקבל פני רבי כמו שעשו אבותיו לאבות רבינו הקדוש. ונראה שזה אחיו הקטן של ר' יוסי בן חלפתא הוא ר' יוסי סתם חבר של רבי שמעון ור' מאיר ור' יהודה ובפ' קמא דמועד קטן שהיה עם רבי ובסוף ואלה שמות רבה שנתנו לו מרגליות מן השמים והחזירה והיה הנס האחרון גדול מן הראשון דמן שמיא יהבי ולא שקלי:

רבי שמעון בן אלעזר כבר פירשנו שהיה זה ... תמיד עם ר' מאיר והוא רבו המובהק ובפ' ר' אליעזר דשבת אומר משום ר' מאיר וכן בפ' ארוסה דסוטה וכן בפ' קמא דחולין הלך רשב"א וספר לר' מאיר וכן אומר משום ר' יהודה. וכבר פירשנו למעלה מה שאומר בפ' ג' דתענית שקרה לו עם האיש המכוער שאמר רש"י כי הוא אליהו ז"ל עד שדרש לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהיה קשה כארז. לפיכך זכה קנה לעשות ממנו קולמוס לכתוב בו ס"ת וכן היה חולק עם ר' יוסי בן המשולם בפרק אלו טריפות בנקב הגלגלת:

רבי שמעון בן עקשיא בסוף קנין שהוא סוף סדר קדשים ואולי הוא אחיו של רבי חנניה בן עקשיא וכשנדע זמן זה נדע זמן האחר וכיון שהוא מדבר בענין שהיכר ר' יהושע וכן עוזאי ודימה דבריו למה שאמרו נראה שהיו בזמנו. וכן בסוף מכות רבי חנניה בן עקשיא עם רבי חנינא בן גמליאל ורבי שמעון: ...

רבי שמעון בן מנסיא בזמן רבי במ"ש ז' מדות ... שמנו חכמים בצדיקים כלם נתקיימו ברבי ובניו. ובפ' אין עדין א"ל ר' דורות שלפנינו על רבי שמעון בן נוחאי רבו של רבי ואינו נראה כפי פרש"י שיהיה זה מקהל קדוש שבירושלים שהיו זקנים יותר כי היו ר' יוסי בן המשולם ויונתן אחיו בזמן ר' אלעזר חסמא וכל זה שם בארוכה. ובמשנה בפ"ק דחגיגה חולק עם רבי שמעון בן אותאי. אבל בפ' הנחנקין בירושלמי רבי שמעון בן מנסיא אומר הנוי והכח והעושר וכו' ותני רשב"ג אומר אלו ז' מדות שמנו חכמים ז"ל כלם נתקיימו בר' ובניו אבל בפ"ב דמעשר שני בירושלמי אומר כי ר' שמעון בן מנסיא ורבי יוסי בן משולם הם ... קהלה קדושה:

רבי שמעון בן יהודה חבירו של ר' הוא נקרא איש כפר עכו ובפרק העור והרוטב איש כפר עיכוס והוא אומר משם ר' שמעון בפ' ג' דמכות ובפ"ו דנגעים ובסוף פרק ב' דשבועות ובפ' ואלו נאמרין בכל לשון וכן משם ר' יוסי פ"ב דמעשר שני ובפ' קמא דשבועות והוא ראה בגליל אבנים מנוגעות ונראה שהוא אח לר' יוסי בר יהודה ויהיו בניו של ר' יהודה בר אלעאי ובקמא אומר משום ר' שמעון בן מנסיא:

אבא שאול בן בטנית בזמן הבית בזמן אביו של ר' צדוק בסוף שבת ופרש"י בפ' אין נדין חכם גדול היה ומפני ביטול בית המדרש היה ממלא מדותיו וכנס שלש מאות גרבי יין מתמצית ובירורי המדות שהיה מוכר ונתן אותם להקדש וכמו שהיה חכם ושמו בטנית בזמן רבי והוא התיר גדר לר' שמעון בן רבי ובסוף פ' מקום שנהגו תניא אבא שאול אומר קורות שקמה היו בירחו והיו בעלי זרועות נוטלין אותם בזרוע עמדו בעלים והקדישום לשמים ועליהם אמר אבא שאול בן בטנית משום אבא יוסי בן חנן וכו' ונראה מזה המאמר שני פירושים או אבא שאול בן בטנית או אבא שאול אומר מה שאמר אבא שאול בן בטנית שהוא קדמון ממנו וכן כתב הרמב"ם ז"ל לשנים:

אבא שאול י) גם זה בזמן הבית וגם למד עם ... ריב"ז והוא קובר מתים וראה לעוג ואבשלום והוא ארוך בדורו ורבי טרפון מגיע לכתפיו וכבר הארכנו זה למעלה:

[שבנא איש ירושלים פ"ק דשבת. ושבנא אחי הלל. שופח שם אדם רי"ה. ועב"ן].

שמואל הקטן החסיד והעניו שנכנסו לעבר השנה ... אומר משכימו ואמר שהוא מי שעלה שלא ברשות וללמוד הלכה כדי שלא לבייש את חבירו וקם לצאת ואמר לו רבן גמליאל שב בני שב ראויות כל השנים להתעבר על ידך שהיה יודע בחכמת התכונה כמו שמואל ירחינאה הכהן חבירו של רב ובמסכת שמחות שמת בלא בן ונתנו מפתחו ופנקסו בארונו והספידו רבי אלעזר בן עזריה ורשב"ג והתנבא אז בלשון ארמי ונראה שהיה סמוך לחרבן הבית שהתנבא על רשב"ג וישמעאל בן אלישע לחרב ביום פטירתו וכו' כדאיתא בסנהדרין ובסוף סוטה והוא תיקן ברכת המינין ביבנה ועליו יצאה בת קול מן השמים שהיה ראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך וכשמת אמרו עליו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של הלל ופרש"י באבות שנקרא קטן בערך שמואל הנביא:

הגה"ה אמר ש"ם תמצא זה הפירוש בירושלמי דסוף ... סוטה ע"ב: נראה כי מפני שהיה מקטין עצמו מאד הענוה. והנה סיימנו בזה הצדיק וחסיד ועניו שזה קבלנו מסיני שנאמר בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו על פניכם זו הענוה שבה נכתר אדון הנביאים שנאמר והאיש משה ענו מאד. הקב"ה ישלח משיחו לנו ונזכה לזה שנאמר שלחני לבשר ענוים וכו' וענוה גדולה מכולן עקב ענוה יראת ה'. אמן וכן יהי רצון:

[תדאי דמתני בכתרא דיומא. תרדום גברא רבא ... הוה. ועב"ן]

כל

י) כאן השיג מעליו הרפת השכחה מספר המפורסם הוא שכתבתי בגליון ריש האלפא מיתא, ואם תסתכל עוד למעלה בדור הראשון שראו המרבן תמצא שאספר שאין קושיא כלל מאותו שבלע שם, אבל שבת אבא שאול בן אמא מרים כתובות פ"ז דע"ב אחר הוא. יעב"ן.

כל האמוראים על דרך אל"ף בי"ת

אבא בר אבא הכהן הוא הנקרא אבוה דשמואל והיה חסיד שומר נכסי יתומים באמצע מעותיו ברכות פ' מי שמתו ונקרא אבוה דשמואל על ענין שאירע לו ומביאו בהלכות גדולות הלכות גיטין משום מעשה דאבוה דשמואל דאתא בשם ושמש. ומאי טעמא דכי אזל אבוה דשמואל למערבא אשכחתיה מדיתא דהות ידעה בלישנא דציפורי אמרה ליה אזדקיק לי ואנא אתן לך כך וכך זוזי משום דהות ידעה דנפיק מניה גברא רבא. ערק מינה והדר אתא בשם הבוא ליליא לגבי דביתהו ואזדקיק לה והדר אזל. לסוף איסתמעת מילתא דמתעברא אתיוה לבי דינא אלקיוה אמר שמואל בכריסא דאמיה איכוף רישאי דלמא מטאי לי רישא דשוטא וכאיב ליה כף רישיה בכריסא דאמיה ומטיא ריש שוטא:

אבא אריכא במסכת נדה הוא רב חבירו דשמואל גדול מכל האמוראים תלמידו של ר' חייא דודו אחי אביו וחמשה אחים היו איבו אביו של רב ושילא וחנא ומרתא וחייא כולהו בני דאבא ברסלא מכפרי בסנהדרין. ושם א"ר חייא בן אחי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין ופירוש בן אחותי על שם החכמה אמור לחכמה אחותי את. אבל האמת שהיה בן אחיו ובן אחותו שהיתה לרבי חייא הגדול אחות מאם ונשאה איבו והוליד את רב וזה ר' חייא הגדול כשהיה בנזיפה מלפני רבינו הקדוש כמוזכר פרק הנושא דירושלמי אוליף לרב כל כללי דאורייתא. ואשתו הות מצערא ליה ובנו של רב הנקרא חייא על שם דודו הוה מהפך הדברים כמוזכר ביבמות פרק הבא על יבמתו. וגם היה לו בן אחר לרב נקרא איבו בשם זקנו כדאיתא בפרק ערבי פסחים. סתם רבותינו שבבבל רב ושמואל. ובירושלמי אמר ליה שמואל לרב אכול משחא דארמאי ואי לא כתבנא עלך זקן ממרא ואטרח עלי' ואכל. ובפרק אין מעמידין רב ושמואל ור' יוחנן קראי פירוש שדבריהם כמו מקרא. רב תנא הוא ופליג פירוש כי הוא חבר לוי ובר קפרא ובני ר' שהם רבן גמליאל ור' שמעון שהם תנאים. ורב האי גאון ז"ל פירש כי בג' מקומות מצינו שהוא תנא חדא בפ' ג' שאכלו. רב אבא אמר צריך שיאמר הודאה תחלה וסוף. ואידך בפ' האשה שנפלו לה נכסים רב אבא אמר שאלתי לסומכוס. ואידך בשבת פ' רבי אליעזר רב אבא אמר הטבילה ואחר כך ילדה ואבא הוא רב. אבל זה שאמר הגאון ז"ל בשבת אני לא מצאתי בגמרא ולא ברש"י ז"ל ולא בתוספות שאומר אבא אלא רב חמא ואני מצאתי בתוספתא בפרק ז' מחולין אחרת שאומר א"ר אבא זה אחד מן הדברים שהיה ר' חייא אומר אין להם תשובה והשיב ר' אליעזר וכו' בפרק קמא דביצה בתוספתא וכן בפ' כסוי הדם בגמרא. ובהגהות הרא"ש בעז"ה נאריך בשם רב ורב היה אומר על רב חיננא בר שילא שהיתה לו אהבתו כאב לבן כדאיתא בפ' בן סורר. וכן בירושלמי ובפ' במה אשה אמר ליה שמואל לרב חיננא בר שילא כולהו רבנן דבי ריש גלותא לא ליפקו בשבת בסרבלי חתומי לבר מינך דלא קפדי עלך דבי ריש גלותא פרש"י ז"ל שהיו עושין חותמות לטליתות שלהם כעין עבדים להראות שכפופים הם לריש גולה ואי מפסקי מירתתי ומקפלי להו ולא קפדי עלך אם שלך בלא חותם. והערוך בערך סרבל פירש שהיה מפני פחד המוכס שאם לא ימצאו החותם שעשה יאמרו שגנב המכס ור' חנינא שהיה לו נשיאת פנים לא היה ירא וג"ל פרש"י ז"ל עיקר. ורב אדא בר אהבה תלמיד רב היה בשעת קבורתו של רב כדאיתא בפרק כיצד מברכין. ושימש רב לרבי ור' חייא בישיבה ור' יוחנן שימש בעמידה והוא רב גבר בכולה בתורה ובחסידות וי' מילי דחסידותא נמצא ברב כמו שנפרש כולם בשם רב. ובפ' אלו טרפות אמר ריש לקיש עליו זכור אותו האיש לטוב. ובפרק ראשית הגז אמר ר' יוחנן לאיסי בר היני מאן ריש סדרא בבבל אמר ליה אבא אריכא אמר ליה אבא אריכא קרית ליה. נהירנא פירוש לשון זכירה כמו האי דבכוכב יהיה נהיר וחכם פירגם זכרן וחכם כאשר פירש הערוך נהירנא כד הוינא יתבין אחר י"ז שורות אחוריה דרב קמיה דרבי ונפקי זיקוקין דנור מפומיה דרב לפומיה דר' ומפומיה דר' לפומיה דרב ולית אנא ידע מה אמרין ואת אבא אריכא קרית ליה. ובפרקא קמא דביצה פרש"י ז"ל וקשיא דרב אדרב דאע"ג דרב אמורא הוא מקבלין מניה מפני שרבן של בני גולה הוא בדור ההוא חוץ משמואל:

אבא הכהן אמר ליה לר' יוסי הכהן תמיה אני אם קבל ר' יוחנן תשובת ריש לקיש.

ושם בגמרא חזר לומר עליו ר' אבא בר כהנא לרבי יוסי הכהן אבל בגמרא אחרת לכל אומר רבי אבא הכהן ובמקום אחר אומר אמר ר' אבא הכהן משום רבי יוסי הכהן מעשה ומתו בניו של רבי יוסי בר חנינא והם בזמן ר' יוחנן ובפרק כל הכלים אמר ליה רבי אבא בר כהנא לרבי ירמיה:

אבא אומנא ר"ל מקיז דם הוה אתי ליה שלמא מרקיעא כל יומא ולאביי כל מעלי שבתא ולרבא במעלי יומא דכפורי חלש דעתיה דרבא על אביי ואביי על אבא אומנא ואמרו לו לא מצית וכו' בתענית ושדר אביי זוגא מרבנן למבדקיה ועשה צדקות עמהם:

רבי אבא כי סליק רבי אבא אשכחיה לרבי אבין ויש נוסחא לרבי יוחנן בסוף עם טוב ואשכחיה לרבי חנינא בר פפי ולרבי זירא ואמרי לה רבי אבהו ולר' שמעון בן פזי ולרבי יצחק נפחא ובפרק אין מעמידין ארבא דמוריסא דאתא לנמל עכו איתיב רבי אבא דמן עכו כטורי אמר ליה רבי אבא לר' אבא דמן עכו עד האידנא מאן נטריה וכו', ובפרק אלו טרפות כי רבי אבא בבבל בזמן רבא בר פלוגתיה דאביי והוא רבי זירא עלו לארץ ישראל וכי רבי זירא עלה קודם וכן היה רבי אבא בבבל

בבבל עם רב הונא ורב ירמיה בר אבא. כי סליק רבי אבא מבי רב ורבי אלעא ורבי יוחנן בן אליקים ורבי אלעזר כולם ביחד ונראה כי רבי אבא סתם מבבל ובזה נסתפק לי מאד מי הוא רבי אבא סתם בתלמוד אם הוא רבי אבא בר ממל או אחר ובעבור זה האריך בזמנו ובשמו. איתיביה רבי אבא לעולא ומעשה דנסבא דר' אבא לפני ר' אמי נראה כפי גרסת הגמרות כי הוא ר' אבא בר ממל ואומר התלמוד נסבא דרבי אבא בפ' שבועת העדות והוא ר' אבא בר ממל. ובפ' הגוזל קמא רבי אבא שלח לרב ספרא לגבות מעות מרב יוסף בר חמא אבוה דרבא ואז רבי אבא זקן מאד ואז רבא נתן עצה לאביו כילד יתן המעות. ובפ' אלו מציאות בתוספות רבי אבא תלמיד ר' אמי מנסבא דר' אבא. ולי נראה להפך כי רבי אמי אמר רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא. ומשום דר' אמי היה אז ראש ישיבה בארץ ישראל במקום רבי יוחנן רבו אומר שם יתיב רבי אבא קמיה בפ' כל הנשבעין ובפ' המפקיד יתיב רבי אמי ואמר שמעתא איתיביה רבי אבא בר ממל לר' אמי ובעבור זה לפעמים אומר משום ר' אמי הלכה בסוף פ' כל הכלים אמר ר' אבא אמר ר' אמי אמר ר' יוחנן אע"פ שלא יהיה רבו משום דאמרה משם רבי יוחנן. וכן בסוף פ' חזקת הבתים רבי אמי שדרה לר' אבא בר ממל בעא ר' אבא בר זבדא שהוא תלמיד רב הונא מר' אבא אבל רב הונא גדול ממנו. ובפ' השולח גם אמר ר' אבא לרב הונא למדתנו רבינו וכן בסוף מועד קטן דרש עליו ראוי היה רבינו שתשרה שכינה עליו וכו' אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב. ובפ' אלו טריפות כי סליק רבי אבא אשכחיה לר' זירא אמר ליה הי מר מיומא דסליק מר להכא הוה לן פתחון פה קמיה דרב הונא וכו' ומצאתי לר' ירמיה בר אבא פרש"י ר' זירא ורבי אבא תרווייהו מבבל הוו ור' זירא סליק ברישא ואמר ליה ר' אבא היך אחר שעלית מבבל וכו'. ובפ' קמא דחולין יתיב רבי אבא אחוריה דרב כהנא ורב כהנא קמיה דרב יהודה ואזל ר' אבא ואמרה קמיה דר' אלעזר ואזל ר' אלעזר ואמרה קמיה דר' יוחנן. ובסוף יומא כי ר' ירמיה שאל מחילה וכפרה בעבור שהקניט לר' אבא. רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא בפרק שני דסנהדרין ובגיטין [illegible] משום נסבא דרבי אבא כדאיתא בפ' כל הנשבעין א"ל ר' חייא בר אבא לר' אבא ור' ירמיה. וכן [illegible] אבא לרב ירמיה בר אבא. בעא ר' אבא מרב הונא. ונראה שהיה עשיר כי בכל ערב שבת זבן בי"ג איסתירי פשיטי מי"ג טבחי ואמר אשור הייא אשור הייא כמו שפרש"י ז"ל ב' פירושים. ר' אבא חבריה דר' זירא או ר' זירא חבריה דר' אבא. ויש נוסחא בסוף חולין בעי ר' אבא בר ממל וא"ל ר' אבא תא שמע וכו' ר' אבא קמיה דרבי אמי ואין זה תימה לפירושי כי היה ר' אמי ראש ישיבה ודומה לזה בפ' אלו מציאות ר' אמי אתא לקמיה דרבי אסי ופירשו התוספות אע"ג דהוא גדול מרבי אסי אין תימה שבא לפניו לישאל מחבירו היה אבל אי גרים

כי בא לפני אבא קשה דרבי אבא תלמידו של רבי אמר כדמוכח גבי נסבא דרבי אבא ואיך היה בא לפניו עד כאן. ולפי מה שפירשתי למעלה יהיה הגרסא לפני ר' אבא טובה וכן אמרתי למעלה שדרה ר' אמי לר' אבא שהיה כמו חבירו ולמד בבבל עם רב ורב הונא וכן בפ' החולץ בפסקים כתב הראב"ד הלכה כרבי אבא משום דהוא דיינא דארץ ישראל כדאית' בשבועות ודיינא נחית לעומקא דדינא רב יוסף אחוריה דר' אבא לפני רב הונא מתיב ר' אבא לר' יוסי ולרבי אבהו ונראה שהאריך ימים כי היה בזמן רב עד רבא שענש לרבא בדמי השור שהטריף רבא וכן נראה שחזר כמו שנפרש בקטינא שהוא ר' זירא ובפרק האומר בקדושין כי היה עולה לרגל לפני רבי יצחק נפחא ושקנה שדה והוא לא ידע דרב גידל היפך בו בראשונה והפקירו בעבור זה ומתקרי ארעא דרבנן:

רבי אבא בר אחא אמר רבי אלעא אמר ר' אבא בר אחא משום רבינו ופרש"י רבינו הוא רבי. ואינו זה אבא בר אחא אביו של רבי חייא הגדול אף על פי ששמו כן ובפרק ג' שאכלו אמר ר' אילעא אמר ר' יעקב אמר רבי אבא בר אחא משום רבינו גם בזה נסתפק לי מעט אם הוא ר' אבא סתם:

רבי אבא זוטא בפ' הקומץ זוטא ורש"י הביאו שם ולא פירש ונראה שחסר בפירוש:

רבי אבא דמן עכו בפרק מקום שנהגו עכו היא מדינת הים ר"ל חוצה לארץ ובפרק אי שאחזו אינה מדינת הים. וזה ר' אבא מנשק כיפי דעכו משום כי רצו עבדיך את אבניה. ונראה כי עכו היא קרובה לצידון כן פירש רש"י ז"ל וירכתו על צידון הוא עכו או קרוב לצידון עכו ובפ' יש נוחלין זבולון עלה לו תחום עכו ונפתלי גינוסר. אבל במסעות דר' בנימין אומר כי הוא יום אחד מצור הקדומה והחדשה והיא עכו אשר היתה בגבול אשר והיא תחלת א"י והיא נחל גדול בשפת הים עד כאן. ובתחלת ספר שופטים אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון ואם כן היה בחלקו של אשר ואינה צידון אבל היא קרובה לצידון ובתחומה ויהיה גם כן בגבול זבולון שלא יהיה קשה לרש"י ולגמרא. והרמב"ם ז"ל בפ' משנת גיטין אמר שעכו אינה מארץ ישראל ובפרק ו' ממסכת שמחות מעשה ביוסף הכהן שבבלי שהיה מטמא יוצא ח"ל אצל רבי יוסי בצידון ובפרק מי שהוציאוהו הלך ללמוד תורה לצידון פרש"י חוצה לארץ הוא. אבל בסוף ספר מצות הגדול במצוה קל"ג עכו מקצתה חוצה לארץ כאשקלון ומקצתה בארץ כדמוכח בירוש' וכן נראה כי אם עכו אינה מארץ ישראל למה רבי אבא מנשק כיפי דעכו. והסולמ"י כתב כי אלו הכיפים היו עשויים להבדיל בין הקדש לחול כי חציה חוצה לארץ והחדושים עשו משא ומתן על זה בתחלת גיטין ואמרו גם כן זה שחציה בארץ וכן כתבו התוספות שם וכן בסוף כתובות ור' יוס:

טו"ב המשכיל"י כתב בירושלמי אומר שהמים בארץ ואם כן מגד כחני שבארץ ישראל יהיה מנשק וכן בפ' מי שאחזו שהיא מארץ ישראל ובפרק ב' דכתובות אמר רבי זירא הא מילתא מר' אבא שמיע לי ואם לאו ר' אבא דמן עכו שכחתיה. וזה ר' אבא עני מאד ולר' אבהו היו ממנין לראש ישיבה ולא רצה משום ר' אבא דמן עכו ואחי עד שילכו מבעלי חובות ואמר זה כדי להבשים שיתנו לו מתנות בפרק ואלו נאמרין בסוטה:

רבי אבא דמן מסריא בפרק סדר תעניות כ"א ... ר' זירא מן קסרי ובסוף מועד קטן תני רבי אבא דמן קסרי קמיה דרבי יוחנן:

רבי אבא בר ממל בפי' המוכר את הבית מאי ממל פירש ר' אבא בר ממל מפרכתא והוא אבן שכותשין על הזיתים ומשברן או הבור העליון שכותשין בו הזיתים אמר ר' אבא בר ממל אמר רב איתיביה רבי אבא בר ממל לר' חייא בר אבא יתיב ר' אבא בר ממל לפני ר' אמי ר' יוחנן בשם רבי אבא בר ממל וכבר אמרנו כי נראה כי הוא זה ר' אבא סתם. זולת כי בסוף חולין נראה כי ר' אבא תירץ לר' אבא בר ממל הבעיא אבל בגרסת הגמרות מדפוס מדוייקות אינו מזכיר לרבי אבא בפרק ג' דשבועות ירושלמי אמר ר' זירא כל ימיו של אבא בר ממל לא מצאנו תשובה עד שמת ... ולא מצאנו תשובה:

אמר ר' אבא בר אבא אמר ר' יוחנן משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים ומעשה באחד שבקש להשתין ולא השתין ונמלאת כרסו נפח בפרק מומין בבכורות ואולי הוא טעות ויהיה רבי חייא בר אבא: (הגה"ה. אמר ש"ש ואולי הוא אביו של שמואל והראיה כי במסכת בכורות אמר כי שמואל היה דורש ורצה להשתין ושם והניחו כנגד אחד להפסיק והשתין ואביו הקפיד עליו ונזה שילא וידרוש שאפילו בלא הפסק מותר ויצא ודרש משתינין מים בפני רבים כו' עיין שם:

רבי אבא דמן חיפה ור' אבא איקלעו לבית ר' אסי ור' אסי תלמיד ר' יוחנן:

אבא קשישא בפרק המה דסנהדרין ואולי הנוסחא אביי קשישא:

רבי אבא דמן יפו. אבא בר ירמיה אמר שמואל ור' יונה ור' זירא אמר משמו אבא אבוה דרב ירמיה בר אבא ובפ' התכלת תני אבוה דרב ירמיה בר אבא ואמר רב עליו שהוא בעל תשובה בדורו כמו יאשיהו המלך. ואמרי לה כי זה היה רב אחא אחוה דר' אבא וזה אבוה דרב ירמיה דאמר מר אבא ואחא אחי הוו בזמן רב בפ' במה בהמה יוצאה:

אבא בר חם אמר רב חסדא אמר לי אבא בר חם וכו' בפרק ר' ישמעאל ופירש רב צמח גאון בר פלטוי בערוך שלו כי הוא שם חכם:

רבי אבא בר זימנא בשם רבי אליעזר זעירא אם הראשונים מלאכים אנו בני אינש וכן בב"ר ששלח ר' ירמיה לרבי זירא סל של תאנים ואכלום בלא תיקון מעשר וכן במסכת שקלים וכן בפ' ואלו קשרים א"ר זירא א"ר אבא בר זימנא א"ר אם ראשונים מלאכים אנן בני אינש ואם ראשונים בני אינש אנן חמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר בחולין פרק ראשון ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא האמור בתענית כן פרש"י ואני לא מצאתי שם כי אם עזים אבל באבות דר' נתן במשנה יוסי בן יועזר אומר כשם שהצדיקים חסידים כך בהמתן חסידים כגמלים של אברהם אבינו וכן כחמורו של ר' פנחס בן יאיר וכן כחמורו של רבי חנינא בן דוסא שגנבוהו והניחו לפניו שעורים ולא אכלן עד שהוציאוהו והלך לביתו ואכל ללמדך כשם שהצדיקים חסידים בהמתן חסידים. וזה המאמר כשאמר חזקיה על ר' יוחנן תלמידו לית דין בר אינש או דין בר אינש וכן כמו זה בפ' עושין פסין. ובירושלמי ר' יונה ור' אבא בר זימונא בשם ר' זירא ור' אבא בר זימונא אמר לרבי אבהו שצריך להזכיר מעין המאורע ר"ל בשבת ויום טוב בברכת מעין שלש כיון דחש לה ר' זעירא. ובפ"ג דסנהדרין ירושלמי ר' אבא בר זימונא כותא היה אצל גוי ברומי ואמר ליה אכול נבלה ואי לא קטילנא לך אמר ליה אי בעית למיקטל קטל דלא אכילנא ואמר ליה הגוי מאן מודע לך דאלו אכלתיה הוינא קטיל לך או יהודי או ארמאי. וכתב הרא"ש בפרק אין מעמידין מסתמא בצנעא היה בביתו של גוי אלא שרצה להחמיר על עצמו:

אבא כהן ברדלא אמר ריש לקיש משמו ד' אמות קונות למציאה שאינה ברשות הרבים מתקנת רבנן וכו' ונראה שהוא תנא דברייתא מהאחרונים ובספרי באלה הדברים אבא יוסי בן חנינא משום אבא כהן בן דליה. אבא אבוה דר' אמי אמר ר' אמי בר אבא אמר רב הונא ואולי זה ר' אבא סתם. אבא בר אבימי לפני רבי חנינא ואמרי לה לפני רבי חנינא בר פפא. אבא אבוה דר' חייא בר אבא ובנו תלמיד מובהק מרבי יוחנן. רבי אבא בנו של רבי חייא בר אבא תלמיד רבי יוחנן ור' אבא ור' זירא גמירי מר' אבא ברבי חייא ור' זירא קרא לו סבא וזה ר' אבא בנו של ר' חייא בר אבא בשוקא דקסרי מקומו של רבי אבהו ור' אמי שם ראש ישיבה ור' זירא אמר לר' אמי לא שבקתן למשאל לסבא דשמיע ליה מאבוה רבי חייא ורבי חייא מר' יוחנן. אבא ר' אבא נ' אבינא ושאל ממנו ר' אבא בר זבדא תלמיד רב ר"ל רבי אבא בר אבינא. אבא בר זבדא והוא אחוי דר' יהודה בר זבדא והוא תלמיד רב הונא והוא עקר ולהלן נאריך בו. אבא אמר רבי אבא בר רב אדא אמר ר' יצחק ויש נוסחא ר' אבין בר רב אדא. ר' אבא בר סורמקי ורבא בר עולא ויהיה אחיו של רב תביבא. אבא אמר ר' אבא בר יעקב אמר ר' יוחנן. ר' אבא הכהן בר פפא לפני ר' יוסי בר זבידא:

אבא ר׳ אבא בר פפא אמר ליה ר׳ זירא עול לגבי ר׳ יעקב בר אידי שהוא יושב בצור ונראה שהוא שאמור קודם זה ר׳ אבא הכהן. אבא רבי אבא בריה דרב ספי ורבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי. אבא אמר רבי אבא בר רב הונא אמר רב. אבא אמר רבי אבא בר עטרא אמר רבי חנינא והוא תורגמן לרבי יוחנן זה ורבי אבא בר מתל ורבי אבא בר זבדא כלם בזמן אחד: אבא אמר רבי אבא בריה דרב נחמן בר רבא אמ׳ רב חסדא. אבא בר חסדא אמר רב חסדא אמר לי אבא בר חסדא אמר זעירי הלכה וכו׳ ודע כי לפעמים נמצא זה השם של אבא בקוצר ותמצאהו באות הרי״ש אם לא תמצאהו באות האל״ף כמו רב ורבא ר׳ אבא וכן רבין הוא ר׳ אבין וכן אומר בפרק המקבל אמר ליה רב יהודה לרבין אבין אחי וכו׳ וכן בירושלמי אמר ר׳ בא אמר ר׳ חייא בר בא. אבא ר׳ אבא בריה דרב ספרא ור׳ יהושע דסכנין בשם רבי לוי. אבא מר בריה דרב פפא אפסיק ליה רב פפא ואחר עמו אע״פ ששנים אין מפסיקין לאחד כשאוכלין ג׳ ובפרק הכותב אמ׳ רב פפא כגון אבא מר ברי מרענא שטרא אפומיה ובפרקא קמא דקדושין ובפרקא קמא דכתובות רב פפא בהלוליה דאבא מר בריה. אבא יוסי בן דוסאי ורבנן אמר ר׳ יוחנן דפליגי ואולי הוא תנא אחרון. אבא מרי ריש גלותא ואזל רב נחמן בר יצחק לפיוסי לאשתו על נדר וכו׳ ובן כמו זה בפ׳ תינוקת ובירושלמי יש גם כן אבא מארי אחוה דרבי יוסי שהוא אמורא. אבא מרי א״ר נחמיה בר ברוך אמר ר׳ אידי בר אבין וכן גריס רש״י אבא מרי כך שמו נוסחא אחרינא אדא מארי:

אבא בר מרתא בעא מאביי בפ׳ ב׳ דביצה והוא אבא בר מניומי. ר׳ אבא בר טבלא בשם רב. אבא בר ירמיה. אבא אמר ליה רבי אבא לרב אשי בשבת בפ׳ שואל ובנדה בפ׳ האשה ובפרקא קמא דתענית ובפ׳ הקומץ ובפ׳ השולח גט. והתוספות בריש מעילה רב אסי לר׳ אבא גר׳ כי לא ראה רב אשי לרבא. ר׳ אבא בר ביסנא בשם ר׳ יוחנן. ר׳ אבא קרטיגנאה. אבא בעא אבא בריה דרב בנימין בר חייא מרב הונא בר חייא בזמן רב אסי. ר׳ אבא כהנא ור׳ אבהו בזמן ר׳ יוחנן ורב ואולי הוא בנו של רב כהנא תלמיד רב. אבא בר מניומי דהוא אבא בר מרתא בזמן רבה בסוף יבמות ומועד קטן רבי אבהו ור׳ יצחק נפחא ואבא בר מניומי ור׳ חנינא בר פפא ורב ספרא בפ׳ המביא גט ופ׳ השולח גט פרע מעות לרבא בשעת שמיטה ובזכות זה פטרו ראש גולה מהמעות שהיה גורנא מרבנן בסוף פרק כל כתבי. אבא בר מרתא הוא אבא בר מניומי שכתבנו קודם זה והוא בעא מאביי בפ׳ ב׳ דביצה ואביו מניומי חבר רב נחמן. בירו׳. אבא מרי אחוי דר׳ יוסי. אבא אמר ר׳ אבא בר יצחק אמר רב אבא מר בריה רב פפא אירם לו. אבא בר מש ואמרי לה בר רמש בפ׳ המפלת. אבא בר חנינא ר׳ אבא בר רב יהודה בשם רב. אבא בר יודן. ר׳ אבא בר בר חנה והוא רבה בר בר חנה תלמיד ר׳ יוחנן ונראה ששמו אבא כשראה מתי מדבר אמרו לו כל אבא חמרא וכל בר בר חנה סיכסא פירוש שוטה והוא יתיב לפני רב יהודה ואזל בתר ר׳ אלעזר ואין זה רבה בר בר חנה בן אחיו של ר׳ חייא כי היה מורה בזמן רבינו הקדוש וזה יושב לפני רבי יהודה שנולד רב יהודה בשנת רבי:

אבוה שלא אבוה בריה דרב גניבא לרבא ילמדנו רבינו בסוף פרק יש נוחלין ואביו חכם גדול בר פלוגתיה דמר עוקבא. אבא גרשאה תרגמה קמיה דרב יוסף נסחא אחרינא אדא. ברשאה. אבא מהגרוניא אביו של רב שמואל ואשתו נשאה ר׳ אבא בזמן רבי יהודה. אבא בר מריא. אבא בריה דרב מנימין בר חייא. ר׳ אבא בר אלישיב בזמן ר׳ מני בריה דר׳ יונה. אבא אמר רב אשי בר אבא אמר ר׳ יוחנן. ר׳ אבא בר ר׳ יהודה בירושלמי. אבא אמר ר׳ אחא בר אבא אמר ר׳ יוחנן ואולי הוא אביו של ר׳ חייא בר אבא ור׳ אחא היה אחיו. אבא אמר רב אחא בר אבא לרבינא איקלע אמימר לאתרין ויש גרסא בריה דרבא וכן נראה כי רב אחא ורבינא חברים. אבא ר׳ אבא בר זבדא והוא היה עקר מפרקיה דרב הונא ורב גידל ורב ששת חברים לו והם ג״כ עקרים. ושתין סבי נעקרו חוץ מרב אחא בר יעקב אגב שהיו מתעכבים להשתין מים כדי ללמוד. בעא ר׳ אבא בר זבדא מרבי אבא והוא לר׳ אלעזר בפרקא קמא דמגלה. אבא סוראה סמוך דרב פפא בזמן רבא. אבא ר׳ אבא אחוהי דר׳ יהודה בר זבדא. אבא בר שמואל הוא רבה בר שמואל:

אביי הכהן בר פלוגתיה דרבא ובפ׳ הזרוע כי לא היה לוקח מתנות כי אם בערב יום הכפורים שידעו שהוא כהן ואומר בגמרא ולפרוס ר״ל שיברך ברכת כהנים ומשני אנסי ליה עידניה. פי׳ התלמידי׳ קורין עמו כי בשעה שהיה נשיאות כפים היו קורין עם אביי. והרא״ש פי׳ אנסי ליה כלומר חולה במעיו היה ולא היה יכול לשהות ולפיכך לא היה יכול לפרוש כפיו. והפירוש הראשון פי׳ רש״י והערוך בערך עדן. ובפרק במה מדליקין גם כן לרבא אנסי ליה רבנן בעידניה שהיה משהה נקביו ובא לו הדרוקן. ורבו המובהק רבה בר נחמני הכהן אחי אביו שכן קבלו הגאונים ושניהם מבית עלי הכהן ורבא חי מ׳ שנה שעסק בתורה. ואביי שעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה ס׳ שנה ובפרק חלק נראה כי גם רבה עסק בתורה ובגמילות חסדים דאמר לו אביי כן. ואביי שמו נחמני בשם זקנו אביו של רבה והוא נשאר יתום מאביו ואמו כמו ר׳ יוחנן כי כאשר נולד מתה מיד אמו וקודם זה מת אביו ואמרו שאביי רוצה לומר "אשר "בך "ירוחם "יתום. ובעבור שגדלו רבה בר נחמני בביתו כאשר כתב רש״י בפרק המקבל אומרים שרבו קרא לו אביי

שלא לזוכרו בשם אביו. ויש מפרשים להפך כי שם העצם אביי ורבה מתוך שגדלו בביתו ולמדו תורה קראו נחמני על שם אביו שהיה לו כבן וכן פירש רש"י וכהונו לברכה בגיטין אבל הסברא הראשונה שא קבלה מהגאונים זכרם לברכה אבל רבה חבירו רבו מובהק הוא. רב יוסף סגי נהור וסיני. אף על פי שבפרקא קמא דקדושין נראה כי גם רב יוסף רבו מובהק של אביי בענין כבוד הרב. אבל מה שנראה כי אביי לרב יוסף כמו תלמיד חבר הוא בסוף פרק יוצא דופן אמר ליה אביי לרב יוסף מי פליגא נראה שלא היה רבו אלא רבה שלא אמר מי פליג מר. ובפרק האשה בגמרא כדה אמר ליה אביי את אמרת ניהלן. וזה הדקדוק שעשיתי עשו כן בברכות על רב ירמיה בר אבא תלמיד חבר לרב. ועוד בפסקי עירובין כתב ר' מאיר דהלכה כאביי עד רב יוסף חוץ בתחלה שהיא מג' הלכות שהלכה כרב יוסף ובתחלה לא פליג עליו אלא אביי וזה בפרק קמא דעירובין. ואביי נשא אשה בזקנותו והיא חומה ברתיה דאיסור בריה דרב יצחק בריה דרב יהודה בת גדולים והיתה יפה מאד. וכשנשאה אביי כבר היתה אלמנה משני בעלים חכמים גדולים הראשון רחבה דפומבדיתא והשני רב יצחק בריה דרבה בר בר חנה וחשב אביי שאין הלכה כרבי כי בתרי זימני הויא חזקה ונשאה ומת במהרה ואחר שמת רב יוסף שהיה ראש ישיבה מלך אביי ואחריו רבא וזה פשוט בתלמוד בסוף פרק הנזקין ובסוף ברכות ובחלומות דהרואה ובסוף הוריות ובכתובות בפרט וכן כתב הרא"ש בפרק הזרוע להכחיש פי' רב אלפס שפירש בזוף היה רבא מאותו מעשה ר"ל ממעשה דתענית שהביא מטר בתמוז על שהרג לאיש אחד במלקות בבית דינו וזה הפירוש אינו אפשר אע"פ שגם בעל הערוך פירש כן ברי"ף בעבור שזה המעשה של תעניות כבר מלך רבא שבבית דינו נעשה וזה של המתנות שלקח ע"י אחר היה רב יוסף חי ואחר רב יוסף מלך אביי ואחר אביי מלך רבא וכל שהיה ראש ישיבה נקרא מלך שהיה שופט כסוף ברכות בתר דמלך רבא עבדא ליה בת רב חסדא אשתו הלון ומניחה ידיה עליו והתוספות אמרו שם לא מלך רבא עד פטירתו של אביי והפירוש האמתי בזוף מאותו מעשה עצמו כמו שפי' הרא"ש ורש"י בפירוש השני. אביי יהיב ידא לשבי רש"י פירש בו שני פירושים ורב אחאי גאון פירש פירוש שלישי שהוא חובה לחכמים מפני כבוד התורה להבריח שיקומו לפניו כי אביי סומך ידיו לזקנים כדי שיקומו מפני אביי רב פפא מימיניה ורב הונא בריה דרב יהושע משמאליה. ומה שאמר אביי אמרה לי אם אינה אמו כי אם מרבנתיה:

הגה"ה אש"ש ואביו של אביי נקרא כיילל בזבחים. חד ברא הוה ליה לכיילל ולא מתוקן ע"כ. ובנו של אביי רב ביבי שהיו אומרים לו משום דאתון תמולאי אמריתו מילי מוליאתא ר"ל שהם ממשפחת עלי שהם נכרתין או כפירוש רש"י בפרק המקבל כמו מוליאתא שהוא כמו גבשושין קשים וגבורים וכן פי' הערוך בערך מל אבל בערך מתלא פירש פירוש טוב שהוא שם מקום וראיה לזה בב"ב ר' מאיר אזל למתלא ראה אותם שחורי הראש שלא היה בהם שער לבן אמר שמא ממשפחת עלי אתם וכן במדרש שמואל. ועל רבה בסייעתא דשמיא אאריך שאינו כאן. ובשמינו לאביי לראש ישיבה היו עמו רבי זירא ורבה בר מתנא ורבא וכולהו איפריכו והוא לא איפריך והיה לראש ואמר לו רבא פתח נחמני ובפרק ערבי פסחים גזר על אגרת בת מחלת שלא תבוא בישוב ואמרה לו דמכרזי עליו ברקיע הזהרו בנחמני וכן שם כשבא עולא לפומבדיתא שהיה אביי עם רב חסדא ורב יצחק בריה והיה שוכן בפומבדיתא הוא ורבה במבוי אחד כדאי' בעירובין ורבא שוכן במחוזא. ובחלומות דהרואה כי מת אביי בפומבדיתא ובאו בני ישיבתו לרבא למחוזא. וכן בפרק בכל מערבין כי נח נפשיה דרב הונא היה אביי עם רבה ורב חסדא:

רבי אבהו בפרק מקום שנהגו רב אדא ורבא בר חנן אתו לרבי אבהו. זה היה מבבל ואין זה ר' אבהו הידוע תלמיד ר' יוחנן כי זה היה בבבל כן כתב ר' ישמעאל חכמון:

רבי אבהו הוא חבר לר' חייא בר אבא וכבר ידעת כי בסוטה פרק ואלו נאמרין שר' אבהו דורש אגדה ורבי חייא שמעתתא ועזבו לר' חייא ואז ר' אבהו נתן משל לדברי רבי חייא מרגליות ודבריו מיני סדקין לפיים רבי חייא בר אבא ועוד שבראשונה היה רבי חייא מלוהו עד ביתו משום יקרא דבי קיסר והיום ההוא ר' אבהו הלוהו לר' חייא בר אבא. וכן היה רבי אבהו חבר לרבי אמי ולר' אסי בזמן ר' יוחנן והיה רבו דרבי יוחנן וכן למד עם רבי יוסי ברבי חנינא ורבי ירמיה יתיב לפני רבי אבהו ואמר לו ירמיה ברי והיו לו ה' בנים. ר"ל בני בנו אבימי הבן החשוב ומכבד אביו מאד ואלו החמשה כלם חכמים ורבי אבהו יפה מאד יותר מרבי יוחנן כי היה לו הדרת פנים ר"ל זקן וכן אמרו שופריה דר' אבהו מעין דיעקב ע"ה והיה קרוב למלכות כמפור' בסנהדרין ובכתובות בפרק ב' וביבמות פרק ו' אמהתא דבי קיסר אמרי לרבי אבהו רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא על יפיו יתיב רבי אבהו ורבי יצחק נפחא ורבי חנינא בר פפי אמר להו רבי אבא וכל אלו הג' חכמים היו סמוכים כדאיתא בפ' המביא גט ור' אבהו היה מנגח למינין בלשונו הנח והיה טוב לישראל ומכבדין לישראל בעבורו. ולרבי אבהו רצו למנותו ראש ישיבה ולא רצה מפני ר' אבא דמן עכו העניו ורבי אבהו שיבח לעצמו שהיה עניו אבל אמר שר' אבא דמן עכו יותר עניו ממנו. ואחר שמת רבי יוחנן היה עם בית דינו של ר' אמי ור' אסי ור' חייא בר יוסף בפרקא קמא דחולין והיה יושב בקסרין ושלח לר' חנינא בנו לטבריא ללמוד וכו' וא"ל המבלי אין קברים בקסרי שלחתיך לטבריה ובמגלת

ובמגלת תענית כי ד' בסיון אחידת מגדל צור שהיא קסרי שהיתה חזקה ויום שכבשוה עשו אותו יום טוב. אתקין ר' אבהו בקסרין תסר"ת ובפרקא קמא דמגלה עקרון תעקר היא קסרי בת אדום יושבת בין החומות והיתה ליונים והחשמונים לכדוה וקורין לה אחידת מגדל צור. קסרי וירושלם חרבו או ישבו שניהם אל תאמן שנאמר אמלאה החרבה ולאום מלאום יאמץ. ושם ר' אבהו :

דבי אבהו אביו של רב שמואל והוא רבי אבהו דורש לפני רפרם. ר' אבהו מגדף בה י"א שהוא מרבנן סבוראי שהיו אחר רב אשי מפני שנוי הלשון ועוד נאריך בזה בס"ד. אבל זה הלשון גם נמצא באמוראים וכן כתב רבינו תם כרב אחאי פריך שהם אמוראים כי לכל אמורא היה לו לשון משונה כמו תהי בה רבי יוחנן וכן בפרק עשרה יוחסין ר' אבהו עצמו אמר מגדף בה חה האמת בסוף קמא איתיביה רבי אבהו לרב אשי. אבדימי דמן חיפה ור' יצחק נפחא. רבי אבדימי בר המדורי היה לקיש ורבי אבא פירשו דבריו. ר' אבדימי אבוה דר' יצחק ר' אבדומא. אמר רבי אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה ההר כגיגית פרש"י ז"ל קובא שמטילין בה שכר. ואמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה וכו' וכן בהוריות אבדימי בר חמא. אבדן והוא שמו אבא יודן תלמידו של ר' ונצטרע וטבעו שני בניו מפני שדבר על רבי ישמעאל בר' יוסי כדאיתא ביבמות והיה חכם גדול וחסיד ובפסקי ברכות פרק תפלת השחר משם הירושלמי שהיה תורגמן ר' וכן נראה. ר' אבויה סבא אמר ליה לרב פפא והוא רב אויא סבא בגמ"ו. אבוה דרב פפא בא לפני רבה בר רב הונא בפ' אלו מציאות ואם כן היה לרב פפא אב ידוע. וכן תני אבוה דר' זירא קמיה דר' זירא ואמרי לה אחורי' דר' זירא וביבמות פ' מצות חליצה כי אביי נתן עיניו ברב פפא שהיה לו אב ואם לפרנסן ומתו שניהם מיד ר"ל אביו ואמו של רב פפא מפני זה שהיו שם בעיר אבל בספר קבלת החסיד שפירש הפרשיות על הקבלה אמר כי רבי זירא ורב פפא לא נודע להם אב כמו לבן סירא וזה אינו כן כי התלמוד מזכיר אותם. תני אבוה דרבי ירמיה בר אבא בסוף התכלת. אבוה דרבי הושעיא ובר קפרא חולקים ונשאל שם אם ר' הושעיא שמעה מאביו או מבר קפרא וכבר ידעת כי הוא ר' חמא בר ביסנא שהיה בזמן רבינו הקדוש. אבוה בר איהי אתא לקמיה דשמואל בפרק קמא דמציעא ובס"פ הדר עם הנכרי דאבוה בר איהי ישמעאל היו דרים במבואה אחת ורב ענן. אבוה תני אבוה דר' אבין קמיה דר' זירא. אבוי דרב ספרא שאל לרבי זירא בירושלמי. אבוי של רבינא אמר משמיה דרב יוסף. אבוה דשמואל והוא אבא בר אבא הכהן שאמרנו. אבוה ובנו רבה בר אבוה רבו של נחמן. אבוה בר איהי שאמרנו שבא לפני שמואל ומנימין בר איהי אחיו חד מאכיל

לעבדים מכל מינא ומשתעי אליהו בהדיה וכו' ובפ' בני העיר שלא הסתכלו בגוי ולא עשו שותפות ובפרק קמא דמציעא בא לפני שמואל וכן בפ' ד' דנזיר בא לפני שמואל ואמר ארבע הלכות. אביי קשישא אמורא ואביי אמר תני אביי קשישא בכתובות ובפ' במה בהמה יוצאה אביי קשישא רמי דרב אדרב שהוא מקשה על דברי רב. אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין ואביי עמהם תנו תרומות בי רבה ופגע בהו רבה בר מתנה. אבוה דרבי אפטוריקי תני ברבי ר' חייא הוא ר' דרוסאי תני אבוה דר' ירמיה בר אבא. ר' אביתר שלח לרב חסדא ודבר לו אליהו ור' יונתן חבירו ואמר הקב"ה אביתר בני אומר כך בענין פלגש בגבעה בגטין. אבימי מהגרוניא משמיה דרבא :

אבימי אחוה בר איפא ורבי איפא תני שבועות בי רבה ואביי חבירו והוא בן רבי רחבא דפומבדיתא. א"ר אבימי בר חמא. אבימי נותאה משמיה דרב פרש"י ז"ל שם מקום והערוך פירש מן ניות ברמה שם מקום בערך נות ויש נסחא אביבי סנותאה משמיה דרב פתן ושמנן ייין וכו' בתחלת שבת. אבימי תני מנחות בי רב חסדא לא שלמד ממנו אלא שנאה לפניו לזכרם בטוב ורב חסדא למד מאבימי ופגע בו רב נחמן ואם היה תלמידו רב חסדא למה לא שלא בעבורו סבר הכי מסתייע ספי. בשאלתות אבימי בנו של רב חסדא כדאיתא בערכין פ' שום היתומים ובמנחות פרקא קמא אמר רב חסדא טולפי טבי בלעי מיניה דאבימי עלה דכך שמעתתא. אבימי בר נאזי חמוה דרבינא הוה ואלו בזמן רב כהן ור' אבהו בסוף קמא. ר' אמככים לפני ר' אלעזר ור' יוחנן. ר' אברומה בר ברתיה דר' טבליי בשם ר' יאשיה. ר' אברומה דצפורי. אבימי בריה דר' אבהו החשוב וקיים מאד מצות כבוד אב ואם והיה עושה מצות כיבוד בעצמו אע"פ שהיו לו לאבימי חמשה בני סמכי. אבימי ועיפא בני רחבא דפומבדיתא חריפים ורחבא היה בעל של חומה שהיתה אחר כך אשת אביי. ונראה לי כי זה עצמו אבימי אחוהי של איפא שאמרתי למעלה כי האל"ף והעי"ן ממוצא אחד והן חיפא. אבימי מבי חוזאי. אבימי בר פפי אמר ליה לר' זירא יתיב רב נחמן זעולא ואבימי בר פפי ורב חייא בר אמי ור' זעירא. אבימי אבא בר אבימי לפני ר' חנינא ואמרי לה לפני ר' חנינא בר פפי. אבית דחילא אמר ליה שמואל לאבית דחילא בנזיר. תני

אברם תני הוא אמורא בפרק הניזקין ונראה שהיה קודם רבא בפרק מי שאמר ובפרק י"ו משאלתות ר' יצחק בר ששת תני בר יחזקאל אע"פ שהוא אמורא ברייתא היא אלא שהוא היה מקובל בה והיה שונה אותה וע"כ נקראת על שמו וכן כל תני וכו'. אבוכרם אמר רבינא אמר לי סמא בר חלקאי אקשי בה אבוה דבר אבוכרם ואמרי לה אחוה דבר אבוכרם פירש"י שם האיש אבוה דבר אבוכרם הוא אבוכרם עצמו ומכירין

היו

היו את הבן ולא את האב והיו קורין אותו על שם בנו שעשה את בנו סימן לו בפרק השוחט והערוך פירש אבוכרם שם חכם. אביטול ספרא משמיה דרב. אבין אמר ר' אבין בר כונא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב. ר' אבין דמן נשיקיא איקלעו בביתו רב יהודה ורב ירמיה בר אבא ורב חנן בר אבא. ר' אבין בר פרטא. ר' אבין נגרא רב הונא חליף אפתחא דאבין נגרא והוו זהירי בשרגי אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא והם רב אידי בר אבין ור' חייא בר אבין ולזה ב' פירושים יצאו שני חכמים בעבור ששניהם איש ואשתו היו זהירין או שהיו זהירין בשרגי ר"ל נר שבת ונר חנוכה ונראה שזהו כן דרבי נשיא ורב שיזבי אומרים רגיל בשרגי ולא אמרו רגילי בשרגי. אבין בר חסדא א"ר יוחנן בסוף חבית. ר' אבין בר שמואל בירושלמי. אבין נפוראה לפני ר' יצחק בן אלעזר בפרק ג' דהוריות בזמן ריש לקיש. אבין רמאה שהיה מרמה על המצות שהיה מניח הקהל להתנדב והיה אח"כ נותן כנגד כלם והיה באמצע החכמים לקיים מתן אדם ירחיב לו בילמדנו. ר' אבין בר רב אדא אמר ר' יצחק אמר רב אבין בר רב אדא אמר רב מנחם איש כפר שערים. אמר רבי אבין זוטרתי אמר ר' יהודה בן זבינא נוסחא אחרינא בן זבידא. נוסחא אחרינא ר' אבהו בן זוטרתי. רבי אבין בר רב נחמן אמר ליה רב יהודה אבין אחי. ר' אבין הלוי בסוף ברכות אבין הלוי בריה דרבי אבא בר כהנא. ר' אבין אחיו של ר' אבין הלוי אמר ד' נאים בעולם במדרש. ר' אבין ור' זירא ור' אסי הוו לפני ר' יוחנן וזה קבל בדקדוק מר' יוחנן כמו ר' חייא בר אבא והוא חכם גדול ובפ' מי שמת נראה שהיו בימי ר' אבהו שני חכמים שמם ר' אבין אחד זקן ואחד נער ר' אבין ור' מיאשה ור' ירמיה א"ל ר' ירמיה לר' אבין כי אזלת להתם לקמיה דר' אבהו. אמר רב נחמן בר יצחק לא ר' אבין בר חייא ולא ר' אבין בר כהנא אלא ר' אבין סתמא למאי נפקא מינה למירמא מדידיה אדידיה. ר' אבין בר חייא בעא מיניה מר' אבין בר כהנא בירושלמי ר' בון בר חייא בעי קומי רבי זירא. ר' אבין בר כהנא א"ר אבין א"ר אלעאי אמר ר' אבין אמר ר' יוחנן. ר' אבין בר חנינא ואיתימא ר' אבין בר חייא. ר' אבין בעא ר' אבין בר אבין מרב הונא. ר' אבינא מחמרא דנהר פניא (נ"א פקוד) שנתן לו גניבא החכם בר פלוגתי' דמר עוקבא ד' מאות זוז ביום שיצא גניבא להריגה ואמר ליה ר' זירא שילך רבי אבינא לרבו רב הונא בגיטין פרק האומר. ר' אבינא אבוה דרב ביבי. אבינא ר' אבא בר אבינא ושאל ר' אבא בר זבדא ממנו בזמן רב הונא. אבינא שילא בר אבינא ושילא תלמיד רב חבר רב אבי תלמיד רב שמתו ביום א' כדאיתא במס' נדה. ר' אבינא הראשון ר"ל בשם רבינא ובספר המצות ברבית מלוה קל"ג האי רבינא היינו רבינא שהיה תלמיד חבר לרב אשי אלא רבינא

קדמון שהוא ג"כ בפרק אלו טרפות שהשיב רב יוסף עליו וכן כתב הרא"ש ז"ל בפרק הנשרפין בסנהדרין וזכור זה בפי החכמים שהיה בזמנו ובפרק הקורא את המגילה אמר רב חסדא ראויה כל התורה ליכתב על ידך ומפיך שהיה כמו ר' מאיר: (הגה"ה. אמר ש"ש בנוסח תלמודא כתוב ר' חננאל ע"כ). ר' אבינא אמר גניבא משמיה דרב א"ר. אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב. אבינא רבינא תלמיד חבר לרב אשי ושם סוף הוראה שנאמר עד אבוא אל מקדשי אל אבינ"ה לאחריתם. ונראה שהוא כהן כי לרב אחא בנו נתנו לו פדיון בכור ובאות הרי"ש תמצא גם כן כל אלו. אגרא תני אגרא חמוה דר' אבא בפרק כל הבשר וכן בפרק הקומץ נא לרבי אבא נוסחא אחרינא חמוה דרב דימי ואע"פ שאומר תני הוא אמורא וכן פירש"י ז"ל תני רמי בר חמא הוא אמורא ושונה הברייתא וכן בפרק השולח תני הלל אמורא הוא. רב אדא בר אהבה בפרק עשרה יוחסין יום שמת ר' אמר בנבואה רב אדא בר אהבה היום יושב בחיקו של אברהם עליו השלום יש מפרשים שביום ההוא מת רב אדא בר אהבה ול"כ איננו זה רב אדא שבתלמוד אבל פירש"י ז"ל שנמול ביום ההוא שנכנס בברית אברהם. וכן בבראשית רבה פרשת ויהיו חיי שרה יום שמת ר' נולד רב אדא בר אהבה והאריך ימים רבים עד האחרונים בימי רבא ורב נחמן בר יצחק כדאיתא בגמרא ב"ב גם אמר רבי שביום ההוא נולד רב יהודה ובפרק סדר תעניות רב ושמואל לא עברי אמטיתא רעועה אמרו איכא בהדן רב אדא בר אהבה דנפישא זכותיה ולא מסתפינא וכן רב הונא עמו והיו בו מדות טובות ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ובפרק בני העיר כי האריך ימים. וכן פרש"י למעלה והוא תלמיד רב וקרא עליה כדאי' בפרק כיצד מברכין והוא מוסר עצמו על קדושת השם מתון מתון ד' מאות זוזי שוי' בברכות והוא דקדק בחכמת התקופות יותר משמואל כי עליו אנחנו נסמכין בשנים מעוברות בשמור את חדש האביב שיהיה יום העומר באביב של תקופה כהלכה. ומעשה דכרבלתא דמתון פירש רב צמח גאון ז"ל משום שעטנז עשה ויש פירושים אחרים. והערוך פירש. בגד אדום כמו כרבלתא דתרנגולא. בפרק ב' דבתרא רב דימי מנהרדעא הביא סחורה ואמר ריש גלותא לרבא פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא שיתנו לו השוק ואז שלח רבא לרב אדא בר אהבה לבדוק לרב דימי והיה כבה שנפסד סחורתו ואז מת רב אדא בר אהבה וכל אלו בשעת מיתתו רב יוסף ואביי ורבא ורב דימי ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורב נחמן בר יצחק וכלם אמרו על מיתתו אני גרמתי וכו' עד שהוסכם שם כי רב נחמן בר יצחק ענשו שנפלה נבואה בפיו. ובשאלה י"ז לר' יצחק בר ששת מה שאמר רב נחמן והאחרים אנא ענישתיה לרב אדא היה מתוך צער שמצטער כל אחד על שנענש בסבתו גם ענוש לצדיק לא טוב

ובתוספות

ובתוספות פרק עשרה יוחסין פיר"י דתרי רב אדא הוו ורב אדא בר אהבה מסדר מתניתיה כ"ד זימנין ועייל קמיה רבא. וריש לקיש היה מסדר מ' זימנין כימים שנתנה תורה ועייל קמיה ר' יוחנן בפרקא קמא דתענית רב אדא תלמיד רבא וכן נראה בבתרא שאמר רב אדא עצמו שהוא תלמיד רבא אע"פ שאמר שיתנו לו בשר הטבח קודם עבדו של רבא ובפרק אחרון דתענית שהיה בזמן רב ושמואל אדם גדול וחסיד וכן בברכות שהיה תלמיד רב וכן נראה מפרש"י ז"ל בפרק עשרה יוחסין כי רב אדא תלמיד רב שנולד בזמן ר' ר"ל כשמת כי הוא עצמו בימים האחרונים אבל לא נהירא לי ולא בעבור רבוי השנים שהם יותר מן ק"מ שנים כי זה גם כן אמרו בפרק בני העיר שהאריך ימים. אלא איך רבא שהיה בחור שהיה עדיין רב יוסף רבו קיים אם במעשה דרב דימי מנהרדעא היה משתמש בו כתלמיד אדם גדול כי רב ושמואל היו מכבדין לו ועוד רב דימי שאמר לו לרב אדא אם הוא רבא וכי לא היה מכיר זה שרבא אז לא היה משלשים שנה כפי המנין ורב אדא מק"מ שנה וכל שכן שאמר רב אדא שרבו היה רבא ושם שאלוהו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הלכות שאמר משמיה דרבא ומי שרב ושמואל אומרים בכלו נחיה יבא אחר ק' שנה שיבזו אותו שיקח עבדו של רבא בשר קודם לו אעפ"י שהבשר היו לוקחים לרבא ושיאמר רבא אלא עניסתיה בעבור זה ובפרק הבא על יבמתו קרא לו רבא מכלי לב ועוד בפרק אלו הנשרפין אמר רבא לרב אדא בר אהבה אדא ברי וכי לזקן קדוש וחכם יאמר בני וכן בפירוש בפ"ק דתענית שהיה תלמיד רבא ובסוף תענית וכן בברכות שהיה תלמיד רב כמו שאמרתי וכן בפרק תולין שהיה רבו רב אדא מרב אחא בר יוסף הזקן דודו של רב נחמן בזמן רב הונא ושאל לו ר' חייא בר אבין ובפרק אלו הן הלוקין ובפ' מרובה ובפ' שני נזירים נראה כי מת רב אדא קודם רב הונא דאמר כלהו שני דרב אדא לא היו בנים לרב הונא כמו שאמרו כל ימיו דרב לא היו לשמואל בנים וכו'. לכן נראה לי כפי השכל והסברא שהם שנים האחד בזמן רב שנולד כשמת ר' והשני בזמן רבא אע"פ שהיה זקן מרשו ולמד לפני רבא והיה מסבא למוד רבא שהיה בשר שמן על לימוד אביי שהיה גורר עצמות יבשות וכן בסוף יבמות שיבח לרבא שהוא חריף על אביי ומכאן נראה כי אביי ורבא היו להם ישיבות בחיי רב יוסף רבם כמו שנראה מזה המעשה מרב דימי וכן בפ' הזורק בשבת ואין להאריך יותר. רב אדא בריה דרב יצחק ואמרי לה רב שמואל בר יצחק אולי הם אחים. אדא בר אבימי לפני ר' חנינא בר פפי נוסח אחר אבא בר אבימי בזמן רב נחמן ופירש"י ז"ל חכם אחד שהיו מכירין בו שהוא גורם חטאות ושוכח ומשכשן. אדא בר חבו חכם אחד גדול ובא לפני רב אשי בבן סקועה פ' בהמה המקשה. רב אדא בריה דרבא. בר אדא משוחאה ר"ל מודד קרקעות אמר רבה בר אדא משוחאה אסברה לי אמר רב יהודה לרב אדא משוחאה הזהר במדה. כרפנאה ר' אמי בר אדא הרפנאה בעא מרבה אמר ליה הכי קאמר רב אדא בר אהבה אמר רב נחמן אמר שמואל. תני ר' אדא דמן קסרי תני רב אדא סבא דמן קסרי קמיה דרבי יוחנן והוא רב אדא בר אבויה קמיה דר' יוחנן. אדא אמר רב אדא בר מרי א"ר נחמיה בר ברוך אמר חייא בר אבין אמר רב יהודה בערוך אדא מרי כמו אבא מרי וכן גרים רש"י ז"ל בפ' כמה אשה אבא מרי ולא אדא מרי ואמר כך שמו. ר' אדא דמן יפו ואולי הגרסא ר' אבא דמן יפו. רב אדא מסורא א"ל לר' חנינא מסורא וכו' בפ' תינוקות. אדא רב אחא בר אדא משמיה דעולא אמר רב אחא בר אדא אמר רב והיה רב אחא זקן מאד בזמן רבא. רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף ואמר ליה אביי. רב אדא קרחינאה ואתקיף על מאמר ר' אלעזר בפ' חלק. רב אדא בר אחא אמר ר' יצחק. אדא דיילא תלמיד רב יהודה ומגיע לכתפו כאשר אמרנו באבא שאול ופירש"י ז"ל דיילא משמש החכמים ויש אומרים שואב מים ורב יהודה מברך על האור שבביתו במוצאי שבת. רב אדא קרטיגנאה קמיה דרב כהנא משמיה דרבא בפרקא קמא דיבמות. אדא בר מניומי אמר ליה לרבינא ושם דייני נהרדעא רב אדא בר מניומי. רב אדא בר שימי אמר לאחד בר אידאי. רב אדא בר אבין ויש נסחא רב אידי בר אבין:

רב אדא בר מתנה קמיה דאביי ולא רואם על בניו כדי להלוך ללמוד תורה בפרק ב' דעירובין והוא אמר לרבא דחריפא סכיניה ר"ל שהיה חריף ובפ' מי שמתו כי רבינא הראשון חבירו בזמן רבא. רב אדא בר חייא. רב אהילאי היה משיא בנו בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב אהילאי ואמרי לה רב יחזקאל ורב יחיאל אמר רב אהילאי אמר שמואל. אהבה אבוה דרב אדא בר אהבה:

אהבה תני אהבה בריה דרב מניומין בר חייא נוסחא אחרינא בריה דרב מניומי בר חייא. אהבה תני אהבה בריה דר' זירא בסוף ראש השנה אמר ליה ר' זירא לאהבה בריה ובירושלמי רבי אחווא בריה דר' זעירא והיה בקסרין. בר אהינא אסברא לרבא בפרקא קמא דקדושין פרש"י ז"ל שם אבא בר אהינא. רב אהרן אמר ליה רב אהרן לרבינא בפרק הגוזל עצים בקמא. אויא רב אויא סבא דנגררא רבה הוא וכן רבה בר רב הונא לרבא בריה. רב אויא לא על לפרקיה דרב יוסף בפומבדיתא ושלח לרב דימי בר יוסף כו' ואמר ליה ז"ל נכניה פירוש לדרך גאוי לדרך כבוד ר"ל הכבד ושב בביתך ורב אויא אמר שלא בא כי היה חלש בפרק תפלת השחר ואע"פ שרש"י לא פירש שם בפרקא קמא דקדושין במקום אחר פירש

כמו

כמו זה. ונשא רב הונא אחותו של רמי בר פפא ומת בחיי רב יוסף ורב אחא בנו אמר לרב אשי אמר רב הונא הוה קאימנא קמיה דר' אמי רב הונא ורבא בר חנן רב הונא איקלע לבי רבה ואמר ליה הא דרבה ורב יוסף אמרו וכו' אמר רב נחמן בר יצחק בריך רחמנא דלא כספיה רבא לרב הונא בפרק שירה בשבת רב הונא הוה יתיב קמיה דרב יוסף אדכריה רב פפא לרב הונא סבא. רב אחא בר רב והוא זקנו של רב משרשיא ר"ל אבי אביו כדאיתא בפ' הנשרפין וכתב הרא"ש ז"ל כי זה רב אחא הוא חבירו של רבינו הקדוש. רב אחא בר יעקב שאין שבי כולם איעקרו שלא היו להם בנים מפרקיה דרב הונא שהיו משהין עצמם להשתין חוץ ממני וקיימתי בעצמי והחכמה תחיה בעליה. והיתה ישיבתו בפפוניא ורב פפא הוה קמיה וכתב ספר תורה מעורות עגלים ונזדמן לו ארכו בהקפו וזהבו רבנן ביה עיניהם ונח נפשיה. אמר ר' אחא בר יעקב אמר רבי יוחנן משבח ליה רבא לרב נחמן בר אחא בר יעקב דאדם גדול הוא. וזה רב אחא חסיד מלומד בנסים שהרג המזיק שהיה בבית מדרשו של אביי. רב אחא מדפתי אמר לרבינא לפני רבא בפרקא קמא דיבמות ואיתנו לאותוביה ראש ישיבה ולא אסתייעא מילתא בפ"ק דבתרא והיה אז ראש ישיבה מר בר רב אשי שאותם טבומי ומשום הכי הוה אמר רב אחא בפ' מרובה כל המריעין לו אין מטיבין לו וכו' ולא היה דמשום צרתו היה אומר זה. ובריש פרק ג' שאכלו יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כלם שוין בחכמה. רב אחא בר ביבי אמר לרבינא משמיה דרבא בפ' קמא דיבמות ונראה שהוא כהן כי רב ביבי בנו של אביי. רב אחא בר תחליפא לפני רבא ומשמיה דרבא אמר הוא ורב אחא מדפתי ורבינא. אמר ר' אחא בר אבא אמר ר' יוחנן אמר ר' אבהו היינו דר' אחא. ר' אחא שר הבירה ורב פנחס בריה דר' חייא איש כפר עכו אתו לקמיה דר' אמי אמר ר' אחא שר הבירה מעשה בא לפני ר' יצחק נפחא באנטוכיא ויש רב אחא שר הבירה בפ"ב בתוספתא. רב אחא בריה דרבא משמא דגמרא אמר לרב אשי פירש רש"י כך קבל מרבו ורבו מרבו עד ר' מאיר ששמעו משמו ולא מדעתו מפרש טעמא דר' מאיר וכן אמר לרבינא איקלע אימר לאתרין. רב אחאי פריך רב אחאי פ' ג' דיבמות ובפ' קמא דקדושין יש אומרים כי הוא מרבנן סבוראי אבל בפ' קמא דכתובות התוספות פשט רב אחאי לא כמו שפירש רשב"ם שהוא רב אחאי גאון השאלתות אבל ר"ת אומר שהוא אמורא בזמן רב אשי וכל אמורא תופס לשוט כמו מגדף ר' אבהו תהי בה ר' יוחנן לייט עלה אביי פריך רב אחאי בפ' שבועת הדיינין. רב אחא בריה דרב איקא משמיה דרב טובי בר אביי ובפ' המדיר שהוא בן אחותו של רב אחא בר יעקב. ר' אחא בר חמא. תלמיד ריב"ל דאתא מדרומא.

ר' אחא בר חנינא ור' יעקב בר אידי ר' נחמן ור' טבלא אמרו משמו וכן אמר ר' אחא בר חנינא. ר' אחא בר רב הונא והוא תני שבועות בי רבה והוא בעא מרב ששת ושלחה קמיה דרב יוסף ואמר ליה רב אחא לרב נחמן אמר. רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת אמר ליה רב אחא בר רב הונא לרבא אמר רב חסדא רב אחא גברא רבה הוא ר' אחא תנא דברייתא עם ר' שמעון בן יוחאי. רב אחא בר אבא משמיה דעולא אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא והוא אביו של רב פפא ושמע מרבי. רב אחא בר יצחק ור' אבא בר ממל. הלכות ר' אחאי. בעא ר' אחאי מר' חייא והיה שונה בבי ר' חייא פרש"י הוא שם חכם ונראה שהוא בן ר' יאשיה בזמן רבי. ר' אחאי בר יאשיה היה לו כלי כסף בנהרדעא אמר ליתנם לר' דוסתאי בר ינאי ולר' יוסי בן כיפר וכו' בסוף פ"ק דגיטין וא"כ הוא מהתנאים בזמן ר'. ובריש ערכה יוחסין ביום שמת רבי נדה בבבל לאנשים שחללו השבת ונשתמדו ונראה שהיה בנהרדעא בסוף פ' שואל כי רב נחמן דבר לו בקבורה ולמדו וכו'. אחאי רבי אחאי ורבי אמי ור' אסי ובר הדיא ביחד והיה ממונה אגיטי ושלחו הזהרו ברבינו אחאי שמאיר עיני הגולה. הוא ובר מחלוקתו רב שמואל בריה דרבי אבהו. רבי ברכיה ור' אחאי בשם ר' שמואל בר נחמן. לרבי אחאי בריה דרבינא שלח רב אשי שבסר זוזי לפדיון הבן ונראה שהוא כהן. רב אחא מפרזיקא אמר לרב אשי בפרק הבא על יבמתו. רב אחא גלילאה אמר לרב נחמן בר יצחק בפ"ק דע"ז. ר' אחא אחוי דרבי יוסי מברקתיה היה לפני רבי יעקב בר אחא. ר' אחא אריכא תני קמיה דרב הונא והוא ר' אחא בר פפא ואותיביה לר' אבא בפ' ואלו קשרים. רב אחא בר עוירא אמר רב אסי אמר ר' אחא בר עוירא אמר ר' שמעון חסידא וכן אומר אמר ר' יעקב בר אידי אמר ר' שמעון חסידא אמר רבא כד שלח רב אחא בר עוירא. אמר רב אחא בר ייבא משמיה דמר זוטרא רב אחא בריה דרב יוסף אמר לרב חסדא אמר רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא ואלש רב אחא ורב כהנא ריפא לו בפרק שמונה שרצים. רב אחא בר נתן ומר זוטרא בריה דרב מרי אמרו לרבינא והוא זקנו ר"ל רב אחא אבי אביו מרב משרשיא שהיה בזמן רבא כדאיתא בפ' אלו טרפות וכן בפ' הנשרפין כתב הרא"ש ז"ל כן כי רב משרשיא תלמידו של רבא נכדו של רב אחא ורב אחא בר פלוגתיה דרבינא הקדמון. רב אחא מבי חוזאי תנא בר אסי איתי אהא מבי חוזאי בפרק המפקיד. רב אחא ברדלא אמר לי רב. רב אחא בר רב עולא אמר אביי. ר' אסיה הגדול תנא דברייתא. יתיב רב אחא בר עולא לפני רב חסדא. רב אחא בריה דרב עוא אמר רב אביי. יתיב רב המנונא קמיה דרב אחא בר אמוזא. יתיב רב אחא בר עוא הוי

דרב הונא וכן קמיה דרב חסדא ויש נסחא רב אחא בר רב הויא קמיה דרב חסדא אמר ליה רב חסדא מאן זיית לך ולר׳ יוחנן רבך . אמר ליה רב אחא טאבא לרב אשי נוסחא אחרינא רב אחא סבא אמר לרב אשי והוא בן רב מארי בר איסור. רב אחוי אמר רב אחוי ומר אחא בפ״ק דקדושין ואולי ר״ל אחיו דמר אחא ושמו רב ובריש פ׳ אלו קשרים בעי רב אחדבוי. רב אחא ומר זוטרא ורבא פרש״י בפ׳ האומר כלם אחים וכלם בני רב מרי בר איסור גיורא במו לפני רב אשי וא״כ זה בן בנו של שמואל כפירוש רש״י וזה רבא אינו רבא סתם חבר אביי כי רבא בן רב יוסף בר חמא. רב אחא בר מניומי איתיביה ר׳ אחא בר מניומי לרב נחמן וכן לאביי . רב אחא בר רב אבל הנסחא האמתית בר רבא כפי החכמים שבזמנו וכבר כתבנוהו רב אחא סבר לה כרב אחא בר יעקב. רב אחא ורבינא חברים וסברו התוספות בפרק השואל את הפרה כי הם ראשונים לרב פפא . אבל אינו נראה כי בפרק קמא דחולין רבינא ורב אחא בריה דרבא יתבי קמיה דרב אשי וכן בפרק אלו טרפות רב אחא ורבינא לפני רב אשי ואמימר וכבר כתבנוהו למעלה וזה רב אחא בר רבא. ר׳ אחא בשם ר׳ אליקים בשם ר׳ שמואל בר נחמני בשם ר׳ יהונתן ר׳ אחא שאל לר׳ אבהו. אחיה השיב בבלי בתחלת כתובות השיב קושיא לבר קפרא ויבשת ידיו יגרו ונ״ל כי הוא ר׳ חייא הבבלי חבירו של רבי שאמר לו ר׳ לר׳ חייא במועד קטן אחיה וכן ראינו שקרא לו בר קפרא עייא במקום חייא ופירש רש״י במועד קטן דרך גנאי כמו האמינון אחיך ובברייתא יש ר׳ אחייא ויהיה חבירו של חנניה בן אחי ר׳ יהושע בסוף ברכות. וכן בגמרא רמי רבי חייא לר׳ אחיה ותירץ ר׳ חייא לחוד ור׳ אחיה לחוד. ר׳ אחא סלא בר בריה דר׳ אחא סלא הגדול וכו׳ אמר אביי סוף כתובות. ר׳ אחא סלא הגדול זקנו של ר׳ אחא סלא אמר אביי ואולי זה זקנו של ר׳ חייא הגדול. רב אחא בר אויא אמר לרב אשי ויש נוסחא בר אחא בריה דרב עויא קמיה דרב אשי וכבר זכרנו כי הוא רב אחא בר עויא. אחא בר הדיא דמתקרי אייא כך היתה חניכתו ואינו מן החכמים בפרק השולח זה כתוב בספר המצות מצוה ג׳. ר׳ אחא בר קטינא בסוף פ״ק תענית. ר׳ אחא בר הושעיא אמר רב אחא בריה דרב אשי בזבחים רב אחא מהוצל אתא לקמיה דרב אשי ובסוף כתובות בבל לא חזי חבלי משיחא תרגמה אהוצל והוצל קרוב לנהרדעא ושם מקדש עזרא הסופר וגם יש הוצל דבנימין מוקפת חומה מימי יהושע. אחי אמר וזגא אפיקתיה לרב הונא מהיני לשילי ומשילי להיני . רב אחא בר פנחס משמיה דרב יוסף בזמן אביי. רב אחא בר זעירא. רב אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא ואמר רב עליו שהוא בעל תשובה בדורו כיאשיה המלך. אמר ר׳ אחא אמר ר׳ חייא בר אשי אמר

ר׳ אמי וסתם ר׳ אחא הוא זה אחיו של אבא אבי ר׳ ירמיה. רב אחא בר פפא רמי לר׳ אבהו ולר׳ אבא והוא עצמו רב אחא אריכא שאמרתי למעלה. דרש ר׳ אחא בר חנילאי הוא אחיו של ר׳ תנחום אמן ר׳ יהושע בן לוי ור׳ אבהו אמר הייע דר׳ אחא. ר׳ אחא בעי ר׳ אחא אחוהי דמר אחאי בריש פ׳ ואלו קשרים. ר׳ אחא בריה דרב נחמן. רב אחא בר יוסף בפ׳ חולין בשבת אתא לקמיה דמר עוקבא אמר ליה תני ר׳ רב אדא ואמרי לה תני ר׳ מר בר רב אדא אמר ליה ר׳ חייא בר אבין אני שאלתי לרבך רב אדא בר אהבה ולרב הונא. רב אחא בר יוסף זקן מאד מסתמיך ואזיל אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה אמר ליה כי מטינן לבי רב ספרא עיילי. והוא רב אחא תלמיד רב הונא ונראה לי כי אין זה בן רב יוסף כי זה הוא בזמן מר עוקבא ושמואל. אבל רב יוסף תלמידו של שמואל ויש נסחא רב חייא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק. רב אחא קרטיגנאה ואמרי לה רב חנה קרטיגנאה משתעי מעשה שבא לפני ריב״ל. אמר ליה רב אחא בר אביי לרבינא ר׳ אחא בר שלקא ור׳ יהושע דסכנין ור׳ לוי בשם ר׳ סימון. אחדבוי בר אבין אמר רב. רב אחדבוי בר אמי והוא בעא מרב ששת ומרב ג״כ והוא עולא משגש ארמתא דאמיה ולא רב ששת. לאפוקי פירוש רש״י כאשר הארכנו בזה בעולא משגש ואמו היתה מניקתו של רב ששת וזה רב אחדבוי שכח תלמודו ואמו בקשה מרב ששת ואיתסי בפרקא קמא דבתרא. רב אחדבוי בר אבדימי אמר רב. אחדבוי בר מתנא אמר רב מתנא ורבה בר מתנא חבר רב יהודה ואחיו רב טובי בר מתנא ורבה בר מתנה חבר אביי. רב אחלי ואיתימא רב יחיאל בזמן שמואל בפ״ק דעירובין. בר איבו בסוף ימיו של רב אשי לא בר איבו אלין ולא בר קיפוק הלין כ״א בר אבין הלין. אמר ר׳ איבו בר ניגרי אמר ר׳ חייא בר אבא ואקלעו שניהם בבבל ופירש רש״י ז״ל תלמיד ר׳ יוחנן איבו בר ניגרי וכן פזי ור׳ יודן זר׳ איבו משום ר׳ יוחנן. רב אויא בפרק שמונה שרצים ואמר רב אויא. ר׳ איבון בשם ר׳ יהושע בן לוי בברכות ירושלמי איכא ר׳ איבא ור׳ אבא בר ממל ור׳ אבינא כלם בזמן אחד. בירושלמי איבו אבוהי דרב איבו וחנה ושילת ומרתא ור׳ חייא כלם בני אבא בר אחא שילא מכופרי אמר ר׳ איבו אמר ר׳ ינאי אמר איבו הוה קאימנא לפני ר׳ אלעזר בר יצחק והביאו ערבה וחביט ולא בירך. איבו וחזקיה בני ברתיה דרב הוו לפני רב ואמר איבו הייתי לפני ר׳ אלעזר בר יצחק אמר ר׳ איבו אמר רב חמא בר עוקבא אמר ר׳ יוסי בר חנינא. איבו אתא לקמיה דרב נחמן ואמר להו רב נחמן לא תשתעו מניה דאיבו דאכיל נהמא דארמאי וכו׳ גם יש שם אשה נקראת איבו כי ר׳ חנינא בן דוסא קירה ביתה שהאריך הקורות בתפלתו בנס. איבו בנו של רב בשם זקנו ואמר ליה רב לאיבו

בריה טרחי בך בשמעתא ולא איסתייעא תלמוד
דרך ארץ אדהלא אכרעך זביך זבון וכו' בפרק
ערבי פסחים. ר' אידי אבוה דשמואל בר אידי
בירושלמי רב אידי סרסיא דרב ששת הוה פירוש
שמש ופירש רש"י בסוף פ' המפקיד סרסיא ממונה
על הבית וזה רב אידי שמע הלכה ואזל אמרה
בבי מדרשא ולא אמרה משמיה שמע רב ששת
איקפד אמר מאן עקץ עקצתיה עקרבא פרש"י ז"ל
שמתא ורב ששת מאי נפקא ליה מיניה אין דאמר
רב יהודה מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי
אפשר לדור בשני עולמות אלא שיאמרו שמועה מפיו
וכו' בפרק כל פסולי המוקדשים. ר' אידי אבוה
דר' יעקב בר אידי וזה נקרא בר בי רב דחד יומא
בזמן ר' יוחנן בפרק קמא דחגיגה שהיה הולך ג'
חדשים בדרך על ישיבת ר' יוחנן וקורא יום אחד
וחוזר ג' חדשים ויושב באושפיזא יום אחד וכו'
ובעבור שהתלמידים היו שוחקים מזה נתיירא ר'
יוחנן שלא יעניש אותם ודרש ר' יוחנן ואותי יום
יום ידרושון וכי ביום דורשין ולא בלילה וכו' ומה
על פורענות של מרגלים יום לשנה כ"ש יום לשנה
לשכר טוב שמדת רחמים מרובה ובנו הוא הגדול
מתלמידי ר' יוחנן. אידי בן גרשום אמר לוי בן
פרטא ורב שמן בר אבא אמר משום רב אידי.
רב אידית אמר רב נחמן מאן דלא ידע להשיב
למינין אל תמר בו כרב אידית לא ישיב פ' אחד דיני
ממונות. רב אידי בר אבין נגרא ורבו רב עמרם
ואשתו כהנת כדאיתא בפ' ואלו עוברין וזכה שיצאו
ממנו תרי בני סמכי רב ששא בריה דרב אידי
ור' יהושע בריה דרב אידי פרש"י ז"ל ראויין לסמיכה
וכן שם בגמרא סמכי ס"ד אלא ראויין לסמיכה
ואולי הוא זה כי בזמנם כבר בטלה סמיכה או
שהיה בבבל ולא הלך לארץ ישראל שום אחד מהם
לסמוך. והוא אתקין בגרש והוא קרא לרב פפא
ולרב הונא בריה דרב יהושע דרדקי בפרק שני
דפסחים. אמר ליה אביי לרב אידי בר אבין וכן
רב חסדא. ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע
איקלעו לבית בנו של רב אידי בר אבין. רב אידי בר
אבא. נוסחא אחרינא רב אדא בר אבין. ואולי
הוא רב אידי בר אבין. אידי אמר רב יוסף תני
אידי ואמר רבא אידי אסברה לי פרש"י ז"ל אידי
שם חכם בפרק שנים אוחזין. רב איהי מתני איפכא
זבניו אבהו בר איהי ומנימין בר איהי שהיו עם
שמואל והיה אליהו ז"ל מדבר עמהם. איו אמר
רב דתני איו ובסוף ביצה פרש"י ז"ל שם חכם.
וכן אמר עולא ליתא לדאיו מקמיה מתני' פ"ג
דערובין. אילם ר' הילל בנו של רבי אילם נסחא
אחרינא ר' הלל בנו של ר' ואלם וכן גרים הערוך
בוא"ו בפ' ר' ישמעאל נראה כי הוא בזמן רבי.
אילא אמר רבי אילי אמר ר' יוחנן ובירושלמי ר'
הילא בה"א ואולי נקרא רבי אילעאי כי בירושלמי
דולג אות אחת ר' אילא ור' ירמיה ור' אבהו ור'
יצחק נפחא ור' חנינא בר פפי ור' אלעזר ור'
שמעון אולי זה ר' שמעון בן לקיש או בר אבא.

ובפ' הדר עם הנכרי אמר ר' אילא בשלשה דברים
ניכר אדם בכיסו בכוסו בכעסו ויש אומרים אף
בשחקו, אילא משגש ארחתא דאמיה. נוסחא אחרינא
עולא ובאות העי"ן תמצאנו. ר' אילעא סליק
בדרגא דבי רבה. בר שילא א"ר אילעא בר ר"ש
משום ר' יהודה בר שמעון אשכחיה ר' יונתן לר'
אילעא. א"ר אילעא אמר רב אחא בר יעקב.
ר' אילעא ור' זירא. ר' אילעא ור' חייא בר אבא.
ר' אילעא ור' שמעון בר אבא ור' יעקב בר זבדי
א"ר אילעא א"ר יעקב. א"ר אילעא א"ר חנינא
א"ר אילעא א"ר אבא בר אחא משום רבינו. ר'
אילעאי בן אלעזר נוסחא אחרינא בן אלישע והוא
אמורא ונראה שהוא בזמן שמואל. אילפא בפרק
במה אשה יוצאה בגמרא של דפוס אמר ליה אילפא
לרבה בר בר חנה אתון תלמידי דר' יוחנן עבידו
כותיה אנן נעביד כר' חנינא אבל גירסת רש"י ז"ל
הוא איפא בן רחבא דפומבדיתא ואינו זה ובסוף
פרק מציאת האשה פרש"י ז"ל אילפא שם חכם.
ובפ' סדר תענית הוא חבירו של ר' יוחנן והלכו
שניהם לסחורה ושמע ר' יוחנן מלאך שהיה רוצה
לעונשן על שעזבו התורה ומלאך אחד אמר לחבירו
כי לאחר מאלה התכמים קיימא ליה שעתא ושמע
זה ר' יוחנן וחזר מן הדרך ועשאוהו ראש ישיבה
ובראשונה היו עניים ובשבא אילפא אמר כי הוא
היה ראוי לזה כי אילפא היה יודע כל תנא דבי
ר' חייא ודבי ר' אושעיא באיזה מקום במשנה יהיו
דבריהם פשוטים ולפעמים קורא לו חילפא. אילפי
זה בימי ר' ור' גזר תעניתא ונחית קמיה ר' אילפי
ואמר מוריד הגשם ואתא מיטרא שהיה עוסק במצות
ומביא יין לקדוש ואבדלתא לאנשי מקומו ובירושלמי
ר' אילפי בא לפני ר' אסי ונראה שהוא אחר ואינו
זה. ר' אילפי ואמרי לה ר' אילפא ואולי הם
הכתובים למעלה. איסי בר נתן הלך אחר רב
ששת לנהרדעא ולא אשכחיה ואזיל למחוזא ואשכחיה.
נוסחא אחרינא איסי בר נתן. איסי בר הינו עלה
מבבל בזמן רב בפני ר' יוחנן ועולא איקלע בביתו.
איסי תני איסי אבוה דר' זירא ואמרי לה אחוה
דר' זירא בסוף מועד קטן. איסי בן עקיבא אומר
אסור לרכוב על הפרדה מקל וחומר מבגדים וכו'
ובתוספתא בפ' ה' דכלאים ובמסכת דרך ארץ איסי
הבבלי אומר אסור לרכוב על הפרדה מקל וחומר
וכו' והשיבו לו משלמה שהמליכוהו על הפרדה ואמר
שהוא בריה משמת ימי בראשית בירושלמי ובפסקי
כלאים. מהרא"ש ז"ל והוא תנא דמתניתין וברייתא
חבר אהוב לרבינו הקדוש והוא איסי הבבלי ואיסי
בן גמליאל ואיסי בן גור אריה ואיסי בן יהודה
ואיסי בן מהללאל והוא יוסף הבבלי הוא יוסף
איש הוצל הוא יוסף קטנותא [קטנותן] של חסידים.
איסי בריה דרב יצחק בר רב יהודה וזה איסי
אביה של חומה אשת אביי. איסור גיורא ורב
ספרא ורבה בר רב הונא ביחד והוא נשא רחל
בת שמואל ובנו רב מארי הורתו שלא בקדושה

ולידתו בקדושה שקודם שנולד בנו נתגייר וזה כפי
דעת רש"י ז"ל אבל דעתי כמו שאאריך עוד לקמן
ברב מארי כי לא נשא איסור גיורא לבת שמואל
כי אם לרחל אחרת ורב מארי האחר בן בת שמואל
לא היה גר. ובפרק מי שמת וכן בפרק השוכר
בגמרא דעבודה זרה כי אמר לרבה כי כאשר היה
גר היה מושב שישראל אינם שומרים שבת דאי
מלאו כיס דדינרי בשבת לוקחין אותו ולא הייתי
יודע שמטלטלו פחות מד' אמות וכו' והיה
חכם ובניו ובני בניו אמוראים והוא ורב ספרא
עבדו עסקא ואתו לקמיה דרבה בר רב הונא והוא
נתן בעת פטירתו לפני רבא לרב מארי בנו שלא
היה אז שם במקום איסור אביו י"ג אלפי זוזי
בהודאה מפני שהגר אינו יורש לאביו. איפא תני
שבועות בי רבה ופגע בו אבימי אחיו א"ל איפא
לרבה בר בר חנה אתון דתלמידי ר' יוחנן עבידו
כוותיה אנן נעביד כרבי חנינא ופרש"י ז"ל איפא
שם חכם ובנו של רחבה מפומבדיתא בפ' כמה
אשה. אמר אביי הא דאיפא הוא כמר וזה גם כן
נזכר בעי"ן עיפא. ובירושלמי בחי"ת אבימי וחיפא
והכל א' והם עיפא ואבימי בני רחבא דפומבדיתא
תלמיד רב יהודה וקורא לו רבו יהודה לרבו
דרך מעלה כמו שפירשו התוספות בתחלת כולה
ואלו נקראו חריפי דפומבדיתא בסנהדרין. איקא
אמר רב איקא בריה דר' אבין איזדקיק ליה רב
לרב חננאל וי"ס נסחא אמר רב איקא בר אביי
אמר רב חננאל. אמר רב איקא בריה דר' חנינא
ורב אשי. רב איקא בריה דרב אמי לפני רב יוסף
ורבא. רב אחא בריה דרב איקא. רב איקא בריה
דר' חנינא מפשרוניא אמר לרבה ואולי הוא מה
שכתבנו למעלה. רב איקא בריה דרב אידי. רב
איקא אבוה דרב אחא בזמן אביי והוא נשוי עם
אחותו של רב אחא בר יעקב בפרק המדיר.
איתי אמר ליה רב איתי לרב אסי אמר רב איתי
אמר רב. איתי שהיה בזמן רב אשי וא"כ הם
שנים. ר' אלעזר בן פדת הכהן נתקיים בו באהבתה
תשגה תמיד שהיה עוסק בתורה בשוק התחתון
דציפורי וסדינו מוטל בשוק העליון ונחש כרוך
עליו לשמרו וזהו ר' אלעזר סתם דאמוראים ור'
אלעזר בן שמוע הכהן רבו של ר' הוא ר' אלעזר
סתם בתנאים וכן פירש"י ז"ל בסוף פרקא קמא
דשבת וכן בריש פרק הערל ביבמות ובפ' המוכר
את הספינה ובפרק הדר עם הנכרי כי שמואל רבו
של ר' אלעזר כי הוא היה מבבל כמו שנא' להלן
ובבבל בישיבות היו רואין גם כדאיתא בסוף פרק
היה קורא. אמר רב אשי הני בני מתא מחסיא
אבירי לב נינהו דקא חזו שבחא דאורייתא תרי
זימני בשתא ולא קא מיגיירי וכתבו התוספות
משם ר' יהודה בר ברזילי שכתב בספר העתים
ששמע שהיו עמוד של אש יורד מן השמים עליהם
בכלה דאלול ובכלה דאדר וכן בפ' הספינה כי סליק
ר' אלעזר אשכחיה לזעירי ובסוף תענית שהיה
עני מאד והראו לו י"ג נהרי דאפרסמון לעולם

הבא וגו' ופירש"י ז"ל שם אמורא הוא ומרנא
דארעא ישראל ובעל הגדות ובפרק אלו טריפות
כי לא לקח שום מתנה מבי נשיאה ובי מזמני ליה
לסעודה לא אזיל וכן ר' זירא לא לקח מתנה
אבל אי מזמני ליה אזיל שאינו מתנה כי אם כבוד
שלהם שיאכל ר' זירא עמהם ובפרק השוכר את
הפועלים נראה שהיה ר"א חי בשמת ר' יוחנן
וריש לקיש וזה מפורש יותר בפרק אין דורשין א"ל
רבי יוחנן תא ואגמרך מעשה מרכבה א"ל אכתי
לא קשאי כד קא נח נפשיה דר' יוחנן א"ל ר'
אסי לר"א תא ואגמרך מעשה מרכבה א"ל אי
זכינא גמירנא מר' יוחנן רבך. וזה ר' אלעזר בן
אחותו של בר קפרא והוא ר' אלעזר סתם מריה
דארעא דישראל ובסוף פ' כל היד בגמ' דנדה למה
נקרא מריה דארעא דישראל שהיה בקי בדמים
ואמר שהוא דם טמא וכו'. ורבי אמי ור' אסי
כהנים עשו חופתו כדאיתא בפרק היה קורא ואם
כן נשא אשה בטבריה כי שם היה רבי יוחנן גם רב
היה כמו רבו כפ' כל הבשר. והוא תלמיד חבר
לרבי יוחנן כדאיתא בפרקא קמא דסנהדרין ירושלמי
אף על פי שבפרק יש נוחלין בבבלי אומר אם יכפור
רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו לא יכפור ברבי
ינאי רבו. וכן קרא לו תלמידו בסוף פרק ט'
דיבמות והמעשה עצמו בשקלים ירושלמי כי רבי
אלעזר אמר שמעתא ולא אמרה משם רבי יוחנן
וכעס עליו ונכנסו רבי אמי ורבי אסי לפייסו ולא
נתפייס עד שפייסו רבי יעקב בר אידי ואמר לו
אלעזר תלמידך דורש סתם והכל יודעין שהוא מפיך
כמו יהושע שהכל יודעים שהוא מפי משה רבינו
עליו השלום וכן קרא לו עם ריש לקיש ואיקפד
כדאיתא בפרק שתי מדות ורבי פדת שבזמן רב
הוא אביו וגם היה לו בן חכם גדול שמו רבי פדת
בשם זקנו ואף על פי שבגמרא דברכות נראה שלא
היה לו בנים שאמר לו רבי יוחנן אי משום בני
דין גרמא דעשיראה ביר פי' התוספות בפרקא קמא
דנדה שאחר שאמר זה נולד לו זה בן או שמתו לו
בנים הרבה ונשאר לו לבדו זה הבן. שלחו מהתם
הוא ר' אלעזר וזה היה מבבל כדאיתא בסוף כתובות
כשנסמך וידע סוד העיבור ובשקלים ירושלמי אמר
ר' יוחני הדא אלעזר בבלאה וכן במדבר סיני רבה
זה המעשה רבי אלעזר אמר קמיה דשמואל אמר
ליה ר' אלעזר לריב"ל רבי אלעזר בעא מרב וגם
מרב הונא וכשהיה נפטר מרבי יוחנן היה הולך
לאחריו בנפטר משכינה. ומה שנראה שהוא כהן
בסוף מועד קטן אמר למלאך המות שהוא אוכל
תרומה ואינו נראה כי רבי אלעזר אשר זכרו שם
שהיה ר' אלעזר בן שמוע הכהן התנא כי שם מדבר
באמוראים ובפרק בני העיר היה נראה שאינו
כהן שיש נוסחא שאמר רבי פדת לא ברכתי לפני
כהן אבל יש נוסחא אחרת שאומר ר' פרידא שלא
בירך לפני כהן וכן גרסת התוספות בפרק הניזקין
ואם כן רבי אלעזר זה הוא כהן וכן בספר התלות

בברכת כהנים אומר מהירושלמי רבי אלעזר בשהיה אלם נפק לבראי וכן רבי שמעון בן פזי ואם כן נראה שהוא כהן. וכן בפירוש התפלות לרבי דוד אבודרהם אמר כי בפרק אין עומדין ירושלמי אמר ר' אלעזר נפק לברא ור' יהודה בן פזי. אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ר"ל בוניך: וכן במשנה בפ' ט' דמקואות רבי יוסי אומר הבנאים מלך אחד ובכור משני לדין ובגמרא דשבת פרק ואלו קשרים מאי הבנאים אלו החכמים שעוסקים בבנינו של עולם כל ימיהם שהיא התורה שנאמר אם לא בריתי יומם וגו' וכן בסוף ספר המצות מאי הבנאי' אלו החכמים שעוסקים בבנינו של עולם כל ימיהם. ואמר ר' יוחנן איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבדה בטביעת עין זה המקפיד על חלוקו פירש רש"י ז"ל לובשו וכשהוא הפוכה מקפיד עליו והופכה שמקפיד עליו שלא יראו התפירות המגונות ואמרי החלוק ובעבור שהחכמים הם נקיים ומקפידים על כתם בגדיהם אפילו מלך אחד חוצץ בטבילה של אותו לבוש אבל בבור שהוא עם הארץ אינו חוצץ עד שיעבור הכתם משני לדדין. ר' אלעי ברבי ברכיה בסוף סוטה. נסחא אחרינא ר' אלעזר בר ברכיה. ר' אלעזר בר צדוק בפרק לולב וערבה ונראה שהוא היה אמורא. כי אינו וחזקיה בני ברתיה דרב היו לפניו וכן אמרו משמואל הלך ג' פרסאות בע"ש וכו' ויש נסחא רבי אלעזר בר יצחק. אמר ר' אלעזר מסורא ובזמן הזה אל יאמר אדם לאשתו אל תסתרי עם איש פלוני שמא הלכה כר' יוסי שאמר קנוי על פי עצמו ר"ל אפילו בלא עדים ושמא תסתר ואין היום מי סוטה לבדקה ונעשית אתיכה דאיסורא. אמר ר' אלעזר בר' אבינא וכן בבראשית רבה בפרשת אמרפל ר' מנחם אתניה דרבי אלעזר. ר' אלעזר בן פפוס אולי הוא תנא בי פפוס הוא תנא דברייתא. ר' אלעזר בר מניומי אמר רב נחמן היינו דרבי אלעזר בר מניומי. אמר ר"א בר יצחק אינו וחזקיה בני ברתיה דרב עמו ואינו קרא לפני רבי אלעזר דמן רומא רבי יוחנן אמר משמו ואולי הוא רבי אלעזר בר' יוסי בן חלפתא שהלך לרומי עם רבי שמעון בן יוחאי כדאיתא במעילה. ר' אלעזר בר קפרא. רבי אלעזר בר ינאי בזמן רבי יוחנן רבו של רבי אלעזר בן אנטיגנוס. רבי אלעזר בר בר חנא רבי אלעזר בן פרטא משום רבי אלעזר ברבי שמעון בפרק כ"ג בסנהדרין ונראה שהוא אמורא מהראשונים אבל בירושלמי רבי אלעזר בן פרטא בן בנו של רבי אלעזר בן פרטא לפני רבי אלעזר דמן נגוה. אמר רבה בר בר חנה אני ראיתי את רבי אלעזר דמן נגוה שיצא בסנדל של שעם ובירושלמי לכל ר' אלעזר כותב בלא אל"ף רבי לעזר בן עזריה וכן בכלם. ר' אלעזר בן תדאי והוא תנא דברייתא בפרק הדר עם הנכרי ובפרק ה' דעירובין בתוספות. ר' אלעזר בן מרום בסוף מסכת סופרים בפרק כ"א.

אלעזר בן דורדייא במסכת עבודה זרה ולפי שחזר בתשובה שבא מבינה שנאמ' ולבבו יבין ושב ורפא לו זכה שנקרא רבי ולחיי העולם הבא כי השב בתשובה הוא חכם. ר' אלעזר בר מנחם אמר לר' אבהו במדרש. תני אלעזר גיותאה והוא אמורא בפרק הניזקין שמין ור"ל שהוא מכיות ברמה נוסחא אחרינא ניזאה כ"א שופאה. ר' אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר בר ינאי בזמן רבי יוחנן בפ' כל הגט ובפרק אלו טרפות וכן בירושלמי ואם כן אינו תנא. ר' אלעזר בן תורתא ור' חלבו אומר משמו ואולי הוא אח של רבי חנינא בן תורתא. רבי אלעזר אביו של יצחק בן אלעזר שנקרא חקולא או רבי יצחק נפחא שהעיד על טליתו של ר' אלעזר בן פדת שהיה מונח בשוק כמו שאמרנו ובא אחר ליטלו ומצא עליו נחש שרף ועל זה אומר בגמרא תאנא ר' אלעזר מהגרוניא ורב אחא בריה דרב איקא איקלעו לאתריה דרב אחא בר יעקב אמר ליה רב אחא בר תחליפא ולא חייש מר לסבא רב אחא בר יעקב דהוא מופלג בחכמה ובשנים זה בפרק הדר עם הנכרי ובפרק סדר תעניות בזמן רבא חלם רבי אלעזר מהגרוניא חלום טוב ובא מטר שהיה עת רצון. אבא אלעזר בן גימל נראה שהוא בזמן רבי יוחנן. אמר רבי אלעזר בן ר' מלאי משום ריש לקיש. אלעזר זעירא הוה סיים מסאני אוכמי ואמר שעשה זה לאבלות ירושלים והיה זה בנהרדעא ותפסו ריש לקיש לראות אם היה חשוב ליקח זאת היוהרא והיה שם שמואל ובית דינו וכו' בפרק הכונס בקמא ושם עוד כי רבי אמי ורבי אסי היו לפני ר' יצחק נפחא ונמצא שהיה זה אלעזר זעירא חכם גדול ותלמידו החכם והחסיד רבי אבא בר זימונא הנזכר בתלמוד ירושלמי ובבלי ובמדרשות. רבי אלישיב ובנו רבי יצחק בר אלישיב רבי יצחק בן אלישיב ור' אבא ורבי הושעיא כלם בזמן רבי יוחנן. רבי אלעא ור' שמעון בר אבא ורבי יעקב בר זבדי ובפרק כילד מעברין כי אשתו אחרונה היתה כהנת וכן שלמד סדר קדשים באחרונה ומפני עומקה לא יכול לישן. וזה אמר ר' אבהו במשל על ר' אלעא רבי אלעא ורבי זירא ונראה כי הוא מה שכתבנו למעלה רבי אילעא ביו"ד. אולפנא בפרק הדר עם הנכרי אמר רב חנין בר אמי משמיה דאולפנא והיה נראה שהוא חכם או ר"ל כמו שאומר במקומות אחרים משמא דגמרא אבל רש"י ז"ל פירש ששמע מרבו ורבו מרבו. אלני בר ברכיה. רב אליקים שמעיה ותלמידו של רבא. אליקים אביו של רבי יוחנן בן אליקים כי זה ר' יוחנן ורבי אבא ור' אבהו ור' אלעזר ורבי חנינא בר פפי ורב יצחק נפחא ורבי אלעא כלם ביחד. ר' אלכסנדרי בזמן ר' חנינא בר פפא ובזמן אביי אמר ר' אלכסנדרי. אמר ריב"ל רבי שמואל בר נחמני בשם רבי אלכסנדרי ובמדרש ר' אלכסנדרי בר חגרי ורבי אלכסנדרי קרובה אמרי וכו'. בן אלעשה חכם ועשיר מאד התניה דרבינו הקדוש שאמרו

עליו

עליו לא לחנם פזר בן אלעשה ממונו אלא להראות תספורת כהן גדול כשום יכסמו ראשו של זה בצד עיקרו של זה. אלישע בעל כנפים אמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי שלא יפיח בעודם עליו כאלישע בעל כנפים והגאונים ז"ל כתבו שאינה הלכה כי לא ניתנה תורה למלאכי השרת אבל האחרונים כתבו שהיא הלכה ויכולת אדם בשעת תפלה להעמיד עצמו ובפרק אין טומנין וכן בפרק מילה בשבת מביא המעשה למה קראו לו כן בעבור הנס שנעשו התפילין ככנפי יונה והקושיא שיש בזה כי בזמן השמד היה מחביא התפילין כבר תירצנו למעלה בתנאים זה. ונראה כי הוא בזמן התנאים. רבי אמי בר אבין בפרק ב' דע"ז ונראה כי הוא בזמן ר' אמי הכהן. אמי אמר רבה אמר לי אמי פי' הערוך הקצר שלא נסמך כמו רב נתן בר אמי. אמי בר חני נוסחא אחרינא איסי בר היני וכבר כתבנוהו כי עולא איקלע בביתו והיה עם ר' יוחנן וגם עם רב. ר' אמי בר טובי. ר' אמי הכהן חבירו של ר' אסי הכהן התלמיד המובהק והגדול ר"ל רבי אמי מרבי יוחנן והוא נשאר למלא מקומו להיות ראש ישיבה בטבריה ורבי אסי חבירו אינו רב אסי הגדול שהיה תלמיד רב וכן אמרו התוספות וכן הוא באמת וזה רבי אמי כתב ארבע מאות ספרי תורה ואמרו בגמרא כי לא כתב בכל ספר כי אם פסוק אחד שהוא תורה צוה לנו משה שהוא בכל הספר שיש בו ז' תיבות כמנין ז' ספרים שאמרו שיש בתורה כי פרשת ויהי בנסוע הוא ספר אחד חצבה עמודיה שבעה. ובמדרש שמואל רבי אמי עסקן בדברים היה וראה העורב שעזב בניו ואחר ג' ימים ראה אותן שמשליכין צואה ונולד ממנו יתושין ואוכלין אותם הלא דכתיב לבני עורב אשר יקראו. או מי יכין לעורב צידו. ובחולין האריכו התוס' שהם ב' מיני עורב העמקי שהם לבנים. (הגה"ה אמר ש"ם כבר נמצא במקום א' בהודו נקרא סרילינגו"ס עורבים לבנים וצדקו דברי רז"ל ע"כ). וכן שחורים כעורב וכן האריך בכתובות על ענין עורבא בעי בני וכן בשבת. ובירושלמי ר' אמי בבלאה ובפ' הניזקין. ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארעא דישראל ובפרק אלו מציאות שמצא אודיא דדינרי פירוש של זהובים ואמר לו רומאה לא תירא כי אין אני כמו הפרסיים שאומרים האבדה למלך והם כהני חשיבי דארעא דישראל וכייפי לרב הונא. ובפ' ב' דכתובות ובפ"ק דסנהדרין כי סמכינהו לר' אמי ולר' אסי אמרי לא ממסריטין וכו' דייני ארץ ישראל ר' אמי ור' אסי כי דינא דר' אמי ור' אסי דאלימי לאפקועי ממונא ולעשות פרוזבול ובזמנם היה רב חסדא דיינא בבבל ובפ' מי שמתו שהיה בטבריה ר' אמי וגם ר' אסי וכן בפ"ק דברכות הוו מגלי ביני עמודי ובפ' כל הבשר ר' אמי תלמיד ר' יוחנן והוא נשאר במקומו ופרש ידייהו לברך ובפרק הזרוע שזכה בשקא דדינרי ששלחו לישיבה וכיון שהיה ראש ישיבה הוא קודם לאחר שנאמר והכהן הגדול מאחיו שיעשרוהו אחיו ופרש"י ז"ל שזכה לחלקו לבני ישיבתו

ולא לו. ודע כי הסמיכה היא בג' חכמים אבל למנותו ראש ישיבה צריך עשרה כמו למר בר רב אשי שהוא טביומי. אמי אמר ר' אמי בר אבא אמר ר' יצחק. אמר ר' אמי בר אבא אמר רב הונא ר' אמי בר שמואל בר אמי. אמי וורדינאה אמר ר' אבהו פרש"י א"ל נאה כורד ובגיטין קרי ליה אמי שפיר נאה לישנא אחרינא וורדינאה שם מקום. וכן בעירובין וראה בוכרא דבי נשיאה ואמר ר' שפיר עבד והיה בזמן ר' אמי ורבי יהודה נשיא. אמי ר' אמי מיני אמי בר נתן בזמן ר' אמי ור' ירמיה ור' זריקא כדאיתא בפ' השולח. רמי בר חמא חתן רב חסדא ומת בקצרות שנים ועוד נכתב אותו באות הרי"ש ואחר מותו יותר מעשר שנים נשא רב אשתו. אמר ר' אמי בר דיקולי אמר שמואל שהיה מלקט אהגנות ערב יום הכפורים כבדי. וטחלי כדאיתא בחולין. ר' אמי בר אדא הרפנאה בעא מרבה אמר ליה הכי קאמר רב אדא בר אהבה אמר רב נחמן אמר שמואל. אמי תנוראה שרא ליה רב יהודה למגדל תנורא בחול המועד ולא ידעתי אם הוא חכם. ר' אמי בר טביומי ובירושלמי ר' אמי בר טובי נבא אביי ופירש דבריו. ר' אמי שלחה לו אמיה דשבור מלכא דינרי לחלק לעניים ולא קבלם ושלחם לרבא וקבלם וכו' בפ"ק דבתרא. אמר ר' אמי בר יודן אמר רב נוסחא אחרינא רמי בר רב יודן אמר רב. אמימר בריה דמר ינוקא הוה קאים קמיה דרב חייא בריה דרב אויא וכבר ידוע כי מר ינוקא ומר קשישא בני רב חסדא הכהן. אמימר אמר ליה רב ששת קפדיתו אמנא אמר אמימר אנא מסבי נהרדעא אנא והיה דיין. אמימר בן בתו מרמי בר חמא אמר ליה רב אשי ואולי זה שאמר אנא מסבי נהרדעא. אמימר ומר זוטרא ורב אשי בפ' אלו טריפות אמר ליה רב אשי לאמימר פרש"י נהרדעא הוא כדאמרינן בשנים אוחזין תוספות בפרק המקנא אמימר היה הרבה אחר רבא ואפילו אחר רב פפא שהיה תלמידו של רבא ואולי רב זביד אחר מעשה דאמימר שמעה משמיה דרבא ולא מרבא עצמו ע"כ. ובפ' איזהו נשך אמר רב אשי למר בר אמימר אי שכיב אבוך שהוא חסיד כשגגה היוצאת מלפני השליט שהוא רב אשי ומת אמימר. אמר ר' בן אנפיא אמר ריש לקיש בפ' יש בכור. ר' אנטונינוס במכילתא דר' ישמעאל תנא דבריתא ר' אסי הכהן ושמו ר' יוסי בירושלמי חבירו של ר' אמי הכהן ונסמכו שניהם תלמידי ר' יוחנן ובפ' אין מעמידין נר כי ר' אסי גדול מר' אמי כי ר' זירא בעא מר' אמי ור' אמי מר' אסי ור' אסי מר' יוחנן ור' יוחנן מר' ינאי ור' ינאי מר' יונתן בן עמרם. בפ' אלו מציאות התוס' פי' על ר' אמי בא לפני ר' אבי אע"ג דבבל דוכתא חשיב ר' אמי ברישא כד ר' אמי ור' אסי כהני וכו' אע"פ שהוא גדול אין תימא שבא לפניו לישראל שחבירו היה אבל ר' אבא תלמיד ר' אמי ובירושלמי כד דמך ר' ייסא פסע ר' חייא בר אבא וקבל אבלוי

ואכלן

ואכלן בשר ואשקיתון חמר והוא מבבל ר"ל ר' אסי ובעבור אמו עלה לארץ ישראל בפ"ק דקידושין לפני ר' יוחנן וגם בא לפני ר' אלעזר אבל יותר נראה כי זה שעלה הוא רב אסי תלמיד חבר לרב והם ר' אמי ור' אסי דייני ארץ ישראל ובסוף פרק גיד הנשה קרא ר' אלעזר לר' אסי תלמיד ר' יוחנן מופת הדור ר"ל גדול הדור כמו כי אנשי מופת המה. ר' אסי הארוך והוא איסי הבבלי בכל מקום שהיו רואים אותו היו אומרים שם היה רבינו הקדוש ר"ל שלא היה נפרד ממנו נוסח אחר ר' יוסי הארוך: רב אסי תלמיד חבר לרב והוא חבר לרב כהנא הראשון ולרב הונא ולרב נחמן ולרב יהודה. אמר רב הונא אמר רב אסי התוספות בפרקא קמא דחולין שהיה רב אסי גדול מרב הונא אבל ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארעא דישראל מיכף כייפי לרב הונא ורב אסי אפילו לסברא דרב לא היה צריך במגלה בעשרה וכן בפרק דיני ממונות אם לא קנו אפילו בפני ג' אין כותבין אש רב להא דרב אסי וכן בפ' האיש מקדש דאיכא אוכלת בתרומ' אש לה רב לדרב אסי בפ' אבית רב לא ישב על פי סדיא פי' לבד שהוא כמו כר וכסת משום כבוד רבותינו ומנו רב כהנא ורב אסי ופרש"י ז"ל שלא היה להם דבר לישב ויושבין על גבי קרקע ורב כהנא ורב אסי היו לרב תלמידים חברים. ובפ' אחד דיני ממונות רב כהנא ורב אסי לגמריה דרב צריכי ולסבריה לא צריכי ובפרק מרובה כי רב אסי תלמיד רב גדול משמואל ולא היה שמואל נכנס לפניו ובפ' עשרה יוחסין כתב הרא"ש ז"ל לא מגד זקנה כי שמואל זקן מרב כהנא חבירו ורב כהנא ילד ונער כשעלה לפני ר' יוחנן כדאיתא בירושלמי ובנדה פ' בנות כותיים המעשה שהיו לו עם שילא בר אבינא תלמיד רב כשמת רב וחשב רב אסי שאמר לו רב שינדהו אם לא ירצה לחזור מסברתו ונדהו וכו' ואמר הנא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גור אריה דהוא איסי בן גמליאל דהוא איסי בן מהללאל. תוספות יש תנא בערבי פסחים שיש לו כל השמות הללו. ועוד קרי ליה התם יוסף הבבלי הוא יוסף איש הוצל ולא תנא אחר הוא כמו שיש מפרשים לשם דהא בפ' הוציאו לו פריך מאיסי בן יהודה ליוסף איש הוצל מדידיה לדידיה והכא לי מייתי אלא שמות דאיסי דדמו לרב אסי ע"כ. ואיסי ר"ל מכתשת של נחשת ור' שילא אמר לו שהוא בוכנא דפרזלא וכו' כמו שכתבתי בשי"ן בשילא בר ר' אבינא ומתו שניהם ביום אחד והיה הדם על הארונות ונפל מזה על זה ואז ידעו כי עשו שלום. והוא עלה לארץ ישראל מפני אמו כדאיתא בפ"ק דקדושין. אסי ר' אסי מנהר בול אומר ור' ירמיה מדפתי אומר אמר ר' אסי בר שאול אמר ר' והוא בעא מר' אבל נסחא אמתית ר' יוסי בן שאול. ר' אסי איקלע לבי רב אסי בהלוליה דמר בר רב אסי. אסי בעא מניה רב אסי בר נתן מר' חייא בר אסי שהוא תלמיד רב נוסחא אחרינא

ר' יוסי בר נתן נ"א איסי בר נתן. נ"א רב אשי בר נתן. איסי בר היני איקלע עולא בביתו וכבר כתבנוהו ביו"ד. איסי בן יהודה הוא חבר רבי והוהבו ונקרא איסי בן גמליאל ואיסי בן גור אריה ואיסי בן עקביא ויוסף איש הוצל ויוסף הבבלי ויוסף קטנותא ואיסי בן מהללאל. איסור גיורא חתן שמואל לדעת רש"י ז"ל ובעז"ה אני אאריך ברב מארי שאיסור גיורא לא היה חתן שמואל והוא אב רב מארי והיה חכם בזמן רב ספרא ורבה בר רב הונא וכבר כתבנוהו. אפרים ספרא תלמיד ריש לקיש ואומר משום ריש לקיש בסוף מציעא ופי' ר' ברוך מה שאמר שם שבור מלכא אפורייה הבו לי' לריש לקיש הוא לגנאי שלא הודה לו ומפני שמו אפרים אמר תנו האפר שלו לריש לקיש כדאמר רב לקרנא קרנא תיפוק בעיניה. וי"א לשון חן בל' פרס או יפרה וירבה. (הגה"ה אמר ש"ס וכן הוא האמת כי אפרין אומרים בלשון פרס על מי שאומר דבר נאה ומתקבל ע"כ). אפרים מקשאה תלמיד ר' מאיר הוא תנא דברייתא. תנא דברייתא אפוטרקי בן ר' דרוסאי. ר' אפס מבית דינו של רבי וישב בראש אחר שמת רבינו הקדוש שהיה ב' שנים וחצי גדול מר' חנינא בר חמא ואחר מותו ישב ר' חנינא בר חמא ובפ' מי שמתו בברכות וכן בכתובות בפ' האשה ובפ' במה אשה יוצאה. אריוך הוא שמואל הכהן וכן נקרא שבור מלכא כמו מלך פרס היה בקי בדינין ובסוף מציעא יש ספק שם אם אומר שבור מלכא על המלך או על שמואל כאשר פרש"י ז"ל שם והתוספות הכריעו שהוא על מלך פרס ואמרו סימן אריוך מלך אלסר חוץ מאיסור והיתר שהלכה כרב ואע"פ כן הרבה הלכות באיסור הוא כשמואל ועוד ג' הלכות אמר אביי בפרק במה מדליקין שהיה רבה עושה כשמואל ופרש"י ז"ל בפ' במה בהמה יוצאה אריוך על שם שהיה בקי בדינין ושופט כמלך לשון ריכא מלך. והתוספות אריוך שם מלך טפי משאר מלכים שמובלע בו (לשון ארי) ובפ' בהמה המקש' פירש"י ז"ל אריוך קרי שמואל על שם אריוך מלך אלסר דהלכתא כותיה בדיני. ובפ' התכלת פירש רש"י ז"ל אריוך לשון מלך כגון גור אריה יהודה להכי קרי לשמואל אריוך דקיימא לן הלכה כשמואל בדיני כי היכי דדינא דמלכותא דינא. ובערוך הקגר אריוך נקרא כן לפי שהיה רופא מן אעלה ארוכה לך. ויש אומרים על שם שהאריה מלך החיות. ויש אומרים ארוך היה עד כאן. ואני אברהם אומר שאינו כן כי הוא היה קגר אולי דרך סגי נהור והוא לשון משלה:

הגה"ה אמר ש"ס ומנין ידע המחבר שהיה קגר וי"ל דבנדרים פ"ו אומר שם על שמואל אינש גולא הוא וכו' ע"כ. רב אשי ראש ישיבה בסורא שהיא מתא מחסיא כדאיתא בפ"ק דשבת ובפרק הרואה שראה מלוס רב אשי כמו רב פפא ושניהם ראשי ישיבות וכן ראה אוזא ובא עליה והיה ראש

ישיבה וראה לפת בטרפיהון והיה עשיר ואמרו שהיה ראש ישיבה ששים שנה ובימיו היה רוח לישראל והוא חבר התלמוד בבלי כפי דעת ספר המלות ועשה מהדורות לתלמוד כדאיתא בפרק מי שמת בבתרא. אמר רבינא מהדורא קמא דרב אשי וכו' פירש הערוך בערך סדר פירש ר"ח ז"ל קבלה בידנו כשמתעסקין בכל שנה ב' חדשים שהם אלול ואדר שהם חדשי הכלה משלימין כל שנה ועוד חוזרין כבתחלה ורב אשי האריך בישיבה ס' שנה והשלים התלמוד ב' פעמים. ובמהדורא קמא כשהגיע בזה הענין פירש לתלמידיו ראשון קנה וא"כ מהדורא לשון חזרה. והנסחא האמיתית יום שמת רבא נולד רב אשי. ואע"פ שכתב הרמב"ם ז"ל שרב אשי קבל מרבא כי לפי סברתו הוא כמו בשמואל ועלי וזרח השמש קודם שבא שמשו של עלי זרח שמשו של שמואל. ושמואל קבל מעלי. ובסוף האמוראים שם נבאר ממי קבל רב אשי ושלא קבל מרבא. בגיטין פ' הניזקין וכן בסנהדרין פ' אחד ד"מ מימות רבי עד רב אשי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד אלא ברב אשי ואפי' ר' הונא בר נתן שהוא גדול הדור ובתורה הוה כייף ליה. אבל בסוף מועד קטן אמר המלאך לרב אשי אחר שנתן לו זמן שלשים יום שבהכרח שימות כי כבר דחקיה רגליה דרב הונא בר נתן רוצה לומר שהגיע לו השעה כי אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא ולא ידעתי לרב אשי מי היה אביו וכן לר' יוחנן ובפרק דיני ממונות קורא לו רבנא אשי ושלשים יום קודם שמת נראה לו מלאך המות או חזר כל תלמודו משום אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. במלוה מ"ח כתב רבינו יוסף טוב עלם רב אשי ורבינא הלכה כרבינא ור"י כתב דהלכה כרב אשי. ודע כי לפעמים תמצא בגמרות שאומר רב אשי במקום רב אסי או להפך כפי שנוי הגרסאות וזה דבר קשה אבל על הרוב מהחכמים שהיו בזמנו של כל אחד תבין זה כמו שאפרש בעז"ה ובזמנו רב כהנא שהיה כבן והוא רבו אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא בפרק קמא דיבמות ובפרק השוכר במציעא ורב אשי מסר עבדו מנימין לרבינא ולרב אחא בריה דרבא ויש נסחא כי רב אשי לקח לאשה בת רמי בר אבא ואין זה אמת כי אם רב אסי שהיה בזמנו רמי בר אבא. הגה"ה אמר ש"ם בגמרא דילן ביום טוב פ"ג עלה כ"ט כתוב נוסח אמר רב אשי הא דידן ברייתא דרמי בר חמא וזה אפשר כפי הדורות ע"כ. ויש רב אשי קדמון בזמן רב לרב אשי בר נתן בעא מרבי חייא בר אשי נוסחא אחרינא רב אסי בר נתן. רב אשי מאוריא בפ"ג משבועות נוסחא אחרינא אוזרניא פירש"י ז"ל שם מקום. בזמן רב אשי ורבינא אשי הקדמון בנו רב חייא בר אשי תלמיד רב. אשי אמר רב אשי בר אבין אמר רב יהודה נוסחא אחרינא רב אידי בר אבין. רב אשי מהוצל והוצל הוא בבבל. אתקין רב אשי בהוצל כלי לנטילה ורב הונא אמר לר' אבין בר אבין רב אשי מהוצל קמי כנומך. אשי אמר רב אשי בר אבא א"ר יוחנן. אשיאן תנא דבי רבי אמי והוא בעא מרבי אמי. אשיאן בר נדבך וחתניה דרב ייבא אמר משמיה דרב. ר' אושעיא ראינו בגמרות טעאות זה אומר בכה וזה אומר בכה במקום אל"ף ה"א ולהפך הושעיא אושעיא ולא תחוש כי אינו מזיק כי מיד נודע מי הוא. ומהם אביא בכאן. ומהם באות הה"א. והראש הוא ר' אושעיא רבה. ובתלמוד בבלי קורא לו ברבי ר"ל אדם גדול בדורו והוא ורבי חייא עשו תוספתא ומתניתא וכן ספר בראשית רבה. בפרק כיצד מעברין בערובין ובפרק בני העיר שהיה רבו של ר' יוחנן י"ח שנים והיה כמו ר' מאיר שלא עמדו חבריו על סוף דעתו ואביו ר' חמא בר ביסנא חבר בר קפרא וזה ר' אושעיא קבל מאביו ומבר קפרא ומרבי חייא ומבית דינו של רבי ור' חמא אביו אדם גדול וישב י"ב שנים בבית רבו אחר שהיה נשוי וכשחזר לא היה יודע הבית ועל אלו השלשה נאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק זה רב אושעיא בר חמא בר ביסנא ופירשו התוספות והחוט המשולש זהו בזמן שכל השלשה הם בחיים אב ובנו ונינו וכלם חכמים. וכן אני מצאתי בפרק חזקת הבתים כי שאלו הלכה ביום אחד לכל השלשה והזקן הכריע כבן בנו רבי הושעיא ואומרים שם והחוט המשולש א"ר אלעזר זה רבי אושעיא. ועשה ברייתות. ובבראשית רבה אמר ר' זעירא כל מתניתא דלא מתניא בי רבי חייא ור' אושעיא משבשתא היא ולא תותבו מינה בבי מדרשא וכן אמרין תני רב אושעיא י"ג אבות תני ר' חייא כ"ד אבות ופירש"י ז"ל בפרק שילוח הקן ר' חייא ורבי אושעיא סדרו את הברייתא. ודקדקו בדברי כל חכם לומר כמו שאמר אבל יש תנאים הרבה שמוסיפין על משנתם בדדמי כי הכא שמוסיפין גנב וגזלן מטעם רבי יהודה. ובפרקא קמא דשבת והתניא אפר והתניא עפר ופירש"י ז"ל חדא תנייה רבי חייא וחדא תנייה רבי אושעיא ומזה נראה כי כל תניא שבתלמוד היא מדברי אחד מאלו השנים. ואמרו שספר בראשית שעשה הוא לבאר דברי המשנה וברים הגוזל קמא אומר רבינו תם ז"ל כי המשניות היו קודם ר' אלא שרבי סדרם אבל הברייתות שונה ר' חייא תלמידו הוא מה שהוסיף ר' על המשניות. וא"כ מה שאמר ר' יוסי אצריך כלים שיאלת בטהרה ניחא לרבינו תם. אושעיא איש טריא בקמא בסוף ירושלמי שהיה כובס ולבושיו מלמר אחר שלא יאמרו שהוא גזל וגם מלא וחזר לגוי מפני קדוש השם שהיה חסיד. אבא אושעיא ויום שמת נולד רבי יהושע בנו לקיים וזרח השמש ובא השמש במדרש שמואל. ר' אושעיא כי אתא א"ל לרבה כי עילת לקמיה דרב הונא בעא מינה בפ"ב דבכורות. ר' אושעיא ור' יהודה נשיאה אקילעא דרב יהודה ואולי הוא ר' אושעיא שהאריך ימים ואמר לו רב ספרא משה שפיר קאמרת בסוף

יום

יום טוב ופירש"י ז"ל בפרק גיד הנשה משה פירוש תלמיד חכם ובערב ספרא עוד תמצא ב' פרושים לרש"י ז"ל אבל בפרק המפקיד נראה שאין זה ר' אושעיא רבה דאמר ליה ר' אושעיא לרב יהודה ד' אתה אומר כן ובריש פרק כל הגט בעא מרב יהודה וא"ל אושעיא רבי מה ענין פסחים. ובפרק ב' דיבמות תוספות אומר ר"ת ז"ל דרבי אושעיא דסוף יום טוב אינו רבי אושעיא דפרק הדר. ועוד איך היו בבבל. ועוד קשה לי מי נתן רבי יהודה נשיאה בבבל אקילעא דרב יהודה ואולי הלך שם פעם אחת או רב יהודה הלך לא"י ולא ידעתי. ר' אושעיא בר שמאי ורבי יוסי בר בון. ר' אושעיא זעירא דמן חבריא פירש"י ז"ל בעיר הישיבה ולי נראה דאושעיא זעירא היה נקרא דמן הבריא שהבני הישיבה פכ"ל בפרק השותפ ובפרק ג' דתענית פירש"י ז"ל בעיר שבישיבה והאי דקרי עליה הכי משום דאושעיא אחרינא הוה התם דבי נשיאה גזר תעניתא ובפרקא קמא דחולין התוספות דמן הבריא שם מקום כדאי' בב"ר אביתי חברייא מבקר ביסא והערוך פי' זעירא מפני שיש אושעיא רבה כי אתא רב אושעיא מנהרדעא ורב אושעיא בזמן רבא. רב אושעיא אמר ליה למר בר רב אשי ואולי הוא מה שקודם לזה. ר' אושעיא בר חייא ור' אושעיא ברבי ור' חייא כלם ביחד הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כר' נתן פירש"י ז"ל הוא שונה המשנה מרבו והוא אמר מדעתו שהלכה כר' נתן. רב איתי אמר רב ויש נוסחאות רב איתי קמיה דרב בפ' כסילי המוקדשין אמר רב איתי לרב ואולי הם שנים וכבר אמרנו זה למעלה:

ביום האל"ף אם היה חסר אחד מן הסנהדרין היו לוקחין אחד מהראשונים מג' שורות של תלמידי חכמים שהיו לפניהם ואף ע"פ שבראשונה היה ראש ועתה הוא זנב בסנהדרין אומרים לו הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים בפרק א' דיני ממונות ובירושלמי מתלא רב מן מתניתין דאמר הוי זנב לאריות ומתלא אומר הוי ראש לשועלים ולא זנב לאריות דתנינן ברבו להיות סומכין מן הראשונה:

אות ב

רבי בא בר יונה בשם רב. בא אמר רב בא אמר רב הוא ר' אבא עצמו וכן בירושלמי דולג האל"ף ר' זירא ור' בא וחזר שם לומר אמר ליה ר' אבא לר' זירא וכן בפרק מי שמתו בפסקי הרא"ש ר' בא. באלי א"ר באלי א"ר חייא בר אבא א"ר באלי אמר לי אביתי ליותאה משניה דרב ובפ"ב דתעניות פירש"י באלי שם חכם. בבהו א"ל רב בבהו לרב אשי בפרק שני דיבמות. בן בוניס הוא ישראל עשיר מאד ושלח לרבי ארבעה אלפי בגדים של פשתן טובים בפ' הניזקין שהיה פלות גדולה ומדהו כאנוו ואלי וכו' וכן בפ' כותב דשתתפין שלח לו בן בונייס לרבי מודיא קנטיסא דמן ניסא וזה בן בוניס בא לפני ר' וכיבדו כי היה לאביו אלף ספינות בים ואלף עיירות ביבשה כי רבי היה מכבד העשירים. וכן ר' עקיבא ואמר רבי לבן בוניים שילבש מלבושים יקרים יותר ממה שהיה לבוש כפי עשרו. ר' עקיבא מכבד עשירים כדדרש רבה בר מרי ישב עולם לפני אלהים חסד ואמת מן ינצרוהו פרש"י ז"ל פרק כילד משתתפין ישב עולם בזמן שיש בו עשירים שגומלין חסד ומזמנין מזונות לעניים ומן ינצרוהו לשון מזונות בערוך. אמר דוד המלך ישב עולם בשוה העניים והעשירים א"ל א"כ חסד ואמת מן ינצרוהו. ר' בון בר חייא בעא מר' זירא הוא ר' אבין בירושלמי קורא לר' אבין ר' בון. ר' ביבי בריה דר' אמי בב"ר. ר' בכן שם חכם. ר' בודיי ר' אבא בר כהנא בשם ר' בודיי בויקרא רבה. בודיא א"ל רב בודיא לרב אשי פ' לולב וערבה פרש"י ז"ל שם חכם. בטנית בריה דאבא שאול בן בטנית אמר לר"ש בן רבינו הקדוש. רב ביבי בשם רבי חייא רבה. אמר רב ביבי בר אבין א"ר יוחנן אמר ר' זעירא וכה בה רב ביבי בשמעתיה דאבא והוא יתבי קמיה דר"י כי אמרה להאי שמעתא וקדם איהו ואמרה וזכה בה והגסחא האמתית בגמ' רב ביבי בר אבין ולא בן אביי פרק כלל גדול שבת דרב ביבי הואי ואיקלע ר' אמי ור' אסי פרש"י ז"ל הגיע יומו להיות עומד ומשמש על התלמידים. ירושלמי ר' מנחמא בשם רב ביבי אמר רב ביבי בר אבין א"ר מתרס א"ר יצחק א"ר יוחנן והם כלם בזמן ר' יוחנן וזה רב ביבי שהיה בארץ ישראל כשעלה ר' זירא לפניו רב ביבי אמר לר' זירא ולר' אסי במערבא ואמר לו ר' זירא חיי דמר דאבא ורב אסי ור' חייא בר אבא. אמר רב נחמן רב ביבי דשתי שכרא בעיין בנתיה טפלא. רב ביבי קמיה דרב נחמן. רב ביבי קמיה דרב יוסף ורבה אבא ובסוף קדושין רב ביבי אכל עם רב יוסף בעלייה וירד רב יוסף ואשתו ואמר רב יוסף שיפירו הסולם שלא יתייחד רב ביבי עם אשתו ואע"פ שבעלה בעיר. ואפילו בבית דשאני רב ביבי דשושבינתיה היא ורגילה בו וכן הביא זה הדין בעל ספר מצות הגדול ברגילין בבית שיש לשמור זה ותמה מהמחברים שלא הביאו זה אפילו בבית כי אם בעיר לבד שער כ"א מאבן העזר ור' טרפון לא נתייחד עם כלתו ולגלג עליו תלמיד אחד ונכשל אותו תלמיד בחתותו שכל דברי חכמים אמת. יתיב רב פפא אחוריה דרב ביבי קמיה דרב המנונא. רב ביבי בנו של אביי ובערוך ביבי נקוד בצירי וחירק כך נקוד בפירוש ר"ח ז"ל בפרק אמר להם הממונה. ובערוך אחר ביבי בצרי ובקמץ וזה רב ביבי הוא כהן מזרע עלי וקרא לו רב פפא משום דאתון ממולאי וכו' וכבר פירשנו זה באביי אביו. אמר רב ביבי בר אשי נוסחא אחרינא אמר רב ביבי אמר רב אשי רב ביבי אושפיזכניה דרב אדא בר אהבה הוא גיורא מגלי הוא ורב ביבי בענין

שררה

שררת הצבור והגר אמו מישראל אתו לקמיה דרב יוסף אמר רב ביבי דגברא רבה הוא ליעיין במילי דשמיא והגר במילי דמתא פרש"י ז"ל בגבוי צדקה והלוקתם וסדר הפטרה ותרגום הוא מילי דשמיא ומילי דמתא שאר צרכי צבור לחומה ולדלתות ולמעיינות. ביזנא אבוה דרב מארי. ביזנא רב חנא בר ביזנא בזמן רב נחמן. ביזנא א"ר ביתא בר ביזנא. ביתא א"ר ביתא בר ביזנא א"ר עוקבא א"ר פרנא א"ר תנחום א"ר בירים משום זקן א' ומנו ר' מנאה ור' מנאה משום זקן א' ומנו ר' בהוראי בפרק הרואה. נוסחא אחרינא ר' ביזנא בר זבדא אמר ר' עקיבא א"ר פרנא. ר' ביסא נוסחא אחרינא ר' ביסנא והוא אבוה דר' חמא והוא זקנו של ר' אושעיא רבה והוא תבית דינו של ר' עם ר' ישמעאל בר' יוסי שאלו הלכה אחת לר' אושעיא ולר' חמא ולר' ביסנא ביום אחד וקרו עלייהו והחוט המשולש פרק חזקת הבתים. בנימין הצדיק שהוסיפו לו עשרים שנה בעבור הצדקה בפרקא קמא דבתרא. נוסחא אחרינא כ"א שנה ויש נוסחא כ"ב שנה ונראה שהיה בזמן התנאים. א"ר בנימין בר יפת הוא תלמיד ר' יוחנן אבל לא דייק דברי ר' יוחנן כמו ר' חייא בר אבא וגם לא מסדר תלמודיה כל שלשים יום כי סליק ר' זירא מלאו לפני ר' יוחנן. וכן א"ר בנימין ששמע מרב אשי כששיה שואל מר' יוחנן. ר' בורקי קומי ר' מנא. באדן בערון' אמר באדן שם חכם. רב ביבי בפרק קמא דעירובין רב ביבי בריה דרב משרשיא בריה דרב ביבי ואמרי לה ר' אבוה בריה דרב ביבי. א"ר ביבי בר דלא א"ר שמעון חסידא נסחא אחרינא רב ביבי בר גולא אמר רבי שמעון חסידא בסוף קמא. בלווטי א"ר יוחנן בפרק אין בערכין פרש"י ז"ל בלווטי שם חכם ובנו חזקיה בפרק המקדש דערכין. ר' בנימין בר לוי ר' אבין בשם ר' בנימין בן לוי. א"ר בנימין בר גידל א"ר יוחנן. רבי בנימין בר חייא אביו של אבא בנימין א"ר בנימין אמר רב חסדא אמר מר עוקבא. בנימין רעיא בריך ריפתא ואמר בריך רחמנא מלכא מריה דהאי פיתא ואמר דבא יצא. רבי בנאי א"ר בנאי אמר שמואל ויש נסחא א"ר ינאי אמר שמואל בפ' המוכר פירות נוסח אחר רבנאי בנו של ריב"ל נתחתן בנשיא וכו'. בנאה רבו של רבי יוחנן א"ר בנאה כך היא הנעה של משנה זאת והיה חכם גדול ודיין ומבין סודות ומשלים וציין מערת אדם הראשון ומערת אברהם ואליעזר קאי אבבא וכמה סודות בקבלה נאמר על זה אע"פ שהתוספות פי' כפשוטו ואמרו שיש רשות לנשמות אם ירצו לירד בכאן אף על פי שהוא אחר י"ב חדש כדאיתא בשבת. בעא ר' יוחנן מר' בנאה תניא היה רבי בנאה אומר וכו'. ר' בצלא ור' ברכיה אומר משמו. בר לואי היה לפני מר עוקבא ונראה שהוא בנו של לוי כמו שנראה שם בפ' שמונה שרצים. בר דלא אמר ר' יוחנן תני בר דלא פרש"י ז"ל שם חכם. אמר ריש לקיש משום אבא כהן בר דלא ובספרי קורא לו בן דליה. וכבר זכרנו אותו באבא כהן. בר דלא אמר רב ברדלא בר טביומי משמיה דרב. רב ברוקא אמר רב ברוקא חוזאה הוה קאי בשוקא דבי אליפפט אתא אליהו אתחזי ליה ועבר או זרונקא פירוש יהודי שומר האסורין במנעלים שחורים ובלי ציציות ובין תרי גברי בדיחי ואמר אליהו ז"ל שאלו הג' מזומנין לחיי העוה"ב בפרק ג' דתענית ובפ' הנושא. ברוקא פרש"י ז"ל שם חכם. בי בר חבו כותב תפילין בזמן אביי ובערוך בערך בי. אבא ברונא אמר רב ברונא אמר רב רב ברונא ורב חננאל חברים תלמידי רב ואולי שהיה אח לר' אלעזר וא"ר אלעזר נוכח אחר וא"ר אלעא לעולא שאיל ברב ברונא אחי דאדם שמח במצות או הוא אוהבו וקרא לו אחי. ברכיה אמר ר' ברכיה הכהן בר חמא. ר' ברכיה משום רבי חלבו והרבה חכמים תמלא שכם כגון ר' ברכיה בשם ר' אבא ור' ברכיה ור' חלבו ור' אמי. ובסוף פ' כי תשא ברבה רבי ברכיה הכהן ברבי בשם ר' שמואל בר נחמני הלוחות היה ארכן ו' ורחבן ו' ואחז משה בטפחים והקב"ה בטפחים וטפחים באמצע ומשם נטל קרני ההוד ורבנן אמרי מן המערה שנאמר והיה בעבור כבודי. ר' יהודה בר נחמני בשם ריש לקיש משה כותב בקולמוס ונשתייר קימעא והעבירו על ראשו וממנה נעשו קרני ההוד. ר' ברכיה בר סימון בריה דריב"ל הוה ליה בלע פי' שבלע ניתא של מים או נחש ולחש עליה המין ולאחר שיצא הסרך שאל לו מה אמר ואמר ט' זכר ואמר הלואי שימות ולא שמע זה והיה כשגגה שיוצאה ומת אז בקדושה. ר' בירנא א ר בירנא א"ר אמי בסוף פ' הישן ופירש"י ז"ל שם חכם. ברקזא פרש"י ז"ל שם חכם בכתובות תני רב יהודה במתניתא דברקזא. ברבי שם חכם בברייתא תניא ברבי בפ' אלו טרפות ופרש"י ז ל לא ידענא מנו אלא אדם גדול היה ועל שם כך נקרא ברבי כדאשכחן בעירובין א"ר אלעזר הקפר ברבי בפ"ב ר' יוסי ברבי ועוד פרש"י ז"ל בפ' אלו טרפות ברבי שם חכם. בר בריה דר' ינאי סבא בא לפני ר' ינאי רבה בתחלת בבא מציעא. ברוריה היא בת ר' חנינא בן תרדיון אשת ר"מ וחולקת עם תנאים בפ' י"א מתוספתא דכלים ור' יהושע אמר יפה אמרה ברוריה וגבר בתנאים פי' יותר. בטי בן טאבי לא הבאתי בכאן זה אלא כדי לפרש מי הוא והדין היוצא ממנו בסוף עבודה זרה רבי יהודה ובטי בן טאבי קיימי מקמיה דשבור מלכא ולקח סכין ופסק אתרוגא ונתן לבטי ואחר כך נעץ המלך הסכין בקרקע י' פעמים ונתן לרב יהודה אמר למלך ולא יהודאה בטי אמר אנא ידע דרב יהודה פרוש ולא יאכל וכו' מפירוש רש"י ז"ל נראה שהוא יהודי אבל התוספות ור"ת ז"ל אמרו שהוא עבד כנעני ואמר יהודאה אנא שמקיים קצת מצות וכן בפ' עשרה יוחסין בטי בן טאבי מגסות

הרוח לא בטיל גיטא לחירותא ועבד מותר בגויה ובן השפחה שלא הוזהרו בנשג"ז בישראל גמור לפיכך א"ל שבור מלכא ראה מה עשית בלילה ששכב עם גויה. ולא רב יהודה וכן רב ששת היה מוסר ספחתר לחיל המלך כדי שלא יקחו חבנות ישראל והרא"ש ז"ל בגמ' דנדה כתב כמו זה בסוף פ' יוצא דופן. א"ר בתא א"ר יוחנן. א"ל ר' אבא לבתא מי פליגיתו את ושולא א"ל ר' יצחק בתא מכאן ומכאן הוא ר"ל מבבל ומארץ ישראל ואולי הוא זה ר' בתא בר כהנא שאמרנו למעלה בפרה אמות חליכה:

אות ג

גביהה בן פסיסא כבר זכרנוהו שהיה חכם גדול בימי שמעון הצדיק ונצח לאומות בדבריו לפני אלכסנדר ומרוב ימים היה לו עקמימות באחורים והוא אשר נתן טעם ועיקר לתחית המתים יותר מכל החכמים כי אין פילוסוף שיכחיש זה וזהו מאמרו מאן דלא הוה הוה מאן דהוה לא כ"ש. גביה מבי כתיל אמר לרב אשי ואמר קמיה דרב אשי. רב גביה מארגזיא הוא שם מקום ורב הונא בר נתן אמר לרב אשי כי זה החכם אמר טעם בפסוקים. רב גדא שמעיה דרב ששת. גוריון אמר גוריון בן אספוין משמיה דרב. גוריון אמר רב יוסף תני גוריון מאספורק פירש רב צמח גאון בערך גוריון שם חכם הוא ושם עירו אספורק. גוריון ואי תימא רב יוסף בר שמעיה אמר לרב פפא. גוריא אבוה דרב חמא תלמיד רב וים גוריא בר חמא אמר בזמן רבא בי רבא מברך במוצאי שבת על האור שלו שהיה סמוך לביתו והסימן בנו של זה בשם אביו של זה. רב גזא בפ' שבית ובפ' החולץ אמר רב גזא איקלע ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא לאתרין ורב יוסף הביא מעשה ממנו. גידל אמר רב גידל האל הגדול שגדלו בשם המפורש ביומא ובסנהדרין. אמר רב גידל אמר רב והוא עקר שלא הוליד מפרקיה דרב הונא. והוא יתיב אשערי טבילה ואומר דומין עלי כקאקי חוורי ולא רצה לקבל מתנת השדה של ר' אבא דכתיב ושונא מתנות יחיה. אמר רב גידל אמר שמואל רב גידל ור' אבא ור' זירא ור' יצחק נפחא לבד רבו של ר' אבא והשאר חברים אמר רב גידל אמר רב חייא בר ר' יוסף אמר רב יתיב רבי זירא אחוריה דרב גידל ויתיב רב גידל קמיה דרב הונא. רב גידל בר מניומי לפני רב הונא ורב חייא בר רב ורב חלקיה בר טובי. רב גידל בר מניומי הוא קמיה דרב נחמן:

גידול בר מנשי אמר שמואל ובפ' מי שמת שלח ליה גידול בר מנשיא לרבא ילמדנו רבינו ואולי הוא אחר. גידול דמן לריש אמר רב הונא תני גידול דמן נרש אמר רב נחמן בר יצחק לא גידול בר מנשי ולא גידול בר מניומי אלא גידול סתמא לאפי נפקא מיניה למרמי מדידיה אדידיה.

רב גיורי אמר רבי יעקב בריה דרב גיורי משמיה דר' יוחנן בפ' ואלו מגלחין ובסוף תענית פירש רש"י ז"ל שם אדם. רבי גמדא ובנו רבי חייא בר גמדא זה בירושלמי. גמרא רב גמרא משמיה דרבא אמר להו לרב אשי ואמימר ומר זוטרא ובערוך רב גמדא בפרק מרובה בגמרא השוחט ובפ' הגוזל עצים: גניבא בזמן רב היה שהיה הולך לביתו. אמר גניבא אמר רב אסי ור' חייא בר אבא אמר לדידי מיפרשא לי מגניבא. וזה היה חולק עם מר עוקבא ודוחק לו עד ששלח לרבי אלעזר בני אדם העומדים עלי מה אני למוסרן למלכות שרטט וכתב ליה דום לה' והוא יפילם חללים ומיד נתנו לו בקולר בפרקא קמא דגיטין ובסוף פרק הניזקין רב הונא ורב יהודה הוו יתבי ואזיל גניבא גבייהו ואמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא אמר ליה מקמיה פלגאה ניקום פירש רש"י ז"ל חולק על דברי חכמים שהיה מצער למר עוקבא שהיה אב בית דין כדאמרינן בפ"ק וכן בסוף פרק כל הגט רב הונא ורב חסדא הוו יתבי וחליף גניבא. (עוד מצאתי לו מאמר במדרש קהלת דף ע"ח ע"ג פסוק כאשר יצא מבטן אמו גניבא אמר לשועל שמצא כרם והיה מסויג כו') ובפרק התקבל בגטין שיצא גניבא בקולר ליהרג במלכות ונתן ד' מאות זוז לר' אבינא מחמרא פקוד. ובפרק מי שמתו בברכות גניבא משמיה דרבי וכן בסוף פרק הנזקין אמר הלכית משמיה דרב ונתן שלום כפול לחכמים כמו למלך. ר' גמליאל בר אלעיא בעא קומי ר' מנא. רבן גמליאל בספר הגאונים ז"ל הזכיר בו זה הסדר רבינו הקדוש ור' גמליאל בנו ויהודה נשיאה בנו אשר תקן העבור כמו שהביא ר' שמעון בר צמח דוראן בפירוש האזהרות ורבן גמליאל בנו של זה הלל ויהודה בנו ור' גמליאל נתראה שנת תק"ל לשטרות. גמליאל זוגא שאל לר' יוסי בר בון. גרדסק בן דארי משמיה דרב בפרק ג' דעירובין: סיום הגימל בפרק במה טומנין תניא רוחץ אדם ידיו ורגליו ופניו בכל יום בשביל כבוד קונו שנ' כל פעל ה' למענהו פירש רש"י ז"ל לכבוד קונו שנאמר כי בצלם אלהים ועוד דרואה בריות טובות מברך ברוך שככה לו בעולמו כל פעל ה' הכל ברא לכבודו:

אות ד

דייני גולה הוא קרנא בזמן רב ושמואל ומר עוקבא דייני דסורא רב הונא ורב חסדא. דייני דנהרדעא רב אחא בר גיותי. דוסתאי דרש ר' דוסתאי דמן בירי הוא אחרינא דמן באדין פירש רש"י ז"ל שם מקום. רמי ליה ר' עולא רבה לרבי דוסתאי דמן בירי. דומנוס נוסחא אחרינא ר' רומאנוס בר"ש. ... דווא דמן חריב בפרק המפלת פירש בערוך שם חכם ורש"י ז"ל גורס זוגא ר"ל שני חכמים וגרסת הערוך זווא דמן חריב במועד קטן ובנדה ופרש"י שם חכם וכשמת רב הונא

הונא היה שם. דימי בר ששנא אמר משמיה דרב והוא אחר רבא עם רב הונא בריה דרב יהושע נוסח אחר רב דימי רב חיננא. דימי רב דימי בר יצחק אחא לקמיה דרב יהודה. דימי רב דימי בריה דרב נחמיה בריה דרב יוסף. רב דימי בר חיננא אמר הא דרבא מחלוקת ר' שמעון היא רב ספרא ורב דימי בר חיננא רבין בר חיננא ורב דימי בר חיננא אחים. ובאו לפני רבא אמר רב זסלא מרגלא בפומיה דרב דימי בר חיננא. דימי רב דימי אחוה דרב ספרא ומת ולא בנים ובאו לפני רבא. ובערכין רב דימי אחוהי דרב ספרא חלש על רב ספרא לשיולי ביה ואמר תיתי לי דקיימית כל דאמור רבנן אמר ליה מי קיימת לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו. רב דימי בר חמא ואמר רבא משמו ובפ' ר' עקיבא רב דימי בר חמא בר חסא מלמד כו'. אמר רב דימי בר אבין אמר רב עמרם. אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן. רב דימי דמן חיפה טבח. אמר אבדימי דמן חיפה ור' יצחק נפחא. דימי אמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר אמר ליה שמואל לרב דימי בר יוסף וזה אינו בן רב יוסף כי רב דימי קודם לו ואולי הוא אח לר' יצחק בר יוסף תלמיד ר' יוחנן כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן ואמר ליה אביי ומי אמר ר' יוחנן הכי וקרא לרב דימי קרקפנא פרש"י ז"ל אדם חשוב. ולי נראה מלשון ראש כמו קרקפתא דתפילין וכן קרקפתו של ר' ישמעאל. בעא רב דימי מרב נחמן. אמר רב דימי אמר ר' יצחק בן אבדימי משום ר' אמר רב דימי אמר ר' זעירי אמר ר' חנינא. כי סליק רב דימי אשכחיה לר' ירמיה שהיה שולח לרב יוסף. רב דימי בר יוסף אמר רב נחמן. ובברכות בפ' תפלת השחר כי היה במדרשו של רב יוסף הוא ורב אויא. אמר רב דימי בר יוסף אמר רב אמר ליה רב דימי לאביי האלהים עיני ראו ולא זר. משמיה דר' ירמיה ור' ירמיה מר' זירא ור' זירא מר' חייא בר אשי ור' חייא בר אשי מרב בפ' חבית ובא לדין לפני רב נחמן על ענין אסותו ובנו של רב דימי בר יוסף חכם. דימי רב דימי בריה דרב הונא מדמהרין אמר לרבינא נוסח אחר בריה דרב כהנא והוא בנהרדעא. רב דימי מנהרדעא סוף יבמות מיא כי איכא מכה מרזו כי ליכא מכה למיתא אבל אשתהי במים תפח ר"ל גפום. וזה הבוא מסורה ואמר ריש גלותא לרבא פוק חזי אי גורבא מרבנן הוא וכו' ועדיין רב יוסף חי ואז ביום ההוא מת רב אדא בר אהבה והיה שם רב יוסף ואביי ורבא ורב הונא בריה דרב יהושע ורב נחמן בר יצחק בפ' לא יחפור ובבתרא והוא פסק הלכה כרב הונא. כי סליק רב דימי לנהרדעא וקשה לי כי נהרדעא בבבל ואמר לשון עליה ואולי בעבור שהיא על הספר כדאיתא בפרק מי שהוציאוהו אבל בערוך בערך על אמר בפרקא קמא דתענית עילאי בעו מיא תתאי לא בעו מיא פירוש כי שמואל בנהרדעא ורב בסורא ותרוייהו על פרת ונהרדעא לעיל מן סורא ספי מן עשרים פרסי ושמואל ונהרדעי בעו מיא ורב וסוראי שהם תתאי שהמים נקיים שם לא בעו מים וא"כ הוא גורם שאמר רב יום ס' כלפני ס' ושמואל כלאחר ס' ורש"י ז"ל פירש עילאי בעו מיא שהוא רב לפי שבא מארץ ישראל רוצה לומר שארץ ישראל עליונה ושמואל לא בעי מיא שהוא בבל תחתונה ונדחק לזה כפי גרסתו וקשה לי מאד בזה כי רב ושמואל שניהם מבבל ושניהם עלו לארץ ישראל ללמוד עם רבי, ושמואל אסיא דרבי ורחיצאה ורצה רבי לסומכו ולא עלה בידו ושניהם ירדו מארץ ישראל לבבל ושמואל ראש ישיבה בנהרדעא ורב בסורא אלא שמואל בא ראשונה לנהרדעא וכל זה מבואר בתלמוד בלי ספק ונראה לי דברי בעל הערוך. ועוד כי הוא הלך לבבל ונראה בעיניו וכן הוא. ובפ' אלו טריפות כי סליק זעירי לנהרדעא פרש"י ז"ל כי סליק זעירי מבבל לנהרדעא כמו פירוש הערוך. דימי בר ליואי שרא אביי לרב דימי בר ליואי. דניאל אמר ר' דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא וכבר הוא ידוע כי ר' זירא נקרא רב קטינא שהיה קטן הגוף וכן בירושלמי קורא לרבי זירא רבי זעירא אולי הוא רב קטינא אחר אביו של ר' דניאל כיון שר' זירא משיב על דברי רבי דניאל בר רב קטינא ולא שנה בשמותם כדאיתא בפ' אלו טריפות וכן בסוף קמא אמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב ורב חנן בר רב קטינא הוא אחיו וכן יש נסחא רב ושמואל בר רב קטינא וכן רב הונא בר רב קטינא ורבה בר בר חנה עשה חופה בם בביתו של ר' דניאל. דניאל חייטא פטר קרים בויקרא רבה. תני דרוסאי אבוה דר' אפטוריקי בסוף פ' אלו טרפות אבל כדאומר בתלמוד כמאכל בן דרוסאי הוא אדם ליסטים ומרוב פחדו שלא ילכדוהו היה אוכל בשליש הבישול או הגלי וקוביוסטוס פירש רש"י ז"ל גונב נכסות והכל תפסו עליו כי הוא מלשון משחק בקוביא שהוא ירא מן השחר שלא יתפסוהו בעבור חובותיו ובירושלמי כדרנא דלא מרותנה לקוביוכטא פי' קוביא ובפרק קמא דשבת שם פרש"י ז"ל הרגשה. דארו בר פפא בפרק אין מעמידין והם י"א בני רב פפא סבא שהיה בזמן רב ואחם בני רב פפא שהיה מזמן אביי ורבא. ואלו הם דארו סורחב דפים דפרם אבא אסא רמי חיננא אבא מר נחמן בר פפא ושמעתי מאבא מרי ז"ל שקבל מהחכמים הזקנים זכרם לברכה שמועילים לשכחה ושיאמרו אותם שבעה פעמים ושזה הסגולה יש לה כמו בזכירת אליהו. דארו בר פפא משמיה דרב:

אות הה"א

בר הדיא קמיה דרב אחאי ור' אמי ור' אסי והוא דאה בטבריה במול המועד לכסים הוחלות בגדי פשתן והקשה אביי על דבריו ובפ' כל הבשר אמר בר הדיא הוה קאימנא קמיה דרבי אמי

הכהן

הכהן: בר הדיא חכם ופותר חלומות בפ' הרואה בזמן אביי ורבא. רב הונא בבלאה ור' זירא קורא לו רב הונא דמן בבל ופירש רש"י ז"ל בפרק שלשה שאכלו היינו רב הונא סתמא והיה חכם גדול כי רבא שאל חכמתיה דרב הונא והיה תלמיד מובהק לרב בפ' מפנין בשבת ובסוף י"ט אמר רב הונא אמר רב והוא קבל מרב ואפי' ר' אמי ור' אסי כהני חשיבי דארעא דישראל כייפי ליה ורב הונא קרי בכהני אע"פ שלא היה כהן אבל רב אסי תלמיד חבר לרב היה גדול מרב הונא ורב הונא היה קורא בי"ג אחוראי ר"ל מתורגמני' לעם שהיה העם רב מאד שהיה האבק של העם עולה לשמים ואמרי במערבא קם ליה מתיבתא דרב הונא בבלא' והוו פייסי עמו לעולם ת"ת רבנן זהוא אמר לרב נחמן מר היכי דאין. וחביריו של רב הונא רב יהודה בר יחזקאל ורב נחמן בר יעקב ורב כהנא הראשון שילא בר אבינא ורב אסי. ואמר ריש גלותא לרב הונא וסתם דייני סורא שהיא מתא מחסיא רב הונא ורב חסדא תלמידו ותימא על רש"י שפירש בפרק הדר עם הנכרי כי רב הונא הוא בפומבדיתא והאמת כמו שאמר בעל דורות עולם כי היה בסורא וכן נראה בסוף פ"ק דסנהד' וגם אשתו חובה. ובערוך רב נחמ גריס חובה בכ"ף ולא נתקיים לו זרע כל ימי רב אדא בר אהבה משום מעשה דפרק תרובה שהיתה שומרת בהמה דקה וכו' וכן מעשה אחד בפ' שני נזירים שהקיפה ראש הקטן וכו'. ויש מי שפירש כי חס ושלום שקלל אלא דרך ניחותא או תמיהא וכי קברה בניה שאין לה מי שיקיף בנה הקטן אלא היה כשגגה שיצא מלפני השליט לא אתקיים לי. ונראה כי כבר היה לו לרב הונא בנו העניו רבה בר רב הונא קודם זה המעשה בעבור כי רב הונא מת קודם רב אדא בר אהבה כפירוש רש"י. ולפי דעתי מת רב אדא קודם רב הונא. או היה לו אשה אחרת. ובפ' קמא דברכות כי נתחמץ לו יין של ת' חביות וכו' ומכרן בשווי היין הטוב והיה אסתנים רב הונא כדאיתא בפרק כל הבשר ובפרק ג' דתענית רב הונא ורב חסדא מחסידי דבבל וחסידי ארץ ישראל רבי יונה ורבי מני בנו. ולדעת ר"ת ז"ל אמרי בי רב הוא רב הונא כדאיתא בפרק פרה ובסוף פרק קמא דסנהדרין ובפ' כילד הרגל תוספות שתם אמרי בי רב הוא מסמיה דרב ובסוף מועד קטן פירש רש"י ז"ל על גזע ישישים עלה מבבל וס"ת עמו על רבה בר רב הונא כי רב הונא ראש גולה דעדיף מנשיא דארץ ישראל ואינו נראה זה בתלמוד בקדושין כי רב יהודה הלך אליו ואמר לו שילך לרב נחמן חתן ראש גולה משום כבודו וכן כתב בעל דורות עולם כי היה קרוב לראש גולה ובפרק המוכר את הבית אמר ליה רב נחמן לרב הונא הלכתא כוותן או כוותייכו אמר ליה הלכתא כוותייכו דשכיחי דייני דמקרבי לריש גלותא ובפ' קמא דסנהדרין רבה בר רב הונא כי הוו מנצי בהדי ראש גולה אמר לא נקיטנא רשותא מנייכו דאנא נקיטנא מאבא מרי רב הונא ואבא מרי מרב ורב מרבי חייא מרבי ופי' רש"י ז"ל אני כפוף לראש גולה. וזה רב הונא היה גולא ר"ל קטן הגוף ובירך לו רב רבו כשמשכן הגורו להביא יין לקדוש דתיטום בשיראי ודתאה בערוך תרגום עשב דתאה ונתקיים ברכתו ורב הקפיד למה לא אמר לו רב הונא גם אתה תהיה מבורך כדאיתא במגלה בפרק בני העיר וביומא דעיבא מפקי ליה בגוהרקא דדהבא והיה בונה בתים משלו אם היו רעועות ולא היה לבעלים ממון. וכן בכל ערב שבת כל ירקא דהוה יתיר לגנאי זבין ליה ושדי לנהרא וכו' בתענית. ורב חסדא הכהן תלמידו וקרוב לתלמיד חבר. ואמר לו רב חסדא בסוף פרק אלו מציאות לרב הונא תלמיד ורבו צריך לו ואמר לו רב הונא שלא היה צריך לו והתענה רב חסדא מ' יום על שהקפיד לרב הונא ורב הונא גם כן מ' יום על דחשדיה לרב חסדא. וכשמת רב הונא העלוהו לארץ ישראל וקברוהו במערת ר' חייא ובניו וכשהכניסוהו למערה אמר ליה יהודה בנו של ר' חייא הגדול שהיה שם קבור מזמין אביו לרבי חזקיה אחיו קום כי רב הונא בא וכשקם היה עמודא דנורא ונבעת רבי חגא תלמידו של רב הונא ורבי חגא הכניסו למערה כי בן י"ח שנים היה כשלמד כל התלמוד מרב הונא ולא ראה קרי והוא העיד על רב הונא שנפסק לו רצועה דתפילי וישב מ' יום בתענית ורש"י ז"ל גורס איתהפיכא ליה רצועה דתפילי וישב מ' יום בתענית דלא הוי לבר דצריך שיהא אותיות שדי נראות מבחוץ בקשר של רצועה ולכן התענה. וריבץ תורה בארץ ישראל כרבי חייא ומת רב הונא פתאום והיו דואגים כי היא מיתה חטופה עד כי שם אמרו משם רב הונא עצמו כי זה הוא קודם שהגיע לגבורות אבל הגיע לגבורות שהוא פ' שנה הרי זה מיתת נשיקה כמשה אהרן ומרים ורב הונא עבר מפ' שנה והיו אז בארץ ישראל רבי אמי ור' אסי ורבי אילא ור' חנינא נראה לי כי זה רבי חנינא פפי אבל רב חסדא היה בבבל בזמן פטירתו שהיה תלמידו. ורבי חלבו אמר שרב הונא לא ישב על מטה שספר תורה עליה. ובאדם וחוה כתוב בתשובת הגאונים ז"ל דמי שנהפכה לו הרצועה כשמניח מה שבפנים לבר חוץ ולא תקנה בין של ראשו בין של ידו חייב לישב בתענית דפושע הוא אבל לחייבו להתענות מ' יום כרב הונא כשנהפכה לו רצועה של ראש לא דמרוב חסידות הוא דעבד. ונראה זה כפרש"י ז"ל שאמר שהיה זה בראש רב הונא. ובירושלמי קורא לו רב הונא רבה בשם רב ורבי אבא דרש על רב הונא ראוי היה רבינו שתשרה שכינה עליו אלא כי בבל גרם וכו' וכן לבנו רבה בר הונא ולרב המנונא העלום ביחד ארונם לארץ ישראל ועבר בגשר הגמל שהיה נושא לרבה בר רב הונא בראשונה כי היה גדול בן איש גדול שהוא רב הונא אבל רב המנונא הוא היה לבדו איש גדול. ואמרו שרב הונא היה פ' שנה ראש ישיבה ורב חסדא תלמידו.

היה

היה שם בעת מותו וכן רב חסדא כאשר אמרתי ולא ידעתי אם הוא זה רב הונא זוטא כי גם שם בנו רבה או כדי להבדילו מרב הונא הידוע וכן נראה כי רב הונא זוטא מנהרדעא ורב הונא עשה שבעים ספרי תורות ולא אתרמי אלא אחד שהיה היקפו כארכו וזה צריך עיון גם כשמת רב חסדא היה שם רבי יצחק בר אמי. גם זעירי היה רבו של רב הונא אמר רב הונא אמר זעירי. רב הונא ראש גלותא בבבל בזמן רבי ומת בחיי רבי ונקבר בארץ ישראל והיה מזרע יהודה מיהויכין המלך מצד הזכרי' אבל רבי היה מצד האם מיהודה ומצד האב מבנימין כמו מרדכי וזה שהיה רבי מצד האם ר"ל הלל הזקן ראש המשפחה של רבינו הקדוש שהוא ז' לו וזה בבראשית רבה פרשת ויזכור אלהים את נח וכבר הארכנו בזה בסוף התנאים ושם כל המעשה. רב הונא הכהן בן משה בר עצור. בסוף בתרא בגמרא דערכין בפרק שום היתומים משה בר עצור ערבא דכלתיה הוה. רב הונא בריה צורבא מדרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא. אמר אביי ליכא דנסבי עצה לרב הונא דליגרשה לאתתיה ותתבע כתובתה מאבוה וליהדר להדרה. אמר ליה רבא והאמן ידור הנאה שלא יחזירנה תנן ואביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש פרש"י ז"ל בבי דינא מגרש שיאמרו לו דור הנאה ילך בצנעא ויגרשנה לסוף איגלאי מלתא דכהן הוא אמר אביי בתר עניא אזלא עניותא. ומי אמר אביי הכי והא הוא דאמר איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג כי מי שאמר בשעת מיתה נכסי לך ואחריך לפלוני יוכל הראשון למכור ולאכול ואין לשני אלא מה ששייר ראשון וזה אסור לתת עצה זאת לראשון. בריה שאני וצורבא מרבנן שאני וקבלן שאני שהיה ביד אביו מטלטלי הכתובה. ידענו כי היה חכם וכהן בזמן אביי ורבא. רב הונא בר אמי אמר רבי יוחנן. רב הונא מברניש בזמן רב אשי ויש נוסחא רבא מברניש. רב הונא בר קטינא פ' ערבי פסחים בזמן רב הונא ופרק קמא דחולין אמר לריש לקיש. רב הונא בר חיון או בר חליון אמר לרב אשי פ' תולין. רב הונא בגדתאה או רב חנא בזמן שמואל ורב יהודה. רב הונא בר אבין הכהן בזמן ר' אבהו. רב הונא בר חייא אבוה הלוי תלמיד רב וחולק עם רב נחמן ביש נוחלין. רב הונא בריה דרב יהושע בפ' כל כתבי ובפ' קמא דקדושין שלא הלך ארבע אמות בגלוי הראש והיה חבר לרב פפא ולרב נחמן בר יצחק אבל לא היה ראש ישיבה אלא שהיה ראש לבני כלה פרק הרואה והיה עשיר כדאיתא פרק בתרא דהוריות והיה אוכל הרבה כדאיתא בפרק האשה דפסחים והאריך ימים רבות בתר דאנגיד ואלם כדאיתא בפרק ראשון דבבא בתרא. רב הונא בר מתנה בזמן רבא ואביו חבר רב יהודה בפרק בתרא דקדושין. רב הונא בר אשי. רב הונא בר יוסף. רב הונא אחיו של רב אחאי. רב הונא בר מנעוטי בזמן רב יוסף. רב הונא בר תורתא פרק

העור והרוטב לפני שמעון החסיד ואמרו במד' שפ שפרתו שמרה שבת ומזה יהודי בעבורה נקרא בן תורתא. רב הונא בר סחורה לפני רב המנונא ולפני רבה סוף בכורות. הונא מר לפני רב אשי. רב הונא לפורסה ור' יוסי מדלה לפני רבי רבה שהוא ר' יהודה הנשיא כך פירש רש"י. ואינו נראה כי בפ' אלו טרפות אמר רב עוירא לפני ר' רבה והיה בזמן אביי ורב ספרא אלא ר"ל גדול הדור. ובפרק אחרון של ראש השנה נראה שהיה תלמיד רבי יוחנן. הונא מר בריה דרבאידי בזמן רבינא. הונא בר בריה אמר משם ר' אלעזר הקפר. רב הונא בר חלוב בזמן רב נחמן. הונא בריה דמר זוטרא בזמן רב אשי. רב הונא זוטא בזמן רב יוסף והוא היה בזמן רב הונא הגדול ולזה אמרו זוטא או שהוא היה רב הונא בעצמו. והיה אינש גוצא כדמשמע במגילה. רב הונא בר איקא פרק כיצד מברכין עם רב פפא תלמידי רבי אבהו. הונא בר פפי ובנו מר זוטרא בזמן רבינא. הונא בר מנילאי בזמן רב הונא. הונא מדהמרה בזמן רב יוסף פ' דיני ממונות. רב הונא וורדאן והוא שם מקום בזמן רב חסדא. רב הונא בר מנוח תלמיד רבא. רב הונא בר נתן בזמן רב אשי. ורב הונא כייף ליה ואחר שמת רב אשי מלך רב הונא בר נתן ויזגדר מלכא תקן האבנט של רב הונא הנ"ל ונתקיים בו והיו מלכים אומניך כדאיתא פרק ב' דזבחים. ובפ' כיצד צולין אמר בעל השם אני ורש"י פירש שמבעודיו קראוהו כן. ורבינו חננאל אמר כי שמכוהו וקראו לו רב הונא. רב הונא בר חיננא בזמן רב ששת ובנו בזמן רב פפא הוא בריה דמר זוטרא בזמן רבינא פרק הספינה. הונא בריה דרב נתן רב פפא נשק ראשו ונתן לו בתו בהוריות ונקרא גם בן רב הונא בר נתן והונא מר בר נתן. רב הונא בר יהודה תלמיד שמואל. הונא מפרזיקא לפני רב אשי. הונא בר תחליפא בזמן רב פפי. הונא בריה דר' הלל ירושלמי. רב הונא בר ביבי הונא בריה דרב ירמיה בר אבא אביו של רב מארי. הונא בר ביזנא אמר רבי שמעון. רב הונא ורבי הושעיא תלמידי ר' יוחנן דבעי ר' יוחנן למיסמכינהו ולא אסתייע מילתא שהיו מבית עלי. רב הונא מצאתי בס' החדש של הליכות עולם שרב הונא שנים כיון שמצאנו בעא מיניה שמואל מרב הונא ולא נהירא דכיון דהוו כייפי ליה אף על גב דהוא תלמידיה בעא מניה, ומצינו הרבה בתלמוד שהרב שואל לתלמיד פרק ב' דזבחים בעא אבוה דשמואל וכן ב' דרבי ישמעאל בעא מניה רבי ינאי מרבי יוחנן וכן בהוריות בעא רבי מרבי חייא מה אני בשעיר ולכן אפשר דהוא א' ואין שני לו ואם הם ב' בהכרח הם שלשה אחד גדול משמואל ואחד קטן והג' קטן מרבי ירמיה דאמרינן פרקא קמא דגיטין רב הונא יתיב קמיה דרבי ירמיה. הונא מר בר מרימר לפני רבינא. רב הונא מדוקרתא בזמן רבא. רב הונא בזמן רב. רב הונא בזמן רבי ירמיה.

היינו שם אמורא או תנא. היאי אמר ליה בר היהי להלל בפרקא קמא דחגיגה. הלל הנשיא בנו של רבי יהודה נשיאה תקן העיבור על דרך תקופת רב אדא עד שיבוא משיח בן דוד והיה בזמן אביי ורבה וכן כתב רבי שמעון דוראן בפירוש האזהרות והיה בשנת תרי"ע לשטרות ואחריו לא היה בית דין עוד: רבי הלל אבוה דרבי זעירא. רבי הלל בן פזי. רבי הלל בזמן רב פרק המוכר את הספינה. רבי הלל חבר רב אשי. הלל ויהודה בני רבן גמליאל פ' מקום שנהגו. הלל בריה דרבי. וגלש בגיטין. הלל שאמר אין משיח לישראל בזמן רב יוסף בר המדורי. בזמן שמואל ריש שמונה שרצים ובעל הערוך פירש אם דודי. רב המנונא שנים הם א' חבר רב הונא והב' תלמיד רב חסדא ואמרי בי רב המנונא וכ"ע ונקבר בארץ ישראל שהוליכו ארונו עם רבה בר רב הונא ואולי הוא רב המנונא השני אשר משתבח רב חסדא לרב הונא ברב המנונא דאדם גדול הוא וכו' כדאיתא פרקא קמא דקידושין ושם אומר לאו המנונא את אלא קרנונא פירוש יושב קרנות והערוך פירש קרטונא ר"ל דג קר וכו'. רב המנונא זוטי בהילוליה דמר בריה דרבינא והוא חבר רבי זירא. הושעיא הכהן תלמיד רבי חנינא וכבר פי'. רב הושעיא ורב חיננא הם אושכפים ועושים מנעלים לזונות פ"ק דקדושין ובסנהדרין. רב הושעיא ורב חיננא עסקי בהלכות יצירה ואיברי להו עגלא תילתא פרש"י שליש בגידול וי"ת שליש לבטן והקשה רש"י דבבריאה מאי שליש לבטן איכא ונראה שנבראת כ"כ יפה כמו שליש לבטן ואולי שהיו אלו הכהנים הכתובים למעלה שלא נסמכו שהיו מבית עלי. הושעיא בר זעירא ואולי שהוא בן זירא. רבי הושעיא רבו של רבי יוחנן וכתוב באל"ף:

אות ו

רבי ואלם פ' הנזקין ובנו רבי הלל אמורא פ' רבי ישמעאל. רבי וסטיני בזמן ריש לקיש סוף מגילה. ותיק באומות זה אברהם סוף פרק הבונה. (הגה"ה, אמר ש"ש לפחות היה לו למחבר לשומו בערך התנאים ופירוש ותיקין ענוים פ"א מפרק הרים תרגומו מותק טוריא):

אות ז

זבולון בן דן תלמיד שמואל פרק קמא דקידושין. רב זבידא בזמן אביי. רב זביד רב פפא אספדיה לרב זביד סוף עשרה יוחסין. רב זבדא אבוה דר' אבא בר זבדא תלמיד רב יהודה ורב הונא. רב זכאי בערכין בזמן רב. רב זבידא לרב אשי. רב זביד אבוה דר' שמעון בר זביד בברכות. רב זביד בר אושעיא פ' השוכר בזמן אמימר. זביד בן לוי. רב זוטי בפ' הקומץ בזמן רב אשי. רב זוטרא בריה דרבי זירא. זוגא דמן חדייב פרש"י שני חכמים ופירשתי בגל"ת. מר זוטרא חבר רב אשי והריח מר זוטרא ריח תבשיל בית המלך ונתנו לו כדאיתא בכתובות. מר זוטרא בר נחמן והיה מוחל בכל יום כמאן דמצער ליה. מר זוטרא בר אבדימי לרבינא. רב זוטרא בר טוביה לרב יהודה. רב זוטרא בר שמואל בזמן רבה. מר זוטרא זוטא בזמן רב פפא. רב זוטרא תנא דברייתא. רב זוטרא חסידא כי מכתפי ליה אמר כי לא לעולם חוסן סנהדרין וכד הוה מגדה נורבא דרבנן הוה מגדה לעצמו ראשונה פרקא קמא דנדרים. מר זוטרא בריה דרב הונא בזמן רבינא. מר זוטרא בר ריסבא בזמן רב אשי והיה בכור. זיותאי מתניה דר' מאיר. רב זירא הוא רבי זירא אחר שסמכוהו בארץ ישראל נקרא רבי ומקודם לא היה רוצה להסמך סוף כתובות ונולד בבבל וגדל בארץ ישראל ומת בטבריה ונקרא קטינא חריך שקי פ' השוכר ובמנחות דאשכחיה מלאכא על ענין הגיגית דאמר קטינא קטינא סרבלא בסיתוא וכו' והוא קדש מאמר בנות ישראל החמירו על עצמן והוא ר' זעירא כמו קטינא או ר' זירא מובלע העי"ן. ר' זכריה חתניה דר' יהושע בן לוי. ר' זכריה בן אבקולס ונראה שהיה תנא. ר' זכאי קמי' דר' יוחנן. ר' זכאי בפרק המוציא יין הוא תנא דברייתא תלמיד ר"ש בר'. ר' זעירא בריה דר' אבהו בקיסרין. ר' זעירא בר הלל. ר' זעירא הנזכר במדרשות וירושלמי חכם גדול בזמן ר' יוחנן. ר' זעירא בר חמא אושפיזכניה דר"ל. זעירי למד מרב והיה מיוחס מבבל ולא רצה לקחת בת ר"י בתענית ולא ידעתי למה לא נקרא רב והיה מדבר ר"ל עמו אשר לא היה מדבר עם רבה בר בר חנא. ר' זעירא מדהבא בזמן רבינא. ר' זריקא בזמן ר' אבהו מכילתא דר' זריקא פרק השולח גט:

אות ח

חביבי רב היה קורא לרבי חייא חביבי שהיה דודו רוצה לומר את אבי והבליע אותיות מה וגם ר"ל אובבי. בר חבו תפילין דבי בר חבו בזמן אביי. ר' חביבא רב ור' יוחנן ורבי חנינא ורבי חביבא מתני בכל סדר מועד דאיכא כי האי גוונא חלופי ר' יוחנן ועיילי ר' יונתן. רב חביבא בריה דרבינא. חביבא מסורא בזמן רבינא. רב חביבא בר סורמקי פרק השוכר בזמן רבי חביבא. רב חביבא בר רבי יוסף בר רבה. רב חביבא מחוזנאה אמר לרב אשי. רב חגא תלמיד רב הונא הגדול והוא קבר לרב הונא במועד קטן. רב חגא בזמן רב נחמן חתניה דרב אדא בר אהבה. רב חגא בר חנא בזמן רב ששת. רב חגאי מדרומא בזמן ר' תנחומא. ר' חגאי קוזמאי. ר' חגאי בן אלעזר. רבי חדקא תנא דברייתא פ' כל כתבי. ר' חוניא בזמן רבי יהודה בר סימון. חזקיה רבו של רבי יוחנן בנו של רבי חייא הגדול והוא ויהודה אחיו חתנו של רבי ינאי נוצרו מטפה אחת ונתלקה לשנים וחזקיה נגמרה צורתו שלשה חדשים קודם ויצא שלשה חדשים לפני יהודה והיו להם שתי אחיות שנולדו תאומות ג"כ ואמם אשת רבי חייא

שתתה

שתתה סם עקרות מפני צער הלידה וכל זה בארוכה ביבמות סוף פרק ששי וודעת בפרק השוכר כי רבי חייא ובניו כנגד אברהם יצחק ויעקב. רבי חזקיה בזמן אביי. חזקיה ואינו בני ברתיה דרב בזמן רב. רבי חזקיה תלמיד ר' ירמיה. חזקיה בר פרנך לפני רבי יוחנן. חזקיה בר בליוטי ערכין פרק המקדיש. רבי חייא רבה הוא רבי חייא הגדול והוא רבי חייא בר רבי והוא ורבי הושעיא רבה עשו תוספתות ביחד ונקרא משום רבי חייא וכבר כתבנו כי הוא ושני בניו שקולין כאבות ואשתו יהודית שלקחה סם עקרות ותחלה למד בבבל ולזקנותו עלה ולמד לפני רבי בפ"ק דקדושין והתוספות בסוף גיטין אמרו שרבי שמעון ברבי היה רבו של רבי חייא ובפרק כל היד פירש רש"י דרבי חייא תלמיד רבי. והתוספות אמרו תלמיד חבר ובערך רבי ירמיה כפרש מהו תלמיד חבר והם היו חמשה אחים איבו אביו של רב והנא אביו של רבה בר בר חנה ושילא אביו של רבא ומרתא אמו (נ"ל אבין) של ר' יצחק בר מרתא וחייא הגדול וכלם היו בני אבא בר סלא מכפרי פרקא קמא דסנהדרין והיתה פרנסתו משל רבי ולא היה מקפיד עליו רבי שמעון בנו כדאיתא פרק אין נדין על ענין שבעה דגים שלקח רבי חייא חמשה ורבי שמעון שנים וזה מרוב חבתם והוא תנא מלך ואמורא מלך כדאיתא פרק המפלת ובפ' הנושא אמרו כי הוו מנלי רבי חנינא ורבי חייא מי רבנן תורה יותר. ובבראשית רבה פ' ויזכור אלהים את נח דנהג נזיפות מקמי רבי על ענין ארונו של רב הונא הגדול ואז בשלשים ימי הנזיפות למד רב ממנו כל כללי התורה והוא מזרע שמעה אחי דוד בפ' מציאת האשה. ורבי היה יודע במשנה שלשה עשר דרכים וחלה ושכחם ורבי חייא החזיר לו השבעה וכובס אחד החזיר לו הששה כדאיתא בנדרים ולא היה יכול א' לראות ארונו כדאיתא בפ' השוכר את הפועלים. רבי חייא בר אבא כהן תלמיד מובהק של רבי יוחנן והיה ג"כ תלמיד רבי חנינא וסוא מחזר תלמודיה לפני רבי יוחנן כל שלשים יום ומת קודם רבי יוחנן אבל בירושלמי נראה שהיה אחר ר' יהודה נשיאה כ"ש אחר רבי יוחנן ורבי חייא בר אבא חבר ר' אבהו דאמרינן בסוטה כי היה דורש הלכות ורבי אבהו אגדות אולי היה זה בעצמו או בן בנו הנקרא על שמו ועלה מבבל ורבי יוחנן קורא לו בבלאה פרק הגורג. רבי חייא בר אבין תלמיד שמואל ואמר משם רב חסדא ורב ששת. רבי חייא בר פפא. רבי חייא בר רב שהיה מהפך העניים אשר היה שואל רב לאמו מפני שהיתה קנטרניתא ואמר לו אביו אפילו הכי למדו לשונם דבר שקר וכו' פרק הבא על יבמתו. ורבי חייא בר אשי ורב חנן בר אבא ורב חיננא בר שלמיא היו רבותיו והיה לו בן תלמיד חכם וחריף יותר מאביו ונקרא סימי בר חייא ובסוף תענית אמר ליה רב סימי את

שהקשה קושיא לזקנו. רבי חייא בר אשי תלמיד רב ושמואל ותלמיד זעירי ואירע לו מעשה כדאיתא בסוף קידושין על שאמר הרחמן הוא יצילנו מיצר הרע ונכנס בתוך תנור אש ועשן. ר' חייא בר קונא ויש נוסחא בר הונא פ' עד כמה בבכורות שהיו רוצים רבה ורב יוסף וארבע זוגי דרבנן לשאול ממנו הלכות ושמעו שנעשה גבאי למלך ולא רצו ללכת והוא חזר בו ורבה הלך ורב יוסף לא רצה לפי שחבר ונעשה גבאי אין מקבלין אותו או"כ. והרמב"ם כתב פ"ז הלכות משכב ומושב פירש ממעשיו הרעים הרי הוא כשאר כל אדם. ר' חייא בר הונא תלמיד אביי ורבא. ר' חייא בר יוסף בזמן רבי יוחנן ורב ושמואל. ר חייא בר אמי הכהן. ר' חייא בר חנינא בר חמא. ר' חייא בר אבא בר אחתיה דבר קפרא והיה קולו ערב. רבי חייא איש כפר עכו. ר' חייא טירנאה תלמיד רבי יוחנן פ"ד מחוסרי כפרה. רבי חייא בר מירא ורבי יונה. ר' חייא בר איא בזמן רב חסדא. ר' חייא מחגרא בימי שמואל. רבי חייא בר מתנא תלמיד שמואל. ר' חייא בר זרנוקי ור' שמעון בן יהוצדק פגע בהו ריש לקיש בסנהדרין. ר' חייא אבוה דרב יוסף סיני חבר רבה בר נחמני. ר' חייא פרודאה בזמן רב נחמן. רבי חייא בריה דרב יצחק בזמן רבינא בירושלמי דתרומה. רב חייא בר חייא. ר' חייא בריה דרב נחמן. חייא מהורמין פ' חזקת הבתים אישתעי לרב נחמן בר יצחק משמיה דרב נחמן ומכאן נראה סיוע לתוספות שפירשו רב נחמן סתם רב נחמן בר יעקב. ר' חייא בר לוליאנו פרק סדר תעניות ובהרבה מקומות. חייא בר נחמיה לרב אסי. ר' חייא בר נתן בזמן ר' יוחנן. ר' חייא בר יוסתמא וב' חביריו מתו על שהיו מלעיגים מרב פפא פ"ק דתענית. ר' חייא בר גמדא בזמן ר' יוסי בר חנינא פרק אף על פי. רבי חייא אריכא מדיפתי בזמן רב חסדא. פ"א דשבת. רבי חייא ברונא ורבי ייסא שהוא ר' אסי. רבי חייא בר יוסף מסתמיך ואזיל אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה. רבי חייא בר יהודה מיפו. רבי חייא בר זזא מקסרין. רבי חייא בריה דרבה בר נחמני תלמיד רבי ישמעאל האמורא. חילפא והוא אילפא חבר רבי יוחנן בתענית. חלפתא קרויא תלמיד ר' חייא בר אבא חילפי בר בריה דר' אבהו. רב חלקיה בזמן רב ורבי חלקיה אבוה דרבי מנימין כלם בזמן אחד. ר' חלקיה אביו של רבי מני בזמן רבי אלעזר. רבי חלבו דאעקר מפירקיה דרב הונא יבמות תלמיד רב הונא. ר' חלפתא דמן רדפא בזמן רבי יוחנן. ר' חלפתא בן שאול תלמיד רבי. רב חמא מנהרדעא בזמן רב פפא והיה ראש ישיבה בנהרדעא ט"ו שנים. רב חמא בר ביסנא אביו של ר' הושעיא שמצא בנו קטן כאשר בא מהישיבה ובבתרא שחלקו בהלכה רבי חמא ור' הושעיא בנו והכריע הזקן ר' ביסנא בר הושעיא ואמר עליו

והחוט

וכחוט המשולש וכו'. רבי חמא אביו של רבי חנינא בר חמא שאמר רבי ישב בראש. ור"א אמר שהוא בנו של רבי חנינא בן דוסא. ר' חמא בר אושעיא. רב חמא שאמר עליו רבי אחא בר יעקב אמסר פלגא בידא דטפסאי שלא ידע להשיב תשובה לשבור מלכא ששאל לו קבורה מהתורה מנין בסנהדרין. רב חמא בר אדא שליח ציון פרק אין לדין שכל שנה היה עולה לירושלם בימי רבי יוחנן. רבי חמא הכהן אביהם של רבי ברכיה ורבי פנחס בכל המדרשות. רב חמא בר גוריא בזמן שמואל. רב חמא בר עוקבא בזמן רבי זירא. רב חמא בר יוסף בזמן רב פפא ומת בקברות שנים. רב חמא אבוה דרב יוסף בר חמא זקנו של רבא חבר אביי. רב חמא בר אבא בזמן ר' אבהו. רב חמא בר טוביא טעה בב' דברים פרק ד' מיתות והוא מהאמוראים האחרונים. רב חמא בר ברתיה דחסא אדם גדול בזמן רב נחמן. רב חמא בריה דרבה בר אבוה בזמן רבי אבהו. רב חמא בר בוזי קמיה דרבה. רב חמא בר מארי. חנינא בר חמא ישב בראש והיה כהן ולא קבל שהיה רבי אפס גדול וכו' ולוי לא רצה ללכת כל ימיו של רבי אפס לישיבה והמעשה ארוך פרק הנושא כתובות ומתה לו בת ולא רצה לבכות דאמר תיכלא ועוורא בפ' שואל והוא התיר בנותיו של מר שמואל חוץ מרחל שלקחה איסור גיורא בגיות ואח"כ נתגייר והיה מביא מטר לצפוראי וזה היה הולך עם רבי אצל אנטונינוס ולא רצה המלך והיה רופא דאמר בחולין מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וכו' והוה מיגלי עם רבי חייא הגדול שאמר שאם משתכח תלמוד תחזירו מפלפולו פרק הנושא. רבי חנינא הגדול זקנו של ר' חנינא בר חמא. ר' חנינא קרא. רבי חנינא בר פפי שניצול מהמטרוניתא שתבעו בקידושין וכשמת איפסיק עמודא דנורא וקרב אליו רבי אלכסנדרי שניה שיעשו לו כבוד לקבורה פ' המדיר וזה אינו אלא לאחד שבדור או לשנים. רבי חנינא בר אבהו שלחו אביו בקיסרין ללמוד והיה קובר מתים ושלח לו אביו התבלי אין קברים בטבריה שלאתיך לקיסרין בירושלמי. ר' חנינא חוזאה בזמן רב נחמן. ר' חנינא קרטיגנאה לפני ריב"ל. ר' חנניה בזמן רבה. רב חיננא בר אבין תלמידי רבא אמר ר' חנינא דבר זה למדני יונתן בבואה אית להו וכו' פרש"י יונתן שד או בקי בשדים וענין בבואה כתבו הגאונים דלא בקיאינן בה ולא עבדינן עובדא. ר' חנינא בר הלל ירושלמי. ר' חננאל בשם ר' זירא ירושלמי. ר' חנינא בר איקא ורב פפא ורב הונא בר יהושע יהבו ביה עינייהו ומית. רב חנינא מסורא דפרת ופרש"י סורא אחר ; והיה תלמיד ר' חייא בר אבא. רב חיננא בר שלמיה תלמיד רב ורבו של חייא בר רב. ר' חנינא דצפורי ירושלמי פ' תמיד נשחט. ר' חנינא רבינא איעסק לבריה בי רב חנינא. ר' חנינא עירנאה בזמן רבי יוחנן. רב חיננא בריה דרבא

מפטרוניא. רב חננא בר שילת בפ' קמא דמציעא פרש"י שרב היה אוכבו כאסכפה קאב לבן. רב חנינא בר אבדימי בזמן רב אדא בר אהבה. ר' חנינא בן עגיל סוף פ' שור שנגח שאל ר' חנינא בן עגיל את ר' חייא בר אבא על ענין לוחות הראשונות דלא כתיב בהו טוב. ר' חנינא בן עקיבא תנא דברייתא. ר' חנינא בן עקיבא תורגמן ר' יהודה בר אלעאי תנא בזמן רבי. ר' חנינא בר ששא. ר' חנינא בר ליואי. ר' חנינא קמיה דרבא. רב חננא סבא משמיה דרב. רב חננא ורב אושעיא עסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא והם תלמידי ר' יוחנן אחי רבה בר נחמני. רב חנינא משמיה דרבה. ר' חנינא בר אידי תלמיד שמואל. ר' חנינא בר ביבי בזמן רב אשי והוא בין אביי. ר' חנינא בר מניומי בזמן אביי. ר' חנינא בן תורתא פי' למעלה. רב חנינא בר יוסף בריה דרבה. רב חננאל ורב ברונא תלמידי רב. רב חנן בר אבא חתניה דרב פ' גיד הנשה וחותנו של רב חסדא פ' עשרה יוחסין והיה תלמיד רב ורבו של חייא בר רב. רב חננאל בר פפא פרק ר' עקיבא. רב חנא בגדתאה על שם עירו בגדד תלמיד שמואל. רב חנא בר אדא תלמיד רב יהודה. רב חנא בר קטינא ואחיו ר' דניאל תלמידי רב הונא. רב חנין אמר לרב אשי ואמרי לה רב חוני פ' אלו טריפות. רב חנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא. רב חנא שאונא תלמיד ר' יוחנן. רב חנא מנהרדעא בזמן רב כהנא השני. רב חנן פתוראה לפני ר' יוחנן. רב חנן בר רב חסדא על שם חותנו רב חנן בר אבא. אבא חנן בזמן רב נחמן. הנינא בר יצחק. חנן מגובתא קמי שמואל. רב חנן מבי כלוחית ורב פפא בנו לפני שימי בר אשי. ר' חנן בן זבדי בזמן ריב"ל. ר' חגינא שלקא בזמן רב. רב חנן בר מולדא בזמן רב הונא. חנן חייטא פי' התכלת ולמד הלכה לרב יוסף. ר' חנן בן פנחס תלמיד ר' עקיבא. רב חגא אבוה דרבה בר בר חנה אחיו של ר' חייא. (רב חנא קרטיגנאה בזמן ריב"ל). רב חגא בר ייבא בזמן רב. רב חנן בר יצחק תלמיד שמואל. רב חנא בר חגילאי עם רב חסדא ועשה לדקות הרבה ואח"כ נחרב ביתו והיו על המרבה עולא ורב חסדא ואמרו דיו לעבד להיות כרבו בפ' הרואה ואית דגרסי רב חנן בר טובי. רב חנן בר אחי בזמן רבי יוחנן. ר' חנן חתנא דבי נשיאה כי ביום שמת נולד לו בן וקראו לו חנן על שמו מועד קטן. רב חגילאי בר אידי אחיו של רבי יעקב בר אידי בזמן ר' יוחנן רב חסדא הכהן תלמיד מובהק של רב הונא ורש"י פירש פרק אין לדין שהיה תלמיד רב. והיה עני והעשיר כדאיתא פ' תולין בשבת ובפ' מי שמת אמר נגתן עדיפן שבני אולי יצאו חכמים אבל בנותי בשביל כבודי יקחו אותם ואח"כ היו לו ז' בנים חכמים או יותר וב' בנותיו נשואות לב' אחים מר עוקבא בר חמא ורמי בר חמא ואח"כ

ואח"כ מת רמי בר חמא ונשאה רבא כמו שנבא הוא ואמר ואנא בתרא ובערך רבא נאריך והיה בביתו ס' חופות ועושר ואריכות ימים והיה ראש ישיבה אחר רב הונא ורב הונא אמר לו חסדא סמך וחסדאין מילך. וז' בניו. א' רב תאדי ב' רב פנחס ג' מר ינוקא ד' מר קשישא ה' רב נחמן בר רב חסדא ו' רב תחליפא ז' רב חנן בר חסדא. ודברי רב היו חביבים בעיניו מאד והיה נותן מתנות בכורים כמוזכר בשבת פ"ח. ובעירובין פרק י' אומר כי היה מפולפל מאד עד כי רב ששת חבירו הוה מרתע כולי גופיה מפלפולו ורב חסדא מרתען שפוותיה ממתניתא דרב ששת. ורבה בר נחמני בפומבדיתא ורב חסדא בסורא ורב חסדא נשא אשה בהיותו בן י"ו שנים כמוזכר בקידושין פ"א וסתם דייני דסורא רב ורב הסדא והיה רב חסדא כמו תלמיד חבר לרב הונא. ובפ' אלו מציאות תלמיד וצריך לו רבו מאי ונתעטו רב הונא ורב חסדא כל אחד ארבעים תעניות והמעשה ארוך ובסוף מועד קטן כי לא הוה פסיק פומיה מגירסא ולא היה השטן יכול לו עד דפקע ארזא דבי רב. רב חסדא בר יוסף בעא מר' ירמיה. רב חסדא בר אשי הקדמון ורבו זעירי. רב חמא גברא רבה בזמן רב ואיטבע במים בו' יבמות. חריפי דפומבדיתא עיפא ואבימי בני רחבה:

אות ט

טאבי אמר ר' יוחנן. טאבי בר בריה למר טבי [illegible] בזמן שמואל. טאבי זקנו של טבי בזמן מר עוקבא. טאבות רישבא פי' לייד. וי"מ ראש בית אב. רב טבות וא"ל רב טביומי דאי יהב ליה חללי דעלמא לא הוה משני בדבוריה פרק חלק ופ' הזהב. טביומי הוא מר בר רב אשי כי כל ימיו היה טוב לישראל ובפ' קמא דבתרא כי היה סותם קודם שנעשה ראש ישיבה טביומי ובנבואת השוטה מלך הוא ולא מלך רב אחא מדיפתי ואמר כל המריעים לו אין מטיבים לו. רב טובייאני תלמיד ר"ל. רב טובי בר קיסנא לרבא. רב טובי בר נחמיה לרב יוסף. רב טובי בר יצחק. רב טובי בר מתנא בזמן רב יוסף ובפ' חזקת הבתים שאיש אחד נכנס למערתו ואחז בזקנו אחר שמת ואביי חלה פניו שיעזבהו. רב טוטאי פ"ק דקדושין. ר' נולי אמר לרב הונא. ר' טאלא תלמיד רב:

אות י

יוד קרת פרק א' דקדושין יוד קרת קא חזינא [illegible] הכא פי' יו"ד קטנה עשאוה עיר גדולה. והערוך פי' שם חכם כמו ר' יוסי דיודקרת. ר' יוד פרק ג' דתענית אמר ר' אמי בר יוד ואולי היה קטן. ר' יאשיה דדריה בזמן ר' יוחנן ור' אלעזר לאפוקי ר' יאשיה קשישא. והערוך פי' לדריה בן גילו. ר' יאשי' דאושא בזמן רבה בר בר חנה. ר' יאשיה דהוצל בגטין מאתריה דר' יאשיה אתקרי עלי' ולדיק יסוד עונם והוצל בבבל קרוב לנהרדעא והבית הכנסת קרוב למדרש עזרא ובית עלמין דהוצל י"מ שם מקום וי"מ בית הקברות כי הולך האדם אל בית עולמו. רב יאשיה ורב עובדיה פ"ק דבתרא תני בי רבא. רב יבא סבא תלמיד רב ולהלן בב' יודין. יהודה בריה דר' חייא וכבר פירשתי בערך חזקיה כי שניהם היו מטפה א' ונחלקה לשנים ויהודה ילא ג' חדשים קודם חזקיה ועליהם נאמר פ' אחד דיני ממונות נכנס יין ילא סוד וזה יהודה היה חתנו של ר' ינאי וכל ערב שבת בין השמשות היה בא לביתו וערב שבת א' לא בא ואמר ר' ינאי אלמלא יהודה קיים לא ביטל עונתו והיה כשגגה היוצאה מלפני השליט ונח נפשיה ותמיה לי למה לא נקרא בשם רב או ר' ושמא לא נסמכו וידעת שאביהם והם שקולים כג' אבות. רב יהודה בר יחזקאל תלמיד מובהק של שמואל וביום שמת רבינו הקדוש נולד הוא כדאמר בפ' עשרה יוחסין ולא היה מפסיק בין דברי תורה לתפלה כרשב"י ואמר כגון אנו אין מפסיקין. ואשתו היתה קנטרנית פרק כהן גדול והבא על יבמתו וכי שלף מסאניה אתי מטרא בברכות ותענית ושמואל היה קורא לו שיננא ר"ל חכם מחודד ושנון. וי"מ בעל שניים גדולות ואמר עליה לית דין בר נש ולא הלך ד' אמות בקומה זקופה משום מלא כל הארץ כבודו והגאונים פי' בענין עולם הפוך ראיתי שראה את שמואל למטה ממדרגה מרב יהודה בתרא פרק א' בתוספות על שהוכיחו פ' במה בהמה דאמר ליה לית ליה למר אוטם אזנו מזעקת דל וגו' והיה מדקדק בדבריו אפילו ספקי דגברי גרים ובג' מקומות בתלמוד מביא שתיכף היה נענה בתפלתו בברכות ובתענית ובפרק חלק וכי תורתו היתה לש"ש ונדה לחכם גדול בדורו ולא רצו חבריו להתירו ואירע לו ענין ארוך עם רב נחמן פרק י' יוחסין עד שרב נחמן הודה ולא בוש חכמתו ואת יקר תפארת גדולתו ועניניו עלמו מספר. יהודה בר הונא בזמן רבא פרק במה מדליקין. רבי יהודה בר אבא אמר רב. יהודה בר שמואל. ר' יהודה בר סימן בזמן ריב"ל. יהודה הנדואה ונכנס מר זוטרא וזכה בממונו פ' בא סימן הוא ובנו ר' שמואל נתגיירו. מר יהודה בזמן רבא. רב יהודה חמוהי דרב סלא חסידא שנכנס לפני רב הונא כד תקיפו ליה ח' דני חמרא ברכות. ר' יהודה בן מנסיא תנא דברייתא. ר' יהודה בן זבינא לפני ר' חנינא. ר' יהודה בן אחותו של ר' חנינא סוף פ' יש נוחלין. יהודה בר חננא לפני רב הונא בר יהושע. ר' יהודה קלוסטרא תלמיד ר' יוחנן. יהודה בר חביבא בזמן רב יהודה. רב יהודה בר נתן בהדיה דרב המנונא. רבי יהודה בר שמעון בזמן ר' יוחנן פ' יש נוחלין. ר' יהודה בר חנינא פ' יש נוחלין ובפ' המוצא בירושלמי דחד בר נש איקפד לר' יהודה בר חנינא וקנסיה ר"ל ליטרא דדהבא. ובפ' קמא דעירובין מפרש שהוה ר' יהודה בר חנינא רבו של

ר"ל והליטרא מאה דינרין ולטרא הפוך הע"ל. ר'
יהודה בן פזי ופרש"י פרק שני תעניות פזי שם אמו
נכדו של ר' חייא הגדול. ואני מצאתי בירושלמי
ר' יהודה בן פזי בשם ר' פזי והוא שם חכם כנראה
ג"כ מהזוהר. ר' יהודה בן שלום בזמן ר' אבהו.
ר' יהודה בן נרויה. ר' יהודה אחוה דרב כהנא
קמיה דרב הונא. יהודה בר אושעיא פ' חלק.
יהודה בן ישמעאל. יהודה בן לקיש תנא דברייתא.
ר' יהודה בן נריא אמר ריב"ל ששים הלכות למדתי
ממנו בחרושה וכו' מדרש קהלת על פסוק כי העושק
יהולל חכם. רב יהודה מספרתא. רב יהודה
מהגרוניא. רב יהודה בר מרימר לפני רב פפא
פ' ג' שאכלו. ה' יהודה הגוזר פרקי ר' אליעזר והיה
מוהל בזמן רבינו הקדוש. ר' יהודה נשיאה בנו של
ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא הנקרא רבינו הקדוש
והוא אמורא והוא ובית דינו נמנו על שמנן של גוים
והתירוהו ולא היה רוצה רב לאכול ואמר לו שמואל
אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא כדאיתא בע"ז
והוא אביו של ר' הלל שתקן העיבור והיה בזמן
ר' יוחנן וריש לקיש ור' אמי ור' אסי ורב הנן בר
אבא חתנו של רב וחותנו של רב חסדא הספיד עליו
בבבל. יהודה גרגרות יומא. רב יהודה בריה דרב
יהושע בן מרתא תלמיד רב. ר' יהודה בן ספרא.
ר' יהודה בר שילא בזמן רב אסי. ר' יהודה בן
פדיה בן אחותו של בר קפרא. ר' יהודה בר זבדא.
ר' יהודה בר נחמני מתורגמניה דריש לקיש פרק
א' דכתובות. ר' יהודה בן נקוסא סוף פרק מרובה.
ר' יהודה בר פנחס. רב יהודה מלואי בעא מניה
ר' יוחנן. רב יהודה בר איסתירא. יהודה בר
עולא בזמן ר' אסי. יהודה בר מתתיא. יהודה
בן גרים אביו ואמו גרים תלמיד ר' שמעון בן
יוחאי והיה חכם גדול כדמשמע במועד קטן ששלח
רשב"י את בנו אליו ואל ר' יונתן בן עכמאי כדי
שיברכוהו ואחר כך כשילא מהמערה רשב"י ובנו נתנו
עיניו בו ונעשה גל של עצמות. ושם בתוספות דלא
גרסינן נעשה גל וכו' אלא נח נפשיה לפי שחכם
גדול היה ובברכות וירושלמי קורין לו ר' יודן בר
גיורי, ר' יודן ברבי לשון חריפות וחכמה והיה גדול
הדור. ר' יודן ענתוריא. ר' יודן משם ר' יוחנן,
ר' יו"ן קפודקיא. ר' יודן בר ישמעאל ירושלמי פ
אין בין המודר. ר' יודן בן טרפון. ר' יודן איש
לדיין בסוף יבמות וקדושין. ר' יהושע בן לוי אביו
נקרא לוי וה"א היה לוי כדאיתא בפ' הזרוע ואביו
היה צדיק וחסיד כמוהו כדמוכח פרק חלק ונכנס
לגן עדן בחייו על שהיה נכרך עם בעלי ראתן ולמד
להם תורה ולא נשאל מימיו על שבועתו כדאיתא
סוף פרק המדיר. והיה בדרום ארץ ישראל ישיבתו
והיה בזמן ר' חנינא בר חמא ושניהם התענו על
שאלת גשמים בדרום ולא נענו עם היות כי ר'
חנינא בציפורי נענה ונתנו הסבה שאנשי דרום לא
היה לבם נכנע לעבודת שמים כדמוכח בתענית
ירושלמי. והלכה כמותו אפילו נגד ר' יוחנן בן

תפלות באמצע תקנום. ובפ' כילד צולין תחילה
של ברזל אינה מפסקת. ואפי' הכי רוב הגאונים
פסקו כריב"ל כן כתב המנהיג. ובפ' אלו נאמרין
הביאו זה המאמר להלכה פסוקה בענין ברכת
כהנים וקלנדא פ' קמא דע"ז אין הלכה כמותו
דתניא כר' יוחנן. וכן גיורת פחותה מג' שנים
שהתירה לכהן אינה הלכה וכן מה שאמר שאסור
לטעום בשעת המנחה עד שיתפלל פ' קמא דשבת
ופ' תפלת השחר. והלכה ט' וקטן מצטרפין ר"ת
ורבינו האי בלבד פסקו כמותו. ובתרומות ירושלמי
שלא דבר אליו אליהו לפי שמסר את עולא בן קושב
אע"פ שהדין כך אבל אמר לו וכי משנת חסידים
היא זו וחסידותו יבלו ימים ולילות לספרם. אבל
מדברי רז"ל בסוף אלה שמות רבה נראה שמת דהוא
וזבדי בן לוי ור' יוסי בן פטרוס בשעת סילוקן אמרו
כל אחד פסוק אחד אע"פ שיש לתרץ דבשעת סילוקן
קאמר ובסוף קדושין קורא אותו ברבי. ר' יהושע
בר אבא אושעיא איש טריא שנולד יום שמת אביו
במדרש פסוק וזרח השמש. ר' יהושע הלוי בר שלום.
ר' יהושע בר אבין. ר' יהושע דרומאה ואולי הוא
ריב"ל. ר' יהושע אביו של רב הונא בר יהושע.
ר' יהושע בר נחמן אחיו של ר' שמואל בר נחמן.
ר' יהושע בר מרתא בן אחי ר' חייא. ר' יהושע בן
קפוסאי תנא דברייתא בזמן רבי. רבי יהושע בר
אבא בזמן עולא. רבי יהושע בר אידי בר אבין
נגרא והיה בזמן שנפטר רב כהנא כדאיתא פרק
קמא דפסחים. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי.
רבי יהושע עזאה בזמן רבי יוחנן. רבי יהושע
הגרדי שימש את ר' עקיבא בבית האסורים כדאיתא
בעירובין. ר' יוחנן היה ראש ישיבה פ' שנה כיום,
במצרים והיה מזרעו דאמר אנא דיוסף קא אתינא
בשעה שהיה יושב על שערי טבילה כדאיתא בברכות
והיה יפה עד מאד אבל לא היה לו הדרת פנים
שהוא הזקן כדאיתא פ' השוכר וחשבו אנשים שהיה
כהן ואינו אמת רק כי היה אוכל חולין בטהרה
ומתו כל בניו בחייו כמוזכר דאמר לרבי אלעזר בן
פדת דין גרמא דעשיראה ביר ואמרו שהיה עצם
פחות משעורה וקצתם פירשו שהיה שן ואינו מטמא.
וקצתם פירשו דעשיראה ביר רוצה לומר הבראה
ולא היה עצם אדם. הגה"ה. ואני ש"ם ראיתי במגלת
סתרים למר נסים גאון כי היו לרבי יוחנן עשרה בנים
והתשעה מתו מיתת עצמם והעשירי נפל בתוך יורה
גדולה אשר היתה רותחת על האש רתיחה חזקה ותיכף
שנפל נמס הותך בשרו ולא נשאר רק העצמות ולקח
רבי יוחנן האצבע קטנה והיה מנחם האנשים בו ואמרו
שנשאר לו בן אחד ושמו מתנה ותיכף ומיד שלחו אל בבל
ללמוד עם שמואל והיה הבר רב יהודה. ע"כ. ואמ
שריחה ביום הכפורים ולחשו באזניה ותכף השקיט
הילד ואמרו עליו בטרם אצרך בבטן וכו'. ורבותיו
בפרט היו ארבעה האחד היה רבינו הקדוש כדאמרי'
פ' אלו טרפות כי רב היה משמש לרבי בישיבה
ורבי יוחנן בעמידה. והשני הוא רבי ינאי פרק הבא

רבה אמר רבי יוחנן לרבי ינאי רבינו ובפרק מי שמת אמרו אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו לא יכפור בר' ינאי רבו. והעלוני רבי אושעיא רבה פ' בני העיר שלמד לפניו ר' יוחנן אחד עשר שנה. ונהרבינו חזקיה בן רבי חייא פרק ואלו קשרים ופרק עושין פסין. גם קבל רבי יוחנן מרבי בנאה כדאיתא בבתרא ומרבי שמעון בן יהוצדק בסנהדרין והרא״ש כתב פרק מי שמת כי בר קפרא רבו של רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי גם כן היה רבו כמו שפירש הרמב״ם ז״ל פרקא קמא דגיטין ונקרא בר נפחא על שם יפיו או על שם שגי נפור פ' חלק נפיו מסייעין לפרנסתו דבי נשיאה כדאמרינן בסוטה לא כיוחנן דבי נשיאה. ונשארו לו בנות שהיה רוצה שיקח זעירי בתו ולא רצה זעירי ואמר אוריתין בשרה ובתי לא במציעא. ור״ל היה נשוי עם אחותו ובן ריש לקיש נשתייר קטן לפני רבי יוחנן פ״א דתענית כתרא ינוקא דריש לקיש ולא היה מניח תפילין של ראש בימות החורף לפי שהיה מזיק לו תיכף וזה אומר בירושלמי פרק היה קורא ומזה נראה כמו שפסק הרא״ש בשאלות כלל ג' חלק ד' כי צריך שלא יהיה דבר חוצץ בתפילין בין תפילין של ראש בין תפילין של יד והר״ן והרשב״א וכר שעת אמרו דמותר ונראה שלא ראו הירושלמי דאם איתא דמותר למה רבי יוחנן היה מבטל כל כך מצות עשה ולא היה מניחם על איזה כובע או דבר אחר. אלא ודאי הוא כמו שאמרנו. וכן הרשב״א עצמו בתשובה אחרת נסתפק בדבר ולא התיר לגמרי. ובעת זקנתו היה שותה דברים חמים ואמר הוא שחזר לנערותו פרק מי שאחזו. ואירע לו דבר גדול עם רב כהנא תלמידו סוף קמא ויארך הזמן ולא יכלו מכניו אשריו ואשרי בניו אחריו ועשה חמשה סדרים ירושלמי ומסכת נדה. רבי יוחנן מלחשך פרק הדר ופרק כל גגות ופרש״י לא ידעתי ואפשר שהוא רבי יוחנן עצמו ונקרא כן על שם כי לחשו לאמו ביום הכפורים. רבי יוחני פרק ערבי פסחים. רבי יוחנן איש בקעת חוריתין בזמן רבי יוחנן. רבי יוחנן בר ארזא בזמן רבי יוחנן. רבי יוחנן גר בדכיה דמסכת סופרים. רבי יוחנן דיפו בזמן רבי סימון. רבי יוחנן בר אבין. רבי יוחנן בן אחותו של רבי יוסי בר חנינא. רבי יוחנן בן אלעזר בזמן רבה בר בר חנה. רבי יוחנן קסקסאה בברכות אמר ימלא פי תהלתך שצריך שתהיה הפה ריקנית בשעת הברכה. רבי יוחנן סקוקאה ריש פסחים פירוש כהו מחוקק ויש אומרים על שם עירו. רבי יוחנן בן אליקים ורבי אלעזר בן פדת דיינים סוף קמא. רבי יוחנן בר רבינא בזמן רב נחמן בר יצחק פרק המצניע. מר יוחנא בריה דרב הונא בר אדא בזמן רבא. מר יוחני בזמן שמואל. בר יותיה פרק במה עומנין איתיביה הוא מדרבנן בר יותיה לרבא פרש״י אותו היום נכנס למדרש ויש אומרים נכנס לשדה והמפרש גר יותיה על רבי אידי אבוה דרבי יצחק בר אידי דהוה רגיל לבא

יום אחד למדרש וג' הדמים בסחורה כדאמרינן בחגיגה טעה דאיך בא אביו של רבי יעקב בר אידי שאמר רבי יוחנן עליו ביבמות כבן אידי חברנו בעת בא אביו לפני רבא וגם כי הוא לא היה יוצא מארץ ישראל גוה בבבל. רבי יונתן בן שאול תלמיד רבי והם שלשה אחים יונתן ויוסי וחלפתא בני שאול פרק כל הכלים. ר' יונתן בר הילא ירושלמי רבי יונתן בן עכמאי ורבי יונתן בן אלעזר ורבי חנינא גניבו בזמן רבינו הקדוש. רבי יונתן ורבי אבייתר בענין פלגש בגבעה פרק קמא דגטין. רבי יונתן בן לקוניא בעא מאחיו שמעון בן יוסי בן לקוניא בימי רבי שמעון בן יוחאי ורבינו הקדוש והם כהנים כדאיתא בבכורות. רבי יונתן בן עמרם תלמיד רבי ולא היה רוצה להתפרנס מכבוד תורה אפילו בשנת בצורת פרקא קמא דבתרא. רבי יונתן רבו של רבי. שמואל בר נחמני חבירו של רבי חייא ורבי ינאי. רבי יונה אביו של רבי מני שניהם חכמים וחסידים תלמידי רבי זירא. רבי יונה בר תחליפא היה בודק לו רבה חן והיה שוחט בו עוף בעוד שהיה פורח חולין פרק ג'. רב יוסף חבירו של רבה בר נחמני הנקרא רב יוסף בר חייא והיה רב מובהק של רבא אבל רבה בר נחמני היה רבו מובהק של אביי ודודו ורב יוסף ורבה למדו עם רב יהודה ורב הונא ורב יוסף היה סגי נהור דאמר פרק החובל מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור מן המצות הוה עבידנא יומא טבא לרבנן וכו' ומלך רבה כ״ב שנים ואחר כך הוא שני שנים וחצי בסוף הוריות ויתענה כמה תעניות עד שקראו לו לא יתיישו מפיך וכו' במציעא והיה בקי בתרגום ולכך קאמר כדמתרגם רב יוסף בהרבה מקומות בתלמוד והוא נקרא סיני שהיה בקי במשניות כנתינתם מסיני. ורבה עוקר הרים שהיה חריף בסוף הוריות ובסנהד' קרא רב יוסף על עצמו ורב תבואות בכח שור שהיה כמו יוסף בכור שורו הדר לו וחיה יותר מס' שנה ועבד יומא טבא לרבנן במועד קטן וחלה ושכח תלמודו בריש כתובות פירש רש״י על מריה דאברהם. (הגה״ה. אמר ש״ש ראה תראה דכיון שידע בעצמו ששכח תלמודו ולא היו נוהגין בו כבוד. אמר הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו שברי לוחות ושברי לוחות מונחים בארון מס' זבחים). ואביי כאשר היה מקשה לו היה אומר עליו בזויים כדאשכחן דאמר בזבחים הך נרא היה לבוליל ולא מתקן. בזולל היה שם אב אביי אח רבה בר נחמני וכשהיה מתרץ בעדו אמר עליו מר דנברא רבה הוא ידע מאי קאמינא קרי עלויהו בני קטורה ר״ל על המקשים בזבחים גם כן. רב יוסף בר שמעיה בזמן רב פפא. יוסף ושמואל בני רבה בר בר חנה. יוסף בר נחוניא בזמן רב יהודה. רבי יוסי בר נתן בזמן רב. רבי יוסף בר אבא בזמן רב. רב יוסף בר חמא אביו של רבא פרק יש נוחלין שלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא. רבי יוסי מדלה פרה אלו טרפות. יוסתאי בר מתון פרק

טבוג יוס. רבי יוסי בן פטרוס סוף שמות רבה ובהרבה מקומות בירושלמי. רבי יוסף בר ריב"ל חתן הנשיא פרק אלו טרפות. רבי יוסי בן נהוראי רבו של רבי יוחנן כך פרש"י פ' המפקיד והתוספות אמרו שהיה תנא ולא היא דבירושלמי אמר שמע רבי יוסי בן נהוראי מאי דקאמר רבי אלעזר. רב יוסף בריה דרב סלא חסידא. רבי יוסי מנהר בול. רבי יוסי קוזירא מתניה דרבי יוסי בן יוסי. רבי יוסי מעונאה פירש פסוק שמעו זאת הכהנים על הנשיא ואקפד. פרשת ותנא דינא בב"ר. רבי יוסטאה בן יהודה פ' הבית והעליה. יוסטני תלמיד רשב"ל. יוסי בן שאול ואחיו תלמידי רב יוסף בר אדא. רב יוסף בר חבוש מיא בזמן רבי אבהו. רבי יוסי דמן קסרי. רבי יוסי דמן דיוקרת בפ' ג' דתענית פירש"י שם מקום שלא חמל על בנו ובתו והוא לבנו רבי יוסי בר אבין ונקרא מקומו בארץ ישראל אבו אל מעטשי. רבי יוסי בר אבין בזמן רבי ירמיה. רבי יוסנא בזמן רבי אמי. ר' יוסי בן אליקים בזמן רבי יוחנן. רבי יוסי בר חנינא וסמכו ר' יוחנן וסתם מחכו עליה במערבא הוא. רבי יוסי בר מניומי קבל מרב נחמן. רבי יוסי בן זבידא חבר רבי יוסי בר אבין וסתם תרי אמוראי במערבא רבי יוסף בר אבין ור' יוסי בן זבידא. רב יוסף נורנאה בזמן רב נתן בר יצחק. ר' יוסי בן זמרא כהן מחותנו של רבינו הקדוש פרק אף על פי והוא אחרית התנאים וראשית האמוראים. ר' יוסי המכוסי. יוסף היש הונא פרק הוציאו לו תנא הוא יוסף הבבלי הוא יוסף איש הוצל הוא תנא דברייתא. רבי יוסי הכהן. רבי יוסי מתלמידיו במדרש איכה פסוק ותרד פלאים. רב יוסף בריה דרבה בזמן רב יוסף פרק כל כתבי. אבא יוסי בן סימאי בזמן רבי תנא דברייתא. רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל תלמיד רב ושמואל בפרק מי שאחזו שלח לשמואל ילמדנו רבינו. ר' יוסי בר' אלעזר בר' שמעון בן יוחאי אסמכיה ר' פרק השוכר את הפועלים. ר' יוסי גלילאה בזמן ר' יוסי בר חנינא. רבי יוסי הארוך אשר היה תמיד עם רבינו הקדוש שמות רבה. רבי יוסף בר יהושע אלש פ' ואלו עוברין. יוסי איש לייתור ויקרא רבה פ' אמור. ר' יוסי בר גופתא לפני ר' מונא. ר' יוסי בר חנן בזמן ר' אבהו. יוסף מוקיר שבי פ' כל כתבי. רבי יוסי בר אשיין משתעי בלשון חכמה תנא דברייתא. רב יחזקאל אביו של רב יהודה ורמי בר יחזקאל ולמד עם בנו רב יהודה קידושין פ' א'. רב יחיאל בזמן רב חסדא פ' קמא דביצה. רב ייבא סבא בזמן רב. רב ייבא אבוה דרב ספרא ורב סמא. רב יימר קמיה דאמימר. רב יימר מדפתי. רב יימר בר שלמיא וא"ל רב יימר בר שזבי פרק ח' ברכות. ר' יימר בר חשו בזמן רבה. ר' ייסא הוא ר' אסי בלשון ירושלמי. ר' ינאי רבו של ר' יוחנן פרק אין מעמידין ר' אמי אלל רבי אסי

ורבי אסי לרבי יוחנן ור' יוחנן לרבי ינאי ור' ינאי אל רבי יונתן בן עמרם ורבי יונתן אל רבי והאי סותנו של יהודה בן רבי חייא בכתובות ורב היה גדול ממנו כי רב היה מכית דינו של ר' בפרק הניזקין ורבי ינאי מעט חשש בעיניו כדאמרינן בבתרא ובפרק ח' שרצים שלח למר עוקבא שיתן לו מקלורין של מר שמואל והוא אמר ילפין מקלקלתא ולא ילפין מתקנתא על פרדסו במועד קטן ירושלמי. ר' ינאי בן רב יוסף בן רבא בזמן רב כהנא. רבי ינאי בנו של רבי שמעון ברבי. רבי ינאי בר אמי כהן בזמן רב ספרא. רבי ינאי בר ישמעאל בזמן ר"ש ברבי. רבי ינאי בר בריה דרבי ינאי סבא. ר' ינאי בר שמואל בר ינאי. ר' ינאי קפודקאה לפני רב הונא. רב יעקב בר אבא בזמן רבא פרקא קמא דעירובין. ר' יעקב בריה דרב אחא בר יעקב ואב ובן למדו לפני אביי ורב אחא בר יעקב מלומד בנסים בקידושין פ' ראשון. ר' יעקב בר זבדי בזמן ר' אבהו. ר' יעקב בר אבא תלמיד אביי. ר' יעקב בר אבא תלמיד רב. ר' יעקב בהה דבת שמואל בזמן רבא. ר' יעקב בר נחמני תלמיד שמואל. ר' יעקב אבוה דרב אחא. ר' יעקב בר תחליפא תלמיד ר' אבהו. ר' יעקב בר אידי תלמיד חבר ר' יוחנן שאמר ביבמות כבן אידי חבירנו. ר' יעקב בר אדא בזמן ריש לקיש. ר' יעקב בר נפתלי בזמן רבינא. רב יעקב מנהר פקוד קמיה דרבינא. ר' יעקב איש כפר גבוריא בזמן ר' חגאי ברבי. ר' יעקב בר חסדא פרק המפקיד אם בן הם ה' בנים לרב חסדא. ר' יעקב בר נורי תלמיד ר' יוחנן. רב יעקב אביו של רב נחמן בר יעקב פ' קמא דמציעא אמר רב נחמן חני אבא ופרש"י על אביו קאמר והיה סופרו של מר שמואל. ר' יעקב בר אחא גדול הדור עם ר' דהוא דחיל חטאין ובר אוריין בשבת. ר' יעקב דכפר חנן. יעקב קרחא פ' תולין. ר' יעקב דרומאה לפני ר' יוסי פ' סדר תענית ירושלמי. ר' יעקב בר יעקב ור' יעקב בר סיי ור' יעקב עומסייא בירושלמי. ר' יעקב הדייבא כך גרים הערוך פ' לא יתפור לפני רב חסדא. ר' יעקב בר אבינא. ר' יעקב בר בריה דר' יעקב אידי גדל עם זקנו בסוף סוטה. ר' יפת אבוה דר' בנימין בר יפת תלמיד רבי יוחנן. יצחק ריש גלותא כך היה שמו פרק האשה ביבמות ולא שהיה ראש גולה כמו שכתוב בשאלות הרא"ש כלל חמשים כי איך היה הולך יחידי וגם איך אמר חיישינן לתרי יצחק. ר' יצחק סתם שבירך לרב נחמן אילן אילן במה אברכך בריש תעניות חבר ר' אמי ור' אסי. ר' יצחק בן טבלא הוא ר' יצחק נפחא הוא ר' יצחק חקולא הוא ר' יצחק בן אלעזר הוא ר' יצחק בר אחא דשמעתא הוא ר' יצחק בן פנחס דאגדתא וסימן שמעוני אחי וכו' פרק ערבי פסחים ונוכל לפרש שכלם שם לאיש אחד או שד' שמות הם לרבי יצחק נפחא ורבי יצחק בן אחא סתם ר' יצחק האמור בשמעתא

בשמעתא גר׳ יצחק סתם בהגדה הוא רבי יצחק בן פנחס ור׳ יצחק נפחא נקרא בתלמוד נפחא ורבי יוחנן בר נפחא וכתבנו בערך רבי יוחנן ורבי אמי ורבי אסי קמיה דרבי יצחק נפחא פ׳ הכונס רבי יצחק בר אדם תלמיד רב, רבי יצחק רובה עם רבי פ׳ כירה ירושלמי. רבי יצחק בן רב יהודה אבי אביה של חומה אשת אביי. רבי יצחק בר נחמני אחוה דרבי שמואל בר נחמני בזמן ריב״ל. ר׳ יצחק בר יוסף לרבא. ר׳ יצחק קסקאה קמיה דר׳ יוחנן. ר׳ יצחק בר אמי אמר ריב״ל. יצחק תלמיד רב פפא בהלוליה דאבא מר בר רב פפא פ׳ קמא דקידושין. ר׳ יצחק בר אבדימי ב׳ היו כאשר פי׳ התוספות אחד רבו של רב כדאיתא בפ׳ כל הבשר ופ׳ המוכר את הספינה ומצינו בריש יבמות ופרק אלו הן הנשרפין אחד רבו של רבא והראשון מצינו פרק כירה א״ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ. והב׳ פרק תפלת השחר א״ר יצחק בר אבדימי משום רבינו וזהו תלמיד רב רבו של רבה. ר׳ יצחק מגדלאה בזמן ר׳ יוחנן. ר׳ יצחק בר משרשיה בזמן רב אשי. ר׳ יצחק בן אלוב פ׳ גיד הנשה בזמן ר׳ אמי. יצחק בר יעקב בר גיורי בזמן רבי. ר׳ יצחק בן פזי בזמן ר׳ שמואל בר נחמן. יצחק סומקא תלמיד מובהק לרבי יוחנן אבל לא סמך התלמיד עליו כמו על רבי אבין שהיה תמיד עם ר׳ יוחנן ואם היה חוזר בו ר׳ יוחנן היה נמלא עמו. ר׳ יצחק פסקאה פסוק ותרה פלאים. ר׳ יצחק בן אלישיב בזמן ר׳ יוחנן. רבי יצחק בר חיפא תלמיד ר׳ אמי. רבי יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה דרב נחמן ומרתא זקנו דודו של רב. רבי יצחק בריה דרבה בר בר חנה היה בעל חומה אשת אביי ומת ואח״כ נשאה אביי. רבי יצחק בר זירא. ר׳ יצחק בר מרון. ר׳ יצחק בר אשיאן תלמיד רבי אמי. רבי יצחק אבוה דרב נחמן בר יצחק. ר׳ יצחק בר ביסנא בזמן רבי פדת. רבי יצחק איש כפר עיטוש תלמיד רבי יוחנן. ר׳ יצחק בר אבוה סוף פרק הקומץ זוטא. רבי יצחק בר חייא מדרש שמואל. רבי יצחק קריספא בשם ר׳ יונה. ר׳ יצחק בר שילא תלמיד רב חסדא. ר׳ יצחק בן לוי פרקא קמא דיומא. רבי יצחק קרטיגנאה. ר׳ יצחק בן קיסמא. ר׳ יצחק בר חיגא. רבי יצחק איש כפר עכו. רבי יצחק בר רדיפא תלמיד רבי אמי. ר׳ יצחק בר אבין בזמן רבה. ר׳ יצחק בר אבא. רבי יצחק בר זעירי. ר׳ יצחק הכהן. ר׳ יצחק בר אמי תלמיד רב חסדא. רבי ירמיה מדפתי בזמן רבינא. רבי ירמיה בן אלעזר שנים א׳ תנא דברייתא וא׳ אמורא פרק הרואה ופרק עושין פסין. ר׳ ירמיה בר אבא תלמיד חבר לרב פרק תפלת השחר א״ל לרב מי בדילת ולא אמר מי בדיל מר. רב ירמיה סתם בעל הבעיות תלמיד רב הונא פ״ב דקדושין אשר היה לעולם מביש את הבבליים ואומר בבלאי טפשאי אבל נראה בתלמוד כי היה מבבל דאמר פרק המדיר וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתרי מנייהו דהא רבי ירמיה וכו׳ ונשא כהנת והפקוה אבית מדרשא על בעיותיו פרק קמא דבתרא ובסוף בתרא על שאמר אני איני כדאי שאתם שלחתם לי על דא עיילוה לבי מדרשא. רב ירמיה בר תחליפא תלמיד ר׳ ירמיה בר אבא סוף פרקא קמא דתענית. רבי ירמיה מגובתא אבוה דרב מנשיה תלמיד רב יהודה. ירמיה בר נתן. ירמיה ביראה בזמן רב יהודה. ירמיה בר אחא תלמיד רב. רבי ישבב בשם רבי לוי. ישמעאל בר תנחום תלמיד רבי ירמיה. ישמעאל איש כפר ימא בזמן רבי אמי. ישמעאל בר אבא תלמיד רשב״ל. רבי ישמעאל בר נחמן תלמיד רבי יוחנן. רבי ישמעאל רבו של רבי חייא בר נתמני. רבי ישמעאל אביו של רבי ינאי. רבי ישמעאל בר יצחק כמו אלישע הנביא שלא נראה קרי על סדינו. רבי יששכר דכפר מנדי בזמן ר׳. ר׳ יתא ירושלמי:

אות ב

רב כהנא תלמיד חבר לרב כמו רב אסי וכן כתב הרא״ש פ׳ המוכר את הבית ובפ׳ אחד דיני ממונות לגמריה דרב צריכי ולסבריה לא צריכי ורב כהנא היה יפה עד מאד כפ׳ הזקת הבתים ואולי בעבור זה תבעו מטרוניתא בקידושין ואירע לו ענין גדול עם רבי יוחנן רבו בסוף קמא ואם היה אח״כ או לא יש סברות מתחלפות עיין שם ברש״י. ורב כהנא עלה לארץ ישראל ב׳ פעמים א׳ מנא לר׳ שמעון ברבי כדאיתא בזבחים פרק קדשי קדשים והפעם הב׳ בזמן רבי יוחנן ומה שיש לספק בו אם הוא כהן או לא. שבחולין אמר רב כהנא אכיל בשביל אשתו. ובפסחים אמר אי לאו דנסבי כהנתא לא אגלאי. ופודאי זה שגלה היה רב כהנא הראשון כמו שאמרנו שרב כהנא השני בזמן רב אשי היה כהן כדאמרינן בפרקא קמא דקדושין שהיה לוקח סודר על פדיון הבן ובמקומות אחרים נראה שהיה כהן דאמרינן פרק ערבי פסחים ובפ׳ יש נוחלין אמר ליה רב לרב כהנא פשוט נבלתא בשוקא ולא תימא כהנא אנא אע״פ שיש לדחות ולומר שרב כהנא היה בעל השם ואומר שלא יאמר כהנא אנא גברא רבא אנא וכו׳ ובפ״ המוצא תפילין אמר רב כהנא מסייע כהני ויש פנים לכאן ולכאן אבל במדרש שמואל אמר על פסוק לכן נשבעתי לבית עלי שרב כהנא היה מאריך בתפלתו ור׳ חייא בר אבא נתכעס עליו שהיה אחורי רבי חייא ואמר שם מה מעשה שאני מבית עלי וכו׳ נראה בפירוש שהיה כהן שזה היה בזמן ר׳ חייא בר אבא וכן בירושלמי פ״ק דסנהד׳ ובפ״ב דראש השנה ירושלמי אמר שבשמת השאיר יורש לרבי יאשיה ור׳ אלעזר כתב עדי הנואה. רב כהנא חבירו של רב יוסף לפני רב יהודה. רב כהנא ורב ספרא לפני רבה פרק היו בודקין

זה היה תלמידו של רבה ורבו של רב אשי הכהן לוקח הסודר פ"ק דקדושין. רב כהנא בר נחמיה תלמיד רב יהודה פ' סדר תענית. רב כהנא בר חיננא תלמיד שמואל. רב כהנא חמוה דרב משרשיא בעא מרבא. רב כהנא בר תחליפא משמיה דרב. כהנא בר מתתיה משם רב כהנא בר מניומי משם רב כהנא בר מלכיו משם רב כהנא דבי רב פרקא קמא דערובין. רב כהן אחיו של רבי חייא בר אבא. אבא כהן בר דלא זכרנוהו באות האל"ף. כדי וא"ל כדי אינו שם חכם כמו שחשבו אלא שנאמר בלא זכירת חכם כמו בדי נשבה ר"ל חנם וכן בכדי ספדו ספדיא בתענית ולכן אין ראוי לכתוב בגט וכדי אלא וכדו. ר' כירים בזמן ריב"ל פ' מרובה. בר כפרא פ"ק דסנהדרין ואית דגרסי בקו"ף. ר' כרוספדאי בריה דרב שבתי תלמיד ר' יוחנן. ובמדרש הזוהר אומר שהם שנים ובתלמוד ירושלמי כתוב שנפטר בחול המועד:

אות ל

לוי סתם הוא ר' לוי בר סיסי תלמיד רבי. ועל שלא הלך לישיבת ר' אפס אחר שמת רבי לא הכניסוהו לישיבה של מעלה שיעור אותם השנים שלא הלך לישיבה עד ששמואל אמר לאביו אי אנא חשיב בההוא עלמא יכניסו ללוי לישיבה של מעלה פ' מי שמתו וגם פרש"י לוי חבירו של שמואל. והרמב"ם כתב ששמואל קבל מר' חנינא בר חמא והשיג עליו הראב"ד שלא קבל אלא מלוי וכן נראה בפ' ס' שרצים ופרש"י פרק במה אשה לוי ור' חנינא בר חמא שוים בחכמה ובשנים אבל ר' אפס גדול מהם ב' שנים. וסתם למדין לפני חכמים לוי מרבי. ר' לוי בר ברכיה. ר' לוי בר' שמואל בר נחמני. ר' לוי בר לחמא תלמיד ר' חמא בר חנינא. ר' לוי בר היני. ר' לוי בר שלום. ר' לוי סתם בתלמוד ובמדרש חכם דרשן בפ' המוכר את הספינה. ר' לוי חתניה דר' זכריה. לוי בר הונא בר חייא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי באורחא קדמיה חמריה דלוי וכו' על ענין שאין מכבדין בדרכים אלא א"כ ילאו בחבורה אחת תוספות פ' ג' שאכלו. ר' לוי בן פרטא בזמן ר' כירים. לוי בר סימון בזמן רב יהודה. לוי בר שמואל הכהן בזמן רב יהודה ואחיו רבה ורב פפא ורמי בני שמואל. לוי בר טברי משם ר' לוי בר יצחק. לוי בר פיטם. לוי בר בוטא תלמיד רב הונא. לוי בן חיתא ור' יוסי בר חנינא. לוי בר זכריה. לוי בר דרגא איני יודע אם הוא תלמיד חכם שהביאו ראיה ממנו שפדה בתו בי"ג דינרי זהב. לוי בר בורי בזמן ריב"ל. ר' לא הוא ר' הילאי. רבי לוטי תלמיד ר' יוחנן פ"ה דערכין. לוי בר סיסי שנתבייש ולא ידע להשיב ג' תשובות על שעשו לו כבוד גדול יבמות ירושלמי ואמר א"כ אם נבלת בהתנשא כו' הנה הוא לוי הנזכר למעלה תלמיד ר'. לודא תני לודא בזמן שמואל שבת פ' הזורק ובפ' ר"א דמילה. ר' לוליאני בר טברי אביו של ר' חייא בר לוליאני. לילי בר מאניא בזמן שמואל פ"ק דיבמות:

אות מ

רב מארי בר ביזנא. מארי בר אבוה. מארי בר מר בזמן שמואל. רב מארי בר רחל בת שמואל שנשבית ונתעברה מגוי ונתגייר ושמו איסור גיורא והיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה כך פרש"י פ' איזהו נשך והתוספות אמרו כי הוא בזמן רבא ואיך אפשר שרב אכשריה ומנייה בפורסיה דבבל בפ' החולץ משום דאמו מישראל אשר הוא נין ונכד שמואל ואיך לא אכשריה שמואל ולז"א ל"ג רב אכשריה אלא רבא אכשריה ועוד קשה דאם רב מרי היה גדול בזמן רב דאכשריה איך היה לפני רבא דיום שמת רב יהודה תלמיד רב נולד רבא. ועוד קשה מכלם לדעת ר"ת דגרים רב אשי אכשריה. ועוד קשה לכלם כי בפ' האשה שנתארמלה אמר שנשבו בנות שמואל ונפדו ובאו לפני רבי חנינא ואמרו שהן טהורות והתירן ר' חנינא לכהונה אם כן לא לקחן גוי אלא צריך לומר שזה שאומר רב מארי בר רחל אינו בן איסור גיורא ולא בן גר בשום פנים רק אפשר שהיה לו אב ולא היה כל כך הגון ולא רצו לכנותו לאביו ולכבודו כנוהו לאמו כמו שאמר בהרבה מקומות ר' יעקב בריה דבת שמואל פ' מי שמתו. ואותו שהיה בזמן רבא או רב אשי היה בן איסור גיורא ואותו הוא דהכשירוהו. אבל לא גרסינן רב אכשריה בשום אופן ואביו של רב מארי בר רחל בת שמואל היה שמו רבה כדאיתא בסוף שבת. רב מארי בר פנחס בר רב חסדא. רב מארי בר רב חסדא. רב מרי הקדמון קודם רב נחמן פ' שואל. מארי בריה דרב הונא בר ירמיה בר אבא. רב מארי אביו של מר זוטרא בר איסור גיורא. מארי בר איסק קמיה דרב חסדא והיו שנים. מבוג אמר רב משמיה דמבוג פ' כל הזבחים. רב מונא ורב חסדא תלמיד שמואל. ר' מונא תנא דברייתא. מיאשה בר בריה דריב"ל ומת בחיי ר' אמי שחטפתו מיתה. מכתיר פ' כיצד מעברין נתייפן במכתיר והנגיב למפיבושת פי' על ר' יוחנן שהיה מכתיר ומסמיך התלמידים וכו' ואית דמפרשי שם חכם. מלאי אביו של ר' אלעזר בן מלאי בזמן ריש לקיש. מלכיו אמר רבה מאן חכים כרב מלכיו דגברא רבה הוא. מלכיא רב מלכיא שפוד שפחות וגומות בכתובות וע"ז. ר' מתל אבוה דר' אבא בר מתל. ר' מלוך ערבאה דר בערבית בזמן ר' אמי ור' אסי. ר' מנא דשאב בשם ריב"ל פ' אלו קשרים. ר' מני דלור בזמן ר' תנחום. ר' מני בריה דר' יונה קמיה דר' יצחק בן אלישיב והיתה אשתו כעורה וכמה נסים נעשו לו פ' סדר תענית. והיה ר' יונה אביו שותף עם ר' יוסי בר חנינא בגרבי יין ובשמת ר' יונה אמר ר' מני לר' יוסי כל חבוי שכתוב עליו יונה שלי הוא ירושלמי פ"ב דמעשר

שני

בני. ר' מנא בר תנחום. ר' תנחומי בזמן ר"ג. תנימין בר חייא בזמן רב'. רב מנשיא בר בריה דר' מנשיא משמיה דרב אשיא. רבה מניומי בריה דרב נחומי בזמן רבה ורב יוסף פ' המקבל. תנחומי בר חלקיה בזמן רב. מנימין כנדוקא. מנימין סקסקאה תלמיד רב ומת בחיי שמואל. מנימין בר איהי ואמין פ' אע"פ והסידותם פרק בני העיר. ר' מנחם בר סימאי פ' ערבי פסחים נקרא בן של קדושים ופרש"י פ' ר"י תראנו משם ועיין בירושלמי פ' כל הצלמים וקורא לו קדש קדשים. ר' מנחם אחוהי דר' מרינן. ר' מנחם דמן גליא. ר' מנחם בן כפרי תנא דברייתא. ר' מנחם בן גופתא שבא עליו שרו של בעל פעור בסנהדרין. ר' מנחמא בר זעירא. ר' מנחם איש כפר שערים בזמן בני ר' חייא. מנחם יודפאה עיין פירוש התוספות פ"ג דמעילה. מנשיא בן עזת שאל לר' יאשיה בבית עלמין דהוצל. רב מנשיא תלמיד רב יהודה פ"ק דחולין סימן מכנים איזמל בזכרים. רב מנשיא בר יעקב בזמן רב נחמן. מנשיה בר מנחם בזמן רב. רב מנשיא בר גדא בזמן אביי. רב מנשיא בר יהודה בזמן רבה בר נחמני. רב מנשיא מדויל בזמן שמואל. רב מנשה בזמן עולא. רב מנשיא בר תחליפא ולא זמן עליו רמי בר חמא ואיפגע פי ג' שאכלו. מרימר בר חנינא בזמן רבא. מרימר ומר זוטרא תלמידי רב הונא. מרימר ור' אבא בר זבדא תלמידי רב הונא תלמיד רבי. מרימר האחרון אמר ליה הלכתא ברבא ביתרת. מרי טבי בזמן שמואל ומאריה כמו מר. מר בריה דרבינא וירא שמים יותר מדי שמיהם ומנו מר בריה דרבינא פ' כילד מברכין ופרק במה אשה ונעשו לו נסים גדולים פ' הרואה והיה מתענה כל השנה חוץ מב' ימי פורים ומערב יום כפור וכתבו הגאונים והתוספות דעל תענית חלום היה מתענה שמותר בשבת והמרדכי כתב שאף ביום טוב היה מתענה מכאן סמך למתענה בראש השנה ושבת בינתים. והיה מעונג כי אמו היתה עושה לו שבעה בגדים לשבעה ימי השבוע כדי שלא יעקצנו כנה ויבטל תלמודו כדאיתא בפ' הדר עם הנכרי ובחופת בנו ראה החכמים שהיו שמחים ביותר ושבר לפניהם כוס זכוכית לבנה שוה ארבע מאות זוז ובחופתו זמרו ווי לן דמיתנן כלו' שאין אנו קיימין בחיים. וצריכין אנו אל פריה ורביה להיות קיימין במין. ולקחו משל בכל התלמוד ממנו על חסידותו ואומרים אטו מר בריה דרבינא אתים עליה פרק ב' דיבמות. מר בר אידאי. מר בריה דרב יוסף. מר מתושבי איותי תכילתא בשני רב אחאי. מר בר ישמעאל מתקיף על רב נחמן פ' תפלת השחר. משה בר עזרי אביו של רב הונא הכהן בזמן אביי ערכין. מר דקאמר אביי כל מילי דמר עביד כדאיתא בשבת הוא רבה בר נחמני דודו. מר ינוקא ומר קשישא הם ב' בני רב חסדא: (הגה"ה. אמר ש"ש ראיתי בתוספות בתרא דאמר ינוקא הוא הזקן ר"ל שנולד בינקותו של רב חסדא ומר קשישא בנולד בזקנותו. ואומר אני ש"ש שהסברא הוא שמזכיר התלמוד את מר ינוקא לפני מר קשישא ע"כ). מר קשישא בריה דרבא בסוף פ' המנגיע. מר בן המדורי לפני שמואל. מר בר אמא בריה דרבא. מר בר רב אדא בר אהבה. מר בריה דמר זוטרא לפני רבינא. מר בר אמימר לרב אשי. מר בר רב אשי לפני רבא פרק המוצא תפלין וצריך לומר דהוא רב אשי קדמון דיום שמת רבא נולד רב אשי. מר בריה דרב סמא בר רב אשי. מר בר חייא בזמן אמימר. מר בר רב אשי שחתם תלמוד בבלי ועיין בערך טביומי שהיה חותמו. רב מרדכי בעת מרב יוסף. רבי מרינוס אבין של רבי שבתאי בתוספות דטהרות ובנו רבי שבתאי לפני רבי חייא. רבי מרינוס בר אושעיא. רב מריון בר אבין לפני רבינא. רבי מריון לפני ריב"ל. מרתא דוהו של רב שהיו חמשה אחים סנהדרין פ' קמא. רב משרשיא מתוגסיא שלח לרב פפי ילמדנו רבינו פ' ד' דיבמות. משרשיא בר חקלאי בזמן רב כהנא פ' אלמנה. רב משרשיא בן רבא ורבו המובהק אביי פ"ק דקידושין. אמר רבה חביב כרבי בטריפות כרבי יוחנן פרק אלו טריפות. רב משרשיא בר חמין אמר לרבינא. רב משרשיא בר רב ווה רב בזמן רב הונא בר יהושע פ' שטן ספין. רב מתנן מפפוניא דרש אין לשין אלא במים שלנו חשבו כל העם שהיה אומר שלא ילושו אלא במימיו ואתו כל עמא בכלייהו לפתחיה ואמר להו דביתו קאמינא. רצה לומר שלנו מהלילה שהיה להם קור מוחם. מתתיה בר יהודה תלמיד שמואל פרק אלו טריפות. רבי מתון תלמיד רבי יהושע בן לוי. רב מתנה חבר רב יהודה פרק עשרה יוחסין שהיה שלש עשרה שנה שלא בא לנהרדעא ואותו היום בא בענין רב נחמן. מתנה אביו של רבה בר מתנה. רבי מתניה בנו של רבי יודן ירושלמי.

אות נ.

נדבך אסיאן בר נדבך תלמיד רב. רב נהלאי בזמן רב הונא. נהוראי תלמיד שמואל. רב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב וכאן לדקו דברי תוספות על רש"י ז"ל שפירש פ' כל הגט שרב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יצחק וליתא מראיות מוכיחות כי רב נחמן אחין סנסיא בתם בתלמוד היה קודם בזמן ובמעלה על רב נחמן בר יצחק יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ורבא קמיה דרב נחמן ויתיב וקאמר פ' מי שכילואו ופרק השולח ורבו היה שמואל ורבה בר אבוה פרק מי שמתו ואמר ליה רבה בר אבוה לרבנן פייסו לרב נחמן אי בשרו מעלה הכל איהב ליה ברתי שרב נחמן לא היה זקן אלא רק מעט הנה ומעט הנה. והוא תקן שבועת היסת והערוך פירש לשון כבדות ויש מפרשים לשון כי יסיתך שהוא לשון פלה ור"ן פירש לשון הסתה שיסיתוהו בבית דין לשבע. והיה בנהרדעא ואירע לו עם רב יהודה ענין נפלא

פ'

פי' ר' יוחנן עד ששלחה לו אשתו ילתא שתיכף יעשה לו דינו שלא ישים אותו עם הארץ וכתו נקראת דונג שם והלכה כרב נחמן בדיני דאמר רב נחמן לרבה בר שמואל אמר הונא חברין עלי אנא ושבור מלכא אחא בדיני פרק הגוזל קמא. רב נחמן בר יצחק המאריך ימים והעשיר שאמר שלא היה צריך לבי נשיאה ואמר רב נחמן בר חסדא עליו תנה בן פרס פ' סדר תענית שאע"פ שהיה אביו של רב כהן סופר של מר שמואל מכל מקום לא היה נסמך. רב נחמן בר אושפזתי לרב פפא פ' ג' דתענית והערוך פירש דאושפזתי שם אמו של רב פפא. רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן אמר ליה רב נחמן בר יצחק עברת אאורייתא אנביאי ואכתובי פרק א' דבתרא. רב נחמן בר כהן פ' ב' דיני גזירות. רב נחמן ספרטא בזמן רב אשי. רב נחמן בר ברוך. רב נחמן בר אבדימי. רב נחמן בר חנין. רב נחמן בר שמואל בר נחמן. רב נחמן בר פפא. רב נחמן בר זכריה בזמן אביי. רב נחמן בר מנוימי לאביי. רב נחמן בר רב זבדא. רב נחמן בר רבא. רב נחמן בר אושעיא. רב נחמן בר נתן. רב נחמן בר גוריא תלמיד רב. רב נחמן. רב נחמיה דישו. נחמיה בר ברוך בזמן רבא. נחמיה בר יוסף בזמן רבא. רבנא נחמיה ורבנא עוקבא בני ברתיה דרב חולין. ר' נחמיה איש בקעת חורתן סוכה. רבי נחומי בר חייא בר אבא הכהן. רב נחמן בריה דרב יוסף. רבי נחמיה חתניה דבי נשיאה. נחמיה בריה דרב הונא בר חנילאי פ' מי שהוציאוהו. רבי נחוניא בריה דרב יוסף. נחום איש קדש קדשים הוא רבי מנחם בר סימאי ירושלמי פ' כל הצלמים שלא הביט בצורת מטבע וכן בסוף מועד קטן. נחום בן ירמיה רבי נחום אחוה דרבי אילא יום טוב. נחום בר פפא. רב נחומי זקנו של רבא בר מנוימי בזמן רב נחמן. נחום בן זכריה בעת מאביי. רב נחומי בר אדא תלמיד שמואל. נחמני אביו של רבה. רב נחמני כהן. וכן נקרא אביי נחמני ונתננו הטעם בערך אביי. ובפ' השולח גט שנאבד לו חמור בין הכותיים ונתן סימן שהיה בטנו לבן ושלחו לו אי לאו דנחמני את ר"ל שאינך משקר. נחמני אביו של רבי שמואל בר נחמן. ניולי אמר ניולי אמר רב הונא פרש"י ז"ל פ' אלו טריפות שם חכם. טולא פרש"י פ' איזהו נשך את וניולא אתה והוא. ניותי פ' כל כתבי פרש"י על שם מקומו נויות ברמה. נימוס אמר רבי יוסי שח לי נימוס פ"ק דבכורות. נהנאי בריה דרב יוסף בר רבא. ניקמכי לפני רבי זעירא ירושלמי. ניתאי ואמרי לה זוגתאי שתני' דר"מ ותלמידו פ' שואל. ניתאי תלמיד שמואל בתרא. נפחא הוא ר' יוחנן וכבר פירשנו. נפחא אביו של ר' יצחק בר נפחא. נתן בר אמי שכפיה ליה רבא את' זוזי לצדקה ואע"פ שהיא מצות עשה ששכרה בצדה מיהו לפי שהוכפלו בה כמה מצות עשה ולא תעשה פ' קמא דבתרא. ר' נתן בר אושעיא תלמיד ר' יוחנן. רב נתן בר אבין תלמיד רב חסדא. ר' נתן בר ברכיה תלמיד ר' ירמיה. נתן בר מר זוטרא לרב אשי. ר' נתן בר טובי לפני ר' זירא. ר' נתן בר מניומי תלמיד רב. נתן בר שילא ריש טבחיא דצפורי לפני רבי. נתן דצוציתא אמרו כי הוא מר עוקבא בר נחמיה ריש גלותא בזמן רב יוסף שאמר הוה יתיבנא בפירקא והואי קא מנמנם וחזאי בחלמא דקא פשט ידיה וקבליה ועל זה פרש"י בשבת דצוציתא על שם שאחזו המלאך בציצית ראשו. ורבינו תם פי' שמצא במדרש שהיה נר דלוק על ראשו וכן פרש"י פ' א' דיני ממונות. והגאונים כתבו שנקרא כן בעבור כי היה מסתכל בספרו בקטנותו והיה עושה קווצותיו תלתלים. ועוד פירשו הגאונים כי יצא לשון אש מציציותיו עד שברחו ממנו היושבים לפניו ועיין בשאלתות פ' וארא ובפ' כי תשא ג"כ ושם היה נתן דצוציתא מר עוקבא או אבא אבוה דרב ירמיה להלן בערך עוקבא תמצאנו. רב נתן אבוה דרב הונא בר נתן קמיה דרב פפא. נתן אחיא הלך ביום טוב שני של גליות ונגדיה רב יוסף, נידה:

אות ס

סבא אשכחיה ההוא סבא הוא אליהו תוספות פ"ק דחולין עיין שם. סבא קרויא בעא מר' יוחנן פ' כירה. סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא סנהדרין. סונא ואמרי לה עונא שמעיה דר' יוסי בר חנינא. סורהב בר פפא. רב סחורה כי פתח פתחא לנפשיה בגדרים ורב סחורה האיר בתשנה אחת עיני רבה וקרע בגדיו עליו בעת פטירתו. ר' סימאי פ' ר' עקיבא. ר' סימאי אביו של לוי תלמיד רב. ר' סימון בן תדאי ירושלמי דפרס. ר' סימון אחיו של ר' יהודה בן זבדי. רב סימונא מרבנן סבוראי. סיני הוא רב יוסף שהיה יודע כל התלמוד כנתינתו בסיני ברכות והוריות. וקרי רב יוסף עליה דנפשיה ורב תבואות בכח שור סנהדרין. רב סלא בברכות על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורב סלא הוא היה החסיד כדאיתא בפ' בהמה המקשה רב סלא חסידא. רב סמא בר חלקאי. ורב סמא בר יהודה. ורב סמא בר אחי ורב סמא בר אשי. ורב סמא בריה דרבה. ורב סמא בר רקתא. ורב סמא בר ירמיה. ורב סמא בריה דרב מרשיא. ורב סמא בריה דרב ייבא. סמליון סוטה פ' המקנא פרש"י שם חכם והערוך פירש שם מלאך. רב ספרא על לארץ ישראל ומצא רב זריקא והיה בזמן אביי ובבתרא דקיים בעצמו ודובר אמת בלבבו בענין החמור. ובע"ז דמשתבח רבי אבהו למינאי ברב ספרא דאדם גדול הוא ובקדושין דרב ספרא רווק הדר בכרך הוא ואמר ליה משום שפיר קאמרת ופירש רש"י ביקרא דמשה משתבע. ויש מפרשים אדם גדול כמשה ובפרק הגוזל שנעשה לו נס שלא נאכל חמורו ונראה לי משום שלא חמד דמי החמור. ותני רב ספרא משום חד דבי ר' הוא ר"נ בר' וכד נח נפשיה טה אביי שיקרש

עליו שהלכותיו בכל יום מצוין בבית המדרש. רב ספרא בריה דרב ייבא בזמן רבינא. רב כפרא בר טוביה. ר"ש בר שעורים אחוהי דרבא:

אות ע'

עאדא אמר ר' שמלאי. עובר דרש עובר גלילאה פ' השוחט ופ' בן סורר ומורה. עולא היה עולה תכלל לא"י בנדרים ומת בחוץ לארץ ונקבר בא"י בכתובות ונקרא ר' עולא רבה ור' עולא סבא פ"ק דגיטין ואמרה לו ילתא אשת ר"נ ממהדורי תילי וכו' ברכות. עולא בר עילאי לפני ר"נ. רב עולא בר אבא שנותן פ' הנחנקין. עולא בר חננא בזמן ר' ירמיה. עולא בר ישמעאל לאביי. עולא בר זכאי פ' אלו טרפות. רב עולא בר אידי. רב עולא בר אשי בעא מאביי מגילה. עולא משנה ארחתא דאמיה פ"ק דבתרא. ורבנו הפירושים מי היה משנה אם רב ששת או רב אחדבוי כי רב צמח גאון והערוך מפרשים אותו על רב אחדבוי כי גרם שנגלה אמו שהיה כי הניקה לרב ששת ורש"י פירש על רב ששת ואמיה ר"ל יונקתו ור"ן פירש ואמר דאי אפשר דרבה קרא לרב ששת עולא משנה ארחתא דאמיה דרב ששת גברא רבא הוא לגבי רבה ותו שגורס אלעא ויש גורס עילא ויש גורס עיולא ורב ששת קורא לרב אחדבוי קבסתן פ' ד' מיתות. רב עוירא מפטיר כנסיות פרק אלו טרפות פרש"י מכניס ומוציא התלמידים לבית המדרש. עוא קמיה דרב חסדא ור' יוחנן רבו. עוזיאל ברי' עוזיאל משמיה דעוזיאל רבה ירושלמי. מר עוקבא אב בית דין וכשהיו יושבים לדין היה מר עוקבא על שמואל ובשעת התלמוד מר עוקבא לפני שמואל ומר עוקבא מלוה למר שמואל עד אושפיזיה במועד קטן ובפ' מציאת האשה שהיה מלומד בנסים ובשעת פטירתו מצאו אלפים דינרי זהב שעשה צדקה ואמר אורחין רחיקא וזוודין קלילא ובזבז שליש נכסיו דבשעת פטירתו רשאי. ובסנהדרין ששלחו לו לדון ליה כבר בתיה על בתיה בת פרעה ויש גורסים ביתיה הכל על אשה ואמרו שהיה בעל תשובה ויצא לו אור בראשו והוא נתן דצוציתא אבל זה אפשר שהיהך היה נתן דצוציתא לפני רב יוסף והוא אב בית דין לפני שמואל ואפשר שהיו שנים והאמת כי נתן דצוציתא היה אבוה דרב ירמיה בר אבא ונגיבא היה מצערו ושלח לר' אלעזר בני אדם העומדים עלי וכו' ושלח לו דום לה' השכם והערב לבית המדרש. רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני ברתיה דרב פרק גיד הנשה אגבריה רב חסדא לרבנא עוקבא ודרש. פירש רב צמח גאון נתן רשות לרבנא עוקבא ודרש ברבים. רב עוקבא מנישן לרב אשי. רב עוקבא בר חמא אחוה דרמי בר חמא ושניהם קמי רב חסדא. רב עקביא אמר רבא מאן חכים למעבד אי לאו ר' עקביא דגברא רבה הוא של יורה גדולה בפסחים. רב עובדיה משמיה דרבא והריא דם מתוך בנדה. רב עוא בזמן רבין. ר' עזריה דכפר חנין בזמן ר' יוסי בר חנינא. ר' עזרא בר אבטולס במנחות לפני רבי פרידא והוא בר אורין ובר אבהן. עית הוא. ר' חייא וקרא לו לשון לעג במועד קטן. בן ערל ס"פ הזרוע על שם ערל שפתים ויש גורסין בן עדל שהיה בן אדם שלא היה מדקדק בשמועתו והכי הוה גורס בן תדל ראשי תיבות תן דעתך להבין. רב עילש גברא רבא הוא וידע בלשון העופות והלך להוציא בנותיו של רב נחמן ולא מצאן כפי רצונו גיטין פ' השולח. עיפא ואבימי בני רחבה חריפי דפומבדיתא. רב עינא סבא לרב נחמן ובפ' כסוי הדם אמר רבה לשמש לאמוראי תניה פרש"י לשונו. פ"א האמורא מתורגמנו. רב עילאי אבוה דרבה בר עילאי לפני רב נחמן. רב עמרם בריה דר"ש בר אבא. רב עמרם חסידא ובס"פ שנים אוחזים קרא לו רבה תרדא ופירש משופתם ואירע לו ענין גדול בדבר השבויות פ' י' יוחסין ולקח אשת רב נחמן עשתה לו רפואה בריש פ' הנזקין ומת קודם רב יוסף פרק אין מעמידין. ר' ענני בר ששון אפיתחא דבי נשיאה. רב ענן והיה אליהו עמו בסוף כתובות ובפ' מציאת האשה. שלח ליה רב ענן לר' הונא הונא חברין שלם ושלח לו ענן ענני מקרקעי או מטלטלי ומאן יתיב בי מרזחא ברתא וכו'. ענן בר תחליפא לרב יוסף. ענן בר חייא סוף יבמות. עקיבא בר זבדי. ר' עקיבא דקסרי. רב עוקבא מפשרוניא. ר"ע אמורא א"ר עקיבא משמיה דבר פדא מגיעא פ' המקבל:

אות פ'

רבי פדיה א"ל בר קפרא לבר פדיה רבו של ריב"ל. ר' פדת אבי ר' אלעזר בן פדת והאריך ימים. ר' פדת בן ר' אלעזר אמרו התוספו' בפ"ק דנדה אע"פ שמתו לו בניו מ"מ נשאר לו זה הבן. בר פדא ור' יוחנן חולקין הולין וחלק עם ר' יוחנן פ"ד דנדרים. פדאי ר' חנינא בר פדאי. פונא וא"ל סונא. ר' פזי ר' יהודה בן פזי בשם ר' פזי פ' אחבו גסך וא"כ הוא אבס ואינו בן בם רבי חייא. בר פולי קמיה דשמואל פי' הערוך שם אבס וא"ל שם טבח חולין. פלימו בזמן רבי ובפ' הקומץ בעא פלימו מרבי אדם שיש לו שני ראשין וכו'. אדהכי אתא ההוא גברא דאתיליד בירא בתרין ראשין על ענין ה' סלעין ובסוף קדושין שאירע לו עם השטן ענין נפלא דאמר גירא בעיניה דשטנא. רב פנחס ורב מארי בני רב חסדא חסידים ואליהו מדבר עמהם והיו כהנים. פנחס אחיו של מר שמואל ונוסו וקרי שמואל עליה פנחס בזוז בי ערכין שידע הלכה אחת. ובמועד קטן שחתך צפרניו במועד וכו' והם כהנים כדאיתא במגילה. רבי פנחס הכהן במדרשות. רבי פנחס בר חמא שרצה רופא אחד ללמד לו שם המפורש ולא רצה ירושלמי. רבי פנחס בריה דרב מארי בר איסור גיורא. רבי פנחס בן ערובא. רבי פנחס נפורסא.

רבי

רבי תנחום החבר בשם רבי יונה. רב פפי ואשתו בת רבי יצחק נפחא. רב פפא בר אבא פ' קמא דקמא. רב פפא סתם נשא כהנת והיה עשיר פ' ערבי פסחים דקיימא ליה שעתא וכן נראה בסוף הוריות ונשא אשה בת אבא סוראה ובנו לקח בת אבא סוראה כך פרש"י פ' נערה שנתפתתה ונקרא סודני פ"ק דנדה וכן אמרו נמרי בחלוזך לבי סודנא רהוט פ' כילד מברכין וישב בתענית על שאמר הני רבנן פ' חלק. רב פפי השני והוא רבו של רב אשי. רב פפא בר חנן מבי כלוחית היה לפני רב יוסף והוא סופר רבא. רב פפא בר שמואל שקנה עבד וצבע זקנו בסוף פ' הזהב. רב פפא בר אחא בר אדא משמיה דרבה בר עולא. רב פפא בר נחמן. רב פפא בר אבא לרבינא והיה בעל בשר וכבד פ' קמא דקמא ובפ' השוכר אבריה דרב פפא וכו' ואמרו בתוספות כדי שלא להוציא לעז על בניהם. רבי פרנך אמר רבי יוחנן, רבי פרידא פ' כל המנחות אמרו ליה רבנן לרבי פרידא וכו' וכבר פירשנו בערך עזרא והוסיפו לו ת' שנים על שחזר לתלמידו ת' פעמים כדאיתא פ' כילד מעברין, וזקנו מלא גולגלת יהויקים והענין ארוך פ' חלק. ר' פרטא בן אלעזר בן פרטא בן בנו של ר' פרטא הגדול תנאים בזמן ר' חנינא בן תרדיון וזה ר' פרטא בזמן רבי. פלופיא בר פרוטה לפני ר' יונה ירושלמי׃

אות צ

רבי צדוק תלמיד רבי מהאמוראים הראשונים סוף פ' אין דורשין. ר' ציתאי פ"ב דיבמות רב יהודה שרי לבי ר' ציתאי למעבד בחולא דמועדא. צורבא דרבנן פרש"י מחודד כמו צרבת השחין וזה נקרא בתלמידים הבשורים אבל בזקנים לא ולא נהירא דבפ' מי שמתו שדבר רב פפא על מר שמואל אמר בתלמוד שאני צורבא מרבנן דקב"ה תבע ליה ביקריה ובפ' השולח גט אמר רבא על אבא בר מניומי שהיה זקן צורבא מרבנן. ובפ' התפלת אמר על רבי יהושע בן חנניה שהיה זקן מאד שמע מינה צורבא מרבנן דאמר מילתא לימא בה טעמא. אלא מי שקרא ושנה ושמש תלמידי חכמים דהיינו תלמוד הוא צורבא מרבנן כמו רב מנשי' בר תחליפא פרק שלשה שאכלו׃

אות ק

רבי קסרא בזמן ר' שמואל בר נחמני. בר קפרא רבו של אושעיא בר' ועשה משנת בר קפרא והוה מזבן מילי בדיגרי סוף ברכות. והוא נקרא שמעון בר קפרא סוף חגיגה. וכשמת רבינו הקדוש שלחו לו לראות אם מת רבי והמעשה ארוך פרק כתובה. ובנדרים שעשה שירקוד רבי בהלוליה דר' שמעון בריה. ופ"ק דקדושין איקפד רבי שמעון על שלא עמד מפניו בר קפרא. קלא שם חכם פ' האשה בנדה. מר קשישא בן רב חסדא פי' בערך יו"ד. רבי קריספא בשם רבי יוחנן. קרנא דייני גולה קרנא שהיה לוקח מבעלי דינין שכר בעבור לדון ובפ' ה' שרצים שיצא לו קרן בין עיניו והיה חבר שמואל. קטינא חריך שקי הוא רבי זירא ונקרא כן עיין פ' הפועלים ובמנחות דאשכחיה מלאכא וא"ל קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא וכו' ובא ב' פעמים לא"י א' בזמן רב יהודה וא' בזמן רבא והאריך ימים ומת ברקת שהיא טבריא במ"ק וכבר פי' בערך זירא. רב קטינא אבוה דר' דניאל. בר קיפוק במ"ק תלמיד רב אשי. קהלא קדישא שבירושלם יומא פ' בא לו הוא ר' יוסי בן משולם ולפי הירוש' גם ר"ש בן מנסיא שהיו משלשין יומם וכו' ועיין בערוך ערך קהל׃

אות ר

רבי ראובן הוא רבין בר נחמן. רב הוא אבא אריכא והיה לו שר בבבל אוהבו כמו אנטונינוס לרבי ושמו אדרבן וכשמת אמר רב נתפרדה אבילה. ורב בן אחיו ואחותו של ר' חייא ושם אביו איבו והאריך ימים עד כי שימי בן חייא היה חכם גדול בימיו א"ל שימי את סוף מנחות ופרש"י שלא היה רואה לעילא מד' אמות וזה א' מי' דברים של חסידות שהיה עושה. א' זה שאמרנו למעלה. ב' לא הלך בגלוי הראש. ג' מקיים ג' סעודות. ד' מכוין לבו לתפלה. ה' דלא הביט לנדדין. ו' היה מקיף שלא להטריח הצבור. ז' לא אכל בסעודת רשות׃ (הגה"ה. אמר ש"ש זה החסידות מוטל אף על כל ת"ח שיהיה ומה ראו על ככה למנותו בכלל י' דברי חסידות. ואני בעניי מצאתי בפסוק ויגרס בחצץ שני מגילת איכה שרב אחר שאכל כל מטעמים שבעולם היה אוכל אפר לקיים מה שנא' ויגרס בחצץ וכו' ואמרתי לסיין אפיק שפה ועייל שפה בתראה). ח' כל מי שמקניט לו היה הולך לפייסו. ט' שהיה קולו ערב והיה יורד לתרגם. י' שהיה רגיל בציצית ותפילין. ויש סמך מעט לדברי הרמב"ם ז"ל שרב קבל מר' ינאי שאמר רב בר' ינאי. ורב קרי בכהני כדאיתא במגילה ורב מכבד לשמואל קמא ונקרא בי דינא רבה בקדושין פ' האומר וישיבתו בסורא ור' יוחנן היה כותב לו לקדם רבינו פ' גיד הנשה ואשתו היתה קנטרנית כתבנו בערך אבא אריכא והלכתא כרב באיסורי חוץ מג' פ' מדליקין ודברי הקדוש הוה רבו לספר ור' חייא קורא לו בר פחתי מן פחת יהודה והוא מזרע שמעא אחי המלך. וכשמת גזרו שלא יביאו הדס ועגפי דקלים בניגון לפני מתים וא' פרק נדר ונשכו נחש. רבה בר בר חנה בן אחיו של ר' חייא ור' חייא נתן לו רשות לדון בסנהדרין ואשתו מתה בזמן רב פ' חזקת הבתים. ובסוף פ' האומנין על הנהו שקולאי וכו' למען תלך בדרך טובים וגו' אע"פ שבטעות שלנו בתוב רבה בר חנן. ויש אחר תלמיד ר' יוחנן רבא באל"ף בר בר חנא ועל זה

אמרי

אמרי כל אבא המרא וכל בר הנא סיכתא. וכל הענינים שאירעו בפ' הספינה לזה הוו וזהו שלא היה נזכר ר"ל עמו. ויש הכרחיות עצומות שהם ב' מסוף פ' אבית וסוף פ' כל היד ופ' מקום שנהגו שהיה זה בזמן אביי ולפני ר' אמי ורבי אסי פ' כל הבשר. רבה בר נחמני הכהן דודו של אביי אחי כייליל אביו וכן פר"ח בסוף כתובות על הלכה כר' יהודה בפרדות לפי שהיה מזרע עלי ובפ' הלך שעסק בגמילות חסדים אבל אביי עסק יותר ממנו ראיה במ"ק. רבה ורב חסדא תרווייהו צדיקי גמורי וכו' ורבה חיה מ' שנה ואירע לו ענין כפלא פ' השוכר את הפועלים דאגב שמדא נח נפשיה והיה זהיר בציצית פ' כל כתבי. ואביי קבר לרבה דודו ויצאה בת קול ואמרה לכו לבתיכם לשלום ונקרא שבור מלכא פ' יש נוחלין. והיו לו אחים בארץ ישראל ושם רב חנינא ור' הושעיא תלמידי ר' יוחנן והלכה כמותו נגד רב יוסף חוץ מג' הלכות שדה קנין ומחלה וקבל מרב הונא כדאיתא בהשגות. רבא חבירו של אביי ורבו המובהק רב יוסף והוא בר פלוגתיה דרמי בר חמא ואביי ולא היה כהן והיה לוקח מתנות כהונה בעבור אשתו שהיתה בת רב חסדא ונשאה אחר שמת רמי בר חמא כאשר התנבא רבא ואנא בתרא פ"ק דבתרא. וכשהיה נפטר מרב יוסף היה הולך לאחוריו. ובנדרים ועירובין שמזג לו הכוס והכיר המזיגה ואמר לו תיתיב אכרעך. ונקרא רבא בר יוסף בר חמא ולמד ג"כ עם רב חסדא חותנו פ' מפנין וכתובות וסוף ברכות ואחר שמת רב יוסף היה רבא כ"ח שנים והוא ורמי בר חמא מיקרו גמרא וסדר סברא והיו ידעי מוכות ונגופות בדם ולא היה יודע פ' ר"ע והוא נשא בת רב חסדא אחר שעמדה י' שנים אחר מיתת רמי בר חמא עד שאמר רבא לה מרגני רבנן אצטריך ר"ל שילדת אחר שהיות י' שנים למיתת רמי בר חמא א"ל דעתאי עלך הוה מיום אשר אמרת ואנא בתרא ומקומו היה במחוזא מקום עונג ורבא לחוף פי' כדאיתא בחולין ושם ב' פירושים והלכה כמותו נגד אביי חוץ מיע"ל קג"ם ויום שמת רבא נולד רב אשי. רבה בר הונא היה חסיד ועניו ודיין וקללתו עשתה פירות פ' המקבל והוא רב המכונה [illegible] ורבה ורב יוסף ורב חסדא היו חביריו והיה לפני רב נחמן ג"כ ורב הונא אביו צוה לו חטוף וברוך סוף ברכות. רבה בר רב הונא זוטא אולי הוא זה הנזכר לעיל לפי שאביו היה קטן כדאיתא במגלה או קס שנים. רבה בר ליואי ובפ' כל שעה אותביה לרבא על שהתיר למכור לגוים חטים שרוים במים ובסוף ע"ז אותביה ג"כ על חטים השרוין ביין ובשניהם חזר בו רבא. אבל איתזק בזוגות. רבה בר יחיאל. רבה בר חנן בר אבא היה נכדו של רב וגיסו של רב חסדא ואמר במ"ק אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו דפומבדיתא מאן אחים בהספדאי א"ל מספיא את ורבה בר

רב חנן. רבה בר רב נחמן בר יעקב ולפי שחתך אילניו של רבה בר רב הונא וקללו לא נתקיים לו זרע בפ' המקבל. רבה בר רב כהנא תלמיד רב יהודה. רבה בר אבוה רבו של רב נחמן והוא במחוזא ובפ' המקבל דמצא לאליהו על ענין סדור בעל חוב וא"ל לאליהו לאו כהן מר וכו' וא"ל כדי לא מגינא בו' מגינא שהיה עני ונתן לו עלי ג"ע ונתן לחתניו לוקחי בנותיו: (הגה"ה אמר ש"ש מצאתי בתשובת שאלה לרב שרירא גאון דאמר ואנא מזרעא דרבה בר אבוה מבית דוד ע"כ). רבה בר שמואל היה חריף שהיה מקשה לרב חסדא בקמא והוא בן מר שמואל הכהן ויש שני אחרון עם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע פ' מי שמת. רבא בריה דרב אויא סבא לרב אשי במנחות. רבה בר אחיתא לר"ל סוף בכורות. רבא בר זוטרא פרק השולח. רבה בר איבו פ' השולח גט. רבה מפרזיקא לרב אשי. רבה בר שילא לא[illegible]י ובפ' כל הגט א"ר זירא הלכה כמותו והוא דנגיד גברא ונעשה לו נס שאמר שבעל חמורתא בברכות. רבה תוספאה הכשיר מעוברת מי"ב חדש שלא יהיה עוברה ממזר ולדעת הרא"ש אפילו הודו שניהם שלא בא תוך י"ב חדש פ' עשרה יוחסין והוא סוף האמוראים ואמרו שקורין אותו יש אומרים ג"כ. רבא בן המדורי פ"ק דיבמות תלמיד שמואל. רבה בר חייא קטוספאה עשה חליצה לפני שמואל יבמות. רבה בר רב אדא ואחיו רבין בי רב יהודה. רבה בר שמעון. רבה בריה דרב אידי בר אבין עבד עגלא תליתאה פ' מילה. רבה תקוביי פרק קמא דקדושין ומר בר רב אשי קנה ממנו סודר שוה י' בי"ג. רבה בר רב עולא לרב יוסף. רבה בר שילא בזמן רב נחמן בר יצחק. רבא בריה דרבה בר הונא. רבה בר ירמיה אמר שמואל. רבה בר שילת בזמן רב. רבא מברניש לרב אשי. רבא בר איבי לרב אידי בר אבין. רבה בר שימי והם שנים. רבה בן רב מארי בר איסור גיורא לפני רב אשי. רבה בן רב חננא סבא. רבה בר מארי א"ל רבא לרבה בר מארי מנא הא מילתא וכו' והרבה ענינים סוף פ' החובל. רביא בר קיסי יום שמת רביא בר קיסי אמר רבינא אמר לי ר' ירמיה טעם בשעיר המשתלח ונתנו סימן רביא בר קיסי מכפר כשעיר המשתלח יומא. רבה בר תחליפא בזמן רב ירמיה בר אבא. רבה בר יונתן. רבה זוטא לרב נחמן פ' פסולי המוקדשין ובפרק הקומץ לרב אשי. רבה מפשרוניא בזמן רב פפא. רבה הושעיא. רבה בר נתן לרב הונא. רבה בר שילה מתקיף לרב יוסף פ' במה אשה. רבה בר עפרן קידושין. רבה בר יצחק תלמיד רב. רבה בר שונא תלמיד רבי יוחנן. רבה בר אבינא. רבה בר ממל. רבא בר שרשום קמיה דאביי. רבא בר מחסיא אשר נתן לו רב חסדא מתנות שיאמר לו הלכות בשם רב שבת פ"ח. רבה בר מתנה חבר ר' זירא. ר' זירא חריף ומקשה. רבה בר מתנה

מתון

מתון ומסיק תיקו סוף הוריות. רבה בר עילאי. רבא בר רב פפא. רבה בר המנונא. רבא בר נחמיה. רבא בר כהנא תלמיד רב. רבה בר אמי. רבה בר ענן. רבה בר שומני. רבה בר חקולא מרב הונא. רבה בר אהילאי. רב זוטי דבי רב פפי שבת ורש"י גרים רבי אבא זוטי פ' הקומץ. רב אחוי דמר אחא פ"ק דקידושין. רב אבוה דרב משרשיא פ' שוחין ססין. רבא בר לימא מתקיף ליה אביי. רבה בר עסבי בזמן רב יהודה. רבה בר מדיון פי' אלו מציאות עין תוספות. רבה בר נחום. רבא בר ישמעאל כתב ר"ח כי רבא באל"ף הם י"ב ובה"א הם ל"ו ואני מצאתי יותר. רב בר מניומי. רב בר שבא קמיה דרבינא. רב מדפתי אביו רבי ירמיה. רבינא בר נחוניא פ"ב דתענית. רבין כבר פי' בערך אבין. רבין בר רב נחמן א"ל רב אבין אחי. רבינא בר שילא תלמיד רב מתנה. רבין בר אדא ואחיו רבא תלמידי רב יהודה פ' המביא י"ט. רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא. רבנאי חוזאה אחוה דרב תחליפא פ"ב דביצה. רבין בר חננא קמיה דרב חסדא. רבינא הקדמון אמר רב יוסף משיב על דבריו כך כתב ספר המצות מצוה קנ"ב. רבינא האחרון רבינא ורב אשי סוף הוראה פ' הפועלים עד אבא אל תקדשי אל סימן לרב אשי אבינ"ה סימן לרבינא לאחריתם אחרית האמוראים. רבין סבא קמיה דרב פפא ובפ' כיצד צולין רבין סבא עבד תבשילא לרב ואם כן הם שנים או רב פפא יהיה פפא סבא. רבין דנרש עשה רפואה לבתו של רב אשי פ' מי שאחזו. רבינא זוטי בן אחותו של רבינא הקדמון ובא לפני רב ששת פ' אלמנה בזונית וגם רבינא זוטי לפני רב אשי. רובין ירושלמי דחלה אמר רבי יוחנן באו הרובים ובטלו המעשרות. והרא"ש פירש בע"ז פ' רבי ישמעאל על חכמי ישראל אי נמי על שתקנו מעשרות ובטלו מעשרותינו ואני אומר כי אולי הם בני רבי חייא שנזכרו בתלמוד רובים פ"ק דחולין. רבי רומנוס בזמן רבי. רחבה אמר רבי יהודה והוא בעל חומה שנשאה אח"כ אביי ודייק שמעתא פסחים ובניו איפא ואבימי בני רחבה. רב רחומי מת בערב יום הכפורים במחוזא לפני רבא. רכיש בר פפא משמיה דרב והוא בר פפא הקדמון. רמי בר חמא הוא חתנו של רב חסדא וחותן רב אשי אמר רב אשי הא דידן ברתיה דרמי בר חמא יום טוב והוא חבר רבא ומת בקגרות על שלא הזמין לרב מנשיא ברכות והוא זקנו של אמימר והיה חריף מאד ותלמיד רב חסדא וכל ימיו רבא היה מקשה לו (הגה"ה אמר שמואל אף שהאמת כן שהיה תלמידו כדמוכח בפ"ק דבתרא תבל מקום קשה בעיני דבפ' שני דקמא אמר לו רב חסדא ענין ושאל מתנו דבר ואמר לו לא אודיעך עד שתשמשני ושקל סודרו זכרך לו ואז השיב וקנא רבא בו ואמר כמה לא חלי ולא מרגיש זבי' עיין שם ע"כ). רמי בר בר'. רמי בר יחזקאל אחי רב יהודה. ובפ' הנשרפין מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה והלך לבני ברק. רמי בר פפא ואחותו נשא רב אויא והוא הספיד לרב אויא והיה בזמן רב יהודה. רמי בר אבא. רמי בר תמרי דהגא רמי בר רבי דיקולי בא ולמד הלכות רבות משמיה דרב יהודה ואמר אלו הואי באתריה דרב יהודה אחוינא לך הורפאי, רמי בר מרי נכדו של רב ירמיה בר אבא. רמי בר ברכיה. רמי בר יודן פ' חמישי דזבחים. רמיטא בר ינאי. רפרם תסיכרא פי' המפקיד. רפרם בר פפא קמיה דרב חסדא:

אות ש

רבי שביה פרק ג' דזבחים. ר' שאול בזמן ר' זירא. שבור מלכא הוא שמואל ובפרק יש נוחלין שרבה ג"כ נקרא שבור מלכא וא"ר ברוך שראשי תיבות של שמואל הוא שבור מלכא. רב שבא בזמן רבא. שבתאי בר מרינוס איקלע לבבל ולא יהבו ליה עסקא ולא מזונות ואמר שבאים מערב רב. רב שובי אביו היה רגיל בנר שבת ואמר רב חסדא שיצא אדם גדול ממנו. שובי בר יימר לרב חסדא. ר' שילא איש כפר תמרתא ודרש ר' חנינא בר פפא משמו. ר' שילא היה שופט על פי הקיסר ונעשה לו נס על המלשין שהלשינו כדאי' בברכות. ר' שילא אסר היה בזמן רב ושמואל והתיר בתים שאין להם סוף וכו' ובפ"ק דיומא דרב נעשה לו מתורגמן ולא רצה פירוש על שאמר רב כי היה מתורגמן לר' חייא והיה מקבל דבריו ע"ש. ר' שילא משלניא לרב אשי. שילא בר אבינא ואירע לו ענין נפלא עם רב אשי עיין פ' בנות כותים. שילת אביו של ר' שמואל בר שילת מלמד תינוקות והגאונים אמרו כי שילא היא נקבה ואחות רבי חייא ואינו כן דבגיטין ופ' חלק אמרו מבני בניו של המן למדו תורה ומנו רבי שמואל בר שילת ולא היו מערבין משפחתם שהם משמעא אחי דוד עם גרים. שימי בר אשי שהיה אומר רב פפא עליו רחמנא ליצלן מכיסופא דשימי ושמע וקבל שתיקותא פרק הקורא את המגילה עומד והוא בלע נחש ורפא ע"י אליהו פרק ח' שרצים וריפא לרעת לגוי פרק מי שאחזו. ועליה סמך הרמב"ם לרפאות לישמעאלים סמ"ג מצוה מ"ה לא תעשה. שימי זעירא קמיה דרב פפא. רב שימי מקסרין אבוה דר' הושעיה. רב שימי בר עוקבא. רב שימי בר אבא שנים א' בזמן ר' יוחנן וא' בזמן רב פפא. רב שימי בר חייא נכדו של רב והוא היה חשוב לרב ורב היה אומר לו שימי את בלשון חביבות שהיה חריף סוף מנחות ועוד פירוש אחר שלא היה זוקף רב עיניו למעלה מד' אמות ע"ש. שימי בר יוסף לרב פפא. רב שימי מנהרדעא ורבא תפח ליה בסנדליה פ' המניח. רב שימי מחוזנאה. רב שימי בר אביי. רב שישא פ' התכלת. רב שישא בר אידי בר אבין ור' יהושע אחיו בני סמכי ואמם כהנת. רב שישא בר הונא שבחת בריה דר' חנינא.

ויש נוסחא בריה דרבינא לא שכיח שבחת ברי אלא דקן תחנתא בלא זמנא. ר' שלמיה בזמן רב ובניו רב חננא, ורב יימר בזמן אביי. ר' שלמן תני ללוחית פ"ק דביצה. ר' שלמן תני קמיה דרב נחמן בר יצחק ואמר ליה שלום אתה ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים. רב שלום רבה פ' אמור. שמואל הכהן בריה דאבא בר אבא אבוה דשמואל והיה לו אח שמו פנחס ולשמואל ד' שמות הא' שמואל וקבל מלוי ואביו. ונקרא שקוד פ' נערה ונקרא אריוך ופרש"י על שם אריוך מלך שהיה שופט כמלך. ויש מפרשים על שם שהיה הלכה כמותו בדיני ולא באיסורי והכי פירוש אריוך מלך אלא שה ר"ל אלא אסורי ונקרא שבור מלכא על שם מלך פרס דאמר רב נחמן אמר הונא חברין עלי אנא ושבור מלכא אחי בדיני ונהירין ליה שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא שהיה מקומו. והיה חכם בכל החכמות בפרט בתכונה והיה רופא גדול ורופא של רבי ורצה רבי לסמכו ולא עלה בידו ואמר לו שמואל שראה ספרו של אדם הראשון שכתוב בו שמואל ירחינאה חכים. יתקרי רבי לא יתקרי ואסותא דרבי על ידו תהא ואולי שבא מזרע עלי שלא נסמך. ונשבו בנותיו בשגגה היוצאת מלפני השליט אביו כתובות. ובאו לפני ר' חנינא והתירן לכהונה ובפ' שמונה שרצים שלא נתקיימו לו בנים כל ימי חייו של רב שקללו בחשבו שהיה מצערו שמואל והענין ארוך ובפ' הנודר אמר שהיה קטן הגוף ואחר כך בפ' מרובה האינו שהיה נוהג בו כבוד רב על שקללו ואחר כך ראינו שהיה לו בנים לוי נרמי ורב פפא ורבה בני שמואל והיה מחמיר בנטילת ידים פ' שקורא עומד. ואבלט חכם גדול בתכונה חבירו כדאיתא בשבת וקרי רב עליה כל רז לא אניס לך פ' אלו טריפות ונקרא הר שמואל ומת אחר שש שנים ובסוף מ"ק שקרע שמואל עליו י"ג בגדים ובחולין שהיה שולח רבי יוחנן לרב לקדם רבינו וכשמת כתב לשמואל לקדם חבירנו. וכתב לו כ"ב שנים מעיבור ולא קבלו לרבו דאמר אושכנא בעלמא ידע. אח"כ שלח לו י"ג גמלים דספקא דטרפות וא"ר יוחנן אית לי רב בבבל והלך ללכת ואמר ליתוקא פסוק לי פסוקך ואמר ושמואל מת ונחה השכמתו ללכת. ובמגלה רב ושמואל קראי פרש"י דריהם כמו מקרא והערוך פירש קראי אדונים בלשון יון. רב שמואל בר שילת מלמד תינוקות ואמרו עליו ומצדיקי הרבים ככוכבים וגו' והיה מבני בניו של המן כדאיתא פרק חלק. ואמרו בפ"ק דבתרא שי"ג שנים לא ראה הגן שלו כדי שלא להניח התינוקות. ובפרק אע"פ הטיילין בכל יום כגון רב שמואל בר שילת דלא עבר פריסתקא דמלכא בפתחו וכתבתי בערך שילת מה שאמרו הגאונים. רב שמואל בר יצחק היה זקן מאד והיה לוקח בדי הדס ומרקד לפני הכלה עד שהיו אומרים החכמים מכסף לן סבא ואחר כך עמד עמוד של אש בשעת מיתתו

ואיפסיק ביניהם פ"ב דכתובות ושם אמר אביי ליה שטותיה או שיטתיה או שוטיתיה. ובב"ר פרשת ואברהם זקן אומר שנעקרו כל האילנות ובתוספות שם שהיה העמוד במורת בד של הדס. רב שמואל בר יהודה פ' בא סימן ומצות חליצה דוה ואביו נתגיירו כאחד ואביו נקרא יהודה הגיורא פ"ש. רב שמואל בר בוסנא קמיה דרב יוסף. רב שמואל בר אחא לרב פפא. רב שמואל סבא חמוה דרב חנינא סוף ברכות. רב שמואל בר אמי. רב שמואל בר קטינא לרב יוסף. רב שמואל בר יעקב פ' הקומץ. רבי שמואל בר סוסרטאי שהלך לרומי ומצא מציאה שהכריז המלך שמי שימצאה תוך ל' יום יקח כזה וכזה ומי שימצא בידו אחר ל' יום יהרג. והוא שמע הכרוז ולא החזירה כי אם אחר ל' יום ונתן טעם שאם היה מביאה תוך ל' היה נראה שהיה מיראת המלך אבל כעת מביאה מפני פחד ה' צבאות ומהדר גאונו. ואמר המלך ברוך ה' אלהי שמואל וקדש את השם ירושלמי דמציעא. ר' שמואל בר אחתאי. רב שמואל בר אוניא משמיה דרב סוף פ' כהן גדול. רב שמואל בר אבונאי. רב שמואל ואחיו ר' יוסף בני רבא בר רב חנא. רבי שמואל בר זוטרא שלא שנה מדבורו. רב שמואל בר רב שבא פ"ק דמגלה. רב שמואל בר נדב חתניה דרבי חנינא. ר' שמואל בריה דר' אבוה אמר אבא מרישי כלי דרפרס הוא אלו טרפות. רבי שמואל בן חלפתא ירושלמי. רבי שמואל בר חייא אמר רבי אלעזר. רבי שמואל אחיו של רבי פנחס הכהן בר חמא ועיין ענין כפלא מדרש שמואל. רב שמואל בר כהנא. רב שמואל אחוה דר' ברכיה. רב שמואל בר אבא מהגרוניא ובא הוא ובעל אמו שמו רבי אבא לדין לפני רב יהודה ורב הושעיא בפ' המוכל לפי שאמו כתבה נכסיה לבנה. ר' שמואל בר יוסי לרב פפא. ר' שמואל בן גוריא אולי הוא אחיו של ר' חמא בר גוריא תלמיד רב. ר' שמואל בר אבדימי לפני ר' מני. רבי שמואל בר יצחק אבדומא. שמואל אחוה דר' נחמיה. רב שמואל מתואך צורבא מרבנן ויריא שמים פ' בנות כותיים. מר שמואל מרי ונראה כי הוא ראש גולה והיו עבדיו פריצים. ר' שמואל בר צדוק. שמואל בר בידרי פ' הקומץ. שמואל בר ייבא אמר לר' אבא. רב שמואל מזרקוניא, רב שמואל בר מרתא אחיו של ר' חייא. ולא נודע אם מרתא איש או אשה. (הגה"ה אמר ש"ש אם היה שם אבה לא היה מזכירו התלמוד בסנהדרין קודם לרבי חייא דקאמר אייבו וחנא ושילא ומרתא וחייא והם מונה כסדר תולדותם ניחא ע"כ). שמואל בן נחום אחי אמו של רבי אחא בר חנינא אמר לרבי תנחום בר חנילאי תלמיד ריב"ל. רבי שמואל בר רב חסדא ברכות ירושלמי ואם כן הם ט' בני רב חסדא. רב שמואל בר תחליפא בר אבימי. שמואל מדפתי. ר' שמואל בר ינאי. ר' שמואל בר אדא אמר חנינא אתי

אומר

אותר פ׳ ערבי פסחים. ר׳ שמואל קפוטקאה פ׳ השותפ. רב שמן בר אבא הכהן דא״ל ר׳ חנינא שישא אחת מקרובותיו בנות שמואל הכהנות פ׳ האשה שנתארמלה והוא תלמיד ר׳ יוחנן ור׳ יוחנן היה בוכה שלא סמך אותו ואפשר שהוא אחיו של ר׳ חייא בר אבא. שמלאי שמעיה דר׳ יהודה נשיאה ודרבי ינאי. ר׳ שמן מסיברא לרבינא. ר׳ שמלאי שהיה מלוד וישיבתו בנהרדעא ולא רצה ר׳ יוחנן ללמדו ספר יוחסין פסחים. ר׳ שמלאי בר מלאה. ר׳ שמעיה מקלנבו סוף פ״ק דיומא. ר׳ שמעיה בר זירתאני פ׳ עשרה יוחסין. רב שמעיה בזמן רבינא. ר״ש ברבי הקטן ור׳ חייא היה עמו והיה חכם יותר מר״ג אחיו והיה קטן ונתנו סימן עליו וסימנך עשירים מקמצים פ׳ אלו טרפות. רשב״ל תלמיד חבר של רבי יוחנן ובפרק ב׳ דגיטין א״ל ריש לקיש למדתנו רבינו. ובפרק השולח ר״ל זבן נפשיה ללודאי והיה גיסו של ר׳ יוחנן ובנו ינוקא דר״ל למד לפני ר׳ יוחנן ואמו הסירו מלפניו בתענית פ״א ובגיטין היה אומר כרסי כרי כדאמרינן בזבחים רמי ר״ל על מעוהי בי מדרשא ומקשי ובמציעא פ׳ הפועלים לדעת תוספות שקודם שבא ר״ל לפני ר׳ יוחנן היה חכם עיין שם וברש״י. שמעון בן פזי כפי הזוהר שאביו נקרא פזי וכן בירושלמי שהיה אדם פ׳ איזהו נשך ובפ׳ ב׳ דתענית פרש״י שם אמו של ר׳ יהודה (בן) פזי בת ר׳ חייא. ר׳ שמעון בריה דר׳ יעקב דמן צור. ר׳ שמעון בר לוי. ר׳ שמעון בר ביסנא. ר׳ שמעון בר אבא הוה בקי במרגניתא ולא היה לו לחם לאכול במדרש קהלת פסוק לא לחכמים לחם. ר׳ שמעון בן אבישלום פרק חזקת הבתים. ר׳ שמעון בר זביד כד דמך דרש עליו ר׳ אילא כי יש לכסף מוצא. רבי שמעון נזירא פ׳ במה בהמה. שמעון בן יהולדק וקרי ליה ר״ל רועה בקר פרק זה בורר והיו ב׳ ואחד בימי ר׳ טרפון מס׳ שמחות. רבי שמעון בן יוסי בן לקוניא והוא חבית דינו של רבי וכהן היה פ׳ על אלו מומין. רבי שמעון בן זירוז וסמכו ר׳ יוחנן. ר׳ שמעון בן יסינא אמר ר״ל פ׳ כלל גדול. ר׳ שמעון בן יקים ואית דגרסי בן אליקים אשר היה רוצה לסמוך את ר׳ יוסי בן חנינא. ר׳ שמעון הצידוני. ר׳ שמעון בן לודיא. ר״ש בן שטח אמורא ירושלמי דמציעא. ר״ש בר זירא. ר״ש בר יונה. ר״ש בר חייא הוזאה מתני לחייא בר רב. ר״ש בן גודע תנא דברייתא. ר׳ שמעון חסידא נדרים. רב שעורים אחוה דרבא ונמצא בעת שמת רבא מ״ק. רבי ששאי א״ר יוחנן פ׳ בני העיר. שקוד כבר אמרנו כי היה שמואל שוקד על ההלכה. רב שרביה משמיה דרבא פ״ג דיבמות והם שנים. שרשום ובנו רבא לפני אביי. רב שרשיה בר אידי פ׳ הקומץ זוטא. רב ששנא בריה דר׳ שמואל בר אבדימי וכשנימול היה שבת ושכחו האיזמל ושאלו לר׳ מני ולר׳ יצחק בן אלעזר ונדחה ליום א׳. רב ששת אמר תיתי לי דקיימיה מצות תפילין ובפ׳ לולב וערבה כתב הרא״ש כי בתשובת הגאונים מצאו הלכה כרב ששת באיסורי וכרב נחמן בדיני והיה בקי גדול ורב חסדא מרתע שפוותיה מבקיאותיה דרב ששת בערובין וכל ל׳ יום הוה מהדר תלמודיה ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי פסחים. ותראה חכמתו כשהיה הולך לראות המלך דאמר לו אבני לנהרא וכו׳ ברכות. ורבו המובהק רב הונא ואיעקר מפירקיה יבמות. והוא הלך לרב ענן ואמר לו ענן ממקרקעי או ממטלטלי ומאן יתיב בי מרזחא ברישא והיה סגי נהור הוא ורב יוסף. רב ששת מסרטיא פ׳ הקורא המגלה. שני בזמן רב ששת:

אות ת

תאוני וריש לקיש אמר משמו. תדאי ירושלמי דשבת פ׳ כירה ויש תנא דברייתא אלעזר בן תדאי. בן תלל פי׳ בבן ערל תן דעתך להבין. תודוס איש רומי מטיל מלאי לכיס של ת״ח פסחים וברכות. ר׳ תומא בר פפיאס בירושלמי. רב תחליפא בר אבדימי ואמרי לה בר אבימי. רב תחליפא אבוה דרב הונא בר תחליפא. ורב תחליפא בריה דרב הונא. רב תחליפא בר רב חסדא. ר׳ תחליפא חמוי דרב חמא. רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו בפ״ק דכתובות. רב תחליפא דקסרין. רב תחליפא בר גזה. רב תחליפא בר אבינא. רב תחליפא בר שאול. תחליף אבוה דרבנא חוזאה. ר׳ תנחום דכפר אגן בר חייא. ר׳ תנחום בר יהודה. ר׳ תנחום בריה דר׳ חייא בר אבא. ר׳ תנחום בר יודן עם רבי חייא בר אבא. ר׳ תנחום בר חנילאי וזה ר׳ תנחום היה נותן חצי מאכלו לעניים כדאיתא בילמדנו פ׳ משפטים. ר׳ תנחום דמן נוי פ׳ במה מדליקין. ר׳ תנחום בר אמי לא הורה במקום ר׳ מני דמן צור. ר׳ תנחום דמן פרווד תלמיד בר קפרא. ר׳ תנחומא בר אבא הדרשן שלמד לפני רב הונא הכהן. רבי תנחום (תנחומא) שניצול מגובא דאריותא שנכנא לקיסר בסנהדרין:

שמות האמוראים הנוספים מהגאון יעב״ץ:

אבא יוסי בר אבאי זבחים דף נו: אבא שאול משמיה דרב בפ׳ בנות כותים דף לח: רבי אבהו בר זוטרתי ספ״ק דברכות דף יג: ר׳ אבטולס אבי אביו של עזריה: אביי בר אבא ורב חיננא בר אביו: אביי בר הונא זבחים דף סב. ונראה שהיה קודם אביי סתם כי אמר הלכה משם ר״ח ב״ג שהוא תלמידו של רב: רב אדא בר רב עזא, שילהי פשרה יוחסין דף פא: אזגור מלכא פרק אף על פי: אחי תנא דבי ר׳ חייא, ריש פרק היה קורא דף יד: ר׳ אסיי קדושין דף כב: אחיתאי אבי רב שמואל גיטין דף ל״ט: איה מרי גיטין דף לה: אינסא אבי ר׳ שמואל ריש מגילה: איסק שם בנו מרי ידוע: אליועיני כ״ג עשה פרה פ״ג דפרה: אלם, יומא

דף יב: אמי האל"ף בקמץ והמ"ס בחירק, כך נמצא בספר עזרא אמרון בבני עבדי שלמה: אמי בהערל דף פ' ובאלו נערות: אמרתא בת טוי כהן פד"מ: אנדרולינאי, יבמות דף קטו: אסטיון, בבא מציעא דף פו: אסי אשה אומנתו של אביי נמצאת הרבה בש"ס שאמר אביי שמועות משמה, וכן מצינו ברבינא שאמר הלכה בשם אסי בפ' כילד מברכין דף לט: אפקסיון אביו של נחומא ר"פ אמר להם הממונה: אנטרובלי אביו של ר' ראובן: ארדא, ארטא, גיטין דף יד: אריסטון במשנה סוף חלה: ר' אשי בפ' השולח דף מ' אמר ר' חנינא אמר רב אשי אמר רבי: אושפזתי, רב נחמן בר אושפזתי, עיין באות נו"ן: אשתתא, ר"י בר אשתתא:

בוזי אבי ר"ח ס"פ השותפין דף י"ו: ביהא אמר ר' יוחנן תמורה דף כט מכאן ומכאן הוה והמחבר גורס ביתא: ביסנא אבי ר' יצחק: ר' ביריים בהרואה ופג"ה: בלה שם מכוער פ' בתרא דיומא: בר אבין ספדין ופייטן בימי רבא עד אחר פטירת רב אשי. וצ"ל שהאריך ימים קרוב למאה שנים, וכבר אלה עליו קללת ר"א כדאיתא במ"ק דף כה כי ביום שמת רבא נולד ר"א והוא חי קרוב לשמונים שנה: בר המדורי ס"פ הערל: ברוך, ר"ן בר ברוך שבת דף סו: בר פדא נמצא בכ"מ בתלמוד, ולפי מה שכתבתי מתוספות פ' העור והרוטב דף קכ"ד הוא ר"א בן פדת: בר צרצור כתובות דף נה: בתירא אביו של בני בתירא: רב גוא, יבמות דף מה: גרוגרות אבוה דיהודה בבתרא ביומא:

דהבאי, זו ברבי ר' יוחנן בן דהבאי סוף פ"ב דנדרים: דולגאי, ר' יוסי בן דולגאי יומא דף לט: דולעאי אביו של אבא אלעזר ספ"ב דמקואות: דונג שם אשה בת ר"נ ר"פ י' יוחסין: דיקולי אבוה דרמי: דנכו ב"ק דף לט, ע"ל איסור: דרגא, לוי בר דרגא גיטין דף מה: הגרום בן לוי פרק אמר להם הממונה: הורמיז שם מובהק דנכרים גיטין דף יא: הלל בריה דרשב"ג פרק המוציא דף פא: הקף אביו של אליועיני כ"ג:

ר' זירא בר אדא פ"ו דכריתות דף כו אולי ט"ס הוא וצ"ל רחב"א דהוא מסדר תלמודיה כל תלתין יומין קמיה דר"י כדאיתא פכמ"י: ר' זכריה, שילהי פד"מ עדא אמרה קסבר ר"י ב"כ הבאין כאחד מלמדין:

חבו בר נגאי, יבמות דף קטו: חובה אחתיה דר"ה: חומה אחתיה דאביי: חיואי, יבמות דף קכא: ר' חויא בר אבויה פ' הנשרפין דף פב ופ' חלק, ואמר על גולגלתו של יהויקים דאשכח זקנו של ר' פרידא, ופרש"י בהנשרפין שר"ח הוא זקנו של ר' פרידא דהכי אמרינן בחלק ולא ידעתי היכן מפורש זה בחלק: חלוקה אביו של ר' צדוק אמורא יומא דף עח: חנמאל המצרי כ"ג עשה פרה פ"ג דפרה: חנן חייטא קרי לרב יוסף בשמעתא דאשת חבר ע"א דף לט: חרשא אביו של . . . . . חשו. יימר בר חשו כתובות דף פ"ד: חתפי סוכה דף מב:

טלי כבן פאד"מ:

יאסיניאה, בילה ד' ח': ר' יהודה בר זבידא ספ"ק דברכות דף יב: ר' יהודה בן נקוסא. עיין להלן ר"י בן קנוסא: רבי יוד בפרקי דחסידי כ"ב: יונה א"ר זירא גיטין דף נט, פ"ז דף יד, חולין דף מג ברכות דף יז: יוסף שידא נמצא ב"פ בתלמוד בפע"פ ובר"פ מי שהוציאוהו והוא ודאי שידא ממש וכן יונתן שידא שילהי יבמות לכן אנ"ל מ"ש רש"י אצל יונתן זה. ונראה שהם לא שידין יהודאין שנזכרו בס' הלמ"ת: ינאי אינש דלא מעלי כפרש"י פאד"מ: רבי יצחק בר נפתלי ריש אלמנה נזונים: ר' ישמעאל בן סתריאל בימי רבי בכורות דף כ"ז:

בידור שם רשע פ' בתרא דיומא. כייליל אביו של אביו זבחים דף קיח. כיפר, רבי יהודה בן כיפר גטין דף יד ובהרואה: כלואי זבחים דף קטו: לוגה אביו של רי"ש פאל"ה דף לח: לוקה ולום שמות מובהקין דגוים גיטין דף יא. ליואי פרק קמא דיבמות ובכ"מ: לקיש בכ"מ:

מולדה אביו של רבי חנן או רבי יוחנן פרק בן סורר דף ע': רבי מוסיא בריה דר' אסיא משמיה דר' מוסיא רבה ריש יומא דף ב'. רבי מחסיא בר אידי ריש יומא דף ג': רב מנא שבת דף קיד: רב מנשיא בר שגובלי עירובין דף כט: מספרתא, ר' יהודה בר מספרתא פרק נגמר דף מד. מעורת שם אשה גיטין דף ע'. מפשא שם הכם נדרים פ"ק דף י': מתון אביו של ר' דוסתאי יומא דף ל' ובכ"מ. מתון שם אשה פת"ש:

נאזי קמא דף קטו: נון אדם עשיר מעולה: נחום המדי, נחום איש גם זו: נחומא בן אפקסיון ר"פ אל"ה: רב נחמיה בריה דרב יהושע מ"ק דף יט: רב נתן בר מר עוקבא:

סבטאי סנהדרין דף סד: סורמקי יומא דף י': רב סמיא, אמר ר"ל אמר ר' סמיא יבמו תדף עד: ססרטי אבי ר"ש: סתריאל בכורות דף נז:

עגיל, ר"ח בן עגיל ס"פ שור שנגח את הפרה: עוזאה בפרק הוציאו לו: עות, רב מנשיה בר עות סנהדרין דף יט. רב עזא קדושין דף פא: עסבי, אבוה דרבה בר עסבי: ערסלא מצפורי איש עתי היה:

פופידתא עירובין דף ס'. פזי אביו של ר"ש. פזי בת ר"ח: פטיש, ר"מ בן פטיש ר"פ הכונס. פיאבי אבי ישמעאל כ"ג. פילי, גיטין ד' יד:

פרוק

פרק הכולל עם גוי. ר' פרנך בהרועה. ר'
פרק
ר' צדוק בן חלוקס, יומא דף ע"ה:
קיסי יומא דף מ"ב. קיסמא אביו של ריב"ז פ'
קנין תורה ופ"ק דע"ז וזולת. וכן שם אבי
אמורא ר' שמעון פ' כלל גדול: קטין פ' אל"ה.
קמחית שם אשה. קמצר קנוסא אבי ר"י פרק
מרובה. קסנא מלוי:
רבא בר שמואל משמיה דר' חייא בפכ"ת דף מ:
רוניא שם אריסא דרבינא: רמי בר שמואל
לר"כ פ' אלמנה דף לז: רעילאי, גידול בר רעילאי
גטין דף לד: רקתא אבי ר' שמא, קדושין דף ע':
שבו שם לסטים מציעא דף לג: רב שבתי אמר
חזקיה פרק כל הגט דף כו. שגובלי אבי ר'
מנשיא עירובין דף כט: שירא. רבא בר שירא
פ' ב"א דף סו: שישנא, ר"ד בר שישנא שילהי
הנזקין: שלקות, אבי בן שלקות פרק בא סימן:
ר' שמעון בן קיסמא, פרק כלל גדול דף ע"ה:
רב שפיר ספ"ב דמ"ק:
התבני בפ' כ"ג: תורתא שם אדם. ר"י בן תורתא
פ"ק דיומא דף ט': תמאתה שם אשה
גיטין:

הדר האמוראים לזמניהם

עתה נחזור להשלים כוונת הספר ולהזכיר זמני הרשומים בחכמים כדי לידע זמני האחרים, וכן רבנן סבוראי שהיו מהם בתלמוד ועשו קושיות ופסקים ואחר זה הגאונים. ותימה על הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר כלל מרבנן סבוראי בתחלת המדע והזכיר הגאונים, והרמב"ן ז"ל בחדושיו ואחרים הזכירום כי הרבה מהם בתלמוד והם סיימו התלמוד בבלי:

כבר אמרנו כי רבינו הקדוש הוא שעשה המשנה הוא המקובל הל"ד דכי וטהור, ואף על פי שחכמים אחרים קבלו ממנו גדולים כמו ר' חייא שעשה התוספתא לבאר עניני המשנה, ור' אושעיא שחבר ספר ברייתות, וקודם לרבי חובר מכילתא מואלה שמות לר' ישמעאל, וכן לר' עקיבא מכילתא, העיקר שקבל ממנו הוא רב שחבר תורת כהנים הוא ספרא שמתחיל מויקרא, וכן שאר ספרי דרב ונקרא ספרי שהם ב' ספרים אחרונים [במדבר ואלה הדברים], שאלה הם לבאר עיקרי המשנה וזה יסוד, ומהם יתבאר חכמתו, ומה שקבל מרבי, וכמו שרבי עשה סתם מתניתין ר' מאיר כן רב עשה סתם ספרא ר' יהודה, וסתם ספרי ר' שמעון, וכן ר' חייא עשה סתם התוספתא לר' נחמיה חבר ר' מאיר, ור' יוחנן בימי ר' עדיין היה קטן בימים אע"פ שלמד קצת לפניו, אבל רב היה מבית דינו כדאיתא בסנהדרין ובפרק הניזקין, וכן בימי רבו נתן לו רשות לילך לבבל לדון וא"כ עיקר הקבלה בידו מרבי היה, והוא היה המקבל הל"ה בפרט, וגם לוי קבל מרבי וירד לבבל בזמן רב: ושמואל קבל מרבי ומלוי, ומבית דינו של רבי היו שמעון וגמליאל בניו ורבי אפס ור' חנינא בר חמא, ור' חייא ורב ור' ינאי ובר קפרא ושמואל ור' אושעיה, ומרב ושמואל קבלו רב הונא ורב יהודה ורב מתנה ר' חייא בר אשי ורב חמא בר גוריא ורבה בר אבוה וגם רב נחמן בר יעקב חתן הנשיא וגם רמי אחי רב יהודה בר יחזקאל, ובפרט ג"כ רב כהנא הראשון ורב ענן והרבה מהם, אבל עיקר המקבלים רב הונא ורב יהודה וגם רב נחמן והם המקבלים הל"ו:

ומהם קבלו רב חסדא ורבה בר רב הונא וגם רב ששת סגי נהור, ורבה ורב יוסף וביד אלה הב' האחרונים סיני ועוקר הרים היתה עיקר הקבלה והם המקבלים הל"ז: ותלמידיהם שקבלו רבינא הראשון ורב כהנא הב', אבל מי שנתנו נפשם עליהם הרב וגם התלמיד הם אביי מרבו רבה, ואביי כמו תלמיד חבר לרב יוסף, ורבה רבו המובהק רב יוסף וביד אלה נשארה הקבלה, וגם רבא קצת למד מרבה, והם ר"ל אביי שנקרא שמו נחמני ורבא בריה דרב יוסף בר חמא הם המקבלים הל"ח. וכן אביי ורבא קבלו קצת מרב נחמן בר יעקב וכן רבא קבל מרב חסדא חותנו, ואחרי כן קבלו מהם כמו כן רב הונא בריה דרב יהושע אע"פ שהיה זקן ורב נחמן בר יצחק כמו חבירו וזה האריך ימים רבים, וכן רב פפי האחרון ורב פפא האחרון ורב כהנא הכהן האחרון ורב זביד והם המקבלים הל"ט. ותלמידיהם רב אשי ורבינא והם סוף הוראה. רב אשי קבל מרב פפי ורב פפא ורב כהנא הכהן, ובאלה אמר בי הוינא בי רב פפי ובי רב פפא ובי רב כהנא בפרט שהוא רבו והלכה כרב כהנא נגד רב אשי כי הוא רבו: והם רב אשי ורבינא המקבלים הארבעים כימים שנתנה התורה, וא"כ נסתלקה הקושיא שלא קבל מרבא רב אשי כמו שאמר הרמב"ם ז"ל כי כמו שאמר יום שמת ר' עקיבא נולד רבי, וזה יורה כל אדם כפי הדורות יום שמת רבא נולד רב אשי, וכן אומר המאמר שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנולד צדיק כמותו, אבל בעלי ושמואל אמר עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל שכבר נתנבא וזרח השמש ובא השמש בימיו של עלי. ומה שאמר בתחלת ספר המדע חביריו של ר' מאיר ר' יהודה ור' יוסי וכו' ור' חנינא בן תרדיון זה שקר בספרים כי לא עלה בדעתו של הרב זה, כי ר' מאיר חתן ר' חנינא בן תרדיון הוא מהכת הראשון שראו החרבן והוא נהרג קודם ר' עקיבא. וכן מצאתי בפי' המשנה שלו וא"כ טעות הוא שנפל בספרים. וכן מה שאמר חביריו של ר' עקיבא הם ר' טרפון וכו' חזר ממה שאמר בפתח המשנה שהיה כמו רבו שאמר לו הרשני. ובפרק הכותב נסתפק בגמרא אם הוא רבו או חבירו, ופסק הרא"ש שם כר' עקיבא משום דחבירו
של

של ר' טרפון היה, אבל מה שאומר עוד שם כי מן חביריו של ר' עקיבא ר' שמעון בן אלעזר זה שקר מבואר, כי כפי' בגמרא שהוא תלמיד ר' מאיר ור' מאיר תלמידו של ר' עקיבא. וכן הוא עצמו כפי' המשנה מנה לר' מאיר בכת השנית אחר החרבן, ולר' שמעון בן אלעזר בכת הד' עם רבינו הקדוש, וא"כ לא עלה זה על דעת הרב אלו שנפל שבוש בספרים, ולכן לא הושג מהראב"ד ז"ל באלו הב' ר"ל ר' חנינא בן תרדיון ור' שמעון בן אלעזר, אבל בר' ישמעאל שאמר בפרק שני דעדיות כי הוא תלמיד ר' עקיבא ג"כ בכאן הסכים ר"ל בתחלת המדע עם מה שאמר במשנה, כי אמר במדע ר' ישמעאל ור' מאיר קבלו מר' עקיבא ואינו כן כי אם חבירו, וכ"ש עם זה שמצאתי בפרק חמישי דזבחים שבאו לפני ר' ישמעאל לאמר הדברים שאמר ר' עקיבא, ואמר להם ר' ישמעאל צאו ואמרו לר' עקיבא טעית, וכן בסוף יומא בענין שמן, ואפילו הרב לתלמיד לא ישלח ביד אחרים זה כ"ש לרבו ודי בזה, אע"פ שמצאו גרסא להרמב"ן ז"ל בענין המן שר' עקיבא אומר טעיתי זה לא נמצא בגמרות:

וקודם שנבאר רבנן סבוראי נאמר הזמנים שהיו בהם החכמים הרשומים, כדי שתוכל לבאר יותר בחכמי התלמוד שהזכרנו מי הם ובאיזה זמן היו, אע"פ שיש בזה קושי כי מהם האריכו ימים והיו בהרבה דורות כמו ר' יוחנן ורב אדא בר אהבה ורב נחמן בר יצחק ואחרים. וזה נבאר כפי מה שכתבו הגאונים בספריהם ומספר קבלת החסיד בעל דורות עולם שהיה בזמן הרמב"ם שאין לי כח יותר, אבל אם אני רואה שאינו עולה על הדעת בפי התלמוד אשיג:

וכבר דברנו על דבר רבי שהוא רבינו הקדוש כי הוא המקבל הל"ד, ואמרנו כי בשנת ק"כ לחרבן שהיא שנת ג' אלף ותתקמ"ט ליצירה שהיא שנת ת"ק לשטרות נחתם המשנה בזקנותו של רבי, אבל בזה נשאר ספק שמצאו הגאון רב שמואל בן חפני הכהן, כי בשנת תק"ל לשטרות אז סיים המשנה ושלח כל החכמים לארצותם וזה הוסיף שלשים שנה יותר, אבל החכמים מאנשי צרפת ואשכנז כמו בעל נדה לדרך ואחרים הסכימו כי הוא ת"ק לשטרות ק"כ שנים לחרבן בית שני, ואולי בסוף ימיו של רבי היה בן שלשים יותר כמו שאמר רב שמואל בר חפני, ואז היה בימי רבינו הקדוש שנת ג' אלפים תתק"ס גאליטס הרופא ברומי אשר השיג עליו הרמב"ם ז"ל במה שדבר בספרו על משה אדון הנביאים שלא נתן טעם לתורה כמו שהוא נתן בעניני השחוסים והאברים, והשיג עליו מאד הרב ז"ל ברוך שנתן מחכמתו ליראיו, אבל בדברי הימים לנוצרים נראה כי גאליינוס הרופא היה ק' שנים אחר בטלמיום שבעים שנה לחרבן שנת ג' אלפים ותתל"ס:

ובזמן אחר רבי היה ר"ג בנו נשיא ור' אפס ראש ישיבה, ואחריו מיד היה ר' חנינא בר חמא כמו שצוה רבי שיהיה לראש ישיבה אלא שלא רצה בעבור שהיה ר' אפס גדול ב' שנים ממנו, אבל מיד היה אחריו כמו שאומר בשבת, וחבריו בני רבי ר"ג ור' שמעון וכן ר' הושעיא בר חמא בר ביסנא ור' חייא, וזה שאמר בר' חייא נסתפק בתלמוד אם מת קודם רבי וכן מחביריו בר קפרא ולוי ואבוה דשמואל ורב וזבני ר' חייא, וכל אלו נקראים בשם תנאים אע"פ שמקצתם לא נכתבו במשנה אמרו רב תנא הוא ופליג, וכ"ש ר' חייא דודו, וכן מר' יוחנן אע"פ שהוא תלמיד ר"ל מר' הושעיא ראה ר' יוחנן פניו של ר' חייא וקרא עמו. וכל זה בארץ ישראל:

הדור הראשון רב ושמואל.

אבל רב ושמואל ירדו לבבל ורבה בר בר חנה לסוף ימיו של רבינו הקדוש שהוא בשנת תק"ל לשטרות, וזה בא למנין רב שמואל בן חפני בשנת שלשת אלפים תתקע"ט ליצירה, ואז כשירד רב לבבל מצא לר' שילא, והיה רב עניו מאד ולא רצה להיות ראש ישיבה עד שנפטר ר' שילא, ואולי לקח זה בעל דורות עולם ממה שאמר ביומא כי רב עשה עצמו תורגמן לר' שילא, אבל בספר כריתות אמר שמצא לר' אבא ואולי הוא אבא אבוה דשמואל, ועוד לא רצה להיות ראש ישיבה בנהרדעא במקומו של שמואל, וכן נראה בתלמוד שקודם ירד שמואל לבבל, כי כאשר בא רב שלח שמואל לקרנא שיהיה בודק אותו, והלך רב לסורא שהיא מתא מחסיא כי בפ"ק דהוריות אומר כי רב הונא מכניף לכולי טבחא דמתא מחסיא, וידוע בתלמוד כי רב הונא בסורא, והיה שם רב לראש ישיבה עד שנפטר בארבע אלף וג' שנים, ובאו בני ישיבתו לשמואל ונפטר ד' אלפים ועשר שנים, והיה חכם גדול בכל חכמות כמו שאמרו שמואל ירחינאה ואסייה דרבי מוסיף על חכמתו בתורה, וכבר ידוע הוא כי הם אלו שלמדו מהם בני רב יחזקאל רב יהודה העיקר ורמי ורב חמא ורבה בר אבוה ורב ששת [וסגי נהור היה] ורב נחמן בר יעקב חתן הנשיא ורב ענן ורב מתנה [ור' יצחק בר אשיאן ורב שימי בר אשי] ורב חייא בר אשי ורב חמא בר גוריא ורב כהנא [הראשון], ובימיהם היה ראש ישיבה בא"י ר' יוחנן אחר שמת ר' חנינא בר חמא, והיו שני נשיאים בימיו רבן גמליאל בנו של רבי ור' יהודה נשיאה בנו, וזה ר' יוחנן קבל מר' הושעיא בפרט ומר' ינאי ומחזקיה בן ר' חייא, והיה ראש ישיבה שנים רבות כמו שמונים שנה ומת בשנת ד' אלפים ט"ל. ונראה זה כפי הסברא הזאת לדעת הראשון כי נחתם המשנה שנת ת"ק לשטרות ק"ך לחורבן, שמיד שמת רבי מלך ר' אפס ור' חנינא בר חמא עשר שנים, ומיד מלך ר' יוחנן שמונים שנה כמו יוסף הצדיק שבא ממנו, וא"כ למאתים שנה אחר החרבן בקרוב נעשה

התלמוד

התלמוד ירושלמי, ואחריו מלך ר' אמי והיה בזמנו גם כן ר' יהודה הנשיא נין רבי, ובכל אלו הדורות היו ג"כ השבעים סנהדרין :

הדור השני רב יהודה ורב הונא.

אבל בבבל בזמן ר' יוחנן אחר שמת שמואל היה לראש ישיבה בנהרדעא במקום שמואל רב יהודה בר יחזקאל, אבל נראה בס"פ תבית ופרק עשרה יוחסין שבפומבדיתא היה ראש ישיבה, רב נחמן היה עדיין בזמנם בנהרדעא ר"ל בזמן רב יהודה ורב הונא והם הדור השני מהאמוראים, אבל רב הונא תלמיד רב בסורא מקום רבו ראש ישיבה, ורש"י אמר בפומבדיתא בפרק הדר עם הנכרי, ורב יהודה היה גדול בחכמה מרב הונא אע"פ שאמר רבה תלת מילי שאלתי חכמתיה דרב הונא ויהבו לי ועותריה לרב חסדא ויהבו לי וענותנותיה דרבה ולא יהבו לי, א"כ רב הונא היה חכם יותר, ועוד כי אמרינן בברכות דכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין הוה אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא מסתמא שלא היה חכם גדול כל כך אבל היה חסיד גדול, ואע"פ שהיה קורא לו שמואל שיננא אפשר שהיה מחודד בערך שאר התלמידים, או יהיה פירושו כאשר פירשו קדמם שר"ל שיננא שהיו שניו גדולות, ולפיכך נברה ישיבת סורא מפני שהיה רב הונא חכם ועשיר וקרוב לנשיא. וכשנפטר רב יהודה חזרו שני הישיבות לרב הונא, והיה ארבעים שנה ראש ישיבה אחר שמואל ומת שנת ד' אלף וכ' ליצירה אחר שמת ר' יוחנן י"א שנה. ואלו תלמידיהם, רב חסדא ורבה בר נחמני ורב יוסף ורב נחמן בר יצחק ור' זירא ורבה בר רב הונא ורב המנונא, אע"פ שרב המנונא למד עם רב. אבל אני אמרתי למעלה שהם שנים רב המנונא. וקוסטנטין אשר הבריח רומי ואיטליא על דת הנוצרית היה שנת ד' אלפים ועשרים כמו שכתב ר' שמעון דוראן בסוף החלק השני ממגן אבות :

הדור השלישי רב חסדא ורבה ורב יוסף.

הדור השלישי רב חסדא תלמיד חבר לרב הונא, וד' שנים קודם פטירת רב הונא בנה בית המדרש לעצמו בכפרי, ואחר שנפטר רב הונא היה רב חסדא לראש בסורא, וכן נראה לי בס"פ כל הנשבעין והיה ראש ישיבה עשר שנים ומת בשנת ד' אלפים ול' וזקן מאד. ולי נראה כפי התלמוד כי רב נחמן אב"ד [מלך] מימי רב הונא עד ג' שנים קודם שמת רבה בר נחמני, ואחריו ר"ל אחר רב חסדא מלך חבירו רבה בר נחמני כ"ב שנה [והוא חבר בראשית רבה ושאר הרבות], ומת בן ארבעים שנה בשנת פ"ב לאלף החמישי, ואחריו רב יוסף ישב על כסאו שנתים וחצי כדאיתא בהוריות אבל בסוף ברכות אומר שנתים, ונפטר בשנת פ"ה ליצירה. ורבה בר נחמני כבר ידעת כי ברח לאגם ושם מת וכיבדו אביי ורבנן, ותלמידיהם אביי ורבא בר יוסף בר חמא [בר יחזקאל ורבינא הראשון ורב כהנא השני ואחרים רבים], ושנים עשר אלף תלמידים היו לו לרבה בר נחמני, וצ"ל כי זה למדו ממה שאמר בפרק השוכר את הפועלים דף פו שהלשינו עליו שהיה מבטל שנים עשר אלף וכו'. וכן פירש רב צמח גאון ז"ל בערך הפ"א מפגר שנים עשר אלף חכמים. אמר אברהם זכות בכאן אני רוצה לשלוח יד ולהקשות על כל זה שכתב בעל דורות עולם הוא ספר קבלת החסיד ר"ל על מה שאמר כי ר' יוחנן מת בשנת דף ל"ט ליצירה י"א שנים קודם שמת רב הונא בשנת כ', ורב חסדא שנת ס' ורבה שנת פ"ב כי כ"ב שנים וחצי מלך, ורב יוסף שנת פ"ה כי ב' שנים וחצי מלך, על כרחך יעלה בידינו מכל זה כיון שרבה בר נחמני חגה ארבעים שנה כדאיתא בסוף מ"ק שא"כ נולד ב' שנים אחר שמת ר' יוחנן וזה אינו אמת, כי בסוף כתובות אומר כי שלחו לו אחיו לרבה בר נחמני שיעלה לארץ ישראל, ואמרו לו אע"פ שחכם אתה אינו דומה הלמד מרבו כלומד מעצמו, א"כ אין לך רב יש לך רב ומנו ר' יוחנן, וגם רמזו לו שיסמכהו ר' יוחנן במה ששלחו לו הלכה כר' יהודה בפרדות כאשר פירש ר"ח שם, ולפחות יהיה קרוב לעשרים שנה, ואז אביי ורבא לומדים לפני רבה, ועוד בפרק אלו טריפות דף מג כי ר' אבא בבבל בזמן רבא בר פלוגתיה דאביי, וקרא לו בריה דרב יוסף בר חמא ושישלם השור, ועלה אח"כ ר' אבא לארץ ישראל אחר שעלה ר' זירא ואמר הלכות לפני ר' יוחנן ור' אלעזר וא"כ ר' יוחנן בזמנם, אבל מה שאמר כי כ"ב שנים מלך רבה זה אמת כדאיתא בסוף ברכות ובסוף הוריות, ועוד קשה לי אם רב הונא מת בשנת כ' ורבה בשנת פ"ב א"כ היה רבה בן ח' שנים כשמת רב הונא וזה א"א כי בפרק שנים אוחזין א"ל רב חסדא לרבה לאורתא בעי מינך רב הונא הדין הוא, וזה לא יעלה על הדעת שרבא היה בזמן רב הונא, אבל רבה בר נחמני הכל מודים שקבל מרב הונא, וכן בפרק עצמו חוזר לומר א"ל רב חסדא לרבה כי רב הונא יהיה שואל ממנו ועוד בסוף בתרא א"ל רב חסדא לרבה לאורתא בעי מינך רב הונא וכו', ובסוף בכל מערבין בעא רבה מרב הונא, וכן בפרק כל הגט א"ל רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה מינך רב הונא, וכן בפרק בכל מערבין בסופו אמר רבה כי הוינן בי רב הונא איבעיא לן וכו', וכן הראב"ד בהשגותיו בתחלת המדע על החכמים שקבלו מרב הונא וכו' אמר שם ורבה (כ"י ורב) ורב יוסף ג"כ וכו', וכן הוא עצמו בעל דורות עולם אמר כן, וכן הוא כמו שכתבתי ברבה וכן ברב יוסף, סוף פרק מפנין בשבת אמר רב יוסף כי הוינן בי רב הונא : והנראה לי לייסר זה הדבר כפי התלמוד כי נתנה ברב הונא מיתתו בפרק כיצד הרגל

כא כאשר שנה ר' אבא בר זבדא למרי בר מר חבר רבה שישאל מרב הונא או נא נפשיה דרב הונא, ובסוף מ"ק שהעלוהו לא"י והיה שם ר' אבא תלמידו והיו אז ר' אמי ור' אסי תלמידי ר' יוחנן ור' חילא ור' חנינא ור' אבא דרש עליו, וגם רב ספרא תלמידו היה שם במותו ורב חסדא, ובכל זה לא נזכר ר' יוחנן ונראה שכבר מת, והסברא נותנת שאז מת ר' יוחנן ג"כ בשנה ההיא שמת ר' הונא, והיה רבה בר נחמני אז ראוי לסמיכה לפני ר' יוחנן ולקבל מרב הונא רבו ויהיה אז בן י"ח שנים ומלך מיד כשמת רב הונא כ"ב שנה לתשלום ארבעים שנה שחיה, וכן אז מלך רב חסדא כשמת רב הונא רבו בסורא שהיא מתא מחסיא במקום רבו, ורבה בפומבדיתא במקום רב יהודה רבו, וכן נראה מהתוס' בפרק המפקיד כי רבה היה דן בזמן רב חסדא, ולא כאשר אמר בעל דורות עולם כי רב חסדא מלך עשר שנים אחר מות רב הונא, ואחר שמת רב הונא מלך רבה כ"ב שנים זה אינו אפשר כפי התלמוד וכפי ספיון הטוב וקבלתו איננה נכונה בזה, אלא שבשנת חמשים או ששים מתו ר' יוחנן ורב הונא בשנה אחת, ותלמידי רב הונא שהם רב חסדא ורבה בר נחמני מלכו ביחד כל אחד במקומו. רבה בפומבדיתא במקום רב יהודה רבו ורב חסדא בסורא בפרק כל הבשר, וכן בתלמוד רבה ורב חסדא תרווייהו נדיקים:

ועוד אני אומר שקשה לי יותר שאמר כי רבה קבל מרב יהודה ושרב יהודה מת קודם רב הונא זמן מה כי הישיבות של רב יהודה חזרו לרב הונא, וא"כ היה רבה יותר גדול כשקבל מרב הונא, וכן נראה מהגמרא בשבת פרק שמונה שרצים במי מלח א"ל רבה לרב יהודה, וכן בפ"ק דזבחים שהיה רבה עם רב יהודה וכן אמרו התוס' בפ"ק דשבת בענין הי"ח דברים שגזרו, וכן כפי כתב הראב"ד בתחלת המדע כי רבה ורב יוסף קבלו מרב יהודה ומרב הונא. ולכן אני אומר כי רב יהודה ור' יוחנן שניהם בפרק אחד נפטרו לחיי העולם הבא ומיד מלך רב חסדא ורבה ביחד, או שרב יהודה מת אחר רב הונא ור' יוחנן כמו שנראה בפרק כל הבשר, כיון לאבין בר נחמן קורא אחי, וברב יהודה הארכתי בזה לברר דברי:

ועוד סיוע לדברי כי בס"פ הנזקין נראה כי אחר רב יהודה מלך רבה, ואחריו רב יוסף ואחריו אביי ואחריו רבה, וא"כ אם רב יהודה מת קודם רב הונא יהיה רבה מולך קודם רב חסדא, וזה הפך ממה שאמר ודי בזה וכן פרש"י כדברי:

הדור הרביעי אביי ורבא.

הדור הרביעי אביי אחר רב יוסף י"ד שנה היה ראש ישיבה כמו שזכרתי ונפטר שנת ד' אלף צ"ט ואחריו היה לראש במחוזא רבא בר יוסף י"ד שנים אחרות ונפטר שנת ד' אלף ק"ג, ובו היום נהרגו בניו של רב פפא ובתלמוד כי ביום ... הוא נולד רב אשי:

הדור החמישי רב נחמן בר יצחק ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע:

והיה לראש ישיבה בפומבדיתא רב נחמן בר יצחק, ומחביריו של רב חסדא היה אלא שהאריך ימים, והיה לראש ישיבה ארבע שנה ונפטר בשנת קי"ז, ובתחלת היותו ראש ישיבה נחלקו הישיבות פעם ב', והיה לראש ישיבה בנרש (כ"י בנרגש) עיר קרובה לסורא רב פפא תשע עשרה שנים ונפטר שנת ד' קל"ב ליצירה, וכן אחר שנפטר רב נחמן בר יצחק היה לראש ישיבה בנהרדעא רב חמא מנהרדעא ע' שנים ונפטר גם הוא שנת קל"ב, ולא הוזכר רב הונא בריה דרב יהושע בראשי ישיבות אע"פ שהיה ראוי לזה, וכן נראה בחלומות דהרואה דאמר שם רב אשי ראש ישיבה ורב הונא בריה דרב יהושע ראש לבני גילו:

הדור הששי רב אשי וראשי הישיבות שהיו בימיו:

ומרבי ועד רב אשי לא נמצא תורה וגדולה במקום אחד אלא בו, ובימי רב פפא בשנת ארבעת אלפים קכ"ז התחיל רב אשי להיות ראש ישיבה בסורא, ובשנה החמישית לגדולתו מתו רב פפא ורב חמא, והיה רב זביד לראש ישיבה בפומבדיתא שמונה שנים ונפטר [בשנת ד' אלפים ק"מ]. ואחריו רב דימי מנהרדעא ג' שנים ונפטר בשנת ד' קמ"ג, ואחריו רפרם בר פפא והיה זקן ונפטר באותה שנה עצמה שהיא שנת קמ"ג, ואחריו רב כהנא השני כ"ח שנים ונפטר שנת קע"א. ובספר כריתות במקום רב כהנא כ"ח שנים אומר רב הונא בריה דרב יהושע ולא נהירא, שבפירוש אומר בתלמוד בחלומות דהרואה שלא היה ראש ישיבה אלא ראש לבני גילו כמו שאמרנו. גם בזה רב כהנא נסתפק לו אם הוא רבו של רב אשי והיה זקן מאד, ואחריו מר זוטרא חמש שנים ונפטר שנת קע"ו, ואחריו רב אחא בריה דרבא שתי שנים ונפטר שנת קע"ח, ואחריו רב יימר שבע שנים ונפטר שנת קפ"ה. וכל אלו בפומבדיתא אבל בזמן כל אלה רב אשי בסורא ששים שנה ראש ישיבה ונפטר שנת קפ"ז והיא שנת תשלח ליצירה עד יס לשטרות, והוא החל לכתוב התלמוד ולא סיים אותו שלא הספיק לגמרו זה דעתו, אבל בספר המצות בהקדמה כתב כי בזה השנה עדיין היה רב אשי קיים וסיים התלמוד בבלי וזה לשונו: מפני הפזור הגדול לא היו חכמי הדורות בהסכמה אחת עד שעמד רב אשי שנת של"ח לחרבן הבית והוא תשל"ח לשטרות ושנת ארבעת אלפים וקפ"ז ליצירה כמו שכתב בכתב רב שרירא גאון

אביו על רבינו האי גאון, והאיש ההוא רב אשי היה ראש ישיבת בבל, ומימות רבינו ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ונתן לו הקב"ה חן בעיני מלך פרס ושלח וקבץ את כל חכמי ישראל שבכל הארצות ופירש המשנה על מתכונתה והוא תלמוד בבלי, וסדרה בהסכמת כל חכמי בני דורו, ואח"כ עברו צרות רבות ונתפזרו כל חכמי ישראל פזור גדול ונתמעטו הלבבות והתחילו לכתוב התלמוד בספר ע"כ. ונראה מהרמב"ם ז"ל כן בכל ספריו כי רב אשי עשה התלמוד וסיימו, וכן נראה בגמרא שעשה שני מהדורות לתלמוד, אבל הוסיפו עוד תלמידיו ובניו,

הדור השביעי מרימר ומר בר רב אשי וחבריהם:

ואחר רב אשי היה מרימר ויש נוסחא הוני ראש ישיבה במקומו בסורא חמש שנים ונפטר שנת קל"ב זה אמר בעל דורות עולם, אבל הנראה לי כפי התלמוד בסוף מ"ק כי רב הונא בר נתן ראש ישיבה אחר רב אשי, וכן הערוך דחקיה רגליה דבר נתן פי' למיגזי הוא נשיא, וזה היה אדם גדול בזמן רב אשי אבל מיכף כייף ליה כדאיתא בסנהדרין ובגיטין, ואחריו רב אידי בר אבין, ונראה לי כי אינו זה רב אידי בר אבין נגרא שהיה בימי רב חסדא כי יהיה עתה יותר מד' מאות שנה וא"כ יש שנים, ונפטר שנת רי"ב ליצירה ואחריו חכם אחד שנקרא רב נחמן בר הונא ג' שנים ונפטר שנת רט"ו, ואחר כל אלה ישב מר בר רב אשי על כסא אביו שלש עשרה שנה, וימים טובים היו כל ימיו לישראל לפיכך קראוהו רב טביומי וכן נראה בתלמוד בבתרא והיו רוצים למנות לראש ישיבה לרב אחא מדיפתי וכל זה סיוע לבעל דורות עולם שלא כתב רב אשי מת שיק"ה אחר מותו ארבעים שנה, ואח"כ אחר רב אשי כמו שבעים שנה סיימו התלמוד, ובימי זה מר בר רב אשי גזר מלך פרס לחלל שבתות, ומר בר רב אשי בסורא בקש מהאל יתברך ויתעלה רחמים ושמע תפלתו ובא תנין בחצי היום ובלע למלך פרס במטתו ובמשכבו ובטלה הגזירה ברוך השם. ונפטר מר בר רב אשי שנת רכ"ח ליצירה שהוא ארבע מאות שנים לחרבן הבית שנת תשע"ט לשטרות, ואחריו רבא תוספאה שש שנים [ונפטר בשנת ד"א רל"ג], וחמשה חכמים היו לרב אשי הפנים חברים לו מרימר ורב אידי בר אבין והשאר תלמידים:

ובשנת פטירת רבא תוספאה גזרה מלכות פרס שמדות על ישראל כשקרבה לבא הנפילה שלהם פעם שניה, כי שני פעמים מלכו פרסיים וכן רומיים, כי בימי חזקיהו עשו כרך גדול של [רומי, ובנוהו] רומילוס ורומולוס והיו מושלים עד זמן נבוכדנצר ואז נפלו עד זמן החשמונים מאה ושמונים שנה קודם חרבן הבית שני כדאיתא בפ"ק דע"ז, שבראשונה היו תחת יון והמלך היותר גובר בעולם ברומי הוא היה יוליוס קיסר, ואחריו מלך אגוסטו קיסר בכל העולם כ"ב שנים וריגא נהר טוברו שרומי יושבת על שפתו ב' מילין בלוחות נחושת עב מאד. אבל בספר בן גוריון שהיה זה בזמן דוד המלך ע"ה: וזה אגושתו קיסר שם מס על הארץ מס נחושת שקורין אידא בלטי"ן לנחושת והוא מספר הנחושת [שמונים עד היום בשטרותיהם] וכן פרסיים אחר שנכרתה מלכותם בזמן אלכסנדרוס נקהלו אחרי מות אנטונינוס בימי ר' יוחנן כמו שאומר בגמרא אמרו לו לר' יוחנן אתו חברי לבבל שהם ממשפחת הפרסיים וחרה לו מאד, אחרי כן אמרו לו שהם מקבלי שוחד או שקט ושמח, ועמדו הפרסיים על נפשם להסיר עול רומיים מעליהם, ומפני זה כשמת אנטונינוס אמר נתפרדה החבילה, ואיני מבין מה זה לזה, כי זהו כמו שפרש"י שהיתה אהבתם נפשו קשורה בנפשו, אבל הפרסיים לא גברו הרבה עד מות רבי בימי ר' יוחנן, אבל המלך הראשון יזדגרד בן רבך [בסה"ק אורשיד בן באבך] כתב אל כל הקהלות של פרסיים שהיו יודעים כי חרב ארסטו החכם אוכלת בהם היום ת"ק שנה מפני שהיה אלכסנדר תלמידו, ואז נתחזקו ועשו מלחמה עם הרומיים ולא נצחו אלו לאלו אלא נתחלקה הארץ עילם ושנער וחמת וקלת ארץ יון וכל ארץ ישראל עד ארץ ערב כלה ביד הפרסיים, אבל רומי ואשכנז וצרפת ומקלת ארץ יון ומצרים [ופלשתים] וספרד ביד רומיים, והיו ישראל ביד פרסים פעם שניה, ובתחלה היו אוהבים לישראל בימי יזדגרד והוא אחשורוש שבזמן התלמוד וכן בימי שבור מלכא:

ובימיו יצא לעולם איש אחד ששמו מנאי ועל שמו נקראו המינים, וזה מנאי היה אומר שיש ב' רשויות אחד פועל טובות ואחד פועל רעות כמו פרעה, ובדה תורה מלבו והלכו ב"ד מלכא בחכמתו:

ועוד היה אל הפרסיים מלך שמו הורמיז ומת, והניח אשתו הרה ולא רצו הפרסיים להמליך מלך תחת הורמיז אלא נתנו כתר מלכות על בטנה וילדה זכר והמליכוהו ביום לידתו ויקראו שמו בדאס על שם כוכב מאדים שהיה כוכבו. ועוד מלכים אחרים גדולים כולם היו אוהבים את ישראל עד שגברה מלכות ישמעאל:

וקודם לכן הפך ה' לבם לשנוא את עמו ותפסו מלך פרס ג' מגדולי ישראל אמימר בר מר ינוקא בר מר זוטרא חבירו של רב אשי ורב משרשיא ראש גלות והונא מר שמו, והרגם מלך פרס ותפס נערי ישראל והוציאם מן הכלל על כרחם [בטבת] בשנת ד' אלפים ותל"ד [נ"ל רל"ד] בשמת רבא תוספאה ובאותה שנה היה רבינא ראש ישיבה שנה אחת:

ובימי ראשי ישיבות אלו שהיו בסורא היו ג"כ

ראשי

דאשי ישיבות בפומבדיתא, רב גביהה מבי כתיל בשנת פטירת רב אשי והיה לראש שש (בשה"ק שתי) שנים ונפטר בשנת קנ"ג, ואחריו רפרם עשר שנים, ונראה שאין זה רפרם בר פפא כי כבר אמרנו למעלה שמת בשנת קמ"ג זקן מאד, וזה נפטר בשנת ר"ג, ואחריו רב ריחומי י"ג שנים נ"א רב ריחומי ונפטר שנת רי"ו ליצירה, ואחריו ר' סימאי בריה דרבינא עשרים שנים נ"א בריה דרבא ונפטר בשנת רל"ו, הרי שבעה דורות של אמוראין בבית שני, תשעה דורות של הוראה, וחמשה של תנאים, נמצא מימי זרובבל עד סוף ימי רבינו ורב סימאי בריה דרבא כ"א דורות, והשנים מתחלת בית שני עד שנת תתכ"א:

ודע כי כל היכא דאיכא אמר ר' פלוני כמו אמר רב יהודה אמר שמואל רבו היה ושמעה ממנו, וכן אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הוא רבו כן פירשו התוספות בפרק השוחט, וכל היכא דאיכא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי לא שמעה ממנו אבל שמעה מאחר שקבל ממנו. וכן כתב רש"י בחולין ומוכח לה מדאמרינן התם אמר רב אשי משמיה דרבא וכו'. ומוכח לה בעל כרחך רב אשי לא שמעה מרבא, דרב אשי לא ראה רבא מעולם וכבר כתבתי למעלה מה שסובר הרמב"ם כי רב אשי קבל מרבא ושאינו נראה דעתו, אע"פ שהוא גורם עד שלא מת רבא נולד רב אשי: אבל הרמב"ם ז"ל כתב במפתח המשנה כל מקום שאומר משום הוא רבו, וכן נראה כי בברכות פרק היה קורא ר' יהודה אומר משום ר' אלעזר בן עזריה והיה רבו כמו שאומר בגמרא, ואולי יהיה זה בתנאים ולא באמוראים, אבל באמוראים מצינו והוא רבו, בפרק המפקיד במציעא רבא משמיה דרבה וכן אביי משמיה דרבה, אבל על הרוב כשאומר משום פלוני הוא רבו, ולפעמים כשאומר ג' או ארבעה או חמשה חכמים. כגון אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן אמר ר' מאיר ודולג שני דורות לקצר. וכן אמרו בגמרא אמר ר' אלעזר אמר ר' יהושע בן חנניה ושם דולג ר' יהושע בן ממל שקבל מר' יהושע, ואמרו בתלמוד שהוא כן, שכן נמצא במשנה ר' פלוני שקבל מן הנביאים הל"מ ואלו הזקנים ויהושע לא קאמר ודולג אותם, ובאלה הכללים. ובכל מה שאמרתי תוכל לדעת חפצך בע"ה:

אמר ש"ס יען בעל הספר בענין ובזמן רבנן סבוראי והגאונים לא כתבם כתקנה לכן ראיתי להקדים זאת התשובה לרב שרירא ז"ל כי הוא היה קרוב להם ואח"כ אחזור לדברי בעל הספר:

תשובת שאלה לגאון רב שרירא ראש ישיבת גאון יעקב ורב האי ראש ישיבת גאון יעקב:

ושאלתם כיצד נכתבה המשנה אם אנשי כנסת הגדולה התחילו לכתבה וכתבו מקצתה חכמי כל דור ודור עד שבא רבי וחתמה הרי רובה סתמא היא וסתם מתניתין רבי מאיר ורוב חכמי התלמוד ששמותם מפורשים בה רבי מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון וכלם תלמידי ר' עקיבא הם והכללות שלמדונו רז"ל בתלמוד הלכה כר' עקיבא מחבירו וכר' יוסי מחבירו כלן היו בסוף בית שני ומאי טעמא שבקו רבנן קמאי רובה לבתראי וכ"ש אם לא נכתב כלום מן המשנה עד סוף ימיו של ר'. ועוד אם סידור הסדרים מסודר כהוגן סדר המסכתיות מה טעם הקדימו כפורים לשקלים וסוכה ליום טוב ושתיקן לראש השנה וכן מסכתא ומסכתא שלא נסדרה עם חברתה בענין ותו התוספתא ששמענו שרבי חייא כתבה לאחר חתימת המשנה נכתבה או בזמן אחד עמה ומה ראה רבי חייא לכתבה אם עשה בה תוספת דברים שהם מפרשין את עניני המשנה אמאי הניחן רבי ולא כתבן והלא הם חכמי המשנה אמורים וכן הברייתו' כיצד נכתבו וכן התלמוד כיצד נכתב וכן רבנן סבוראי כיצד נסדרו אחרי רבינא ומי מלך אחריהם וכמה שנים מלכו מאותו הזמן ועד עכשיו: הכין חזינא דודאי שיתא סדרי משנה רבינו הקדוש תרצינן כי היכי דגרסי להו הלכתא דבתר הלכתא ואין להוסיף ואין לגרוע והכי אמרינן בגמרא דיבמות בפ' הבא על יבמתו מתניתין אימת אתקין ביומי ר' ודקא אמריתו מ"ט שבקו קמאי רובה לבתראי לא שבקו קמאי רובא לבתראי אלא כולהון מילי דקמאי גרסי וטעמיהון מתני דהא הלל הזקן כשמינוהו בני בתירא נשיא עליהם אמר להם מי גרם לכם שאהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם שלא שמשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון כדאיתא בפסחים. והכי הויא מילתא דראשונים לא איתידעו שמהתהון אלא שמותם של נשיאים ושל אבות ב"ד בלבד משום דלא הוה מחלוקת בינייהו אלא כל טעמי דאורייתא הוו ידעין להון ידיעה ברורה ותלמוד. אי נמי הוו ידעי להון ידיעה ברורה והויות ודקדוקים כמשכחן על דבר ודבר דהא תנו רבנן בפרק יש נוחלין שמונים תלמידים היו להלל הזקן שלשים מהם ראוין שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו ושלשים מהם ראויין שתעמוד להם השמש כיהושע ועשרים בינונים גדול שבכלם יונתן בן עוזיאל קטן שבכלם רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד ולא הלכות ולא דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלין וחמורין גזרות שוות תקופות וגימטריאות וממשלות כובסין ומשלות שועלים שיחת דקלים שיחת שדים שיחת מלאכי השרת דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא להודיעך דאפילו הויות דאביי ורבא לא מדעתייהו הוו אלא כלהון נאמרן לראשונים וכמה דהוה ב"ה קיים כל תנא

ותנ

וחד מרבוותא הוה מגמר להו לתלמידיה וטעמי אורייתא ודמשנה ודתלמוד במילי דמחוור להון בשעתיה ומורו לתלמידייהו כי היכי דחזו והות נפישת חכמה ולא הוו צריכין לטרחי אחריני הויא פלוגתא דסמיכה בלחוד היא דהות ביניהון וכד אתו שמאי והלל נמי בתלת מילי בלחוד הוא דאפליגו דאמרינן אמר רב הונא בג' מקומות נחלקו שמאי והלל וכיון דחרב ב"ה ואזלו לביתר וחרב נמי ביתר ואתבדרו רבנן לכל צד ומשום הנך מהומות ושמדים ושבושים שהיו באותו זמן לא שמשו התלמידי' כל צרכן ונפישו מחלוקת מן כד נח נפשיה דרבן יוחנן בן זכאי והוה רבן גמליאל והוה נמי עדיין רבי דוסא בן הרכינס ואחריני נמי מהנך ראשונים הות פלוגתא בין בית שמאי ובית הלל. ואע"ג דאדחו ב"ש ונקבעה לכל הלכה כב"ה היתה פלוגתא בדורו של רבן גמליאל בדברים אחרים בין רבי אליעזר דהוה שמותי ור' יהושע דאינון תלמידי רבן יוחנן בן זכאי והוו נמי בההוא דרא רבי יוסי הגלילי ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יוחנן בן נורי ור' יוחנן בן ברוקא ור' חנינא בן תרדיון ור' אלעזר בן תרדיון ורבי אלעזר חסמא ואבא חלפתא ור' יוסי בן קסמא ולפניהם שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ורבנן אחריני נפישי דהוו בההוא דרא ושניים להם שהיו תלמידים וחברים היו בימיהם כגון ר' עקיבא ורבי אליעזר המודעי ור' יהודה בן בבא ורבי ישמעאל. ועוד אותה שעה היה רבי יהודה בנציבין ואע"פ שהיה רבי יהודה בנציבין בזמן הבית עדיין אחר חורבן הבית היה שם. וזמן חשוב היה שהוא אחר שקיעתן מחורבן הבית ובאותו זמן ישבו לאחוז הלכותיהם שהיו כאלו אבדו' בשגוש והשמד ומחלוקת בית שמאי ובית הלל והוו נפישי רבנן בההוא עדנא מנהון איכא רבוותא דאית להו ספסל בי מדרשא ויתבי בהו ומנהון איכא רבנן אחריני דיתבי קדמיהון דביומא דאתוקם רבי אלעזר בן עזריה אמרינן ההוא יומא איתוספו כמה ספסלי בי מדרשא ואמר רבי יוחנן פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן חד אמר ד' מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה כדאיתא בברכו' וכד איתוסף הכי כמה הוי העקר. ומסר רבי עקיבא את עצמו להריגה אחר שנפטר רבי יוסי בן קסמא. ונהרג רבי חנינא בן תרדיון ונתמעטה החכמה אחריהם. והעמיד רבי עקיבא תלמידים הרבה והוה שמדא על התלמידים של רבי עקיבא והות סמכא דישראל על התלמידים שניים של רבי עקיבא דאמרו רבנן שנים עשר אלף תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת ועד אנטיפרס וכלם מתו מפסח ועד עצרת והיה העולם שמם והולך עד שבאו אצל רבותינו שבדרום ושנאו להם ר' מאיר ור' יוסי ור' יהודה ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע והם העמידוה באותה שעה כדאיתא ביבמות. ור' מאיר הוה גמיר וחריף ומחודד טפי מכלהון וסמכו ר' עקיבא אע"ג דיניק הוה וסמכינהו לבתרא בתר ר' עקיבא ר' יהודה בן בבא והדר סמכיה לר' מאיר דאמרי' אמר רב יהודה אמר רב ברם זכור אותו האיש לטוב ר' יהודה בן בבא שמו שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות בישראל שפעם אחת גזרה מלכות על ישראל שכל הסומך יהרג וכל הנסמך יהרג ועיר שסומכין בה תחרב ותחום שסומכין בו יעקר. מה עשה ר' יהודה בן בבא הלך וישב לו בין שני הרים גדולים ובין שתי עיירות גדולות בין אושא לשפרעם וסמך שם חמשה זקנים ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע ורב אויא מוסיף אף ר' נחמיה. ומקשינן כדאיתא בסנהדרין והאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כל האומר ר' מאיר לא סמכו ר' עקיבא אינו אלא טועה ואמרינן סמכיה ר' עקיבא ולא קבלוה דיניק הוה והדר סמכיה ר' יהודה בן בבא וקבלוה. ובהדין דהוה רשב"ג נשיא עלה ר' נתן הבבלי והיה אב בית דין כדמפרש בגמרא דהוריות אמר ליה רשב"ג לר' נתן נהי דאהני לך קמרא דאבוך לשויך אב בית דין למהוי נשיא מי אהני לך ור' מאיר היה חכם הדור כדמפרש התם כד הוו עיילי ר' נתן ור' מאיר לבי מדרשא הוה קיימא כולא מתיבתא מקמייהו. והוו נמי חכמים גדולים בההוא דרא דרבילי אורייתא תדירא כגון ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ור' יהושע בן קרחה ור' אלעזר בן יהודה ור' שמעון בן יהודה ור' אלעזר בר' שמעון ור' יעקב איש כפר חטייא רבי פרידה ר' פדת קדמאה ור' זכריה בן הקצב ור' מתיא בן חרש ואלעזר בן ירמיה וחנן בן פנחס ואבא חנן ופלימו וסומכוס ור' שמעון בן אלעזר ור' חנינא בן גמליאל ור' יהודה בן גמליאל ור' אלעזר בן תדאי ור' פנחס בן יאיר ר' עקיבא בן דוסא ואיסי בן יהודה ור' חנינא בן חכינאי ור' ישבב הסופר ור' אלעזר הקפר ור' ראובן האצטרובלי וחכמים שעמהם. וכל ימיו של רשב"ג גדל רבינו הקדוש בנו לתלמוד תורה דקאמרינן במציעא כד הוו יתבי רשב"ג ור' יהושע בן קרחה אספסלי הוו יתבי קמייהו רבי ור' אלעזר בר שמעון הוו מקשי ומפרקי אמרו מימיהם אנו שותין והם יושבין על גבי קרקע בנו להו ספסלי ואסקינהו ושמש רבי אותם החכמים דאמר ר' כשהיינו למדין תורה אצל ר' שמעון בתקוע וכו' והלכתא דמתניתין מכהן גמר דאמר ביבמות א"ר כשהלכתי ללמוד תורה אצל ר' אלעזר בן שמוע חברו עלי תלמידיו כתרנגולין של בית בקי' ולא הניחוני ללמוד אלא דבר א' במשנתו אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר. וכד מלך בתר אבוה היה בהדי בנוהי של אותן החכמים כגון ר' ישמעאל בר יוסי ור' יוסי בר יהודה ר' יעקב איש כפר חטייא ותלמידים אחרים כגון ר' חייא שעלה מבבל ור' חנינא בר חמא ור' אפס ורבן גמליאל ור' שמעון בנו של רבינו הקדוש ור' ינאי והם הרבינו תורה הרבה ובכל השנים האלו נתפרשו כל ההלכו' שהיו תלויות בכל המדרשות מפחדי ההפסד גדול שהיה בחרבן הבית והספקות

שהיו

שהיו להם באותן המהומות וכל החלוקות שנולדו בג' דורות הללו נפסקה הלכה בהם ונודעו ביניהם דברי היחידים ודברי המרובים בתר דטרחי רבנן בהו טרחי נפישי ודקו בהו דיוקא דבתר דיוקא ודקדקו הרבה כל השמועות והמשניות לתקנן ולא הוסיפו על מימרא דקמאי מאנשי כנסת הגדולה אלא טרחו טרחי נפישי ודקו דקדוקי רברבי עד דאסיקו מאי דהוו אמרין הנך ראשונים ומאי דהוו עבדין עד דאפשיטו להון כל ספקי דאית להו ולא הוו חד מן הראשונים דכתב מדעם עד סוף יומי דרבינו הקדוש וכן נמי לא הוו גרסי כולא בפה אחד ולשון א' אלא טעמייהו הוו ידעין להון וכלהון דעת אחת הות בהון ולא הות בגירסייהו פלוגתא וידעי מאי דאיתיה דברי הכל ומאי דאית ביה פלוגתא ומאי דאיתיה ליחיד ומאי דאיתיה לרבים ולא היו לכן דברים מתוקנים ומשנה ידועה שהכל שונין אותה בפה אחד ולשון אחד אלא אותן הטעמים והשמועות שהיו יודעין אע"פ שהחכמים כלן היו שוין בהם כל אחד ואחד מתני לתלמידיו באיזה חבור שירצה ובאיזה דרך שירצה יש שאוחז לדרך קצרה כדאמרינן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ואמרינן לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה ואית דתני כללות ואית דפרטין ואית למומחין ופשטין דמותי דאתוי דדמוי וכל חד וחד מרבנן תני כד אתנייה רביה מאי מקדים להא מילתא ואי מאחר לא האי קייט לשניה והאי מרווח לי' ואית נמי מאן דרביה יחיד דאמר מלתא תני לה בסתמא אע"ג דידיע ליה דההוא יחיד הוא ואמרי' חייב אדם לומר בלשון רבו ואיכא דמתני מאן דמסתברא ליה תלא כי האי תנא ותלא כי האי תנא ומשום הכי פרשי בגמרא הא מני ר' פלוני היא ואמרי' מאן תנא להא דתנו רבנן וכו' כמאן כי האי תנא ואמרי' בכמה דוכתי מי ששנה זו לא שנה זו ומדקדקינן במתניתין במלתא ומלתא מינה ומוקמינן רישא כחד תנא וסיפא כחד תנא והנך מתנייתא כלהו מקרין ברייתא בתר דתרין ר' ברייתא דילנא והוו אמרין קמאי דתלת עשרה אנפין הווין ביני רבנן במתניתין והוה ר' גמיר כולהון כדגרסינן במסכת נדרים רבי הוה גמיר תליתר אפי הלכתא אגמריה לר' חייא שבע מניהו חלש ר' ואעקרו מניה אהדר ר' חייא שבע קמיה והנך שית אחריני אזדו להו הוה ההוא קצרא דהוה שמע להו כד הוה גריס אזל ר' חייא וגמרינהו קמי קצרא ואתא ר' חייא ואהדרינהו קמיה רבי וכד הוה חזי רבי קצרא אמר ליה אתה עשית אותי ואת חייא ואיכא דאמרי הכי אמר ליה אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי וכיון דחזא ר' דאיכא שנויא כולי האי בתנויי דרבנן אע"ג דטעמייהו לחדא מילתא סלקין חש דלא נפיק ואתי פסידא מינה דמלתא הואיל וחזא דקא ממעט לבא וקא מכתש מעין החכמה ומסתלקה תורה כי ההיא דאמר ר' יוחנן בעירובין לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואמרי' מאן ראשונים רבי עקיבא אחרונים רבי אלעזר בן שמוע ואחסנוהו לרבי מן שמיא דהוה ליה תורה וגדולה והוו כייפין ליה מכל אתרין כלהו שני כי ההיא דאמרי' בגיטין אמר רבה בריה דרבא ואי תימא ר' הלל בריה דרבי ואלס מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. ושקטו רבנן ביומי דרבי מכל שמדא משום רחימתא דאיכא בין אנטונינוס ורבי ואסכי' לתרוצי הלכתא כי היכי דלגרסי רבנן כלהו פה אחד ולשון אחד ולא לגרוס כל חד וחד לישנא לנפשיה משום דהנך ראשונים דקמי חרבן הבית לא אצריכו להכי הואיל ותורה שבעל פה הוא ולא אתמרו טעמייהו בדברים ידועים כגון תורה דכתיבא אלא ידעי וגמרי טעמיה בלבבהון וכל חד וחד מגמר להו לתלמידיו כאדם המספר לחברו ומלמדו באיזה לשון שירצה וכיון דמכנפין בלשכת הגזית ובבתי מדרשות הם מסודרים לאומרן מיד וממשלתא אית להו בלא עקתא ובלא פחדא. ומן שמיא הוו מסייעין להון והוו ברירן להון טעמי תורה כהלכה למשה מסיני ולית בהו חלוף ולית בהו פלוגתא כדאמרינן א"ר יוסי בתחלה לא היה מחלוקת בישראל אלא ב"ד של שבעים ואחד היו יושבין בלשכת הגזית ושני בתי דינין של כ"ג אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ושאר בתי דינין של עשרים ושלשה יושבין בערי ישראל הוצרך הדבר לשאול וכו' ברייתא עד משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבתה מחלוקת בישראל ונעשה תורה כשתי תורות ורבנן דבתרייהו דביומי הלל ורבן שמעון בנו אכתי קא סקלו וטרו והוו קיימין פלוגתא דתנא בהדי הדדי ולא אפשר להו למגרסינה בפה אחד ולשון אחד וביומי דרבי בנו של רשב"ג אסתייע מילתיה ותרצינהו וכתבינהו והוו מילי דמתניתין כמשה מפי הגבורה אמרן ואותות ומופת דמיין ולאו מלביה חברינהו אלא הנהו מילי דהוו גרסי הנהו ראשונים דלקמי' ותנא לן מדתנן מעשה וצדוק בן זכאי בעוקצי תאנים ואמרינן בגמרא מסתברא דבן זכאי דעלמא דאי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זכאי הכא קרי ליה בן זכאי והכא קרי ליה רבן יוחנן בן זכאי ומקשי' והתניא מעשה וצדק בן זכאי בעוקצי תאנים ואסקינן אלא תלמיד היושב לפני רבו הוה ואמר מלתא ואסתבר טעמיה לרביה וקבעיה בשמיה דאלמא מן ההוא זמן דהלל ושמאי דתנו רבנן מעשה וצדק בן זכאי בעוקצי תאנים תנייה רבי הכי במתניתין ולא מתגייה ועוד מדתנן פ' כיצד מעברין את הערים ואמר רבי איכא אינש דשאיל להו לבני יהודה דדייקי לישנא מאברין תנן או מעברין תנן דאלמא לרבי גופיה דתרציה למתניתין מספקא ליה היכי תנן ואמר מאן דתני מאברין לא משתבש ומאן דתני מעברין לא משתבש מאן דתני מעברין לא משתבש כגון אשה עוברה שמעינן מינה דבלשון הזה הוה אמורה קמיה דרבי איכא דתני לה הכי ואיכא דתני לה הכי. ואף

מסכייתא

מסכייתא נמי הוו מספקא מקמיה דרבי מדקאמר ליה רבי מאיר לרבי נתן נימא ליה לרשב"ג פתח תני בעוקצין דלית ליה . ומעשה ברבי יעקב בן קרשאי דאזיל ויתיב להדי כוותא דעליתא דהוה יתיב בה רשב"ג גרס ותנא עוקצין גרס ותנא אמר רשב"ג אי איכא מאן דקא שאיל בעוקצין יהב דעתיה וגרסה . ואיכא דוכתא דאוסיף בהו ר' פירושי כגון הא דתנן הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזוגים הכי הוה מתני' מפומא דראשונים ואוסיף בה רבי ופריש בה וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה לבד מן מילי דאתנין ביומיה וביומיה דבתריה כדקאמרינן זו משנה ראשונה משנה אחרונה אמרו וכו' וכן מסכת עדיות דאיתני ביומא דאיתוקם רבי אלעזר בן עזריה דאמרינן אף עדיות בו ביום נשנית ושנינו כל בו ביום ביומא דאותבוהו לר' אלעזר בן עזריה בישיבה ותנא לן ר' בגוה בתר הכי מילי דאתנו בימי אביו כגון ר' יוסי אומר ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה וכו' וכגון אמר רבי יהודה ח"ו שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה ננעלת בחכמה וביראת חטא על כל אדם בישראל כעקביא בן מהללאל אבל מסכייתא אחרנייתא אע"ג דטעמיהון הוו תנו להו רבנן קמאי רבי תרצינון להלכתא אית מנייהו דהוה תני להו בלשון הראשון ואית מנייהו דהוה תני להו כדחזי וסתם מתני' ר' מאיר ולא אמרן מלבו אלא היא אורחא דגמריה דר' מאיר הוה גמיר ובאותו דרך דהוה מתני ר' מאיר לתלמידיו אותה גמרא אחז ר' וקבעיה לאתנויי לכ"ע ור"מ אחז דרך הגמ' שלו מר' עקיבא רבו ור"ע קבלם מרבותיו הראשונים דאמרינן א"ר יוחנן סתם מתני' ר' מאיר סתם תוספתא ר' נחמיה סתם ספרא ר' יהודה סתם ספרי ר' שמעון וכלהו אליבא דר' עקיבא והני ברייתא ותוספתא וספרא וספרי אילין ברייתא כלהו הוו תנו להו רבנן קמאי ואתו ר' יהודה ור' נחמיה ורבי שמעון ולקטינון כל חד מנייהו דיליה תוספתא ר' נחמיה ספרא ר' יהודה ספרי ר' שמעון ומתני' ר' מאיר וכלהו אליבא דרבי עקיבא כי כלם תלמידי ר' עקיבא הם אבל ברייתא אחרנייתא לא איכפת לן בהו משום דהני מובחרין דרבנן הוו דלקטינהו וחברינהו והנהו הוו תלמידים של רבי עקיבא וכך א"ר שמעון לתלמידיו בני שנו מדותי שמדותי תרומות הם מתרומות מדותיו של ר' עקיבא והא אמרינן לבן של ראשונים כפתחו של אולם אחרונים כפתחו של היכל וקא מפרשינן ראשונים זהו ר' עקיבא וקא מפרשי רבנן דאפילו אדם הראשון שמח בחכמתו של ר"ע כשהראהו הקב"ה דור דור וחכמיו וגם ר' דוסא בן הרכינס אמר לו לר' עקיבא אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו ביבמות . והגדול שבכל תלמידי ר' עקיבא ר' מאיר הוה דאמרינן בעירובין אמר ר' אחא בר חנינא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר' מאיר כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו לפי שהיה אומר על טמא טהור ועל

טהור טמא ומראה לו פנים ומשום הכי הוה חביב ליה לר' עקיבא וסמכיה מינקותיה ונקט ר' בהלכתא ארחא דרבי מאיר והיא הות ארחא דר' עקיבא כיון דחזא ר' דארחא דר' מאיר קצרה וקרובה ללמד ודבריו מחוברים חבור יפה כל דבר עם מה שדומה לו ומדוקדקין דבריו הרבה יותר מכלהו רבנן תנאי ואין בהן שפת יתר וכל מילתא מסקא לטעמא בדלא אמור בה מילי דטופייתא דלא צריכין ולא מחסרא ולא מיתרא מדעם אלא כדוכתא מעוטתא וארחא קייטא ובכלל כל מלה ומלה גדולות ונפלאות ולאו כל מאן דחכים ידע להון לחבורי הכי כתיב לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון ואע"ג דכלהו רבנן שוין בטעמי כיון דרבי עקיבא היה רחב לב ורבי מאיר תלמידיה נמי רחב לב הוה ספירא תריצתהון ועדיפא מדכלהו תנאי אחריני משום הכי לקטה רבי ואוסיף בה מאי דהות ביומיה ותרצה כדחזי ופריש בה נמי כלהו תירוצי ועקרי דפלוגתא דרבנן דכיון דהוה מרבנן דשמעי מרבוותא דפליגי . אי נמי דיחידים דפליגי ותנו מימרייהו סתמא אי איכא איניש דשמע להון אתי למטעי וכד מפרש הכי הוה מילתא מסתלק ספקא דתנן אמר רבי יהודה למה הוזכרו דברי יחיד בין המרובים לבטלה שאם יאמר אדם כך אומרי' לו מנין לך שמא יאמר להם מקובל אני כך אומרין לו שמא כדברי איש פלוני שמעת וכד חזו כולי עלמא צורתא דתרצתא דמתניתין ואמתת הדברים ודיוקא דמלות שבקו הנך תניני דהוו תני ופשטון אלין הלכתא בכל ארץ ישראל והווין שאר הלכתא כלהו אשתביקו והווין כגון ברייתא ומאן דמעיין בפרושי או בלישני נויהי אבל סמכא דישראל על אלין הלכתא הוה וקבלינהו ישראל כד חזינון באמונה וליכא איניש דאפליג בהון . על הדין ארחא תרצינהו רבי לשיתא סדרי משנה ולאו דשבקו קמאי רווחא לבתראי אלא קמאי לא הוו צריכי לחבורי ומילי דמגרכן על פה אינון וכל חד וחד מרבנן ידעי להו בקבלה ולא הוו צריכי לחבורינהו ולמכתב ביניהו עד דחריב ב"ה וקמו תלמידיהון דהנך קמאי ולא הוו ידעין כותהון והוו צריכים לחבורי דהא רבי אליעזר בן הורקנוס דהוה ריש תלמידי רבן יוחנן בן זכאי כד שיילי מניה הנך מילי דמפרשן בשני שעירי יום הכפורים אלה פלגי כבשה ממזר בית אסם סימן ולא אהדר להון מידי אלא דתנן ותניא לא מפני שהפליגן בדברים אלא שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם ולהכי אצטריך ר' לחבורי ולתרוצי שיתא סדרי משנה בתר דכא עלמא ב' דורות מן ההוא שמדא של חרבן הבית . ולענין מסכייתא דחזיתון דאית בהון מוקדם ומאוחר . רבי כד תרצינהו למתניתין לא סדרינון למסכייתא חדא בתר חברתה אלא חדא תנייה באפי נפשה מאן דניחא ליה לאקדומי מקדים לה ומאן דניחא ליה לאחורי מאחר לה ולא ידעינן הי תני רבי ברישא אבל הלכתא ופרקי כל מסכתא ומסכתא שבי תרצינון רבי חדא בתר חדא דאמר

רב הונא בחדא מסכתא לא אמרינן אין סדר למשנה אבל בתרתי אמרינן אין הלכה כסתם ומחלוקת ואחר כך סתם בחדא מסכתא אמרינן הלכה כסתם אבל בתרתי מסכייתא לא אמרינן משום דאין להם סדר. ורב יוסף נמי הכי סבירא ליה ומיהו אומר נבבי דנזיקים דכלהו חדא מסכתא נינהו. ודקא אמריתו מ"ט סקדימו בכורים לשקלים אנן הכי אתנינן בי רבנן שקלים ואח"כ בכורים אבל ודאי סוכה קמיה יום טוב תנינא ובתר הכי ודאי ראש השנה ואפשר דתנינן להון בחלוף מיהו אית למימר שיש להקדים מסכת שבת תחלה הואיל וחשיב שבת טובא ובתרה מסכת עירובין דדמי לה וחד ענינא הוא. ובתרה מסכת פסחים שפסח ראשון לכל המועדים והחגים של כל השנה ובתרה שקלים שהוא מלפניו וכאחד מעניניו ובתר שקלים תנינן סדר יומא דדמי לשבת ועירובין משום דיומא דכפורי לשבתא דמי, ובתר יומא תנינן מסכת סוכה דבתר יוה"כ הוה וחג גדול הוא. ובתר מסכת סוכה תנינן מסכת י"ט דחד ענינא הוא. ובתר י"ט תנינן מסכת ראש השנה כי היכי דליתני בתריה מסכת תענית משום דאחר ראש השנה זמן רביעה וזמן זריעה וכחד ענינא דמי הכי רגילי רבנן למיתני ואי איתא דניחא ליה לאקדומי ולאחורי הרשות בידו ואע"ג דחזינן מסכייתא דקאמרינן מכדי תנא ממסכת פלוני' סליק כגון מסכת סוטה דקאמרינן בגמרא מכדי תנא ממסכת נזיר קא סליק וכגון מסכת שבועות דקאמרינן מכדי תנא ממכות סליק אלמא דיש להם סדר. ולענין תוספתא דרבי חייא ודאי הוה תרגם ולא מסיימא לן מילתא אי ביומי דרבי תרגם או בתריה דמתמהינן בהנושא על שכוה רבי חנינא בר חמא ישב בראש וקא אמרינן והא איכא רבי חייא דעדיף מניה ומתרץ נח נפשיה דרבי חייא ואע"ג דמקשינן והא אמר רבי חייא אני ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו דמעות, ותו האמר ר"ח אותו היום שמת רבי בטלה כהונה ותו כשחלה רבי נכנס רבי חייא לבקרו וכו' ואמרי' אבע"א איפוך ואי בעית אימא כיון דרבי חייא עוסק במצות הוה סבר לא אפגריה אלמא מספקא לן מיהו אמרי רבנן דביומי דרבי אתרגן תוספתא ומתניין מן ההוא זמנא במדרשיה דר' ומתחזי מהכיא מימרא דמסכת חגיגה מהנהו אלמי שהיו בשיבבותיה דר' בני ברתיה דר' יוחנן בן גודגדא ואמרי לה בני אחתיה דר' יוחנן דכל אימת דהוה עייל ר' לבי מדרשא הוו עיילי ויתבי קמיה ומרחשן שפוותייהו ומניידי רישייהו בעא רחמי רבי עלייהו ואתסיאו ואישתכח דהוו ידעי הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכו' תלמודא ודאמריתו מה ראה ר' חייא לכתבם ומאי לא כתבם ר' אלו בקש ר' לכתוב ולחבר כל מה שהיה שנוי בימיו אריכן מילי ואתעקרן אלא ר' עקר הדברים תקן וכתב ובגוון קלות ולשנא קייטא דאפילו מחדא מילתא מגמר ממנו כמה טעמי ותלי תלים של הלכות והגדו' גדולות ונפלאות דבסייעתא דשמיא אתאמרא מתני' ואתא ר' חייא ופשט בברייתא פרטי

ואכפי להו עיקרי וכללי רובי דטעמי דכפישין ומרווחין בברייתא עקר דילהון במתניתין ועל עקר דמתניתין סמכינן כדאמרינן בתענית אילפא תלא נפשיה באסקריא דספינתא אמר אי איכא איניש דשאיל מיניה מילתא כדבי רבי חייא ודבי ר' אושעיא ולא פשיטנא ליה ממתניתין נפילנא מאסקריא וטבענא אלמא כל מאי דאיכא בדבי רבי חייא ור' אושעיא אית לן למפשט ממתניתין ובא אילפא להראות חכמתו משום דהוה מעשה דיליה בהדי ר' יוחנן וכד אתא הוה סבא ותנא ליה האומר תנו שקל לבני בשבת והם ראויין לתת להם סלע נותנין להם סלע וכו' הא מני ואוקמה כר' מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ואלו אתא ר' חייא בברייתא לאפלוגי עליה דר' אין שומעין לו כגון מלתא דאחד ר' הלכה וסתמה במתניתין אע"ג דהוי בה פלוגתא מעקרא וכד אתא ר' חייא מפרש דפלוגתא הוא מעיקרא אע"ג דסתימא במתניתין כמתניתין עבדינן ולא נקטינן סוגיא דאית לן מפלוגתא דרבנן דר"מ ור' יוסי כי פליגי תרוייהו הלכה כר' יוסי היכא דסתים ר' כרבי מאיר במתניתין כסתמיה עבדי' אבל היכא דפלוגתא במתניתין עבדינן כסוגיין דעלמא כגון ר' מאיר אומר כך ור' יוסי אומר כך הלכה כר' יוסי ואי חזא ר' חייא טעמא דר' מאיר דהוה פליג בהדי רבי יוסי במתני' וסתמיה בברייתא כרבי מאיר לא מקבלי' מניה וכדבעי מניה בעירובין כחוס שמעיה דר' אבהו מר' סתם במתני' ומחלוקת בברייתא מאי א"ל וכי ר' לא שנאה ר' חייא מנין לו משום דר' חייא תלמיד ר' הוה ומאי דאגמריה ר' הוה אמר ולית ליה לר' חייא אלא מאי דאית ליה לרבי ואפילו דוקא מילי דמתניתין מכרע בברייתא בהדיא כההיא פלוגתא דמבוי פרוץ כעומד אמרי' תיובתא והלכה כותיה דרב פפא תיובתא והלכתא ומפרקינן אין משום דדיקא מתני' כוותיה דקא תני שלא יהיו פרצות יתרות על הבנין וספרא וספרי דרשי דקראי אינון והיכא רמיזא הלכתא בקראי ומעקרא במקדש שני ביומי דרבנן קמאי לפום הדין אורחא הוו תני להון וכד חזו רבנן דברייתא אחריני דלא הוו מרבי חייא ורבי אושעיא דאית בהו שבשתא אית בהו פרטי דדמיין כללי דיחידים ומילי דלא דייקן והני ברייתא דתרי' ר' חייא ור' אושעיא עדיפי מדכולהו ולקטינהו רבנן ותנינהו בי רבנן ועליהון אמרינן בגמרא ת"ר ואעפ"כ הוו שכיחי ברייתא אוחרני וגרסי רבנן להו כל חד וחד מאי דאגמריה רביה ותנאי נמי תני יתהון קמיהון כגון אחי תאנא דבי ר' חייא בר אשין תנא דבי ר' אמי ובר קפרא נמי תני משניות אחרות ובכמה דוכתי אמרינן כדקאמר לוי במתניתין ודר' חייא ודר' אושעיא עדיפן מכלהו וכל חד וחד מנהון אית להון ברייתא על כל מסכתא ומסכ' כדאמר' תני רב משרשיא בקדושין דבי לוי והוא נמי כבר שמעינן דר' כבר קפרא וכר' חייא וכר' אושעיא ורבנן דבבא דהוו קמיה רבנן הוו להו

מתנייתא

מתנייתא דהא הות בהו תורה מרובה שהיו מרבילין בדוכתא דמתיבתא דתנן אמר ר׳ עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר שנה וכו׳ ובפומבדיתא דהוה ביה ר׳ חנינא בן אחי ר׳ יהושע ות״ר בסנהדרין לדק לדק תרדוף הלך אחר ב״ד יפה ומפרשין אחר ר׳ חנינא בן אחי ר׳ יהושע לגולה והוא שקראוה גולה משום דהתם הוו משיאין משואות כדתנן בר״ה עד שרואה כל הגולה לפניו כמדורת אש ואמרינן עלה מאי גולה פומבדיתא. והלל הזקן עלה מבבל והיה נשיא בארץ ישראל וביומי דרבי ובתריה הנהו מתניית׳ דבבל אי הוו מקריין מסכת רבי נתן בארץ ישראל ומדשמואל נמי אמרינן בכמה דוכתי תאנא דבי שמואל והנך משניות דהוו תני להו ת״ח הראשונים לא מתאמרה בשם ר״ע דאמרי׳ בכמה דוכתי תנא ר׳ שמואל ותנא דבי רבי אליעזר בן יעקב והויין נמי ברייתא לראשוני ראשונים כדאמרי׳ בעירובין תני דבה בר מרי ברבי רבן יוחנן בן זכאי. וכלהו הנך ברייתא לא קבעינן למגרסינהו כולי עלמא כדאקבעון ברייתא דרבי חייא ורבי אושעיא ולא אמרינן מנייהו תנו רבנן אלא תניא ותנא תונא. וספרא וספרי נמי לאו מתחלה פשטו רבנן בהו במשנתנו דמשפא תקנה פשטה בכל ישראל אלא קלי קלי כדאמרי׳ ביבמות א״ל רבי יוחנן לריש לקיש ראיתי לבן פדת שיושב ודורש כמשה מפי הגבורה וא״ל לאו דידיה היא מתניתא והיכא תני לה בתורת כהנים נפק רבי יוחנן תנייא בתלתא יומי וסברא בתלתא ירחי ובתר הכי אקבעון ספרא וספרי ותוספתא וכולי תלמודא והנך ברייתא לא אית להו קץ וכל חד וחד מן רבנן גרים להו מפום רביה כדאמרינן במליעא אשכחיה רב פפא בר אבא לרבה בר שמואל א״ל תני מר מידי בשכיר אמר ליה תנינא, ורבנן אמוראי דבתר ר׳ הוו צריכין טובא להלין ברייתא דמנהון נפקן כל מילי עמיקתא דאמרי׳ במתניתין בלישנא קייטא וברמיזי ובכללי ויוצאין מהם ענפין וחדושין ותולדות כי לא חבר להון ר׳ אלא עקרין דלהון ולא פשט דמויי דאית להון והוו צריכין רבנן נמי פלפולא וסברא והוה נמי מנהון מאן דצריכא ליה מלתא וצריך לדמויי מלתא כל מאי דדמי לה ולהביאה בעקר שלה דאמרינן בעירובין רב חסדא ורב ששת כד הוו פגעי בהדדי רב חסדא מרתע ממתניתיה דרב ששת ורב ששת מרתע מפלפוליה דרב חסדא ושבחו רבנן למאי דגמיר טובא דמגליין ליה טעמי תורה דכיון דגמיר וידע כמה תניני תני מילתא דקייט ליה ומלתא דמרווח ליה ומלתא דעמיקא במשנה ע ברורה במשנה אחרת כההיא דסנהדרין דאמר ר׳ אחא בר חנינא אמר ר׳ אמי אמר ר׳ אסי אמר ר׳ יוחנן מאי דכתיב כי בתחבולות תעשה לך מלחמה במי אתה מוצא מלחמתה של תורה במי שיש בידו חבילות של משנה קרי רב יוסף אנפשי׳ ורב תבואות בכח שור ואע״ג דמאן דתני ולא ידע לפלפולי איזה חידוש ואיזה נולד אתי מניה דלא

הכי במתניתין כהדיא ולא ידע לדמויי ולאפוקי עיקר דיליה ממתניתין אעפ״כ עדיף ממאן דמפלפל וסביר ולא גמיר מאי דתני ולא מאי דאמר. מאי טעמא דההוא דגמיר יכול לאורויי הנהו מדהני דשמעינון הלכה למעשה. וההוא דסביר לא יכול מאי טעמא דמאן דלית ליה גמרא מאן נפקי ליה מסברא. אבל מאן דאית ליה גמרא לפום מאי דאמור הוא ידע מה נפקינן ליה מגמרא. והיכא דפליגי אמוראי וסוגיין בעלמא כחד מנהון ותניא בברייתא כאידך עבדינן כההיא דתניא מתניתין כותיה כההיא דאמרינן בזבחים רב יצחק בריה דרב יהודה הוה שכיח קמיה דרמי בר חמא שבקיה ואזל לקמיה דרב ששת יומא חד פגע ביה אמר ליה רמי בר חמא אלקפתא נקטן ריחא אתי לך ליד משום דאזלת לקמיה דרב ששת הוית לך כרב ששת אמר לאו משום הכי אלא מר כי בעינא מילתא מניה פשיט לי מסברא ואי משכחנא מתניתא דפרכא לה אמרת לי אי תניא תניא ורב ששת כי בעינא מניה מלתא פשיט לי ממתני׳ ואי משכחנא מתניתא דפרכא לה אמר לי מתניתא ומתני׳ ה״ל בעי מנאי מלתא בעא מניה בשל במקלת כלי טעון פי הכלי מריקה ושטיפה או אינו טעון אמר ליה אינו טעון מידי דהוה אהזאה אמר ליה והא לא תני בברייתא הכי דתני׳ בשל במקלת כלי טעון פי הכלי מריקה ושטיפה מה שאין כן בהזאה אמר ליה אי תניא תניא ומשום הכי בהוריות כי איבעיא להו סיני ועוקר הרים איזה מהם עדיף כד אצטריך עלמא לרבה דהוא עוקר הרים ולרב יוסף דהוה סיני דהא אמרינן דקרי אנפשיה ורב תבואות בכח שור. שלחו ליה מתם סיני עדיף דהכל צריכין למרי חטיא דזה הוא גמרא. ראה רבי חייא ותרצינן לברייתא דיליה דאינון השתא הנך דרבי חייא בלחוד דמתניא בי רבנן משום דהנך קמייתא כלהו הוו נפישין טרייתהון ותנייתהון. ומאי דאצטריכו רבנן מנהון אמרינן בגמרא ודקדקו בה והנפיקו בהו טעמייהו ושארא אשתכח דלא צריכינן להו. ואע״ג דברייתא דרב ושמואל דהות בבבל דיקא ותריצא דאמרינן בסדר יומא על פר ושעיר הנעשה בחוץ אמר רבא לא משכחת מתרצתא אלא או ר׳ אליעזר דבי שמואל או ר׳ עקיבא דתוספתא ואעפ״כ אשתביקא הך דבי שמואל וכל משכחינן כסחאי דברייתא לא סמכינן עלייהו דלא מתניין ולא ידיען אי קושטא אינון אי לא אלא הנך דר׳ חייא בלחוד הוו גרסינן בי רבנן ובברייתות נמי אחרות דקרו להו קטיעות דלאו לאורויי מנייהו כגון הלכות דרך ארץ והגדות אחרות. ותלמוד נמי דשאלתון עלוהי אפי׳ ראשוני ראשונים אית להון תלמוד דהא אמרינן דאית להו הלכתא דגרסינן להון דאמרי מעשה וצדק בן זכאי בעוקצי תאנים ואע״ג דלאו כלהו גרסי בפה אחד ולשון אי אבל הטעמים ידועים הם שהם שוין וכלהון חד וכל חד וחד מתני לתלמידיה חבורים משונים זה מזה כל

חד מאגמריה רביה והלכותיהם. וטעמיהם שוין אע"פ שנדרשת מחולק זה מזה. והוו עיקרין דידהו קלין וחמורים וגימטריות ופנים של מדרשות ומנהון שלש עשרה מדות שהיה רבי ישמעאל דורש. ומנהון דברים אחרים כגון סרוס מקרא ויתור מקרא ורבויין ומיעוטין ודורשין סמוכין והקש שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ולמד עליון מתחתון ותפשת מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת ודרישת שבעים טעם מקרא וגורעין ומוסיפין ודורשין ויש אם למקרא ויש אם למסורת נאמר כאן ונאמר להלן מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו. אין מוקדם ואין מאוחר בתורה דברה תורה כלשון בני אדם דבר שנאמר בזה ובזה אינו ענין לו תנהו ענין לחבירו. דבר שחבירו מוכיח עליו דבר שנאמר בזה והוא הדין לחבירו פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. דון מינה ומינה. ואוקי באתרה. ודיו לבא מן הדין להיות כנדון ודברים הרבה כאלה. כד הוו אמרי ראשונים הלכתהון כל חד וחד כדגרים להון. אלין מילי הויין תלמוד דילהון. לגלויי טעמי תורה. וכדאמרינן בעירובין אמר רבי אבהו אמר ר' יוחנן תלמיד אחד היה לו לרבי מאיר שהיה אומר על כל דבר ודבר של טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה. ועל כל דבר ודבר של טהרה מ"ח טעמי טהרה. וכן נמי אית להו אנפי אחריתי מתלמוד דידהו למחזי אבותין וענפין ותולדות היכי דיניהון. והיכי אנפי דדמוייהון והיכי מהדרינן ענף לעיקר דילהון. ומנא לן דהוה להון תלמודא דהא על רבן יוחנן בן זכאי אמרו דעד הוות דאביי ורבא הוה גמיר. ותנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון. ות"ר העוסק במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ונוטלין עליה שכר. בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו. ובתר דתקן רבי הלכתא ומתניתין דידה הוה תלמודא מפרשי בה דוקיא דמתניתין ופרטי וכללי וטעמי מדרשו כדתנו רבנן. שם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד ואמרו עלה הא גופה קשיא אמרת בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו והדר אמרת וכו' אמר שבקו כולי עלמא מתנייתא ואזלו בתר תלמודא הדר דרש להו הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד מאי דרש כדדרש רבי יהודה בר אילעאי. והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות. ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שאפילו זדונות נעשות להם כשגגות, והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון. ותלמוד הוא חכמת הראשונים דסברין ביה טעמי משנה דת"ר שם רבו שאמרו לא רבו שלמדו משנה ולא רבו שלמדו מקרא אלא רבו שלמדו תלמוד ואיכא דתנו רבו שלמדו חכמה ותרווייהו חד טעמא אינון דקתני רבו שאמרו לא רבו שלמדו מקרא ולא רבו שלמדו

משנה אלא רבו שלמדו תלמוד דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר כל שרוב חכמתו ממנו רבי יוסי אומר אפי' לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זהו רבו ואמר רבא כגון רב סחורה דאסבר לי זוהמא לסטרון. ולא הוה להון להנך קמאי עד דאפטר ר' חבור כתוב וגרסין ליה על פה. כגון פרושי כתיבי להו דמפרשינן השתא אנחנא לתלמידי דילנא דכלהון גרסין ליה והאי כתוב באנפא חדא והאי כתוב באנפא אחרי הכי הוו מפרשין משנתהון וקרי להו לפירושיהן תלמוד והוה רווח לבא ולא צריכים אלא עיקרים וכד אסתיים משנה וגם נפשיה דר' אמעיט לבם ואצריכו למלקט תלמודייהו ולמגרסיה ואוסיפו ביה כמה ארחתא אחרניתא ותקינו ביה הנך ראשוני ראשונים כדאמרינן מה"ת ודרשינן קראי ותקינו בהו חדושי ותולדות מלתא מלתא כדמפרשינן כי היכי דהוה בימי קדמונים ותקינו ביה נמי מאי דלא הוו צריכין ביה הנך קמאי כגון פירוש דברים עמוקים דהנך קמאי שהיה לבן רחב לא היו צריכין לפרשן ונתמעט אחריהם החכמה דתנן בסוטה משמת ר' אליעזר נגנז ס"ת משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבה משמת ר' עקיבא בטלו זרועי תורה ונסתמו מעיינות החכמה והכא נמי הואי ביומי דר' ותקינו בה דקדוקי אחריני מלתא דבתר מלתא למאי אתנא ואמרינן מכדי תנא ליה הא למה לי למתני הא והיכא דלא יכול לתרוצה אמרינן ביבמות כאן שנה ר' משנה שאינה צריכה ומפקינן אורכתא דכל מלתא ומלתא ואמרינן מאי קמ"ל ופרטין פרט ומדמיין דמויי כלהו הני מילי כד הוו בימי רבי הוה פריש להו פרושא דכל מלתא ומלתא למאי הלכתיה ואצטריכו למילי אחרנייתא דלא הוו צריכין להון קמאי היכא דחזא ר' מדעם ולא חזיוה רבנן בתראי פרשוהו כי היכי דלא נסמוך עליה כגון דסתם ר' דברי יחיד משום דאסתבר ליה דהלכתא כוותיה ולא אסתבר להו לרבנן בתראי כההיא דמצות חליצה דכד אמר יחיד מידי וחזי רבי טעמיה דהלכתא כותיה תאנא לה סתמא כדאמרי' באלמנה דכתובות הא מני ר' שמעון היא ומי שמת לעגון מקנה משכיב מרע בשבת מתניתין ר' יהודה היא ובהוניאו לו את הכסף ואת המקחה נמי כו' ורבות כאלה דאמר לך מני רבי פלוני היא ואתני לה ביחידאה אע"ג דסתמה ר' לא עבדינן כותיה והיכא דכתיב במקום מחלוקת עדיף טפי כההיא דתנינן החליצה והמיאונין בשלשה דמפרשא במצות חליצה אי נמי דתניה לאימרתא דיחידאה בלשון חכמים כי היכי דלעבדון כותיה דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראה ר' דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו ושנאן בלשון חכמים וראה דבריו של ר' שמעון בכסוי הדם ושנאן בלשון חכמים ומהכא גמרי דסתם רבי מאיר לאו דיליה הוא דרבותיה הוא מר' עקיבא רביה והילכך כד ידע ר' דהאי מימרא דר"מ באותו ואת בנו דרבותיה הוא קתני לה בלשון חכמים וכי היכא

דשאור ישראל דתנן וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת ולא תנייה בשמיה דרבי מאיר דפליג עליה דרבי יהודה כי היכי דלא ניטעי ונימא כסוגיין דעלמא רבי מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה והלכה כר' מאיר דאמר רבא מ"ט דר' מאיר אין לך כל סדק וסדק מלמעלה וכו' ותניא נמי הכי השתא אתו רבנן אמוראי של התלמוד ומפרשין ה"מ היכא דחזו כדחזא ר' ולא מגלית להו מלתא כההיא דשמביא במסכת י"ט אמר רב יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המוכנין שבקרפף ומקשינן והא אנן תנן מן הקרפף אפילו מן המפוזר תיובתא דשמואל ומפרקינן מתני' יחידאה היא ואשתכח לה סייעתא מן ברייתא והיכא דמשכחינן במתניתין מלתא משבשתא וצריכא למסמי מינה מידי דאית בה קושיא ולא סליק אמרינן סמי מכאן כך ובך כי הנך דאותו ואת בנו דאמרינן אמר רבי חייא אמר רבי יוחנן פרת חטאת אינה משנה עגלה ערופה אינה משנה אלמא אי סלקא מתניתין ולא סלקא מברייתא ואף מסברא דחינן מתניתין כולה כי הסיא דתנינן בטהרות מסרק של פשתן שנטלו שניו ואמרינן בהחולץ רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו זו אינה משנה ולא עבדינן כוותיה מאי דמסיימי דוקני וכו' ואי צריכא מתני' לחסורא מחסרינן לה ואי צריכא לתרוצי מתרצינן לה ואי אית בה במתניתין שבשתא וברייתא עדיפא מינה מבררין לה למלתא כדתנן בית שמאי אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור ובית הלל מתירין ואפילו גוי ואמרינן עלה בית הלל דמתניתין ר' עקיבא דברייתא היא והלכה כר' עקיבא דברייתא דאמר ר' עקיבא אפילו זרים אפילו גויס לא ואי פליגי תנאי אמרינן במאי קא מיפלגי ואמרינן טעמא דכל חד וחד מנהון ומחפשינן על ברייתא דשכיחא לברורי למלתא או למשפט מנהון הויא בעיא ואמרינן להו היכא דמשכחינן להו כההיא דהשולח במסכת גיטין דאמר ליה ר' ירמיה לר' זירא פוק עיין בך במכלתך ומידק דייקינן בהו ומסקינן חדא חדא לטעמיה ולהלכתיה וחדא חדא מאן אמרה והליכא דמאן ניהו לבר מן פלוגתא דאמוראי וקושייהון ושינוייהון ותיובתיהון ופרוקיהון ודהיתהון ואוקמתהון ולאפושי ולמכתב ארמי דתלמוד דנפישא טובא והכי הוה בעידנא דרבנן קמאי כדמפרשנא אנחנא השתא פירושי דילן כל חד וחד מן רבוותא בדקו ומגמר לכל חד וחד מתלמידים לפום מאי דצריך ולפום מאי דיכיל מנהון. איכא דאמרי להו ראשי דברים ועיקרן ושארה מבין מדעתו מנהון איכא דצריכא למפשט ואורווחי להון ולדמויי להון דמויי והא דאמרינן עד דאפטר ר' גמריהון דכלהו תלמידי כל חד וחד תלמיד לפני רבו הוה וקאי דאתריך מתניתין כל חד וחד תלמודו לפי משנתו היה ובתר דאתרבה כל יומי דר' לכל חד וחד פשיט להון ממנין (נ"ל ממתניתין) וגמר להו טעמי הלכתא דיליה ובתר דנח נפשיה דר' אצטריכו למלקטיה

ולמגרסי' בפה אחד ולשון אחד ובתר ר' הוו תנאי מן התם כגון ר' נתן ור' שמעון ורבן גמליאל ברבי ומן הכא כגון ר' יאשיה דמן הוצל מיהו לא תני מידי ממתניתין אלא ההוא דהוה תניא קמיה הכי כדמפורש בספרו של אדם הראשון ר' ור' נתן סוף משנה והוו נמי רבנן אחריני דאיתיהון תנאי ואמוראי כגון ר' חנינא ור' ינאי ורב דהוו תלמידי דר' וגמרי מר' ורבי חייא דאמרינן בחולין א"ר יוחנן נהירנא כד הוינא יתבין שבע עשרי שורן אחורי' דרב ורב קמיה דרבי והוו נפקין זקוקין דנור מפומיה דר' לפומיה דרב ומפומיה דרב לפומיה דרבי ולא הוה ידענא מאי קאמרי. ובכמה דוכתי אמרינן רב תנא ופליג והוו נמי רבנן אחריני דהוו אמוראי בלחוד כגון שמואל ורב שילא ורבה בר בר חנה ורב כהנא קמא ורב אסי ובימיהם בסופם רב אדא בר אהבה ורבה בר אבוה זקננו ומן דבית נשיא הוה דאנחנא נקיטנא בקבלה דמן בית נשיאה אנחנא ומזרעיה דרבה בר אבוה ובתר הכי הוה ר' חנינא התם ור' ינאי ור' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש ור' יהושע בן לוי ור' שמעון בן אלעזר דהוה שמעיהון ושמעא דרב ושמואל בבבל ואפילו הכי חכמה בבבל הוה נפישא טפי ובתר דריהון רב נחמן ורב יהודה ורב הונא ורב חסדא ורב ששת בבבל ורבנן אחריני דהוו סלקין ונחתין כגון עולא ור' חייא בר אבא ור' יוחנן ור' שמואל בר נחמני ורבנן דהתם דסליקו מהכא ר' אמי ור' אסי ובתר הכי רבה ורב יוסף בבבל ורבנן דהוו סלקין ונחתין כגון ר' אבא דהוא יתר ראשונים ור' יצחק נפחא ור' זירא ור' ירמיה ור' אבהו ור' חנינא בר פפי ובתר הכי אביי ורבא ונפיש שמדא תא"י ואמעיטא הוראה תמן טובא ונחית תמן דהוה תמן מן בבלאי כגון רבין ורב דימי וכלהו נחותי דנחיתין להכא. ובכל דרא ודרא מן אלין דרי אית להון שמעתתא דגרסו להון רבנן ומסדרין להון תדיר תדיר כדאמרינן בפסחים רב חייא בר אבא הוה מהדר תלמודיה כל תלתין יומין ומתלי בעברא דדשא ואמר חדאי נפשאי לך קראי לך תנאי והני שמעתתא דהוו גרסין להון. כולי עלמא כל רבה ורבה מפריש להו לתלמידיה פרושי אחריני ודקדוקי יתירי ומחדשי נמי דעבדי עובדי בבעיי דבעו מניה ושקלון וטרו והוה להו פלוגתא בין כל חד וחד לבר זוגיה. אתא דרא אחרינא ואמעיט לבא והנך מילי דהוו פשטין להון לראשונים ופרשי להון לתלמידייהו והוו כגון הנך פרושי דלא צריכי כולי עלמא למגרסינהו ולמקבעינהו בגמרא הוו השתא בההוא דרא ספוקי וצריכין למקבעינהו בגמרא ובגירסא ואמרין להו יתהון במתיבתא וקבעין להו בגמרא וגרסין להו בגמרא רבנן כדאמרינן עירוב שנתנו באילן יתיב רבי חייא בר אבא ורבי יוחנן ויתיב רב נחמן גביהו ויתבי וקאמרי האי אילן דקאי היכא אילימא דקאי ברשות היחיד וכו' ואמרו בסיפא אמר ליה רב נחמן יישר וכן אמר שמואל א"ל סתריתו ליה כולי האי

האי אמר להו אתון נמי פתריתו בה טובא אלא הכי אמר להו קבעיתו לה נמי בגמרא . וכל דרא דבתר דרא ממעיט לבא דאמר רבי יוחנן בעירובין ואנו לבנו כנקב מחט סדקית אמר אביי ואנן כסיכתא בגודא לגמרא ואמר רבא ואנן כאצבעתא בקירא לסברא ואמר רב אשי ואנן כאצבעתא בבירא לשכחה וכמה דאמעיט לבא ואתילדו ספקי הנך פרושי הראשונים דלא הוו קביעין ביומיהון מקבעין השתא ומגרסין ועובדי דעבדי הנך רבנן קמאי ומתני השתא בגמרא ואי כלהו מרבנן שמעוה למלתא ואמרוה כחדא וליכא מאן דקדים ואמרה מתאמרא סתמא ואי חד הוה קדים דשמעה ואמרה מתאמרא משמיה א"ר פלוני דאמרי' בפסחים עולא איקלע לפומבדיתא א"ל רב יהודה לרב יצחק בריה זיל אמטי ליה כלכלה דפירי וחזי היכי מבדיל אזל שדריה לאביי כי אתא א"ל המבדיל בין קדש לחול הוא דאמר אתא וא"ל לאבוה אנא לא אזלי לאביי הוא דשדרית ואמר לי המבדיל בין קדש לחול הוא דאמר א"ל ברבותיה דמר ורבנותיה דמר גרמא ליה דלא מתאמרא הלכתא משמיה וכמה דדייק חכם ואמר שמעתתא מפומא דרביה ולא מפומא דאחריני טפי עדיף שמעתיה דאמרינן אמר רב נחמן בר יצחק קבעה עולא לבבשתיה דרבי בנימן בר יפת תהי בה רבי זירא וכי מה ענין רבי בנימין בר יפת אצל רבי חייא בר אבא דדייק וגמיר שמעתתא מפומא דרביה ורבי בנימין בר יפת לא ועוד דכי אמר מפומא דחד רבה טפי עדיף דאמרינן פרק אלו טרפות כי סליק רבי זירא אכל מגרימתא דרב ושמואל אמרו ליה ולא תאתריה דרב ושמואל את א"ל מאן אמרה יוסף בר חייא יוסף בר חייא מכולי עלמא גמיר שמע רב יוסף ואקפיד אמר אנא מכולי עלמא גמירנא אנא מרב יהודה גמירנא דאפילו ספקי דגברי גרים דאמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ספק דכלהו רבנן קא אמרינן אמרי לה כדין באלין מיליא בסוף תלמודא דרא דבתר דרא הוה מתאמרן דכל דרא ודרא קבעין ביה בתלמודא מילי מן ספיקי דמתחדשן להו ומעשים ובעיי דמתבעו להו כי הויא דמסכת סנהדרין דאמרי רב כהנא ורב ספרא תנו להו סנהדרין בי רבה אמרי ליה ומאי אמרינן בסנהדרין גרידתא וכולא שמעתתא ודקי נמי דוקי והויי דמוסיפין ומחדשין רבנן בתראי ולאו דלאו הוו ידעין ליה רבנן קמאי אלא דשכיחנה לדרא דאתי בתריהון לאתגדר בהון ולא אצטריך עלמא להו ביומיהון כדאמרי רבנן העיד רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של ר' מאיר לפני רבי על ר' מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר ר' את בית שאן כלו על ידו חברו עליו אחיו ובית אביו אמרו לו מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור ואתה תנהוג בו היתר דרש להו מקרא הוה וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההם היו ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן איפשר בא אסא ולא ביערו והלא כל ע"ז שבעולם אסא ויהושפט ביערום אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו מכאן לתלמיד חכם שאמר דבר הלכה שאין מזניחין אותו ואמרי לה אין מזיחין אותו ואמרי לה אין מזחיחין אותו מאן דאמר אין מזניחין אותו דכתיב כי לא יזנח לעולם ה' מאן דאמר אין מזיחין דכתיב לא יזח החשן ומאן דאמר אין מזחיחין אותו דתנן מרבו זחוחי הלב רבו מחלוקת בישראל . זאת התשובה למאי דאמריתו מאי טעמא שבקו קמאי רוחא לבתראי דהא משכחיתו דבר מופלג דאמרוהו בתראי דקמאי שבקו להון לאיתגדר בהון ולאגפושי נמי באלין מילי דאתוסף בה תלמודא דרא דבתר דרא . כדאמרינן שבע מאה בעיי בעא דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר ואמר רבה גבורתא למבעא בעיי והא בשני דרב יהודה כלהו תנויי הוו בנזיקין ואלו אנן קא מתנינן ד' סדרי ואלו רב יהודה כד הוה מטי האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינן הכא ואלו אנן מתנינן תליסר מתיבתא ואלו רב יהודה כד הוה שליף חד מסאניה אתא מטרא ואנן קא מצערינן נפשין וליכא דמשגח בן אלא קב"ה ליבא בעי ולפום הכי איתוספא הוראה [דרא] בתר דרא עד רבינא ובתר רבינא איפסיקא כדחזא שמואל ירחינאה בספריה דאדם הראשון דהוה כתוב ביה רב אשי ורבינא סוף הוראה ובתר הכי אע"ג דודאי הוראה לא הות הוו סבוראי דמפרשי דמקרבי להוראה ואקרו איניש רבנן סבוראי וכל מאי דהוה תלי וקא פרשוה כגון רחומי ורבה ורב יוסף מבי חתים דאמרינן בהמביא גט ממדינת הים ולקלג וכו' ובי חתים עיר בסביבי נהרדעא ורב רבאי מרוב דמפרש במסכת סנהדרין דאמר רבי היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה כדי שתטרף דעתו עליו משום שנאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ותנא נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות אותן משלהן ובעינן ואם אינן מתנדבות משלהן משל מי אמר רב רבאי דמן רוב מסתברא משל צבור משום שנאמר תנו וגם רוב עירו של רב רבאי היתה בסביב ישיבות נהרדעא ואמרי רבנן דרב רבאי גאון הוה ואוריך שני טובא . וכמה סברי אקבעו בגמרא דאיתון מרבנן בתראי כגון רב עינא ורב סימונא ונקיטינן מן הראשונים בגמרא דהאשה נקנית בג' דרכים דתנינן ברישא מנכ"ת וכו' עד בכסף מנא לן וכלהו אינך פרוקי וקושי דמתרצי בגמרא רבנן בתראי סבוראי תרצינהו וקבעינהו . ודכתבתון כילד נכתבה המשנה ונכתב התלמוד תלמוד ומשנה לא אכתיבו אלא תרוייהו מתרצי וזהירין רבנן למגרסינהו על פה אבל [לא] מנסחי דכתיבי דאמרינן בתמורה דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרם בכתב שנאמר כי על פי

הדברים

הדברים האלה כרתי אתך ברית אלא אתה כותב ואי אתה כותב הלכות . ודבעיתון רבנן סבוראי היאך נסדרו אחרי רבינא ומי מלך אחריהם מאותו זמן ועד עכשיו חזינן לפרושי להו עקרא דהא מילתא והיכי הוה ראשונתיה דישראל מקדם והיכי אתפליגו תרתין מתיבתא משום דאית בה מלתא הוו יודעין דמעקרא כד גלו ישראל בגלות יכניה והחרש והמסגר וכמה נביאי עמהם אייתינהו לנהרדעא ובנו יכניה מלך יהודה וסיעתו בי כנישתא ויסדוה באבנים ועפר שהביאו עמהם מבית המקדש לקיים עליהם מה שנאמר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו וקרוה להאי בי כנישתא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא כלומר שנסע בית המקדש וישב כאן והות שכינה עמהון כדאמרינן במגילה בבבל היכא רב אמר בכנישתא דהוצל ושמואל אמר בכנישתא דשף ויתיב בנהרדעא ולא תימא הכא ולאו הכא אלא זמנין הכא וזמנין הכא אמר אביי תיתי לי דכי מרחקנא פרסה התם מצלינא והדא כנשתא דהוצל קרובה היא לבית מדרשו של עזרא הסופר ולמטה מנהרדעא היא וכיון שעלה עזרא מבבל והגולה עמו ובנו בהמ"ק והוו שם ראשי סנהדרין כגון שמעון הצדיק ואנטיגנוס איש סוכו ושאר אותן הזוגות ורובן מבבל היו עולין והלל הזקן היה עולה עמהם מבבל ואעפ"כ היו מקבילין תורה הכא והוה להו ראשי גלותא מבית דוד אבל ריש מתיבתא וסנהדרין לא הוא בהון דהא מלתא הוו אמרין דלא הוו אלא מן המקום אשר יבחר ה' ועד דאפטר ר' בריש גלותא הוו נהיגין בבבל ולא בראשי מתיבתא ונשיאים דאינון ראשי סנהדרין בא"י הוו כדמפרש באבות עד הלל ושמאי ובתריה שמעון בנו ובתריה רבן גמליאל הזקן בנו ובתריה רשב"ג קמא דאקטיל קמי חרבן הבית ורבי ישמעאל בן אלישע היה כהן גדול ואלין ד' דרי הוו בכלל הנהו ק' שני דאמרינן בשיאות השבת הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה ובתר רשב"ג דאקטיל מהרוגי מלכות הוה רבן יוחנן בן זכאי והוא הוה בעדן חרבן הבית ואפקוהו לות אספסינוס קיסר ובקש ממנו שושילתא דרבן גמליאל ויבנה וחכמיה וכד סקט רבן יוחנן בן זכאי ורבן ביבנה תקינו להו עשר תקנות דתנן משחרב בית המקדש התקין ר' יוחנן בן זכאי ובתריה רבן גמליאל בנו של רשב"ג הזקן שנהרג עם עשרה הרוגי מלכות ואותו רבן גמליאל היה נשיא ביבנה ורבי יהושע אב בית דין זכיון דצעריה רבן גמליאל לרבי יהושע תלתא זימני עברוהו ואוקמוהו לר' אלעזר בן עזריה דהוה עשיר והוה עשירי לעזרא הסופר והדר פייסיה ואהדריה לרבן גמליאל ולא עברוהו לרבי אלעזר בן עזריה אלא רבן גמליאל תרתי שבתא ור' אלעזר בן עזריה חדא שבתא כדמפרש בגמרא דתפלת השחר ובתריה רבן שמעון בנו הוא נשיא ובתריה רביני הקדוש בריה שהיה בצפורי ובית שערים .

וביומי דר' הוה רב הונא קמא ריש גלותא בבבל היינו דאמרי' בעא מניה רבי מרבי חייא כגון אני מה אני בשעיר א"ל הרי צרתך בבבל ומנו רב הונא ומתני רב ספרא דהתם שבט והכא מחוקק כדאמרינן בסנהדרין לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו . לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל במקל . ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים אלמא הני דבבל עדיפי טפי הואיל ושבט אינון וביומי דרבי נח נפשיה דרב הונא בבבל ומפרשי רבנן בירושלמי דכלאים' וכתובות שהיה רבי עניו ביותר והיה רבי אומר כל מה שיאמר לי אדם אני עושה חוץ ממה שעשו זקני בתירה לזקני דשרון גמריהון מנשיאותם ומניאוניה ואי סליק רב הונא ריש גלותא להכא אנא מותיבנא ליה לעיל מינאי דהוא משבט יהודה ואנא משבט בנימין הוא מן דכרביא דיהודה מן דוכריא ואנא מן דקתא מנוקבתא חד זמן עייל ר' חייא רבה לגביה א"ל הא רב הונא לבר נתכרכמו פניו של ר' א"ל ארונו בא אמר ליה רבי לר' חייא פוק חזי מאן בעי לך לבר דק ולא אשכח בר נש וידע ר' חייא דכעס עליה ר' ונהג נזיפותא בנפשיה תלתין יומין ולא עייל לגביה דר' תלתין יומין אמר ר' יוסי בר בון באלין תלתין יומין יליף רב מניה כל כלליא דאורייתא ואתמני בתר רב הונא בבבל מר רב עוקבא כד הוו גרסי הוה יתיב מר עוקבא קמיה דשמואל בד' אמות דידיה ואמרינן בשבת אמר ליה שמואל לרב [יהודה] שננא ריסך בקרירי וריסא דריסך בחמימי הא מר עוקבא ובית דינו קיים וכתיב בהו כה אמר ה' בית דוד דינו לבקר משפט . וביומי דרבי נחת רב לבבל בשנת תק"ל למלכות יון דרגילנא ביה שנת ג' אלפים תתקע"ט ליצירה . והוה הכא ר' שילא רישא בי רבנן בתר רבי והוה מקרי ריש סדרא בבבל רישא דרבנן דאמרינן רב איקלע לאתריה דרבי שילא קם עליה באמורא . וכד נח נפשיה דרבי שילא הוו רב ושמואל הכא ואדבריה רב לשמואל מקמיה ולא אצטבי רב למהוי רישא עליה ולאותוביה לשמואל קמיה ואף שמואל לא אצטבי למהוי רישא עליה דרב ולאותוביה לרב קמיה דהוה קשיש רב לשמואל טובא כי ההיא דאמרינן בגמרא דמרובה רב ושמואל ורב אסי אקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן רב לא עייל קמיה דשמואל שמואל לא עייל מקמיה דרב ורב אסי לא עייל מקמיה דרב אמרי מנן נטרא וכו'. ומשום הכי שבקיה רב לשמואל בנהרדעא דהוא דוכתיה והוא מקום תורה ואתרחק לדוכתא דלא הוה ביה תורה והיא סורא דהיא מתא מחסיא והוו ישראל נפישי התם ואפילו אסור והתר לא הוו ידעי ואמר רב איתיב הכא כי היכי דלהוי תורה בהאי דוכתא כי ההוא מעשה דמפורש בפ' כל הבשר רב בקעה מצא וגדר בה גדר וכי איקלע לטט פום אגמריהון ואוריתו

הסור כחלי ואקרי ריש סדרא דקאמר ליה ר׳ יוחנן לאיסי בן יהודה היכי אמן ריש סדרא בבבל אמר ליה אבא אריכא ואקיים ביה תלמא דחזייה ליה ר׳ חנינא דזקפוה התם כי היכן דמפורש בפ׳ יום הכפורים וקגייה רב לגינתיה דבי רב בלורתא דהוי נכסי הגר וכניף התם תלמידים טובא ורבן שם תורה הרבה וקבע שם בית דין: והוו בבבל שני בתי דינין גדולים חד בנהרדעא שהיה כבר וחד בסורא דקבעיה רב. היינו דאמר שמואל לא כתבינן פרוזבול אלא או בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא. והויין להו לרב ושמואל תרתין מתיבתא דאמרי בהמביא גט ממדינת הים בבל רב אמר הרי היא כארץ ישראל לגיטין ושמואל אמר כחוצה לארץ ופשטינן כיון דרב סבר דאיכא מתיבתא מסכת שכיחי ושמואל סבר מתיבתא בגירסייהו טרידי וגפירקין הוו חזו רב ושמואל אהדדי ושכיב רב בשנת תקל״ח והוא ד׳ אלפים וג׳ ליצירה והנהג שמואל בתריה לחודיה ז׳ שנין והויא חדא מתיבתא וכמה דהוה קיים הוה כתיב ליה ר׳ יוחנן לקדם רבינו שבבבל ובתר דנח נפשיה דרב הוה כתיב ליה ר׳ יוחנן לשמואל לקדם חברנו שבבבל אמר הכתי לא ידע דהנא רביה כתב ושדר ליה עבורא דשתין שנין אמר הכתי חושבנא בעלמא הוא דידע כתב ושדר ליה טעין תליסר גמלי ספקי טרפתא אמר שמע מינה אית לי רבה בבבל איזיל ואחזייה כדאמרינן בחולין ושכיב שמואל בשנת תקס״ד: והוא שנת ד׳ אלפים י׳ ליצירה והוו תלמידיה רב נחמן בנהרדעא ורב יהודה בפומבדיתא ורב ששת בשלחי ובשנת תק״ע אתא פפא מן נצר ואחרבה לנהרדעא ואזל רבה בר אבוה וזקנו לשכנציב ולשלחי ולמחוזא והוה התם רב יוסף בר חמא אבוה דרבא ורבנן דילן בפומבדיתא דמן יומי בית שני הוה עקר גולה כדתנן בראש השנה עד שראה את הגולה לפניו כמדורת אש ואמר אביי גולה פוא פומבדיתא ובתר שמואל מלך רב הונא דהוה מן בני נשיאה וארבעין שנין מלך ורבן תורה הרבה דאמרינן בכתובות כד הוו מפטרי רבנן מבי רב הונא הוו פיישי תמני מאה רבנן מבי רב הונא ונפצי גלימייהו והוה סליק אבק ומכסי ליה ליומא ואמרי במערבא קמא ליה השתא מתיבתא דרב הונא בבלאה וכדאמרינן בפרק הבא על יבמתו רבי אבא בר זבדא ורב ששת ורב חלבו ורב גידל ורב אחא בר חנינא כלהו אתעקרו מפרקיה דרב הונא אמר רב אחא בר יעקב לבר מינאי דקיימית בנפשאי והחכמה תחיה בעליה. וביומי דרב הונא שכיב ר׳ יוחנן בא״י ואמרינן דתמנין שנין מלך ר׳ יוחנן בארץ ישראל בתר ר׳ חנינא דהוה בתר ר׳ אפס דהוה בתר רבינו הקדוש כדמפורש בפרק הנושא ובשנת תק״ן אפטר ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר בשתא חדא ומלך ר׳ אמי ואגבר רב הונא טובא דהוה מבי נשיאה ורב יהודה מפומבדיתא ותלמידיה קמיה והוה מתחזי לרב הונא לפרקים. ורב נחמן

בשלחי ובמחוזא עם רבנן דנהרדעא ולא אשכחינן דהוה עייל רב נחמן לקמיה דרב הונא אלא בבני זוגייהו. דבכמה דוכתי אמר רב נחמן הונא חברין מוקים לה במלה אוחרי ובי מדרשיה דרב הונא קרוב למתא מחסיא הוה ורב חסדא סבר אה לרב הונא ובסורא הוה. ובשניה דרב הונא בנייה רב חסדא לבי רב בשנת תר״מ [ע׳ סל״ה] ושכיב רב הונא בשנת תר״ה ואסקוהו לארונו לא״י כי היכי דמפרש באלו מגלחין במועד קטן היכי זקפיה רב חנא לארונו בקברו של ר׳ חייא. ואמרינן התם מאי דלא איעגש ענס משום דזקיף ארונו דרב הונא. ונחית רב יהודה אחריו שתי שנים וכלהו רבנן אתו לקמיה לפומבדיתא. ובתר רב יהודה דשכיב בשנת תר״י מלך רב חסדא בסורא י׳ שנים ושכיב בשנת ת״כ שנה. ורבה ורב יוסף דהוו בפומבדיתא בתריה דרב יהודה כל חד וחד אמר לחבריה מליך את לא קבילו על נפשייהו רבנות למהוי רישא כדמפרש בסוף מסכת הוריות ובסוף מסכת ברכות דרבה ורב יוסף אילטריכא להו שעתא. שלחו מתם רב יוסף קרי דהוא סיני והכל צריכין למרי חיטיא ואפילו הכי לא קביל עליה רב יוסף דאמרי כלדאי לאימיה דמלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא. מלך רבה כ״ב שנין ומלך רב יוסף בתריה ב׳ שנים ומחצה וכיון דכל חד וחד מדחי לגבי חבריה קמת מלותהון והוה אזיל לגבי רב חסדא לסורא כמה שנייה ובסוף יומא דרב חסדא כד חזא רבא דאצטריכא ליה מלתא טובא קביל עליה ראשותה ומלך כ״ב שנין ומת בשנת תרל״א ושתענא מן רבוותא דילנא דהנהו שני דבתר רב יהודה דלא קביל ראשותה מלך רב הונא בר חייא בפומבדיתא והוה ליה התם מדרש גדול: (הגה״ה אמר ש״ש תימה לדבריהם דאמרינן בגיטין ההוא שיפורא דהוה בי רב יהודה ולבסוף בי דרבה ולבסוף בי רב יוסף ולבסוף בי רבא ואם איתא לדרב הונא בר חייא קודם רבה היה לו לתלמוד להזכירו ולומר בי רב הונא בר חייא והוא בעצמו מזכיר זאת המימרא ע״כ). וכד שכיב ואיצטריך ליה מלתא לרבה למהוי רישא קביל עליה ראשותה כי היכי דלא תבטל תורה במתיבת׳ בפומבדיתא דרובה דרבנן וישראל הוו התם ומלך רבה דהוא רבה בר נחמני בפומבדיתא ורבן שם תורה הרבה ובשתדא דאורייתא נח נפשיה דאכלו בי׳ קורצא דקא מבטיל תריסר אלפי גברי ירחא בקייטא וירחא בסיתוא דאיכון תרי ירחי דכלה אדר ואלול וערק מן פרסתקא לאגמא ושכיב התם ונפל פתקא מן שמיא בפומבדיתא רבה בר נחמני נתבקש בישיבה של מעלה וכל המעשה כלו כמו שמפורש בגמרא דהשוכר את הפועלים. ובאלין שנין דהוה רבה בר נחמני בפומבדיתא רבה בר חייא הוה מרביץ תורה בסורא. ובתר רבה בר נחמני מלך רב יוסף בפומבדיתא תרתין שנין ופלגא ושכיב בשנת תרל״ד. ובתריה מלך אביי תליסר שנין ושכיב בשנת תרמ״ט שנה והכי מפורש בפרק

הניזקין האי שיפורא הוה מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה ולבסוף בי רב יוסף ולבסוף בי אביי כלומר דהני הוו רישי מתיבתא דמאי דאתי להון מישראל מותבי לגוה כדתנן בשקלים י"ג שופרות היו במקדש וכתוב עליהן תקלין חדתין ותקלין עתיקין ולבתר אביי מלך רבא במחוזא דמן פומבדיתא הוה כדמפרש בברואה בר הדיא מפשר חלמין הוה וכו' עד דנח נפשיה דאביי ואתיא מתיבתא לקמך ורבנן דכולי עלמא אכנפו לקמיה. ואף ע"ג דמדנא נפשיה דרב חסדא לא הוה גאון בסורא מיהו מלכותא דרבה עפי הוה נפישא והוה שליט טובא ואתקיים ביה ברכתא דרב יוסף כדאמרינן בפרק הוציאו לו רבה כד הוה אפטר מבי רב יוסף מסגי ואזיל לאחוריה ומנקף להו לכרעיה עד דמלא אסקפתא דבי רב יוסף דמא אתו ואמרו ליה לרב יוסף אמר ליה יהא רעוא דיתרום רישך אכולא כרכא ושני מלכותא דרבא הוו ארבע סרי שנין ושכיב בשנת תרס"ג ובכלהו אלין שנין דרבא לא הויא אלא חדא מתיבתא ורב נחמן בר יצחק בפומבדיתא ד' שנים ושכיב בשנת תרס"ז ורב פפא דהוה בנרש שהוא קרוב לסורא. ומלך בה תריסר שנין ושכיב בשנת תרפ"ז ובתר רב נחמן בר יצחק מלכו בפומבדיתא כמה גאונים ושכיב בשנת תרפ"ח. והיינו דאמרינן בפרק כל הנשבעין ההוא דיינא דעבד כרבי אליעזר הוה ההוא צורבא מרבנן התם אמר אנא מייתינא אגרתא ממערבא דלית הלכתא כרבי אליעזר אתא לקמיה דרב חמא וא"ל דיינא דעביד כרבי אליעזר עבד ובתריה מלך רב זביד בפומבדיתא ושכיב בשנת תרל"ו. ובתריה מלך רב דימי מנהרדעא ושכיב בשנת תרל"ט שנים. ובתריה מלך רפרם ושכיב בשנת תש"ו. ובתריה מלך רב כהנא ושכיב בשנת תשכ"ה שנים. ובתריה מלך רב אחא בריה דרבא ושכיב בשנת תש"ל שנים. ובכלהו אלין שניא מבתר רב פפא היה רב אשי גאון במתא מחסיא וסתרא לבי כנישתא דבי רב ובנייה כדאמרינן בהשותפין ועבד כמה תקנתא שפירתא וקבע להו רגלי ותעניתא דלא הוין אלא לריש גלותא ובנהרדעא ושוייה לרגלא דריש גלותא בגוה הואיל והוה מופלג ונפישא תורתו וגדולתו והונא בר נתן דהוה ריש גלותא בהנהו יומי ומרימר ומר זוטרא דהוו בתריה כלהו הוו כייפין ליה לרב אשי ושויהו לרגליהן במתא מחסיא דאמרינן בגיטין אמר רב אחא בריה דרבא אף אנו נאמר מימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. והא הוה הונא בר נתן שאני הונא בר נתן דמיכף הוה כייף לרב אשי וכיון דאתקינו רגלי דריש גלותא במתא מחסיא והוו צריכי רשותא דפומבדיתא למיזל תמן בשבת לך לך דהוא שבתא דהוה הגלא דריש גלותא ואקבעו רובא דרישי גלותא למיזל תמן. וכמה דעבד רב אשי לא בטילא אע"כ כדבטילא בשני דרב יהודה ורבה ורב יוסף ואביי ורבא דלא הויא אלא חדא מתיבתא בפומבדיתא ובתר רב אשי הוין תרתי מתיבתא והיינו דאמר רב אשי במסכת שבת אנא עבדי לה למתא מחסיא דלא אחרבא ובכל שתא ושתא דהוי ריש גלותא במתא מחסיא דקבע רגלא בבי רב אזלין לקמיה רשוותא ורבנן דפומבדיתא והכן נהיגא מלתא הדין עד שיעור מאתן שנין מן השתא הואיל והוה להון לריש גלותא מרות קשה ושולטנותא רבתא ביומי פרסיים וביומי ישמעאלים דהוו זבנין ליה לראש גליותות בדמים יקרים. והוו בהון דמצערי רבנן טובא ומעיקי להו ואבהתא דילנא דבי נשיאה איטון מיהו שבקוה כל הני ארחתא בישתא דנשיאות ועיילי ברבנן במתיבתא למבעא ענוה ושפלות ונמיכות ולא מבכי בשתנא אנהגנא אלא מקמי הכי עיילי זקנו ברבנן דמתיבתא. וכיון דשליטין דבי נשיאה לא הוו יכילין רשוותא דלא מנעי למיזל קמיהון ברגליהון ובאמצע ימי ישמעאלים בימי דוד בן זכאי איסתפלו מן שלטנותא דמלכא ולא אזלו רשוותא דפומבדיתא בתריהון אלא כד ניחא להו לנשיאים למהוי להו ריגלא בפומבדיתא אזלין להתם וקבעין ליה והשתא לא אשתייר מכלהון דבי נשיאה אלא חד יניק ונהג רב אשי רשוותא במתיבתיה קרוב לס' שנין והיינו דאמרינן בפרק מי שמת במהדורא קמא דרב אשי אמר לן הכי ובמהדורא בתרא דרב אשי אמר לן באנפא אחרי דהכי תקינו רבנן למתני בכל שתא ושתא תרתין מסכתא הן חסר והן יתר דהדר סלמודא כוליה בתלתין שנין וכיון דרב אשי מלך ק"וב לשתין שנין הוו הכי תרי מהדורי ושכיב בשנת תשמ"ג. ובתריה רב אידי רב אבין ושכיב בשנת תס"ג. ובתריה רב נחמן בר רב הונא ושכיב בשנת תסס"ו ונפל שמדא וגזר יזגרד לבטולי שבתא ומלך במחסיא רב טביומי דהוא מר בר רב אשי ושכיב בשנת תסע"ט במוצאי יום הכפורים ובתריה רב תוספאה ושכיב בשנת תספ"א ובארבע בשנת דהוא י"ג בכסלו בשנת תתי"א שכיב רבנא אבינא בריה דרב הונא דהוא רבינא והוא סוף הוראה ובתריה רב רחומי ואית דהלפי רב רחומאי ושכיב בשנת תס"ס בעדן שמדא דגזר יזגדר ובתריה מלך רב סמא בריה דרבא ובאותו הפרק דיליה ומר בר רב אשי שמענו מן הראשונים וראינו כתוב בספרי זכרוניהם דבעו רחמי ובלעיה תנינא ליזגרד מלכא בבי משכבו ובטל שמדא. וביומיה דהדין רב סמא בשנת בטבת בשנת תשפ"א אתסרן רבנא אמימר בר מר ינוקא והונא מר בר רב אשי ריש גלותא ומשרשיא בר פקוד. ובשמונה עשר יום אתקטילו הונא בר מר זוטרא נשיא ומשרשיא ובאדר דשתא דא אתקטילו רבנא אמימר בר מר ינוקא ובשנת תשפ"א אתחרו כל בי כנשתא דבבל ואתנקיטו בי יהודאי לאמגושי ובשנת תשפ"ז שכיב רב סמא בריה דרבא ובתריה מלך רב יוסי וביומיה סוף הוראה ואסתיים תלמודא ורובא דרבנן סבוראי שכיבו בשנים מועטות דהכי פירשו גאונים בספרי זכרוניהם

וכרוניקס בדברי הימים. בשנת תתט"ו שכיב רבנא
שמא בריה דרבנא יהודאי בסיון ואמרין דדיינא
רבנא הוה וכחד בשבא דהוא ארבע באדר שנת
תתי"ג שכיב רב אחאי בר רב הונא ובניסן דשתא
דא שכיב רב רחומאי ואית דמחלפין רב רחומאי
ובשנת תתי"ז שכיב רב שמואל בר יהודה דמן
פומבדיתא ובאדר שכיב רבינא בר אמוניא ובשנת
תתי"ט שכיב רב הונא רוש גלותא ובשנת תתכ"ב
ביום כפור הוה זעפא ושכיב רב אחאי בריה דרבה
בר אבוה ובשנת תתכ"ו שכיב רב תחנא ומר זוטרא
בני חיננא ואשתייר רב יוסף גאון במתיבתין כמה
שנין ובתר הכי רב עינא בסורא ורב סימונא
בפומבדיתא ובתר הכי רב רבאי מרוב ומן מתיבתא
דילן הוה ואמרין דגאון הוה. והויין שני שמד
וגרות בסוף מלכות פרסיים ולא הוו יכלין למקבע
פרקי ואתו בי מתיבתא ומדבר מנהג גאונים עד
בתר כמה שנין דאתו רבנן דילנא מפומבדיתא
לסביבות נהרדעא למדינתא דפרוזשבור ואלין
גאונים דהוו במדינתא דילנא בפומבדיתא בתר
אלין מלין בסוף מלכות פרסיים משנת ת"ש שנה
מלך מר חנן מאשקייא ובתריה מלך מר רב מארי
זקננו בריה דמר רב דימי סורגו ובית מדרשו נודע
בפירוז שבור עד היום נקרא בי רב מרי ובימיו
מלך בסורא רב מר בר רב הונא בשנת תתקכ"ה
ואחרי רב מרי סורגו מלך בנהרדעא מר רב
חיננאי מן בי גיהרא ובימין יצא מחמ"ד לעולם.
שנת ארבעה אלפים ושע"ד ליצירה. ואמרי דהוה
בסורא אותו העת רב חיננאי ורב חנא גאון
פומבדיתא ומר רבי יצחק גאון והוא שהיה בפרוז
שבור עת שכבשה עלי בן אבוטאלב יצא מר יצחק
מן פרוז שבור לקראתו והקביל פניו בסבר פנים
יפות ואחרין מר רב רבא שתקנו בימיו לתת גט
לאלתר לאשה דלאו כשמעתא דכלתיה דרב זביד
וכו' ובימיו היה בסורא רב ששנא דכתיב על
תומרתיה משרשיא בר תחליפא ובתריה מר רב
בוסתנאי בפומבדיתא. ובתריה מר רב הונא מרי
בן מר יוסף היה גאון בשנת אלף. ובתריה מר
רב סייא ממישן. ובתריה מר רביא. ובתריה מר
רב נטרונאי בר מר רב נחמיה ומלך בשנת אלף.
וידיע דמר רב ינקא חתניה דהוה מחתן בדבית
נשיאה אתקיף מרות על רבנן וערקו למתיבתהון,
ובתריה מלך מר רב יהודה. ובתריה מלך מר רב יוסף
דהוה ידיע בכל כתותאי שנת אלף וחמשין. ובתריה
מלך מר רב שמואל בר רב מר שנת אלף ונ"ט.
ובתריה מלך מר רב נטרוי כהנא בן מר רב אמונה
ומן בגדד הוה זמן זמירא ברא וביומוי סליק רב
אחא משבחא לא"י דמר רב נטרוי שמעיה הוה וכד
אדבריהו נשיאה עלייהו סליק להתם ובתריה מלך
מר אברהם כהנא. ובתריה מלך מר רב דודאי
בר מר רב נחמן בשנת תתרע"ב והוא אחוה דמר
רב יהודה גאון. ובתריה מלך רב חנניה בר רב
משרשיא בשנת תתרע"ה. ובתריה מלך רב מלכא
בר מר רב אחא בשנת תתרפ"ב והוא אחתיה לרב
נטרונאי נשיא בן זכינאי בפלוגתא על זכאי בר
מר אחונאי דהוה נשיא קמי הכי כמה שנין ואתכנשו
תרתין מתיבתא עם זכאי הנשיא ועברוהו לנטרונאי
ואפטר רב מלכא לגן עדן. ורב נטרונאי נשיא
אזל למערבא. ובתר רב מלכא מר רב רבא בריה
דרב דודאי זקננו בשנת תתרפ"ד. ובתריה מלך מר
בר שנונא ולא האריך. ובתריה מלך מר רב חנינאי
גאון כהנא בר מר אברהם גאון בשנת תתרצ"ג
ועבריה נשיאה וקם בהתריה מר רב הונא מר הלוי
בר יצחק בשנת תתרצ"ו. ובימיו תקינו למגבי
כתובת אשה ובעל חוב מיתמי אפילו מטלטלי.
ובתריה מלך מר רב מנשה בר מר רב יוסף בשנת
תתרצ"ט וגובאה הוה מן בני בי עוקבא. ואלין שני
כלהון גאונים דהוו במתא מחסיא לא נהירנא להו
ספיר על הסדר. ואית בהון חנוכתא ונטורתא
דנשיאים דמעברין להון מהדרין להו ומה דבריר
לנא כבר כתיבנא להו אבל מן שנת אלף ואילך
קים לן בהון ובאלין ק' שני מאלפא ואילך
דפריסנא להון גאונים דמלכו בפומבדיתא מלכו
בסורא אלין גאונים מר רב חנינאי מנהר פקוד
חמש שנים. מר רב נהילאי הלוי מנרש י"א שנים.
אחריו מר רב יעקב הכהן מנהר פקוד י"א שנים.
אחריו מר שמואל (?) שנים ומישיבתו של
פומבדיתא היה ומבני בניו של אמימר היה ואביו
של מר שמואל זה היה בנן של מר רבא גאון
שכתבנו שהיה גאון פומבדיתא ובהדיה הוה רב
הונא דמתא מחסיא וחכם גדול היה ובנוהי
בפומבדיתא ואית מן זרעיה קדמנא במתיבתא ואית
בהון מאן דמסתון בנא ובתריה מר רב מרי הכהן
מנהר פקוד ח' שנים ובתריה מר רב אחא חצי
שנה ובתריה מר רב יהודאי בר מר רב נחמן ג'
שנים ומתלה והוא נמי מפומבדיתא ולא הוה מאן
דמפליג בחכמה בסורא כותיה. אף הוא נמי סקליה
שלמה נשיאה ומנייה להתם ומאור עינים היה.
והוא ואחיו היו גאונים בתרתי מתיבתי בפרק
אחד ובאותן הימים נפק ענן. (הגה"ה אמר ס"ע
כתוב בספר קבלת החסיד דענן זה ושאול בנו
שרים היו מזרע בית דוד ולא סייעוהו מן השמים
לסמיכה ונעשה זקן ממרא על פי בית דין וחוק
אמונת הקראים ע"כ). ובתריה מר רב יהודאי בר
מר רב אחונאי כהנא בר מר רב הונא ה' שנים.
ובתריה מר רב מרי הלוי בר רב משרשיא ג'
שנים ומתלה ובתריה מר רב ביבי הלוי בר מר
רבא מנהר פקוד עשר שנים ומחלה והוא היה עם
מר רב הונא מר הלוי ועם מר רב מנשה גאוני
פומבדיתא למגבה לכתובה ובעל חוב ממטלטלי
ואלו תומס ק' שנה. ובריהון גאונים מפומבדיתא
רב ישעיה הלוי בר מר אבא ומן כלואדי הוה
מתא דמקרבא לבגדד ומלך בשנת ק"ז. ובתריה
מר רב יוסף בר מר רב שילא משלחי בשנת ק"ט.
ובתריה מר רב כהנא גאון בר מר רב חנינאי
גאון

גאון בשנת קט"ו . ובתריה נ"י רב אביומאי גאון אחי אביו דמר רב אברהם גאון בשנת קכ"א ולא הוה דוכתיה דהוה מר אהרן קמוי דהוא אב בית דין והוה במיר ועדיף טפי מניה מיהו על ידי הלוס אגברוהו למר יוסף גאון והוה חסיד טובא וזקן מאד ואתמר דהוה אליהו ז"ל אתי ליה ויתיב במתיבתא ביומי די ליה יומא חד אמר להו לרבנן כד סיב ואסטוף ארוחי ליה לגברא סבא דאתא לגביה ו"נ חזו ליה רבנן וידעי דאליהו ז"ל הוה וארוחו ליה טובא והאי דמרוסין השתא מלד ימין מסטר רישא מההוא מעשה הוא דעבדי ואבי גאון היה סופרו ועומד בכל צורך הישיבה לפניו כל ימיו . וביומא דאפטר הוה זיק גדול ונלת ארעא ואתמר כמו דהוה מלטער נפשיה טובא על בירסא דינקותיה וברכיה מר רב שמוי רביה גאון זא"ל תזכה דתדבר אומתך ותרתין שנין מלך וקם בתריה מר רב אברהם בר מר רב שרירא בשנת קכ"ז ומלך י"ב שנים והיה מר רב יוסף בר מר חייא אב בית דין ובפלוגתא דדניאל ודוד דור נשיאים אקרי מר רב יוסף בגאונות ולבסוף נתפייסו עם מר רב אברהם ואמרו דתרווייהו מר רב יוסף ומר רב אברהם מקרו תרווייהו גאונים מיהו כד מכנפין תרוייהו בחדא דוכתא מתני רב אברהם ויתיב מר רב יוסף קמיה וזמנא חדא אתו לבגדד ואתרמי דהוו בי כניסתא דבר נסלה בכולא רבתי וכד קם שליחא דצבורא ואכריז שמעו מאי דאסברוה ראשי מתיבתא למימרא בכו ישראל וליכא דשמיע להון כד אמר ראשי מתיבתא ואף מר רב יוסף אזדעזע וקם על רגלוי ואמר סליקית נפשאי מן גאונות ואהדרית לאבות ב"ד וברכיה מר רב אברהם ואמר רחמנא לזכך לעלמא דאתי דיליה . ובתר מר רב אברהם מלך מר רב יוסף דנן בשנת קכ"ט ו' שנים . ובתריה מר רב יצחק בר מר רב חנניא שנת ק"ם ואתתוהו כדיל מר רב יוסף בר רב מרדכי דהוה רב בשני דרב יוסף בר מר חייא והוה בר בריה דמר רב אבא גאון זקננו . ומר רב יצחק יהוה קשיש מניה וכד סמכיה דוד בר הונא נשיא למר רב יצחק קשישא מר רב יוסף הוה דייצא דבבא אתא רב יצחק לותיה ואמר ליה לא לקשי לך דייצא דבבא דאנן כרבה ורב יוסף אנן . ואמר מובטח את דהוית וזכית בתראי וסבר וקביל רב יוסף וארצי ליה קמיה ריש מתיבתא ומלך שש שנים . ובתריה מר רב יוסף דנן ב' שנים בשנת ק"ן . ובתריה בשנת קנ"ג מר רב פלטוי בר מר רב אביי י"ו שנה . ובתריה מר רב אחאי דהוא בר מר רב ו' חדשים בשנת קס"ט ובתריה הוה פלוגתא בין רב מנחם גאון בריה דמר רב יוסף גאון בר חייא ומובחרים דרבנן הוו בהדיה שתא ופלגא ובין מר רב מתתיה בר מר רבי והוו דרבנן אחריני בהדיה ונח נפשיה דמר רב מנחם בשנת קע"א . והדרו כלהו רבנן בתר הכי קמיה דמר רב מתתיה ו' שנים . ובתריה רב מר אבא בר מר רב אחי בשנת ק"פ והוא בן בנו של מר רב שמואל שהגיעו שלמה בר חסדאי ריש גלותא במתא מחסיא כמו שפי' למעלה וב' שנים מלך ובתריה בשנת קפ"ג מר רב צמח גאון בר מר רב פלטוי גאון . והוא אבי אמו של גאון ומלך תשסרי שנין . ובתריה בשנת ר"א מלך מר רב האי בר מר דוד ז' שנים ומחצה . ובאלו ק' שנה שעמדו במחסיא גאונים מר רב הילאי בר רב מרי ט' שנים ואחריו מר רב איבומאי אחוהי דרב מרדכי ח' שנים . ואחריו מר רב צדוק בר מר רב אשי ב' שנים . ובתריה מר רב הילאי בר מר רב חנינא ג' שנים ומחצה. ובתריה מר רב קימוי בר מר רב אשי ג' שנים ומחצה והוין פלוגתא דליכא למסמך עליהון . ובתריה מר רב משרשיא כהנא בר מר רב יעקב י' שנין ופלגא . ועמדו ב' שנים בלא גאון ובתר הכי אסתמיך מר רב כהן צדק בר אבומאי גאון י' שנין ומחצה . ובתריה מר רב שלום בר מר רב י' שנין . ובתריה מר רב נטרונאי גאון בר מר רב הילאי גאון בר מר רב מרי י' שנים . ובתריה מר רב עמרם בר ששנא י"ח שנים וקמי הכי הוה פליג ליה רב עמרם ואקרי גאון ונחית מניה . ובתר הכי מלך כדפריסנא ואפטר ובתריה מר רב נחשון בר מר רב צדוק גאון ח' שנים . ובתריה מר רב צמח בר מר חיים אחיו של מר רב נחשון גאון ז' שנים . ובתריה בר מר רב מלכא חדש ימים . ואפטר לגן עדן ואתפטרו ושכיבו רובא דסביא דמתא מחסיא בשעור תלתא ירחי ואסתמיך בתר הכי מר רב האי גאון בריה דמר רב נחשון גאון י' שנים . ובתריה מר רב הילאי בר רב נטרונאי גאון ח' שנים . ובתריה מר רב שלום בר רב מישאל ז' שנים . ובתריה אדלדלא מלתא טובא במתא מחסיא ולא אשתיירו בה חכימי ובתריה מנויה למר רב יעקב בר רב נטרונאי י"ג שנה ובתריה לא הוה בהון ראוי וסמכיה דוד נשיאה למר רב יום טוב כהנא בר מר רב יעקב אע"ג דאורג הוה הואיל ולא הוו תמן רבנן כולי האי ומלך י' שנים ובתריה אתמר ביני רבנן לבטולי למתא מחסיא ולמתייה מאן דמשייר בה לפומבדיתא ולבסוף אסכימו לאסמך למר רב נתן אלוף אחי אבינו בריה דמר רב יהודה גאון אבינו כשם גאוני מחסיא כי היכי דלא ליבטיל שמא . ואדהכי נח נפשיה ואתייה דוד נשיאה למר רבינו סעדיה בר רב יוסף ולא מבני רבנן דמתיבתא הוה אלא ממצרים הוה וידיע בפתומי וסמכיה באייר שנת רל"ט וכניף מאן דאשתייר מבניהון דרבנן מחסיא ומן עלולי דסמיכו על רבנן דפומבדיתא ואותיב מתיבתא דמתא מחסיא תרתין שנין ונפלא בבון ורבינו סעדיה דוד הנשיא וקרייה רבנא סעדיה לאחוהי דדוד הנשיא דמתקריה יאשיהו להיות ראש גלותא ולא עלתה בידו ואדחי יאשיהו לברתם וקרייה דוד הנשיא לרב יוסף בריה דרב יעקב דידיע בברסטיא להיות גאון במתא מחסיא ורך

בשנים

בשנים היה ותלמיד קטן היה לגבי מר רב סעדיה. ונהגה מר רב סעדיה גאון כמה שנים משם בשביל אימת מחלוקת דוד הנשיא ורב יוסף נהג גאונות במתא מחסיא ולבסוף אפיים ר' סעדיה עם דוד הנשיא ורב יוסף קם בדוכתיה כלל שני דמר רב סעדיה תרתי סרי שנין ושכיב מר רב סעדיה בימי הגאון אבינו בשנת רי"ג בתר דוד הנשיא ואתיחד רב יוסף במתא מחסיא ואדלדלה מילתיה ולא הוה ליה פתחון פה אפילו בהדי רב אהרן גאון ושבקיה לבבל ולמתא מחסיא ואזל ויתיב במדינה דבצרה ושכיב התם ובתר הכי לא הוות מתיבתא במתא מחסיא ובאלו מאה שנים אחרים מלכו בפומבדיתא גאונים ואלו הן בתר מר רב האי גאון. בר מר רב דוד מר רב קימוי גאון בר מר רב אחאי גאון ומלך בשנת כ"ט תמני סרי שנין ופלגא ובתר מלך מר רב יהודה זקננו שהוא אבי אבינו בר מר רב שמואל ריש כלה ברא"ש שנת רי"ז י"א שנה ומחצה ושכיב באדר שנת רכ"ח והות פלוגתא בין רבנן דמתיבתא ודוד הנשיא דרבנן דמתיבתא אכנפו וקריוהו למר רב מבשר כהנא גאון [בר] מר רב קימוי גאון ודוד הנשיא קרייה למר רב כהן צדק כהנא בן מר רב יוסף והות פלוגתא ביניהון עד חדש אלול שנת רל"ג ועבדו שלמא דוד הנשיא עם מר רב מבשר גאון ויתיב רב מבשר גאון ורבנן דיליה לבדם ומובחרים דרבנן הוו בהדיה ומר רב כהן צדק ורבנן דיליה לבדם ובשנת רל"ז בכסליו שכיב מר רב מבשר גאון ואתו רבנן דיליה לות כהן צדק ושכיב בשנת רמ"ז ובתר מלך מר רב צמח גאון בר מר רב כפנאי תרתין שנין ופלגא ושכיב ברא"ש שנת רמ"ט ובטבת שנת ר"ן מלך רב חנינא אבינו גאון בריה דמר רב יהודה גאון ה' שנים ופלגא ושכיב בשנת רנ"ד ובתריה אסתמיך מר רב אהרן בר מר רב יוסף הכהן ולאו מבני רבנן הוה אלא מן תגרי הוה ומר רב מבשר גאון סמכיה בדלא רבנן במתיבתא ולאו דהוא הוה ראוי לגאונות בתר גאון אבונא אלא דוכתא הות למר רב עמרם אחי אמנו רא"ש כלה וקפיץ עליה מר רב אהרן והוה עז מאד ודחיל מניה מר רב עמרם ואזל לקמיה ובתר כמה פליג עליה מר רב נחמיה בר מר רב כהן צדק בתר דית ב קמיה ומר רב אהרן הוה עדיף מיניה ולא פרשו רבנן מניה ובתר דשכיב מר רב אהרן בסוף רע"א הדרו מקלתהון דרבנן לקמיה דמר רב נחמיה. ואנחנו ורבנן נפישי דילנא לא אשוינן עמיה ולא אזלנא לקמיה והוינא ההוא עדנא אב ב"ד ולא קבילנא גאונות עד דשכיב מר רב נחמיה ובשנת רע"ט אסתמיכי בגאונות וסמכוהו להאי בננו באבות בינן דין משעור ב' שנים. יהא רעוא מקמיה קב"ה דלשוי יתנא תשובים עם הכתובים לחיים ויזכי יתנא לדמורי ישראל בקושטא כהונן וכראוי ויחיה למשיח בן דוד בעגלא ובזמן קריב בחיינא ובחייכון ובחיי דכל בית ישראל וכן יהי

רצון ונאמר אמן. נשלמה תשובת רבינו שרירא גאון אביו של רבינו האי גאון ז"ל:

דורות העולם בקצור מאדם ועד דוד בן זכאי שעשה מחלוקת עם רבינו סעדיה ז"ל והמעלות שנתעלתה ישיבת סורא על פומבדיתא.

אדם שת אנוש קינן מהללאל ירד חנוך מתושלח למך נח שם ארפכשד שלח עבר פלג רעו שרוג נחור תרח אברהם יצחק יעקב יהודה פרץ חצרון רם עמינדב נחשון שלמון בעז עובד ישי דוד שלמה רחבעם אביה אסא יהושפט יהורם אחזיה (עתליה) יהואש אמציה עוזיה יותם אחז יחזקיה מנשה אמון יאשיהו יהואחז יהויכין נחמיה משולם חנניה ברכיה חסדיה ישעיה עובדיה שכניה שמעיה חזקיה יוחנן שפט ענן נתן דצוציתא הונא נתן נחמיה עוקבא אבא בר הונא נתן מר זוטרא מרימר כהנא הונא מר זוטרא הונא מר כפנאי בסנאי חסדאי שלמה ריש גלותא דוד בן זכאי שעשה המחלוקת עם רבינו סעדיה פיומי זכרו לברכה:

אלה המעלות שנתעלה בהם ישיבת סורא על פומבדיתא בתחלה בימי רב שהיה סוף תנאים ותחלת אמוראים לא היתה עדיין ישיבה בבבל אלא הנשיאים שהיו שם לא היו קורין אותם אלא ריש סדרא כדאמרינן מאן ריש סדרא בבבל א"ל אבא אריכא והוא רב ולאחר שנפטר רב עשו ישיבה בבבל על דרך א"י והיא ישיבת סורא ומלך בה רב הונא מ' שנה והוא היה ראשון לכל מי שהיה ראש ישיבה בבבל ואחר כך מלך אחריו רב חסדא ונמשכה מלכותו י' שנים ובסוף יומי של רב חסדא הלך רבה בר נחמני ועשה ישיבה בפומבדיתא ומאותו היום ואילך היתה ישיבה בפומבדיתא והיתה ישיבת גולה ומלך רבה בר נחמני כ"ב שנה ואחריו רב יוסף ב' שנים ומחצה ואחריו אביי י"ד שנה ואחריו רבא על פומבדיתא ועל סורא בסיעתא דשמיא ובברכתא דברכיה רב יוסף כדנקטיה דא"ל יהא רעוא דתרום רישך. אכולא כרכא שני מלכותו י"ד שנה ומלך אחריו רב פפא י"ט שנים ואחריו רב אשי ס' שנה ואחריו מלך רב טביומי בריה דהוא מר בר רב אשי ומלך אחריו רבי יוסי שבימיו נחתם התלמוד וכשנפטר רבנא יוסי נשארו שתי הישיבות בלא גאון עד שהסכימה דעתן של רבנן סבוראי והם שהיו אחר חכמי התלמוד שיהיו עושין ב' ישיבות כמו שהיו בימי רב הונא מפני שרבנן סבוראי אף על פי שלא הוסיפו על התלמוד ולא גרעו ממנו אעפ"כ היו ראשי הישיבות והן הגאונים יושבין ודורשין והיתה הוראה יוצאת מהן לכל ישראל וכך היו נוהגין בישיבתן עד היום הזה. ואלו המעלות שנתעלתה בהם ישיבת סורא על ישיבת פומבדיתא א' שלא יהא גאון מפומבדיתא אלא מסורא על פי ראש ישיבה שלה ועוד אם יתקבצו ראשי הישיבות שתיהן על ראש גלות כארץ עתיקה בבבל בשבת שרגילין להתקבץ אליו. ראש ישיבת סורא ותלמידיו

קוֹרין על ראש גלות ספר התורה מפני גדולתו וראש ישיבת פומבדיתא לשמאלו. ועוד אם ישבו בסעודת מצוה אכל א׳ מראשי גלות ראש ישיבת סורא בוצע תחלה והוא מברך ברכת המזון. ובין בכניסה ובין ביציאה ראש ישיבת סורא קודם לראש ישיבת פומבדיתא ואפילו היה ראש ישיבת פומבדיתא זקן בן שמונים שנה וראש ישיבת סורא קטן בשנים ממנו השררה לעולם לראש ישיבת סורא ועוד כשהיו משלחין אגרות זה לזה ראש ישיבת פומבדיתא כותב ונקרי הדין ריסקא קמי גאון ורבנן דסורא גרוש ישיבת סורא יתקרי הדין ריסקא קמי רבנן דפומבדיתא ואינו כותב לו גאון. ועוד אם קורא ראש גלות בספר התורה ראש ישיבת סורא מתרגם עליו וראש ישיבת פומבדיתא יושב ודומם. ועוד בשימות ראש גלות כל הרשויות שלו ינתנו לראש סורא ואין בהן לראש ישיבת פומבדיתא חלק. כלל וכראשונה היתה ישיבת סורא נוטלת שני חלקים וישיבת פומבדיתא חלק א׳ עד שמלך כהן צדק בפומבדיתא ורבו בני הישיבה ולא הספיק להם חלק הג׳ שהיה מנהגם לקחת ונפלה קטטה ביניהם על זה הדבר עד שנתקבלו ראשי הדור ועשו פשרה ביניהם שיהיו חולקים. כל מה שיבא להם חלק כחלק בשוה וכך היו נוהגין עד היום הזה ואשר א״ר נתן הכהן בר יצחק הבבלי בבבל ממה שראה על גלות עוקבא שהוא מזרע דוד שבא לאפריקא ונהג שררה בבבל שנים רבות שלא עמד במספרם והיה ראש ישיבה בימיו מר רב כהן צדק מר רב יוסף בפומבדיתא מ׳ שנה עד שנפלה קטטה ביניהם על רשות כרסאן מפני שבראשונה היו נוטלין רשות כרסאן מפומבדיתא וכל הנאה שתבא ממנה לפומבדיתא תגיע ובקש רב עוקבא זה להשיב הנאתה אליו ומנעה רב כהן מורה צדק. והיו לו עוזרים יוסף בן פנחס ואחתו נטירא עם קצת בנות הדור עד שהוציאו עוקבא מבבל וגלה למקום הנקרא קרמיסין דרך ה׳ ימים במזרח בבל ובעת ההיא היה עמרם בן שלמה ראש ישיבת סורא. וישב עוקבא בקרמיסין עד שיצא מלך בבל לטייל בקרמיסין מפני שיש בה מים גנות ופרדסים וכל ברכוס שבבבל. והנה הוא בא וגו׳ ממנה כמו חצי מיל מקום הנקרא שפראן ויש בו בנין יפה וכשיבא המלך לשם בו היה מטייל והיה בו בית אחד גבוה כשיעור שתי קומות והיו בו שתי צורות אחד כל מלך ואחד של פילגשו ובתחתיתו דמות סוס חלול ויצאו מים מן ההר ויכנסו בו ויצאו מפיו והיה המלך בכל יום ויום יוצא לאותו מקום לטייל בו והיה עוקבא מכוין אותה שעה שהיה המלך שם ועמד לפניו ומברך אותו בדברים ערבים ובשירים נאים וכך היה עושה לו בכל יום ויום עד מלאת לו שנה וסופר המלך כותב שיריו ודבריו בכל יום ויום והאיר שמה שאמר היום אינו אומר למחר פעם אחרת וכן עשה כל השנה מראשה ועד סופה לאחר מלאת השנה הגיד הסופר למלך שלא

היה עוקבא שונה הדבר מראש השנה ועד סופה ביקש ממנו המלך שיתן סימן לדבריו כי לא האמין בדבר הביא לו פנקסו ושירי עוקבא כתובין בו ואין בהם דבר שנוי ומשולש צוה המלך שיכנס עוקבא אצלו וכשנכנס אמר לו המלך שאל מה אתן לך ושאל ממנו השבתו על כנו כתב לו המלך מכתב כשאלתו וכיון ששב היה קשה הדבר על נטירא ועל יוסף בן פנחס ועל הגלויים עמהם והיו מדברים עליו אל המלך עד שצוה המלך שיצא והגלה אותו פעם שניה וכתבו עליו מכתב מעם הארץ שלא יכנס בכל מלכות בבל לעולם ואם יכנס יחרם כל רכושו ולא נשא אותו ארץ מכל ארצות מזרח ויצא אל המערב ונשארה השררה כמו ד׳ או ה׳ שנים בלא ראש עד שהיה קשה הדבר מאד על ישראל ודברו על דוד בן זכאי שהוא בן דודו של עוקבא נשיא שעבר שיעשו אותו ראש גלות והיה כהן צדק שהוא ראש ישיבת פומבדיתא קשה עליו הדבר שלא רצה בשררות דוד בן זכאי לפי שהיה קרובו של עוקבא ראש גלות שעבר אבל ראש ישיבת סורא הנהיג אותו על עצמו וכתב לכל אנשי ישיבתו לתלמידים ולתנאים שנה שיברכוהו ויכתבו לו על נפשם וינהיגו אותו ראש עליהם ועשו כאשר צוה והלכו כלם לקראתו עד שהגיעו למקום אחד הנקרא קצר בדרום בבל בינו ובין סורא ז׳ מילין והוא מקום דוד בן זכאי והוא ארץ מולדתו וברכוהו והנהיגו לימי ראש כליהם ועם כל זה היה מתאן כהן צדק ראש ישיבת פומבדיתא ואינו רוצה בדבר עד ג׳ שנים והיה שם אדם אחד מאור עינים נודע דיינים ראש כלה נהרואני והיה נכנס ביניהם בדרך שלום אולי יוכל להנהיג אותו על ישיבת פומבדיתא שיתרצה בו כהן צדק ראש הישיבה עד שהלך לילה אחד והיה פותח כל מנעולי בבל בשם ופתח אותו הלילה י״ד מנעולים עד שהגיע אליו ועמד על ראשו ומצא אותו גורס בחצי הלילה כיון שראהו כהן צדק חרד לקראתו ושאל לו על עסקי ביאתו ואמר לו חי נפשך אדוני לא הגעתי אצלך עד שפתחתי י״ד מנעולים אמר לו ומה רצונך עכשיו אמר לו בקשתי שתברך ראש גלות ותנהיגהו על עצמך השיבו שיעשה כדבריו יצא משם כשיבא אל ראש גלות והודיעו. וקבע לו זמן ביום אשר יבא בו וחזר אצל כהן מורה צדק והודיעו הזמן אז צוה כהן צדק לכל תלמידיו ולבני ישיבתו וכל אשר היו עמו להקהל ולעמוד על נפשם ולצאת לקראת ראש גלות יצאו לקראתו אל המקום הנקרא צרצר מהלך חצי יום מבבל כיון שהגיעו אצל ראש גלות והנה גם הוא בא במחנה כבד מאד ועמו כל תלמידיו וכל הנלוים אחריו וחזרו אחריו וכבר הכינו לו חצר בכפר ידוע בארץ עתיקה להיות בה וכשהגיעו לשער מדינת בבל היו אומרים שירים ערבים ופזמונים נאים עד שבאו אל החצר אשר הכינו לו ונכנס ושכן בבבל הוא וכל אנשיו ונשיו וכל נפשות ביתו

ימחר

ואחר ה' שנים מת ראש ישיבת סורא ומלך אחריו מר האי בר קיומי והוא היה ראש דורו באותו זמן ונהג ישיבת סורא כ' שנה ומת וכהן צדק ראש ישיבת פומבדיתא עודנו חי וכשמת ראש ישיבת סורא נשארה ישיבת סורא גלמודה והיה ראש גלות מתיעץ מי ינהיג בה ונמלך לבו על רבינו סעדיה פיומי ועל צמח בן שהין כי הוא היה בר אבהן ובר אורין ושגר ראש גלות אל נשי נהוראי להיות ראש ישיבתן וא"ל לא יתכן כי ראש ישיבה נקרא נהורא דעלמא והוא חשוכא דעלמא אמר לו מה תראה בדבר זה אמר לו כל אשר חפצת עשה הודיעו ראש גלות מה שבלבו לעשות וכי נפלה עצתו או על רבינו סעדיה או על צמח בן שהין השיבו נשי שינהיג צמח בן שהין ולא רב סעדיה אע"פ שהוא אדם גדול ומופלג בחכמה אינו מתירא מאדם בעולם ואינו מסביר פנים לשום אדם בעולם מפני רוב חכמתו ורוח כפיו ואריכות לשונו ויראת חטאו אמר לו ראש גלות כבר נפלה עצתי והסכמתי על רבינו סעדיה פיומי השיבו נשי עשה מה שאתה חפץ כי בתחלה הראשון שישמע לדבריו וישב לפניו אני הוא ואני אהיה ראש הרוצים בו הנהיגוהו אותה שעה בפני כהן צדק ובפני תלמידי ישיבת פומבדיתא ומינוהו להיות ראש ישיבת סורא ולא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין ראש גלות ובין רב סעדיה ונחלקה מלכות בבל לשנים וכל עשירי בבל ותלמידי הישיבות וחשובי המקום היו עם רב סעדיה לעזור אותו בכח ממונם והסברת פנים אצל המלך ושריו ויועציו והיה בבבל אדם חשוב אחד ושמו כלב בן שראגרו עוזר לראש גלות והיה בעל ממון ונתן ממונו ס' אלף זוז כדי להסיר את רב סעדיה ממקומו ולא היה יכול מפני שהיו עם רב סעדיה בני נטירה וכל עשירי בבל ונתקנא כלב זה ברב סעדיה מפני שהיה כלב זה בעל לשון ואדם גדול בחכמה וכל שאלות ששאל היה משיב עליהם טעם א' ושנים אבל רב סעדיה מוסיף עליו עשר ידות והיה מתקנא בו בדבר זה ועקר רב מחלוקת רב סעדיה וראש גלות היה על עסקי אגרות שהיו לאנשים שהיו מתחת ראש גלות וממון הרבה שנפל להם בירושתם ובקשו חלקותם ונפלה ביניהם קטטה עליו עד שנתנדבו לתת מעשר מכל מה שנפל להם בירושה להסיר ההנאות ולהוציא לאור משפטם והגיע לראש גלות בחלקו שבעה מאות זהובים מן המעשר שנתנו לו וכתב להם מכתבות וחתם עליהם וצוה להם שילכו לראשי ישיבות לקיימם וכשהגיעו הכתבים אל רב סעדיה עמד עליהם וראה בהם דברים שלא ישרו בעיניו ואף בכל זה אמר להם בסבר פנים יפות לכו אצל כהן צדק ראש ישיבת פומבדיתא ויחתם בהם ולאחר שחתם בהם כהן צדק חזרו אצל רב סעדיה שיחתום בהם ויקיים אותם אמר להם רב סעדיה למה תבקשו כתב ידי הנה בידכם חתימת ראש גלות וחתימת כהן צדק ראש ישיבת פומבדיתא אינכם צריכין לחתימת ידי אמרו לו למה אינך חותם אמר להם איני יודע ונמנע מלגלות להם הדבר עד שהשביעוהו כמה פעמים שיאמר להם מה ראה בשטרותם ולא יכול לעבור על השבועה ולכחד מהם והודיעם מה שראה בשטרותם ומאיזה טעם נפסדו חזרו אצל ראש גלות והודיעוהו חזר אליו ראש גלות יהודה בנו ואמר לו לך ואמור לו בשמי שיקיים את השטרות הלך יהודה בנו של ראש גלות ואמר לרב סעדיה בשם אביו שיחתום את השטרות אמר לו חזור אצל אביך ואמור לו כי כתוב בתורה לא תכירו פנים במשפט חזר אליו פעם שניה ואמר לו אמור לו חתום את השטרות ואל תהי שוטה חזר הנער ואמר לרב סעדיה בסבר פנים יפות ולא אמר לו דברי אביו אבל אמר לו בבקשה ובפיוסין שיחתום את השטרות כדי שלא תפול מחלוקת ולא הגיד לו כל מה שאמר לו אביו אבל מפיים ממנו פיוסין גדולים שיחתום הכתבים כדי שלא תהא מחלוקת בינו ובין אביו בדבר זה כיון שהטריחו אביו בהליכה ובחזרה חרה אפו והרים ידו ברב סעדיה ואמר לו אם לא תחתום השטרות כמו שאמר לך אבי אז אשלח ידי בך. הדבר יצא מפי הנער ואנשי רב סעדיה גררוהו והוציאוהו חוץ לפתח ונעלו השער בפניו כיון שהגיע אצל אביו וראה עיניו זולגות דמעות שאל אותו על מאורעו וספר לו כל המעשה כיון ששמע אביו כך החרים ברב סעדיה והנהיג רב יוסף בר יעקב שיהיה ראש ישיבת סורא במקומו וגם רב סעדיה כששמע הדבר החרים הוא בראש גלות ושלח את חסן אחי דוד בן זכאי דהוא יאשיהו להיותו במקום בן דוד בן זכאי אחיו ונהג ג' שנים ומת ונתחזקה המחלוקת ביניהם עד ז' שנים עד שאירע דין בין שני אנשים שנתעצמו בדין האחד ברר לו רב סעדיה ואחד ברר לו ראש גלות שלח ראש גלות אל האיש אשר ברר רב סעדיה וברח מעליו והכוהו ופצעוהו הלך האיש המוכה קרוע בגדים וילך הלוך וזעוק על כל הקהל והגיד להם מאורעו והיה הדבר קשה עליהם על אחד כי היה מנהגם שכל איש שהוא מרשות ראש גלות אין לראשי ישיבות עליו לא דין ולא משפט ולא לערער אחד מהם על חברו בשום דבר שיהיה מרשותו. ואם היה גר בארץ ובא מארץ נכריה ואינו מרשות זה ולא מרשות זה ילך למקום שירצה ומפני שהאיש הזה המוכה אינו מרשות ראש גלות קנאו הקהל למאורעו ונתקבצו כלם על בשר בן אהרן שהוא חותן כלב בן שראגרו שהוא אדם גדול בבבל והיה מחשובי מקומו וספרו להיכן הגיע מחלוקתם של ישראל וכמה קשה מאורעם אמרו לו קום כי עליך הדבר ואנחנו עמך ואולי נוכל להסיר המחלוקת שאינה תלויה אלא בחתנך כלב בן שראגרו והלך אצל גדולי הדור וקבצם לתוך ביתו והיה עמהם ראש גלות ודבר אליו בפניהם מה המעשה הזה אשר עשית ועד מתי אתה

אתה מחזיק במחלוקת ולא תשמור עצמך מן העונש ירא את ה' אלהיך ותסיר עצמך מן המחלוקת כי אתה ידעת כמה גדול כח המחלוקת ועתה ראה איך תתקן דרכיך עם רב סעדיה ותשלים עמו ותניח מה שבלבך עליו. השיב ראש גלות לדבריו וענהו לשלום שיעשה כדברו. ועמד והלך אל רב סעדיה והביאו לביתו הוא וסיעתו הגלוים עמו ודבר אליו כל אותן הדברים שדבר אל ראש גלות וענהו גם הוא לשלום. והיה ראש גלות בבית אחד הוא וכל הגלוים עמו וכל אנשיו. ורבינו סעדיה הוא וסיעתו וכל אנשיו בבית א' כנגדו. ושניהם היו בחצרו של בשר זה שהלך ביניהם בדברי שלום. ועמדו אנשים מראשי הקהל ונחלקו לשני חלקים. חלק א' תמכו בידיו של ראש גלות. והחלק השני תמכו ביד רב סעדיה. והלכו אלו מכאן והלו מכאן עד שפגעו זה בזה ונשקו זה את זה וחבקו זה את זה. והיה זה הדבר ביום תענית אסתר. וכשנשלם דבר זה ביניהם שמח בשר על הדבר שנשלמו על ידו. והשביע אותם ואת כל העומדים שם עמהם שילינו שם אצלו אותו הלילה ושיקראו המגלה בביתו. ולא רצו לא ראש גלות ולא רב סעדיה. אבל אמר ראש גלות יסעד אצלי רב סעדיה או יסעד אצלך. הטילו גורלות ביניהם. ונפל הגורל על ראש גלות שילך רב סעדיה אצלו. וכן עשה הלך אצלו וסעד עמו סעודת פורים. וישב עמו ב' ימים. וביום הג' יצא בשמחה ובטוב לבב. וכשנעשתה הפשרה ביניהם אותו רב יוסף בן יעקב שהחזיק ראש גלות ועשה אותו ראש ישיבה במקום רב סעדיה כל אותן השנים שהיתה המחלוקת ביניהם עכשיו שבטלה המחלוקת ישב לו אותו רב יוסף ראש ישיבה בביתו ואעפ"כ החוק שהיה לוקח בשהיה ראש ישיבה לא מנעוהו ממנו אלא היו שולחין לו בביתו. נפטר ראש גלות ובקשו להנהיג בנו במקומו ולא עמד אחריו (של אביו) אלא שבעה חדשים בלבד ונפטר גם הוא והיה לו בן קטן כמו בן י"ב שנים ואספו אליו רב סעדיה ונתן אותו בבית הספר עד שנפטר רב סעדיה ולא נמצא באותן הימים מי שהיה ראוי להיות ראש גלות אלא איש אחד שהיה מבני הימן שהיה בנציבין ולא הספיקו למנותו עד שאירע לו דבר שנתקוטט עם גוי אחד בשוק והעידו עליו שקלל את אלהיו ונהרג ואחר פטירתו של רב סעדיה נהג רב יוסף בן יעקב ישיבתו בסורא. ולאחר פטירת כהן צדק ראש ישיבת פומבדיתא נהג אחריו צמח בר כפנאי ישיבתו י"ג חדשים ונפטר ומלך אחריו כלב בן יוסף הנקרא כלב בן שראגדו. ומה שאמר עוד רבי נתן הכהן על דברי ראש גלות היאך יתמנה והיאך יכרתו לו כל העם ברית בשעה שיתמנה כך הוא הדבר אם הסכימה דעת הקהל למנותו מתקבצין שני ראשי הישיבות עם בני ישיבתן עם כל ראשי הקהל והזקנים בבית אדם גדול שבבבל מגדולי הדור כגון נטירא וכיוצא בו וזה שמתקבצים בביתו מתכבד בדבר ויש לו שבח גדול בו וכבודו מתעלה בהקבץ הגדולים והזקנים בביתו ומתקבצין בבית הכנסת ביום הה' ומברכין אותו ונותנין יד עליו ותוקעין בשופר להשמיע את כל העם מקטן ועד גדול וכששומעין הדבר כל אחד ואחד משגר לו מנחה כפי כחו והשגת ידו וכל ראשי הקהל ועשיריהם שולחין לו בגדים נאים ותכשיטים יפים וכלי כסף וכלי זהב כל איש ואיש כמתנת ידו והוא טורח בסעודה ביום הה' וביום הו' בכל מיני מאכל ומיני משקה ומיני מגדים כגון מיני מתיקה וכשמשכים ללכת יום שבת בבה"כ רבים מגדולי הקהל מתקבצין עמו ללכת בבה"כ וכבר הכינו לו בבה"כ מגדול יום מגדל עץ ארכו ז' אמות ורחבו ג' ופורסין עליו בגדים נאים מן המשי ומן התכלת ומן הארגמן ובתולעת השני עד שיתכסה כלו ולא יראה ממנו כלום ונכנסין תחתיו בחורים שנבחרו מנשיאי הקהל ומגדוליהם בחורים ותיקים בעלי קול בעלי נעימה וקולם ערב ובקיאין בכל עניינם וראש גלות עצמו היה מכוסה במקום עם ראשי הישיבות והבחורים עומדים תחת המגדל ולא ישב אצלו אדם וחזן הכנסת מתחיל בברוך שאמר והבחורים עונין על כל דבר ודבר מברוך שאמר ברוך הוא וכשהוא אומר מזמור שיר ליום השבת עונין אחריו טוב להודות לה' וקורין כל העם כאחד פסוקי דזמרה עד שגומרין אותן ועומד החזן ופותח בנשמת כל חי והבחורים עונין אחריו תברך את שמך הוא אומר דבר והבחורים עונין אחריו עד שמגיעין לקדושה ואומר אותה הקהל בקול נמוך והבחורים בקול רם מיד שותקין הבחורים והחזן לבדו משלים עד גאל ישראל ועומדין כל העם בתפלה וכשעובר לפני התיבה ומגיע לקדושה עונין הבחורים אחריו האל הקדוש בקול רם ומשלים התפלה ויושבין כל הקהל וכשיושבין כל הקהל יצא ראש גלות מהמקום שהיה מכוסה בו וכשרואין אותו כל העם עומדים על רגליהם עד שישב על המגדל שעשו לו ויצא ראש ישיבת סורא אחריו וישב על המגדל לאחר שיתן לו כריעה כפוף ויחזור לו ואח"כ יצא ראש ישיבת פומבדיתא ויתן לו גם הוא כריעה וישב לשמאלו ובכל זה כל העם עומדים על רגליהם עד שיתקנו שלשתם ישיבתם ויושב ראש גלות באמצע וראש ישיבת סורא יושב לימינו וראש ישיבת פומבדיתא יושב לשמאלו ובינם לבין ראש גלות מקום פנוי ועל מקומו פרשו עליו כנגד נאה. על ראשו ממעל למגדל אחוז בחבלי בוץ וארגמן וחזן הכנסת מכניס ראשו בסדינו בפני המגדל ומברך אותו בברכות מתוקנות שהתקינו לו מאתמול שלשום בקול נמוך כדי שלא ישמעו אותו אלא היושבים סביבות המגדל והבחורים שהם תחתיו ובשעה שהוא מברך אותו עונין אחריו הבחורים בקול רם אמן וכל העם שותקים עד שהוא גומר ברכותיו ופותח ראש גלות ודורש בענין הפרשה של אותו היום או יתן רשות לראש ישיבת

פורש לפתוח ולדרוש וראש ישיבת סורא נותן רשות לראש ישיבת פומבדיתא והם נוהגין כבוד זה לזה עד שפותח ראש ישיבת סורא והתורגמן עומד עליו משמיע דבריו לעם וכשדורש דורש באימה וסוגר את עיניו ומתעטף בטלית עד שהוא מכסה פדחתו ולא יהיה בקהל בשעה שהוא דורש פוצה פה ומצפצף ומדבר דבר וכשמרגיש באדם שמדבר פותח את עיניו ונופל על הקהל אימה ורעדה וכשהוא גומר מתחיל בבעיא אומר ברם צריך את למילף ועומד זקן א' חכם ורגיל ומשיב בענין ויושב. ועומד החזן ואומר קדיש וכשמגיע לבחייכון וביומיכון אומר בחיי נשיאנו ראש גלות ובחייכון ובחיי דכל בית ישראל וכשגומר הקדיש מברך ראש גלות ואחר כן מברך ראשי ישיבות וכשהוא גומר את הברכה עומד ואומר מדינה פלונית וכל כפריה כך וכך יבא מהן וזוכר כל הישיבות שהן משלחות לישיבה ומברך אותם ואח"כ מברך האנשים שהם שמתעסקים בנדבה עד שמגיע לישיבות ואחר כך מוציא ס"ת וקורא כהן ואחריו לוי וחזן הכנסת מוריד ס"ת לראש גלות וכל העם עומדים והוא מקבל ס"ת בידיו ועומד וקורא בה וראשי הישיבות עומדין עמו וראש ישיבת סורא מתרגם עליו ומחזיר ס"ת לחזן ומחזירה לתיבה וכשהוא מגיע לתיבה יושב הוא במקומו ואז ישבו כל אדם במקומם ואחריו קורין ראשי כלות ואחריהם תלמידי ראשי ישיבות אבל ראשי הישיבות עצמן אינם קורין בס"ת באותו היום מפני שקדמן אחר וכשמפטיר המפטיר עומד אדם גדול ועשיר ומתרגם עליו ויהיה לו שבח וכבוד בדבר זה וכשמשלים יוסיף לברך ראש גלות בס"ת וכל שלוחי צבור שהן רגילין ובקיאין בתפלה עומדין סביבות התיבה ואומרים אמן ומברך אח"כ ראשי ישיבות שניהם ומחזיר ס"ת למקומה ומתפללין תפלת מוסף ויוצאין וכשיוצא ראש גלות כל העם יוצאין לפניו ולאחריו ואומרים לפניו דברי שירות ותשבחות עד שהוא מגיע לביתו אבל ראשי ישיבות אינם הולכין עמו עד ביתו וכל התלמידים שהולכים עמו ומלוין אותו עד ביתו אינו מניח א' מהם שיצא מביתו עד ז' ימים ומאותו העת ואילך אינו יוצא מפתח ביתו והעם מתקבצין ומתפללין עמו תמיד בין בחול בין בשבת בין בימים טובים ואם רוצה לצאת ולעשות צרכיו רוכב במרכבת המשנה כמרכבת שרי המלך בבגדים נאים והולכים אחריו עד ט"ו אנשים ועבדו היה רץ אחריו וכשעובר על אחד מישראל רצים אליו ומחזיקין בידיו ומסבירין פניו וכן עושה כל אחד מישראל שיעבור עליו עד שיתקבצו אליו כמו נ' או ס' עד המקום אשר הוא בא שם וכשהוא חוזר אל ביתו עושין לו כזה המנהג ולעולם אינו יוצא עד שהולכין אחריו כל סיעתו ודומה בהליכתו כאחד משרי המלך וכשהוא רוצה ליכנס לפני המלך לבקש ממנו דבר או לראות פניו מבקש משרי המלך ועבדיו הנכנסין אלא תמיד לדבר אל המלך שיתן לו רשות ליכנס אליו ונותן לו רשות על השוערים להכניסו וכשהוא נכנס רצין לפניו כל עבדי המלך והוא כבר הכין בחיקו זהובים וזוזים שיתן לאותם העבדים הרצים לפניו עד שלא יכנס והוא מכניס ידו לחיקו ונותן לכל אחד ואחד מה שזמן לו הקב"ה והם מכבדין אותו ואוחזין בידו עד שהוא בא ועומד לפני המלך ומשתחוה לו והוא רומז עליו שיהיה עומד על רגלו אחד וסומכו בשני עד שרומז המלך לאחד מן העבדים עליו ולקחו בידו ומושיב אותו במקום שרמז לו המלך במקום שיושיבנו בו ואח"כ מדבר עם המלך והמלך שואל אותו על שלומו ועל דבריו ועל מה נכנס אליו והוא מבקש רשות ממנו שידבר בפניו והוא מרשה אותו ואז מתחיל בהלולים וברכות המוכנים לו מקודם לכן ומסדר לפניו מנהגות אבותיו ואבות אבותיו ומפייסו בדברים ערבים עד שעושה בקשתו ונותן לו שאלתו וכותב לו כל חפציו שיבקש ממנו ויוצא משם ונפטר ממנו בשמחה ובשלום. ואלה החקים אשר היו לראש גלות לקחתם בכל שנה ושנה ממקום אחד הנקרא נהרואן וכל פרוורה והוא רחוק מבבל כמו ב"י יום במזרחה ומוציא אליהם דיין ברשותו וברשות ראשי ישיבות וכותב לו אליהם כי לקח רשות מהם ומוציא אליו מן המקום ההוא ויכנס לו משם כמו ס' או ע' זהובים וכשהוא מגיע לשם בורר לו שנים מחשובי המקום להמנות עמו על כל פסקי דינין שעושה ואם היה אותו דיין הממונה ישר בדרכיו וזכי בדיניו כתבו ראשי המקום והחשובים אל ראש גלות ומשבחין אותו בעיניו ואם שמא ח"ו שיהיה בו דבר רע או ימצא בו שום דופי כותבין אל ראש גלות ואל ראשי הישיבות פלוני כמה מקולקלים מעשיו וכמה מקולקלים דרכיו והם מסירין אותו וממנין אחר תחתיו. וזה החוק שהדיין נוטל מאנשי המקום מכל אחד שהוא מבן עשרים שנה ומעלה שני זוזים בשנה זוז בפסח וזוז בסוכות ומהכתובה וגט ושטר חוב ושטר מתנה ושטר מכירה יש לתת לבעלים ד' זוזים ושליש במשקל ישמעאל והסופר אין לו אלא הקבלנות שפוסק הדיין לתת לו השנה והכל לדיין וכך היה המנהג לתת כל זה לדיין בין שהיה שם בין שהלך למקום אחר. והדיין יש לו בני אדם שמעיינין וחוקרין ומשקיפין על כל רשותו שלא יהא אדם עושה מאלה הדברים שכתבנו אלא על פיו וכל מי שכותב שטר בסתר מנדה אותו וקונס אותו שיתן שכר השטר ולוקחו ואם היה עני לתת הדבר הקצוב נוטל ממנו הסופר כפי השגת ידו ברשות הדיין ויש לדיין על הטבחים זוז בכל שבוע ושבוע וגם לראש גלות יבא אליו מרשות מדינת פרס בכל שנה כ' זהובים על זה המנהג ויש לו מקום אחר הנקרא חלואן בינו ובין בבל מהלך ה' ימים ומקבל ממנו ק"כ זהובים בשנה על החוק הנזכר וגם יש לו מקום אחר הנקרא קסר והיא ארץ מולדתו ויוצא לו ממנו ל' זהובים בשנה ויש

לו

נו בבבל מקום ששם ביתו והוא ברשותו ויש לו שם על כל אחד ואחד מישראל שני זוזים בפסח ובסוכות ואינו נוטל מן העניים כלום כי העשירים מקילין מעליהם והטבחים נותנין לו רביע זהוב בכל שנה. וכללו של דבר שמגיע אליו בכל שנה ושנה מכל אלו המקומות ת"ש זהובים ואם רצה כותב למקומות רחוקים שיסמכוהו ויכבדוהו כותב להם ועושין לו בקשתו. ואם יצא בנו של ראש גלות לכל מקום שירצה נושאין לו פנים ומכבדין אותו ונותנין לו מנחה ואינם נמנעין מזה הדבר אבל עושין עמו כל אחד ואחד לפי כבודו ולפי גדולתו ואם לא ישאו לו פנים ולא יכבדוהו במתנותיהם שולח אביו פתיחות וחרמות ואמר רבי נתן שראה בנו של דוד בן זכאי שיצא למדינת פרס שהוא מרשות אביו ולא כבדוהו ולא נשאו פניו ושלח והודיע זאת לאביו ואביו הוציא עליהם פתיחות וחרמות והודיע למשנה והמשנה הודיע למלך וכתב המלך אל מלך פרס לסמוך ידו ולעזרו עליהם וכששמע מלך פרס והגיע כתב מלך בבל לידו שלח ידו בהם ונטל מהן ממון הרבה מפיום שהוא רשות אביו ומכל פרוורהא והגיע וחזר לבבל ולא היה אחד מראשי הישיבות מי שיערער עליו בדבר זה. וכשימות ראש גלות כל הרשויות שלו ינתנו לראש ישיבת סורא. וסופר ראש גלות נוטל שכרו מראש גלות. ואין לראש גלות בנדרים ונדבות שמשגרין קהלות ישראל אל הישיבות כלום כי אינם משגרים אותם אלא עם שאלותיהם ובשאלות אין לראש גלות עסק בהם וכמו כן מנהג ישיבות כשיתמנה אחד מהם כן מנהגם לעשות לו כדרך שעושין לראש גלות כשממנין אותו חוץ מס"ת שאין מורידין אותה אליו אלא הוא עולה אליה כדרך כל אדם וכך היו נוהגין ראשי ישיבות בכל מקומות רשויותיהן שמוציא אליו הדין שלהם כמו שכתבנו שמוציא דיין ראש גלות מרשויותיו. ואלו הרשויות שיש להם לראש ישיבת סורא הנקרא וסא"ט ויוצא אליו ממנו ומפרוורה ק"ן זהובים בשנה ומבצרה ומפרנורה ש' זהובים בשנה והוא הנקרא כלה ועוד לו מקום הנקרא גמוס בינו ובין אופיר מהלך ב' ימים וכן אופיר עצמה ברשות סורא. כללו של דבר מה שיוצא לסורא מרשויות שלו בכל שנה אלף ות"ק זהובים בשנה לבד הנדרים והנדבות ויש להם לבבל רשויות צפונה דרומה מזרחה וימה נוהגין עמהם כמו שנוהג ראש גלות במקומות שלו שיש לו בבבל כמו שכתבנו למעלה וטבחי רשויות סורא נותנין לראש ישיבה שלהם רביע זוז בשבוע. ופעמים שיהיה לישיבת ראש גלות צוק הזמן ושולחים כתבים לכל קהלות ישראל ומודיעים להם ענים ולאנס וכל קהל וקהל שולחים להם מתנות כפי כחן וכפי השגת ידן וכמו כן מנהג ראש ישיבת פומבדיתא בכל רשויותיו. וכל השאלות שמשתלחין לאחד מראשי הישיבות בשמו אין לראש ישיבה האחר כלום בנדרים ובנדבות הבאות עם השאלות וכאשר נשתלחו השאלות בשתם הם יקחו נדרים הבאות עמהם. ואם משתלחין סתם חולקים שתי הישיבות בשוה וכך היה מנהגם בחלוק כל מה שמגיע אליהם מנדרים ומד׳ות בכל השנה הן מניחין הכל ביד אדם נאמן לצורך הוצאות התלמידים הבאים מכל המקומות שהם יושבים ומתקבצים ובאין מכל המקומות בחדש כלה שהוא חדש אלול בימי הקיץ ואדר בימי החורף וכל אחד ואחד מן התלמידים במקומו גורס ומעיין כל אותם חמשה חדשים המסכתא שאמר להם ראש ישיבה בצאתם מעמו ובאדר אומר להם מסכת פלונית נפרש באלול וכמו כן באלול אומר להם מסכת פלונית נגרוס באדר ובאים כלם ויושבין לפני ראשי הישיבות באדר ובאלול וראש הישיבה עומד עליהם על גרסתם ובודק אותם. וזה סדר ישיבתם ראש ישיבה יושב ולפניו עשרה אנשים והיא נקראת דרא קמא ופניהם אל פני ראש ישיבה והעשרה שיושבין לפניו מהם ראשי כלות ג' חברים ולמה נקראו שמם ראשי כלות שכל אחד מהם ממונה על עשרה מן הסנהדרין והם הנקראין אלופים וכך היה מנהגם אם נפטר אחד מראשי כלות ויש לו בן הממלא את מקומו יורש מקום אביו ויושב בו ואפילו היה קטן בשנים וכן מן החברים כשיפטר אחד מהם אם היה בנו ממלא את מקומו יושב בו ואין אחד מהם דולג על מפתן חבירו ואם אינו ממלא מקום אבותיו והוא ראוי ליושב באחת משבעה דרי יושב בה. ואם אינו ראוי ליושב עמהם יושב עם בני רב ועם שאר התלמידים שהם כד' מאות איש והע' סנהדרין שהם ז' שורות שורה ראשונה יושבת כמו שזכרנו ואחריהם י' עד ז' שורות ופני כלם אל פני ראש ישיבה וכל התלמידים יושבין אחריהם ואין אחד מהם מכיר את מקומו אבל הז' שורות כל אחד ואחד מכיר את מקומו ואין אחד מהם במקום חבירו ואם יהיה אחד מהם מן הז' שורות גדול בחכמה מן האחר אין מושיבין אותו במקומו מפני שלא ירשה מאביו אבל מוסיפין לתת לו יותר מחוקו מפני חכמתו. וכשירצה ראש ישיבה לנסותם בגירסתן יועדו עליו כלם כד' שבתות כל חדש אדר והוא יושב והשורה הא' גורסין לפניו ושאר השורות שומעין ושותקין וכשמגיעין למקום הצריך להם לדבר ידברו בו בינם לבין עצמם וראש ישיבה שומע אותם ומבין את דבריהם ואחר כך קורא והם שותקין ויודעין שכבר הבין מחלוקותם וכשישלים קריאתו דורש וגורס באותה מסכתא שגרסו בימי החורף כל אחד ואחד בביתו ומפרש בכלל דבריו הדבר שנחלקו בו התלמידים ועתים שהוא שואל מהם פירוש הלכות והם מכבדין זה את זה והכל מכבדין את ראש ישיבה ושואלין אותו פתרונן ואין אחד מהם יכול לדבר בפניו עד שיתן לו רשות והם מדברים כל אחד ואחד כפי חכמתו והוא מרחיב להם דבריו בפתרון כל הלכה והלכה עד שיתברר להם הכל וכשמתברר להם הכל יפה

עומד

עומד אחד מדרא קמא ודורשה ברבים עד ששומעין אותה כקטן כגדול וכל מי שרואה אותו עומד יודע שאינו עומד אלא לברר הברייתא שמשנה סיום השמועה ואז מדקדקין בה שאר התלמידים וחוקרין אותה ומבארין אותה באר היטב וכך היו עושין כל ימות החדש ובשבת רביעית קורין כל הסנהדרין וכל התלמידים וראש ישיבה מעיין בהם וחוקר אותם ומנסה אותם עד שיתברר לו המהיר בחכמה מחבירו וכשרואה את אחד מהם שאין תלמודו סדור בפיו יקשה עליו יותר ויגרע לו מחוקו וגוער בו ומוכיחו ומודיעו המקומות שנתרשל בהם ושנתעצל עליהם ומזהירו בנפשו ומתרהו שאם ישנה כן פעם אחרת ולא ישים לבו על תלמודו שלא יתן לו כלום ולפיכך היו מתחדדין ומתעסקין בלמודם עסק יפה כדי שלא יכשלו לפניו בדבר הלכה וכל השורות אינם הולכות מעמו עד שמודיעם המסכתא שיתעסקו בה כל אחד ואחד בביתו ולשאר התלמידים אינו צריך להודיע אלא כל אחד ואחד גורס בביתו מסכתא שירצה וכך היה מנהגם בתשובת השאלות בכל יום מהחדש אדם מוציא אליהם כל השאלות שהגיעו אליו ונותן להם רשות שישיבו תשובה עליהם והם מכבדין אותו ואומרין לו לא נשיב בפניך עד שהוא תוקף בהם ואז מדברים כל אחד ואחד לפי דעתו ולפי חכמתו ומקשין ומפרקין ונושאין ונותנין בכל דבר ודבר ומעיינין יפה יפה וראש ישיבה שומע את דבריהם ומבין כל מה שאומרין ומקשין זה לזה ועומד ומעיין בדבריהם עד שיתברר לו האמת ומיד יצוה לסופר להשיב ולכתוב וכך היה מנהגם לעשות בכל יום ויום עד שמשיבין תשובות כל השאלות שבאו להם השנה מקהלות ישראל ובתכלית החדש יקראו התשובות והשאלות במעמד כל החבורה כלה וחותם עליהם ראש ישיבה ואח"כ שולחין אותם לבעליהן ואז מחלק הממון עליהם :

מאמר שלישי

סדר רבנן סבוראי

במצות נ"נ כתב רבינו משה מקוצי רבנן סבוראי הם הגאונים שעמדו אחר חבור התלמוד :

הדור הראשון הוא רבה בר יוסף, הוא ראש רבנן סבוראי ויש נוסחא רב יוסף, והיה לראש אחר רבינא ורב סימאי בריה, וזה רבה בר יוסף מלך ל"ח שנים עד שנת עד"ר עדר לבדו ; אבל בשנת כ"ד למלכותו והיא שנת ארבעת אלפים ור"ס ליצירה, והיא שנת תתי"א לשטרות קכ"ג שנים קודם תאריך הישמעאלים נחתם ונסתם ונשלם התלמוד בבלי עם הגזירות והתקנות והמנהגות שתקנו וגזרו כל חכמי הדורות שהיו מימות רבי ועד ימיהם, ונתפשטו בכל ישראל וקבלו אותו ולמדוהו ברבים חכמי כל דור ודור, והסכימו עליו כל ישראל ועליו אין להוסיף ואין לגרוע ובימי רב אשי הוחל לכתוב, נמצא מכתיבת המשנה עד סיום התלמוד בבלי שי"א שנה סימנם א י ש ; שהמשנה [התחילה] בשנת תתקמ"ט, והתלמוד [נחתם] בשנת ארבעת אלפים ור"ס ליצירה, תל"ב לחרבן הבית השם יתברך ויתעלה יבנה אותו למען שמו ולמ ל" ל אכי"ר, והוא היום אלף שנים שנחתם התלמוד והוא ע"ג שנים אחר פטירת רב אשי, אבל ביסוד עולם אומר שבשנת רס"ה נשלם התלמוד בבלי ויש חמש שנים [הבדל] ביניהם :

הדור השני ואחריו מרבנן סבוראי רב אחא בר הונא והיה ראש ישיבה שנה אחת ונפטר שנת ער"ה, ואחריו רב שמואל בר רבא ג' שנים ונפטר שנת רע"ח, ואחריו רבינא בר אומנא שנה אחת ונפטר שנת רע"ס, ואחריו רב תחליפא שבע שנים ונפטר שנת רפ"ו, ואחריו רב סימונא ורב עינא, רב עינא בסורא ורב סימונא בפומבדיתא, והיה רב סימונא עד שנת ד' אלפים ש' ליצירה כל אלה דור אחד הם.

הדור השני תלמידי רב סימונא ורב עינא ולא הוזכרו שמותם כי הישיבות בטלו כמו חמשים שנה [אחרי מות רב סימונא] עד שנת שמ"ט ליצירה מפני שנאת מלכי פרס ושמדותיהם :

הדור השלישי רב חנן [מאישקיא] קבל מתלמידי רבי סימונא ורב עינא, והיה לראש בשנת שמ"ט ליצירה, ואחריו רב מארי, ואחריו רב מילא הונא, ואחריו רב חיננא [בד"ע רב חנינא] כל אלה דור אחד ולא הוזכר מספר שנותיהם :

הדור הרביעי רבי יצחק ובימיו גברה מלכות ישמעאל ונעקרה מלכות פרס מן העולם ובא לבבל עלי בן אבו טאלב מלך ישמעאל לאחר שגבר עליה ישמעאל כמה שנים, כי בימי עומר בן אלכטאב מלך ישמעאל נעקרו מלכות פרס והרגו בנותיו ובניו של יזדגרד מלך פרס והלכו בשבי, ויעמוד מלך ישמעאל ויתן בת יזדגרד לר' בוסתנאי ראש גלות וגיורה והיתה לו לאשה, כי בשנת ארבעת אלפים ושפ"ב התחיל מחמד מלך ישמעאל לטעון [טענותיו], וכן מצינו שנת ארבעת אלפים שפ"ב ביום חמישי בשבוע יום שני מחדש אב, ובשנת שפ"ז לכדו הישמעאלים ירושלים

שהיתה ביד אדום תק"ס שנה מיום חרבן הבית, ואחר זה היה ביד ישמעאל תע"ב שנה שבשנת התנ"ט ששה עשר לאב שלשים יום לאגוסתו אורו הנוצרים ללכוד ירושלים בימי [ר' אברהם בר] חייא הספרדי, ובשנה עלי אבן טאלב לבבל יצא אליו ר' יצחק ראש ישיבה וכבדו ונשאו המלך על כולם בשנת ארבעת אלפים ת"כ:

הדור החמישי מר רבא ומר הונא, והיה מר הונא בסורא ומר רבא בפומבדיתא, ואחריו רב שישנא ורב בוסנאי, ורב שישנא נקרא רב משרשיא בר תחליפא [וארבעה אלה דור אחד הם]. ונפטר [רב שישנא] בשנת תת"ט, והוא סוף רבנן סבוראי, נמצא רבנן סבוראי חמשה דורות ושנותיהם משנחתם התלמוד עד זה השנה קפ"ט שנים:

ודע שהרוב מזה לקחתי מספר דורות עולם שהוא ספר קבלת החסיד הלוי עם מה שאני תקנתי והוספתי:

סדר הגאונים

הדור הראשון ישיבות פומבדיתא רב חיננא גאון מנהר פקוד היה ראש ישיבה שמונה שנים עד שנת תנ"ז, ואחריו רב הונאי הלוי ראש ישיבה שמונה עשרה שנה ונפטר שנת תע"ה:

הדור השני רב יעקב מנהר פקוד היה ראש ישיבה שמונה עשרה שנה ונפטר שנת ד' תל"ג, ואחריו רב שמואל מבני בניו של אמימר חבר רב אשי שמונה עשרה שנה ונפטר שנת תקי"א הרי אלו בפומבדיתא, ובימי זה שנת ד' אלפים ת"ק היה ענין מלך הכוזר שעשה ויכוח וחקירה עם שלשה חכמים אחד נוצרי ואחד ישמעאלי ואחד יהודי ונתגייר הוא וכל שריו ועבדיו ועשה ספר הנכבד שאין כמוהו שנקרא ספר הכוזרי על עניני האמונה ועשאו ר' יהודה לוי הפייטן, ולעולם היו על הרוב שתי ישיבות בבבל, האחת בפומבדיתא והאחרת היותר גדולה בסורא שהיא מתא מחסיא כאשר פרשנו למעלה בקונטרס התנאים מר' שמואל הנגיד, וזהו שאומרים נהגו בשתי ישיבות, ובימי אלו [הארבעה] ראשי ישיבות היו גם כן ראשי ישיבות במתא מחסיא שהיא סורא ואלו הם, רב הונא בר יוסף שנת תמ"ט, ואחריו ר' חייא ממישן, ואחריו מר ינקא והוא רבא בר מטרונאי נתמנה לראש בשנת תע"ט, ואחריו מר יהודאי גאון ואחריו רב יוסף שנתמנה לראש בשנת תנ"ט, ואחריו רב שמואל בר מרי שנת תק"ס ובימי מר שמואל זה היה ר' שמעון קיירא ולא נסמך לגאון וחבר הלכות גדולות בשנת אלף וג"ב לשטרות שהיא שנת ארבעת אלפים ותק"א ליצירה בשנת הג' לגדולת ר' שמואל בר מארי בסורא ותנא שנת שחזרה לגדולת מר שמואל מזרע אמימר בפומבדיתא ובזכיר שמועות משמיה דרב כהן צדק שכהן צדק זה הוא אותו שהיה רבו חכם מבעל הלכות גדולות ולא נסמך. ואחר מר שמואל בר נוארי היה חכם גדול רב אחא משבחא שחבר שאלתות שלו בכל מצות האמורות בתורה והוא הספר מצוי בידנו ומסור עד היום הזה וכל הבאים אחריו בדקוהו ופשפשו בו. ושמענו שעד היום לא נמצא בו טעות בעולם, אבל לא נסמך ר' אחא זה שיהיה גאון מפני שנאת ראש גלות שהיה באותו הדור והיה שונאו וסמך לשמשו של ר' אחא ושמו רב נטרונאי וכעס רב אחא והלך לו מבבל לארץ ישראל ונפטר שם. והיה רב נטרונאי לראש שלש עשרה שנה עד שנת ד' אלפים תקכ"א. ואלו ה' ראשי ישיבות היו במתא מחסיא בזמן הד' ראשי ישיבות של פומבדיתא שאמרנו למעלה, התוספות בפרק איזהו נשך, בתשובת הגאונים בשם ר' ברוך צדק כהן גאון יורד עמו עד לחייו הקורא לסבירו רשע לשרוף תבואתו ותימה אמין לו זה:

הדור השלישי של גאונים בפומבדיתא אחר פטירת אמימר בשנת ארבעת אלפי' תקי"א היה בפומבדיתא רב מארי הכהן מנהר פקוד שמונה שנים ונפטר בשנת ד' אלפים תקי"ט. ואחריו רב אדא חצי שנה ונפטר באותה שנה, ואחריו רב יהודאי שלש שנים ומחצה ונפטר בשנת ד' אלפים ותקכ"ג והוא חבר הלכות פסוקות ומהלכות גדולות קבלן וסגי נהור היה:

ובימיו היה ענן ושאול בנו וענן זה מבית דוד היה ותלמיד חכם היה בתחלה והכירו שיש בו שמץ פסול מפני זה לא נסמך לגאון ולא סייעוהו מן השמים להיות ראש גולה ומפני קנאה וטינא שהיה בלבו סטלה שירטון ועמד להסית ולהדיח את ישראל הוא ושאול בנו מעל קבלת החכמים מפי הנביאים עדים כשרים מפי עדים כשרים כמו שסדרנו בספר זה, ונעשה זקן ממרא על פי ב"ד לבלתי שמוע אל הכהנים ואל השופטים. והוא חבר ספרים והעמיד תלמידים ובדה מלבו חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם, והכת הזאת נקראת קראין כי אחר חרבן הבית נתדלדלו המינין עד שעמד ענן וחזקם, וההולכים אחר הקבלה נקראו רבנים, ועל כן נהגו לקרות לכל אחד מישראל רבני אע"פ שיהיה עם הארץ:

ורבי האיי חלק על הלכות מר יהודאי גאון שאמר שהיה מאור עינים והסופר טעה, ומה שלא שמענו מפיו לא נאמין כי ההיא דאמר לענין שניות אטו מר במה דרבנן אתים עלוה הכי נמי כיון דאית פירכא לא סמכינן עליה כי הסופר טעה אי נמי איגם אחרינא כתבה בשמיה אחרי ק' שנים אחר שבאו מאדום לבבל אמרו בשמיה, ואחר רב יהודאי היה רב מנשה אחינא ה' שנים ומחצה [ונפטר בשנת ד' אלפים תקכ"ח, ואחריו רב מרי הלוי בר רב משרשיא ג' שנים ומחצה ונפטר בשנת ד' אלפים תקל"ב, ואחריו רב ביבי הלוי עשר שנים ומחצה] ונפטר שנת תקמ"ג. בימי רב מנשה בן יוסף ורב הונא הלוי ראשי ישיבות במתא

מחסיא

מחסיא, וביומי הגאונים אלו שהיו בפומבדיתא היה במתא מחסיא רב דוראי [בספ"ק יודאי] שהיה לראש בשנת מות רב נטרונאי שנת תקכ"א, והיה ראש שש שנים ונפטר שנת תקכ"ז, ואחריו רב חנניה בר רב משרשיא ד' שנים ונפטר בשנת תקל"א, [ואחריו רב מלכיה שתי שנים ונפטר בשנת ד' אלפים תקל"ג], ואחריו רב חנינאי בר רב אברהם עד שנת ד' אלפים ותקמ"ב והסירו ראש גלות, ואחריו רב הונא הלוי בר רב יצחק ואחריו רב מנשה בר יוסף עד שנת תקמ"ד [בספ"ק תקמ ח]

הדור הרביעי שהיה בפומבדיתא אחר רב ביבי הלוי היה לראש שלש עשרה שנה ר' ישעיה הלוי בר אבא ונפטר בשנת תקנ"ו, ואחריו רב יוסף בר רב שילא תשע עשרה שנים ונפטר שנת תקע"ה, ואחריו רב מרדכי הכהן ג' שנים ונפטר שנת תקע"ח, ואחריו רב אחונאי ארבע שנים ונפטר שנת תקפ"ב, ואחריו רב יוסף בר יהודה שתי שנים וחסיד גדול היה ומלומד בנסים, ורב יהודה [אבי] אביו של רב שרירא היה סופר שלו והעיד שהיה אליהו ז"ל נראה בישיבתו של רב יוסף כמה פעמים ושתי שנים היתה גדולתו ונפטר שנת תקפ"ד. [ואחריו רב אברהם בר רב שרירא שתים עשרה שנה ומת בשנת ד' אלפים תקצ"ו]:

הדור החמישי רב יוסף בר רב חייא היה לראש ישיבה שתי שנים בפומבדיתא ונפטר בשנת תקפ"ז [בספ"ק תקצ"ו]. והערוך בערך ס"ת אמר כי בשנת ד' אלפים פ"ט (כ"י תקפ"ח) שהיא שנת אלף וק"ת לשטרות היה מר אברהם גאון שהיה יודע חכמת שיחת דקלים, ואחר רב יוסף היה רב יצחק בר חייא ז' שנים ונפטר שנת תקל"ג, ואחריו רב יוסף בר רבי שתי שנים ונפטר שנת תקל"ה, ואחריו רב פלטוי י"ו שנים ונפטר שנת תרי"א, [ואחריו רב אחי כהן ששה חדשים ומת בשנת ד' אלפים תרי"א], ואחר פטירת רב אחאי נחלקו חכמים היו אחר רב מנחם בר רב יוסף בר רב חייא לסומכו והחצי האחר אחר מתתיהו, ועמדו במחלוקת שנה וחצי ומת רב מנחם והיה לראש רב מתתיה בר ביבי עשר שנים ונפטר בשנת תרכ"א, [ואחריו רבה בר אמי ב' שנים ומחצה ונפטר בשנת ד' אלפים תרכ"ד], ואחריו היה לראש רב צמח גאון [בר רב פלטוי] ט' שנים ונפטר בשנת תרל"ג, ואחריו רב האי בר דוד ז' שנים ונפטר שנת תר"מ. וביומי גאונים שהיו בפומבדיתא הוקם במתא מחסיא אחר רב חנינאי בר אברהם שהזכרנו בשנת תקמ"ב רב אהילאי בר רב מארי תשעה שנים, ואחריו רב יעקב בר רב מרדכי י"ח שנים, ואחריו רב אסומאי בר רב מרדכי ח' שנים, ואחריו רב יצחק בר אשיא [בספ"ק בר ישי] י"ב שנים, ואחריו רב אהילאי בר רב חנניא שלש שנים ומחצה, ואחריו רב קימוי בר רב אשי ג' שנים וחצי ולא סמכו גאון כ' שנים, ואח"כ סמכו רב כהן צדק בר רב אסומאי גאון עשר שנים וחצי, ואחריו רב שר שלום בר רב בועז י' שנים, ואחריו רב נטרונאי גאון בר רב מארי ה' שנים, ואחריו רב עמרם בר ששנא י"ח שנים, והוא שלח סדור תפלות לספרד שנת תר"מ, וביומי רב האי בר רב דוד היה, ואחריו רב נחשון בר רב צדוק ח' שנים, ואחריו הוקם רב צמח אחיו מן האם בר רב חייא ז' שנים, [ואחריו רב מלכיה חדש אחד ונפטר], ואחריו רב הילאי בר רב מישאל ז' שנים, ואחריו רב יעקב י"ג שנה ונפטר בשנת תרפ"ו ואחריו לא היה במתא מחסיא חכם וראוי לסמיכה:

אבל דוד בן זכאי ראש גלות לקח אורג אחד ששמו רב יו"ט והקימו, ואחר כן שלח לארץ מצרים והביא משם רב סעדיה אלפיומי [כים"ע פיתומי] והיה לראש ישיבה במתא מחסיא שתי שנים, אח"כ היתה מריבה גדולה ומחלוקת בינו ובין דוד בן זכאי הנשיא כי ראשי גליות אלו לא היו בעלי אמת והיו קונים נשיאותם מן המלכים כמו מוכסים, והיה לדוד בן זכאי דין ונעשה לו פסק דין כרצונו ושלח כהוגן ושלחו לר' סעדיה לקיימו ולא רצה, ושוב פעם שניה שלחו ביד זכאי בנו לכוף לר' סעדיה ואמר לו אם לא תקיימהו אכה את ראשך במנעל, מיד זעפו בני הישיבה וקמו כלם כאיש אחד והכו את בן הנשיא במנעליהם הרבה והלך לאביו נכלם ונבזה, והתחזק אביו במלכות ובכת גדולה מהקהל עמו ורב סעדיה בכת אחרת מהקהל והעמידו את יאשיהו בן זכאי לראש גולה תחת דוד אחיו, ואח"כ נתחזק דוד ונתלה במלכות והסיר את אחיו ויבקש להרוג את ר' סעדיה ונחבא רב סעדיה כמו ז' שנים ובמחבואו חבר כל ספריו, ור"ם משועי יהודים היה מבני שלה בן יהודה מזרע ר' חנינא בן דוסא, והקים דוד בן זכאי רב יוסף בר רב מרדכי ואח"כ עשו שלום דוד הנשיא ורב סעדיה, ואעפ"כ לא הוסר רב יוסף ולא שב רב סעדיה לגאונותו, ורב יוסף היה גאון י"ד שנה ואח"כ מת דוד בן זכאי, ואחריו נפטר רב סעדיה בשנת ז' אלפים תש"ב והוא כבן ן' שנה מן המרה השחורה, ואחר שחבר כמה ספרים טובים וספר האמונות ופי' לתורה ולכ"ד ספרים ולשון הערב לתורה, ועשה טובות גדולות לישראל והשיב תשובות על המינים ועל הכופרים בתורה, ואחד מהם חמי אל בלכי שהזכיר החכם ראב"ע ז"ל בפי' התורה וזה בדה מלבו תורה, והעיד עדות רב סעדיה כי הוא ראה מלמדי תינוקות מלמדים אותם לתינוקות בספרים ולוחות עד שבא רב סעדיה ונלחם, והטובות שעשה לישראל הנה הם כתובים על ספר הגלוי ועל אגרת ר' דוסא בנו שכתב לרב חסדאי הנשיא בר רב יצחק מ"ב, ואחר פטירת רב סעדיה היתה ישיבת מתא מחסיא הולכת ודלה עד שברח רב

יוסף

יוסף למדינת אלדצרה ונפטר שם:

הדור הששי בפומבדיתא אחר [רב האי בר] רב דוד היה לראש רב קימוי בר רב אחינאי י"ח שנים וחצי ונפטר שנת תרכ"ט, ואחריו רב יהודה בר רב שמואל אבי אביו של רב שרירא י"ב שנים ונפטר שנת תרע"א, ואחריו הוקם רב מבשר הכהן בר רב קימוי גאון, והנשיא דוד בן זכאי הקים במחלוקת לרב כהן צדק בר רב יוסף, ונטרפה דעת רב מבשר וחזרו כלם לרב כהן צדק, ונפטר רב כהן צדק בשנת תרצ"ה, והיה לראש רב חנניא אביו של רב שרירא ה' שנים וחצי ונפטר שנת תש"א:

הדור השביעי רב אהרן בר סרגדא [בספה"ק סרגמרה] אחר פטירת רב חנניא והיה סוחר ועשיר גדול ומפני עשרו הוקם ולא היה ראוי לכך, ונפטר בשנת תש"ב, ואחריו רב נחמיה שמונה שנים, ואחריו רב שרירא כי כמו מאה שנה היו ימי חייו, וכשראה רב שרירא שהאריך ימים ובנו רב האי היה ראוי להיות ראש ישיבה סלק עצמו וישב בנו על כסאו והוא רב האי גאון בר רב שרירא גאון בר רב חנניה גאון בר רב יהודה גאון והוא הרבין תורה בישראל יותר מכל הגאונים ולאורו הלכו דורשי התורה ממזרח שמש עד מבואו והיו ימי חייו ס"ט שנה ונפטר בערב יום טוב אחרון של פסח שנת אלף שנ"ט לשטרות שהיא שנת ד' אלפים תשצ"ח, וכמוהו לא היה לפניו בגאונים והוא היה סוף הגאונים ומבית דוד היה מזרע המלוכה ומבני זרובבל בן שאלתיאל והנשיאים וראשי גליות שהיו אחריו, וראיתי חותמו חתום על גליונים שהיה שולח ואריה היה חקוק עליו כמו שהיה על דגל מחנה יהודה ודגלי מלכי יהודה, אבל מימי ישמעאלים לא נהגו ראשי גליות שררה כהוגן אלא היו קונין אותה בממון רב מן המלכים כמו מוכסים ורועי אליל ולא רצו הוריו להיות ראשי גליות וחזרו לגאונות והוא מזרע רבה בר אבהו והלשינו פריצי ישראל ברב שרירא ורב האי ותפשם מלך ישמעאל וצוה כל אשר להם לא השאיר להם שום מחיה בעולם (ונתלה רב שרירא בידו אחת *) והוא כבן ק' שנה ולא הוסרו מגאונות ובשנת ד' אלפים תשכ"ח היה רב שרירא לגאון ובשנת ד' אלפים תשכ"ח היה רב האי לגאון וגאונותם היתה ע' שנה רב שרירא ל' שנה ורב האי ארבעים שנה ודורו דור ה' בגאונות:

ובימיו היה ראש ישיבה במתא מחסיא חותנו אבי אשת רב שמואל הכהן בן חפני גם הוא חבר ספרים הרבה ונפטר בימי רב האי ד' שנים מקודם פטירת רב האי אבל בני ישיבת רב האי הקימו חזקיה ראש גלות בן בנו של דוד בן זכאי והושיבו על כסא רב האי ז"ל ועמד שנתים והלשינו

*) אולי צ"ל ונתלה רב שרירא מיד וימת:

בו אל המלך מלשינים ותפסו המלך ואסרו בברזל וענה אותו בכל מיני ענויים ולא השאיר לו משתין בקיר וברחו שני בניו לספרד לרב יהוסף הלוי הנגיד בר רב שמואל הנגיד זצ"ל שהיה אוהב לחזקיהו ראש גלות וראש ישיבה והיה עמו עד שהיה השמד בגרנאטה ונהרג רב יהוסף הנגיד וברח האחד מבני חזקיה לארץ סרקסטא ונשא שם אשה והוליד בנים ואחר כך נכנסו בני בניו לארץ אדום ומהם ר' חייא בן אל דאודי ונפטר בארץ קסטיליה ונקבר בארץ ליאון בשנת ד' אלפים תתקי"ד ואחריו לא נשאר בארץ ספרד אדם מפורסם שהוא מבית דוד ואחר חזקיה ראש ישיבה וראש גלות פסקו ישיבות וגאונים וקודם לכן היה סבה מאת הקב"ה שנכרת חקם של ישיבות שהיה הולך אליהם מארץ ספרד וארץ המערב ואפריקה ומצרים וארץ הצבי וכן היתה הסבה שיצא ממדינת קורטבא שליש ממונה על צייס שמו בן דמאחין ששלחו מלך ישמעאל בספרד שמו עבד אל דמאחן אלנאצר והלך ממונה על צייס אדירים לכבוש ספינות אדום ועיירות סמוכות לספרד והלכו עד חוף הים של ארץ ישראל ונסבו אל ים יון והאיים שבו ומצאו אניה ובה ד' חכמים גדולים היו הולכים ממדינת באדי למדינה נקראת ספסתין וחכמים אלו להכנסת כלה היו הולכים וכבש בן דמאחין האניה ואסר את החכמים האחד היה ר' חושיאל אביו של רבינו חננאל, והשני רבינו משה אביו של ר' חנוך אסרוהו עם אשתו ועם ר' חנוך בנו ור' חנוך עודנו נער, והג' ר' שמריה בר אלחנן, והד' איני יודע שמו. ובקש השליש לכפותה לאשתו של ר' משה ולענותה כי היתה יפה ביותר והיא צעקה אל ר' משה אישה בלשון קדש ושאלה ממנו אם הנטבעים בים חיים בתחית המתים אם לא והוא השיבה אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים וכששמעה דבריו הפילה עצמה בים וטבעה ומתה וחכמים אלו לא הגידו לאדם בעולם מה טובם ומה חכמתם והשליש מכר את ר' שמריה באלכסנדריה של מצרים ומשם עלה למצרים והיה לראש וימכר את ר' חושיאל באפריקא בחוף הים ומשם עלה אל מדינת אלקירואן שהיתה בימים ההם חזקה מכל מדינות ישמעאל שבארץ המערב ושם היה ר' חושיאל לראש ושם הוליד את רבינו חננאל בנו ובא השליש לקורטובה ומכר שם ר' משה ור' חנוך בנו ופדאוהו אנשי קורטובה, וכמדומין היו שהוא עם הארץ והיתה בקורטובה בית הכנסת ששמה כנסת המדרש והיה שם דיין ששמו ר' נתן וחסיד גדול היה אבל לא היו אנשי ספרד בקיאין בדברי רבותינו ז"ל ואעפ"כ באותו מעט שהיו יודעין היו עושין מדרש ומפרשים ועולים ויורדין ופירש ר' נתן הדיין על כל הזאה טבילה והוא במס-
יומא

יומא ולא ידע לפרשה ורבי משה יושב לפאה אחת כמו שמש וקם אל ר' נתן ואמר לו ר' פשו להו טבילות *) וכששמע הוא והתלמידים את דבריו תמהו זה אל זה ושאל ממנו לפרש להם ההלכה ופירש להם ההלכה כהוגן וכל אחד ואחד שאל ממנו שאלות בכל הספקות שהיו להם והשיב תשובות כרוחב חכמתו והיו בעלי דינין מחוץ למדרש שלא היה להם רשות ליכנס עד השלמת התלמידים פסיקתם ובאותו היום יצא ר' נתן והלכו אחריו בעלי דינין ואמר להם אני איני דיין וזה הלובש השק והאורח הוא רבי ואני תלמידו אהיה מהיום ואתם מנוהו על קהל קורטובה דיין וכן עשו ועשו לו על הקהל פסיקא גדולה וכבדוהו במלבושים יקרים ובמרכב ורצה השליש לחזור בו במכירתו ולא הניחו המלך כי שמח המלך על הדבר שמחה גדולה כששמע שאין היהודים שבמלכותו צריכים לאנשי בבל והקול נשמע בכל ארץ ספרד וארץ המערב ובאו תלמידים לקרות וכל השאלות שהיו שואלים מן הישיבות שאלו ממנו ודבר זה היה בימי רב שרירא גאון קרוב לשנת ד' אלפים תש"כ הן פחות מעט הן יותר מעט. ונתחתן ר' משה הרב לבני פלאג ומשפחתם היתה גדולה מכל משפחת קהל קורטובה ולקח מהם אשה לר' חנוך בנו ובת ר' חנוך היתה לאחד מבני פלאג מפני כן נקרא זה השם בבני פלאג עד היום והיו לו לר' משה תלמידים הרבה ומהם רבי יוסף בר יצחק בן שטנאש הידוע בן אביתור והוא פירש כל התלמוד בלשון ערבי למלך ישמעאל ששמו אלחכים ומפני גדולתו וחכמתו בעט ברבי חנוך הרב היושב על כסא אביו ונחלקה קהל מחלוקת גדולה אחר פטירת ר' חסדאי הנשיא הגדול בר יצחק שאלו בימיו אין אדם בעולם שהיה יכול לחלוק על הרב ר' חנוך ובכל יום היו יוצאים מקורטובה אל עיר אלזהרה ז' מאות איש מישראל רוכבים על ז' מאות מרכבות וכולם לבושים לבוש מלכות וחובשי מגבעות כדת שרי ישמעאלים וכולם עם הרב וכת שניה עם בן שטנאש עד שנגברה כת של הרב ר' משה ונדו את בן שטנאש והחרימוהו והמלך אמר לו אלו היו ישמעאלים בועטים בי כאשר עשו לך היהודים הייתי בורח מפניהם ועתה ברח לך וכן עשה והלך מספרד אל בגאנה ומצא שם רבי שמואל הכהן בר יאשיהו והוא מבני קהל פאס וחש לנדוי הרב ר' חנוך ולא סיפר עמו וכעס עליו בן שטנאש וכתב לו אגרת גדולה בלשון ארמי וטעה בה ור' שמואל הכהן השיב לו תשובה והודיעו שטעה אבל בלשון הכה מאד ונכנס בן שטנאש בספינה והלך עד ישיבתו של רב האי וכדומה היה שרב האי מקבלו שהיה שונא לרבי חנוך מפני שד' חכמים שהזכרנו כרתו חק הישיבות עד שבאו הישיבות לידי דלדול ואף עפ"כ שלח לו רב האי שלא יבא אליו שאם יבא אליו יחוש לנדוי הרב והלך בן שטנאש לדמשק ומת שם וקודם לכן נתדלדלה הכת החולקת על הרב וכל חברי בן שטנאש ומהם שני אחים סוחרים עושים משי יעקב בן גו ואחיו יוסף פעם אחת נכנסו לאכר אחד מסריסי המלך שהיה ממונה על ארץ תרכונה ובאו זקני הישמעאלים מן הארץ שהיתה תחת ידו לזעוק על הפקיד שהפקיד עליהם והביאו לו דורון אלפים זהובים געפרי וכשהתחילו לדבר צוה הסרים לבזותם ולהכותם במקלות ולהוציאם לבית הסוהר מבוהלים ודחופים וכמוצאי היכלו היו כמה עקמומיות נפלו באחת מהם האלפים זהובים וזעקו ואין שומע להם ולאחר נכנסו ב' אחים אלו ר' יעקב בן גו ור' יוסף בן גו אחיו ומצאו הזהובים והלכו לדרכם ונתיעצו בביתם ואמרו זה הממון מצאנוהו בהיכל המלך בואו ונשבע שכולו ישוב להיכל המלך במנחות ומתנות ואולי נסיר מנפשנו חרפת עוררנו ונתלה במלך ועשו כן ונתחזקו במלאכת המשי ועשו בגדים יקרים ונסי ישמעאלים על ראשי הדגלים יקרים מאד לא נעשו כמותם בספרד והעלו מנחה למלך השאם ולמלך אלמנסור בן אביעמר אומנו עד שאהב המלך אלמנצור יעקב בן גו וכתב לו גליון שנשאו על כל קהלות ישראל שיש מסגלמאסה עד נהר דוירנה שהיא קצה מלכותו שיהיה שופט את כלם ויהיה רשאי למנות עליהם כל מי שירצה ולקצוב כל מס וכל פרעון שלהם והעמיד לפניו י"ח מסריסיו לבושים פסים והרכיבוהו במרכבת המשנה ונקהלו כל בני קהל קורטובה מנער ועד זקן ועשו לו הסכמה בנשיאות וכתוב בה משול בנו גם אתה גם בנך גם בן בנך ועמד בגדולתו ושלח שליח אל הרב רבי חנוך שאם ידין בין אנשים ישים אותו באניה בלי משוטות וישליכהו בים וכל הקמים על בן שטנאש שבו אליו וכתבו כולם אגרות לבן שטנאש שישוב לקורטובה ויסירו את הרב רבי חנוך וימנוהו לרב עליהם והוא השיב להם תשובה קשה ואמר להם על הרב מעיד אני על עלמי שמים וארץ שאין כמוהו מספרד עד ישיבת בבל. ולקץ שנה אחת לנשיאת בן גו אסרו המלך אלמנצור שהיה כמדומה שישיב לו מנחות גדולות ויקח ממון מכל ישראל מן הקהלות כהוגן ושלח כהוגן ויתן לו ומפני שלא עשה כן אסרו המלך בבית האסורים ועמד שם כמו שנה עד יום אחד יום חג הישמעאלים עבר המלך השאם אל בית הסוהר בצאתו מהיכלו אל בית עבודתו ועמד בן גו לפני המלך השאם (בבית הסוהר) בפתח בית הס"ה וכשראהו שאל את אומנו אלמנצור על מה זה לו כן והוא השיב מפני שאינו מוביל

עם

*) ר"ל פי' על כל הזאה טבילה הכה"ג בתק"ז, וא"ל ר"ת פשו להו טבילות' שאין כ"ג טובל ביוה"כ כ"א חמש טבילות, ופי' הוא על כל הזאה טבילות ארבע ים:

שי מכל גדולתו ולאלתר צוה המלך השאם להוציאו ולהשיבו לגדולתו ונעשה לו כן אבל לא שב כמו שהיה מפני כן ומפני שכן שנאה כתב תשובה קשה לקהל קורטובה לא הוסר הרב אסרי שוב בן גו לגדולתו עד שמת בן גו בימי הרב והרב בחשיבותו עגמה נפשו והוקשה לו שמת כי בליל שבת מת בן גו ובא אל הרב אחד מחתניו בני פליאג והוא היה כמבשר בעיניו וספר לו שמת יעקב בן גו וגעה הרב בבכיה עד שתמה בן פליאג ואמר אני באתי לבשרך במות אויבך ואתה אוהב את שונאך אמר לו הרב אני מצר ובוכה על כל העניים שהיו רגילים לסמוך על שולחנו מה יעשו למחר אם אתה מפרנס אותם אני לא אבכה שהרי אני איני יכול לפרנסם כי לא היה הרב בעל ממון מפני חסידותו שלא היה רוצה ליהנות מכבוד התורה לפיכך היו חייו חיי צער, ונפטר הרב ר' חנוך בשנת ד' אלפים תשע"ה קודם פטירת רבינו האי ז"ל י"ג שנה ואעפ"כ לא השיבו מנחה קהלות מזרח ומערב לישיבות מפני שחכמים אלו העמידו תלמידים הרבה ופשט התלמוד בכל הארץ וכן היה מנהגו של הרב רבי חנוך שהיה עולה לסיים את התורה בכל שנה ושנה ביו"ט האחרון של חג היו עולים עמו גדולי הדור ועיני העדה ובשנת ארבעה אלפים תשע"ח עלה כמנהגו ועלו עמו (ערב יום טוב) והתיבה היתה ישנה ונשברה ונפלו ונשברה מפרקתו של הרב ומת לימים לאחר שהעמיד תלמידים הרבה והרביץ תורה בישראל ומגדולי תלמידיו רב שמואל הלוי הנגיד ברבי יוסף הידוע בן ניקטילא מקהל קורטובה היה תלמיד חכם מהמשכילים הגדולים. ועוד היה בקי בספרי ישמעאלים ובלשונם ובאשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך והיה רוכל מפרנס את עצמו בצער עד שהיה ימי חירום בספרד לאחר שנפסקה מלכות בני אביעמר וגברו סרני פלשתים ונדלדלה מדינת קורטובה וברחו יושביה יש מי שברח לסרקוסטה ועוד זרעם שם עד היום ויש מי שברח לטוליטולה וזרעם נכר שם עד היום. ור' שמואל הלוי זה ברח למליקה והיה יושב בחנות והיה רוכל והיתה חנותו סמוכה לחצר בן אל עדיף סופר המלך חבוס בן מאחס מלך פלשתים בגרנאטא והיתה שפחת הסופר מפייסת אותו וכותב ספרים לאדוניה המשנה אבו אלקאסם בן אל עדיף והיה רואה ספריו ותמה מחכמתו ולקץ ימים נשאל מלפני משנה זה בן אל עדיף ממלכו חבוס לשוב לביתו למאליקה ושאל את אנשי ביתו מי היה כותב לכם הספרים הבאים אלי אמרו לו יהודי אחד סמוך לחצרך מקהל קורטובה הוא כותב לנו מיד צוה הסופר והריצו אליו רבי שמואל הלוי ואמר לו אין אתה ראוי לשבת בחנות אל תסור ממנו ימין ושמאל ונעשה סופרו ויועצו והוא היה יועץ המלך וכל עצתו היתה כאשר ישאל איש בדבר השם והצליח המלך חבוס בעצות

שלו והגדיל למעלה ואחר כך חלה הסופר בן אל עדיף ונטה למות ונכנס המלך חבוס לבקרו ואמר לו מה אעשה ומי ייעצני במלחמות שסבבוני והשיב לו אני לא יעצתיך מלבי מעולם אלא מלב זה היהודי שים עינך עליו ויהיה לך לאב ולכהן וכל מה שייעצך כן תעשה וה' יהיה בעזרך ולאחר מות הסופר לקח המלך חבוס את ר' שמואל הלוי להיכלו והיה סופר ויועץ ובשנת ארבעה אלפים תס"פ היה בהיכל המלך והיו למלך ב' בנים הגדול באדיס ומשנהו בלקין וכל סרני פלשתים נטו אחרי בלקין הקטן להמליכו ושאר כל העם אחרי באדיס וגם היהודים ומהם ר' יוסף בן מיגש ורבי יצחק בן ליאון ור' נחמיה הנקרא אשכאפה מגדולי גרנאטה שלשה אלה היו אחרי בלקין ור' שמואל הלוי היה אחרי באדיס וביום מות המלך חבוס עמדו סרני פלשתים וגדוליהם בשורה להמליך בנו בלקין מיד הלך בלקין ונשק יד אחיו הגדול באדיס והמליכוהו בשנת ד' אלפים תשפ"ז ונהפכו פני אוהביו כשולי קדירה ובעל כרחם המליכו לבאדיס ואחרי כן נתחרט בלקין שהמליך אחיו והיה מתגבר על אחיו באדיס ולא היה המלך יכול לעשות שום דבר קטן או גדול אלא אחיו היה מכשילו ואח"כ חלה אחיו וידבר המלך לרופא להניח רפואתו ממנו וכן עשה הרופא ומת בלקין והממלכה נכונה ביד באדיס, וברחו היהודים הג' גדולי העיר הנזכרים למעלה למדינת אשקיליה, ונסמך רב שמואל הלוי לנגיד בשנת ד' אלפים תשפ"ז ועשה טובות לישראל בספרד ובא"ץ המערב ובאפריקה ובארץ מצרים ובאיסקליה ועד ישיבת בבל ועד עיר הקדש כל בני דורו בארצות האלו היה מהנה מנכסיו וקנה ספרים הרבה מכתבי הקדש והמשנה והתלמוד שגם הם מכתבי הקדש, וכל מי שהיה רוצה להיות תורתו אומנותו בכל ארץ ספרד ובארצות שזכרנו הוא היה מוציא עליהם ממונו והיו לו סופרים כותבים משנה ותלמוד ונותן במתנה לתלמידים שלא היו יכולין לקנות משלהם בישיבות ספרד מין בארצות שהזכרנו ועוד היה מספיק שמן זית לבתי כנסיות שבירושלים בכל שנה והרבין תורה הרבה ומת בשיבה טובה זקן לאחר שזכה לארבעה כתרים כתר תורה וכתר גדולה וכתר לויה וכתר שם טוב ומעשים טובים על גביהם, ונפטר בשנת ארבעה אלפים תתט"ו ועמד על כנו רבי יהוסף הלוי בנו הנגיד ומכל מדות טובות שהיו באביו לא חסרו לו אלא שלא היה ענותן כאביו מפני שגדל בעושר ולא נשא עול בנעוריו וגבה לבו עד להשחית ויקנאו אותו סרני פלשתים עד שנהרג ביום שבת בט' בטבת שנת ארבעה אלפים תת"ד הוא וקהל גרנאטה וכל הבאים מארצות רחוקות לראות תורתו וגדולתו ואבלו הלך בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ועוד מימי רבותינו הקדמונים שכתבו מגילת תענית גזרו תענית בט' בטבת ולא ידעו על מה הוא

מכאן

מכאן ידענו שנוהג ברוח הקדש ליום זה ולאחר פטירתו נתפזרו ספריו ומחמדיו ונשטו בכל העולם וכן תלמידים שהעמיד הם היו רבינו ספרד ומנהיגי הדור אחר פטירתו.. ונחזור להזכיר דברי ארץ אפריקא אחר פטירת רב חושיאל נסמכו במדינת אלקירואן בנו ותלמידו רב חננאל ורב נסים ברבי יעקב בן שאהון שקבלו מר׳ חושיאל וקבל רבינו נסים מרבינו האי שהיה אוהבו מאד ושולח לו ספרים בתשובות כל ספקותיו על ידו. ורב שמואל הלוי הנגיד על יד רב נסים היה שותה מימיו של רב האי והיה מהנה מנכסיו לרב נסים מאד שלא היה בעל ממון ולאחר כן נתחתן בו ושלח בתו לרב יהוסף הנגיד לאשה ולא מצאה חן בעיניו מפני שהיתה נכנסת אבל היתה בעלת תורה ויראת שמים וכשנהרג אישה הנגיד ברחה אל מדינת אליסאנה ופרנסוה קהל אליסאנה בכבוד גדול עד יום מותה. ורב חננאל עשיר גדול היה שהיו באלקירואן סוחרים הרבה מטילין מלאי לכיסו והיו לו ט׳ בנות והניח י׳ אלפים זהובים אחר מותו וכן רב נסים לא היה לו בן ונפטרו שניהם ופסק התלמוד מארץ אפריקה ונשאר מעט מוער במדינת אלמהדיה בידי בני זונמאר ובמדינת קלעה חמאן ביד מר שלמה הדיין בן פורמש. אבל לא נסמכו ברבנות ולא יצא טבעם בעולם ודורש של שלשה אלה רב חננאל ורב נסים ורב שמואל הלוי הנגיד הוא הדור הראשון ברבנות וחזר בא התלמוד בספרד והיו שם ה׳ רבנים ושמות כלם יצחק שנים ספרדים ושלישי קרוב להם ושנים באו מארץ אחרת שנים הספרדים אלו הן רב יצחק בר ברוך ורב יצחק ברבי יהודה בן גיאת (רב יצחק ברבי ברוך) ורבי יצחק בר יעקב ברבי ברוך בן אלבאלי׳ מקהל קורטובה וקודם לכן היו אבותיו מקהל מארדה, וכשגבר טיטוס על ירושלים פיים ממנו שליטו שהיה לו ממונה על ספרד שישלח לו משועי ירושלים ושלח לו מקצת והיה בהם עושה פרכות ויודע מלאכת משי ושמו ברוך ועמהו במארדה ושם לי רבי מאיר בן בירש שראה גליון של רב סעדיה גאון ז״ל וכתוב עליו לקהל קורטובה ואלבירה ואליסאנה ובגאגה וקלסאנה ואשביליה ומארדה העיר הגדולה וכל ערי ישראל אשר סביבותיה ומפני מלחמות חרבה מארדה וגלו אבותיו של רב יצחק זה הרב בן באליה ושכנו בקרטובה והיו מגדולי העיר ונולד רב יצחק זה באייר שנת ארבעה אלפים תשל״ה והיה אוהב תורה ודורש חכמה מימיו ובא למדינת קורטובה חכם גדול מצרפת שמו רבי פריגורס ועשה לו רב יצחק זה טובה הרבה וספק לו כל צרכיו ויואל לשבת את האיש ולמד ממנו ורבי שמואל הלוי הנגיד היה אוהב אותו והוא עודנו נער והיה משגר לו ספרים ומתנות ומצוהו להשתדל ולקרות ונפטר ר׳ שמואל הנגיד בשנת ארבעה אלפים תתט״ו וכתב רב יצחק זה מחברת עיבור וכל סודו

לרב יהוסף הלוי בן הנגיד וגשא אותו רב יהוסף הלוי בממון והלך אליו לגרנאטה והיה הולך ושב מקורטובה לגרנאטה ובגרנאטה היה ביום השמד ונעשה לו נס וגצול ואחר כך קנה ספרים הרבה מאד כי עשיר גדול היה ומספרי הנגיד אשר נתפזרו בכל הארצו׳ קנה הרבה מאד והוא חבר ספר גדול וקרא שמו קופת הרוכלים ופירש בו מהלכות קשות שבתלמוד הרבה מאד אבל לא השלימו ונפטר והוא עודנו לא נשלם והיה חכם בחכמת יונית ובן ל״ד שנה היה כשיצא טבעו בעולם ונסמך ברבנות ובשיאות בשנת ארבעה אלפים תתכ״ט כי מלך ישמעאל הנקרא אל מעתמד שמו לשר בביתו ובהיכלו שהיה שומע לו בחכמת האיצטגנינות שהיה יודע מוסף על תורתו ועמד בגדולתו כמו עשרים שנה ונפטר במדינת גרנאטה בניסן בשנת ארבעה אלפים תתנ״ד לאחר שהרבין תורה והעמיד תלמידים הרבה ועשה טובות גדולות לישראל וכ״ט שנה היו ימי שני חייו והוא וזקננו אבי אמנו ורב יצחק בר יהודה הרב בן גיאת מגדולי מדינת אליסאנה גם הוא היה אוהב תורה ודורש חכמה מימיו והנגידים השנים רב שמואל ורב יוסף בנו היו מנשאים ומכבדים אותו וכשנגזרה הגזרה על רב יהוסף הנגיד ברח רבי עזריה בנו לרבי יצחק זה הרב בן גיאת וזכר הרב חסד אבותיו וכבדו ונשאו ורצה להקימו לראש על קהל אליסאנה ושאר קהלות ספרד והוא עודנו נער אבל אם ה׳ לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו ונפטר רבי עזריה הלוי ונסמך רב יצחק בר יהודה ברבנות עד שנת ארבעה אלפים תתמ״ט וחלה חלי כבד והביאוהו עבדיו לקורטובה להתרפא ונפטר שם ביום שבת והוציאוהו עבדיו מת מקורטובה וילכו כל הלילה ויאור להם באליסאנה ויקבר שם עם אבותיו ומוסף על תורתו ועל חכמתו היה פייטן גדול ויודע בחכמת יונית והרבין תורה הרבה והעמיד תלמידים גדולים ומגדולי תלמידיו היה רבי יוסף הדיין בר יעקב בן סהל חכם גדול ופייטן גדול ויראת שמים נסמך בדיינות קורטובה בשבט שנת ד׳ תתע״ג ונפטר בניסן שנת ד׳ תתפ״ד ושפט את ישראל י״א שנה ומתלמידי רבי יצחק ברבי ברוך בנו שנזכיר ורבי יוסי ברבי צדיק בן צדיק חכם גדול ופייטן ויראת שמים ונסמך בדיינות קורטובה בסיון שנת ד׳ תתנ״ח ונפטר בשנת ד׳ תתק״ט ושפט את ישראל י״א שנה והוא נקרא חבר לרבי יצחק ברבי ברוך ורבי יצחק בר יהודה וכן היה מכונה אל חבר רבי יצחק ברבי משה הידוע בן סכני מקהל דאניה פעמים נקרא חבר פעמים נקרא רב ולא היה חבר לאלו ולא עבר בא בימיהם והלך מדאניה לארץ מזרח ונסמך שם גאון והושב על כסא רב האי ז״ל ולפי דרכנו למדנו שלא נשאר שם ושאר בתלמוד בכל ארץ שנער. הרביעי רב יצחק ברבי ראובן אלברגלוני בא מברגלונא למדינת דאניה והיא היתה בישובה וחזקה בים והיה בה קהלה גדולה וקדושה

וקדושה בעושר ובמעשים. טובים וכבוד. הרב ר' יצחק זה ונשאוהו ונתתן לבן הלכתות מגדולי דאניה וישב ושפט אותם עד יום מותו ופייטן היה וחבר אזהרות וחבר פירוש בפרקים אמם: בתוכות מעיד על חכמתו ותבונתו ועוד גדול מכלם רבי יצחק ברבי יעקב בן אלפאסי מן קלעה חמאן ותלמידים של הרב ר' נסים ברבו יעקב ור' חננאל היה והלשינו בו בארץ כלפה בן אל מעגאב וחיים בנו עד שברח ונכנס לספרד בשנת ד"א תתמ"ח וכבודו וכשאו ר' יוסף הנשיא בר' מאיר בן שרתמיקש ונכנס למדינת קורטובה ועמד שם מעט ואחר כך הלך למדינת אליסאנה ועמד שם עד יום מותו ונפטר בניסן שנת ארבע תתס"ג והוא כבן צ' שנה והוא העמיד תלמידים הרבה ויצא טבעו בכל העולם וחיבר הלכות כמו תלמוד קטן ומימות רב האי לא נמצא כמוהו בחכמה. ואמשה אלה הם הדור הטו ומגדולי תלמידיו של רב יצחק בר יעקב היו רב יוסף בר מאיר הלוי בן מיגש נולד באדר ראשון שנת ד' תתל"ז והיה רבי מאיר אביו תלמיד חכם ונשוא פנים והיה ר' יוסף הוא הכורת מדינת גרנאטה מלפני המלך באדים כמו שהזכרנו למעלה והיה עוסק עבודת המלך בן עבאד ומנעורותו של רב יוסף הלוי היה מכיר בו רב יצחק בר ברוך שאדם גדול יהיה והיה משתדל לרבי מאיר ללמדו ביום ובלילה שהיו שניהם אוהבים זה את זה בנפשותם רב יצחק בר ברוך ור' מאיר בן מיגש. וכשנכנס רב יצחק בן אלפאסי בספרד ונתישב באליסאנה הלך רבי יוסף הלוי אליו ממדינת אשבילייה והוא עודנו נער כבן י"ב שנה ועמד לפניו כמו י"ד שנה ללמוד יומם ולילה והיה לו לרב יצחק לבן והגדילו בחכמה וסמכו קודם פטירתו וכתב לו ספר אפי' בדורו של משה לא איסתכח כותיה דהלא בדורו של משה כתיב הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וכתיב בתריה ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואילו נבונים לא אשתכח והוא חכם ונבון :

הגה"ה אמר ש"ם עיין במפתח המשנה להרמב"ם ע"כ :

ואחר פטירת רב יצחק ישב רב יוסף הלוי על כסאו מסיון שנת ארבע תתס"ג עד אייר שנת ארבע תתק"א ל"ח שנה וכבלם תורתו אומנותו וטבעו יצא מספרד עד מצרים וכל הארצות ומוסף על חכמתו הגדולה היו מדותיו מעידות בו שהוא מזרע מרע"ה שענו מאד היה מכל האדם ונתן לו הקב"ה רוחב לב והיה עובר על פשע הקב"ה יגמלהו בכל הטובה אשר עשה לישראל אמן :

ורב ברוך בר רב יצחק בן אלבלי נולד גם הוא באדר ראשון שנת ד' אלפים תתל"ז שניהם בשנה אחת נולדו וקבל מאביו רב יצחק וקודם פטירת רב יצחק אביו היתה מחלוקת בינו ובין רב יצחק אלפאסי. וכן היתה מחלוקת גדולה בין רב יצחק בר יהודה בן גיאת ובין רב יצחק בן אלפאסי וכשנפטר רב יצחק בר ברוך היה רב ברוך כבן י"ז שנה והוא שם לו שבעת פטירת אביו קראו ולחש באזנו שלא היה יכול לדבר דברים נשמעים ואמר לו לך לרב יצחק בן אלפאסי ואמור לו שהרי אני יוצא מהעולם הזה ונכנס לעוה"ב וכבר מחלתי לו על כל דברים קשים שדבר לי בין בכתבים בין על פה וכן אני מפייס ממנו שיעשה כך וילמד אותך ועמוד לפניו ויודע אני שיעשה לך טובות הרבה מאד וילמד אותך בכל לבו ואחר קברי את אבא מרי הלכתי לאליסאנה ודברתי לו כל דבריו שלוני וככה רבי יצחק בן אלפסי והגדיל בככי וחזר לנחמני ולדבר על לבי ואמר לי אם מת אביך ז"ל אני אהיה לך לאב ואתה תהיה לי לבן ועמדתי בביתו עד שלמדתי לפניו כל התלמוד וכשמת רב יצחק בן אלפאסי ז"ל טבעם של אלו רב יוסף הלוי ורב ברוך בר יצחק היה פושט ויוצא בכל הארץ והיה רב ברוך זה יודע חכמת יונית. מוסף על תורתו וחכמתו והעמיד תלמידים הרבה ואני הקטן שבכלם. ונפטר בסוף אלול שנת ד' אלפים תתפ"ו והאריך ימים אחריו רב יוסף הלוי כמו ט"ו שנה ואין לו שני בכל העולם ודורו הוא הדור השלישי ברבנות :

ולאחר פטירת רב יוסף הלוי ז"ל שמם העולם מן הישיבות של חכמה ואע"פ שרבי מאיר בנו ורבי מאיר בן אחיו היו תלמידיו ובעלי קבלתו והם חכמים גדולים אבל מפני הרעה נאסף הצדיק ואחר פטירת רב יוסף הלוי ז"ל היו שני חירום ושמדות על ישראל ויצאו בגלות ממקומותם אשר למות למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ועוד מוסף על כנואת ירמיה ואשר לצאת מן הכלל מפני חרב בן תומרה שיצא לעולם בשנת ד' אלפים תתק"ב גזר להוציא ישראל מן הכלל ואמר לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד. וכן לא השאיר להם בכל מלכותו שם ושאר במדינות שלב בקצה העולם עד מדינת אלמהדיה ומפני כן לא יכלו בניו של רב יוסף להושיב ישיבות אלא גלו בראש גולים למדינת טוליטולה והיו משתדלים להעמיד תלמידים כפי כחם. והקב"ה הסכים על ידם והם סוף חכמי התלמוד ובזה הזמן היו חכמים גדולים בצרפת כמו הגאון ר' משה בר יוסף, והגאון ר' אברהם בר יצחק, והרב הגאון ר' מאיר בר יוסף ז"ל בנרבונא שהאירו התורה בחומש במקרא במשנה בתלמוד ובירושלמי, ובארץ צרפת היה חכם גדול ורב מובהק במדינת רומרוג שמו רבי יעקב השם ישמרהו ויחייהו ויזכהו ללמוד וללמד ולהרבין תורה בישראל הרי עשרה דורות מן הנביאים חגי זכריה ומלאכי עד ריב"ז וה' דורות של תנאים וז' של אמוראים הרי אלו כ"ב דורות עד סוף האמוראים ורבנן סבוראי ה' דורות וח' דורות בגאונים וג' דורות ברבנות דורו של רב נסים ורבינו חננאל ורב שמואל הנגיד ודורות של ה' רבנים שמות כולם רב יצחק ודורו של רב יוסף הלוי ורב ברוך בר רב

יצחק הרי אלו י"ד דורות מחתימת התלמוד עד
פטירת רב יוסף הלוי ז"ל כולם עדים נאמנים
מפי עדים נאמנים לא פסקה הקבלה שלשלת
הקדושה שלה. ואילו במינים אין אתה מוצא כן
שהרי ענן הרשע ושאול בנו שם רשעים ירקב
תלמידים של רב יהודאי זצוק"ל היו וחלקו עליו
ועל קבלתו בלא שום טענה בעולם אלא מפני
קנאה ואינם יכולים לומר כך אנו מקובלים מפי
פלוני ומפי פלוני ומפי הנביאים אלא מלבן ועוד
שהם בטלים שאתה מוצא קהלות ישראל שהיו
פושטות ממדינת שלה בקצה המערב עד תאהרת
בראש המערב וקצה אפריקא וכל ארץ אפריקא
ומצרים וארץ הצבי וארץ ערב ושנער ועילם וארץ
פרס וארץ דדן וארץ הגרגשי ונקראת גרגאן
וטברסטאן ואל דילאן עד נהר אוצל שהיו שם
גוים כוזריים שנתגיירו ויוסף מלכם שלח ספר
לרב חסדאי הנשיא בר יצחק בן שפרוט והודיעו
שהוא על דעת רבנות וכל עמו וראינו בטוליטולה
מבני בניהם ת"ח והודיעו ששאריתם על דעת
רבנות וכן בכל האיים שבים יון מארץ נכקדי וגגנת
עד קוסטנטינא ורומי הגדולה וכל ארץ אשכנז
תוגרמה וצרפת וארץ פולין ומגנסיה וארץ סקליה
וארץ לונגברדיא עד נהר רודנו עד ארץ ספרד
בקצה המערב כלם המקום ישיב שבותם ויקבץ
גליותיהם שהם על דעת חכמי המשנה והתלמוד
חוץ ממדינה אחת במערב במדבר שמה ורגלאן
ומעט מהם במצרים ומעט היה מהם בארץ הצבי
וכשהיו ישראל חוגגים חג הסכות בהר הזיתים
היו חונים בהר מחנות מחנות אוהבים אלו את
אלו ומברכים אלו את אלו. והמינים חונים נגדם
כשני חשיפי עזים והיו הרבנים מוציאין ספר תורה
ומחרימין שמות המינין בפניהם והם שותקין כמו
כלבים אלמים לא יוכלו לנבוח ומאלו שהיו בארץ
הצבי היה אל שיך אבו אל פרג ישתקו עצמותיו
בגיהנם והלך לשם כסיל אחד מקשטיליא נקרא
אבן אל תראס וראה את הרשע אל פרג והוא
הסיתו והדיחו וכתב בן אל תראס ספר אבו אל
פרג הספר המסית והמדיח והביאו לקשטיליה
והטעה הרבה מהם ונפגר בן אל תראס לגיהנם
ונשארה אשתו הארורה והיו קורין אותה אל
מעלימה וסומכין עליה בקבלתה ושואלין זה אל זה
היאך עושה אל מעלימה ועושין כמוה עד שנתחזק
הנשיא ר' יוסף בן אל פרוג אל קברי והשפילם
מוסף על שפלותם וגרשם מכל מבצרי קשטיליה
חוץ ממבצר אחד קטן שנתן להם מפני שלא רצה
להרגם שאין דנים דיני נפשות בזמן הזה ואחר
פטירתו העלתה טינתם שרטון עד שהומלך די
אלפונשו בן רימונדו מלך מלכים וזה הדבר שהשפיל
המינים בקשטיליאה אל די אלפונשו בן רימונדו
מלך מלכים היה ומלך צדק וכבדה ידו על ישמעאלים
הנמצאים בארץ ספרד ושמם למס עובד ועלתה
מלכותו והניח ה' לו מכל עבדיו מסביב והאמים

אשר מלך על אדום מ"ח שנה וכי חזקה המלוכה
על ידו לקח מיד הישמעאלים גבע ראבה אשר על
אם הדרך מארץ ישמעאל לארץ אדום והמורדים
בארץ פלשתים עברו מעבר לים אל ארץ ספרד
אחרי אשר לא השאירו פליט לישראל מתכנא עד
אלמהדיה השיב ידו כבוצר על סלסלות ובקשו
לעשות כן בכל מדינות מלכות ישמעאל בארץ
ספרד לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל כי כאשר
שמעו היהודים כי באו עליהם המורדים להדיחם
מעל ה' אלהי ישראל הירא את דבר ה' נס אל נפשו
וכמעט לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים יש
מהם נכבשים בידי אדום ומכרים להם לכניסת
מארץ ישמעאל ויש מהם נסים רוגלים ערומים
ויחפים התנגפו רגליהם על הרי נשף ועוללים
שאלו לחם פורש אין להם. אבל מקדים רפואה
למכה יתעלה שמו אמן אמן שכן כתוב ברפאי
לישראל ונגלה עון אפרים הקדים ונתן בלב המלך
די אלפונשו להפקיד על גבע רקח על כל מנת
המלך רב יהודה הנשיא בן רב יוסף הנשיא בן עזרא
אבותיו מגדולי גראנטה ויורשי עזר ומשרה בכל
דור ודור במלכות באדם בן חבוס מלך פלשתים
ומלך המלך חבוס אביו ומסורת בידי קהל גראנטה
שהם מיושבי ירושלים מבני יהודה ובנימין ולא מן
הכפרים וערי הפרזי אבל ר' יהודה הנשיא זה
אביו ודודיו ארבעה שרים רבי יצחק הגדול.
ומשנהו רבי משה. השלישי רבי יהודה. והרביעי
רבי יוסף. כלם מדותם מעידות עליהם שהם
מזרע המלוכה ומן הפרתמים וכאשר הופקד הנשיא
ר' יהודה זה על גבע רקח ועל מקלט הגולה על
ידו עברה הגולה והוא הוציא אסירים בכושרות
ושלח רצוצים חפשים ושבר עול ונתק מוסרות
ובביתו ועל שלחנו מצאו בני הגולה מנוחה והשביע
רעבים והשקה צמאים והלביש ערומים ונהגם
בבהמות לכל כושל עד שהגיעו למדינת טוליטולה
בכבוד מפני מוראו וכבודו שהיה לו על אדום
המביאים אותם והוא עודנו בחור ונער מית קנה
וכסף לא חשב וזהב לא חפץ ולא גנז לעצמו מכל
חלקו מעבודת המלך ומלאכה גדולה היתה כי אם
נדקות אלו כי למחיה שלחו ה' לפני הגולה ויהי
כאשר תמו כל הגוי לעבור על ידו שלח לו המלך
ויקחהו ושמו אדון לביתו ומושל בכל אשר לו והוא
בקש מן המלך לבלתי תת למינים פתחון פה בכל
ארץ קשטיליא ויאמר המלך להעשות כן ויכנעו
המינים ולא יספו לשאת ראש. והם הולכים
ומתמעטים ועוד סימן שלישי יהיה בידך שהמינים
לעולם לא עשו טובה לישראל ולא ספר שיש בו
חיזוק תורה או דבר חכמה. ואפילו שורה אחת
ונשמה אחת כי כולם כלבים אלמים לא יוכלו
לנבוח וכאשר נמצא בהם אחד שחבר ספר חרף
וגדף והטיח דברים כלפי מעלה כאשר עשה זקן
אשמאי אבו אל פרג שתחלת ספרו פי' אוול
אלטלאם בכל סדר בראשית דבר בו על האל ית'

תועבות גדולות מעידות על סכלותו וחסרון דעתו. ובסדר אלה מסעי בלא מלבו דיני ממונות ודיני נחלות בלא שום קבלה ולא שום ראיה כי אם הוא אומר אלעקלא יקתריס ברא אלעקלא יקתרי ברא. ואני כתבתי תשובת ספרו והראיתי לתלמידי' סכלותו ואלו ברבנים אשה מולא שלשלת הקדושה שהוזכרה והולה לה אלפי אלפים חכמים קדושים כי לא הזכרנו אלא בעלי ישיבות בלבד ועוד מחברי ספרים בכתבי הקדש כגון ר' יהודה בר דוד פאסי הנקרא חיוג שהעמיד לשון הקדש על כוריו אחר שנשכח בכל הגולה. ור' מרינוס בן גאנח גם הוא השלים כל מה שהתחיל ר' יהודה בר דוד זצ"ל. ועוד ר' משה כהן בן קטליא ורבים אחרים וחכמים שכתבו לנו ספרים ומחזורות ושירות ותשבחות ליוצרנו ית' שמו אמן ונחמות לישראל לחזק את לבם בגלות. בימי רב חסדאי הנשיא התחילו לצפצף ובימי רבי שמואל הנגיד נתנו קול. מהם רבי שלמה בן יהודה בן גבירול חכם גדול ומשורר ורבי יצחק הרב בר יהודה בן גיאת. ורבי אוהב הנשיא בר מאיר הנשיא בן שרטמיקאש. ורבי משה בר יעקב בן עזרא מזרע המשרה וחכם גדול בתורה ובחכמת יונית ובעל שירות ותשבחות וכל השומע אותם ירך לבבו וימלא מיראת יוצרו. ור' יוסף הדיין בר יצחק בן סהל ור' יוסף הדיין צדיק בן צדיק ורבי יהודה הלוי בר שמואל הלוי ור' אברהם בר מאיר בן עזרא כולם חכמים גדולים וקדושים ומחזקין ידי ישראל בשירות ונחמות על אלו נאמר ז"ל. ועל המינין נאמר ושם רשעים ירקב. והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד:

אמר אברהם בעל הספר ע"כ מה שמצאתי בספר דורות עולם אשר הוא ספר הקבלה לרב החסיד ר' אברהם בן דאוד הלוי שנהרג בטוליטולה על קדושת השם ואני סמכתי עליו בדורות הגאונים עד זמנו ז"ל. מכאן והלאה נדבר בדורות האחרונים:

מאמר רביעי

דורות האחרונים

רבינו האי גאון בן רב שרירא גאון בן רב חנניה גאון בן רב יהודה גאון סוף הגאונים נפטר שנת תשצ"ח ד' שנים אחר פטירת חותנו רב שמואל בן חפני גאון וחבר ספר מקח וממכר וספר שבועות וספר מצרנות וספרים אחרים. רבינו חננאל ורב נסים שנת תת"י. רב שמואל הנגיד נפטר בקרטבה שנת תתט"ו. רבי יוסף בנו נהרג ט' לטבת שנת תתכ"ז. ובשנת תת"ל נפטרו רבותיו של רש"י ר' יעקב בר יקר ורבי יצחק סגן לויה בר אשר והחכם המשורר רבי שלמה בן גבירול והרב רבי גרשום מאור הגולה צרפתי כלם בשנה אחת ורבי שלמה בן גבירול גדל בסרגוסה ונפטר בבאלינסייה ובזמנם של אלו ר' משה הדרשן בנארבונא רבו של ר' נתן בעל הערוך כך כתוב ערך קנר. ומגדולי תלמידי ר' משה הדרשן ר' משה הענוו ור' משה בר יוסף בן מרן ור' לוי בן אחיו של ר' יצחק והגדול שבכולם ר' אברהם בר יצחק הנקרא אב ב"ד והראב"ד והרב ר' זרחיה בעל המאור והרב ר' משולם בר יעקב והר' שמואל בר משה והר' שמואל בר דוד והר' משה בר יהודה והרב ר' יהונתן הכהן והרב ר' שלמיה אבל הרב אברהם אב ב"ד גדול שבכולם. ובזה הזמן גם כן היה ר' יהודה בר ברזילי שחבר ספר העתים. ור' משה בן עזרא נפטר קרוב לשנת תת"ס. ר' יצחק בן גיאת שנת תתמ"ט וחבר פירוש ופיוטים. ר' יהודה הלוי ורבי אברהם בן עזרא בני שתי אחיות ובן חמשים שנה היה ר' יהודה הלוי בלכתו לא"י כאשר כתב בפיוטיו והוא חבר ספר הכוזר. ור' יוסף טוב עלם היה בזמן הזה ורש"י וספר המצות והרא"ש מביאין ראיה ממנו. ר' יצחק בר ברוך מקורטובא עשה ספר קופת הרוכלים ולא השלימו ונפטר שנת תתכ"ד. רב אלפס רבינו הגדול נפטר שנת תתס"ג. הרב החסיד והמאור הגדול רבינו שלמה בר' יצחק מטרויש צרפתי קבל ג"כ מר' גרשום וספריו ידועים הם ישלם ה' פעלו ונקרא בפי החכמים כולם פרשנדתא ר"ל מפרש הדת ונפטר הוא ור' שמחה תלמידו שעשה מחזור ויטרי שנת תתס"ה והיה ימי רש"י ע"ו שנה. והריב"א היה בזמנו ותלמידו וגם ר' שמעיה. ר' אברהם בר חייא המובן נפטר שנת תתס"ה. ר' נתן בעל הערוך נפטר שנת תתס"ו. הר' יוסף בן מיגאש נפטר בשנת תתק"א ועשה פירוש למסכתות הרבה. רבי חננאל איש רומי בזה הזמן. רבינו זרחיה הלוי יסד המאור בלוניל שנת תתק"י והשיג על הרב אלפס. רבי אפרים תלמיד הרב אלפס שהשיג על רבינו זרחיה בזמן הזה. ריב"ן והוא רבי יצחק בר נתן תלמיד רש"י וחתנו בזמן הזה. רבי חייא אל דאודי מיוחס מזרע דוד ובא מדבל [אולי צ"ל מבבל] לספרד ונפטר שנת תתקי"ד. רבי אברהם בר מאיר בן עזרא אשר עשה פירוש הכ"ד ספרים וספר התכונה נפטר שנת תתק"ה בקלהורה וי"א כי נפטר שנת תתקכ"ח והוא קבור בא"י. וי"א שנת תתקכ"ד ר"ח אדר יום ב' בן ע"ה שנה י"א שנה קודם פטירת הרמב"ם ז"ל ונבו היונתר אמתי. ואחר

הדור הזה קמו תלמידי רש"י רבותינו הצרפתים בעלי התוספות ומגדוליהם בני בתו של רש"י ז"ל ה"ה רבינו שמואל הנקרא רשב"ם ורבינו יעקב הנקרא רבינו תם בני הישיש רבי [מאיר] בר רבי שמואל מרומרוג ז"ל ורשב"ם השלים מסכת בתרא ופרק ערבי פסחים ונפטר שנת תתקל"ה. ורבינו תם פירש התוספות וספר הישר ונפטר שנת תתק"ל במדינת רימינו קרוב ג' פרסאות לטריוש וכתב רבי חיים כהן תלמידו בפרק הנושא שאם היה שם בשעת פטירתו היה מטמא לו וזה רבי חיים כהן הוא אבי אמו של הר"מ מקוצי בעל ספר מצות גדול. הר' אפרים מריגנשבורג נפטר שנת תתקל"ה. ר' שמואל מאיבורא וריצב"א בזמן הזה. רבי יוסף פורת האריך בן רשב"ם בזמן הזה. הרב הגדול רבי יצחק הזקן בר שמואל בן אחותו של רבינו תם וזה נקרא ר"י בעל התוספות והעידו רבני הצרפתים שהיו לומדים לפניו ששים רבנים וכל אחד ואחד היה יודע מסכתא אחת והיו לומדים על פה ומקשים מגמרא לגמרא והוא כתב לר"ת דודו על ענין יין נסך שנגע בו תינוק ממך ומאביך קא שריתו יין נסך לעלמא ואמר אבוך על זקנו רש"י ונצח לר"ת והודה ולא בוש ואמרו שמת שנת תתקל"ט ויש לי בזה ספק. ויש ר"י אחר בתוספות נקרא ר"י הבחור. הרשב"א אשר נקרא רבינו שמשון בר אברהם והוא נקרא ר"ש משנץ בעל התוס' ונקרא איש ירושלים ועשה פירוש לזרעים וטהרות ונקבר בהר הכרמל ונפטר שנת פטירת רבו ר' יצחק הזקן ויש בזה ספק לפי שהשיג על הרמב"ם אחרי מותו. רבי יהודה הלוי נפטר שנת תתקל"ח. רבי בנימין בעל המסעות נפטר שנת תתקל"ג. המאור הגדול אשר זרח שמשו לכל ישראל אשר השלים מ' דורות מזמן שמעון הצדיק הרמב"ם ז"ל ורבי יוסף הלוי בן מיגאש היה ל"ח דורות ואחריו דור ל"ט והוא רבי מאיר בנו של רבי יוסף הלוי ורבי מיימון אביו של הרמב"ם והוא למד את בנו ואע"פ שאמרו כל המפרשים כי רבי יוסף הלוי היה רבו של הרמב"ם אולי אמרו שראה מספריו וגם כי ראיתי אני שאמר כפי מה שלמדתי מרבי רבי יהוסף הלוי אבל כפי סדר שדורות אי אפשר כי כבר כתבנו למעלה שנפטר רבי יהוסף שנת תתק"א והרמב"ם נולד בשנת תתצ"א ערב פסח יום שבת שעה ושליש אחר חצי היום ואח"כ יהיה ר"מ בן י' שנים ועוד כתב הרמב"ם בפירוש המשנה קבלתי כל הספרים אשר באו לידי מפירושי אבא מרי אדוני וזולתו עד רבי יהוסף הלוי נ"ע כי לב האיש ההוא בתלמיד טבעית וכמוהו לא היה לפניו מלך. וכתב גם כן אני משה בר מיימון הדיין בר יוסף החכם בר יצחק הדיין בר יוסף הדיין בר עובדיה הדיין בר שלמה בן הרב ר' עובדיה הדיין זקוצ"ל התחלתי לחבר פירוש המשנה ואני בן כ"ג שנים והשלמתיו במצרים ואני בן שלשים שהיא שנת אלף ותע"ט לשטרות והוא הרוב לחשבון שאמרנו ובעל דורות עולם כתב כך שראה פטירתו והשלים פי' המשנה שנת תתקכ"ז והתחיל שנת תתקי"ט וחבר ספר הי"ד י"ב שנים אחר המשנה כן כתב בהלכות קדוש החדש ופירוש המשנה כתבו ערבי וחבור הי"ד בלשון הקדש נאה עד מאד ואחר כך עשה ספר המצות בלשון ערבי וספר המורה עשה שנת חמשים מחייו לתלמידו החשוב רבי יוסף בן עכנין ואגרת תחיית המתים כתב ה' שנים אח"כ ושאלו ממנו שיעתיק המורה ללשון הקדש והשיב שלא יכול אבל שהיה ביניהם תלמיד מובהק כה"ר שמואל בן תבון והוא סומך עליו וכן האמת כי העתקת רבי יהודה אל חריזי אינה ראויה וכבר ידעת מה שאירע לספר המורה ולספר המדע ששרפו אותם וכל מה שכתב הרמב"ן ז"ל לחכמי פרובינציא וגם רבי דוד קמחי שהיה באותו הזמן כתב לחכמי לוניל על זה והענין ארוך עד מאד. וספרי הרמב"ם אין חקר ושאלותיו לחכמי לוניל והוא אומר במפתח המשנה שעשה בלשון ערבי פירוש על שלשה סדרים מהגמרא ועשה פרקי משה ופי' אבוקרט וקרא כל ספרי החכמות: (הגה"ה אמר ש"ש מצאתי בקונטרס שנעלה ארון האלהים הרמב"ם ז"ל שנת תתקס"ה במצרים ובכו אותו היהודים והמצרים ג' ימים וקראו זמן השנה נה"י נהיה וביום ז' הגיעה השמועה לאלכסנדריא וביום הח' אל ירושלים ובירושלים עשו מספד גדול וקראו צום ועצרה וקרא החזן תוכחות אם בחקותי והמפטיר קרא ויהי דבר שמואל אל כל ישראל וסיים כי נלקח ארון האלהים ואחר ימים העלוהו לא"י ופגעו לסטים בהם וברחו העולים והניחו הארון שם והלסטים בראותם כי ברחו רצו להשליך הארון בים ולא יכלו בכל כחם להעתיקו מן הארץ והיו יותר משלשים איש וכיון שראו כך אמרו איש אלהים קדוש הוא והלכו והבטיחו את היהודים שיוליכוהו למחוז חפצם והם גם כן לוו אותו ונקבר בטבריה. וי"א שנקבר בין האבות בחברון ע"כ). אח"כ קם בנו החסיד כה"ר אברהם ועשה שאלות ותלמידו החשוב רבי יוסף עשה פי' שיר השירים בלשון ערבי חשוב מאד. הרב ר' יהודה החסיד בר יצחק קבל מר"י בעל התוספות ועשה ספר הכבוד. הרב ר' אברהם בן דאורי שקדש עצמו על יחוד השם בטוליטולא וחבר ספר הקבלה ממשה רבינו ע"ה עד ר' יהוסף הלוי אשר סמכנו עליו בחבורנו וחבר עוד ספר נקרא אמונה רמה בלשון ערבי עקידה אל רפיעא ועוד חבר ספר בחכמת התכונה שנת תתק"מ. הרב רבי יצחק בעל העיטור חבר ספרו שנת תתקמ"ב. ונפטר הרב הגדול הראב"ד בפוסקריש בע"ש בחנוכה שנת תתקל"ט והעיד עליו בן שועיב פי' פנחס שמע שאליהו נראה לו וכן כתב הוא עצמו על שלשה בדי הדם קטומים אמר וכבר הופיע רוח הקדש בבית מדרשנו ועשה חדושים לגמרות והשגות על רבינו זרחיה הלוי נ"ע והשגות על הרב אלפסי והשגות על הרמב"ם ואמרו שהודה הרמב"ם ואמר

חיתי לא נאתי אלא בעל מלאכה אחת וכשנפטר עשו כהנים את קברו . ובזה הזמן הרב ר' משה הכהן אשר נקרא הרמ"ך ועשה השגות על הרמב"ם והשיב הרמב"ם עליהם . וכן בזמן הזה ר' יוסף בן פלט אשר השיב לה"ר אברהם אב ב"ד כאשר כתוב בהקדמת אבודרהם וזה ר' אברהם אב ב"ד והרמב"ם והר' יצחק הלוי בר זרחיה ור' קלונימוס ור' שאול הכהן וה"ר יהונתן הכהן ור' אלעזר בן חזאה מטוליטולא ור"ת מאורליגש ור' אהרן מפילג נפטרו כולם שנת תתקס"ה . ובשנת תתקנ"ו כ"ח למנחם היה שמד גדול במלכות ליאון ואז הוציאו משם ספר הארבעה ועשרים אשר נקרא הביבליא שכתב אותם ר' הלל ומשם היו מגיהים כל הספרים ואני ראיתי חלק מהם שנמכרו באפריקא ובזמני היה ט' מאות שנה שנכתבו והקמחי אמר בחלק הדקדוק בפסוק למען תזכרו שתומש הלילי היה בטוליטולא . ובזה הזמן היה רבי שלמה ממונפלייר אשר היה סבה לשרפת המורה והיה רבו של רבינו יונה ובזה הזמן פרח ציץ נזר הקדש המאור הרמב"ן גירונדי אשר הגיל את רבינו הגדול רב אלפס מתוך שני רבי זרחיה הלוי בספר המלחמות אשר לו ועשה חדושין וקצתם היה מסופק בהם אחר כך מרוב פלפולו ובכל ארץ קשטיליא בזמן הגרוש וקודם לזה כמעט נשתכחו התוספות והיו לומדים חדושיו והוא השיג על ס' המצות להרמב"ם והעיד על חסידות הרמב"ם שהיו אומרים כל ישראל בקדיש בימי הרמב"ם בחייכון וביומיכון ובחיי מרן משה בר מיימון שהשמיד המינין החולקים על הקבלה והוא נקרא הרב המאמין וספרי הרמב"ן רבו מספר שלחן ארבע ותורת האדם וספר הזכות . ובזמנו היה הנגיד ר' דוד נכדו של הרמב"ם והיה מתפלל במערת הלל ושמאי ויצאו מים ואז הארים למלשינים ובו ביום מתו ת"ק מלשינים מארץ מצרים ואחר ב' חדשים נעקרו נשיהם ובניהם מהעולם וב' בני ר' דוד הנגיד ר' אברהם ור' שלמה בזמן הרשב"א ועוד נזכירם . והרמב"ן עלה לירושלים ועשה בית הכנסת שמה והאריך ימים ונפטר שנת עשרים לאלף הה' ושנת תתק"ע שהתחיל לעשות ספריו . הר' שמואל הספרדי בן הר"ב ר' יצחק חבר ספר תרומות הגדול שנת תתקפ"ה ואז נפטר ר' טודרוס הלוי בר יהודה הלוי ואח"כ שנת תתקנ"א היה שמד גדול במלכות ליאון כולו ונפטר הרב ר' יעקב מקורביל הקדוש המקובל שנת תתקנ"ג . הר"ש מקינו תלמיד רבי שמשון והרב ר' יהודה החסיד והר' ברוך מגרמיזא בעל התרומה בא לספרד להוכיח על מצות תפילין וחבר ספרו שנת תתקנ"ו ואז רבי אליקים חתנו של הרב אברהם בר נתן הירחי זקנו של מרדכי וחבר המנהיג ומחזיק הבדק והעיד בספרו שראה בטוליטולא הרבה משתים עשרה אלף יהודים שנת תתקנ"ו ר' עזרא רבו של הרמב"ן בקבלה נפטר שנת תתקנ"ח . הרב ר' אליעזר מגרמיזא שחבר ספר הרוקח בזמן הזה ור' אליעזר ממיץ ובעל השלמה גם כן . האלף הששי רבינו יואל העזרי תלמיד הר' אפרים מריגנשבורג חתנו של בן הירחי והוא ור' אלעזר בר שמשון נפטרו שנת ה"א וה' לגוירת . ובשנה הזאת בחג המצות נפטר הרב מאיר הלוי אבו אל עפיה בר טודרוס בטוליטולא ומיום שעלה לגדולה לא הלך אל אביו אבל אביו בא אליו ועשה ספר אגרות נגד הרמב"ם ז"ל שלחם להרב אהרן הלוי ועשה ספרים אחרים והוא חבר הרמב"ן זלה"ה . ובשנת י"ב לאלף הששי יום אחרון מאחיו מלך דון אלפונשו החכם והיה אוהב החכמות ובפרט התכונה ואז עשה החכם ר' יצחק בן סיד לדרישת המלך אלפונשו הנזכר לוחותיו המפורסמות בעולם נקראים אלפונסינאש וכל חכמי האומות סברו לוחותם ותפשו לוחותיו ועל דעתם תקנתי לוחותי גם בשנה כד' למלך הנזכר שנת ה' אלפים וי"ו ליצירה צוה המלך הנזכר להחכם ר' יהודה בן רבי משה הכהן מטוליטולא שיעתיק מלשון ישמעאל ללשון לאטין ספר אבו אל חסין שחבר על אלף וכ"ב כוכבים אשר נודעו ונכרו עד היום והם נכללים במ"ח צורות הגלגל והם י"ב מזלות באמצע באפוד חגורת השמים וכ"א צורות לצד שמאל וט"ו לצד ימין הרי מ"ח . גם מצא המלך הנז' ספר דברי הימים מאדם הראשון עד זמנו . ובזמנו היה המקובל ר' יעקב בן גיקטיליא ונקבר בסגוביא . הר' יונה מגירונדא תלמיד מובהק להרמב"ן והיו ב' בני אחיות והוא של הר' שלמה בן אדרת כ"ע : (הגה"ה אמר ש"ש והיה ר' יונה אחד שניו של זה רבינו יונה הנ"ל כך ראיתי באגרת אחת שצוה מלך ארגון את רבינו יונה שידין דין מוכר אחד ושלח רבי יונה לגירונה בעבור שניו ר' יונה והיה אדם שמן ע"כ) . והר' יונה ור' אהרן הלוי מזרע נשיאים ור' שלמה בר יוסף בן עמיאל ור' דוד הכהן ור' מאיר הכהן מנרבונא כולם מתו שנת כ"ד לאלף הששי וכן אבי העזרי ממגנסא שנת כ"ד . וכן רבינו נסים בעל הדרשות תלמיד הרמב"ן והיינו ר"ן מפרש רב אלפס נפטר שנת כ"ד . וכן נפטר ר' שלמה בר עלי משוריא תלמיד הרב ר' יונה שכתב חדושין בשנה הזאת וכן בשנה הזאת נפטר באשכנז החסיד הקדוש רבי יחיאל אביו של הרא"ש ז"ל בחולו של סכות והעיד עליו בצוואתו הר' יהודה בן אשר בנו ז"ל ששחק באורנו לפני כל הקהל כששאל ממנו חברו החכם שוקיים שבועתו שהיה ביניהם שיחלקו בעולם הבא והניע ראשו ושחק ואמרו שבא לביתו ולביה הדרש אחר פטירתו כרבינו הקדוש וכל זאת המשפחה נקראו קדושים כי בכל השמות קדשו את השם וכן ר' יהודה בנו של רבינו אשר חתנו של רבינו יעקב בעל הטורים קדש את השם בטוליטולא הוא וחמותו ואשתו ובניו והרגו זה לזה וכל זאת המשפחה היו נותנים מעשר ממה שמרויחים . הר' יצחק בר שלמה בן סהולה משורר ומליץ חבר

מגל

משל הקדמוני להודיע כח לשון הקדש ונפטר שנת
כ"ח. רבי שלמה בן בנו של רבינו שמשון בעל
התוספות היה בעכו בזמן הזה. רבי יצחק בעל
החוטם מקורביל חתנו של הרב רבי יחיאל מפריש
חבר עמודי גולה ונפטר שנת ל'. רבי טודרוס
הלוי בן אחיו של הרמ"ה שחבר עליות יבמות
בשבילה נפטר בשנת מ"ג. ונפטר הרב רבי שם
טוב מליאון שחבר ספר המשכל וספר משכן
העדות וספרים אחרים שנת כ"ב. הר' משה
מליאון שוכן באוילה והוא מואד אל חאגר"ה היה
בזמן הזה. רבי אהרן הלוי נפטר בטוליטולה שנת
כ"ג. הרב רבי שלמה בן אברהם בן אדרת הנקרא
הרשב"א תלמיד הרמב"ן ורבי יונה. ככתוב בשאלה
י"ב מהריב"ש זה הרביץ תורה בישראל מאד ועשה
חדושים לתלמוד ותורת הבית ארוך וקצר וספר
שאלות ותשובות וספר עבודת הקדש. (הגה"ה
אבל אינו ספר עבודת הקדש שנדפס פה קראקא
אלא ספר אחר שקראו עבודת הקדש ועד היום
לא זכינו לראותו ע"כ). והיה חסיד גדול
והחרים בזמנו לכל ילמדו ספרי חכמה זולת
רפואה ואז רבי ידעיה הפניני כתב לו כתב
התנצלות ובשנת כ"ז צוה שיעתיקו לו פי' המשנה
של הרמב"ם הנקרא סראג בלשון הקדש ונפטר
שנת שבעים. הרבי בחיי בן אשר תלמיד הרשב"א
עשה ספר בחיי וכד הקמח. הר' אברהם בן
אסמאעל תלמיד הרשב"א רבו של רבינו ירוחם
בעל אדם וחוה. הר' חיים בר שמואל בן דוד
מטודילא תלמיד הרשב"א חבר צרור החיים וצרור
הכסף שנת כ"א. נפטר החסיד הרב רבי פרץ בר
יחיאל מפרי"ש שנת ס'. נפטר הרב החסיד רבי
מאיר מרוטנבורג רבו של הרא"ש ז"ל בבית הסוהר
שנת ס"ה. ובשנת ס"ו היה גרוש גדול בצרפת
בחדש אב יום ז' י"ל בו והנגיד רלב"ג כתב זה
הגרוש על ואבדתם בגוים שנאבדו כפלים כיוצאי
מצרים ולקחו כל ממונם ולא השאירו להם אלא
המלבושים. נפטר המרדכי תלמיד הר"ם מקוצי
והר' מאיר בר ברוך שנת ע' וי"א שהמרדכי נהרג
על קדושת השם. רבינו שמשון בר יצחק עשה
ספר כריתות. רבי שמשון בר צדוק תלמיד הר'
מאיר מרוטנבורג שעשה ספר תשב"ץ ר"ל תיקון
שמשון בר צדוק ונפטר שנת ע"ב וגם נפטר
רבי יצחק בן ישראל בעל יסוד עולם אשר עשאו
לכבוד הרא"ש ז"ל בטוליטולה וכתב שם משבחי
הרא"ש ז"ל ונפטר שנת ע"ב. הר' חיים אחיו
ורבו של הרא"ש נפטר שנת ע"ד. המאור הגדול
נזר החכמים מורנו הה"ר אשר הקדוש בן הרב
רבי יחיאל אשר זכרנו למעלה שבא שנת הגרוש
של צרפת שנת ס"ו מאשכנז לטוליטולה ושאל
מהר' יצחק בן ישראל שיחבר לו ספר בתכונה ואז
עשה לו ספר יסוד עולם ושער השמים וספר
המלואים והוא עצמו חבר ספרים רבים פסקים
לכל התלמוד על דרך רב אלפס ז"ל עם מה

שהוסיף מפלפול ר"י בעל התוספות כמו שכתב
בשאלות כלל פ"ט דין ו' ואנו נסמכים על דבריו
יותר מדברי הרמב"ם ז"ל לפי שהרמב"ם כתב
כדבריו נבואה בלי ראיה כך שמעתי מגדולי
קסטיליה וזה הרא"ש עשה ספרים רבים מפורסמים
ועשה תוספות נקראו תוספי הרא"ש והיה לו עושר
וז' בנים ובנות גם כן והגדול שבכולם הרב ר'
יחיאל ומת בחייו אבל מי שנשאר במקומו הרב
רבינו יעקב שאעפ"י שהיה עני לא היה מקבל
מהקהל וזכה שספריו נקראים ארבעה טורים הועילו
לכל העולם לפי שעשאם בלשון הקדש שנת פ"ט
וצ"ט אחריו. ונפטר הרא"ש בטוליטולה ט' ימים
לחשון שנת פ"ח ליצירה. ומיד אחר ה' חדשים
נהרגו כל היהודים של נבארה שמלך מלך צרפת
ומגדולי תלמידי הרא"ש רבי יששכר הלוי בר
יקותיאל ונפטר שנת צ"ב וחבר קטר התרומה
ורבי ישראל אחיו של רבי יצחק בר' ישראל בעל
יסוד עולם. הר' שלמה בן טוזראת תלמיד הרשב"א
חבר ספר חוקות הדיינים שנת צ' ואני מצאתי
בכתב ר' שלמה דוראן אחר וכן כתב הרב רבי
יום טוב אשבילי ז"ל בספר חוקות הדיינים. ר'
ירוחם תלמיד הרא"ש ור' אברהם בן אסמעל עשה
ספרין אדם וחוה ומישרים שנת צ"ד ובזמן הזה
נעשה ספר אורחות חיים הארוך עם יורה דעה
ארוך על ידי רבי אהרן הכהן כ"ט. הר' דוד
אבודרהם תלמיד רבי יעקב בן הרא"ש ז"ל עשה
פירוש התפלות שנת ק' ובשנה ההיא נלכדו כל
היהודים אשר בקשטיליא ונתנו כופר נפשם ונעשה
להם נס. שנת ק"ט נפטר הר' יהודה בן הרא"ש
בטוליטולה. בשנת ק"י היה השר דון יוסף די
איסיגא והח"ר יוסף ניקטיליא בעל הנסים.
בשנת ק"ל היתה עת צרה לכל קהלות קשטיליה
וטוליטולא ומתו כ"ח אלף יהודים בסבת מלחמות
ב' אחים דון אנריקי ודון פידרו. וגם נהרג דון
שמואל הלוי ז"ל הצדיק והישר אשר עשה טובות
לישראל ובנה בתי כנסיות ובתי מדרשות והש"י
לקח נקמתו ונתנו סי' ק"ל מהרה. ובשנה ההיא נפטר
בפרפיניאן הרלב"ג החכם הכולל מפולפל גדול
וספריו רבו מלספור בפרט החלק החמישי מספר
המלחמות שהוא בתכונה חדשה וגם ר' גרשום
אביו היה חכם כולל שעשה שער השמים והרלב"ג
בפירוש התורה מזכיר את אביו וזקנו אבי אמו של
הרלב"ג היה הרמב"ן. והרלב"ג היה זקנו של ר'
שמעון דוראן. הר' מנחם בן זרח בן הקדוש
רבינו אהרן מצרפת חבר צדה לדרך לכבוד דון
שמואל אברבנאל אשר הוסב שמו בזמן השמד נואן
די שביליא וזה ר' מנחם היה תלמיד ר' יהודה
בן הרא"ש. ונפטר בטוליטולא שנת קל"ד והיה
גם כן תלמידו של הר' יהושע בן שועיב ז"ל. ובזה
הזמן ר' יצחק שפרוט הכולל אשר עשה ספרים
רבים ובפרט ספר אחד נגד אומות קרא שמו אבן
בוחן. ובשנת קל"ה חכם אחר נקרא שמו ר' משה

הכהן מטודילשלייה וחבר ספר נקרא שמו עזר האמונה ובזה הזמן בקאטאלוניא דון וידאל די טולוזה עשה מגיד משנה. וקודם זה הזמן רבינו נסים בר ראובן אשר פירש רב אלפס וחידושין ובניו ר חסדאי ור' ראובן חכמים ובשנת קכ"א העתיקו ר' שמעון דוראן ובזה הזמן הר' מתתיה היצהרי שעשה ספרים ודרשות והרב רבי חסדאי בעל ספר אור ה' נפטר שנת ק"מ בסראגוסאה ובזאת השנה רבינו נסים ור' פרץ רבותיו של רבי יצחק בר ששת פרפת ז"ל. ובשנת קמ"א הסירו הנוצרים חשבונם אשר מזמן קיסר אגוסטו והתחילו לחשוב ממולד הנוצרי ויש הפרש ל"ח שנים. ובשנת קנ"א היה שמד גדול ונהרג הר' יהודה בן אשר חכם גדול דומה לאבותיו יודע כל התלמוד ועשה ספר חוקות שמים הוא נינו של הרא"ש ז"ל והר' יצחק בן שושן וחכמים אחרים בכל קאטלוניא וקשטיליא וארגון וקמו על היהודים והרגום והמירו דתם יותר ממאתים אלף יהודים ונתנו סימן השנה לאל קנ"א ואנחנו קבלנו כי היו לוקחים היהודים באותו זמן גויות בבתיהם והיו מתעברות מיהודים וילדו בנים המה הגוים אשר הרגו לאבותיהם והשמידום צדיק הוא ה' כי מי שמתחתן לע"ז השם יתברך מקנא קנאתו. ובזה השמד באו לערי אפריקא ר' מיימון בר סעדיה נגאר בקוסטנטינה והר' יצחק פרפת והר' שמעון דוראן שנת קנ"ה ואלו השנים עשו שאלות ותשובות בפרט הר' שמעון דוראן הגדיל לעשות ספרים רבים ספר מגן אבות שהראה כחו בכל החכמות והתלמוד ועשה פירוש איוב קראו אוהב משפט וספר שאלות נקרא תשב"ץ ר"ל תשובות שמעון בר צמח ופירש אזהרות וי"ד ספרים קטנים וחדושין ופיוטים ודרשות ובנו ר' שלמה עשה תקון סופרים ומלחמת מצוה. ובזמן קס"ה הרב הגדול על כל קשטיליה דון מאיר אלגואדיש העתק ספר המדות ללשון הקדש והיה רופא המלך והוא תלמיד הר' יהודה בן אשר הקדוש. ובשנת עק"ב היה שמד מגלה אחד שמו פראבילינטי שהמירו דת יותר ממאתים אלף יהודים על יד מלך דון פירנאנדו זקנו של פירנאנדו מלך ארגון אשר גרש את כל היהודים מקשטיליאה שנת רנ"ב ובשנת השמד היתה סערה גדולה בים וביבשה והספינות וכל עצי השדה שבר וגם דבר ומגפה גדולה וקודם לזה שנת ק"ה ק"ו וק"ז היתה מגפה גדולה שמתו ב' שלישי העולם על שנתחברו במזל גדי ג' כוכבים העליונים שהם שצ"מ. ובשנת קע"ה לכד מלך פורטוגאל דון גואן מדינת סיבטא אשר נבנית על ידי שם בן נח אשר יושבת בים הקצר המבדיל בין קשטיליא ואפריקא ושם רוחב הים שלש פרסאות ואמרו שלקחה בעבור שקבל האנוסים והיהודים אשר באו מקשטיליא ומלך פ' שנה. והרב רבי מנחם הארוך נפטר שנת קפ"ה. ובשנת קפ"ח הר' יוסף אלבו בעל העיקרים חבר ספרו וחבר ספר אחר בלשון לעז אשר נתוכח עם הגמון אחד. ובשנת ק"ץ נפטר הר' שם טוב בן שם טוב ראש ישיבה ומקובל ובנו הר' יוסף בן שם טוב עשה פירוש המדות ופירוש המורה. ובשנת קצ"ב נתמנה החסיד הרב השלם דון אברהם בן בנשת והחזיק התורה ולומדיה והגין לישראל מכמה שמדות ובנו רבי יוסף ובני בניו בזמנינו ומחזיקים הישיבות אחד דון וידאל ואחד דון אברהם ובשנולד זה דון אברהם שנת קצ"ג דרש הר' יוסף אלבו עליו והנושא היה בפרשת מילדי העברים זה. והרבנים אשר היו בזמנים האלה הא' רבן של ישראל המאור הגדול החסיד די רות אלהין קדישין בה הרב הכולל כה"ר יצחק קאנפאנטון ז"ל בן החכם הגדול כה"ר יעקב קאנפאנטון ז"ל ונפטר הרב הנזכר שנת רכ"ג. ואני ראיתי אותו ופניו כפני שכינה ונקרא גאון בקשטיליא ומגדולי תלמידיו הרב ר' יצחק די ליאון מלומד בנסים ולבו כלב האריה נגד אויבי ה' ובכלו שכל אלהי ומת זקן בן שבעים שנה. והשני לו חכם וחסיד חריף ומחודד כה"ר יצחק אבוהב רבי ומורי ז"ל ונפטר בפורטוגאל שנת רנ"ג ז' חדשים אחר הגרוש וחיה ששים שנה ואני דרשתי עליו הנה אנכי שולח מלאך. והשלישי לו קרובי מצד אמי הרב כה"ר שמואל ואלאנסי ז"ל בר אבנן ובר אוריאן ומת קודם הגירוש וחיה נ"ב שנים. ובימי אלו הרבנים מאסטרי אברהם ביבאגי שעשה ספר דרך אמונה וגם בימי אלו שמואל סרסא שעשה פירוש התורה ומכלל יופי: (הגה"ה אמר ש"ש שמעתי שהרב הגדול כמהר"ר יצחק קאנפאנטון היה סבה לשרפת זה האיש שפעם אחת בהיות שנתקבצו כל הרבנים האלה לקריאת כתובה אחת ואמרו כך וכך לבריאת עולם כמנהג הכתובות וזה סרסא נתן ידו על זקנו ואמר וכן כך גם כן רמז אל קדמות העולם באוחזו שערי זקנו וקם הרב על עמדו ואמר מדוע לא יבער הסנה יבער הסנה והוליכוהו בערכאות ודנו אותו לשרפה על שהודה בקדמות העולם כדיהם גם כן ע"כ): נלכדה קוסטנטינא על ידי התוגר הגדול מלך מלכים סולטאן מחמד נגב"ה שנת הרי"ג יום ג' כ"ט למאיו שנת אלף ותנ"ג לנוצרים והסימן שישי ושמחי ב"ת אדו"ם סימן תנ"ג:

(הגה"ה אמר ש"ש בעל הספר הביא הנה גרוש ספרד אשר היה שנת רנ"ב ולפי שכוונתי לכתוב בקוצר כל הגירושין והשמדות אשר חלפו עברו על ראשי עם קדש עם ה' לזה לא כתבתי אותו הנה אבל בעל הספר הביא הנה תאריך אחד כפי חשבון הנוצרים שיש הפרש בין חשבונם לחשבוננו אלף ותל"ב שנים והתאריך הוא מזמן אדם הראשון עד זמנו ז"ל ולפי שאין כוונתי לכתוב כפי דעתם אך כפי חשבון האמת לזה אביא כל מה שהביא ז"ל באופן היותר נאות שאוכל ואחבר לזה זכרון מלכי ישמעאל אחר מחמד נביאם וזכרון המלכים

המלכים החסידים הכשרים מלכי עטמאן תנוח נפשם בצרור החיים כי מלכי חסד היו עד זמן זה המלך הישר והכשר המאושר בכל עניניו ובמלחמותיו סולטאן סלים י"ה ותנשא מלכותו :

מאמר חמישי

הזמן הראשון בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ וביום הששי ברא אדם מאדמה ולקח הקב"ה אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה ויבן אלהים את הצלע ותהי לו לאשה ויאהבה ויולד את קין ואת הבל ראשונה ויסעו למסעיהם האחד נהרג על יד אחיו והוא הבל וקין גורש ושולח לחרפות . ויולד בדמותו כצלמו את שת ויולד אח"כ בנים ובנות ועל דעת הגוים שנים המה . ואח"כ נולד אנוש והתחיל לעשות צורות ותעו . מזה כתנם אמלעי בוניהם ובין היוצר . אח"כ קינן מהללאל וירד אחר כך חנוך אשר נקרא אדריס והתחיל לחבר ספרים בתכונה ולחם מלחמות נגד בני קין הרשעים ולקח אותו אלהים בגוף ונפש לפי דעת קצת . אח"כ האיר שמשו של מתושלח הצדיק ומת ז' ימים קודם בא המבול ואח"כ בא למך .

הזמן השני אח"כ איש צדיק תמים זה ונחמנו נח שמו ולת"ר שנה לחייו היה המבול על הארץ והקב"ה הצילו בתבה אחת ותנח תבתו על הרי אררט הנקרא ארמיניא ועד היום יש רושם שמה וביותר הקדמונים היו מתרפאים מהם כמו התריאק בזמנינו כך כתב בן גוריון בספרו הארוך עוד כתב כי היו חיי הקדמונים ארוכים בהשגחה אלהי כדי שיוכלו להשלים החכמות וכתוב בתורה כי נח ושלשת בניו יצאו מהתיבה וכתבו באחריכיהם כי אח"כ נולד לו בן רביעי שמו יוניקו ולמד בעולם חכמת התכונה ולמד לנמרוד אומן המלחמה . ומהג' בנים של נח היו ע"ב משפחות חוץ ע"ו ומשם כ"ה ומחם ל"ב ובני יפת ז' באירופא שבוא שליש העולם ושכנו מתחלת מוסקו"ף עד פורטוגאל הנקרא קצה הארץ ובספרים הקדמונים נקרא לוסיתני"א . גומר ומגוג הם הנגדוש אשר באו מקרוב מוסקו"ף . והמוסקו"ף והלי"ך ומד"י הם גוטים מגד אל מלכות מוסקו"ף והנהר הגדול הנקרא אגל בא ממדבר מוסקו"ף אל ים כוז"ר אשר סביב זה הים לצד מערב הוא מדי הנקרא שירואן וכל הממלכות אשר סביבו . ויון ידעת מולאם ומובתם . ותובל היא ספרד ומשך נקרא מלכות הפירסיה מלכות גדול אשר למעלה על שפת הים השחור ועד היום בארצם נהר נקרא מיסכינו . ותירס הם תראכיה מסביב ויניציא עד האונגרוש . ובני גומר אשכנז וראש מלכותם בוהמיה . וריפת אינגליזיש וטרוויאנוס אשר היו באסיה מקום הנקרא היום אנדינגי"ק ושם נטעו ובנו עיר ויניציא . ותוירמה הם הטורקייא הנקרא בלשון טורקי טורקיסתאן והם מלכות גדול נוטה אל נגד פרס מצד א' . ובני יון אלישע הם איי ארכיפילאגו מקנדייה עד שנאר והאיים אשר סביבותיהם ועד היום להלאה מגאליפו הקאשטילייוס נקרא אליספונט ותרשיש ראש מלכות גדול על שפת הים קרוב לאנטוכיא נקרא סיציליא . כתים הם אי גיפרי ונוגה שליט עליהם . ודודנים היא אי רודש כן נקרא בדברי הימים רודנים . ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען ובני כוש לא נודעו באמתות מקומם אים רק ידענו בפי' שהם במלכות הכושים במאוריטאני . והם מלכות השחורים ואל סבא וכבא ושבא הנזכר בפסוק הזה אינם מלכות אלימאן רק אותם הנזכרים בבני קטורה הוא שבא ממלכות ימן . ופוט הם השוכנים בהרי לוב הנקרא ליביה ועד היום נקרא ארצם ונהר גדול מקיף אותה פוטי ונקרא ליביא על שם להבים בן מצרים . ונינוה קרוב לאשור הנקרא מוצול . ובני מצרים פתרום ובפתור הוא דמיאט והפלשתים מעזה ועד מצרים . וכלה נקרא כלך והשאר לא נודע שם מקומם . וכתבו בספר זכרון המלכים אשר לערביים כי המלך הראשון למצרים נקרא מצרים בן חם והב' קבטים אשר יוחסו אליו הקופטיים והג' קפטוריים והד' בודישיר והה' עדים והו' שדאת והז' מנקאוס והח' מנאוש והט' מאנקיוס והי' מרקורא והי"א בלאטם והי"ב אתיב והי"ג קלימון והי"ד קרשון ונעתק המלכות מבני קפטורים אל בני בן קבטים אחד אשר נקרא שמו שאומבני בניו מרקוביש והב' אבסר והג' סא והד' פראם והה' מאלינק והו' כרבתא והז' כלבן והח' מליא והט' טוטים . וזה היה הפרעה הראשון אשר היה בימי אברהם ומת ונשאר בנו קטן . ומלכה במקומו אמו נקראה חוריא . והיא אשר נתנה שפחתה לשרה נקרא הגר וזאת המלכה הבריחה מעלוה קרובי המלכות אל ארץ אחרו והקימו עליהם מלך ואחר כך המיתוה ולא נשאר מיורשי עכר רק בת אחת מזרע המלוכה נק' דליפא בת מותם . ואח"כ מלך אימן ואח"כ מלך וליד בן דומע וימלוך תחתיו בנו ריאן בן וליד וזה נקרא פרעה של יוסף אח"כ מעדאן ונקרא טלמא והוא פרעה של משה רע"ה אשר צלל במצולות כמו אבן . ובני כנען צידון בכורו ועד היום נקרא צידון והחתי והאמורי קרוב לירושלים והיבוסי בירושלים עצמו והגרגשי הניח ארצו לישראל והלך אל ארץ אשר עד היום נקרא גורגיסטאן והחוי היו יושבי הכר

אשר לפני הלבנון. והערקי נקרא עד היום קבוב יום א' לטריפול נקרא ערקא ובפיו הם טריפול והארודי עד היום הוא אי אחד קרוב לאנטארטוס בגבולי טריפול נקרא ארוד והצמרי הם ממן והחמתי היא חמא ואמרו ז"ל כי שם הוא מלכי צדק ובנה ירושלים ובני שם היו חמשה וכולם שכנו באסיא מעבר פרת עד ים אוגדיא הראשון עילם הנקרא כעת פרס. והב' אשור הנקרא כעת מוצול. והג' ארפכשד אשר נקרא כעת כלדיים והד' לוד אשר נקרא כעת לידוס. והה' נקרא ארם אשר נקראו ארמיים ובלשון יון סירוס ומזה נקרא סוריא ובנו טראקוניטא וראש מלכותם דמשק נאחד מבני ארפכשד נקרא שלח ושלח הוליד את עבר אשר היהודים לקחו שם עברי מעבר ובני עבר פלג ויקטן ובימי פלג נפלגה הארץ ובני יקטן י"ג וכולם שכנו ממשא והיא הנקראת בלשון ערבי מכה אשר היא מקום התוגה שלהם. ושם בקרוב נקבר מחמד נביאם במקום אשר נקרא מדינה אל נבי והולך ומתפשט מלכותם עד אל ימן ונקרא מלכות שבא ועד היום היהודים אשר שם קורים לגנעא אשר הוא ראש מלכות ימן אוזל וכן אזר מות נקרא כן עד היום ובימי פלג נבנית קפא במלכות תרתריאה אשר נקרא שיטיה ובזמן רעו בנו התחילו מלכות מצרים ומלכות בוהימיא וראש מלכותם נקרא פראגה ובימי שרוג בנו החל מלכות דמשק ובימי נחור בנו נבנית איספאניא וליוזיטאניא הנקרא פורטוגאל וארהגון ונחור הוליד את תרח ותרח הוליד את אברהם ואת נחור ואת הרן וזה במלכות הרן הנקרא מיזופוטמיא ור"ל בין הנהרות והיא ארם נהרים ונקרא כן לפי שזה המלכות עומד בין נהר חדקל ונהר פרת וזה שאמרו ז"ל אמר לו הקב"ה לאברהם עד שאתה מאיר לי ממיזופוטאמיא וחברותיה בוא והאיר לי מכנען וחברותיה וזה שבלשון יון נקרא מיזו אמצע ופוטמיא ר"ל נהרות:

הזמן השלישי אברהם אבינו ע"ה ראש יחס אומתנו אשר ירד למצרים בזמן הרעב. ושם למד בקתדרה חכמת התכונה. ויצחק בנו נולד בארץ ישראל. ובימיו התחילו לעבוד כוכב צדק הנקרא גופיטיר וקנדיא הנקרא קריטבה נבנית בימיו. ובמלכות פרס מלך פרידון בזה הזמן. ואחר נשואי יצחק לקח אברהם אבינו ע"ה את קטורה ויולד ממנה בנים ולא נודע מקומם רק מדין ועפר שעל שמו נקראת מלכות אפריקא. ושנת ס' ליצחק התחיל מלכות טיזאלוניקא הנקרא טיסאליא. במלכות יון ובימי השבטים היה חכם גדול ברומי נקרא פרומיטיאוש אשר תקן שישימו טבעת באצבע רביעי ששם וריד הלב ובנו נקרא אנטראש והיה חכם גדול והיו לו ז' בנות ואמרו הגוים שהאחת הנקראת אסתוניפוס ילדה ב' בנים האחד אפקין והשני שלאבין ואחיו של זה אנטראש נקרא אושפיוז מלך באיספניא ואנטראש בטושקאנא. וראש מלכותם פלורינסיא. ואמרו הגוים שעמרם אבי משה חלם חלום שיהיה לו בן שיושיע את ישראל וזה לקחו מן גוריון הארוך. וקודם גלות מצרים נבנית עיר ניגרו פונטו. עוד אמרו כי יובב בן זרח הוא איוב. וזמנו ג' שנים קודם יציאת מצרים ויציאת מצרים שנת ב' אלפים ותמ"ח ת"ק שנים למולד אברהם וג' שנים אחר יציאת מצרים נבנית אי מיטולין. בשנת ת"ה ליציאת מצרים מלך צפו בן אליפז בן עשו כדאיתא בבן גוריון. שנת שלשים לישראל במדבר היה אורקוליס והיה תוכן גדול ובניו נקראו סרדיניים וקורסיקו אשר על שמם נקראו האיים אשר נגד גינובא. וג' שנים אחרי מות יהושע נבנית ביסיליא טרויא אשר בטורקי והאי באידינגיק נבנית בזמן אהוד. ובזמן דבורה הנביאה מירקוריו האחרון אשר המציא חכמת המוסיקא. ואמר הרא"ש דאע"ג דאשה פסולה לדון שאני דבורה שקבלוה עליהם או שהיתה מלמדת לשופטים או על פי הדבור. פרימאוס מלך בטרויא בשנה הראשונה לתולע בן פואה. בזמן יאיר הגלעדי סדרו כתב הלאטין י"ט אותיות. ובזמן אבצן התחילו המלחמות בטרויא. ובשנת הג' לעבדון בן הלל היה חרבן טרויא ואמרו קצתם כי בני עוטמאן באים מטרויא ולכן הם לעולם במלחמה נגד היונים. ובזה הזמן נבנית נאפוליס וגאיטא. ובזמן שמשון מת בוזי בן בוקי מזרע אלעזר ונחלפה הכהונה לזרע איתמר. ועלי היה ראשון ואביתר אחרון, ובזמן שלמה חזרה הכהונה לצדוק מזרע אלעזר. ובזמן עלי נבנית אנקונא ופאדוא. וקרוב לזה הזמן אחר כך נבנית אינגלטירא. ואיבירניא הנקרא בריטאניא הגדולה. מלכות אתינאש עיר החכמה בזמן שאול ואחר זה מעט פיזא עיר חזקה בים אשר לקחו גם כן כלי ירושלים ועפר ירושלים אשר קוברים שם מתיהם ומתאכל הבשר לשלשה ימים וכן גם שדה ברומה שיש לו זאת הסגולה הנקרא שדה הקדש:

הזמן הרביעי דוד המלך. ממולד אברהם עד יציאת מצרים ת"ק שנה ומיציאת מצרים עד מלכות דוד ת"ח שנה ובי"ג שנה לדוד נבנית קרטאגינא על ידי מלכת צר הנקראת דידונ אשר הרגה לבעלה. ומלך דוד מ' שנה. שלמה המלך מלך בשנת ת"ס שנה. ומלכת שבא הנקראת ניקולאה ממלכות ימן באה לשמוע חכמת שלמה ונתנה עושר גדול לשלמה. ואין כונתי להביא הנה זמן כל מלכי ישראל ומלכי יהודה כי זה כבר כתבנו אותו בתחלת הספר בארוכה רק מלכי אומות העולם אשר עמדו בזמן מלכי ישראל ובנין עריהם וזהו המכוון במקום הזה ולכן אדלג על המלכים אקפץ על הזמנים וכשאגיע אל המבוקש אכתוב רובי ענייניו. שנת י"ג ליהושפט מלך טיבירינו העשירי למלכות לאטינום ועל שמו נקרא נהר רומא טיברו כי בתחלה היה נקרא אלבולא.

ואחר

ואחר כך בנו אגריפא והניח מלכותו בחייו לבנו אריאולו. בשנת כ"ב למלכות עוזיהו נכנס להקטיר קטורת ואותו היום היה רעש גדול והצרעת זרחה במצחו ועל זה נבא ישעיהו וינועו אמות הספים וקרא פסוק וקרא זה אל זה ואמר, ואמרו כי זה סוד גדול בזמן שיבא רעש בעולם יקראו זה הפסוק ג' פעמים וישקוט הרעש. ובשנת ל"ח שנה לעוזיהו מלך אמוליוו ט"ו ללטינים מ"ד שנים וגירש אחיו הגדול והרג בן אחיו ובתו של אחיו עשאה פרושה והיא זנתה וילדה רומום ורומולום ולא נודע מי אביהם והמלך צוה להרוג לאמם ולהשליכם לנהר ומי שהלך להשליכם חמל עליהם והניחם על שפת הנהר ולקחתם זאבה אחת והיניקתם ואחר שגדלו המיתו את המלך והחזיקו במלכות וזקנם המגורש ועיין במדרש תהלים על פסוק יתום אתה היית עוזר. ונשלם בענין רומא שנת י"א לחזקיה והיא היתה מדינה מזמן הפלגה רק עתה שחדשוה נקראת על שמם כקוסטנטינא אשר חדשה קוסטאנטין וקראה על שמו. בשנה ראשונה לחזקיה נבנית סראגושא די סיסיליא ובזמן חזקיה היה מעשה טוביה הצדוק. ובזמן מנשה שנת ג' וצ"ז לילירה נבנית עיר ביזאנסיא ואחר כך חדשה קוסטנטין קרוב לאלף שנה וקראה על שמו וזה שנת ש"ח לספירת הנוצרים. נבנית מרסיליא בזמן צדקיה ובזמנו גם כן היתה שושנה בת חלקיה אשת יויקים שרצו ב' זקנים שופטים לשכב עמה ואם לא שיעלילו עליה ששכבה עם נער אחד והיא לא רצתה ודניאל בחכמתו הצילה על יד חקירה שלא נתכוונו עדותן ואולי היה אחאב בן קוליה וצדקיה בן מעשיה. ובסוף מלכות צדקיה היה פיטאגורש ואנקרשוס ומישון פילוסופים. חרבן ירושלים שנת ג' אלפים ושל"ח והסימן של"ח מעל פני ויצאו:

הזמן החמישי. גלות ישראל בבבל על יד נבוכדנצר בן נבוכדנצר ועיין בויכוח אשר בין יוסף ואפיון אשר נדפים אחר זה ואחר כך אויל מרודך ובזמנו היה איזופיטי ואחר כך מלך בלטשצר ונהרג במלחמת כורש על ידי אחד מסריסיו וזה כורש המלך נקרא בן הכלבה על שם שזקנו צוה להמיתו ולהשליכהו במקום אחד וינק מחלב הכלבה ונתגדל והרג את זקנו במלחמה ולזה היו מכבדים מלכי פרס את הכלבות וזה שאמרו ז"ל והשגל יושבת אצלו רב אמר בלבתא במסכת ראש השנה ונקרא משיח על פי ה' וזה הרג מלך טארטריאה ואחר כך קמה אמו של הנהרג וערכה מלחמה לקראת כורש ונצחתו והרגתו. בזמן חגי וזכריה היה ענין טארקינו המלך השביעי לרומיים והיה זדוני ואנס אשה נקראת לוקריסיים מזרע המלוכה והיא בעולת בעל א' מיועצי רומה ועל זה נשבעו הרומיים שלא יקימו עליהם מלך רק יתנהגו על פי היועצים עד שבא יוליוו הקיסר ולקח הקיסרות בכח ואל. ובזמן אלו הנביאים היה גם בין האומות אשה נביאה אשר כתבה ט' ספרים בנביאות ושלחה לטרקינוס שיתן לה כל כך מעות ולא רצה ושרפה שלשה ספרים לפניו וביום השני הג' האחרים וביום הג' שלח לה כל המעות ונתנה לו ג' ספרים ונמצא כתוב שם כל מה שיקרה לרומיים עד עולם. והיא נקראת שבילה. דריוש מדאה קבל מלכותו כבר שנין שתין ותרתין ולפי חשבון הגוים יש חמשה עשר מלכים עד דריוש השני אשר אבד מלכות פרס על ידי אלכסנדרוס מוקדון ולפי שטת רבותינו היו ד' מלכים ואנכסגיריס ואבוקרט בזמן אחשורוש קרוב לשנת ג' אלפים וש"ל ובשנת של"ב סוקראט רבו של אפלטון אשר הרגוהו על שהלעיג על האלילים ושנת שפ"ה אפלטון רבו של ארסטו ראש הפילוסופים ושנת שצ"ז אפיקורוס הפילוסוף המאמין כי השי"ת לא ישגיח בשפלים ועל שמו נקראו אפיקורסים ושנת ת"ז ארסטו הפילוסוף מתחיל החכמות ומסומן רבו של אלכסנדרוס אשר בא לירושלים ויצא אליו שמעון הצדיק וכבדו ונשאו כאשר כתבנו למעלה ומלך אלכסנדרוס שנת קכ"ה וזה הרג לדריוש וקבל מלכותו ובזה הזמן נבנית פירארא ובירונה וקרימונא ובולוניא ופלורינסיא:

הזמן הששי. בטאלמיום מלך מצרים אחר אלכסנדר אחד מהארבעה ראשים אשר נתחלק מלכותו וזה בא לארץ יהודה והצר לישראל מאד והגלה יותר ממאה ועשרים אלף יהודים אל מצרים שנת תל"ד ואז גם כן אנטיוכוס מלך ארם ועל שמו נקראו המלכים האחרים אנטיוכוס ואז חוניו בן ידוע אביו של שמעון הצדיק ותכף שמעון בנו אשר יצא לאלכסנדרוס. בטאלמיאוס השני מלך שנת תמ"ט הנקרא פילדילפו אשר העתיק את התורה על ידי אלעזר הכהן הגדול אשר בירושלים ושלח למצרים ע"ב זקנים המעתיקים ונפלא בעיניו גודלת תהלת תורתנו הקדושה ושאל לקרובים אליו ובפרט האהוב לפניו דימיטריאום באמרו מה זה ועל מה זה שלא נמצאת התורה הזאת מועתקת מזמן ואיך היונים לא עשו חשבון מתורה כזאת ודת מהודרת והשיבו לו כי מפחדם לנגוע בדת האמת היה זה כי הנה תיאודיקתא המשורר רצה לחבר פסוק אחד עם שיריו ונסתמו עיניו עד שהכיר חטאו ונשבע שלא יגע עוד בתורת האמת וחזרה אליו ראותו וחזותו וגם תיאופומפא יצא מדעתו על שרצה להעתיק דברים מהתורה ולשומם בתוך קונטרסו ועל ידי חלום גלו לו שיציאתו מדעתו היתה לסבת רוש לבבו חדושו לגשת אל הקדש וחלה פני אל לבל ישוב עוד לכסלה ונתרפא ישלם ה' פעולת תהלת דימיטריאום על דבריו ועל מעשיו אשר היה סבה לקרוא לשבויים הרבה ממאה ועשרים אלף דרור אשר יעץ לבטלמיאום לשלח רצונים חפשים אשר בגלה אביו כנזכר למעלה וקנה כל אחד ואחד מהם מאנשיו בק' פרחים הדור אתם רמז כמה פרחים עולה סך הסכום אשר הוציא מאוצרותיו מלבד השלחן אשר

שלח

שלח מנחה להיכל ה' נבאות מזהב טהור ומרוקמת בכל מיני אילנות ועשבים וצורת נהר נילוס והאיך משקה כל ארץ מצרים והמנחה אשר נתן לכהן הגדול אלעזר וכל אחד מהזקנים זכרה לו אלהי לטובה. מנשה בן אלעזר כהן גדול שנת תע"ו ואחריו חוניו בן שמעון הצדיק כהן גדול ג' שנים אחריו והיה כילי ובזמנו בטלמיאום השלישי הנקרא איוירגיטי וזה חוניו לא רצה לתת המס הקצוב שנה בשנה ובטלמיום שלח לו שליש שיתן לו המס ולא רצה לתת לו הכהן ויצא השליש בהרי אף, ולעת ערב נתיעצו האמרכלים באמרם כי הכהן כילי וזאת תהיה סבה שיבא עלינו מלך מצרים אז קם יוסף בן טוביה שהיה בן אחותו של חוניו ויאמר אליהם תנו לי הוצאה ואני אלך לשכח חמת המלך ויתנו לו הוצאה רבה ויקם וילך אל בית השליש ויתן לו מנחה רבה ויתלה פני השליש כי לא ידבר אל המלך דבר עד בוא יוסף אל מצרים והשליש נתרצה וימצא יוסף חן בעיניו ויקם השליש וילך למצרים ויאמר למלך הנה המנחה שלוחה על ידי יוסף בחור חמד והנה גם הוא אחרינו איש נבון וחכם וכל כך שבחו אל המלך עד שהמלך כלתה נפשו לראותו ואחר ימים בא לפני המלך ויתן לו מנחת יהודה וירושלים ויקבלהו המלך בכבוד וילבש אותו בגדי מלכות ויצו לו לשבת בשלחן לפניו ויביאו לו מאכל מאת המלצר אשר היה מוכן על ידי יהודים על מאכל היהודים כי כן משפט המלך לעשות כרצון איש ואיש וכל ישנו את תפקידם ובעמדו בשלחן הכריזו בכל מקומות ארץ ישראל המסים והארנוניות כי כן היה המנהג ולוקחים אותם מאת המלך ונותנים ערבים טובים והגביר יוסף ראה מה שעלו סך כל המלאכות והעלה עליהם משנה ממה שהיו נותנים האחרים והמלך שאל אליו ראה דבריך טובים אבל מי ומי יצא ערב בעדך ענה ואמר לו הבחור יש לי שני ערבים נכבדים לא ראיתי כהם בכל ארץ מצרים אמר המלך יבא דברך וכדבוך ענה ואמר המלך והמלכה ילאו ערבים בעדי ומובטח אני בבחרותי שלא אביש את זקנותם אז המלך בראותו טוב לבבו קרא בחיל נתונים נתונים המה לו. והלבישו את יוסף לבוש אשר לבש בו המלך ורביד הזהב על צוארו ויתנו לו מאמרים וגזרות ושלשת אלפים אנשים יעמדו לפניו לשרתו לבל ימרו את פיו וכל אשר יעבור אחרי דבריו הדמין יתעבד ויקח מלאכות ומסים מכל ארץ ישראל כפלים מכל מה שהיו נותנים האחרים ויקם וילך אל עזה ולא כבדוהו ויקח מהם עשרה נכבדים ויתנם לאנשיו ויתלו אותם על עץ ושלל ממונם וישלח אל המלך וכן עשה לאנשי אשקלון ולאנשי גת באופן ששמעו הלך בכל המדינות ופחדו ממנו וטרם בואם בעיר היו יוצאים לקראתו ונותנים לו החוב המוטל עליהם ויגדל האיש מאד וכל שנה ושנה היה הולך או שולח למצרים הסך אשר נתחייב אליו ועמד ככה ט"ו שנה בימי ובימי אירע לו בהיות יוסף יוצא ובא בית המלך חשק במנגנת

אחת גויה אשר לפני המלך ויגלה סודו אל אחיו שעל כל פנים יביאה בחדר משכבו ואחיו בידעו כי אחר כך יתחרט בשכבת שכבו עם הגויה נתיעץ בנפשו לתת לו את בתו ולאללה ולא יעשה נבלה לבעול בת אל נכר והלבישה בתואר המנגנת וישכב עמה אחר כך יום אחד בראות אחיו צרת נפשו ואבלו על עונו גלה לו הדבר ושמח שמחה גדולה ותהי לו לאשה ותלד בן שמו הורקנוס ויפול על צוארי אחיו וישתחו וישק לו כי הציל נפשו מני שחת וזה הורקנוס יצא טבעו בחכמה ובתבונה והיו לו אחים אחרים מאביו עם אשה אחרת והיו כלם שונאים אותו ויום אחד בקש אביו להראות חכמתו וישלח אותו בעיירות אשר לו במדבר יחרוש בבקרים יפתח וישדד אדמתו ויזרע חטה ושעורה ויקצור ויביא הכל בא"י ויתן לו חמש מאות צמד בקר ותכף בצאתו את העיר גנב ממנו רצועות מוסרי העולות אשר על צוארי הבקרים ובבואו אל מחוז חפצו וירא כי אין מוסרות לעולות ויחשוב בנפשו עצה אחת וישחטו חמשה צמדים ויעש העורות למוסרות ובשרם האכיל לעבדיו ונשאר המליח ויקם ויחרוש ויזרע ויקצור ויקם את הקמה ויזר החטה וישם בשקים ויטעון את בעיריו וילך לו אל ארצו ואביו בראות חכמתו חשב בעצמו לשלחו במקומו אל המלך כי נולד למלך בן והיה המנהג שילכו כל שרי המדינות או שלוחם במנחה שלוחה אליו ולא יכול יוסף להתאפק ללכת למצרים ויאמר אל בניו מי ומי ההולך מכם אל המלך. ויאמרו כלם ילך הורקנוס בנך בחשבם שיהרגו אותו בדרך או במצרים ויקרא יוסף אל הורקנוס ויאמר לו לך אל המלך והולך לו את המנחה הנהוגה. ויאמר לאביו הנני הנני אך בואת שלא תתן מנחה בידי עד בואי במצרים ותתן כתב בידי אל פקידך אשר באלכסנדריא שכל מה שאצטרך בעבור המנחה יתן בידי ויעש אביו כאשר אמר לו בנו ויתן כתב בידו ויקם הורקנוס וילך לאלכסנדריא ובידו מכתב חתום בטבעת אביו ויבא הנער וירא בתוך הבאים כמה היתה שוה מנחת כל אחד מהם וירא כי לא היתה מגעת אפילו היותר גדולה אל מאה ליטרא של זהב ויקם ויקח את המכתב ויתן אל פקיד אביו ויאמר לו תן לי על פי הכתב הזה ת' ליטרא של זהב וימאן פקידו ויאמר לו הנה מלאכי מלכים לא תגיע מנחתם אפילו למאה ליטרא ואתה תרצה כל כך. אמר הורקנוס תתן מה שאמרתי ואם לא אשימך בשלשלאות של ברזל ולא אבה הפקיד לתת וישימהו בבית הסוהר ותקם אשתו ותלך אל המלך ותבך ותתחנן לו והמלך צוה להביא הבחור וישאל לו בן מי אתה ויאמר לו בן עבדך נאמנך יוסף כי לא יכול לבא הנה וישלחני במקומו אליך המלך הגדול ויצוני לאשר על ביתו שיתן לי כל מה שארצה ועתה לא נשא פני לדבר הזה וימצא הבחור חן בעיני המלך ויאמר לו הנו בידך ויתן לו על ברחו ת' ליטרא זהב ויקם הנער ויקח ק' נערות בק' ליטרא

ליטרא ויתן ביד כל אחת מהן ליטרא אחת וק׳ נערים ביד כל אחד מהם ליטרא אחת ויתן הנערים אל המלך והנערות אל המלכה ותרב משאת מנחתו על כל מנחות המלכים והשרים וישב לפני המלך על כל שלוחי המלכים והשרים כי כן היה מנהגם כי המרבה הרי זה משובח להעלותו במעלה והשרים אשר אתו קנאו בו וכאשר ישבו על השולחן לאכול קמו השרים ושימו כל העצמות לפניו והוא היה שותק ויאמר לו המלך מה אלה העצמות היבשות אשר לפניך ויען בחכמה ויאמר אני כבני אדם ואוכל הבשר ואניח העצמות אבל אלו הם כבלבים אוכלים הבשר וגוררים העצמות וייטב הדבר בעיני המלך וישמח עד מאד בתשובת הנער וישלח אותו בשמחה ובשירים. שמעון בן חוניו כהן גדול הגביה כותלי בית המקדש ויתמלאו בורות בית המקדש מים ובנו חוניו הלך למצרים ויקח רשות מבטלמיוס הנקרא פלומיטור לבנות בית המקדש באלכסנדריא והשיב לו המלך שאם לא יהיה נגד דת ישראל שיתן לו רשות אבל איך יהיה היכל לה׳ בארץ טמאה אז חוניו הביא ראיה מישעיהו שנבא על זה ביום ההוא יהיה מזבח לה׳ צבאות בארץ מצרים ואז דרשו המלך ואותו הזמן נתוכחו היהודים והשמרונים באמרם שהר גרזים היה מקודש וכל אחד מהב׳ כתות שמו מווכחים ופרקליטים לפני המלך בטלמיוס פרקליטי השמרונים שהביאו עם תאדוסיו פרקליט היהודים היה אנדרוניקוס והתנו ביניהם שהמנוצח יהרג ומון מכל הראיות שהביאו היהודים טענו מהמפורסמות טענה אחת שלא נמצא בעולם שום מלך שישלח מנחה להר גרזים ונמצא כתוב מכל הזמנים שכל המלכים שלחו מנחה לירושלים וזה היה שנת ג׳ אלפים ותקל״ט. ובסוף זה הזמן היה ה׳ יהושע בן סירק שחבר ב׳ ספרים והם מחוברים עם הכ״ד לרומיים. עשרים שנה אחר זה היה מלחמת אניבאל מלך קרטאגינא וסיפיון שר הרומיים ואחר י׳ שנים בימי חוניו הגדול בא אנטיוכוס הגדול השביעי בזה השם ושלל ירושלים והרג ס׳ אלף יהודים והגלה לאנטוכיא י׳ אלפים יהודים. וארבעים שנה אחר זה היה חכם גדול יהודי נקרא פילון היהודי הכהן וכתב ספר הנפש בל׳ יוני ובזאת השנה עצמה היה פילוסוף אחד נקרא קטון. וב׳ שנים אחר כך נלחמו שני כהנים והמיר אחד מהם דת ועשה עם אנטיוכוס שיגזור על היהודים שמד ושלח שר צבאו לירושלים ובבואו אל הקדש ראה איש אחד שהכהו על פניו ונפל מת ואז סחבוהו מן הקדש ויוציאו אותו החוצה והכהן הגדול חלה את פני ה׳ לבל ימות בתוך הקדש ויעתר לו ה׳ ויקם על רגליו ויחי וילך לו אל ארצו בבושת פנים ויאמר אל אדוניו חי ה׳ כי בן מות הוא הנוגע בקדש ויתן לו עצה לבל ישלח לירושלים נגד עמו ונגד מקדש כי אדמת קדש הוא אבל אחר זמן מועט לא כביר במלוך אנטיוכוס הו׳ שלח לירושלים שרים גדולים נקנור ובגרים וליסיאה ואפולניו וכלם הרגם מתתיה כהן גדול ובניו החשמונאים ועשו שלום עם הרומיים. ואחר כך נהרג יהודה ומלך יונתן אחיו י״ט שנים ועשה שלום עם הרומיים ואחר כך מלך שמעון אחיו שנת ג׳ אלפים ותרל״ד ח׳ שנים ובטלמיוס חתן אנטיוכוס הרג לשמעון וב׳ בניו ואז בשנת ג׳ אלפים תרמ״ב מלך הורקנוס בן שמעון והחרים השמרונים והיה על דת הפרושים ופתח קבר דוד והוציא משם ג׳ אלפים דרכמוני זהב ונתן מהם לאנטיוכוס שבא לצור על ירושלים ומת בשיבה טובה אבל נתאבל על בניו שנבא שלא יקיימו את התורה. ובשנת תרס״ו מלך בנו אריסתובלוס ומת מיתה משונה בשנה הראשונה למלכו ומלך אלכסנדר אחיו הנקרא יוחנן אשר שמש בכהונה גדולה כמה שנים ובסוף נעשה צדוקי והרג כמה זקנים מישראל מהפרושים וזה אלכסנדר הניח אחריו שני בנים אבל צוה שאשתו אלכסנדרית תמלוך על העם ושם שני בניה הורקנוס וארסתובלוס והמלכה כהן בנה הגדול הורקנוס בכהונה גדולה ואחרי מות אמם היה מחלוקת ביניהם ונצח הורקנוס ואח״כ התפשרו שהורקנוס יכהן וארסתובלוס ימלוך ואחר נתחרט הורקנוס והיתה סבה ממלחמותם שהביאו פומפיום לירושלים ושלח ידו במקדש וגזר שיתנו מס לרומא ואח״כ הרגוהו במצרים ושלחו ראש פומפיום דורון ליוליו הקיסר הראשון אשר היה לרומיים וזה היה בשנת תשי״ב ואז באותו הזמן היה מרקו טוליו ציצרון פילוסוף גדול ובאותו הזמן גם כן היה סוף מלכי מצרים הבטלמיוסים והתחילו הרומיים למלוך על מצרים ואז קליאופטרה אחותו של בטלמיוס האחרון זונה עם רעים רבים ובסוף הרגה את עצמה. ובשנת תשי״ז המיתו את יוליוס קיסר ברומי והיו ג׳ שנים בלא מלך. ובשנת תש״ך מלך ברומי הקיסר הגדול אוקטביאנוס אגוסטוס בן אחותו של יוליוס קיסר הראשון ועל שמם נקראו שני חדשים לרומיים יוליו ואגוסטו ומלך נ״ו שנים אבל הל״ח שנים מהם מלך בשלוה ובהשקט. ובשנת תשל״ח מלך הורדוס הגלילי בן אנטיפטר האדומי ומלך ל״ז שנים ובט״ו שנים למלכו בנה בית המקדש בבנין יפה עד מאד והוציא זהב הרבה מקבר דוד ובכ״ו שנים למלכו הרג להורקנוס כהן גדול אשר גדלו בביתו והיה איש צדיק ואז נכרתו כל החשמונאים ומשם ואילך היו קונים כהונה גדולה בדמים ובכל שנה היה מכהן כהן גדול מחדש וגם הרג את אשתו אשר היתה מהחשמונים על פי הסנהדרין כאשר כתוב בספר בן גוריון. ובשנת ג׳ אלפים תש״ך אמרו הגוים שנולד ועל זה יש דעות מתחלפות. ובשנת תתס״ה מלך ארקילאוס בן הורדוס ומלך ט׳ שנים. ובשנת תתע״ד מלך אנטיפוס כ״ד שנים וזה חלק המלכות לד׳ חלקים הנקרא טיטרארקא. ובזה הזמן היו בישראל ג׳ כתות משנים הקדומות פרושים וצדוקים ויהודה הגלילי חדש כת ג׳ והם נקראו אסינוס

וכתב

וכתב בן גוריון כי הוא נסה דת ומנהג כל אחד מאלו הג' כתות ואפילו מנהג פרוש אחד שנקרא באנו אשר היה עומד במדבר ואוכל ירקות נסה מנהגו וישב עמו ימים אחדים ואח"כ חזר למנהג הפרושים אשר דתם ומנהגם היא היותר טובה שבמנהגים וקרובה אל סברת הפילוסופים מהשארות הנפש וגם מאמינים שהאל ית' יודע כל הענינים והמזל עוזר אבל עם כל זה נשאר בחירה ביד האדם והנפשות לא ידעון שדון ולא ישיגום העדר וכלה הנפשות הטובות מתעדנות על פעולותיהם והרעות יורדות ואינם עולות ואחר כך יחיו בתחיה ואלו הפרושים קנו שם טוב על סברותיהם וכבוד האל בחגים ובמועדים והצומות יעשה על פי הפרושים והמון העם נותנים לאלו שררה וכבוד וממשלה וסברת הצדוקים מתחלפת לפרושים כי אומרים שתמות הנפש עם הגוף ואין הבורא משגיח והמערכה מכרעת ואין שכר ועונש והם רשעים ובעלי מדות רעות והמון העם שונאים אותם והם שונאים את האורחים. אבל הפרושים רחמנים בני רחמנים. וסברת הנזירים הנקראים אסינוש הם חסידים והמתחיל היה יהודה הגלילי ואלו היו סבה להמריד היהודים על הרומיים שאומרים כי אין ראוי להמשיל על האדם בלתי ה' לבדו ולא יקרא אדון כי אם האל ית'. ועל המרכז הזה בנו כל סברותיהם והם בעלי מדות טובות ונהגים מיגיעם אוהבי משפט שונאי בצע ושומרים עצמם מהזנות ומתחלקים לשני כתות בענין הזיווג כת מהם נושאים נשים לשמירת המין אחר נסותם ג' שנים אם הם ראויות ללדת וזה יודע מענין הנדות ואחר היותם הרות לא יבעלו עוד אותם להורות שאין הכוונה אלא לשמירת המין ולא לתענוג. וכת מהם אינם נושאים אשה בשום פנים שסוברים כי לא תמצא אשה שתשמור ברית לבעלה בשלמות. וכולם משותפים בעשרם וכל מי שיכנס במנהגם ודתם מכניסים עשרם באוצר ומשם ניזונים ומסתפקים במאכלם ובמלבושיהם ומשם נותנים למי שירצו אבל לא לקרוביהם כי אם ברשות גדוליהם ואם לא יקח מהאוצר לצרכו מחזיקין אותו לרוע ויש להם ענוה ויראת השם ועד שיזרח השמש לא ידברו כי אם בשבחי האל ית' ואחר תפלתם הולכים מעט להסתחר ולעשות מלאכתם וזה ברשות גדוליהם ואחר רוחצים גופם במים קרים להתלבש תאות המשגל ופורשים על ראשיהם סודר לבן ואחר כך יושבין בסדר ומניחים לפני כל אחד מטפחת והמבשל נותן לכל אחד קערה מהמבושל וקודם מברך הכהן המוגא ואחר כך מברכין ונותנים שבח לאל ית' וחוזרים למלאכתן עד הערב ובאים לביתם ומביאים אורחים כל מה שיזדמנו להם ולא יעשו זולת רשות גדוליהם כי אם להועיל לנצרכים והעניים וגם לבכות ולספוד והם נעלבים ואינם עולבים ולא יעשו עולה ולא ידברו כזב ושומרים עצמם מהשבועה ומעיינים

בחכמת התורה ומוציאים ממנה חכמות טבעיות להבין טבעי הצמחים ובעלי חיים וכאשר ירצה אדם להכנס במנהגם אינם מקבלים אותם תכף ומיד רק מאכילים ומשקים אותו שנה תמימה ונותנים בידו קרדום אחד ומלבישים אותו מלבוש לבן ואחר עבור שנה שרואים שיש לו מדות טובות מביאים אותו ביניהם ומלמדים אותם להטביל כדי שיתנהגו להיותם פרושים ואחר שתי שנים מכניסים אותו ביניהם וקודם שיאכל עמהם משביעים אותו שיכבד את השם ית' על כל הנמצאות ושיתנהג עם הכל במשפט באמת ובצדקה וגם ישנא את הרשעים ואם באולי יבוא אחד מהם להיות ראש עליהם משביעים אותו שלא ישתרר בגאוה ובגודל לבב ושלא ילבש מלבוש זולתי הנהוג ביניהם וגם שינעור כפיו מתמוך בשחד ויהיה שונא גזל ושישמור נפשו מכל טומאה ורשעות ושאם ידע גם אחד או סוד מהתורה יגלה לרעיו ולא לזולתם ועל הכל ישמור תורת משה ויכבד שמות המלאכים הנודעים אליהם. והנערים אשר נכנסים במנהגם אין להם כי אם לבוש אחד שוה לכולם וכן המנעלים ולא ימירו אותם עד שיפסדו ולא ימכר דבר ביניהם במעות אבל יתנו אל המצטרך חנם. ובבואם לשפוט ביניהם מתקבלים מאה אנשים ואשר ימצאו ביניהם אשמים ורשעים מגרשים אותם מביניהם ומי שיעבור על מנהגם מאכילים אותם עשבים רעים עד יתדקדק גופו וימות ברעב ולפעמים כאשר רואים אותם קרובים אל המות מכפרים להם וכל אשר יכנס במנהג הזה אינו רשאי לאכול מידי זולתם. ומעקרי מנהגם שאחר כבוד האל ית' מחשיבים אל משה רבינו ע"ה עד שאם ידבר אחד מהם דבור הקל נגד משה ענש יענש למיתה ואין לו כפרה וחולקים כבוד לזקנים ולא ידברו בפניהם כי אם ברשות ושומרים את השבת שמירה מעולה ואינם מטלטלים כלי ממקום למקום ואפי' צרכיהם בקושי התירו וביום הראשון מכסים בקרדום מה שיצא מגופם ומכסים בעפר ויש מאלו שחיים עד מאה שנים לפי ששומרים עצמם ממאכל רב ומאכלות משונות וגם חזקים באמונתם למות על השם ועל משיחן ונודעת יד גבורתם במלחמה אשר היו לישראל עם הרומיים שלא אכלו מאכל טמא ולא דברו סרה נגד משה וכל אבריהם שרפו באש ואפילו דברי תחנונים לא דברו אל המכים אדרבא היו מלעיגים מהם ומקבלים העונשים בסבר פנים בחשבם כי אף שהגופים יפסדו אבל הנפשות לא תשיג אותם העדר וכליון ואם יש מאסר לנפש הוא בהיותה בתוך הגוף אבל בהתיר מאסרה בעת המות עולה היא למעלה ואין לה מסך מבדיל והנפשות הטובות הולכות מהלאה לים אוקינוס בגן עדן של מטה בקו השוה והרעות הולכות לאבדון אל ארץ חשך וצלמות. הנה זאת הקדמה פילוסופית הנזירים הנקראים אסינוש ומי שנכנס במנהג הזה מעולם

לא

לא יצא ממנו וימצא ביניהם אנשים מדברים עתידות וזה לפרישותם ולקדושתם ולשמרם עצמם מטומאה וברוב מסכימים עם הנביאים והם קרובים לחמשה אלפים נזירים. ואחר אגוסטוס הקיסר מלך טיבירוס הקיסר שנת ג' אלפים ותשעה ובימיו אירע פאוולינא ספר ו' פרק ס"ו בן גוריון הקצר ובזמנו נחבש כמה שנים אגריפס ברומי על שהלשינוהו לקיסר כי דבר דברים נגד כבוד הקיסר ושהיה חפץ בשלום קאיו אשר היה קיסר אחר כך ושמו אותו בסוהר ובהיותו שמה יום אחד עמד כנגדו עוף אחד נקרא בובו ואפשר שנקרא בלשוננו ינשוף ותמהו כל העומדים שמה ובחור אחד אשכנזי תוכן גדול היה עומד בבית האסירים ויאמר לאגריפס על יד תורגמן שזה העוף היה מבשרו שתכף יצא מבית האסורים ויעלה לגדולה על יד קיסר חדש שיתחדש וגם שידע אמונה אומן כי בפעם אחרת בראותו העוף הזה ידע באמת כי ג' ימים אח"כ ימות ויקר מקרהו כי מת טביריו וימלוך קאיו שנת תשל"ח והוציאוהו מבית הסוהר וישימוהו מלך על ישראל ויהודה וזהו אגריפס בן ארסתובלום ומלך ז' שנים ויהי בשנה השביעית למלכו ויגבה לבו בגאוה ובגודל לבב עד שכמעט היו קוראים לו אלוה והוא היה שותק ולא שת לבו כי לא נאוה הגאוה כי אם לה' מלך גאות לבש ויום אחד היה לבוש כבגד לבן מבהיק ומזהיר לאור השמש עד שכמעט היו נראין שיוצאים שמש וירח וכוכבים מתוך מלבושיו והעם הולכים אחריו ואומרים הנה אלהינו זה קוינו לו והוא היה שמח וטוב לב ומיד עמד כנגדו העוף אשר אמרנו למעלה ויען בקול ענות חלושה אל העומדים לפניו הנה אלהיכם אשר אמרתם לבו יהיה ובעוד שלשת ימים תכסהו בושה ורמה ספרות תבל וכן היה כי אחר שלשה שנים [נ"ל ימים] מת. ובהיות אגריפס ברומא אירע ענין אחד שאפיון עם ב' רעיו הלכו לרומא לדבר סרה על היהודים שאינם רוצים לשום צלם הקיסר בהיכליהם כאשר עשו שאר האומות והיהודים שלחו לפילון היהודי חכם גדול ופילוסוף שילין בעדם וקאיו נתכעס עליו ועל היהודים ויצלא בחרי אף אל ארץ יהודה את פיטרוניו שעל כל פנים ישימו היהודים צלמו בהיכל ואם לא ירצו יעשה מלחמה עמהם ויכריחם על תורתם ובלכתו לארץ יהודה בא תחלה אל עירו הנקראת לומאירה וישלח ויקרא את גדולי היהודים וידבר אליהם את כל דברי הקיסר ויענו היהודים בגודל לבב ויאמרו שהם ושלום לא יעברו על דתם אשר אסר להם אלהיהם בתורה: ענה פיטרוניו ואמר אלו הטענות היו טובות אלו הייתי אני הגוזר ובעבורכם הייתי מבטל רצוני אבל הוא מאמר המלך וגזרת הקיסר ולא אוכל לעבור על מאמרו. אמרו היהודים אם אתה לא תוכל לעבור על מאמר המלך גם אנחנו לא נוכל לעבור את פי השם ועשה מה שאתה תרצה אם תוכל שאנחנו לא נעבור אפי' חרב מונחת על צוארנו. אז אמר להם שעל כל פנים ישימו צלם הקיסר ואם לא ישימו יערוך מלחמה כנגדם ויסע וילך אל ארץ טבריה ויבואו אליו גדולי היהודים ובתוכם אריסתובלום אחיו של אגריפס המלך ואילקיאסו הגדול ויחלו פניו לכתוב למלך שנית ויודיעהו איך היהודים בשום פנים לא יעברו מנהגם ולזה יניחם על מנהגם הקדום ויאכל מפרי ארצם ועשרם ואם בעת יפריע את העם ממעשיהם ולא יחרשו ולא יזרעו יעבור זמן החרישה והזריעה ולא יוכלו אחר כך לתת המסים והארנוניות לקיסר. וישא פניהם לדבר הזה ויאמר אליהם הנה לאהבתכם אני רוצה לשום נפשי בכפי כי מכיר אני את האיש ואת שיחו שיכעוס עלי אבל כוונתי רצויה היא והאל יגמור בעדי שלא תטנפו מקדש השם ותשימו צורת איש בהיכל הקדש והשם הוא הטוב בעיניו יעשה וישלח את העם איש למקומו ויחלה פניהם כל אחד ואחד יפתח וישדד אדמתו יחרוש בבקרים ויזרעו לפי חסד ותכף ומיד הראה ה' אותותיו ומופתיו ובעוד מלתא בפום המושל פיטרוניו וה' המטיר מטר גשמי רצון וברכה ויהי הגשם על הארץ אשר לא עלה על לב כי היה השמש על הארץ ופיטרוניו שמח שהסכים האל על ידו ויכתוב מכתב לקיסר ויודיעהו כי לא יעשה הדבר הרע הזה לערוך מלחמה עם עם רב כזה וגם כי האל אוהב אותם ולא יהיה סבה למרות עיני כבודו ולהמרידם נגד הרומיים ולאבד העושר המגיע לו מהם בענין רע. בין ובין אירע שהמלך קאיו היה מכבד לאגריפס ברומא עד מאד לסבה שאמרנו למעלה וגם שאגריפס פזר ממון גדול על כבוד שם הקיסר ומנחות ומשאות הרבה מאת פניו אל הקיסר באופן שיום אחד היה יושב עם הקיסר על השלחן והקיסר כטוב לבו ביין אמר לאגריפס שישאל ממנו עושר וכבוד וארצות כי כבר ידע אמונה אומן אהבתו ורצונו בלב שלם ואיך סבל היסורים בבית האסורים כי מבית הסורים יצא למלוך כאשר אמרנו ואגריפס השיבו בלשון רכה כי כל ימיו ושנותיו הוא עבד עבדים לקיסר ומה שקנה עבד קנה רבו וכי אינו חפץ שום דבר זולתי רצון המלך והקיסר השיבו שנית כי על כל פנים ישאל מאתו חסד וצדקה כי אין ראוי לכבודו שיאבד טרחו ועמלו חנם אין כסף. ואז כראות אגריפס כי רצון המלך היתה לשאול ממנו חסד אמר בלשון תחנונים דרך השוטים הם הרהיבוני לשאול חסד מאתך תהלתי החפוץ תחפוץ לתת את שאלתי ולעשות בקשתי ואם מצאתי חן בעיניך לעשות רצוני יגיע אל כבודך שם טוב כשם הגדולים אשר בארץ ולי אני עבדך יחשב חן פרטי וכבוד תמידי לעיני בני עמי יכתב להשיב ספרי האף והחמה אשר גזרת אל פיטרוניו לבל ישימו צלמך בתוך ההיכל והקיסר חרה לו עד מאד אבל כיון שנדר בפיו ובשפתיו

זהיו

והיו עדים. בשלחן שנדר לו הסכימה דעתו וכתב אל פיטרוניו כאמרו לא מדעתי ורצוני אני עושה הדבר הזה רק לאהבת אגריפס מלך היהודים אשר אני חייב לכבדו ולאהבתו ולזה שמענה ואתה דע לך שאם כעת שמת צורתי לא תסירנה ואם עדיין לא שמו אותה לא תכריחם על דתם כי אגריפס המלך הלך פני ולאהבתו נעשה הדבר הזה ושלום. והכתב הזה הגיע לפיטרוניו ותכף ומיד שלח בעבור היהודים ושמחם ואחר שלוח הקיסר המכתב אל פיטרוניו אחר ימים הגיע אל הקיסר כתב פיטרוניו אשר אמרנו והקיסר בראות כתבו נתכעס מאד נגד פטרוניו וישלח אליו אגרת וזה טופסה אתה פטרוניו נתרצית ברצי כסף שלא כרצוני ולקחת שחד מהיהודים לעבור על מצותי לכן אתה בעצמך תהיה שופט על נפשך ובחר לך אופן המות אשר תבחר ותקרב ונוסרו כל האנשים ולא יעשו כמוך וזאת האגרת לא הגיעה ליד פיטרוניו עד שהגיעה לו כתב שהקיסר קאיו המיתוהו חייליו ברומי וימלוך קלאודיו תחתיו שנת שלשת אלפים ותת"ב שנה ואחר כך הגיע לו כתב קאיו ויהי כקרוא אותה שמח שמחה גדולה והבין כי היתה נסבה מאת השם שימות הקיסר קודם הגיע אליו הכתב וידר נדרים לבית הגדול ולהיכל הקדש זה מצאתי כתוב בבן גוריון הארוך אף על פי שבבן גוריון הקצר אשר בידינו נמצא בנוסח אחר תראהו משם ספר ששי פרק ס"ג. בזמן קלאודיוס הקיסר קרה ענין הילני המלכה שנתגיירה היא ושני בניה המלכים כאשר מצאתי אותו בספר בן גוריון הארוך כתב וזה לשונו הילני המלכה היתה אשת מלך אחד ממלכות אדיבאנו אשר היא אצל מלכות מדי אשר היה שמו מונבז וזאת הילני היתה אשתו ואחותו ולילה אחת בהיותו במטה עם אשתו היתה ידו על בטנה וישמע את הקול מדבר אליו הסירה נא ידך מעל בטנה כי הילד אשר יולד לך מאשתך יהיה מלך גדול ואחרית ותקוה טובה יהיה לו וישמח על הדבר הזה ויולד לו בן ויקרא שמו יזאטיש ויאהב המלך את יזאטיש מכל בניו כי היו לו אחרים מנשים אחרות ובן אחר גדול מהילני אשתו ואחותו נקרא מונבז ויקנאו בו אחיו בראותם כי אותו אהב אביהם אהבה רבה וישלחהו אביו אל מלך אחר קרוב להם שמו אבו מירינו מלך אישפאסיאנו במנחה ויקבלהו בסבר פנים יפות ויתן לו את בתו לאשה ונשאה שמחה ויתן לו מדינה יפה אשר היה בא לו מתנה עושר וכבוד ובהיות יזאטיש במדינה הזאת בא לו יהודי אחד מארץ יהודה שמו חנניה והיה מלמד ליזאטיש דרכי התורה ואופניה ובהגיע אל מצות המילה רצה למול עצמו ולא הניחו אותו אמו וחנניה רבו להועיל. אמו מנעה אותו לסבה שאם ישמעו גדולי המלכות שהניח דתם ומנהגם יעזבו אותו וישנאוהו וחנניה היה מונע באמרו שאם ישמעו גדולי המלכות שמל ערלתו יאמרו

שהוא למד אותו ויהרגוהו ולכן אמר לו ה' ירצה ללבב וכוונתך הרצויה ואם ח"ו תחטא בפעולתך הוא להכרח ואין לך אשם בזה. בימי ובימי אירע שאביו מונבז קרוב למיתתו נוה את אשתו שבנו האהוב יזאטיש ישב על כסאו וימת בשיבה טובה. ואמו הילני שלחה לקרות את גדולי המלכות והאשנים והשרים יסכימו במלכות יזאטיש כרצון אביו והודו בדבר ויוסיפו על דבריה באמרם כי תשים בבית הסוהר כל האחים והקרובים כדי שיתקיים המלכות בידו והיא נשאה פניהם על הדבר הזה ותשלח ותקרא את בנה יזאטיש מהעיר אשר היה שמה ובינו בימי שמה את בן המלך מונבז הגדול על המלכות יורש עד בוא אחיו וכן עשה. ובבוא אחיו יזאטיש מסר המלכות בידו ולא עשה רשע ופשע בשום פנים ויבא יזאטיש בתוך העיר ויקבלוהו בשלום ובמישור כלם כאיש אחד סברים וישלח ויקרא אחיו וקרוביו ויוציאם מבית הסהר וישלח מהם אל רומא ויקר מקרהו כי יום א' בהיותו במלכותו עם אמו וחנניה רבו בא אליו חכם אחד יהודי שמו אלעזר ויבא לפני המלך וימצא אותו קורא בספר תורת האלהים ויאמר לו ומה תועלת יש בקרוא התורה אם לא תעשה פעולת מצותיה ותורותיה ואיך אתה ערל וטמא תשמור קדושת ממלת כתב הדת. לכן זאת עצתי תמול את עצמך ויהיו פעולותיך מנושאם שלמות. כשמעו ויכנס חדר בחדר וישלח ויקרא גרע אחד וימל את בשר ערלתו ואמו וחנניה רבו כשמעם ויעצבו אבל שמו בטחונם באל ית'. ויהי היום ואנשי פרס מרדו בקיסר שלהם נקרא שמו ארטבן מלך פרס ויבא באלף איש אל יזאטיש המלך אשר מלפנים היה יזאטיש תחת ידו ומלכים אחרים גם כן שמלך פרס היה קיסר עליהם ויום אחד יצא יזאטיש לצוד ציד להביא וארטבן בא כנגדו ובתחלה לא ידעו אחר כך הכירו ויפול מעל המרכבה לפני ארטבן ויאמר לו מה לך אדוני המלך ויאמר לו ידעת אחי כי הזמן משתנה בכל חלק שנויים אין מספר וכעת בהיותי שלו בביתי ורענן בהיכלי אחי ורעי כתרוני מנוחה הדריכוני ויגרשו אותי ממלכותי ואתה עתה המכון תחפוץ להושיעני עשה תעשה מלוכה ולא יוסיפו בני עולה לענות את המלכים וארטבן הלך פני יזאטיש יעלה על סוסו ויעש כדבר הזה ויעלה על סוסו וילכו שניהם אל בית יזאטיש ומשם שלח יזאטיש אגרת אל גדולי מלכות פרס שיקבלו עליהם את מלכם ונוא ימחול להם עונותם והם השיבו כי כבר נתנו העטרה אל איש אחד נקרא סינאתו ואינם יכולים להמיר דבריהם. אז כתב יזאטיש אל סינאתו שיתן המלכות אל ארטבן ולא יהיה כפוי טובה אל אדוניו וישב לו סינאתו תשובה כי יבא ארטבן וימסור המלכות בידו וכן עשה. וילך ארטבן עם יזאטיש ויצא סינאתו לקראתו ויסר העטרה מעל ראשו ויתנה אל ארטבן ויקבלו אותו

גדולי

גדולי המלכות בספר פנים יפות ויתן ארטבן רשות ליזאטיש שישים סכין הנקרא אנגא"ר כצד ימינו כדרך מלכי פרס וישכב על מטת זהב וכסף ויתן לו מדינה יפה שמה נציבין: (הגה"ה אולי על זה אמרו בפסחים אתה בנציבין ומצודתך בירושלים ע"כ). אח"כ שרי מלכות יזאטיש וגדוליה חשבו רעה על מלכם באמרם כי הניח דתיהם ועזב מכון מנהגיהם אבל היו רואים שכל מעשיו ה' מצליח בידו ולא היו יכולים להרע לו ועם כל זה שלחו כתב אל אביאם מלך ערביים שיערוך מלחמה עם יזאטיש ובבואו עליו כל שרי המלכות ינוסו כמנוסת חרב וישאר יזאטיש לבדו ויהרגהו. וכן עשה מלך הערביים סדר חייליו ואסף את גבוריו ויבא בחיל גדול נגד מחנה יזאטיש זבהיות כי הנה חיילות החלו ללחום פנים בפנים והנה שרי לבאור יזאטיש עזבו את מלכם וינוסו. זיזאטיש נתחזק בשם השם ויכנס בתוך מחנהו וינקום נקמתו מקלתם אשר ידע כי יד השרים והסגנים היתה במעל וקלתם ברחו וינוסו העירה. אחר כך יצא יזאטיש ויערוך מלחמה נגד הערביים ויתנם השם בידו וינוסו לפניו ויסגרו בתוך עיר אחת וישרפה באש וכל שריה אסר בזיקים ויבקש את אביאם מלך הערביים ולא מצאו כי הוא המית עצמו ויפול על חרבו לבל יעללו בו וישב לעירו יזאטיש שמח וטוב לב ויתן הודאה לשם ית' ויקח את השרים הנשארים אשר היתה ידם במעל ויתלם על עץ. אבל עם כל זה לא נחה שקטה מחשבתם הרעה ויעמדו אחרים תחתם ויבגדו בו וישלחו כתב אל בולגיזיו מלך פרס נכדו של ארטבן שיבא במלכותם ויהרוג את יזאטיש ואחר כך יקח כל המלכות וישים עליהם עבד מעבדיו והם יקבלוהו עליהם כי יזאטיש עזב את דתיהם והם יעזבו את מלכותו. ומלך פרס כשמעו קבץ כל חייליו ויבא עד נהר פרת וישלח מלאכים אל יזאטיש לאמר אתה על מי בטחת כי עזבת את דתי עמך ותלך אל עם אשר לא ידעת ועתה איסרך בשבט אנשים ונראה האלוה אשר בחרת אם יצילך מידי ומעתה תחת הכבודות שעשה לך אבי זקני אני מוריד אותך מגדולתך ולא תשכב במטה של זהב ולא תשים הסכין בצד ימינך וכשמוע יזאטיש הדבר הרע הזה היטב חרה לו וישם אשתו ובניו במבצר אחד ולחם ומזון וחטה ומים די ספוקם ויאמר אל המלאכים כי הוא היה מוכן לעשות מלחמה. וילך יזאטיש אל חדר אחד אשר היה מתפלל בכל יום וילבש שק במתניו והסיר העטרה ויתן אפר על ראשו ויתפלל אל השם ויאמר ה' אלהים אתה ידעת כי עליך הורגתי ולמען דפקי בדלתותיך ודבקי בדתותיך קם עלי הנבל הזה אשר חרף מערכות אלהים חיים. ואתה ידעת כי אוני יכול להלחם עם ההמון הרב הזה וכחותי לא יספיקו להתקומם כנגדו ולכן ה' אלהים הן כלם כאין ומלכותם כאפס לנגדך ועשה למען שמך הגדול המחולל בפי הנבל וידעו כל עמי הארץ כי הבוטח בה' חסד יסובבנהו. ובעת קום יזאטיש מכרוע על ברכיו וישמע שמועה מלך פרס כי נכנסו זלים בארצו ונכרים באו שעריו וישב בבושת פנים אל ארצו. ומהיום ההוא והלאה הממלכה נכונה בידו אין פרץ ואין יוצאת. ואמו הילני המלכה נדרה ללכת אל ירושלים ולשבת שם כמה שנים ותקם ותלך היא ובנה מונבז הגדול אל ירושלים וימצאו את העיר ברעב ובחוסר כל. עמדה ובזבזה כל אוצרותיה שלחה לאלכסנדריא של מצרים להביא חטים ולגיפרי בעבור תאנים יבשים ופירות הקיץ ויחלוק לכל העניים וזה מונבז המלך אשר נזכר בבתרא כי עמד ובזבז כל אוצרותיו בשני בצורת וגם המלך יזאטיש פתח את אוצרותיו וישלח לירושלים ויחלקו אותם לעניים והאביונים והילני המלכה אמרו בתלמוד שהיתה נזירה ז' שנים ושעשתה נברשת של זהב. ובני בניה בחרבן הבית עזרו את ישראל לעזרת ה' בגבורים. ומונבז ויזאטיש נזכר ברבות פ' לך לך מונבז וזוטוס. ואחר מות יזאטיש חזרה היא לעירה וימלוך מונבז אחיו הגדול תחתיו. ולקצת ימים מתה גם היא שמה ומונבז המלך שלח לירושלים עצמותיה עם עצמות אחיו יזאטיש ויקברום בכבוד גדול בירושלים בקבר אשר עשתה היא בהיותה בירושלים שלא הוא קרוב לירושלים ג'. פרסאות. ואגריפס מת בזמן קלאודיו וימלוך הורדוס אחיו תחתיו ג' שנים. ובזה הזמן היה הפאפא הראשון שמעון פיטרו ז' שנים לקסריות קלאודיו. ובימיו היה שמעון השמרוני המכשף אשר על שמו נקרא שימוניא מי שמוכר קדושתו. ומת הורדוס טיטארקא וימלוך תחתיו אגריפס בן אגריפס ח'. שנים למלכות קלאודיו ומלך כ"א שנים והיה חכם גדול בקי בלשונות ובימיו נחרב הבית ואז היה חנני הכהן לדוקי וימת קלאודיו וימלוך תחתיו נירון קיסר שנת ג' אלפים ותתי"ט ונקרא נירון האכזר אשר המית אמו ואשתו ורבו שיניקא ואחיו לוקאנו ושרף רומי והיה מביט בשרפה ושמח ותלה את פיטרו גותן

על עץ והיה רודף אחרי הנוצרים:

(הגה"ה אמר ש"ש בכך כתבתי בדור ר' מאיר מה שאמרו ז"ל כי נירון קיסר נתגייר ומה שמצאתי בספר זכרון חיי הקסרים ע"כ):

ואחר פיטרו היה ליניו פאפא י"א שנה ומת קיסר נירון וימלוך תחתיו גאלבא שנת תתל"ג ז' חדשים ואחר כך אוטון וביטיליו ז' חדשים ואז קינטיני הפילוסוף ובזמנו התחיל לפרוח ציץ נזר הכהנים יוסף בן מתתיה הכהן אבן גוריון ובשנת תתכ"ו מלך אספסיאנוס אחר שהיה שר על יהודה כמה שנים אחר כך הניח בנו טיטוס בירושלים והחריבה שנת ג' אלפים ותתכ"ח ליצירה. וימלוך טיטוס שנת פ"ג לספירת הנוצרים ומת. וימלוך תחתיו אחיו דומיסיאנוס ט"ו שנה ובימיו היה הפאפא הג' נקרא כליטו פפא ומת על יד דומיסיאנוס ורדפו הנוצרים

ונפאפא הד' הנקרא קלימינטי ראשון וימלוך ברומי נירבא ומת שנת ק' לנוצרים וימלוך תחתיו טראגאנוס י"ח שנים וחצי ויצר על דאסיא הנקרא עתה בלאחיאה וישימה למס ובנה גשר גדול על דאנוביו נקרא בעת טובה ורדף אחרי הנוצרים ונלחם עם הפרסיים וכבש מלכות בבל ואחר כך הלך עד האינדיאה מקום אשר לא דרכה כף רגל רומיים. ובזמנו היה רעש גדול וכן כוויבא מרד ברומיים ויקם וילך אל סיריני אשר באפריקה ויקומו היהודים אשר שם ויהרגו את כל הרומיים והיונים אשר שם עם גדול כחול הים ומשם הלך למצרים ועש כן. והיהודים אשר בגיפרי שמעו הדבר הזה ויקומו ויהרגו כל הגוים עד בלתי השאיר להם שריד וכשמוע טראגאנוס הדבר הזה ושלח את אדריאנוס עליהם ויכניעם וישימו דת ברומא שלא יכנס שום יהודי בגיפרי. וכן אז"ל הקול קול יעקב וכו' קול יעקב מידי אדריאנוס קיסר שהרג כמה אלפים והרג בביתר כפלים כיוצאי מצרים כ"ב שנים אחר החרבן וימלוך אדריאנוס שנת מ"ה אחר החרבן ואדריאנוס היה הראשון שבקיסרים אשר גדל זקנו ולא גלח אותה כקיסרים האחרים ומת שנת ס"ה לחרבן והיה פאפא בזמנו אליכסנדרו הראשון ומלך תחתיו אנטונינו פיאו ר"ל המרקם חתנו של אדריאנוס שנת ג' אלפים תת"ק וזהו אנטונינוס הנזכר בדברי חז"ל שהיה הוא ורבינו הקדוש שלא פסקו משולחנם וכו'. ובימיו היה גאלינוס ותלמי אשר נקרא בטלמיוס פילאדינסי שעשה ספר בתכונה נקרא אלמגוסטי. וספר ארבעה מאמרות. וספר מאה דבורים. וחכמת המבטים. וספר בצורת הארץ, והיה ס"ה שנים אחר החרבן וחיה פ"ב שנים ואמרו שהיה מלך וישטינו בזמנו גם כן ומת אנטונינו פיאו שנת קס"ג לנוצרים. ובימיו תיליאופו ואיגיניו פאפאש וימלוך תחתיו מארקו אאורילייו חתנו מבתו אשר שמה פאושטינה וכמה לדקו דברי ז"ל באמרם שזינתה במאמר גר גירא במסכת עבודה זרה כי כן כתבו הם שמרקו אאורילייו היה מיסרה על שהיתה לה דבה רעה ואמרו כי יום אחד ראתה איש ספר יפה עד מאד וחשקה בו וצוה מרקו אאורילייו לשחטו ולהביא ראשו בתוך ספל מים לפני המלכה ועניינים אחרים אשר ארעו לו עמה הלא הם כתובים על ספר מרקו אאורילייו הגדול והוא רדף הנוצרים גם כן והיה חכם גדול ובימיו היה דבר גדול אבורי כולל ובימיו היה פאפא אניקיטו ואחר שוטיר ואחר כך אילטיריו ומת מארקו שנת קפ"ב לנוצרים וימלוך תחתיו בנו קומודו י"ג שנים והיה רשע וסכל ופעם אחת היה לובש בגדי אירקוליש והם עשוים מעור אריה ופעמים בדמות אשה. ובימיו היה פאפאש איליוטיריו. ומת והיה במקומו ויקטור הראשון. וימת קומודו שנת קצ"ד לנוצרים וימלוך תחתיו פארטינאז והיה בעל מדות טובות ובעל נפש והמיתוהו שנת קצ"ה וימלוך תחתיו יוליאנו שבעה חדשים והמיתוהו וימלוך תחתיו סוירי ורדף אחרי הנוצרים והחריב ביזאנציו' הנקרא קושטאנטינא ומת שנת רי"ג לנוצרים ובזמנו פאפא זיפירינו וימלוך תחת סוירו בשטיאן ואחיו גיטא שותפים בקסרות כי כן צוה אביהם ומת גיטא ונשאר בשטיאן שש שנים בקסריות ויהרגהו מקרינו שנת רי"ט לנוצרים וימלוך תחתיו וימת מקרינו שנת ר"כ לנוצרים וימלוך תחתיו איליאו גבאלא בעל מדות מגונות ותענוגים ומפזר עד מאד ובנה היכל לשמש ועל שמו נקרא איליאו ויקסור עמו בן אחיו אלכסנדר בשותפות. וימת גבאלא שנת רכ"ד לנוצרים ובימיו היה פאפא קאליסטו וימלוך אלכסנדר יחידי ויערוך מלחמה כנגד מלך הפרסיים שמו ארתחשסתא וינצחהו ויבא אל רומה שמח וטוב לב וימת שנת רכ"ז ובימיו פאפא אורבנו ופוסיאנו וימלוך תחתיו מאסימינו ורדף אחרי דת הנוצרים ויהומם ;ומת מאסימינו שנת ר"ס ובימיו פאפא אוטירו וימלוך תחתיו מאסימו פופינו ויקסור עמו את בלבינו וימותו שניהם שנת רמ"ב וימלוך תחתיהם גורדיאנו ובימיו היה לקות השמש גדול מאד עד שהדליקו נרות ואחר כמה חדשים היה רעש גדול והוא נלחם עם שבור מלך פרס והמית אותו פיליפו משנהו ונתקסר תחתיו שנת רמ"ז לנוצרים ופאפא פאביאנו רומנו בזמנו. וימת פיליפי שנת רנ"ב וימלוך תחתיו דיסיו וירדוף אחרי הנוצרים וימת שנת רנ"ד לנוצרים וימלוך גאליו תחתיו ובימיו קורניליו פאפא. וימת גאליו שנת רנ"ו ובימיו לוסיי פאפא וימלוך תחתיו אימיליאנו וימת באותה שנה וימלוך תחתיו ואליריאנו ורדף אחרי הנוצרים וערך מלחמה עם מלך פרס הנקרא שאבור ונלחו שבור ותפשו חי וענה אותו בכל מיני ענויים וברצותו לרכוב על סוסו היה דורך על גבו ועולה על סוסו והמלכים אשר סביבו שלחו כתב לשאבור שיתיר ממאסר את ואליריאנו לחפשי ישלחנו חנם אין כסף כי כבר ידע כי כחות הרומיים גדלו עד אין תכלית אבל שבור לא שמע אליהם ויצו להפשיטו בחיים חייתו וזה לו' שנים ממלכותו ובימיו אישטיפאן פאפא וימלוך גאליאנו בנו תחתיו ובימיו מרדו שרי החיל אשר לו בכל מקומות שהיו וימת שנת רע"א לנוצרים ובימיו הי' פאפא שישטו ודיאוניסיו וימלוך קלאודיו השני תחתיו ונלחם עם הגודום וינצחם וימת שנת רע"ג לנוצרים; וימלוך קינטיליו תחתיו וימת בשנה ההיא וימלוך תחתיו אורילייאנו וירדוף אחרי הנוצרים וימת שנת רע"ח וימלוך תחתיו טאסיטו ומת אחר ו' חדשים וימלוך תחתיו פלוריאנו ומת אחר ו' חדשים שנת רע"ט וימלוך תחתיו פרובו וינצח לאנשי אלימניא ומוסקוף וגריסיא ויכניעם תחת ידו וערך מלחמה עם נוסירואן מלך פרס וינצח הגודום ומת שנת רפ"ה ובימיו פאפא פיליקש ואחריו אנטוביאנו ואחריו גאיאנו וימלוך תחתיו קארו וקארינו ונומיריאנו

וימותו

וימותו שלשתם בב׳ שנים שנת רפ״ח. וימלוך תחתיהם דיקליטאנוס והוא מקודם שולדאו פי׳ גוליאר ואמרו רז״ל שהיה רועה חזירים ברבות פסוק ויצא הראשון אדמוני וירושלמי דתרומות. ואני אודיע לך מה שמצאתי בספר זכרוניהם שזה דיקליטאנוס בהיותו גוליאר בא אל בית פונדקית אחת ואכל ושתה וייטב לבו ותשאל האשה דמי האכילה ויאמר לה בעז״ה כשאהיה קיסר אפרע לך הכל. ותאמר לו האשה לא תוכל להיות קיסר עד הרגך החזיר הגדול והוא שומע והיה הורג כל החזירים והיה אומר הנה אני הורג החזירים ואחרים אוכלים את בשרם עד שיום אחד בא לרומא ונצא מלחמה ביניהם והרג איש אחד גדול שהיה כנויו חזיר בלשון רומי ואז הקימוהו למלך ונתקסר ואמרו במדרש הנזכר שנצברו דין ודברים בינו ובין היהודים ואמר להם אל תבזו את הרומיים אפי׳ קטן שבקטנים וכבד את היהודים והיה בזמן ר׳ יהודה נשיאה ור׳ שמואל בר נחמן ורדף אחרי הנוצרים להומם ולאבדם וגלה את הפרסיים נוסירואן ואשתו ובניו ובאו הגודוש והאלאנוש עליו ונלחם וגזר שינשקו רגליו ועזב הוא ובנו הקיסריות שנת ש״ו לנוצרים ובזמנו המיתו קאיו הפאפא ואחיו גראבינו ובת אחיו שושנה ואח״כ מרשילינו הפאפא וקנת מבעלי הלוחות מונין לדיקל טיאנוס. ונתקסר אח״כ קוסטאנסיו ומת שנת שי״ב ובזמנו [illegible] פאפא איאוזיביו [illegible]

הזמן השביעי. ואחר מלך קוסטנטינו בנו הוא חלש וחזק דת הנוצרית ובנה לה

עמודים. ואמו נקראת אילינה הלכה לירושלים. ואמרו ג״כ שסלוישטרו הפאפא רפא את קוסטנטינו מצרעת על מנת שיכנס בדת הנוצרים ויטבול וכן עשה ונתרפא ונתן לסלוישטרו את רומא ומהיום ההוא והלאה נתן לפאפאש מלכות רומא והיה הקסרות בקונסטנטינופלי וימת קוסטנטינו שנת שמ״ב והוא נוצרי. ובזמנו סלוישטרו ואחר מרקו יולו פאפא וקוסטנטינו בנה אי ציפיה וימלוך תחתיו בנו הגדול קוסטנטין והוא וב׳ אחיו חלקו הקיסריות לג׳ חלקים. ואחר נתעוררה מלחמה ביניהם מת קוסטנטינו שנת שמ״ג וקוסטנטין שנת שנ״ג וקונסטאנסיו שנת שס״ד ובזמנו היו ב׳ פאפאש ברומא האחד נקרא אנטיפאפא פיליקש וימלוך גוליאנו וינצח את הפרסיים וימת שנת שס״ו וימלוך יואנו ומת בשנה ההיא וימלוך ואלינטיאנו והוא צוה לבנות ירושלים ונתן עזר להוצאה ממונו והוני לבנינו ובימיו היה רעש גדול וברקים ונפלו אבנים וימת ואלינטיאנו שנת שע״ט וימלוך ואליגטי אחיו תחתיו ובימיהם מת פיליקש ואחר כך דאמאסו פאפא וימת ואלינטי שנת שפ״ב וימלוך תחתיו גראסיאנו ויקסר עמו את תיאדוסיו וינצחו את הגודוש ואת האלאנו ובימיו דאנאשו פאפא ושיריסיו וימת גראסיאנו שנת שפ״ז וישאר תיאודוסיו לבדו וימת שנת שנ״ו ובימיו מת שירשיו

ואחריו אנשטאסיו ואינוסינציו פאפאש וימלוך ארקאדיו ויקסר עמו את הונוריו ובימיהם באו הגודוש והאלאנוש ויחריבו את רומא ואיטליא אחר כך יצאו המלכים לקראתם וישבו מהם יותר ממאה אלף איש וכל גוליר אחד היה לו עדרים עדרים והיו מוכרים כמה מהם בפרח אחד ואין קונה ואחר כך נכנס ביניהם דבר ומגפה. ובימיהם נלכדה רומא ומת ארקאדיו שנת תי״ג לנוצרים וישאר אונוריו לבדו. ובימיו פילאגיו המין פאפא ובימי אונוריו ערכו לו מלחמה דרך אניות בלב ים ד׳ אלפים ושבעים אניות אשר לא נשמע כמוהו בכל ספרי הזכרונות ויכרות ברית עם מלך הגודוש וילחם עם מלך פרס וימת שנת תכ״ו. ובזמנו מת גירונימו אשר העתיק התורה ופאפאש היו זוזימו ובוניפאסי וימלוך תחתיו תיאודוסיוס בימיו התחיל מלכות רומא לרדת ויקסר עמו את ואלינטיאנו השני ויתן את בתו לאשה שמה אוורונה וימת מקדחת דברית שנת תכ״ג וימלוך ואלינסיאנו יחידי ובימיהם סיליסטינו פאפא ונשטור השמן קוסטאנטינא בימיו ואחריו שירליו ובימיו היה רעש גדול עד מאד ואחריו שישטו ואחריו ליאון פאפאש. ובימי ואלינסיאנו נבנית העיר הגדולה ויניציאה וימת שנת תכ״ז לנוצרים וימלוך מארסיאנו תחתיו וימיתוהו בסם המות שנת תנ״ט. וימלוך תחתיו ליאון ובימיו פאפא אילאריו ואחריו שימפליציו ובימי ליאון היה החכם הגדול מירלין באינגלאטירא ואמרו שהיה בן שד ואמו היתה בת מלך פרוסה ועשה ספרים הרבה. ומת ליאון שנת תע״ו וימלוך תחתיו ליאון הב׳ ויקסר עמו את זינון וימת ליאון שנת תע״ז וישאר זינון יחידי ובימיו פליקס פאפא הג׳ ואחריו גילאסיו וימת זינון וימלוך תחתיו אנאסטאסיו וילחם עם מלך פרס הנקרא קאבדאם וינצחהו ובימיו פאפא הנקרא ימלוך תחתיו גוסטינו ובימיו פאפא אורמישד ואחריו פילקסי הד׳ וימת גוסטינו שנת תקכ״ט וימלוך תחתיו גוסטיניאן וכרת ברית עם כסרא מלך פרס והוא כבש סיסיליא ובימיו שנה תמימה לא זרחה השמש על הארץ כי אם ימים מעטים ואחר כך חלל ברית כסרא וילחם עם גוסטיניאן ויכבוש מדינות רבות מהרומיים ויקם חומס אחד ברומי וישרוף את מיכב הארץ ולא יכול גוסטיניאן להתקומם כנגדו ואחר כך בא מלך הגודוש על רומי ויצר עליה ויצא אליו הקיסר ויערוך אתו מלחמה וימת את מלך הגודוש ובימיו היו פאפאש בוניפאש השני וגואן ואגאפיטו ושילבירו וביגיליו ופילאגיו וימת גוסטיניאן שנת תקס״ח וימלוך תחתיו גוסטיני השני ויערוך מלחמה עם הורמיז מלך פרס ואחר כך כרתו ברית. ובימיו פאפא גואן השלישי וימת גוסטינו שנת תקע״ט וימלוך תחתיו טיבירין השני ויערוך מלחמה עם הורמיז ובימיו היה פאפא בינידיטו ופילאגו השני וימת טיבירין שנת תקפ״ט וימלוך

תחתיו

תחתיו מאוריסיו ויערוך מלחמה עם הפרסיים ונצחוהו וימת בן [מלך] פרס הנקרא הוסריף את אביו הורמיז ויכנס אל מחנה הרומיים. ובימי הקיסר הנזכר היה דבר כבד מאד ובזמנו קבלו אנשי אינגלאטירא דת הנוצרית ובימי הקיסר הזה נראה איש בצורת כומר בתוך רחוב קוסטנטינא וחרבו שלופה בידו ויאמר דעו לכם כי מאוריסיו הקיסר ימות בחרב הזאת ותכף ומיד נעלם מעיני כל חי ולא נודע מקומו אין וגם הוא חלם חלום שגוליער אחד שמו פוקאש היה הורג את אשתו ובניו אחר כך היה הורג אותו וכן אירע לו שנסיבת היותו כילי הרגו אותו ואת אשתו ובניו על יד פוקאש בעצמו שנתקסר בערמה שנת תר"ג ובימיו היה אפיפיור גריגוריו ומחמד נביאם נולד בימיו וימלוך תחתיו פוקאש הנזכר לעיל ויקם אירקליו וימת את פוקאש שנת תרי"א וימלוך תחתיו ובימיו מת איסידרו הגמון שביליא:

הזמן השמיני. מלך אירקליו שנת תרי"א לנוצרים ועשה מלחמות עם פרס ונצחם

ומלך פרס צר על ירושלים ולקחה ולקח העץ אשר נתלה בו ישו וכבש מלכות מצרים והקיסר קשר את בנו קוסטנטינו וערך מלחמה עם הפרסיים ונלחם אח"כ יצא שאהין שר צבא פרס וילחם עם הקיסר ונצח הקיסר ואחר כך ערך שר צבא פרס מלחמה אחרת ונצח הקיסר אחר כך נושריואן בן מלך פרס קם נגד אביו והקיסר כרת ברית עמו והחזיר לו העץ אשר לקח אביו והוליכו לירושלים ובימיהם קם מחמד נביאם ויכבוש ממלכות ויחריב כל מלכות פרס. אחר כך קם אחריו אבובכר כליפא שנת י"א להגירה אל נבי והוא חשבון הישמעאלים ובימי אירקליו אפיפיור בוניפאסו ואונוריו וסיבריני ויואן ד' וימת אירקליו שנת תרמ"א וימלוך תחתיו בנו קוסטנטינו הג' והמיתתו אשת אביו נקראת מרטינה שנת תרמ"ד וימלוך תחתיו קוסטאנטי הב' ובהיות כי הישמעאלים היו הולכים ומתחזקים והערלים יורדים ודלים ולקחו כל מלכות מצרים ואפריקא מיד הרומיים לא נתפייסו עד שלחו אניות לשיזיליא ולקחו כל הערים הקרובות אל הים ועשו חרבה ושממה ולקחו כל האיים וכבשו רודאש ונתחזקו בה וכל האיים אשר סביבותיהם והקיסר כפר בדת ישו ושם בבית הסוהר את אפיפיור מרטינו אחר כך גרשו מרומא ואח"כ איוגיניו ואחר כך ויטיליאנו ואחר כך אוטאודנטי וימת קוסטנטי וימלוך תחתיו קוסטנטין ואבובכר אל צדיק מת שנת י"ג לחשבון הישמעאלים וימלוך בן עמר אל קטף בשנה הנ"ל ובימיו כבשו ישמעאלים מלכות שאם על ידי אבו עבידה ומלכות מצרים על ידי עמר בן אל עאץ ואצפהן ונהאונד וכל מלכות פרס על עבד אללה בן נדיל וכבש מלכיות רבות ולבסוף הרגו עבד אחד שנת כ"ג לתאריכם וימת קוסטנטינו שנת תרפ ובימיו אפיפיור יואן ה' וקונסולו וימלוך תחתיו יוסטיניאנו ב' ואחר עמר מלך עתמן בן עפאן שנת כ"ג והמיתוהו שנת ל"ה לתאריך וימלוך תחתיו עלי בן אבי אל טאלב והמיתוהו שנת ל"ט לתאריך ויוסטיניאן כרת ברית עם הערביים וילחם עם האפיפיור ויתפוש את האפיפיור ויגרשו את יוסטיניאן ממלכותו וכרתו את אזניו שנת תרנ"ו אח"כ חזר למלכותו והישמעאלים כבשו אפריקא והלכו עד אנדלוזיא ויקשור פיליפיקו על הקיסר ויהרגהו שנת תשי"ב ואפיפיור בזמנו קונון וסירגו ויואן ו' ויואן ז' ושיניסיו וקוסטנטינו א' וימלוך פיליפיקו תחתיו ובזמנו גריגוריו השני. וימלוך בישמעאלים חסאן בן עלי בכופא ומעאויה מלך בשאם וחסאן היה איש טוב ולא רצה להיות שופך דמים וימסור המלוכה ביד מעאויה וישב בארץ מדינה עד יום מותו וימלוך מעאויה בן ספיאן לבדו וימת שנת ששים וימלוך יזיד בנו תחתיו ויהרגו את פיליפיקו שנת תשי"ד וימלוך אנאסטסיו תחתיו וישלח אניות למצרים ויקשרו חייליו קשר עליו ויהרגוהו שנת תשי"ד ויזיד הרג את חסין בן עלי שנת ס"א והוא מת שנת ס"ג וימלוך תחתיו בנו מעאויה וימלוך תיאודוסיו וימת אותו ליאון הג' וימלוך תחתיו מעאויה בן יזיד הסיר עצמו מן המלכות בשנה ההיא בעצמה ויקח את המלכות מרואן בן אל חכם בחוזק יד ומת בשנה ההיא: וימליכו את בנו עבד אל מלך בן מרואן. ובימיו היה מאסריגויא הרופא ישראלי ובימי עבד אל מלך עשו שלום עם הרומיים על מנת שיתן לו הקיסר אלף פרחים כל שבוע והשנה הזאת שנת ע' לחשבונם שהיא שנת אלף לאלכסנדר ובימיו חגאג בן יוסף הרשע אשר מנו אותו על עירק ובבל והיה בזמנו תיארוק הרופא הגדול ותיאודון וימת עבד אל מלך שנת כ"ג וימלוך תחתיו וליד בנו ובימיו מת חגאג בן יוסף והלה בשדפון והיה לפניו כוכן אחד וישאל לו לאמר האם אתה רואה בכוכבים שימות מלך אמר לו ראיתי אבל שמו כלב אמר לו זה שמי אשר קראני אמי בעת לידתי אמר לו החוזה אם כן אתה הוא אמר לו המלך בחייך אתה תקדמני בשעה אחת ויצו ויסירו את ראשו מעליו. ובעשרים שנה שמלך בעירק הרג ק"כ אלף איש ומתו בבית הסוהר שלו חמשים אלף איש ושלשים אלף נשים והמלך וליד הנ"ל בנה ארגז דמשק אשר היתה תחלה בית רמון ובנה בנינים רבים ומנע למצורעים שלא ילכו בשוקים וברחובות ומת שנת צ"ו. וימלוך סולימאן אחיו תחתיו וישלח את מסלמה אחיו עם אניות לקוסטנטינא וחיל ק' ועשרים אלף וישימו את קוסטנטינא במצור ובמצוק וליאון הקיסר במרמה הבריחו מעליו וגם שהיה קור השתיו גדול ולא יכול מסלמה להתקומם כנגדו ואחר כך היה דבר כבד מאד בקוסטנטינא וימת סולימאן שנת צ"ט וימלוך עמר בן עבד אל עזיז בן מרואן בן אל חכם והיה חסיד גדול ומת שנת אל"ף וק' לתאריך הישמעאלים וימליכו מבני השאם הראשון יזיד

עבד

עבד אל מליך נקרא אבו סאלד האסמי ומת שנת ק"ה לתאריכם. ובימי ליאון הקיסר היו פאפאס גריגוריו ב' וג' וזכאריה ומת ליאון מסלסול שנת תשמ"א וימלוך קוסטנטינו החמישי בנו של ליאון וישלח אניות אל מצרים ובימיו זרח מלכות פראנסה והראשון היה פיפינו אביו של קרלו מאגנו והחל באיטליא ובימיו היה דבר גדול. ובימיו באו מפאת קפא תורקוש והם תרטרוס ובאו נגד הערביים ואח"כ עשו שלום ביניהם וקבלו דת מאמד וזה קוסטנטינו הרג את פטריארקה של קונסטנטינופלי ורדף אחרי הנוצרים והסיר כל הצלמים והקיסר קשר עמו את בנו ליאון בימיו מת פאולו הפאפא ונתפשט מינות נגד דת הנוצרים וימת פיפינו מלך צרפת וימלכו תחתיו שני בניו אחד קארלו מאגנו ואחד קארלו ויחלקו את המלכות. ובזמן קוסטנטינו היה קור גדול עד שנתקרשו מימי הים אשר בין קוסטנטינה וגלאטה. וימת קוסטנטינו מחולי הצרעת שנת תשע"ז. וימלוך בישמעאלים השאם בן עבד אל מליך ובימיו יצא זיד בן עלי בן חסין בן עלי בן אבוטאלב בקופה ויקומו עליו ויהרגוהו וימת השאם שנת קכ"ה. וימלוך וליד בן יזיד בן עבד אל מליך ולא הניח להשאם אחיו תכריכים ולא קומקום להחם מים רק נתנוהו על מחצלת אחת. ובימיו נהרג יחיא בן זיד בן עלי בן חסין בן עלי בן אבוטאלב. וליד בן יזיד נמשך אחר התענוגים ושתיית היין ויקומו עליו אנשי החיל להרגו ויגס עד ביתו ויסגור הדלת בעדו ועשרה אנשים גבורי חיל נכנסו מעל הכותל וישיגו אותו ויהרגוהו ויקחו את ראשו וישימו אותו על רומח ויוליכוהו לדמשק שנת קכ"ו לתאריכם. וימלוך יזיד בן וליד בן עבד אל מליך והוא היה אומר אני בן כסרא ואבי מרואן וזקני קיסר וזקני גם בן חקאן לפי שאמו נקראת שאה פריד בת פירוז בן יזדאגרד בן שהריאר בן כסרא ואמו של פירוז היתה בת קיסר קוסטנטין ואמו של כסרא בת חקאן מלך התורך ומת בשנה ההיא וימלוך תחתיו מרואן אברהים בן וליד בן עבד אל מליך ויקח המלכות מידו בשנה ההיא מרואן בן מחמד בן מרואן בן אל חכם ויהרוג את אברהים אל אמאם מבני עבאס ויקומו העבאסיים והראשון היה אבו אל עבאס אל ספאח בן מחמד אל אמאם בן עלי בן עבד אלה בן עבאס בן עבדו אל מטאלב קרובי מחמד נביאם ויעבור את נהר פרת וילך לדמשק ויהרוס כל בניני מרואן ולא נשאר אבן על אבן ומרואן נס אל מצרים וישיגוהו בתוך במה אחת ויהרגוהו שנת קל"ב לתאריכם וימלוך אבו אל עבאס ד' שנים וימת שנת קל"ו לחשבונם ואחר מת קוסטנטין ומלך ליאון בנו תחתיו וגם מנע עבודת הצלמים ומת מקרבונקלו בראשו שנת תשס"ב לנוצרים וזה ליאון לקח עטרה גדולה מבמת סופיאה אשר עשה מאוריסיו לצלם אמו

של ישו וישם אותה על ראשה. ומלך בנו קוסטנטינו הששי ויקשרו על קוסטנטינו קשר חיילו והפאפא הנקרא ליאון שלישי:

הזמן התשיעי. ויעתק הקיסריות מקוסטנטינא אל ארץ צרפת שנת ת"ת והראשון קרלו מגנו בן פיפינו אבל עם כל זה נשאר מעט קסרות בקוסטנטינא עם נסיפורו ויהרגהו ניסו מיכאל שנת תת"ה וישאר קיסר מיכאל לבדו וקרלו מאגנו קסר את לודוביקו בנו וימת קארלו שנת תתי"ד ובימיו ליאון הנ"ל ובזה הזמן היה רולדאן הגבור אשר מת בלמא ואחר מות אבו אל עבאס מלך אבו געפר אל מנצור ועשה רעות לבני חסאן בן עלי בן אבו אל מטלב ולקח י"ב נפשות מהם ושמם בבית צר ולא היה להם אור במושבותם ולא מקום שיכנס שם האויר ומתו וזה החל לבנות בגדאד. ומת מטלטול שנת קנ"ח וימלוך מהדי בן מנצור תחתיו ובשנת קס"ה שלח מהדי את בנו הארון אל רשיד לקוסטאנטינא ובאותה העת היתה אירינה מולכת על קוסטנטינא כי בנה ליאון היה קטן ואחר כך נתפשרו ונתנו לו ממון רב ומת מנצור שנת קס"ח וימלוך מוסי אל האדי בן מהדי תחתיו ועמד במלכותו שנה וחצי ומת שנת ק"ע וימלוך תחתיו הארון אל רשיד אחיו ובאותו הלילה באה לו שמועה שנולד לו בן ויקרא שמו מאמון ועשה משכנו עם יחיא אל ברמכי ובא לו כתב מניקופור להארון שעל כל פנים יחזיר המעות אשר לקח מאירינה ואם לא יהיה מוכן למלחמה והארון השיב על האגרת קריתי אגרתך והתשובה תראנה קודם שתשמענה ואחר כך על כרחו נתן ממון גדול להארון ואחר מיכאל נתקסר בקוסטנטינ' ליאון אחר גלא מזרע המלוכה וגבר עד מאד ולודוביקו קיסר נתגבר עד מאד ונתן מתנות לבמות והסיר מאתו בחירת הפאפאש כמו שהיה מנהג הקיסרי' ובימיו ישטיפאנו פאפא ופאסקואל ואיוגיניו ב' וגריגוריו ד'. ומיכאל חזר לקיסריות והיתה קוסטנטינא במצור ובמצוק מפני הערביים וגם אי שיזיליא הגיעה עד עפר במצור הישמעאלים ואכיותם לולי אדון קורסיקו אשר הלך הוא ואחיו בחיל גדול אל אפריקא ועשו מלחמה אכזריה עם יושבי קרטאגו הישמעאלים ואז הישמעאלים שלחו אל החיל אשר על שיזיליה לאמר בואו והושיעו את יושבי עירכם ולא תאמדו עיר אחרת ושבו אל ארצם וזאת ההמצאה למדו מצפיון אשר הלך על קרטאגו כאשר צר אניבל מלך קרטאגו על רומה והויניציאנוש ג"כ שלחו אניות אל עזרת אי שיזיליא. וטומאס נתקסר וקשר על מיכאל בקוסטנטינא ולא הועיל כי הרגו מיכאל וימת הארון אל רשיד שנת קצ"ג וימלוך בנו אמון בן רשיד תחתיו ושם אמו זבידה ובימי הארון היו רופאים גדולים גבריאל הסוראני ויוחנן בן מססאויה ונאלת בן בהלה הבודיי ואמין הנזכר הלך אחרי ההבל ותענוגי העולם ולא נמצא

בתאריכו דבר מה ומעיין לזכרון והרגו אנשי
טאהר שר צבא מאמון בן רשיד אחיו שנת קצ"ח
וימלוך מאמון בן רשיד אחיו תחתיו והיה אוהב
החכמה ואוהב החכמים ואנשי השם ולקח את עלי
בן מוסי בן געפר בן מחמד בן עלי בן חסין בן
עלי בן אבוטאלב והשליטו על כראסאן וכנה את
שמו רצא וזה לו שאנשי משפחת בית עלי לא
ילבשו עוד שחור כי אם ירוק כרפסי וזהו הסימן
שלהם וקנאו בו כל משפחת העבסיים שהיה מכבד
אויביהם ומת עלי בן מוסי פתאום מאכילת ענבים
שהיה שקטה הקנאה ביניהם. ובזמן מאמון מת
אמאם אל שאפעי שנת ר"ד ובזמנו הועתקו
ספרים רבים מלשון יוני אל לשון הערב ומת שנת
רי"ח לתאריכם וימלוך מעתצם כליפא תחתיו
ואחר מות לודוביקו מלך לותאריו ובקוסטנטינא מלך
תאופילו ומלכות איטליא גרו עליה הישמעאלים
וקיסר קוסטנטינא שלח אניות תופסי משוט לעזרתם
והויניציאנוש גם כן ואחר כך גרו הישמעאלים על
רומא ופאפא ליאון יצא לקראתם ובימי הקיסר
לותאריו היה יואן פאפא אשר היתה אשה חכמה
מאינגלאטירא ולבשה בגדי איש והיתה פאפא
אחרי ליאון ד' ונעלם מעיני כל חי היותה אשה
עד שיום א' בעברה בשוק א' ביום חג אשר
הולכים שמה הפאפאס ילדה והמיתו את בנה ויגרשו
אותם ועד היום שמו דת ברומא כשרוצים לשים
פפא משימין ידיהם בביצים שלו אם זכר אם
נקבה וכשהולכים אל היכלם מעבטים אורחות
ולא יעברו באותו השוק לעולם. מעתצם כליפא
מלך שנת רי"ח ובזמנו אמאם אל חנבלי והיה
מעתצם מכבד את הרופאים ומת שנת רכ"ז
וימלוך הארון אל ואתק בנו תחתיו ובשנה הזאת
מת תיאופיל קיסר קוסטנטינא ותמלוך תחתיו
אשתו תודורא ומיכאל בנו היה קטן ובימי ואתק
היה הפדיון הגדול בנתינת ערל ולקיחת ישמעאל
שנת רל"א ואחר כך המטיר ה' מטר ושלג הרבה
ומתו הרבה מהשבויים ומת אל ואתק שנת רל"ב
וימלוך אל מתוכל בן מעתצם ובשנה ההיא ישב
על כסאו מיכאל בן תיאופיל והכניס את אמו
במוניסטיריו ובימיו באו לדמיאט שלש מאות אניות
תופסי משוט מקוסטנטינא ושללו את דמיאט והלכו
עד מצרים ושללוה ואחר כך באו רעשים רבים
כוללים בכל העולם שנת רמ"ב ובשנת רמ"ז הרג
את מתוכל הכליפה נער אחד תורקו וימלוך
תחתיו אל מתנצר בן מתוכל ולודוביקו הב' נתקסר
אחרי לותאריו ובזמנו המית את מיכאל בן
תיאופילו איש רע מעללים וממשפחה בזויה שמו
באזיליאו ונתקסר תחתיו שנת תתס"ח ופאפאס
בימיו בינידיקטו וניקולאו ואדריאנו ויואן ח' וימת
לודוביקו שנת תתע"ו וימלוך תחתיו קרלו קאלבו
דודו ובימיו עברו הישמעאלים לאיטליא והוא הלך
להושיעה וגם עברו הישמעאלים לקנדיאה ויעשו
נזק גדול ויצא אליהם באזיליאו קיסר קוסטנטינא

וישב בבושת פנים אל קוסטנטינא ואבד אניות
רבות. וימת קרלו שנת תתע"ח וימלוך תחתיו
לודוביקו ג' ומתנצר בן מתוכל מת שנת רמ"ח
וימלוך אל מסתעין ובימיו המליכו התורקים במצרים
אחמד בן טולון עבד מאמון ועל כל ערי שאם ג"כ
ובשנת רנ"ה המיתו הטורקים את מסתעין וימלוך
מהתדי בן ואתק שנה אחת וימת שנת רנ"ו וימלוך
מעתמד בן מתוכל תחתיו והוא קלל את טולון
על תיבתם בבגדאד וטולון את מעתמד במצרים
וימת טולון שנת ר"ע וימלוך במצרים חמאריה
בנו ומעתמד מת שנת רע"ט ובזמנו אבו אל
מעשר התוכן ואל כנדי וקודם זה מת מואפק
ולא הגיע לכליפה וימלוך תחת מעתמד מעתצד
בן מואפק וחמאריה בן טולון חלה פני מעתצד
יזווג את בנו עלי עם בתו נקרא קטר אל נידא
וכן עשה וימת מעתצד שנת רפ"ח וימלוך מכתפי
תחתיו ובזמנו תבאת בן קרא ואחר מות לודוביקו
נתקסר קרלו שלישי באלימאניה ובימיו מת
באזיליאו קיסר קוסטנטינא וימלוך ליאון בנו
ויגרשו את קרלו ויקסרו את ארנפולו שנת תתפ"ט
ופאפאס בזמנו מרטינו ב' ואדריאנו ואיסטיפאנו
ה' ובימי מכתפי יצאו מאה אלפים ערלים אל
הערים אשר על שפת הים אשר היו מישמעאלים
ושרפו אותם ושבו מהם אנשים ונשים וטף וימת
חמאריה וימלוך תחתיו הארון בנו ומכתפי ערך
מלחמה כנגדו והרגו את הארון ולא היו עוד
מלכי טולון וימת מכתפי שנת רצ"ה וימלוך תחתיו
מקתדר בן מעתצד וליאון קיסר קוסטנטינא מת
ונתקסר אחיו אלכסנדרוס י"ד חדשים ובזמנו
פאפאס פירמוזו א' ובוניפאס ו' ואסטיפאנו ו'
ורומאנו ותאדור ב' וגואן י' ומת ארנפולו שנת
תת"ק מחולי הכנים שאכלו את בשרו וימלוך
לודוביקו ד' תחתיו ובקוסטנטינא נתקסר קוסטנטינו
בן ליאון ובימיו באו על קוסטנטינא אלף אניות
ממלך הרוסיאה דרך ים השחור ונלחם קוסטנטין
קיסר והאינגהוס הלכו עד ויניציאה ושמו את
לודוביקו בבית הסוהר וימלוך קונראדו תחתיו
באיטליא ובזמנו הלכו הישמעאלים על פוליא
וקלאבריא ואלבריקו הבריחם. וימת קונראדו
שנת תתק"כ ופאפאס בזמנו אנאסתאסיו ולאנדו
ויואן י"א וימלוך תחתיו אינריקו ראשון. ומקתדר
בן מעתצד מת שנת ש"כ ובימיו היה אבובכר
מחמד בן זכריה אל ראזי וסינאן בן תאבת בן
קרא וימלוך אל קאהר בן מעתצד תחת מקתדר
ויצא בזמנו גדולת בני בויא אשר היו שארית בני
יזדגרד המלך האחרון אשר לפרס כי הראשון
הנקרא שגאע בן בויא חלם חלום כי היה משתין
והיה יוצא אש מאמתו והיה עולה עד השמים
ואח"כ נתחלקה לג' חלקים והלך אל הפותרים
ואמר לו פותר אחד שיתן לו שכרו ולא היה לו
דבר עד שנתן לו לבוש אחד ואמר לו הפותר יש
לך ג' בנים ויתעלה שמם באופקי העולם והם

היו מדינס והוא מקום סוף התחום הגדולים וכן היה וקאהר מת שנת שכ"א וימלוך ראזי בן מקתדר תחתיו. ובימי אינריקי נתקסר באיטליא רודולפו ובימיו הלכו הישמעאלים ושללו גינובא עד בלי השאיר להם שריד ושרפוה באש ובקוסטנטינא נתקסר רומאנו בן קוסטנטין וימת אינריקי שנת תתקל"ז וימלוך תחתיו אוטון ב׳ ובימי אינריקי אפיפיור ליאון ז׳ ובימי אוטון שב מלכות איטליא אליו ומת רומאנו קיסר קוסטנטינא וימלוך ניקופורו שר צבאו תחתיו ויושיע את קנדיא מיד הישמעאלים ובימי אוטון היה מחלוקת בין האפיפיור ליאון ח׳ ויואן י"ג וניקופורו אירם את בתו לבן אוטון נקרא אוטון ב׳ ואחר כך לא רצה לשלחה לאשכנז ויבוא אוטון בחיל כבד ויקח כל ערי ליקופור אשר היו לו באיטליא וכיונים ברואותם צרת נפשם הרגו את ניקופור וימליכו את גואן בקוסטנטינא וימת אוטון שנת תתקע"ד ויתקסר אוטון בנו בתוי אביו והאפיפיור היו ליאון ז׳ איסטיפנו ח׳ מרטין ג׳ אגפיטו ב׳ יואן י"ג בניקטו ה׳ ליאון ח׳ יואן י"ד. וראזי בן מקתדר מלך שנת שכ"ב והיה שנאה בינו ובין האנגלים ובימיו מלך מעז אל דולה מבני בויא באהואז וראזי מת שנת שכ"ח וימלוך מקתפי אחיו תחתיו ובימיו שנת של"א מת נאצר בן אחמד בן ישמעאל מלך כורסאן ומאורא אל נהר וימלוך נח בנו תחתיו ומקתפי עשה אמיר אל אימרא את תוזן התרקי ובימיו שלח מלך קוסטאנטינא שלוחיו אל מקתפי כליפה שישלח לו המטפחת אשר קנח ישו פניו ונשארה צורתו חקוקה בה והיא במדינות רוהא ושהוא יתן כנגדה כל כך ישמעאלים שהיו אסורים בזיקים וישלח רבנים ספסים ואמרו כי אסף כל חכמי מלכותו אם יעשה הדבר הזה והשיבו לו שיתנה בעבור הצלת נפש כמה ישמעאלים ואח"כ תוזן האמיר עוד אותו שנת של"ב וימלוך מסתכפי בנו תחתיו ובימי אוטון הקיסר נתקסרו בקוסטנטינא מזרע המלוכה בני רומאנו ויואן הקיסר הנ"ל לקח את אחותם תודורא באזיליאו וקוסטנטי ועברו להלחם באיטליא נגד הקיסר אוטון ונצחו אותו ואוטון מת שנת תתקפ"ד ובימיו אפיפיור דונו ובוניפאסיו ז׳ ובינידיקטו ז׳ וימת אוטון ומלך תחתיו אוטון ג׳ ונקרא מופת העולם אבל עם כל זה נצחוהו והשליכוהו מהקסרות ומת שנת אלף שנים ואפיפיור בימיו יואן ט"ו ט"ז וי"ז וגריגוריו ה׳ וגואן י"ח אנטיפאפא ושילויסטרו ב׳ וגואן י"ט וכ׳ וימלוך תחת אותון אינריקו ג׳ בן אחיו של אותון ובימי מסתכפי היה במצרים אכשיד מחמד בן טגג ושר צבאו כאפור ושיף אל דולה לקח בחזקה חלב ויצאו צבא אכשיד לקראתו וינצחו את אכשיד וכאפור ויקח סיף אל דולה את חמץ בחזקה ומעז אל דולה בן בויה בא לבגדאד ויחבא מסתכפי כליפה ואחר כך בא אל הבירה שמח וטוב לב וימלך את מעז אל דולה ואת אחיו האחר רכנה שמו עמאד אל דולה ואת אחיו האחר רכן אל דולה ג׳ בני בויה ואחר כך הרג מעז אל דולה את מסתכפי כליפה אחרי עמדו בכלאפה שנה וד׳ חדשים וימלוך מטיע בן מקתדר תחתיו שנת של"ד ולא נשאר לכליפה דבר אלא מה שהיה רוצה לתת לו מעז אל דולה. וימת אכשיד במצרים וימלוך תחתיו אבינוד בנו ובאפור אמיר אל אמרא ועמאד אל דולה מלך כשיראן ואחר כך בן אחיו עצר אל דולה ושיף אל דולה בן חמאדאן מלך חלב יצא בחיל גדול נגד בן ניקופור קיסר קוסטנטין ונצחו ואסר קרובי המלך. אח"כ נצחו את סיף אל דולה וברח עם ש׳ איש ועשו נקמה בהם. ובשנת ש"ן נפל מעל הסוס עבד אל מלך בן נח מלך כורסאן וימלוך אחיו מנצור בן נח אשר עשה ראזי האל מנצור בעדו ובבגדאד מת מעזאל דולה בן בויא וימלוך בנו בכתיאר והוסב שמו עז אל דולה והרומיים לקחו אנטוכיא. ובשנת שס"א בא מקלה המערב מלך אחד שמו אל מעז לדין אללה. עולווי פאטימי ר"ל שאומרים שהם מזרע פטמא בת מחמד נביאם ובא לאלכסנדריא ומסרו כל מלכות מצרים בידו גדוליה ושריה ובשנת שס"ב נכנס לקאהרה היא מצרים החדשה ובשנת שס"ג הסיר עצמו מטיע מן הכלאפה לסבת היותו מפלוג וימלוך תחתיו טאיע בנו ובימיו אבו נצרי אל פראבי. ואינריקי נשא אשה ולא נתחבר עמה עד יום מותו ובימיו לקח את שיציליה מיד הישמעאלים. ובקוסטנטינא מתו באזיליאו וקוסטנטינו וימלוך רומאנו ומיכאל קאלאפאטה קם והרג את רומאנו ולקח אשה זואי בת קוסטאנטינו ובימיו אפיפיור שירגיו ד׳ ובינידיקטו ה׳ וימת אינריקי וימלוך תחתיו קונראדו וימלוך באיטליא גם כן ומיכאל מת אחר שש חדשים ותשאר זואי אלמנה ומלכה היא ותודורא אחותה ואח"כ נשאה את קוסטנטינו מונאכיו מזרע המלוכה ומת קונראדו שנת אלף ומ׳ לנוצרים ואפיפיור בזמנו גואן כ"א ובינידיקטו ט׳ וימלוך אינריקי ג׳ תחתיו ועשה מלחמה עם בוהימיא ואונגריאה ונלחם ובזה הזמן שישמח בין הנוצרים ואנטיפאפס ר"ל נגדי לפאפא ובקוסטנטינא מת מיכאל וזואי אשתו ותודורא אחותה מלכה ב׳ שנים בויסר ואחר כך מיכאל זקן שנה ואח"כ איזאקיו בוניטו אשר היה שר צבא תודורא וימת אינריקו שנת אלף ונ"ז וימלוך אינריקו ד׳ ובימיו אפיפיור סילויסטרו ג׳ גריגוריו ו׳ קלימינטי ב׳ דמאסו ב׳ ליאון ט׳ ויקטור ב׳ איסטיפאנו ט׳ בינידיקו י׳ ניקולאו ב׳ ובימי טאיע כליפה הומלך מעז לדין אללה מלך מצרים על מכה ומדינה ואלימן ובשנת שס"ה מת וימלוך בנו עזיז לדין אללה ורכן אל דולה בן בויא מת שנת שס"ו וימלוך בנו עצר אל דולה ומנצור בן נח מלך כורסאן מת וימלוך נח בנו תחתיו ועצר אל דולה חדש בבגדאד אחר אשר נחרבה ועצר אל

דולה

דולה נתן את בתו לטאיע כליפה ובאותו הזמן
שלא עבר אל דולה שליח אל קיסר קוסטנטינא
והיה קאיאל קנאת ובנה הקיסר פתח קטן שיכנס
בו וישתחו לו על כרחו וכשראה השליח הבין
ונכנס מאחוריו ועבר אל דולה נ״ח שנת שע״א
וימלוך נאצנאס אל דולה בנו תחתיו ואסרוהו
בזיקים. וימלוך בהא אל דולה תחתיו וזה אסר
בזיקים את טאיע כליפה ושלל את ביתו שנת
ש״פ ובזמן הזה אל תמימי ובעל כמאל אל נגאעה
ובזה הזמן חברו חברים נקראו אבואן אל נפת
אגרות נקרא רסאיל והם נ״א אגרות והגדול
שבכולם נקרא ז״ד בן רפאעה וימת טאיע וימלוך
קאדר בן מקתדר שנת ש״פ ובימיו בא מלך רוס
לארמיניא ובשנת שפ״ו מת אל עזיז מלך מצרים
אל פאטימי וימלוך תחתיו אל חכם ונבוכאר מת
בה וימלוך בנו מנצור ומחמד שבגזנין מת וימלוך
תחתיו ישמעאל בנו נקרא ימין אל דולה ומת
בהאא אל דולה וימלוך תחתיו בנו סולטאן אל
דולה שגפא מן בני בויה ובשנת ת״ח יצאו כמה
רבבות תרך מן הצין והם ג׳ מאות אלף ויצא
עליהם טגאן כאן מלך התאתארים הגדולים וברחו
ממנו וישב מהם מאה אלף נפשות וממון רב אין
מספר וכלים עשוים מהצין וסולטאן אל דולה
הסירו אחיו שרף אל דולה ומלך שנת תי״א ובזאת
השנה המיתו את החכם במצרים והיה הפכפך
ואיש מכאיב המית י׳ אלפים יהודים וערלים
ואחר שבוע אחת החזירם לדתם שרף י״ב אלף
יהודים במחוז אחד תוך מצרים וסגר דלתות
המהאל ועד היום נקרא שמו המהאל גודידא.
על שדברו דברים נוגעים אל נביאם עשה
שיעבדוהו כאלוה ויום אחד השליך משורר א׳
שיר בתוך חצרו וכוונת השיר היתה אתה כזבן
וכל דבריך בטלים ואם תחזיק עצמך נאמן ואמיתי
כדבריך אמור לנו מי הוא בעל האגרת הזאת
ואחותו הרגתהו וימלוך תחתיו בנו אל טאהר לאעזאז
דין אללה. ובשנת תכ״א מת ימין אל דולה וימלוך
בנו מחמד ואחר כך מסעוד אחיו. ומת קאדר
כליפא שנת תכ״ב וימלוך קאים בן אלקאדר תחתיו
ואינריקו ברביעי הסיר את אמו מגבירה וזה
אינריקו סדר שהקרדינאלים הם יבחרו פאפאש ולא
הקיסרים ונלחם עם הפאפא והחרימו ואח״כ עשו
שלום בפיהם ובקרבם ישימו ארבם ואחר זמן
העיר הפאפא החרם ואחר הקימו את קיסר
רודולפו ונלחם אינריקו עמו ד׳ פעמים עד שנצחו
ונקרא קיסר ברומא ובאלימניא והפאפא נלחם
עם פוליא. ובקוסטנטינא מת איסאקיו וימלוך
תחתיו קוסטנטינו דוכא ואחר כך רומאנו ואחר
כך מיכאל פאראפינאזו ואח״כ ניקופרו באטאניטא
ואחר כך אליסו בוניגו. ובימי אינריקו קם
באיספניא סידי רודיאש ונצח לישמעאלים באיספניא
ובימיו לקחו הערלים ירושלים ובן אינריקו הגדול
נקרא קונראדו נלחם עם אביו ונתקשר ומת

אינריקי שנת אלף ק״ו ובקוסטנטינא מת אליקסו
וימלוך קאליו תחתיו ובימי אינריקי פאפאש
פאשקיאל ב׳ וניקולאו ב׳ ואלכסנדרי ב׳ וגריגוריו
ז׳ ויקטור ג׳ הורבאנו ב׳ וימת אינריקי ד׳ וימלוך
תחתיו אינריקי ה׳ וקאים כליפה מלך שנת תכ״ב
ובימיו מלך רוהא במלכות באגדאד קיסר קוסטנטינא
נקרא רומאנו ומת רומאנו וימלוך איש אחד ולא
מזרע המלוכה עד שגדל קוסטנטין בנו ובשנת
תכ״ו מת טאהר לאעזאז דין אללה מלך מצרים
פאטימי וימלוך בנו מסתנצר באללה ובבגדאד
קללו את מסתנצר במצרים שלא היה פאטימי רק
כאריגי ובזה הזמן היה אבו אעלי בן סינא וימת
קאים וימלוך תחתיו מקתדי בנו שנת תכ״ז ובימיו
מת סולטאן מלך שאה והחביאתו אשתו לפי
שנשאר בנו קטן בן ג׳ שנים והוציאה אותו
מבגדאד בתוך עגלה אחת ונתנה ממון הרבה
לשרי החיל כדי שיסכימו למלוך עליהם את בנה
מחמוד ואחר כך הלכה אל הכליפה יסכים גם
הוא שימליכו אותו וכן עשה ומת הכליפה שנת
תפ״ט ובימיו בן גולה ועשה ספרי רפואות וימלוך
מסתטהר בן מקתדי תחתיו ואינריקי נלחם עם
הפאפא ועם המלך פולוניא וצר על רומא
אחר כך קסרו אותו ברומה וילחם באולאנדה
ובקוסטנטינא מלך קאלו יאני יואן בן קוסטנטין
וילחם עם התורקים ויקח מדינות רבות אשר
אבדו קדומיו והויניציאנוש לקחו ממנו בחזקה קצת
איים אשר בארצפילגו ובימיו היה ענין הטימרליאנוש
אשר עלו לירושלים וגם נעשות אז כמות. נאן
גואן אשר אח״כ באו חייליו לרודאש ונקרא גראן
מאישטרו המושל עליהם ובימי אינריקי חמישי
קאליסטו שני ואונוריו שני וימת אינריקי שנת אלף
וקכ״ה ובימי מסתטהר כליפה שנת תפ״ז מת
מסתנצר מלך מצרים אחרי מלכו ששים שנה.
וימלוך בנו מסתעלה תחתיו. ובימיו אמרו התוכנים
שבאותו הזמן יבוא מבול אבל לא כמבול נח.
וקרא הכליפה לתוכן אחד ואמר לו שבזמן נח היו
כל השבעה כוכבים במזל דגים. ובעת היו
הששה לבד תשבתאי. ופחדו על באגדאד שהיא
עמוקה וסגרו כל מעברות המים. וכן היה שאותה
השנה כל הישמעאלים ההולכים לחוג במקום
הקדוש שלהם נטבעו בזרם מים זולת אשר נגולו
על ההרים הרמים. והכליפה הלביש את התוכן
בגדי מלכות. ובשנת תנ״א נתחזקו הנוצרים
ויקחו את טולידו מיד הישמעאלים ואת שיזיליא
וקצת מערי אפריקא ויצא אליהם בר בונא מלך
התורקוס וכנוי קואם אל דולה ולא נצחם ובשנת
תנ״ה מת מסתעלי מלך מצרים וימלוך תחתיו בנו
נקרא אל אמיר באחכאם אללה והיה בן חמש
שנים והנהיג מלכותו אל ווזיר אפצלא ובגוניא
ואקצאדאי מלך קיליג ארסלאן אל סלגוקי. ובשנת
תק״ג מלכו הרומיים תרשיש וארנא וחמץ ובארוט
אשר היו למלך מצרים וימת מסתטהר כליפא שנת

תקי"ב וימלוך מסתרשד בנו תחתיו ובימיו אבו נצר אמיה הרופא והתוכן ובשנת תקי"ח לקחו הנוצרים את צור וילחם הכליפה עם אתבניג זינגי מלך שיראז אחר כך עשו שלום. ובשנת תקכ"ט המיתו את מסתרשד כליפה וימלוך ראשיד בנו תחתיו. וימת אינריקי וימלוך תחתיו לותאריו וימרדו עליו קצת גדולי רומי. ואחר כך חזרו והודו לו ומלך פילוניא נשק ידיו וימת שנת אלף וקל"ח וימלוך קונראדו ג' תחתיו ובימיו פאפא אונוריו ואינוסנסיו ובקושטנטינא היה קאלו יואני וימת ונתקסר תחתיו רומאנו ובימיו הלכו הנוצרים לתפוש את ירושלים מיד הישמעאלים ובימי קונראדו תפש מלך סיסיליה את הפאפא ואח"כ התיר מאסרו וקונראדו עבר דרך קוסטאנטינא אל האסיא להלחם עם הישמעאלים וינצחוהו במלחמה שנת אלף וקמ"ד אחר כך אזר הקיסר ומלך פראנסיא לירושלים ויצורו על דמשק ואח"כ חזרו לאירופא ומת קונראדו שנת אלף וקנ"ב ופאפא בזמנו קליסטינו ולוציו ב' ואיוגיניו ג' ובקושטאנטינא מלך מנואל. וימת קונראדו וימלוך תחתיו פידיריקו בארברוסא ועל ראשד כליפה נאספו כל השופטים וחכמי הישמעאלים ויסירוהו מהכלאפה שנת תק"ל וימליכו את מקתפי בן מסתטהר ובימיו מלך אתא בינזונגי על בעל בינגורוהא וימיתוהו בנעבר וימלוך תחתיו בנו סיף אל דין ואחיו נור אל דין לקח מלכות חלב וסביבות אנטוכיא מיד הנוצרים עד מרעש ועזאז ובמצרים מת אל אמיר וימלוך אל חאפיט לדין אללה בנו תחתיו וימת חאפיט וימלוך אל טאפר והרגוהו וימלוך תחתיו בנו אל פאיז והוא בן חמש שנים והוזיר נשאו על כתפו והושיבהו על כסא המלוכה ונור אל דין מלך חלב לכד דמשק. ובשנת תקנ"ב היו רעשים גדולים וכל סביבות שאם וחלב עריפול ואנטכיה והמא ולודקיא טבעו בארץ ובחמת היו חמשים נערים ישמעאלים בבית הספר ונפל הבית עליהם ולא בא שום אדם לשאול על בנו כנראה שגם אביהם נדדו הלכו. ובשנת תקנ"ד גדל נהר חדקל ונכנס עד באגדאד והחריב עיירות רבות. ובשנת תקנ"ה מת מקתפי כליפה ובזמנו אבו אל ברכאת יהודי ובסוף ימיו חזר לדת ישמעאל בעבור גאה וגאון שלא קמו מפניו העומדים לפני הכאליפה ולא היו ימים מעטים עד שנתעור ונתחרש ונצטרע ומה שבידו נטלו הימנו ואבד ספרו ובטל סכויו וימלוך תחת מקתפי מסתנגד כליפה. ובשנת תקנ"ו מת אל פאיז בן טאפר מלך מצרים וימלוך בנו עאצר לדין אללה והוא אחרון העולויים הפאטמיים וימלוך במצרים אסד אל דין שירכוה והיה וזיר נור דין בן זינגי מלך דמשק ונור אל דין שלחו למצרים ויכבשה וזה אשר היה ראשון למלכי בני איוב והם כורדיים. ויהי אחרי מות אסד אל דין וישלח הכאליפה בעד יוסף צלאח אל דין אבן איוב בן אחי אסד אל דין וימליכהו ויקרא את שמו מלך אל נאצר. ובשנת

תקס"ב מת קטב אל דין אבן זנגי מלך מוצל וימלוך תחתיו סיף אל דין בנו. ובשנת תקס"ו מת מסתנגר על יד הוזיר והרופא שלו כי נתנוהו בתוך מרחץ אחד ויסגרו הדלת בעדו ולא יכול להתאפק בחום המרחץ והיה צועק בקול מר עד שיצא נפשו וימלוך מסתצי בנו תחתיו ובימיו חזרו להזכיר את כליפה בגראד העבאסיים על במותם ולהתברך בהם במצרים אשר נפסקה על ידי הפאטמיים. ובשנת תקס"ט מת המלך הישר והטוב נור אל דין זנגי מלך דמשק וימלוך צאלח בנו תחתיו והוא בן י"א שנה וישמע כי בן דודו סיף אל דין היה רוצה לקחת חלב מידו ויסע מדמשק ויבוא עד חלב לבעבור יבא בן דודו ובראות צאלח אל דין בן איוב שדמשק היתה ריקנית מאנשי המלחמה ויבוא עד דמשק וילכדה ויבוא עד חמץ וחמה וילכדם ויצר על חלב ויקם מלך אל צאלח בן נור אל דין ויאסוף את זקני חלב ויקבץ אנשי החיל ויאמר אליהם ידעתם גבורי את כל הטוב אשר עשה אבי עמכם וגם ידעתם כל הטובות שעשה עם צלאח אל דין והוא בא עלי לקחת את מלכותי מידי והוא כפוי טובה ויתן את קולו בבכי והעם גם כן נשאו את קולם ויבכו ויתנדבו להלחם עם צלאח אל דין וכן עשו והבריחוהו מעל לגבול חלב. אחר כך עשו שלום ביניהם וצלאח אל דין נתן לאחות מלך אל צלאח מגדל אעזאז כי שאלה ממנו. ובשנת תקע"ה מת הכאליפה מסתצי ובימיו שמואל בן עזריה אשר חזר לדת ישמעאל וחבר ספר נגד היהודים וקרא אותו אפחאם אל יהוד ואחר מות הכליפה מסתצי מלך בנו נאצר כליפה תחתיו. ופידריקו מלך באלימאניא ונתקסר ברומא ויצר על מילאן ויקם שישמא ר"ל מינות על הפאפא ואנטיפאפא ויקטור ופידריקו צר על אנקונא ומנואל קיסר קוסטאנטינא שלח כתב אל הפאפא באמרו שישיב הוא דת היונים אל הרומיים בתנאי שיעשהו הפאפא קיסר ברומא והפאפא השיב לו אמרים שיסבלו דרך ג' פירושים אחר כך עשו מלחמה הקיסר והפאפא. והפאפא ברח דרך נהר טיברי ומלך שיליזיא שלח לעזרת הפאפא והקיסר שב לארץ אלימאניא וימת מנואל קיסר קוסטאנטינא ויקח הקיסרות בחזקה אנדרוניקו וימיתוהו ויקסרו את איזאקיו ובימי פידיריקו לקח צלאח אל דין בן איוב את ירושלים וסביבותיה ויוסם במצור ובמצוק את באלדוינו מלך ירושלים. אחר כך הלך פידריקו ומלך פראנסא פיליפו להציל ולהשיג את ירושלים מיד הישמעאלים וינצחם אח"כ בחזרו מהמלחמה נטבע בנהר אחד קרוב לטריפול שנת אלף וק"ץ וימלוך אינריקו ו' תחתיו ופאפא בזמנו אנאסטסיו ד' אדריאנו ג' אלכסנדרי ג' לוציו ג' אורבאנו ג' גריגוריו ה' קלימינטי ג' ובימי נאצר כליפה מת צאלח בן נור אל דין זינגי בחלב וימלוך תחתיו בן דודו עז אל דין מסעוד בן זינגי ושמס אל דולה טוראן שאה אחיו של צלח אל דין בן

איוב

איוב מת באלכסנדרי ואחיו האחר סיף אל אסלאם בן איוב מלך ימן והוא מלכות תימן. וצאלח אל דין עבר פרת וילכוד כל ערי ארם נהרים עד נציבין ובשנת תקע"ז לכד קדא סימיד ובשנת תקמ"ג לכד טבריה ועכו וקיסרין וחיפה וצפורי ויאפה וצידון ובארוט ואשקלון ואחר כך הלך אל ירושלים וראה אותה חזקה עד מאד וכי אין מקום ללכדה כי אם מצד צפון וכשראה מלך הנוצרים שמו באלדואינו אמר לצלאח אל דין שיניחם לצאת בשלום וימסרו העיר אמר לו צלאח אל דין שאינו רוצה רק לעשות להם כאשר עשו מקודם לישמעאלים השיב באלדואינו שאם לא יניחום לצאת ימיתו בתוך העיר מנער ועד זקן וכל הנערות והנשים וכל הבהמות וישרפו כל מחמדי עין ואחר כך יצאו אליהם מרי נפש ועל כל פנים כל אחד מהם קודם שימות ימית ישמעאל אחד. וגם שכל השבויים הישמעאלים אשר ביניהם ימיתו אותם כיון שראה צלאח אל דין זה הניחם לצאת עם ממונם וקרא לשבויו דרור ואחרי לכדו ירושלים צר אל צור ולא יכול לה ולקח לודקיה וגבל ובגראס דאגי וכרק וצפד. ובשנת תקפ"ו המיתו את החכם הגדול סהר ורדי בעל החבורים הגדולים לסבה כי קנאו בו שופטי הישמעאלים והעלילו עליו שדבר נגד לדתם. ובשנת תקפ"ז בא פיליפו מלך פראנסה לעזור את הנוצרים ויצר על עכה וילכדה ולא יכול צלאח אל דין להתקומם בנגדו וילך אל אשקלון ויחריב אותה ואח"כ עשו שלום עם צלאח אל דין. ובשנה הזאת מת קיליג ארסלאן אל סלנוקי מלך נוניא וימלוך תחתיו בנו גאות אל דין. ובשנת תקפ"ט מת צאלח אל דין איוב ואמרו שהיה איש ישר מוחל על עלבונו עד שפעם אחת השליך אחד מנעריו מנעל אחד והגיע המנעל קרוב לבגדיו והוא נתעלם ממנו עשה עצמו כאלו לא ידעו ויום אחד שאל מנעריו ד' פעמים שיתנו לו מים לשתות ולא הביאו לו ובפעם הה' אמר למען השם תתנו לי מים ולא תמיתו אותי בצמא וגם היה ותרן בממונו ומוציא כסף לכל אנשי החיל ואחרי מותו נחלק מלכותו אל שלשת בניו הגדול הנקרא אל אפצל לקח דמשק וכל ערי ארץ ישראל עד הדרום ובנו הנקרא מלך אל עזיז מלך במצרים ובנו השלישי נקרא טאהר גאזי לקח חלב וכל סביבותיה. וימת אתאביך זינגי מלך מוצול וימלוך תחתיו בנו נור אל דין ארסלאן שאה ובשנת תקנ"א נלחם קיסר הנוצרים עם יעקב בן יוסף בן עבד אל מואמן מלך אפריקא וקצת האנדלוזיה ונצח יעקב אותם ואחר כך רכב קיסר [על] פרדה ונשבע שעל סוס לא ירכב עד קחת נקמתו מהם ומת בלא חמדה ואחר כך מלך אלעזיז החליץ עם דודו אל עאדל ולקח הוא שאם ונתן לדודו מצרים. אחר כך שלחו גדולי מצרים בעד אפצל והמליכוהו במצרים. ובשנת תקנ"ט התחיל מלכות התאתארים והם נקראו מאגול אשר מלכו בכפה ותחלתם הוא כי אחד מהמלכים הגדולים ממלכי התאתאר והם על דת הנוצרים היה שמו יואנא ובלשון תתר אונג כאן ונתגדל עמו תתר אחד היה נקרא תמוגין והיה אוהב אותו כנפשו וקנאו בו גדולי המלכות לאונג כאן כי תמוגין היה רוצה להרגו עד שהאמינו את המלך וצוה שלילה אחד בהיותו שליו בביתו יפלו עליו בפתע פתאום ויהרגוהו ובאו שני נערי המלך משרתיו וגלו הדבר לתמוגין ואותו הלילה הכין ביתו מלאה מכל טוב והאנשים והנשים הוציאם החוצה ויטמן הוא וכמה אנשים גבורי חיל בבית אחד קרוב לביתו ובאותו הלילה באו גדולי אונג כאן ללכוד את תמוגין ולא מצאוהו הם יצאו לא הרחיקו ויצאו תמוגין ואנשי מרעיו ויבואו עליהם בטח ויהרגו את כלם לא נשאר עד אחד ויצאו וימרדו מתחת יד אונג כאן והיה שם פרוש אחד הולך ערום בשקים ובראובות ומוחזק בין המגול לנביא ויאמר בקול רם עמדו ואשמעה מאמר השם כי נתן ה' ממלכות הארץ לתמוגין ובניו ויקרא שמו בעולם גינגיז כאן והיה מכריז אלו הענינים בקול רב ימים רבים וכשמוע תמוגין הענין שלח אל גדולי התורך והתתארים והמוגולים שישמעו אליו והוא יהיה עליהם למלך ויקבוץ אליו כל התתארים הגדולים והמאגול ויחלק את הנהגת המלכות אל ד' בניו. ואינריקו הששי הלך לאיטליא ויצר על נאפולים ושיזיליא ובזמנו באו לירושלים פיליפו מלך פראנסא ומלך אינגלאטירא לעזרת עירו ולקחוה בחזקה מיד הישמעאלים ואח"כ היתה כוונת צאלח אל דין לתת את ירושלים ביד הנוצרים לולי שנפל הפרש בין מלך פראנסא ואינגלאטירא וישב מלך פראנסא אל ארצו ובבואו בפראנסא ויאמר בלבו לקחת מלכות גורמאנדיאה אשר לאינגלאטירא וכשנודע הדבר למלך אינגלאטירא רעדה אחזתו ויתפשר עם צאלח אל דין עד מלאת חמש שנים שלא יעלו למלחמה בארץ ישראל לא הגוים ולא הישמעאלים ולא מסר ירושלים בידם ויתן את פניו מלך אינגלאטירא לשוב לארצו ויהי בדרך ויתפוש אותו דוקי די אוסטריא ונפדה בממון הרבה. ואחר תשלום החמש שנים אשר התנו הערלים והישמעאלים ויאסוף אינריקו חיל כחול אשר התנדבו ללכת אל עיר הקדש נגד הישמעאלים ושרי מדינות גדולים ונכבדים התנדבו גם כן ויקר מקרה אינריקו כי לילה אחד נשאר בשדה אחד וילן שם ונתקרר עד מאד ויביאו אותו אל מסינא וימת שם שנת אלף וקנ"ח ובקוסטאנטינא מלך יצחק ופאפאש קליסטינו ואינוסינסיו ג' וימלוך תחת אינריקו פיליפי ח' ובימי פיליפי קרה בקוסטאנטינא שהשליך אליקסי את אחיו איזאק מהקיסרות ואחר כך חזר איזאק להיות קיסר קונדי והפאפא קשר את אותון איוב פיליפי. ופוליפי עשה שלום עם הפאפא אחר כך הרגו את פיליפי שנת אלף ור"ח. ובקוסטאנטינא קסרו אינריקו אחיו של באלדווינו והפאפא היה אינוסינסו וימלוך תחת פיליפו אותון

ד' ובשנת ת"ר לחשבון הישמעאלים נתחברו אניות ויניציאה ואניות פראנסא עם שרים רבים וקונדי די פלאנדיש ויבואו על קושטאנטינא ויחריבוה ויהרגו כל זכר אפי' הכומרים והחשמנים אשר יצאו מהאיסופיאה ובידיהם עון גליון והצלובים באמרם גם אנחנו נוצרים כמוכם ולא שתו לבם לזאת ויחריבו את העיר ויחלקו ביניהם כל האיים אשר בים קושטאנטינא נתנו לויניציאה עד רודים והעיירות אשר על שפת הים כמו איידינגיק עד איזניק ואיזניאיט וכל ההקף נתנו למרכז די פראנסה וקושטאנטינא וסביבותיה לבאלדוינו קונדי די פלאנדיש. ובמצרים מלך טאהר נאזי בן צאלח אל דין בן איוב ומת וימלוך תחתיו דודו אל עאדל וימלוך תחתיו אל כאמל בנו ובגונאים מת עז אל דין כיכאוס בן כי חוסרו בן קיליג ארסלאן אל סלגוקי ולא נשאר לו בן גדול יצלח למלוכה וימלוך תחתיו בן אחיו עלא אל דין כיכבאד וזה שנת תרי"ו ובשנת תרי"ז החל גנגיז כאן ללכת אל בכארה ובכל המקומות אשר היה עובר לפניהם היה מחריבן והורג אנשים ונשים וטף ולא היה חומל עליהם אחר כך הלך לסמר קנד והחריבה ולקח כל חמדת ממונם וילך אל חורזם ויחריבה ומשם עבר אל בלא ויחריבה ומשם לטלקאן ויחריבה שממה אחר כך הלך קרוב לנהר סינד וישמע כי מלך חורסאן היה בא לקראתו ויסבב אותו בחייליו עד בלי השאיר לו מקום לנוס כי מצד האחד היה הנהר הגדול נהר סינד ובראות מלך חורסאן כי אין לו מנוס הרף נפשו למות ויפול אל הנהר וישט בתוכו ויעבור אל הקצה האחר ובנגיז כאן היטב חרה לו כי בא דרך שלשה חדשים ללכדו חי וימת נאצר כליפה שנת תרכ"ב ובימיו מת פכר אל דין אל ראזי והיה חכם גדול עד אחד עשה ספרים אין קץ ובימיו גם כן מת אבן הבל בעל ספר המכתאר וימלוך בכלאפה טאהר בן נאצר כליפה והיה בעל מדות טובות ומת שנת תרכ"ג ובזמנו היו במצרים רבינו משה בן מיימון הקורטבי ור' יוסף תלמידו וימלוך מסתנצר בן טאהר כליפה והיה ישר מאביו ובעל צדקות ובנה מדרשים גדולים ובשנת תרכ"ד מת גנגיז כאן וקודם מותו צוה את בניו שבנו אוכתאי הביטוני ישב על כסאו כי היה הגון למלכות וכל האחים קבלוהו בשמחה ובימי אותן היתה מלחמה עם הפאפא והפאפא החרימו. ובקושטאנטינא מת באלדוינו ויתקסר אחיו אינריקו וימת אינריקו ויתקסר תחתיו חתנו פבידו כי לא הניח בן לירשו ובארץ ישראל הסירו הנוצרים את אל מיריקו פסיס מלך ציפרי גם כן ויתנו את המלכות לפראנסים גבור חיל שמו גואן די בריגנא וימת אותו שנת אלף ור"ג ופאפאש בזמנו אינוסינסיו וימלוך פידריקו מלך נאפוליש תחתיו ויתקסר באלימניא ובזמן פידריקו התנדבו גוים רבים ויאמרו לכו ונעלה אל ירושלים ונקיצנה אלינו ונמליך מלך בתוכה ויקומו ללכת דרך אטות ויבואו עד דמיאט וילכדוה ואח"כ רצו ללכת אל תוך מצרים ויטו אהליהם על שפת היאור ומלך אל כאמל רצה לתת את ירושלים ויעזבו את דמיאט לולא כנו כי לא הניחו וילך אל שערי הנהר נילוס ויפתחם פתע פתאום וכמעט קט נטבעו כולם והוכרחו לברוח ולעשות שלום עם כאמל ויעשו שלום לשיעור ח' שנים. אחר כך קסר את בנו אינריקו שיהיה מלך רומיים ובתוך זה הזמן בא מלך ארץ ישראל גואן די בריגנא לחלות פני הפאפא שישלח חיל גדול לעזרת הארץ הקדושה וזה המלך עשה שלום בין הפאפא והאימפריאדור והאימפריאדור נדר ללכת בעצמו אל הארץ הקדושה ויקח את בת מלך ארץ ישראל לו לאשה ועשאו מלך ארץ ישראל יורש עצר אחריו כי לא היו לו בנים והוא נתעכב בדרכו ללכת אל עיר הקודש והחרימו הפאפא. אחר כך יצא ללכת דרך ים ולא עברו ימים מועטים ששב לאיטליא באמרו כי הרוחות היו נגדיות לו ושקר דבר רק כי לא היתה כוונתו ללכת למזרח כי לא נסה באלה והחרימו הפאפא פעם אחרת באלימניא ובאיטליא ובכל מלכות הגוים אחר כך כדי להפיק רצון הפאפא הלך לירושלים ועשה שלום עם השולדאן אל כאמל לשיעור עשר שנים בתנאי שימסרו את ירושלים בידו וכן עשה אל כאמל וימסור את ירושלים ביד הערלים ויתקסר פידריקו בתוכה שנת אלף ורכ"ט. אחר כך חזר לאיטליא ובנו אינריקו מרד באביו ויחרימו הפאפא ויתפשוהו ויביאוהו אל אביו וימיתוהו בסם המות וקסר ברומא את בנו קונראדו ובסוף חיי פידריקו שנת אלף ורמ"ט הלך מלך פראנסיא דון לואיז על דמיאט וילכדה. ואח"כ תפשו השולדאן אל צאלח ואת ב' אחיו ויתן פדיון נפשו ונפש אחיו את דמיאט והישמעאלים אשר שבה וישב בבשת פנים אל ארצו. ופאפאש בזמנו אינוריו וגריגוריו ושילישטינו ואינוסינסיו. וימלוך תחת פידריקו קונראדו וגילירמו. ובקושטאנטינא היה מיכאל פאלולוגו אשר לקח שנית קסרות מיד הרומיים. ואחר מות גנגיז כאן קם אחריו אוקתאי ויחלק את אחיו ללכת לכבוש מדינות רבות והוא בעצמו רצה ללכת לכבוש חיטא ובוטין ויעבור נהר קרא קרום וילך עד המדינה אשר היה מלך חיטא בתוכה הנקרא ארד באליג ושם המלך אלתון כאן ויצר עליה ויצא מלך חיטא לקראתו עם מאה אלף גבורי חיל וינצחם אוקתאי כאן וכל מקום שהיה הולך הוא או אחיו יצא כברק חצו ושרף כל מה שהיה רואה ואחר שלח א' מבני אחיו ויעבור נהר אתל קרוב למושקוף ויחריב את הרוסיא ופולוניא והאשכנזים ויבואו עד אונגריאה וזה בזמן פידריקו השני ואחיו האחר לכד עד קרוב לחלב ובכל המקומות החריב. וימת מלך אל כאמל מלך מצרים שנת תרל"ה. ובשנת תרל"ז קם באמאסיא איש א' נקרא באבא

ועשה

ועשה עצמו נביא שלוח מהאל והיה לו תלמיד א'
שמו אסחק וילך במקומות רבים מהאסיא ויאסוף
אליו תורקוש שהם אלפים פרשים ורגלים אין
מספר ויהרגו אנשים רבים ישמעאלים ונוצרים
כל מי שלא היה שומע אליהם עד שיצא אליהם
גיאת אל דין כיבכאד והרג את שניהם והנשארים
הרה נסו והתאחרים באו עד סיואס ואנגורה
ומלאטיא וקיסריאה ויכבשם וימת מסותנצר כליפה
שנת תר"ת וימלוך מסתעצם כאליפה תחתיו
ובמצרים מת אל נאלא בן אל כאמל וימלוך אל
מעטם בנו והתורקמאניש קמו עליו ויברח אל
מגדל אחד מעץ אשר היה שם וישרפו את המגדל
באש וכשראה עצמו שהיה נשרף השליך עצמו אל
הנהר אשר שם ויטבע שמה וימת נשרף ונחנק
וימלוך עז אל דין איביק התורקמאני וזאת השנה
היתה שנת תר"ג ומהיום ההוא והלאה התחילו
העבדים למלוך על מצרים ויקומו על איביק עז
אל דין ויהרגוהו וימליכו עבד אחד ויסבו את שמו
מלך אל מטפר וימלך התאתאר מלך חיטא את
אחיו הלאכו על כל ארץ עיראק וארס גהריס
ויבא הלאכו עד באגדאד ויחריבה וימת את
מסתעצם כליפה ומהיום ההוא והלאה לא היה
עוד כליפה בבאגדאד ונפסקה שלשלת העבאסיים
והם חמשה ושלשים וסבת מיתתו היתה על יד
נציר אל דין אל עסי אשר הביא דורון לכליפה
ספר אחד מכונה על שמו והכאליפא חתך את
הספר לחתיכות לפניו והוא נעלב עד מאד אח"כ
שאלו הכאליפא מאי זה עם אתה. אמר לו מארץ
טוס אמר לו הכאליפא ואני שמעתי שאנשי טוס
יש להם קרנים ואיה הם קרניך. אמר לו נציר
אל דין אני אביא לך קרני ויקם ויבא על באגדאד
את הלאכו. וימת את הכליפה ויחריב את באגדאד:
(אמר שמואל צדקו מאמרי נביאנו מפי אלהינו
במאמר מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ
שכל הגוים והממלכות אשר החריבו מלכיות אחרות
באו מצפון הנה סנחריב מלך אשור ונבוכדנאצר
כולם מצפון באו והחריבו ארץ ישראל אשר היה
אז ישראל מלכות עצום ונורא. אח"כ מדי ופרס
היותר צפוניים החריבו כל המלכיות. אח"כ
הרומנוס אשר הי' מלכות עצום מולך בכפה באו
הגודוש והם מנוטיא צפוניים והכניעו את ודון
מלכי רומא ומלכו באיספאניא. אח"כ בראשית
מלכי הישמעאלים באו מלכי בני בויה אשר היו
צפוניים מבני מלך פרס ויסירו כבוד הכאליפא
כאשר כתבנו עד בוא אלו התאתארים אשר היו
צפוניים ויחריבו את כל העולם וגלה כבוד
הכאליפאש אח"כ בזמן קרוב באו שנית תאתארים
בזמן אילדירים ביאזיט עם מלכם טימור לינג
וכל מקום שהיה עובר עליו היה מחריב כאשר
נכתוב במקומו ואח"כ קמו הקיזיל באשים עם
לא היה והם מצפון ועד היום הם לשכים בנדי
הממלכות גם מה שיהיה אחרית המלחמות ביום
בא גוג והם מירכתי צפון ואין עם אחריהם והם
עם רב ועצום ראיה לדברי ואז והיתה לה' המלוכה
עד כאן): קונראדו וגילירמו נתקסרו שניהם ברומא
וימיתו את גילירמו שנת אלף ורנ"ו ובזן אלונסו
הלדיק מלך בקסטיליא שנת אלף רנ"ז ויקסרוהו
על רומא וימת אלונסו שנת אלף ורע"ג ופאפאש
בזמנו אורבאנו ואלכסנדרו וקלימינטי וימלוך רודולפו
תחתיו וימת שנת אלף ורנ"א ובקוסטאנטינא מת
מיכאל וימלוך בנו אנדרוניקו ופאפא בזמנו אדריאנו
ויואן כ"ב וניקולאו וימלוך אדולפי תחתיו ויסירוהו
שנת אלף ורנ"ח ויקסרו אלבירטו:

הזמן העשירי בראשית מלכות אלבירטו האל
לזרוח אור העותמאנלים והם

הטורקוש. אשר כעת שנת חמשת אלפים ושכ"ז
ליצירה מולך המלך הגדול והאדיר המושל בג' חלקי
העולם רוב האסיא ורוב האיאורופא וחצי האפריקא
המלך הזה סולטאן סלים ירום הודו ותנשא
מלכותו ושלשלת יחוסו מתחיל מעותמאן בן
ארטוגרל בן סלימאן שאה גאזי בן קיא אלוב בן
קזל בוגא בן ביאנקרו בן איקוליג אגא בן תועאר
בן קיגאטון בן באי סונקור בן באקי אגא בן
סבוגאן גאק אגא בן תוקטמור בן באסיק בן
גוג אלוב בן אורגוז בן קראחאן בן קטלוגאק אגא
בן תוזיק עלי אלו הם נודעים. אחר כך הולך
שלשלת יחוסם עד יפת בן נח אולם כולם מלכים
כולם גבורים. ויהי כצאת גנגיז חאן בעולם
כאשר כתבנו היה סלימאן שאה מלך על מאהאן
כי זאת הממלכה היתה להם מעולם והוא מלכות
תורקיסתאן וכאשר יצא גנגיז חאן נס סלימאן
שאה עד נהר פרת ובבואו לעבור פרת נטבע בנהר
והיו לו שלשה בנים והשנים חזרו למלכות פרס
והאחד נקרא ארטוגרל הלך אל סולטאן עלא דין
מלך גוניא מזרע הסלגוקים אשר כתבנו וימצא חן
בעיניו ויצאו תתרים על מלכות עלא דין בפרס
וילך שמה ויעזוב מלכות קראחאן ביד ארטוגרל
וימת שנת תרל"ו וישלח המלך עלא דין אל עתמאן
בנו תכסיסי מלוכה דגל וחרב ומלבוש וימליכהו
ובשנת תרל"ז לכד את יאד חצאר ואיניה גול
ועלא דין מת שנת תס"ב והממלכה נכונה ביד
עתמאן וישלח את אורחאן בנו על ברוסה עם
קיוסי מיכאל וילכדה שנת תשכ"ו ובשנת תשכ"ו
מת סולטאן עתמאן וימלוך תחתיו סולטאן אורכאן
והיה לאורכאן אח אחד שמו עלי באשה והיה
פרוש וזה תקן לאחיו הכובעים של הרגלים במאמר
חאני ביקתאש סולטאן ואורכאן לכד איזנימיט
וכל סביבותיו ובולי ואולי באר היצאר ואין אוני
ויתנם שאכנאק לבנו מודאד ולבנו האחר סלימאן
באשה נתן איסכימיט והוא הלך וילכוד את איזניק
שנת תשל"א ובזמן אורכאן התחילו לקחת נערים
מהאנאטולי ובשנת תשכ"ה עבר סלימאן באשה
מאיידימניק לגאליפול וילכדה עם אחוזת מרעיו
וגדולי התורך ואחר כך עברו לטריפול וילכדוה עם

כל סביבותיה ואחר כך בנהר מריצ״ קרוב לאנדרינופולי נכנס רגל סוסו בחור אחד ויפול מעל הסוס וימת שנת תשנ״ט ויקברוהו בבוליאור כאשר צוה לפני מותו ואחר ב׳ חדשים מת אורכאן גאזי בן ס״ד שנים וימלוך מראד תחתיו בשנה הנזכרת למעלה בברוסה כסא המלוכה וילך סולטאן מראד על אנדריאנופל וילכדה שנת תשס״א ואז באותו הזמן נתחבר עמו איורינוס הגוי אשר על שמו נקרא אחר כך איורינוליס והוא הלך וילכוד את איבנאלה ומוראד חאן שלח הלאלה שלו על פיליפופיל וזאגארא וילכדם ושמו שאהין לאלא אחר כך אורינוס לכד את קומירגינא וגאזי מוראד את בוגא שנת תשס״ו ובשנת תשס״ו באו הסירף עם רב כחול על אנדריאנופול ויחנו בנירמין קרוב לאדרנה והלאלה וגבוריו באו עליהם ונלחום וישלחו בשורה אל מוראד חאן ובשנה הזאת הלכו על חמיד אילי וכיתאהיה ואק שהר וילכדום ובשנת תש״ף לכד את סירוז וקואלה ודראמה וזיכנא וקרא פירא ובאנאטולי לכדו את נאהרו חאן אחי כך באו שנית לדומילי ולכדו את מנאסתיר אחר כך באו הסירף פעם שנית ותלכם נקרא לאז אוגלי ויצאו מוראד חאן אליהם עם שני בניו ובאותה המלחמה מת סולטאן מוראד ואז אסרו בזיקים את יעקוב גיליבי וימליכו העם את אילדירים באיאזיד וזה היה שנת תשצ״א ובזאת השנה לקח יולדירים את קראטובה ושר צבאו פירוז בהאדיר לקח את וידין ואת בנותיה וישלח יגית באשה אל בושנא וילכדה ואת פירוז. שר צבאו שלח לבלאחיאה וילכדה ובשנת תשצ״ב לכד נעדי הקראמאן כמו אלא שהר ואידין אילי וערים אחרות ויתגס אל בנו אטרוגרל ויהי בהם שאוגאק ובשנת תשצ״ג הלך לצור על קוסטאנטינא ובהיותו שמה שמע שקראל האונגרוס בא עד ניקופול וילך שמה וינצחם. אחר כך בא על קוסטנטינא שנית ויכרות ברית עם קיסר קוסטאנטינא ויתן לו מחאלה אחד ויבן מרגז שמה ובשנת תשצ״ד לכד ניקופול וסיליסטרא ובשנה הנזכרת לעיל נתכעס אילדירים חאן על כל השופטים ויסימם בתוך בית א׳ ויצו להצית אש ולשרפם יחד. לולי עבד א׳ חבשי שאמר למלך כשיבא תמור חאן עלינו אפי ואתה יחידים נצא לקראתו והבין כונת העבד שרצה לומר שהיו להם קרובים רבים ופטרם לשלום ובזאת השנה לקח גוניא ואק סראי וניקרא ומינטישא וקילאריה ובשנת תשצ״ח לקח יאסיא עד אירזינגאן הגיע. אחר כך כרת ברית עם טהראתין בינ׳ אירזינגאן ויבא עד מלאטיא וילכדה וכל אלו המקומות אשר זכרנו היו עליהם מלכים קטנים ויקומו ללכת עד תמור חאן ויצעקו לפניו הושיענו המלך כי זה אילדירים לקח את ערינו ואם מוצא אחד ממנו הורג אותנו ולכן חמול עלינו ועל טפנו ובשמוע תמור חאן הדברים האלו שלח אגרות עם שלוחים נכבדים אל אילדרים חאן ובכל האגרות היה מכבדו והיה אומר לבני ביאזיט והוא היה כותב לו לגנ׳ תמור רוצה לומר חגר ועל זה נתחזק תמור חאן ויאסוף חיל כחול ויצא ממקומו עד שיואס סניע וילכדה וילך עד שאם ובכל המקומות שהיה נכנס היה שורף את טירותם והורג את שריהם ושולל את ממונם אבל בשאם לא רצה לערוך מלחמה שאמרו שהיו שכנים למכה ומדינה ויבא עד מקום אילדירים חאן ויערכו מלחמה חזקה ויתפוס תמור חאן את אילדירים ביאזיט והיה עושה לו כבוד גדול ואוכל ושותה עמו תמיד עד שיום אחד שאל תמור חאן את אילדרים חאן והשביעו באלהים ואמר לו אם הייתי אני בידך כאשר אתה בידי מה היית עושה אלי אמר לו הייתי עושה כלוב של ברזל והייתי שם אותך בתוכו. אמר לו כן משפטך אתה חרצת ויעשו לו כאשר זמם ויהי שם עד יום מותו שנת תת״ח וישארו לו ששה בנים א׳ נעלם מעיני כל חי במלחמת תמור חאן שמו מצטפא גילבי ובני האחרים אמיר סולימאן וסולטאן עיסא ומחמד גיליבי ומוסי גיליבי וקאסום גיליבי וכל העם נטו אחרי סולימאן ומחמד גיליבי הלך לאמאסיא אמיר סולימאן מלך ז׳ שנים וימת שנת תתי״ג וישב (?) על כסא המלוכה וימלוך ג׳ שנים ותגי וימת שנת תתי״ו וימלוך סולטאן מחמד תחתיו. ובזמנו קם אדם א׳ מאיזניק ואמר כי היה נביא ויתלקטו אליו אנשים כחול אשר על שפת הים מהזאגרא וינצחהו סולטאן מחמד וימת שנת תתכ״ד וימלוך סולטאן מראד כי כך צוה אביו בשעת פטירתו ועליו קם איש בליעל ויאמר כי הוא היה סולטאן מוצטפא אשר נעלם במלחמת תמור חאן ויקם מגיניסא וילכוד את סירוז וכל הערים עד אדרינופלו וכל חיל האורומילי נטו אחריו ויעבור גאליפולי ויבא עד בוגא באנטולי ויצא סולטאן מראד לקראתו ויהרסו גשר אחד אשר בין בוגא לעבר ברוסא ויעמדו אלה מצד אחד ואלה מצד אחד ויעמוד מיכאל אוגלי ויקרא בקול גדול אל חיל האורומילי לאמר מה לכם לעמוד עם רוזמי מצטפא ולמרוד באדוניכם האמתי אמרו לו ומי אתה אמר לכם אני מיכאל אוגלי מיד באו כל השאנגאקים של אורומילי אצל מיכאל אוגלי וישאר רוזמי מצטפא יחידי וינס אל אדרינופלי וירדוף סולטאן מראד אחריו וישיגו אותו באדרינופלי ויתלו אותו על עץ ותכף ומיד קם על סולטאן מראד סולטאן מצטפא אחר והיה אחיו ויבא עד איזניק וילכדה. אחר כך בא סולטאן מראד עליו פתע פתאום בלילה אחד ויהרגהו. אחר כך בא קראמאן אוגלי על מראד חאן וינצחהו מראד חאן שנת תתכ״ו ובשנת תתכ״ז חזר ולקח מינטישיה ונאהרו חאן ואיידין אילי וכל הערים אשר לקח תמור חאן מאילדירים חאן. ובשנת תתל״ג לכד שאלוניק ובשנת תתל״ה נלקה השמש עד שחשך היום כמו לילה ובשנת תתל״ח לכד שר צבאו אוריניס אוגלי את הארנאורליק ומרואד חאן לכד את סימינדרא שנת תתמ״ב

ויקומו

ויקומו האלימניש והאונגרוש והליך והגיך והבוסנא
והלטינש על סולטאן מראד ויהרגו את קראל
האונגרוש ויראו כי מת גבורם וינוסו וירדפו
אחריהם וינצחום ביום ההוא שנת התת"ח ובשנת
התת"ט הסיר סולטאן מראד עצמו מהמלכות ומסרו
לסולטאן מחמד בנו בחיים חיותו וילך למגנסיאה
וישב שם . אחר כך מרדו הגניסארוש בו ויתנו
להם חצי לבן נוסף על האולאפה בכל יום ויתיעצו
כל המשנים ויביאו את מראד אמן פעם שני אל
המלכות וישלחו את סולטאן מחמד למגנסיא וימת
סולטאן מראד שנת התנ"ה וישב על כסא המלוכה
סולטאן מחמד . ובשנת התנ"ז לכד עיר המלוכה
קושטנטינא ומיום אשר נבנית קושטנטינא עד
הרבנה ב"א ורפ"ח שנה וילכוד סולטאן מחמד את
המוריאה שנת התס"ג ובשנת התס"ה הבלאחיאה
ובשנת התע"ד לכד אגריפו . ובשנת התע"ח יצא
אוזון חסאן מלך עגם על סולטאן מחמד וסולטאן
יצא לקראתו וינצחהו ובשנת הת"ר הלך סולטאן
מחמד על קראמורנאן וינצחם . ובשנת התפ"א מת
סולטאן מחמד בנאטולי ויבואו הגניסארוס עד
קושטנטינא וישללו אותה ויהרגו את מחמד באשה
וישב על כסא המלוכה סולטאן ביאזיט ועד בוא
סולטאן ביאזיט מטראפיזונדא היה גדל באיסקי
שראי בנו קורקוט ולשכך חמת העם הושיבוהו על
כסא המלוכה . אחר כך בבוא סולטאן ביאזיט
באיסקודאר עכבוהו ובא לשאול את קורקוט אם
רוצה לתת המלכות לאביו ויאמר יבא והתן בתנאי
כי בעת מותו יחזיר המלכות אלי ובא אביו ומסר
המלכות בידו . ואחיו גם סולטאן רדף אחריו .
אחר כך ברח אל רומא . ובשנת התפ"ח נשרפה
עיר אדריאנופולי . ובשנת התפ"ט לכד קילו וקירמאן
ובשנת הת"צ נלקה השמש ג' חלקיו ובשנת התצ"ג
נשרפה אנדרינופולי ובשנת התצ"ח נפל בזק אחד
בטופסאנה ושרף בית הפולבורא ומתו כמה
אלפים אנשים ובשנת התק"ז לכד את מודון ובשנת
התקי"ט מרד על אביו סולטאן סלים על שרצה
להמליך את סולטאן אחמאד בנו הגדול והלך ושבר
בית האסורים ונתנו סימן שנת לאמר לאסורים
צאו . ובשנת התק"כ מת סולטאן ביאזיט וימלוך
סולטאן סלים תחתיו ובשבתו על כסא מלכותו
הרג כל אחיו ובניהם ע' נפש . ובשנת התקכ"ב
הלך לקיזיל באש על שאה ישמעאל והרגו בהם
מכה רבה וכראות סולטאן סלים כי אין לאל ידו
לנצחם וילך אש באילי הברזל ויעשו השחתה גדולה
בחילו ובחיל הפרסיים וינס שאה ישמעאל ובשנת
התקכ"ד לכד את חלב ואת מלאטיה וכל מלכות
שאם ומלכות מצרים ויכנע את זדון הצירקיזיש
ואת סולטאן גברי הרג בחרב ונתנו סימן השנה
ומלך ע"ז ימשל בם אותיות שלים שנת ב"ז
לחשבוננו פרט קטן . וישם נציבים בכל הממלכות
במלכות שאם שם את הגאזאלי ובמלכות מצרים
את כירביג וימת סולטאן סלים שנת התקכ"ו ופירי

באשה כסה הדבר עד בוא סולטאן סלימאן
מטראפיזונדא וגאזאלי כשמעו כי מת סולטאן
סלים מרד בסולטאן סלימאן וישלח המלך אליו
פירהט באשה ויהרגהו ובשנת התקכ"ז לכד
בילוגראדו ובשנת התקכ"ט לכד את רודאש על ידי
אחד שגלה את מסתורם ולתקופת השנה מת כירביג
במצרים וישלח המלך את אחמאט באשה וימרוד
במלך ויום אחד בהכנסו למרחץ אמר ליהודים
בנאתי את המרחץ אם לא תתנו לי קניניכם לא
יזכר שם ישראל עוד ובטרם צאתו השיב נפש
וישב ה' לו גמולו . ובשנת התקל"ב הלך לבודון
ואחד מסר המפתחות ובשנת התקל"ה הלך על
בינא והשלימו עמו ובשנת התקמ"א לכד את
בגדאד ובשנת התקמ"ב מת אבראהים באשה ובשנת
התקמ"ד הלך המלך לקורפו ובשנת התקמ"ה הלך
לקארא בגדאן ובשנת התקמ"ז נשרף איסקי
שראיבולו ובשנת התקנ"ח בא אל קאן אחיו של
קיזיל באש . והלך סולטאן סלימאן לענאם ובשנת
התקס"א הרג המלך לבנו סולטאן מסטאפא
באירגלי . ובשנת התקס"ב קם איש אחד שאמר
שהיה סולטאן מסטאפא וישימו אותו במזלגות .
ושנת התקס"ו הלך המלך וישב באיסקוראה ללכת
להלחם עם סולטאן ביאזיט בנו . ובשנת התקס"ט
הרגו את סולטאן ביאזיט בקיזילבאש . ובשנת
התקע"ג יצא המלך סולטאן סלימאן להלחם
בסיגירואד וימת שמה ואז הסתירו הענין קרוב למ'
יום עד בוא סולטאן סלים המלך התוגרמי :

אמר ש"ש . מצאתי ראיתי בספר זכרוני הכותיים
וזכרו שראו אותו במדרש אחד של היהודים
וזה שאחר כבישת יהושע ארץ ישראל והריגת ל"א
מלכים קרה שמלך אחד מהם היה לו בן מלך על
ארמיניא הקטנה ושמו שובך ועמד וקבץ מלכי
פרס ומדי מ"ה מלכים ולקחו עמהם יפת הגבור
אשר היה עורר חניתו על כמה אנשים ויקבצו חיל
כחול אשר על שפת הים וישלחו מכתב אל יהושע
וזה נוסח האגרת מהקבוץ הנבחר המאושר מלכי
פרס ומדי אליך יהושע בן נון שלום אתה זאב
ערבות ידענו מה שעשית בקרובינו החרבת
טירותינו טבחת ולא חמלת מנער ועד זקן אבותינו
הרגת בחרב וכל עריהם השמות ולכן שמענה
ואתה דע לך כי מהיום ועד ל' יום אנחנו נגיע
אליך ונשיג עדיך בגבול נחלתך בהר אפרים אנחנו
מ"ה מלכים עצומים ולכל אחד ואחד ס' אלף
גבורים מחזיקים בחצים ובקשת כולם אחוזי חרב
מלומדי מלחמה ובעזרתנו יפת הגבור אשר זכרנו
ולזה הכון והכן לך כלי מלחמתך ולא תאמר אחר
כך כי באנו עליך בפתע פתאום ומסרו הכתב
ביד שליח אחד נבון וחכם ובא השליח ומצא יהושע
יושב על כסא מלכותו וכל העם נצב עליו ויצו יהושע
להביאו לפניו ולא הביט יהושע אליו עד השלימו
לשפוט את בני ישראל אחר כך לקח המכתב
מידו ויקראהו בית ה' בצום ובכי ומספד ויסמור
אותה

אותה בביתו עד עבור חג השבועות כי קרוב הוא ולא רצה להעציב את העם אבל הוא שמר את הדבר ואחר עבור חג שבועות הקהיל את כל העם ויקרא את הכתב באזניהם ויאמר אליהם הנה כמה מלחמות נלחמתי וכמה מלכים נצחתי ולא הבהילוני ועל זה המקרה קראני פחד ורעדה וכשמעם ויתעצבו האנשים ונתפקקו כל חוליותיהם וארכובותם דא לדא נקשן הורידו לארץ ראשם ויאמרו אל יהושע כאשר שמענו למשה נשמע אליך השר קח לך גליון שלח אצבע וכתוב עליו בחרט אנוש והשב לשכניו הפושעים והמורדים דברים קשים כגידים ויאמר אליהם יהושע עמדו ותשמעו אופן הכתב אשר סדרתי נאם וכשר בעיניכם אשלחה אליהם ויאמרו כל העם פתח פיך ויאירו דבריך ויקרא ויאמר בשם ה' אלהי ישראל אשר הוא מחליש הגבורים הזדים וממית הרשעים המורדים ומפריד חבורי הפטאים השודדים ומחבר פרודי הצדיקים והחסידים הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים אלהי אברהם יצחק ויעקב ה' איש מלחמה ממני יהושע עבד האל ומהקהלה הקדושה הנבחרת והעדה המאושרת קהל עדת ישראל בני אברהם יצחק ויעקב אל האומה המרשעת והקהלה המתועבת עובדי פסילים ומשתחוים אל האלילים אין שלום אמר אלהי דעו לכם כי הרעותם אשר עשיתם להקיץ הארי הנרדם ולהעיר הלביא כי יתאדם לתת חרב בידם אנכי אנכי העירותי בצדק להשיב גמולכם בראשכם ומה לכם לבא במקום קדוש ותבאו ותטמאו את ארצי הכינו עצמכם ואל תצאו ממקומכם כי לשבעת הימים אנכי אבוא אליכם ואהרוג גבוריכם ואבד מנוס מכם הנה אתם תתפארו כי אתם מ"ה מלכים ועם כל אחד ס' אלף גבורים ואנכי לא אתפאר כי עמנו מלכי האדמה רק מלאכי המרום אשר א' מהם הפך סדום ועמורה וא' הביא את המבול וא' הפליג הארץ לע' אומות ועמי אשר עמי ת"ד אלף גבורי חיל עברו בים וביבשה וה' הולך לפניהם לילה ויומם בעמוד ענן ועמוד אש והמובחרים שבהם י"ב אלף הרגו ה' מלכי מדין ואת בלעם בן בעור ויהרגו כל זכר ולא נפקד מהם איש וכהן אחד שמו פנחס וחצוצרות התרועה בידו כאשר יריע אף יצריח כל אויבינו נופלים לפנינו הלא שמעתם פרעה וכל המונו טבעו בים ואנחנו עוברים ביבשה הלא הוגד לכם מה שעשינו לעמלק ועמו הלא ראיתם מה שעשינו לסיחון ולעוג מלכי האמורי ואם עמכם יפת הגבור עמנו גבורי הגבורים גבוה מעל גבוה ושמעו בני ישראל הדברים האלה עמדו על עמדם ושלח יהושע השליח לארצו ונלך אליהם ויספר להם מה שראה מסידור העם ושיעור קומת יהושע שהיה ה' אמות ומלובש תכלת וארגמן וכתר מלכות בראשו ושם ה' כתוב עליו וכשמעם נפלו ארצה ויאמרו מה זאת עשינו אנחנו הסיבונו עלינו את כל הרעה אח"כ קם יהושע עם י"ב אלף גבורי חיל וילך בתוך ז' ימים אליהם ובראות שובך סדור החיל תמה עד מאד ואמו המרשעת היתה מכשפה ותאמר אליהם אל תיראו כי אנכי אסגרם בתוך ז' חומות של ברזל ולא ידעו מקומם אים ותעש בלהטיה ובכשופיה ותסגרם תוך ז' חומות וכראות יהושע זה צעק לבו אל ה' ויתיעץ בנפשו ויכתוב כתב ליונה ממשפחת ראובן אשר היה מלך על ב' השבטים וחצי אשר בעבר הירדן שיבא הוא עם חייליו ויביא את פנחס וחצוצרות התרועה בידו ותבא אל יהושע יונה א' לעת ערב ויקשור יהושע את הכתב בכנפיה ותקם היונה ותלך אל ימין ובראותו משש בכנפיה ויקח הכתב ויקראהו ויקם על עמדו ויצעק צעקה וירכב על סוסו ויכריז בכל מחנהו חרב לה' ויאספו אליו מכל גד וישלח ויקרא את פנחס וילכו שניהם ובראות אמו של שובך החיל הזה אמרה לבנה ראיתי כוכב עולה ממזרח ואין חכמה ואין עצה בחכמתי כי נבונותי לעצור כח כנגדו וכשמוע בנה שובך היטב חרה לו ויצו להפילה מעל החומה ויבא יניח ויערוך מלחמה עם שובך ויהרגהו ויבא פנחס לתקוע בחצוצרות ובכל תרועה היתה נפתחת חומה אחת עד שנפתחו כלם ויצאו ויהרגו בשונאיהם עד לא השאיר להם שריד ופליט. אחר שמואל שולם אני מצאתי סימן בפסוק עד אשר יניח ה' לאחיכם ככם. סליק :

חדשות אני מגיד אשר מצאתי בספר ארחות עולם שהעתיק וחבר הרב רבי אברהם פריצול הוא בעל פי' איוב. ראיתי לחברו לספר יוחסין לחבוש ולהחיות לב נדכאי הגלות המר והנמהר והארוך הזה אשר בעו"ה זה אלף תקי"ב שנה. אשר מנגדי תורתנו הקדושה ואויבינו ילעגו לנו לומר כבר אבדה תקותנו נגזרנו לנו. ואין לנו עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה. ברוב עם הדרת מלך ובאפס לאום מחתת רזון. והנה בעו"ה נשארנו מעט מהרבה אין מלך ואין שר וגו'. וגם כי נזעק ונשוע יש ויש לנו אחינו גואלינו עשרת השבטים ושם מלך ושרים ועם ועם וכו'. והרי לפניכם מלכים ב' קפיטול י"ח וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי וגו' או יוסיפו סרה. פימו יפתחו בגאות יביעו ידברו עתק ינכרו לרגמו לומר הרוצה לשקר ירחיק עדותו וכו' :

כתב פ"ט מספרו הנ"ל ז"ל. ומלכות פיריקא הגדול והנפלא ארץ מדברות ויערים גדולים בשמים וחיות ועופות זרות עם ב' גלילות היורדין לצפון הנקרא סיקיטניאה אוסטיר"ה בתוך משך הרים רבים וארוכים ויהודים נסגרים שם לדעת הכותבים. עוד כתב בפ' ה' מספרו הנ"ל כאשר דבר על עניני דוד ראובני שבא בזמננו ובימינו זה ארבעים וחמש שנה ז"ל. וזה כי היהודי הזה מכת שני השבטים לפי הנשמע מדבריו

שאמר

שאמר שהוא מן העומדים מיושבים במדברות ההם כבני הרכבים באהליהם ושכנו במדבר חבור באסיאה מאיור"י ולמטה מהם והלאה תשלום כל העשרה שבטים והם סמוך למדברות ללכת לאמיק"ה וגוד"א אשר על ים סוף ולהם ולכולם יש מלכים ושרים ועמים רבים כחול אשר על שפת הים . ומוצא הבשמים והפלפל והסמים הפשוטים נקראים בלשון לועז סימפליצ"י וכל טוב המאכלות בידם כאשר נכתוב עוד במקומו . האמנם בין שני הכתות מהיהודים האלה יש ביניהם מן הישמעאלים אומה חזקה ותקיפה ועם מלכים רבים להם יזיקו לכת מהיהודים האלה ולא יניחום לעבור ולהתקרב זה אל זה . לפי שעבר זה ימים רבים ושנים שהיו מתרחקים ובאים להתקרב זה אל זה ולא עלה בידם וסוף דבריו כנה ויהי מה כי יהיו דבריו נאמנים או לא . די בגלותנו היום הזה ובגלילותינו אשר נתאמת למלכים ושרים וסרנים בחוצות רומי אשר עדיין יש מליאות לשבטי ישראל הרבים מאד ומלכים רבים להם וכו' . עוד כתב סוף פט"ו ז"ל וגם בקאליקו"ט הוא מוצא כנוס הבשמים הבאים מרחוק ממקומות אחרות ומאיי הים אשר סביב בים הגדול ההוא אשר לפי הנמצא כתוב בספרי המלכים ההם יש יותר מאלף ות"ק איים ויש שם גם כן יהודים רבים באיים ההם בקצתם . עוד כתב בפכ"ד ז"ל אמנם לבאר פרטות הראשיות אשר על שפת הים הודו גם אוקיינוס הזה ואשר למעלה מהם ביבשה היא האינדיאה הגדולה נצטרך לחזור בראשונה כסדר הזה ונאמר כי אחר מעבר הגולפ"ו הנזכר ילכו ויגיעו ליבשת מחוז גליל לאמיק"ה אשר קרוב לים הודו . ואם ירצו לעלות בגליל הזה העליון אשר ביבשה הזאת שם ימצאו מדברות גדולות וגם ישובים מהיהודים היושבים על נהר גאניו"ם הוא נהר גוזן . כאשר כבר כתבתי על זה וכמו שנתבאר לנוצרים . וכן כתוב בספרים החדשים כי בגלילות האלה אשר למעלה מגבולות לאמי"ק וכן למעלה ממדברות קאליקו"ט נמצאו שם יהודים רבים לאין מספר ומלכות מלכים רבים להם ונבדלים ורחוקים אלה מאלה היינו בין היהודים אשר למעלה מן לאמי"ק ובין היהודים למעלה על קאליקו"ט כי יש מהלך רב ביניהם . אולם בין האיים אשר בתוך ים הודו אין קצה למספרם ולהם בים וביבשה עושר זהב ובשמים ואם יאמרו מכותבי הנוצרים האלה במכתביהם כי אם יש במקומות רבים כאלה היהודים שהישמעאלים והשחורים ההם יצערו אותם ויבזום וירדפום . מכל מקום די לומר שיש (ליהודים) להם מליאות בודאי בעושר וכבוד ומלוכה ומליאות דברים ובשמים יקרים והשובים בידם . וכן כתב החכם הנוצרי החוקר בספר עולם חדש נדפס זה ימים רבים בוויניציאה ואם כי יעלימו כל אלה . וכן כתב בספרו עולם חדש בספר ב' קאפיטול ט' אמר שם שנתגלה להם מליאות יהודים רבים ומלכים גדולים עליהם ומליאות בשמים רבים ורוב הפלפל בידם . ומתחיל הקאפיטול בלשונם סביבות עניני האינדיאה . וכן נבאר מוצא נהר סמבטיון בגלילות האינדיאה הזאת העליונה בין נהרי גאניו"ם אשר בלשוננו גוזן באמרו ויגל וגו' אשורה וגו' בחלח וחבור נהר גוזן וערי מדי . והמקומות האלה הם למעלה ביבשה על לאמי"ק ועל קאליקו"ט . ונהר סמבטיון למעלה בקאליקו"ט מוצאו ומפסיק בין האינדיאני ההם אל קצת מלכות היהודים ושם תמצאנו בודאי . ומי שיכפור בזה ויסכל עניני ויהפך בדברי יושר נאמר עליו שיכפור בדברי רז"ל בתלמוד במס' שבת שאל טורנוסרופוס לר' עקיבא מה יום מימים א"ל מה גבר מגוברין וכו' ואחר המשא והמתן והויכוח השיבו נהר סמבטיון יוכיח וכו' . ואיש שלא יתרצה באלה אומר עליו בני אם לא תתרצה במכתבי הקודש עלה נא וראה מה שכתוב במכתביהם בספריהם ובדפוסיהם ליוסף בן גוריון הגדול להם נקרא יוזיף ביל"א יודייק"ה ר"ל מלחמת היהודים . ושם בחלק שני בספר אחרון קאפיטול ל"ה . בשוב טיטוס מן פרס ומן מדי אמר שהלך ומצא את היהודים האלה מעבר לנהר סמבטיון בשובת יום אחד מימי השבוע והמתין שביתתו ועבר מעבר לנהר סמבטיון והיהודים ההם כבדוהו וקבלוהו בכבוד וקרא שם הנהר סאבטינו . וזה מה שארצה לבאר עתה בדרוש הלז מהיהודים ההם ומלכיהם ועושר הבשמים וזהבם וכספם . וגם מנהר סמבטיון אשר הוא והם בגלילות הודו . ר"ל קצתם מהם על תוך יבשת קאליקו"ט למעלה מזה כאשר ביארתי היטב בספרי אשר חברתי לויכוח קראתי שמו מגן אברהם בשמי ודברי רז"ל הם אמת ודבריהם אמת . וכבר כתב החכם הנוצרי הנ"ז כי מצא יהודים רבים סוחרים בקאליקו"ט מכל מיני בושם ודברים אחרים והם מן השבטים אשר למעלה מקאליקו"ט בין הרי גוזן ונהריו ושם למעלה מהם נהר סמבטיון הנקרא המבדיל בין האינדיאני ועל יבשת גליל לאמי"ק שם מדבר חבור מן הצד האחר היותר קרוב לנו . ובין ב' הכתות האלה מהיהודים אשר מנגב בין הרי גוזן ונהריו . ובין היהודים אשר בחבור מתחת ארביאה פיליקיס יש ישובים וגלילות רבות ומפוזרות מכת הישמעאלים אשר יזיקו וימנעו היהודים האלה להתחבר יחדו כאשר ביארתי למעלה וכו' . עוד כתב בפרק כ"ה זה לשונו . מצאתי כתוב בספריהם ובפרק כ"ח מהספר השני מהספר הנקרא עולם חדש כי מליסבונ"ה ראשית מלכות פורטוגא"ל עד קאליקו"ט אשר באסיאה בתחלת הודו יש ג' אלפים ות"ר פרסאות שהם כמו ט"ו אלף ור' מילין והוא מהלך ו' חדש לספינות בזמן הנוו ללכת ולשוב וכן בפרק הזה מפרש

ואומר

ואומר שהפריטיגיואנ"י הוא נמצא למעלה בקאליקו"ט ביבשה במדינות העליונות הרחוקות מהים. וזאת ראיה אמתית וידיעה מפורסמת על היהודים הנמצאים שמה בקרוב אל פריטיגיואנ"י כאשר שמענו כל ימינו מפי הכומרים השחורים אשר באו ובאים בכל היום ומגידים בבירור מציאות יהודים רבים אצלם. ואלה הכומרים יש ברומ"ה בית אחת ממספר קרוב לשלשים יושבים בבמה חדשה נתיסדה מחדש לשמם. וכל אלה שמעתי מאנשים חכמים אשר היו בקאליקו"ט בשני ימים בשני פעמים והגידו הנה לפני הדוכוס אירקילום כהיום פה פירארי"ה ענין קאליקו"ט ולאמי"ק והפריטיגיואנ"י וגם רוב היהודים הנמצאים שם ומלכיהם ומעשיהם וכו'. עוד כתב בפ' כ"ו זה לשונו. אשר מצאתי כתוב בספריהם. ריגיאו סאק"א. וגם טולומיאו הזכירו מעט. קיקיטואס. ריגיא"ו לאט. סמוך לגבול אינדיאה מיסטרי"ה מלכות באלו"ל הגדול העליון לכל אלה אשר כתבו הסופרים אלו שיהודים רבים סגורים בו והוא מצד המזרחי צפוני, עכ"ל:

סדר הקבלה שהעתיק הרמ"א ז"ל מס' יסוד עולם והוסיף עליו הגהותיו.

אלה דברי הגאון מוהר"ר משה איסרלם ז"ל: סדר הקבלה שהעתקתי מספר יסוד עולם מאמר ד'. וכל מקום שחדשתי בו דבר אצלו כתבתי הגה"ה. גם כתבתי חכמי הפילוסופים אנשי שם הנקובים בשמותם וזמנם כדי לידע הפרש שבין הדורות שעברו עד היום הזה. כי מחכמי האומות ילקח ראיה על חכמינו ז"ל:

פרק יח

אזכירה בו סדר ימות עולם. לפי תולדות האבות והשופטים והמלכים. וסדר קבלת התורה שבעל פה דור אחר דור. איש מפי איש ממשה רבינו ע"ה ועד עתה. אמרו רז"ל כי שבעה אנשים קבלו את העולם. והם אדם הראשון. ומתושלח. ושם בן נח. ויעקב אבינו ע"ה. ועמרם. ואחיה השילוני. ואליהו זכור לטוב. ועדיין הוא קיים. ומאדם למבול אלף ותרנ"ו שנים. ומתושלח מלא ימיו עד ימי המבול. ובן צ"ח שנים היה שם בן נח כשבא המבול. ושש מאות שנה היו ימי חייו. ואברהם אבינו ע"ה נולד בשנת אלף תתקמ"ח לתאריך (פי' חשבון) העולם. ובן מ"ח שנה היה בהפלגה. ובן ע' שנה היה במעמד בין הבתרים כשנאמר לו גר יהיה זרעך וגו'. ובן ק' שנה כשנולד לו יצחק. וקע"ה שנים היו ימי חייו. ובן שבע ועשרים שנה היה יצחק כשנעקד על המזבח. (הגה"ה ולפי מדרש חז"ל ולפירוש רש"י בחומש היה בן ל"ז שנה עכ"ה). ובן ס' שנה היה כשהוליד את יעקב. בשנת ב' אלפים ור"ח לתאריך העולם. וק"פ שנה היו ימי חיי יצחק. ומצא אברהם ויצחק שמשו את שם בן נח כל ימיהם. ויעקב שמש אותו כ' שנה. ובן ס"ג שנה היה יעקב אבינו כשנתברך. ובן פ"ד היה כשנשא את רחל. ובן ק"ל שנה היה כשירד למצרים. והיה שם י"ז שנה ונפטר. ובן מ"ג שנה היה לוי כשירדו אבותינו למצרים. ושני חייו היו קל"ז שנים. נמצא כי צ"ד שנה עשה לוי במצרים משירדו לשם ועד שנגאלו. והוא האריך ימים יותר מכל אחיו. וקבלנו שלא נשתעבדו ישראל במצרים בימי השבטים ועתה צא אלו הצ"ד שנים ממאתים ועשר שנים שעמדו ישראל במצרים משירדו לשם ועד שנגאלו. וישאר כי אם קט"ז שנים או פחות היה זמן השעבוד. וזהו שאמר הכתוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ל' שנה וד' מאות שנה. הם נמנות משנגזר השעבוד במעמד בין הבתרים והמאתים ועשר שנה. מהם היו מאז עד שירדו למצרים וזהו פרטן. ק"ה שנים שנשארו לאברהם. וק"ה שנים שחיה יצחק אחרי מות אברהם. ועשר שנים היו משמת יצחק עד שירדו למצרים. וישאר כי מאתים ועשר נתעכבו במצרים כי לא נוכל לומר שארבע מאות ושלשים שנה עמדו שם. שהרי קהת בן לוי מיורדי מצרים היה. וכשתקח שנותיו כולם ושני עמרם כלם ותצרף עליהם פ' של משה יעלו לכדי ג' מאות וכ' שנים. והרבה נבלעו משנות קהת בשנות עמרם ושנות עמרם בשנות פ' של משה ע"ה. אלא שהאמת בזה הוא מה שאמרנו תחלה. כי ר"י שנים בלבד עמדו ישראל במצרים. וד' מאות שנה שנאמר לאברהם ע"ה הם נמנות משנולד יצחק ועד שיצאו בניו ממצרים בט"ו בניסן בשנת ב' אלפים תמ"ח לתאריך העולם. ונתעכבו במדבר ארבעים שנה ונכנסו לארץ בשנת ב' אלפים תפ"ח לתאריך העולם. ותת"ן שנה עמדו בארץ משנכנסו בה על ידי יהושע בן נון. ועד שהגלם נבוכדנצר הרשע. והחריב את הבית בחדש אב בשנת ג' אלפים של"ח לתאריך העולם והוא מה שאמר הצרפתי ל"ת לירידה תמ"ת לפקידה. תפ"ח לכניסה. של"ח להריסה. כיצד יהושע פרנס את ישראל כ"ח שנים. וזקנים שהאריכו אחריו פרנסו אותן י"ז שנים. עתניאל בן קנז שפט אותם מ' שנה. אהוד פ' שנים. שמגר בן ענת שנה אחת. דבורה וברק בן אבינועם שפטו ישראל מ' שנה. גדעון בן יואש מ' שנה. אבימלך בנו ג' שנים. תולע שפט אותם כ"ג שנה. יפתח ו' שנים. אבצן מנית לחם ז' שנים. עבדון י"ח שנים. אילן י' שנים. שמשון עשרים שנה. עלי הכהן שפט את ישראל ארבעים שנה. שמואל שפט את ישראל י"א שנה. וזה היה סוף השופטים. ואחר כך מלך שאול על כל ישראל שתי שנים. ואחריו מלך דוד על כל ישראל ארבעים שנה. שלמה בנו מלך ארבעים שנה. ובשנת ד' למלכו החל לבנות בית המקדש. ועמד ארבע מאות ועשר שנים. רחבעם בנו מלך י"ז שנים. ובתחלת ממלכתו נחלקו ישראל לשתי ממלכות ואחריו מלך אביה

הביה בנו ג' שנים. ואחריו אסא בנו מלך מ"א שנים. יהושפט בנו כ"ה שנים. יהורם בנו מלך ח' שנים. ואחריו מלך אחזיה בנו שנה אחת. עתליה מלכה שש שנים. ואחריה מלך יואש בן אחזיה מ' שנה. ואחריו מלך אמציה בנו כ"ט שנה. ומלך אחריו עוזיהו בנו נ"ב שנים. ומלך אחריו יותם בנו ט"ז שנים. ואחריו מלך אחז בנו ט"ז שנים. ומלך אחריו יחזקיה בנו כ"ט שנים. ומלך אחריו מנשה בנו נ"ה שנים. ומלך אחריו אמון בנו ב' שנים. ומלך אחריו יאשיה בנו ל"א שנים. ומלך אחריו יהואחז בנו ו' חדשים. ואחריו מלך יהויקים י"א שנים. ואחריו מלך יהויכין ג' חדשים. ואחריו מלך צדקיה י"א שנה וגלה לבבל. וחרב הבית על ידי נבוכדנצר הרשע. ועמד חרב ע' שנה. ושבעים שנה עמדה מלכות בבל. ומהם מ"ה שנה שמלך נבוכדנצר. ועשרים ושנים לאויל מרודך. ובלטשאצר בנו ג' שנים הרי ע' שנה. אלא שבשנת כ"ג לנבוכדנצר חרב הבית ובשביל שלא נגאלו ישראל בשנה אחת לדריוש ופסקה מלכות כשדיים תמה דניאל כשראה כי שלמו שבעים שנה לבבל ולא נגאלו. והתפלל לאל ובקש רחמים והתחנן כמו שכתוב בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מספר הימים [השנים כצ"ל] אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה. ובא מלאך והודיעו ואמר לו שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך לכלות [לכלא כצ"ל] הפשע ולהתם חטאות ולכפר עון ולהביא צדק עולמים. ובזה הודיעו ימי היות הבית חרב. וימי עמידתו בנוי. וזה כי שבועים שבעים שאמר לו הם ת"ץ שנה לא מהם ע' שנה שעמד הבית חרב וישאר ת"כ שנה שעמד בית שני עד שחרב על ידי טיטוס הרשע. וכן אמר לו ותדע ותשכיל ממוצא [מן מוצא כצ"ל] דבר להשיב לבנות ירושלים עד משיח נגיד שבועים שבעה ושבועים ששים ושנים תשוב ונבנתה רחוב וחרוץ ובצוק העתים והם התחילו לבנות ירושלים לסוף מ"ט שנים מהחורבן שהם שבועים שבעה בשנת אחת לכורש מלך פרס שהוא משיח נגיד. ודניאל חשב שהשבעים שנה שאמר ירמיה הם מגלותו. ובא גבריאל והודיעו כי אינו אלא מגלות צדקיהו. שמאז ועד שנה אחת לכורש מלך פרס כשהתחילו ליסד ולבנות את ההיכל הם מ"ט שנה. והם שבועים שבעה. וזהו פרטן כ"ב שנשארו לנבוכדנצר. כי בשנת כ"ג למלכו החריב בית המקדש. ומלך אויל מרודך כ"ב שנה. וג' שנים בלטשאצר. ואחריו דריוש שנה אחת הרי מ"ט. והשבועים ששים ושנים שהם תל"ד שנה. לא מהם כ"א לבטול הבנין ישאר ת"ג שעמד בית שני בשלוה. והשבוע הנשאר לתשלום שבועים שבעים שיו בו בצער במלחמות אספסיינוס וטיטוס. ואלו הכ"א של ביטול הבנין של תשלום השבעים שנה על המ"ט היה האחורות הן ג' שנים שמלך כורש. ובשנת אחת למלכו העיר ה' את רוחו לבנין הבית ולא הספיק לגמור כי נהרג. ומלך אחריו אחשורוש של אסתר י"ד שנים ומת ומלך אחריו דריוש בנו שהיה מאסתר והוא הנקרא ארתחשסתא. ונבנה הבית ועמד על מכונו בשנת ו' למלכותו ול"ב שנים מלך. והרגו אלכסנדרוס מלך יון ופסקה מלכות פרס. (הגה"ה מצאתי כתוב כי אפלטון קבל החכמה מן הנביאים. וסקראט קבל מאחיתופל ומאסף הקרחי עד כאן לשונו. וכן כתוב בספר תורת העולה חלק א' פרק י"א וזה לשונו. ודע כי ראיתי בספר אחד ישן מאד. והיו מצויירין בו כל הפילוסופים כצורתן וחכמתן איך במצאו. והיה כתוב בו שסקראט שהוא שקראו הפילוסופים סקראט האלהי להיות שהוא המציא בראשונה בפילוסופיא שיש נמצא נבדל ואחריו נמשכו הפילוסופים האחרים וכתב שם שהוא קבל החכמה מאסף הקרחי ומאחיתופל. ועוד כתוב בשבילי אמונה כי כל עיקר חכמת אריסטוטלוס גנובה מחכמת שלמה ע"ה. כי כאשר כבש אלכסנדרוס מוקדון ירושלים השליט לאריסטוטלוס רבו על אוצר ספרי שלמה. וכל דבר טוב שמצא בהן כתב בשמו. ועירב בהן מקצת דעות רעות כמו קדמות העולם עיין שם בספר תורת העולה שלו ושם תמצא יותר באריכות. עד כאן הגה"ה). והתחיל מלכות יון הרשעה. וק"פ שנה לפני חורבן הבית היו ישראל תחת ידם. ובשנת רי"ב לבנין הבית נתחזקו בני ישראל. והכהנים והחשמונים עמדו על נפשם והרגו ביון מכה רבה ופרקו עולם מעליהם והבריחום מארץ ישראל. ומלך עליהם מתתיהו בן יוחנן כהן גדול והוא הרג פוליפוס שר צבא מלך יון. והפיל את כל מחנהו חללים וסמוך למיתתו צוה את בניו להחזיק ולהלחם מלחמות ה' וכן עשו. וזהו מתתיה הנקרא חשמונאי. וחמשה בנים גבורי חיל היו לו. יהודה הבכור. יהונתן השני. יוחנן השלישי. שמעון הרביעי. אלעזר החמישי. וכלם מלכו אחר אביהם זה אחר זה חוץ מאלעזר. ובניהם מלכו אחריהם. והצליחו ועמדה מלכותם ק"ג שנים. והאחרון מהם היה הורקנוס בן ינאי המלך שהרגו הורדוס עבדו ונשא את בתו ומלך תחתיו. והוא היה גם כן גבור חיל והצליח במלכותו ונלחם בכל אויביו מסביב. ומצאו ישראל מנוחה בימיו. והוא חדש בנין בית המקדש לכבוד ולתפארת. ומלכו בניו ובני בניו. עד שחרב הבית על ידי טיטוס הרשע תיפח רוחו ונשמתו בגיהנם. בימי אגריפס המלך מבני בניו של הורדוס. וזה היה בשנת ג"א תתכ"ח לתאריך העולם. ופסקה המלכות מישראל בעו"ה. ובצדקיהו מלך יהודה פסקה מלכות בית דוד. אבל מזרעו היה בגלות בבל כל ימי בית שני וזמן רב אחרי החורבן היו נשיאים וראשי גליות. הראשון שאלתיאל בן יהויכין מלך יהודה. פדיה בנו. זרובבל בנו.

משולם בנו. חנניה בנו. ברכיה בנו. חסדיה בנו. ישעיה בנו. עובדיה בנו. שכניה בנו. שמעיה בנו. נעריה בנו. חזקיה בנו. ויש אומרים כי הוא הלל הזקן ונשיא ישראל. רבן שמעון בנו. רבן גמליאל הזקן בנו. ושמונים תלמידים היו לו להלל הזקן הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל קטן שבכולם רבן יוחנן בן זכאי. ובימיו נחרב הבית ואחרי ר"ג הזקן שאמרנו היה לראש רבן שמעון בנו אביו של רבי יהודה הנשיא הנקרא רבינו הקדוש:

ואחר שהגענו לכאן אתחיל עתה מראש ואזכיר שמות אנשי השם שקבלו התורה דור אחר דור איש מפי איש ממשה רבינו ע"ה עד עתה. ואומר כי משה רבינו ע"ה קבל התורה מפי הגבורה מסיני. בין תורה שבכתב. בין תורה שבעל פה. בכל דקדוקיה ופירושיה. ולמד שכל מפי הגבורה כל אותן הימים שעמד בהר. כמו שכתוב עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה וגו' ואמרו רבותינו ז"ל תורה זו תורה שבכתב והמצוה זו תורה שבעל פה:

הגה"ה וכתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לפירוש המשנה ויכול אדם להקשות אם פירושי התורה כולם מקובלים מפי משה וקבלם כולם מסיני וכמו שאמרו מה שמטה מהר סיני אף כל התורה כלליה ופרטיה מסיני. אם כן למה אמרו במקצת הלכות יחידות שהם הלכה למשה מסיני. זה ענין תשובתו. כי כל התורה כולה עם פירושיה כאשר קבלם משה מסיני כלם נכתבו או בפירוש או ברמז או נלמדת באחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן. אמנם דברים שאין להם רמז בתורה ולא היקש ואי אפשר לעמוד עליהם מדרכי הסברא אמרו בהם שהם הלכה למשה מסיני. רק שלפעמים הביאו עליהם מקרא דרך אסמכתא אבל אין זה כוונת התורה כלל ע"כ הג"ה. וכתוב בסמ"ג בהקדמת לאוין כי לולא התורה שבעל פה היתה כל התורה כעורון שהרי הרבה מקראות סותרין זה את זה. ואי אפשר לעמוד עליהן ולישבן רק בתורה שבעל פה שקבל משה מסיני והאריך שם במקראות הרבה כאלו. ע"כ הגה"ה: והוא ע"ה לימד אותה לישראל כל אותן ארבעים שנה שהיו במדבר ככתוב ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי. [הגה"ה ואמרו רז"ל כי כל אחד מישראל היה שומע כל דין ודין והלכה ד' פעמים עד כאן הגה"ה]: והוא ע"ה מסרה ליהושע וצוה אותו עליה. ויהושע מסרה לזקנים שהאריכו ימים אחריו. [הגה"ה וכתב הרב אברבנאל שבכלל הזקנים הם שופטי ישראל שהנהיגו ישראל אחרי יהושע. והראשון שבהם עתניאל בן קנז שקבל התורה עם בית דינו מיהושע ובית דינו דהיינו הזקנים ואלעזר ופנחס שהיו בימי יהושע ובימי משה רבינו. ויהושע היה ראש שלהם. מעתניאל קבל אהוד בן גרא. ובימיו היה שמגר בן ענת שופט את ישראל שנה אחת. ואחריהם ברק בן אבינועם ודבורה אשה נביאה. ואחריהם גדעון בן יואש ואבימלך בנו. ואחריהם תולע בן פואה. ואחריו יאיר הגלעדי. ואחריו יפתח הגלעדי. ואחריו אבצן הוא בועז. ואחריו אילון הזבולוני. ואחריו הלל הפרעתוני [עבדון בן הלל הפרעתוני כצ"ל]. ואחריו שמשון. ואחריו עלי הכהן. כל אלו י"ב שופטים עם חכמי ישראל בימיהם היו נכללים בזקנים אלו. והשופטים הנהיגו ישראל דור אחר דור כמפורש במקרא בספר שופטים. עד כאן לשון הרב בהקדמת ספרו נחלת אבות]. וזקנים מסרוהו לנביאים. [הגה"ה כתב הרב אברבנאל סדר הנביאים שמואל הנביא קבל מעלי. ובימיו היה שאול המלך. ואחריו גד החוזה ונתן הנביא ודוד מלך ואביתר כ"ג. ואחריהם אחיה השילוני. ועדו החוזה. ושמעיה הנביא. ואחימעץ כ"ג ועזריה אחריו כ"ג. ואחריהם אליהו הנביא. ובימיו עזריה בן עודד וחנניה הרואה. ויהוא בנו. ועובדיה ויחזיאל בן זכריה. ומיכיהו בן ימלא. כולם נביאים. ויורם כהן גדול ויהוידע אחריו. ואחריהם אלישע בן שפט. ויונה בן אמיתי. וזכריה בן יהוידע. ויהושע כהן גדול. ואחריהם הושע בן בארי ואמוץ אביו של ישעיהו. וצדקיה כהן גדול. ואחריהם עמוס. ובימיו היו כהנים גדולים יואל ויותם אחריו. ואחריהם ישעיהו בן אמוץ. ובימיו היה כהן גדול הושעיה. ואחריהם היה מיכה המורשתי. ובימיו היה כהן גדול שלום. ואחריהם יואל בן פתואל. ונחום וחבקוק ושריהו כהן גדול. ואחריהם ירמיהו בן חלקיה וצפניה ואוריה נביאים. וחלקיהו כהן גדול. ואחריו עזריה כהן גדול. ואחריהם יחזקאל בן בוזי. ובימיו היה ברוך בן נריה ויהוצדק אבי עזרא כהן גדול. כל אלו י"ב דורות היו נביאים וקבלו התורה זה מזה. עם שאר חכמי ישראל לרוב שהיו בימיהם וכל אלו הנביאים מפורשים במקרא ע"כ הגה"ה]. דור אחר דור עד חגי זכריה ומלאכי. שבהם נחתם החזון ונסתלקה הנבואה מישראל. והנביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה וכמו מאה ועשרים זקנים היו מהם. [הגה"ה, והרב אברבנאל כתב כי חגי זכריה ומלאכי אע"פ שנביאים היו נכללו באנשי כנסת הגדולה כי הם היו נביאים אחרונים והיו בכלל ק"כ איש של כנסת הגדולה והיו בתחלת בית שני והוסיף עוד למנות על אלו המוזכרים. רחום. בענה. ומספר בן רחיעאל גם הם היו י"ב ראשי אנשי כנסת הגדולה ע"כ הגה"ה]. זרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק. ונחמיה בן חכליה. ושריה. רעמיה. מרדכי. עזרא הסופר. שמעון הצדיק היה

האחרון

האחרון מהם ואמרו כי הוא עדו בן יהוצדק הכהן הגדול והוא קבל מהם . ובימיו נשמדה מלכות פרס על ידי אלכסנדרוס מלך יון . והוא בא לירושלים בשנת ארבעים לבנין הבית ובקש להחריבה . ובאה העיר במצור . ויצא אליו שמעון הצדיק לבוש בגדי כהונה . וכשראהו אלכסנדרוס מוקדון עמד מפניו ונשא אותו וגדלו . ושמעון שאל ממנו שיעלה מעל ירושלים ונתפייס לו ועלה מעליהם . ועל זה תמהו שריו ועבדיו . איך שב מאשר זמם לעשות . והוא אמר להם דמות דיוקנו של זה אני רואה שהולך לפני במלחמתי ומנצח . ועל זה התנה המלך עם שמעון הצדיק שכל בן שנולד לכהנים באותה שנה שיקראו אותו על שמו אלכסנדרוס ושיתחילו ישראל כמ"ן שטרותיהן מאותה שנה שהיא היתה שנת אלף לצאתם מארץ מצרים ושנת ג' אלפים וד' מאות ושמונים לתאריך העולם . (הגה"ה , וכתב הרמב"ם ז"ל בהקדמת סדר זרעים ובימי שמעון הצדיק היה ר' דוסא בן הרכינס והאריך ימים עד בימי רבי עקיבא ע"כ . וכתב הרב אברבנאל פרק משה קבל תורה כי בימי שמעון הצדיק היה אריסטוטלוס הפילוסוף עכ"ל) . ואשוב לענין ואומר כי אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק . ותלמידיו היו צדוק ובייתוס שיצאו לתרבות רעה . והחזיקו במינות לפי שלא הבינו כוונתו בעבודת האל ית"ש מאהבה . ופרקו עול מלכות שמים מעליהם והם היו ראשי המינים והאפיקורסים שר"י . ושאר תלמידיו כולם היו צדיקים גמורים . (הג"ה וכתב ד הרמב"ם ז"ל כי בימי אנטיגנוס היה ר' אלעזר בן חרסום כהן גדול) . ויוסי בן יועזר איש צרדה . ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מאנטיגנוס : (הג"ה , וכתב האברבנאל כל אלו הזוגות המוזכרים היה אחד מהם נשיא והשני אב בית דין וראש ישיבה ולהיות ב' בשררה נחלקו זה עם זה ונמשכו תלמידים אחריהם ע"כ הג"ה) : יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם . ובימיו אירע מעשה של ישו הנוצרי כי הוא היה תלמידו של יהושע בן פרחיה : (הג"ה עוד כתב הרמב"ם ז"ל ובימיהם היה יוחנן בן מתתיה כהן גדול עכ"ה) : יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם . (הג"ה עוד כתב הרמב"ם ז"ל ובימיהם היה חוני המעגל ואליועני בן הקוף . (ויהודה בן טבאי) עכ"ה) . שמעיה ואבטליון קבלו מהם וגרי צדק היו . (הג"ה עוד כתב הרמב"ם ובימיהם היה עקביה בן מהללאל . וחנן . ואדמון . ור' מיאשה ע"כ) . הלל ושמאי קבלו מהם . (הג"ה , עוד כתב הרמב"ם ז"ל ובימיהם היה ר' יהודה בן בתירא ורבי פפוס . ור' יוחנן בן בג בג . וחנניה בן חזקיה בן גרון . וחנניה (אולי צ"ל ונחוניא) בן הקנה . ובבא בן בוטא . ור' יוחנן בן החורני ורבן גמליאל הזקן ונחום הלבלר . שאלו הו' כתות היו כל זמן בית השני ולא ראו החורבן . אבל התכורה שאחריהם אלו ראו החורבן . ואמרו רז"ל שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהם ראויים שתשרה עליהם השכינה כמשה רבינו ע"ה . שלשים שתעמוד להם חמה כיהושע . עשרים בינונים . הגדול שבהם יונתן בן עוזיאל . הקטן שבהם רבן יוחנן בן זכאי . ע"כ הגה"ה) : רבן יוחנן בן זכאי . ור' שמעון בנו של הלל קבלו מהלל ומשמאי ובית דינם . וחמשה תלמידים מגדולי ישראל היו לו לרבן יוחנן בן זכאי . ואלו הן . ר' אליעזר הגדול . ור' יהושע בן חנניה . ור' יוסי הכהן . ור' שמעון בן נתנאל . ור' אלעזר בן ערך : (הג"ה , וחבירי ר' יוחנן בן זכאי . ר' אלעזר בן יעקב . ור' צדוק : ור' אליעזר בנו . ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול . אבא שאול . ר' אלעזר המודעי . ר' חנינא סגן הכהנים . ור' גמליאל ור' שמעון בנו . ר' חנינא בן אנטיגנוס . ור' חנינא בן דוסא . ור' חנינא בן תרדיון . ושמואל הקטן . ור' אלעזר בן פרטא . ור' אלעזר בן דמא . וחנניה בן חכינאי . ור' יהודה בן בבא . ע"כ הגה"ה) : ומתלמידיו של ר' אליעזר היה ר' עקיבא בן יוסף . (הג"ה , וכתב הרמב"ם ז"ל . ובימי ר' עקיבא היה ר' טרפון . ור' אלעזר המודעי . ור' אלעזר בן עזריה . ור' ישמעאל . ור' יהושע בן קרחה . וחנניה איש אונו . ושמעון בן ננס . ויוחנן בן ברוקה . ור' ישמעאל בנו . ור' יוחנן בן גודגדא . ור' אלעזר חסמא . ורבי יודא בן תימא . ומהם קבלו ר' מאיר ור' יודא ור' יוסי ור' נתן ור' יוחנן הסנדלר ור' יוסי הגלילי . ור' אלעזר בן שמוע . ושמעון בן עזאי . ושמעון בן זומא . ור' חוצפית המתורגמן . ומהם קבלו רבי יהודה הנשיא וחביריו עכ"ל . ע"כ הגה"ה) : רבן גמליאל הזקן קבל מרבן שמעון אביו ומרבן יוחנן בן זכאי . ור' שמעון בנו קבל ממנו : רבן גמליאל בנו קבל ממנו . רבן שמעון בנו קבל ממנו : ור' יהודה הנשיא הנקרא רבינו הקדוש קבל מר' שמעון אביו : (הגה"ה כתב האברבנאל בהקדמתו לנחלת אבות בימי בית שני אע"פ שהיו המלכים מבית חשמונאי ומבית הורדוס לצאת ולבא ללחום מלחמת ישראל . היה בכן תמיד נשיא מבית דוד . והלל ובניו נהגו הנשיאות ק' שנה לפני הבית . ור' שמעון בן הלל היה נשיא אחר אביו הלל . ואחריו ר"ג בנו . ואחריו ר"ש בנו . והוא היה בימי ר' יוחנן בן זכאי ובימיו נחרב הבית . והרגו טיטוס . והיה ריב"ז ראש ישיבה . אחר כך נתמנה לנשיא רבן גמליאל בן רשב"ג הנהרג . והיה בעל אחותו ר' אליעזר בן הורקנוס הנקרא ר' אליעזר הגדול . ואונקלוס הגר תלמידו . ורבן גמליאל זה חלק עם ר' יהושע והעבירוהו מנשיאותו . ומינו ר' אלעזר בן עזריה עמו . והנהיגו הנשיאות ביחד ובימיהם היו רבי עקיבא בן יוסף ובן כוזיבא .

והרבה ביאר. ובימיו חבר בטלמיאוס ספר אלמגסטי בחכמת התכונה. (ע"כ הגה"ה): וכמה חכמים גדולים היו בדורות ההם והם הנזכרים במשנה ובתוספתא ובמכילתא. ורבינו הקדוש זה היה חכם גדול ומשכיל והגיע לגדולה ומעלה רבה עם אנטונינוס מלך רומיים שהיה אוהבו עד מאד ומכבדו וגדל בביתו והאריך ימים בביתו: ועשה טובות רבות בישראל. והרביץ תורה ברבים. ושמע מר' אלעזר בן שמוע. ומר' יוסי. והיו חביריו ר' ישמעאל ברבי יוסי. ורבי שמעון בן ר' יוחנן בן ברוקה. ורבי אלעזר בנו של רבי שמעון בן יוחאי. ור' שמעון ורבי אלעזר בניו של ר' יהודה. וסומכוס. ופלימו. ורבי יהושע בן קרחה. ואיסי בן יהודה. וחנן בן פנחס. ורבי פדת. ורבי אלעזר בן פרטא. ורבי יעקב איש כפר חנניה. ורבי פנחס בן יאיר. ועוד חכמים גדולים זולתי אלה. ומימות משה רבינו עליו השלום ועד רבינו הקדוש לא נכתב ספר בתורה שבעל פה שילמדו אותו ברבים. אלא על פה היו חכמי הדורות שעברו לומדים דיני תורה ופירושיה. אף על פי שכל גדול מחכמי ישראל שהיה בזמנים ההם היה כותב לעצמו ולחביריו ולתלמידיו מה ששמע מדיני התורה וקבל מרבותיו: (הג"ה, וכתב הסמ"ג בהקדמתו כשהגלה הגולה עם יהויכין מלך יהודה לבבל גלה עמו החרש והמסגר אלף דניאל וחבורתו כו' עד מאותו היום והלאה ישיבת החכמה לא זזה ממקום נהרדעא היושבת על נהר פרת ושם ועד לרוב לחכמים עד היום הזה והם תלמידי חכמים אשר למדו מפי הנביאים אשר גלו עם יכניהו וכשעלו בני הגולה עם זרובבל לירושלים ואחרי כן עלו קצתם עם עזרא וקבעו ישיבת החכמה בירושלים לא כל בני הגולה עלו עמהם אלא נשאר המון רב בבבל ואע"פ שנקבעה ישיבת החכמה בארץ ישראל ישיבת החכמה אשר בנהרדעא לא פסקה. ומישיבת ארץ ישראל ומישיבת בבל תלמידי חכמים ונביאים פשטה הוראה לכל ישראל ומפיהם חיים כל ישראל ודור אחר דור עד היום הזה עכ"ל. וכתב עוד כי לא נכתבה התורה שבעל פה להיות כי ארוכה מארץ מדה לכן כתב הקב"ה זכרון המצות בקיצור בתורה שבכתב ופירושיהן בעל פה. ועוד טעם אחר אמרו בפרקי ר' אליעזר מפני שראה הקב"ה שעתידין האומות להעתיק התורה שבכתב לכן מסר למשה סימנים בעל פה עכ"ל. ובספר המורה כתב טעם אחר למה לא נכתבה התורה שבעל פה עיין שם חלק א' ע"כ). וכן היה הדבר נוהג בזה מקדם עד רבינו הקדוש שראה שהחכמה הולכת ומתדלדלת והחכמים מתפזרים לקצוי אדמה. ודאג שמא חס ושלום תשתכח תורה מישראל ועמד הוא ובית דינו בהסכמה מכל חכמי ישראל וראשי האבות וזקנים שהיו בדור ההוא וחבר כל השמועות וכל

הדינים והביאורים ששמעו ממשה רבינו ע"ה ושלמדו ושהורו חכמי ישראל בכל דור ודור בדיני התורה והלכותיה. וכתב מהכל ספר המשנה מחולק לששה סדרים. בששים ואחד מסכתות. וכתב ונחתם בשנת ג' אלפים תתקמ"ט למנין העולם שהיא היתה שנת ת"ך לחורבן הבית: (הג"ה וכתב הרב אברבנאל כי בימי רבינו הקדוש היו באדום חכמים גדולים וגלינוס בימיו פירש פרקי אפוקרט שכבר היה מימי אחשורוש ואסתר. וחבר ספרים הרבה ברפואה. ובכל החכמות היה נשלם רבינו הקדוש. עכ"ל הגה"ה). ושנה אותו ברבים ונתפשט בכל ישראל הקרובים והרחוקים והודו לו הכל בו. ולא היה נודד כנף ופוצה פה ומצפצף אלא נודע לכל ונתברר כי היא באמת תורה שבעל פה שנמסרה למשה רבינו ע"ה מפי הגבורה בסיני והאמינו בו כל ישראל. וידעו כי ברוח הקדש ובסיוע הש"י נתחבר הספר הזה וכתבו אותו ונתפרסם בכל גליות ישראל. וחזרו ללמוד אותו ברבים כמו תורה שבכתב. ואלו הן גדולי החכמים שהיו בימי רבינו הקדוש. ר' שמעון ור' גמליאל בניו. ור' אפס. ור' חנינא בר חמא. ור' חייא. ורב ושמואל. ורבי ינאי ובר קפרא. ורבי יהושע. ורבי יוחנן. (הגה"ה והראב"ד בהשגותיו על הקדמת הרמב"ם ז"ל השיג. וכתב כי שמואל ורבי יוחנן ורבי ינאי ובר קפרא ור' אושעיא לא היו מבית דין של רבי רק לוי ור' ביסאי ורבי חמא בנו. ורבי ישמעאל ברבי יוסי. ורבי יוסי בן לקוניא. עכ"ל הגה"ה). ועם אלה אלפים ורבבות מחכמי ישראל. ולאחר פטירת רבינו הקדוש היה ראש ישיבה ר' חנינא בר חמא. והיו חביריו רב ושמואל. ורב חבר ספרא וספרי. לבאר עקרי המשנה. ורבי הושעיא ובר קפרא כתבו ברייתות. ור' יוחנן חבר תלמוד ירושלמי כמו ש' שנים אחר החורבן. ואחרים חברו מכלתות ומדרשות ופירושי התורה והדור הראשונים מהאמוראים היו רב ושמואל. ורב ירד לבבל ונתמנה ראש ישיבה אחר אשר נפטר ראש ישיבה ר' שילא. ורב נפטר בשנת ד' אלפים ושלש לתאריך העולם ועם אלה היו כמה חכמים חברים להם בדור ההוא. ובדור השני מגדוליו היו רב יהודה ורב הונא. רב יהודה היה לראש בנהרדעא. ורב הונא היה לראש בסורא. ונפטר בשנת ד' אלפים ונ' לתאריך העולם. ומגדולי הדור אחריו היו רב חסדא ורב יוסף. ורבה בר נחמני. ורב יוסף היה נקרא סיני. ורבה נקרא עוקר הרים. ונפטר רב יוסף בשנת ד' אלפים פ"ה לפרט. ומגדולי הדור הרביעי של אמוראים היו אביי ורבא. וכמה חכמים חברים ותלמידים עמהם. ונפטר אביי בשנת ד' אלפים קי"ג לתאריך העולם. ומגדולי הדור החמישי של אמוראים היו רב נחמן בר יצחק ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. ורב נחמן היה ראש

ישיבה

ישיבה בפומבדיתא . ורב פפא נפטר בשנת ד' אלפים קל"ב . ומגדולי הדור הששי היו רב אשי ורבינא . ורב אשי היה ראש בסורא ס' שנים : ומרבינו הקדוש לא נמצא תורה וגדולה וחסידות וענוה במקום אחד כמו ברב אשי והוא התחיל לחבר תלמוד הבבלי והוא פי' המשנה ולא הספיק לסיים אותו עד שנפטר בשנת ד' אלפים קפ"ד שנים למנין העולם . ומגדולי הדור השביעי של האמוראים והוא האחרון היו מרימר ומר בר רב אשי והם וחבריהם סיימו התלמוד הבבלי הזה עם התקנות והגזרות והמנהגים שתקנו ושגזרו חכמי כל הדורות מימות רבינו הקדוש ז"ל ועד ימיהם וחתמו אותו בשנת ד' אלפים רס"ה למנין העולם . ונתפשט בכל ישראל וקבלו אותו עליהם ולמדו אותו ברבים חכמי כל דור ודור . והסכימו עליו כל ישראל ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע . ואחרי כן עמדו רבנן סבוראי עמהם היו ראש ישיבות בדורות האחרונים . ומגדולי הדור הראשון היה רבה בר יוסף שהיה ראש ישיבה אחר רבינא ל"ח שנה ובימיו נחתם התלמוד . וכמו ע' שנה היה משהתחילו לחבר התלמוד ועד שנחתם . וש"ו שנה היה משנכתבה המשנה עד שנחתם התלמוד הזה . ונפטר רבה בר יוסף זה בשנת ד' אלפים רע"ד וכמה חכמים גדולים היו בדור הראשון הזה . ובדור השני אחריהם היה רב אחאי בר רב הונא וחבריו . ורב שמואל בר רבא . ורבינא מן אומנא . ואחריו ר' סימונא . ורב עינא . רב סימונא היה לראש בפומבדיתא ורב עינא בסורא . ואחר כך היה רב ספן . ואחריו רב מרי . ואחריו רב הונא . ואחריו רב חנינא . ומגדולי הדור הרביעי מרבנן סבוראי היה רב יצחק . ומגדולי הדור החמישי מהם היה מר הונא ראש ישיבה בסורא . ומר רבא בפומבדיתא . ואחריהם רב שישנא שנקרא רב משרשיא . ונפטר בשנת ד' אלפים תמ"ב . רב בוסאי . ואלה היו סוף רבנן סבוראי . ואחריהם עמדו הגאונים . הדור הראשון מראשי פומבדיתא היה ר' חנינא מנהר פקוד . ואחריו היה ר' הילאי הלוי . ואחריו ר' יעקב מנהר פקוד . ואחריו ר' שמואל גאון מבני בניו של אמימר חבירו של רב אשי . ובימיו אלו היו ראשי ישיבות במתא מחסיא : רב הונא בר יוסף ור' חייא ממישן . ואחריו מר ינוקא והוא רבא בר סעראי . ואחריו רב יהודה גאון . ואחריו רב יוסף . ואחריו רב שמואל בר מרי . ובימיו היה ר' שמעון קיירא . ולא נתמנה גאון והוא חיבר הלכות גדולות בשנת ד' אלפים תק"א . ואחריהם היה לראש רב אחאי משבחא והוא חיבר השאלתות . והוא היה חכם גדול . ואחריו רב נטרוי . והדור השלישי של גאונים בפומבדיתא היה רב מרי הכהן מנהר פקוד . ואחריו רב אדא . ואחריו רב יהודאי .

ונפטר בשנת ד' אלפים תקנ"ג לתאריך העולם . והוא חיבר הלכות פסוקות ושגי נהור היה . ואחריו היה רב אחונאי ורב מרי הלוי בר משרשיא ורב מלכיא . ורב חיננאי . ורב הונא הלוי . ורבי יצחק . ורב מנשה . ורב בבי . ורב ישעיה . ורב יוסף בר שילא . ואחריו רב מרדכי הכהן . ובדור החמישי מהם היה רב יוסף בר חייא . ואחריו רב יצחק בר רב חייא . ואחריו רב יוסף . ואחריו ר' פלטוי . ואחריו רב אחי הכהן . ואחריו רב מתתיה . ואחריו רבה בר רב אמי . ואחריו רב צמח גאון בן פלטוי . ואחריו רב האי בר דוד . ובימי הגאונים האלה שהיו בפומבדיתא הוקם לראש במתא מחסיא רב הילאי . ואחריו רב משה הכהן בר יעקב . ואחריו רב כהן צדק בר רב אסומאר . ואחריו רב אסומאר בר רב מרדכי . ואחריו רב שר שלום בר רב בועז . ואחריו היה רב נטרונאי גאון בן הילאי . ואחריו רב עמרם גאון הוא שלח סדר תפלות לספרד . ואחריו רב נחשון בר רב צדוק . ואחריו רב צמח בר חיים . ואחריו רב מלכיה . ואחריו רב הילאי בר רב מישאל . ואחריו רב יעקב . ואחריו לא היה במתא מחסיא חכם עד שבא דוד בן זכאי הנשיא אל ארץ מצרים במצות המלך שהיה בזמן ההוא . והביא משם את רבינו סעדיה הפיתומי גאון . והיה ראש ישיבה במתא מחסיא שתי שנים ומשופטי יהודה היה מבני שילא בר יהודה מזרע ר' חנינא בן דוסא ולא עמד אלא מעט בגדולה עד שהיה לו מריבה וקטטה גדולה עם דוד בן זכאי זה הנשיא ובקש להרוג אותו ונחבא ממנו ז' שנים . ואז חבר כל ספריו . ודוד בן זכאי הקים תחתיו ראש ישיבה רב יוסף בן יעקב . ונפטר רבינו סעדיה בשנת ד' אלפים תש"ב לתאריך העולם . ובפומבדיתא היה לראש רב קימוי בר רב אחונאי . ואחריו היה רב יהודה בר רב שמואל אביו של רב שרירא . ומהדור השביעי של הגאונים היה רב מבשר *) כהן . ורב כהן צדק בר רב יוסף . ואחריו ר' חנינא אביו של רב שרירא . ורב אהרן כהן . ואחריו ר' נחמיה . ואחריו ר' שרירא גאון והוא האריך ימים וכשחלש העמיד לבנו רב האי ז"ל והושיבו על כסאו . ורב האי זה הרביץ תורה בישראל יותר מכל הגאונים שלפניו ולאורו הלכו דורשי התורה ממזרח למערב ומבית דוד היה מזרע המלוכה מבני זרובבל בן שאלתיאל . וכמו מ' שנה עמד בגדולתו וכמו צ' שנה היו ימי חייו . ונפטר בשנת ד' אלפים תשצ"ח למנין העולם . והוא היה סוף הגאונים ובימיו היה ראש ישיבה חמיו אבי אשתו רב שמואל הכהן בן חפני . והוא גם כן חיבר ספרים ונפטר קודם רבינו האי ז"ל כמו ד' שנים . ובני ישיבת רבינו האי לאחר פטירתו הקימו את חזקיה בן בנו של דוד בן זכאי

גראש

*) יש נוסחאות „מכשר" ויש „מבשי" . והנר לפ' „מבשר" . ואין להאריך :

לראש ישיבה. ועמד בגדולתו שתי שנים. והלשינו בו אל המלך ועינה אותו בכל מיני עינויים וברחו שני בניו לספרד לרב יוסף בר רב שמואל הנגיד. והיו עמו עד שנהרג רב יוסף בהשמד בגרנטה והמה נמלטו וברחו לארץ אדום. ומזרעם היה ר' חייא דאודי שנפטר בקסטיליא בשנת ד' אלפים תתקי"ד. ואחריו לא היה בספרד אדם מיוחס מזרע דוד. וקודם שפסקו הגאונים וראשי הישיבות מישראל היתה סבה מאת ה' ית' שיצא ממדינת קרטבא שליש ממונה על ציים ששלח מלך ישמעאל לכבוש ספינות מאדום ולשלול שלל ולבוז בז. ונסב בשליחותו עד ארץ ישראל. וכבש כמה ספינות ומהן היתה אחת שהיו בה ארבעה חכמים גדולים שהיו הולכים לארץ קוסטאנטין להכנסת כלה. ואסר אותן השליש הזה האחד מהן ר' חושיאל אביו של ר' חננאל. והשני היה ר' משה אביו של ר' חנוך ואסרו עם אשתו ועם ר' חנוך בנו והוא עודנו נער. והשליש ההוא תלה עיניו באשת ר' משה ובקש לענותה כי היתה יפת מראה. והיא זעקה אל אישה בלשון הקודש ושאלה אותו אם הנטבעים בים הם חיים לתחיית המתים והוא השיב ואמר ה' מבשן אשיב וגו'. וכששמעה את דבריו השליכה עצמה בים וטבעה ומתה. והשלישי מאותם הנשבים היה ר' שמריה בר אלחנן. והד' מהם לא נתפרסם שמו. ור' שמריה נמכר באלכסנדריא של מצרים. ומשם עלה למצרים ונעשה שם לראש. ור' חושיאל נמכר באפריקה ונתמנה לראש במדינת אלקורין [אל קירואן כנ"ל. ע"ל שם. וכן להלן]. ושם הוליד את ר' חננאל ור' משה ור' חנוך בנו הביאם השליש לקרטבא. ופדו אותם ממנו הקהל כסבורים שהיו עמי הארץ. ור' משה הלך לבית מדרשו של ר' נתן הדיין וישב לו לפאה אחת ושמע אותו מפרש לתלמידיו מה שאמרו במסכת יומא על כל הזאה טבילה. [(מה) שהיה הכהן גדול טעון לטבול את עצמו ביום הכפורים על כל הזאה והזאה]. ועל זה קם ר' משה זה על רגליו. ואמר לו פשו להו טבילות. וכששמע רבי נתן ותלמידיו את דבריו תמהו זה אל זה. והכירו בו כי היה אדם גדול. ושאלו ממנו הרבה שמועות וכמה הלכות שהיו מסופקים בהם וידע אותן ופירשן כהוגן. ואז עמד הדיין ההוא ואמר אני איני דיין מכאן ואילך אלא זה האורח לבוש שק הוא יהיה רב ודיין. ואני אהיה תלמידו מהיום. ונתמנה אז ר' משה לראש על קהל קרטובא. ועשו לו כבוד גדול במלבושים נאים ובמרכב. ושמח בו מלך קרטובה מאד כשראה שאין היהודים במלכותו צריכין לאנשי בבל. ויצא שמו בספרד וכל ארצות המערב ובאו לו תלמידים ללמוד ממנו מכל צד

וזה היה בימי רב שרירא. והיה לזה רבי משה תלמידים רבים, ומגדולי תלמידיו היה רב יוסף בר יצחק בן שטנאש הידוע בן אביתור*). והוא פירש התלמוד בלשון ישמעאל. ואחר רבי משה נתמנה לראש רבי חנוך בנו. והיתה מחלוקת בינו ובין רב יוסף שטנאש זה וברח מפניו רבי יוסף לדמשק ומת שם. ורבי חנוך עמד בגדולתו עד שמת בשנת ד' אלפים תשע"ה לתאריך העולם, ומגדולי תלמידיו היה רב שמואל הלוי הנגיד בר יוסף הידוע בן נגדילה מקהל קרטובא איש משכיל עד מאד. ובקי בכל חכמה ומהיר בלשון ישמעאל ובכתיבתם ובדברי חידותם, ומתחלה היה איש רוכל מפרנס את עצמו בצער והלך לו מקרטובה למדינת מליקה. והכיר בו סופר המלך וראה אותו איש משכיל ונבון דבר. ודבר אל מלך הבוס**) מלך פלשתים. וכשראה טוב טעמו וחכמתו וזריזותו עשה אותו שר צבאו ושלטון על ארצו והגיע עמו למעלה גדולה. וכמה טובות עשה לישראל. ושמעו הולך בכל הארץ בספרד ובאפריקה וארץ שנער ומצרים וארץ ישראל ארצות המערב. והיה מהנה מנכסיו לכל לומדי תורה בכל מקומות הארץ. בשנת ד' אלפים תשפ"ז נתמנה לנגיד. ונפטר בשיבה טובה ושם טוב בשנת ד' אלפים תתט"ו לתאריך העולם. וישב על כסאו רב יוסף הנגיד בנו בחור נחמד ונעים ומשכיל ולא חסר מכל מדות הטובות שהיו באביו אלא שגבה לבו ברוב עשרו וחכמתו וגדולתו. והיה מתנשא על השרים והסגנים עד שקנאו בו ונהרג הוא וכל קהל גרנטה עמו ביום השבת ט' לטבת שנת ד' אלפים תתכ"ז לתאריך העולם. וכל ישראל שבכל ארצות עשו לו ולהם אבל גדול ומספד. ואחר רבי חושיאל נתמנה לראש במדינת אלקרין רבי חננאל בנו ותלמידו. ואחריו רבינו נסים בן יעקב בן שאהין שקיבל גם כן מרבי חושיאל ומרבינו האי ז"ל. ומאז פסק התלמוד בארץ אפריקה וחזר להתפשט בספרד ובצרפת ובאשכנז. ואמשה חכמים גדולים עמדו בזמן ההוא בספרד. שם כל אחד מהם יצחק. האחד היה רבי יצחק בר ברוך בן אלבאליה מקהל קרטבא. ונסמך ברבנות שם בשנת ד' אלפים תתכ"ד. והשני רבי יצחק בן גיאת בן הרב רבי יהודה ז"ל. איש משכיל ונבון דבר בקי בכל החכמות. ורב שמואל הנגיד ורב יוסף בנו נשאו אותו וגדלוהו למאד והוא העמיד תלמידים הרבה. ומגדולי תלמידיו היה רב יוסף הדיין בן סהל. מתלמידי רבי יצחק בר ברוך הנזכר היה רבי ברוך בנו. ורבי יוסף בן צדיק חכם. ונסמך רבי יוסף בדיינות בקרטבה בשנת ד' אלפים תתל"ח ונפטר שנת תתק"ט. והשלישי היה רבי יצחק בן משה ז"ל בן סכני

חכם

*) נ"ל שם כתוב "בן אביתור"

**) נ"ל שם כתוב "הבוס בן מאחס מלך פלשתים".

חכם גדול והלך לארץ מזרח וישב על כסא רב האי ז"ל. הרביעי היה רבי יצחק בן ראובן ז"ל אלברגלוני בא מברצלונא למדינת דאניה. ונתמנה שם לראש וחכם גדול ופייטן היה. והחמישי הוא הגדול שבכולם היה חכם מופלא רבי יצחק אלפסי ז"ל בר יעקב ז"ל שבא לספרד בשנת ד' אלפים תתמ"ה ועמד מעט בקרטבה וחזר למדינת אליסנה והיה שם לראש עד יום מותו. ונפטר בשנת ד' אלפים תתס"ג והוא כבן תשעים שנה והעמיד תלמידים הרבה ויצא טבעו בעולם בהלכות כמו תלמוד קטן שחיבר ומימות רבינו האי ז"ל לא קם כמוהו: [הגה"ה וכתב בעל צדה לדרך בהקדמתו שאמר עליו ר"י בעל התוספות שילאה בן אדם לחבר חבור כמוהו זולתי ששכינה עליו שורה. עכ"ל הגה"ה]: ומגדולי תלמידיו היה רבי יוסף בר מאיר הלוי בן מיגש. ומנערותו היה ניכר בו השכל והמדע ובן י"ח שנה היה כשעמד לפני רבי יצחק אלפסי והכתירו בחכמה. והיה לו לבן. וסמך אותו בברכות קודם פטירתו. וכתב לו שאפילו בדורו של משה לא אישתכח כותיה. דאלו שם כתיב הבו לכם אנשים חכמים וידועים וגו' וכתיב בתריה ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים ואלו נבונים לא אשכח. ורב יוסף היה חכם ונבון. ולאחר פטירת רב יצחק ז"ל ישב רב יוסף על כסאו ומלא את מקומו ועמד בגדולתו ל"ח שנים ונפטר בשנת ד' אלפים תתק"א. ומחלוקת וקטטה גדולה היתה בין רבי יצחק בר ברוך ז"ל וגם בין רבי יצחק בן גיאת ז"ל ובין רבי יצחק אלפסי ז"ל. ורבי יצחק בר ברוך סמוך למיתתו קרא לרבי ברוך בנו ולחש לו באזניו כי לא היה יכול לדבר מרוב חולשה. ואמר לו לך לרבי יצחק אלפסי ואמור לו כי אני יוצא מן העולם הזה. וכבר מחלתי לו על כל הדברים הקשים שדבר לי בין בכתב בין בעל פה. ואני מפייס ממנו שימחול לי כמו כן. ועמוד לפניו תמיד. ויודע אני שיעשה לך טובה הרבה וילמד אותך בכל לבו. וכן עשה רבי ברוך ז"ל. מיד אחר קברו את אביו הלך אליסנא לר' יצחק אלפסי ואמר לו כל מה שצוהו אביו. וכששמע ר' יצחק אלפסי את דבריו עמד וקרע את בגדיו ובכה בכי גדול ואחר כך חזר לנחמו ולדבר על לבו. ועמד לפניו ולמד אותו כל ימי חייו. ואחר כן היו בספרד חכמים גדולים וגם בארץ צרפת ואשכנז וארצות אדום וישמעאל. מהם רבי אברהם הלוי בן דוד ז"ל. איש חכם ונבון ובקי בכל חכמה ובן אחותו של רבי ברוך הנזכר היה. הוא חיבר ספרים הרבה. האחד מהם הוא הספר שקראו ספר הקבלה, סדר בו כיצד קבלו התורה דור אחר דור. ממשה רבינו ע"ה עד סוף רבי יוסף בן מיגש הלוי ז"ל ורבי ברוך דודו ז"ל. ומספרו זה לקחתי והעתקתי רוב מה שכתבתי בפרק הזה מהם אנשי השם וגדולי החכמים שהיו בכל דור

ודור. ועוד חבר ספר החשוב שחיבר בעקרי האמונה הנקרא א"ל עקיר"ה אל רפיעה. ועוד ספרו הנכבד שחבר בחכמת התכונה. וכמה ספרים אחרים עוד. והוא קדש את השם ברבים ומת על יחודו ונקבר בטוליטולא. ואחר כן באו כמה מהומות וגזרות רבות על ישראל בספרד עד כמעט אבדה החכמה. ונשכחה מבני ארצות אלה. אבל בצרפת ואשכנז ושאר ארצות הערלים עמדו מקדם ג' חכמים גדולים מרביצי תורה ויודעי דת ומביני מדע כמו רבינו שלמה בר יצחק ז"ל מעיר טרוויש מארץ צרפת והוא פירש התלמוד והוציא לאור תעלומותיו. וכן פי' התורה. ושאר עשרים וארבע. ונפטר בשנת ד' אלפים תתס"ח למנין העולם. ועמד אחריו וישב על כסאו רבינו יעקב נינו הנקרא ר"ת: [הגה"ה והוא היה בימי רבי אברהם בן עזרא כמו שכתבו התוספות פ"ק דר"ה דף י"ג ע"א]: וכן רבינו שמשון ורבינו גרשום. וכמה חכמים אחרים משאר בעלי התוס' שהיו בצרפת: (הגה"ה וכתב בעל צדה לדרך בהקדמתו כי רש"י עשה פירושו ברוח הקדש ששרה עליו שעשה פי' קצר בלשון צח וברור וקצר אשר לפניו לא קם כמוהו ואלמלא הוא נשתכח דרך גמרא הבבלי מישראל, והחזיק על ידו נינו רבינו תם שעשה ספר הישר לא יסולה בכתם אופיר. ורשב"ם אחיו פי' בבא בתרא. ורבי יצחק בעל תוספות בן אחותו של רבינו תם כתב והעידו לי רבותי הצרפתים בשם רבותיהם כי נודע ונתפרסם שהיו לומדים לפניו ס' רבנים שכל אחד היה שומע הלכה שהיה מגיד היה לומד כל אחד מסכתא בפני עצמו והיו חוזרים על פה. ולא היה מגיד רבי יצחק הלכה שלא היה בפיהם בין כלם כל הגמרא בין עיניהם באותה הגדה. עד שנתבררו להם כל הספקות שבגמרא כמו שמבואר בדבריהם. עכ"ל הגה"ה): וגם באשכנז ושאר ארצות אדום עמדו כמו כן הרבה חכמים גדולים במשנה ובתלמוד. ובארץ מצרים זרח המאור הגדול רבינו משה בן מיימון ז"ל הדיין שהשכיל בתורה ובכל מדע ובכל חכמה ויצא טבעו בעולם ובבחרותו נדבה לבו אותו והפליא ועשה פירוש נפלא לששה סדרי משנה בלשון צח וברור עד מאד. ובשנת ד' אלפים תתק"ל נשתדל לחבר חבורו הגדול והנפלא שקרא אותו משנה תורה. ובשנת ד' אלפים תתקמ"ח למנין העולם נשלם ונחתם החבור הזה: (הגה"ה וכתב בעל צדה לדרך וקצת מהן מוזכרים בתשובות הרשב"א במחלוקת החרם בענין למוד חכמות חיצוניות. ורבו של הרשב"א היה הרב רבי משה בר נחמן ז"ל. ורבינו יונה ז"ל. ע"כ הגה"ה): ומשיצאו חבוריו אלה ונתפשטו בכל גליות ישראל הסכימו כל ישראל לנהוג בהם ולעשות על פיהם בכל דיני התורה ותקנות וגזרות והמנהגות שגזרו והתקינו חכמי ישראל שהיו בכל דור ודור. ועוד חבר ספרים אחרים בעקרי הדת ונוסף על כל זה היה עוד

חכם גדול בחכמת הפילוסופיא. וחבר בזה ובחכמת רפואות כמה ספרים. ובאחרית ימיו דרך כוכב המזהיר ציון הר קדש אבן העזר. רבי מאיר הלוי ז"ל בר טודרוס הלוי ז"ל נשיא הלוי שהיה מעיר בורגוש ובא לעיר טוליטולא. והרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה. והוא פי' כמה מסכתות מהתלמוד בדיוק גדול ובפלפול רב ועצום. וחבר בדיני התורה ספרים הרבה בדיוק גדול ונפטר בחג המצות בשנת ה' אלפים וד' למנין העולם. ומקודם לזה עמדו בספרד כמה חכמים גדולים מבינים בכל חכמה כמו רבי שלמה בן רבי גבירול המשורר ז"ל. שהיה בקי בכל החכמות וסדר ספרים רבים. וכן החכם רבי אברהם בן עזרא ז"ל שפי' התורה ושאר כתבי הקדש וחבר כמו כן ספרים הרבה. ונפטר בשנת ד' אלפים תתקכ"ה למנין העולם והוא בן ע"ה שנה. וכן המשכיל והנבון רבי משה בן עזרא ז"ל. ושלשת אחיו רבי יצחק ורבי יוסף ורבי זרחיה ז"ל. בעלי משרה ויחוס וגדולה ובעלי מדות טובות מושכלים בכל חכמה. ומהם רב זרחיה הלוי, בעל ספר המאור. והרב המופלא רבי אברהם בר דוד ז"ל. והרב החכם הנבון רבי אברהם בר חייא הספרדי ז"ל שחבר ספרים הרבה. וכמה חכמים אחרים עוד היו בספרד ושאר ארצות זולתי אלה זכר כולם לחיי עולם הבא, ובזמנינו באו לטוליטולא כמה חכמים גדולים ונבונים. מהם רבי יונה ז"ל מעיר גירונא. ומהם ר' מאיר הכהן ז"ל הבא מעיר נרבונא. שהרבו תורה בטוליטולא והעמידו בה תלמידים הרבה. ונפטרו שניהם בחדש מרחשון משנת ה' אלפים וכ"ד למנין העולם. ואחריהם בא לטוליטולא ר' אהרן הלוי ז"ל מזרע נשיאים שבא מעיר ברצלוני לטוליטולא בשנת ה' אלפי' מ"ו לבריאת עולם. ועמד בה ימים מועטים ושב לארצו. ובימים האלה היה בברצלוני החכם ר' שלמה בן אדרת ותלמידו היה ר' שלמה ס"ט בר יוסף בן עמיאל ז"ל שהרבה תורה בטוליטולא כמה שנים והעמיד תלמידים רבים: (הגה"ה וכתב בעל צדה לדרך כי הרא"ש נפטר בשנת פ"א ליצירה והיו לו ח' בנים, הר"ר יהודה והרביץ תורה אחרי אביו, ר' יחיאל גדול בתורה ונפטר על פני אביו. ורבי שלמה חסיד. ואחריו ר' יעקב בעל הטורים. והר"ר אליקים. ורבי משה. ורבי אליעזר. ורבי שמעון. ומתלמידי רבי יהודה הנזכר היה ר' מנחם בעל ספר צדה לדרך. ובימיו היה ר' יהושע בן שועיב. ורבי מכיר בעל אבקת רוכל, וכן ר' דוד הכהן ז"ל וכן הרר"י שם טוב בר אברהם בעל מגדל עוז). ובשנת ה' אלפים וששים וחמש העיר ה' את רוח הרב הגדול רבי אשר ז"ל בר יחיאל ז"ל לצאת מארץ אשכנז ארץ מולדתו ובא הוא ובניו ובני ביתו לטוליטולא להאיר את עינינו ולהוציאנו מחשך הסכלות והפתיות לאור החכמה והתבונה. והרביץ תורה והעמיד בה תלמידים. ולכבודו ולמענו חברתי הספר הזה. השם יזכני על ידי ויזכני ללמוד ממנו ולהשכיל בסודי התורה וסודותיה וטעמי הלכותיה. ומגדולי תלמידיו הנכבדים אלו הוא החכם המשכיל הנבון הר"ר יששכר הלוי ז"ל בר יקותיאל שנמשך אחריו בא מאשכנז ללמוד ממנו. ומגדולי תלמידיו כמו כן החביבים אליו. הר"ר ישראל אחי ש"ב שהשכיל בכל חכמה תוסף על תלמודו. ומה שהפליא בדקדוק לשון הקדש ובמסורה ובפירוש התורה נשאר עשרים וארבע ספרים:

סדר נשיאות הלל הזקן וזרעו אחריו. ומזרע דוד ע"ה היה. וכמו מאה שנים קודם חורבן בית שני עלה הלל הזקן זה מבבל לא"י ונתמנה נשיא והיה נקרא הלל הבבלי כמו שאמרו בתלמוד פסחים. ת"ר הלכה זו נתעלמה מבני בתירה שפעם אחת חל י"ד בניסן בשבת ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת או לא. אמרו כלום יש אדם שיודע אם קרבן פסח דוחה את השבת או לא. אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו. ששימש שני גדולי הדור. והם שמעיה ואבטליון. והוא יודע אם פסח דוחה שבת או לא. עמד והורה להם שקרבן פסח דוחה את השבת. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם. ואחריו נתמנה ר"ש בנו. ואחריו רבן גמליאל בנו. והוא הנקרא רבן גמליאל הזקן. שאמרו עליו כשמת רבן גמליאל הזקן שרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי, ונתמנה אחריו נשיא ר"ש בנו שבימיו נחרב הבית. ואלו הארבעה נהגו נשיאות בפני הבית כמו מאה שנה. ואחרי כן נתמנה נשיא ר"ג בנו. ואחריו נתמנה רבי שמעון שלישי בנו של ר"ג. ואחריו נתמנה רבי יהודה הנשיא בנו: והוא הנקרא רבינו הקדוש שחבר ספר המשנה הוא ובית דינו. ונחתם בשנת ת"ך למנין שטרות שהיא היתה שנת ק"כ לחורבן הבית. וסמוך לפטירתו אמר לבני אני צריך. וכשעמדו לפניו אמר לחכמי ישראל אני צריך. נכנסו אצלו. אמר שמעון בני חכם. גמליאל בני יהיה נשיא כי הוא הגדול. ושני בנים היו לרבן גמליאל זה האחרון הלל ויהודה והוא הנקרא יהודה נשיאה. ואומרים כי הלל בנו של ר' יהודה נשיאה בו פסקה הסמיכה בשגזרה מלכות הרשעה כל הסומך יהרג. ועמד ר' הלל זה ובית דינו וחכמי ישראל וראשי האבות והזקנים שהיו בדור ההוא ומסרו לנו במסורת וקבלה שהיתה בידם והתקינו החשבון הנכון והמתוקן הזה המסור בידינו. מהם לקביעות ראשי חדשים ומועדי ה' המקודשים וזה היה בקרוב לסוף ימי חכמי התלמוד משהתחילו דברי חכמי המשנה וזכרונם לברכה. שזה היה בקרוב לבנין בית שני ועד שנחתם ספר המשנה בימי רבינו הקדוש ז"ל היה חמש מאות ושלשים שנה:

נגמר המאמר הרביעי ונשלם. שבח והודיה ותהלה לאל עולם:

עד כאן העתקתי מספר יסוד עולם פרק י"ח מאמר ד'. עוד מצאתי בספר היוחסין בימי רש"י היה ר"י בר יקר ור"י בר יהודה ורבי קלונימוס איש רומי. ומתלמידי רש"י היה ריב"ן חתנו והוא עשה פי' על רוב המסכתות. ור' מאיר חתנו של רש"י והוא היה אביו של רבינו תם. ואחיו רשב"ם. וריב"ם ור"י בן אחותם. ואביו היה נקרא רבינו שמואל. והוא ר"י בעל התוספות. ועל רש"י ור"ת ור"י כתב הסמ"ג בהקדמתו שמימיהם אנו שותים. עוד היו לרש"י ב' תלמידים גדולי ישראל הא' נקרא רבי שמואל מבונעירבורג עשה ספר הפרדס. והשני רבי שמעון עשה ספר הלקט. ובימי רש"י היה ר"ש משאנץ בעל תוספות שאנץ ואחיו ריצב"א. ובימים אלו היו קצת מן הנזכרים בתוספות ר"ת וריב"ם ורשב"ם ור"י ור' משולם. וריב"א ורשב"א והר"ר פדת והר"י והרי"ח. ורבי שמואל הנגיד והר"י מנדפריא ורבי אליעזר ממיץ ור' דוד ממיגלבורג ור' דוד מדורקים. ורבי אליעזר קיצר התוספות שאנץ ואותן הם סתם התוספות שמימיהם אנו שותים. ר' אליעזר ממיץ היה תלמידו של ר"ת ובימיו היה רבי יואל הלוי חתן ראב"ן. והוא היה אבי רבי אליעזר הנקרא ראבי"ה. ובימיו היה רבי משה תלמידו של ר"ת ורבי אפרים מריגנשבורג וראב"ן זקנו של ראבי"ה חמיו של ר' יואל הלוי. ובימיהם היה רבי יוסף טוב עלם. אשר סדר סדר עולם. ורבי מנחם ממיץ ור' ש"ט גיסו של ר' יואל הלוי. ור' אליעזר בר יואל הנקרא ראבי"ה והוא תקן ספר ראבי"ה וספר אביאסף היה תלמידו של ר' אליעזר ממיץ ובימיו היה רבי שמחה תלמידו של רש"י. ורבי אביגדור מווין כהן היה תלמיד ר' שמחה ובימיו היה גדול אחד נקרא ר' אהרן בר אליעזר. ורבי יצחק בעל אור זרוע היה ג"כ תלמיד ר' שמחה. ובימיו היה מהר"ר חזקיה הנקרא מהרי"ח. ורבי יצחק בעל אור זרוע נקרא ר"י מווינא. ותלמידו מהר"ם מרוטנבורג והוא היה בשנת מ"ז לאלף הששי. ובימיו היה ר' שמואל מאיבר"א. ותלמידו הר"ר אשר בר יחיאל אשר תקן האשר"י ורבי מרדכי בר הלל אשר עשה המרדכי הארוך. ורבי מאיר כהן אשר עשה הגהות מיימוניות. ומשרתו רבי שמעון בר צדוק אשר עשה התשב"ץ. גם היה תלמיד מוהר"ם רבי יואל מאופנהיים. ותלמידו הר"ר עוזר מסלעזיא. ותלמידו מהר"ר איסרל אשר עשה ספר תרומת הדשן. ובית אביו (וב"א כצ"ל) ר' ישראל מקרימז אשר עשה הגהות אשר"י ומוהר"ר שלום מווין. ותלמידו ר' אייזיק טירנא [טירנא כצ"ל] אשר עשה המנהגים. והוא קבל מהרר"א קלויזנר ומהר"ר אהרן הקדוש ז"ל. ע"כ מצאתי בהעתק קבלה: בימי מהר"א טירנא בעל המנהגים ורבו רבי שלום מווין היו מהר"ק ומהר"ר אהרן הי"ד כמו שהבינן בעל המנהגים בהקדמתו. ובימיהם היה רבי איסרל הנזכר ותלמיד מהר"ר שלום מווין היה מהרי"ל הידוע. ומהר"א טירנא היה תלמיד מהר"א קלויזנר. והוא היה רב בווינא עם מהר"ש לוי. ובימי ר' איסרל היה מהר"ר ישראל ברין והיה תלמידו. ובימיו היה מהרי"ו והוא היה תלמיד של מהרי"ל ומהרי"ק. ומהר"ר יהודה מינץ ור' ישראל ברין הנזכר היו בשנת רי"ג לפרט. כן מצאתי בתשובותיו. בימי רבי יהודה מינץ היה מהר"ר יוסף כהן צדק. ובסוף ימיו עמד המאור הגדול מהר"ר יעקב פולק. ובימי ר' יהודה מינץ הנזכר היה ר' יעקב מרגלית. ובנו רבי אייזיק מרגלית היה רב עם רבי יעקב פולק בפראג. וכתב בראש סדר גיטין וז"ל אדוני אבי רבי יעקב מרגלית. מהר"ר מנחם מארפורק מהר"ר ז"ך בעל הידיעה. מהר"ר הלל הזקן מערפורט. מהר"ר יעקב מולין הוא הנקרא מהרי"ל. מהר"ר יעקב ווייל. מהר"ר ליפמאן בעל הנצחון. מהר"ר (?) מרפורק בעל תרומת הדשן. מהר"ר דוד הלברשטאט. מהר"ר מן נכר"ק מהר"ר ישראל ברין. מהר"ר אנשיל סג"ל. מהר"ר דוד אייכשטאט. מהר"ר טעביל. מהר"ר זעליקמן ליון. מהר"ר זלמן ליון. מהררי"ז בינג, מהר"ר שמשון ז"ך. מהר"ר יוזלן רוגקיל, מהר"ר זימלן. מהר"ר משה מינץ. עכ"ל הקדמת גיטין. וכל אלו הגאונים מחכמי אשכנז ועסטרייך היו בדורות שלפניו בקרוב ובודאי הם היו מתלמידי הרא"ש ובניו שהרביצו תורה אחריו. או משאר חכמי דורם. שהרי הרא"ש נפטר בשנת פ"א ובנו בעל הטורים האריך ימים אחריו. וא"כ רבותינו שקראו להבי ישראל ברין שהיה בשנת רי"ג קבלו מהם:

עוד שם מגדולי אשכנז רבינו גרשון מאור הגולה היה בשנת תק"ף לאלף החמישי. ורבו ריב"ס כ"ך נקרא לוטין. גם אלו מגדוליהם. רבי אליעזר בן רבי יודא קבל מרבי יהודה החסיד היה בימי הרמב"ם. ר' יהודה החסיד נפטר באדר תתקע"ז לפרט. ר' יהודה החסיד תקן שיר היחוד על פי ספר האמונות שיסד רב סעדיה גאון. והם לקחו כל דעתם מספר בעל חובות הלבבות אשר חבר הגאון רבינו בחיי הדיין. כך מצאתי כתוב משם רבי ליפמאן בעל נצחון. ויש אומרים שרבי שמואל בן ר' יהודה החסיד חברו עם גדול אחד נקרא ר' בצלאל. ור' יהודה חבר שיר הכבוד. ע"כ מצאתי סדר הקבלה. מלבד חכמים רבים אשר סדר שם שהיו עם החכמים הנ"ל בימיהם. וזכרון כולם לחיי העולם הבא:

עוד מצאתי בימי ר' אליעזר בר יהודה היה ריב"ק ור' משה בר מרדכי ורב (?) בר שמואל והם כולם היו בימי הראבי"ה פעפרקורן. ורבי אברהם מינץ בנו של ר' יהודה מינץ הנזכר. ומהר"ם מפדואה שהרי ז"ל והוא היה מגדולי תלמידיו של ר' יעקב פולק ז"ל. ובימיו היה ר' יוסף ולמוני אב"ד בק"ק פוזן. וגדול א' ר' יהודה מפרודא

ורבי

ורבי פרץ ורבי משה יפה. אשר כתב תשובה לחכמי לועז. ומצאתי שקרובים (היו) [עם] אלו הגדולים מהר"ר בענדיט אכסלראד. מהר"ר אברהם כהן. רבי חייא. מהר"ר משה עוויידש. ומהר"ר איסרלן. מהר"ר יהודה ממודינא. מהר"ר ישוע. מהר"ר יחיאל. מהר"ר. אנשיל סג"ל. מהר"ר ליווא. מהר"ר דוד. כל אלו היו גדולי ישראל במדינות לועז לבד בימי מהר"ר יעקב פולק וסוף ימיו. ומגדולי תלמידי מהר"ר יעקב פולק הנזכר היה מ"ו מהר"ר שכנא ז"ל אשר כל גדולי ארץ הזאת הם תלמידיו. מלבד אלו החכמים ז"ל היו גדולים רבים לאלפים ולרבבות בכל מקום ומקום. כי לא לקטתי רק מה שמצאתי מזכרונם זכר לברכה. ובפרט בארץ ישמעאל ובארצות המערב אשר בהם המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וככוכבי השמים לרוב. ברוך הנותן ליעף כח:

סדר עולם זוטא עם תוספות פרטי שנות עולם.

מאדם עד המבול אלף ושש מאות וחמשים ושש שנים. ומן המבול עד הפלגה שלש מאות וארבעים שנה (היא שנת אלף תתקנ"ו ליצירה). ומן הפלגה עד שנולד יצחק חמשים ושתים שנה (היא שנת ב' אלפים מ"ח ליצירה). משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה (היא שנת ב' אלפים תמ"ח ליצירה). וארבעים שנה שהיו ישראל במדבר (היא שנת ב' אלפים תפ"ח ליצירה). ושמונה מאות וחמשים שנה משבאו לארץ ועד שגלו הימנה (היא שנת ג' אלפים של"ח ליצירה). שבעים שנה גלות בבל בין בית ראשון לבנין בית שני (היא שנת ג' אלפים ת"ח ליצירה). בנין בית שני עמד ד' מאות ועשרים שנה ונחרב (שנת ג' אלפים תתכ"ח ליצירה). ומשחרב הבית עד עכשיו אלף וחמשים ושלש שנה. והם בכלל ארבעת אלפים ושמונה מאות שנה ואחת ליצירה. (אם כן למדת שבעל סדר עולם זוטא היה שנת ד' אלפים תתפ"א ליצירה):

אדם חיה עד שנולד שת מאה ושלשים שנה (ק"ל ליצירה ושני חייו תתק"ל). שת חיה עד שנולד אנוש מאה וחמש שנה (היא שנת רל"ה ליצירה) ושני חייו תתקי"ב שנה. אנוש חיה עד שנולד קינן תשעים שנה (היא שנת שכ"ה ליצירה) ושני חייו תתק"ה שנה. קינן חיה עד שנולד מהללאל שבעים שנה (היא שנת שצ"ה ליצירה) ושני חייו תתק"י שנה. מהללאל חיה עד שנולד ירד ששים וחמש שנה (היא שנת ת"ס ליצירה) ושני חייו תתצ"ה שנה. ירד חיה עד שנולד חנוך מאה וששים ושתים שנה (היא שנת תרכ"ב ליצירה) ושני חייו תתקס"ב שנה. חנוך חיה עד שנולד מתושלח ששים וחמש שנה (היא שנת תרפ"ז ליצירה) ויתהלך חנוך את האלהים שלש מאות וששים וחמש שנה ואיננו כי לקח אותו אלהים (היא שנת תתקפ"ז). מתושלח חיה עד שנולד למך מאה ושמונים ושבע שנים (היא שנת תתע"ד ליצירה) ושני חייו תשע מאות וששים ותשע שנים. למך חיה עד שנולד נח מאה ושמונים ושתים שנה (היא שנת אלף נ"ו ליצירה) ושני חייו שבע מאות ושבעים ושבע שנה. כיון שבא המבול היה נח בן שש מאות שנה (היא שנת אלף תרנ"ו ליצירה ושנ"ב שנה [חיה נח] לאחר המבול הרי עשרה דורות. (ר"ל מת נח דור עשירי שנת ב' אלפים ו' ליצירה עשר שנים אחר הפלגה):

שם חיה עד שנולד ארפכשד מאה שנה (שנתים אחר המבול היא שנת אלף תרנ"ח ליצירה) וכל ימיו של שם שש מאות שנה. ארפכשד חיה עד שנולד שלח שלשים וחמש שנה (היא שנת אלף תרצ"ג ליצירה) וכל ימיו שמונה ושלשים וארבע מאות שנה. שלח חי שלשים שנה עד שנולד עבר (היא שנת אלף תשכ"ג ליצירה) וכל ימיו שלש ושלשים וארבע מאות שנה. עבר חיה עד שנולד פלג ארבע ושלשים שנה (היא שנת אלף תשנ"ז ליצירה) ותפש בית המדרש וישיבה והוא אבי כל בני עבר. וכל ימיו ארבע וששים וארבע מאות שנה. פלג חיה עד שנולד רעו שלשים שנה (היא שנת אלף תשפ"ז ליצירה) ושני חייו מאתים ושלשים ותשע שנה. רעו חיה עד שנולד שרוג שלשים ושתים שנה (היא שנת אלף תתי"ט ליצירה) ושני חייו תשע ושלשים ומאתים שנה. שרוג חיה עד שנולד נחור שלשים שנה (היא שנת אלף תתמ"ט ליצירה) ושני חייו שלשים שנה ומאתים שנה. נחור חיה עד שנולד תרח תשע ועשרים שנה (היא שנת אלף תתע"ח ליצירה) ושני חייו שמונה וארבעים ומאתים שנה. תרח חיה עד שנולד אברהם אבינו ע' שנה (היא שנת אלף תתקמ"ח ליצירה) ושני חייו מאתים וחמש שנים (היא שנת ב' אלפים קנ"ב ליצירה). הרי עשרה דורות מן המבול ועד הפלגה ג' מאות וארבעים שנה. משנולד אברהם עד הפלגה שמונה וארבעים שנה (היא שנת אלף תתקנ"ו ליצירה). מן הפלגה עד שנולד יצחק חמשים ושתים שנה (היא שנת ב' אלפים מ"ח ליצירה) ושני חייו של אברהם אבינו מאה ושבעים וחמש שנים. יצחק חיה עד שנולד יעקב ששים שנה (היא שנת ב' אלפים ק"ח ליצירה) ושני חייו מאה ושמונים שנה. יעקב חיה עד שנולד יהודה שמונים ושש שנים (היא שנת ב' אלפים קצ"ה ליצירה) ושני חייו מאה וארבעים ושבע שנים. יהודה חיה עד שנולד פרץ שלשים

שלש שנים (היא שנת ב׳ אלפים רכ״ה ליצירה) שני חייו מאה ותשע עשרה שנה. פרץ היה עד שנולד חצרון ח׳ שנים. וחמול בנת תשע. וכלו הכ״ב שנים משנמכר יוסף עד שירדו למצרים. חצרון וחמול ירדו למצרים הרי אלפים ומאתים ושלשים ושמונה לבריאת העולם. היא שנת ב׳ אלפים רל״ח ליצירה שירדו למצרים. יעקב היה עד שנולד ראובן פ״ד שנים. ושני חייו של ראובן קכ״ד שנים ומת לאחר שמת יוסף במצרים שתי שנים שמעון היה ק״ך שנה ומת לאחר שמת יוסף במצרים שנה אחת. לוי היה קל״ז שנים. יהודה היה קי״ט שנים ומת לפני לוי י״ח שנים. יששכר היה קכ״ב שנים ומת לפני לוי ט״ו שנה. זבולון היה קכ״ד שנה ומת לאחר שמת יוסף י״א שנים. דן היה קכ״ז שנה. נפתלי היה קל״ג שנה. גד היה קכ״ה שנה. אשר היה קכ״ו שנים. יוסף חי ק״י שנה. בנימין היה קי״א שנה ומת לפני לוי ט״ו שנה. וחצרון הוליד את רם. ורם הוליד את עמינדב. ועמינדב הוליד את נחשון. ונחשון היה מיוצאי מצרים בשנת אלפים תמ״ח לבריאת עולם עד שיצאו ממצרים. ובאותה השנה בחדש השני נתנו לישראל במרה מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם. שבת ופרה אדומה ודינים. ובאותה שנה בחדש השלישי נתנו לישראל עשרת הדברות. ובשנה השנית נתנה להם התורה ביום הכפורים, ובאותה שנה מת נחשון. ונחשון הוליד את שלמה. ושלמה מבאי הארץ. ושלמון הוליד את בועז. ובשנת ארבעים ואחת לצאת בני ישראל ממצרים (הרי שנת אלפים תפ״ט לבריאת עולם) נכנסו ישראל לארץ ומת יהושע בן נון [בן ק״י] (עשרה דורות) היא שנת ב׳ אלפים תקי״ו ליצירה). בועז הוליד את עובד, ועובד הוליד את ישי. וישי הוליד את דוד:

ודוד מלך על ישראל בשנת ש״ו לכניסתן לארץ. היא שנת ת״ל ליציאת מצרים. ושנת ב׳ אלפים תתפ״ד לבריאת עולם. ואביתר היה כהן גדול בימיו. ונתן וגד נביאים. ומלך מ׳ שנה. עד ב׳ אלפים תתקכ״ד ליצירה. ודוד הוליד את שלמה ושלמה מלך בן י״ב שנה. ובשנה הרביעית החל לבנות הבית. היא שנת ב׳ אלפים תתקכ״ח ליצירה. ובשנה הי״א למלכו נשלם בנין הבית. היא שנת ד׳ מאות ומ׳ לכניסתן לארץ. שהיא שנת ארבע מאות ופ׳ לצאתם ממצרים. והיא שנת אלפים ותשע מאות ועשרים ושמונה לבריאת עולם. ויסד הבית. והיה צדוק כה״ג בימיו. ועדו ואחיה השילוני נביאים. ומלך מ׳ שנה. עד שנת ב׳ אלפים תתקס״ד ליצירה. ומלך אחריו רחבעם בנו י״ז שנה, עד ב׳ אלפים תתקפ״א ליצירה. ואחימעץ כהן גדול. ושמעיה ועדו נביאים. אביה בנו מלך אחריו שלש שנה. עד ב׳ אלפים תתקפ״ד ליצירה. ושנותיו מקוטעות. עזריה כהן גדול ועדו נביאים. אסא בנו מלך אחריו מ״א שנה. עד ג״א כ״ד ליצירה. ויהורם ועזריה בן עודד וחנני הרואה ויהוא בן חנני נביאים. ויהושפט בנו מלך אחריו כ״ה שנים. אבל לא נמנו לו אלא כ״ג שנה לפי שיהורם בנו מלך ב׳ שנים בחייו ונכללים עם הח׳ שנה שמלך אחר אביו. שנות מלכות יהושפט עד ג׳ אלפים מ״ז ליצירה. יהואחז כה״ג ויהוא בן חנני ועובדיה מיכה ויחיאל בן זכריה ואלעזר בן דודיהו נביאים. יורם בנו מלך אחריו שמונה שנה. עד ג״א כ״ה ליצירה. יוריב כהן גדול. אליהו נביא. אחזיהו בנו מלך אחריו שנה אחת. עד ג״א כ״ו ליצירה. ויהושפט כה״ג ואלישע נביא הרי עשרה דורות. אח״כ קמה עתליה אם אחזיה ותאבד זרע המלוכה והיה צער גדול וכלו בית דוד ולא נשאר מהם אלא יואש תינוק קטן והחביא אותו יהוידע כה״ג. ותמלוך עתליה שש שנים מקוטעות היו בשנותיו של אחזיה וכלו בשנת ג׳ אלפים ששים ואחת ליצירה. והרגו אותה. ומלך יואש ארבעים שנה, עד שנת שלשת אלפים ק״א ליצירה. יהוידע ופדיה כהנים גדולים. וזכריה בן יהוידע כהן ונביא. צוה יואש והרגו. ואמציהו בנו מלך אחריו כ״ט שנה. עד ג״א קט״ו ליצירה. צדקיה כהן גדול. אמוץ ואמציה אחי הוו. אמוץ אבי ישעיהו הוא ואביו נביאים. עוזיה מלך אחריו חמשים ושתים שנה. התחיל עוזיה למלוך בחיי אביו ט״ו שנה והתחיל למלוך שנת ג׳ אלפים קט״ו. ובין הכל מלך כ״ב שנה. והם כלים שנת ג׳ אלפים קס״ז ליצירה. יואל כהן גדול. הושע וישעיה ועמוס ועוזיהו ומיכה המורשתי נביאים. יותם בנו מלך אחריו י״ז שנה. עד ג״א קפ״ד ליצירה. יותם כהן גדול. הושע וישעיה ועמוס ומיכה המורשתי ועודד נביאים. אחז בנו מלך אחריו שש עשרה שנה. עד שנת ג״א ר׳ ליצירה. אוריה כהן גדול הושע וישעיהו ועמוס ומיכה ועודד נביאים. חזקיהו בנו מלך אחריו עשרים ותשע שנה. עד ג׳ אלפים רכ״ט ליצירה. נריה כהן גדול. הושע וישעיה ועמוס נביאים. מנשה מלך אחריו כ״ה שנה. עד ג׳ אלפים רפ״ד ליצירה. הושעיה כהן גדול יואל ונחום וחבקוק נביאים. אמון בנו מלך אחריו שתי שנים. עד ג׳ אלפים רפ״ה ליצירה. ששתיו מקוטעות. שלום כהן גדול חזקיה נביא. יאשיה בנו מלך אחריו ל״א שנה. עד ג׳ אלפים ש״ו ליצירה. חלקיה כהן גדול. צפניהו וירמיהו וחולדה נביאים. יהויקים אחיו מלך אחריו י״א שנה. עד ג׳ אלפים שכ״ז ליצירה. עזריה כהן גדול. ירמיה ואוריה נביאים. הרי עשרה דורות. ובשנה הי״א למלכו הגלה אותו נבוכדנצר מלך בבל. ומת באסורו לקיים מה שנאמר קבורת חמור יקבר הוא הגלה את ירושלים ואת כל השרים ומבנימין ומשאר שבטים שבעת אלפים גולה הכל גבורים עושי מלחמה. ומלך אחריו יהויכין בנו ג׳ חדשים ועשרה ימים. שריה כהן

גדול

גדול וירמיה נביא. והגלה אותו נבוכדנצר מלך
בבל הוא ג"ש אלפים עמו והמליך את צדקיהו
אחי אביו בן יאשיה ומלך י"א שנה. עד ג' אלפים
של"ח ליצירה. יהוצדק אחי עזרא הסופר כהן
גדול. ירמיה ויחזקאל נביאים. בשנה התשיעית
למלכו בא חיל בבל על ירושלים ויחנו עליה
ויבנו עליה דיק סביב ותבא העיר במצור עד י"א
שנה למלכו. ובאותה שנה הגלה יהודה מעל
אדמתו היא שנת שמונה מאות וחמשים שנה לכניסתן
לארץ. ושמונה מאות וצ' לצאתם מארץ מצרים
ושנת שלשת אלפים ושל"ח שנה לבריאת עולם.
ולא נשאר מבית דוד אלא יכניהו לבדו. והוא
הוליד שאלתיאל ומלכירם יפריה וגמריה ל"ח
משפחות המה. ומלך נבוכדנצר עד שנת ל"ז
לגלות המלך יכניה יהויכין. עד שנת ג"א שס"ד
ליצירה. מת נבוכדנצר ומלך אויל מרודך בנו כ"ג
שנים. בשנה הראשונה למלכו הוציא יהויכין מבית
כלא. ואח"כ מת בבבל אחר מות צדקיהו.
שאלתיאל בן יהויכין חכמים דברוהו בגולה ומלך
בלשאצר שלש שנים. ומת שאלתיאל ועמד אחריו
זרובבל בנו בשנת נ"ב לחרבן הבית היא שנת
שבעים למלכות בבל. מלך דריוש המדי ובטלה
מלכות כשדים. ועלה זרובבל לירושלים וגלותו
עמו בשנת אחת לכורש מלך פרס. ויהושע בן
יהוצדק כהן גדול. וחגי וזכריה ועזרא נביאים.
עמד אחשורוש ובטל מלאכת בית המקדש ובקש
לעקור את ישראל ועקרו הקב"ה לו ולהמן הרשע
מן העולם. בשנה י"ח למדי היא שנת שבעים
לחרבן הבית עלה עזרא הסופר לירושלים וגלות
יהודה עמו ובנה חומות ירושלים והכין את
בית המקדש וחזר זרובבל לבבל ומת שם.
ועמד אחריו משולם בנו. ובימיו מלכה מלכות
יון בשנת נ"ב שנה למדי ופרס ומתו חגי זכריה
ומלאכי. באותו הזמן פסקה נבואה מישראל היא
שנת ג' אלפים ארבע מאות ושמונה לבריאת
עולם. מכאן ואילך הט אזנך ושמע דברי חכמים:
אלכסנדרוס מוקדון מלך יון מלך י"ב שנה. ומת
משולם בן זרובבל. ועמד אחריו
חנניה בנו חכמים דברוהו. ובימיו מלך פוטרן
וסלמון ואלסכנוס ומפרים מלכי יון. בשנת מאה
וארבעים ליון. מת חנניה ומתתיה בן יוחנן בן
שמעון ועמד אחריו ברכיה בנו וחכמים דברוהו.
ובימיו אדוס מנוקרת סליקוס סנטרוך אנטיוך
ואנטיוכס וסנקלגס ואנטיקי הוא בנה אנטוכיא.
ותלמי הוא כתב את התורה יונית. בשנת ק"ע
ליון איקטל שמעון בן יוחנן בן מתתיה ומת ברכיה
ועמד אחריו חסדיה בנו חכמים דברוהו. בימיו
היה צער גדול לישראל בימי נקנור מלך יון ויצאו
בני חשמונאי והרגו אותו ואת כל חיילותיו היא
שנת קע"ה ליון. ומלך יוחנן בן שמעון בן מתתיה
בן חשמונאי ל"ז שנים. ושכיב חסדיה ועמד אחריו
ישעיה חכמים דברוהו. ומלך ינאי בן יוחנן כהן

גדול עשרים ושבע שנים. ושכיב ינאי ועמד אחריו
אריסתובלוס בנו י"ג שנה ונהרג. ומלך אחריו
אנטיגנוס בנו כ"ו שנים ונהרג בשנת ק"ג למלכות
בית חשמונאי ועמד אחריו הורדוס בן אנטיפטר
עבד חשמונים ומרד והרג כל בית אדוניו ומלך
ל"ז שנים. ושכיב עובדיה ועמד אחריו שמעיה
בנו חכמים דברוהו. הרי עשרה דורות. ומלך
אגריפס בן המלך הורדוס ומלך אחריו מונבז בנו.
ושכיב שמעיה ועמד אחריו שכניה וחכמים דברוהו.
בשנת מאה ושלש למלכות הגרים היא שנת ארבע
מאות ועשרים שנה לבנין הבית והיא שנת שלשת
אלפים ותתכ"ח לבריאת עולם בא אספסינוס
והחריב הבית והגלה את ישראל ובתים הרבה
מבית דוד ויהודה לאספמיא היא ספרד. והיא
היתה שנת מאה ושמונים לאדום שמלכו לפני
הבית. (פירש רש"י בעוד הבית קיים). ובשנת
חמשים ושתים לחרבן הבית חרבה ביתר. בשנת
קס"ו לחורבן הבית אתו פרסאי על רומאי
ושכיב שכניה. ועמד אחריו חזקיה בנו חכמים
דברוהו. ושכיב חזקיה ונקבר בארץ ישראל בגבעת
ארבאל אשר ליהושע בן שרף הכהן במזרח העיר.
ועמד אחריו בנו וחכמים דברוהו. וכד שכיב פש
נתן במעי אמו הוא נתן דצוציתא. ושכיב נתן
ועמד אחריו רב הונא בנו חכמים דברוהו.
ושכיב עקוב ועמד נחום בנו חכמים דברוהו.
רב הונא ורב חננא ורב מתנא ורב חננאל חכם
שלו. ושכיב נחום ועמד יוחנן חכמים דברוהו רב
חננאל חכם שלו: ושכיב יוחנן ועמד שפט בנו
חכמים דברוהו ורב חננאל חכם שלו. ושכיב שפט
ועמד אחריו ענן בנו חכמים דברוהו ורב שמואל
חכם שלו. וסליק פסא בר נכר דא ואחרבה
לנהרדעא. ושכיב רב הונא ונקבר בארץ ישראל
אצל ר' חייא רבה. ועמד נתן בנו חכמים דברוהו.
רב יהודה בר יחזקאל ורב ששת חכמים שלו.
ואחסינו מלכותא פרסאי בשנת מאתים וארבעים
וחמשה לחרבן הבית. וגזרו פרסאי שמדא על
יהודאי. ושכיב נתן ועמד נחמיה בנו חכמים
דברוהו רב זוזי חכם שלו. ושכיב נחמיה ועמד
עקביא בנו חכמים דברוהו. רבא ורב אדא חכמים
שלו: ובימיו סליק לארמא וכבשה ושכיב מר
עקבן דצוציתא ונקבר בארץ ישראל. ועמד אחריו
הונא מר אחיו חכמים דברוהו. אביי ורבא ורב
יוסף בר חמא חכמים שלו. ובימיו סליק שבור
לנציבא וכבשה. ושכיב הונא מר ועמד עוקבא
אחיו חכמים דברוהו. רב חננאל חכם שלו. ומת
עוקבא ועמד אחריו אבא בן אחיו בן מר עקבן
רבא ורבינא חכמים שלו. בשנת ארבע מאות
ושש עשרה שנה לחרבן הבית קם עלמא כלא מלכא
ושכיב אבא ועמד אחריו מר כהנא ועמד אחריו
רב ספרא אחיו רב אחא מדפתי חכם שלו. ושכיב
מר זוטרא ועמד אחריו כהנא בנו רבנא חכם
שלו. ושכיב רב כהנא ועמד אחריו רב הונא מר

אחיו רב אחא מדפתי בר חנילאי חכם שלו. ושכיב ועמד אחריו רב הונא אחי אביו בר רב כהנא. רב מרי ומר חנינא רבא חכם שלו. ובגויה כלון דבית דוד והכי הוה. אתתיה דרב הונא ריש גלותא ברתיה דמר רב חנינא ריש מתיבתא הוה. ורב חנינא גברא [רבה] הוה. ופריש ואזיל דיינא דריש גלותא למתא דרב חנינא מתיבתא ובעא למעבד פרקא ולא שבקיה ריש מתיבתא. ואתא לקמיה ריש גלותא ופקיד ר"ג ושדר ואתייה לריש מתיבתא. ופקיד ואותבי' בהדי פילי מתא כולי ליליא. למחר אתייה ופקיד ושמטו לכל מזייה דדיקניה ולא למיתן ליה אושפיזא ואזל ריש מתיבתא ויתיב בבי כנישתא רבתי ובכא ומלי קוקיזא דדמעי ושתייה. ונפל מותנא בבי ריש גלותא. ומיתו כולהו בחד ליליא. ופש מר זוטרא בכריסה דאמיה. וחזא ההיא ליליא מר רב חנינא בחלמא דעל לבוסתנא דארזי ושקל נרגא וקטל לכל ארזי דהוו ביה. ופש ארזא זוטרא תחות ארעא. דלי נרגא למקטליה. ואתא גברא סומקא סבא. אמר ליה אנא דוד מלך ישראל והאי בוסתנא דילי הוא. את מאי הוה לך בהדייהו דקטלתינהו מחייה בהפתקא ואהדרינהו לאנפיה לאחוריה. ואיתער ואהדרון אנפיה לאחוריה. אמר להו רבנן פש מבית דוד חד. אמרו ליה לא פש מנהון חד סוס אנש אלא ברתך דמעברא. ואזל ונגא על בבא דילה במטרא ובשמשא עד דילדה. וכד ילדה תרגן אנפיה כדרכן. ושקליה לגביה ואקרייה ושווייה גברא רבה. חד חתן הוה ליה לבית דוד והוה רב פחרא שמיה. כד חזיא דמית בית דוד. שקל ממונא ושוחדא למלכא ושויה רישא. וכד הוה מר זוטרא בר חמש עסרה שנין. אזל הוא וריש מתיבתא לגבי מלכא ושקליה לראשינותיה מן רב פחרא. והוא רב פחרא עייל ליה דודבא בנחיריה ואיתפח עד דמית. משום דלא נייריה דבית דוד דודבא על חותמייהו. והיה מר זוטרא ריש גלותא עשרים שנים. ומר רב חנינא ורב שמא ורב יצחק חכמים שלו. ובימיו נהרג מר רב יצחק ריש מתיבתא. ובההוא יומא נפק מיד רבא גדול זכר נשיאנו לחיי העולם הבא. איתחזי ליה עמודא דנורא ונפקו בהדיה ארבע מאה גברין ועבדו קרבא עם פרסאי ואירית מלכותא וגבא גזיאתה שבע שנין. ובסוף שבע שנין חטו הנך דנתקי דהוו בהדיה ואשכחינון דהוו שתווי יין נסך וקא מזנן בבית מלכי גוים. ואסתלק עמודא דנורא דהוה סגי קמיה ונקטוה פרסאי וקטלוהו וצלבוהו לריש גלותא מר זוטרא ולריש מתיבתא על גשרא דמחוזא. ופקיד מלכא ושבייה מתא דריש גלותא. ובההוא יומא איקטיל מר זוטרא ריש גלותא זכר נשיאנו לברכה. נאתייליד ליה ברא וקריוהו מר זוטרא על שמיה דאבוה. וערקו דבית דוד. ותלתין שנין לא יכיל מר אהוגאי לגלויי אנפיה. ומר רב גזא אחוי דאבוהון דבית מר רב כהילאי אזל ויתיב בנהר לבא. ומר זוטרא בר מר זוטרא ריש גלותא סליק ליה לארץ ישראל ועיילוהו בריש פרקיה. ובשנת ארבע מאות וחמשים ושתים שנה לחרבן הבית היא שנת ארבעת אלפים ומאתים ושמונים לבריאת עולם עלה לארץ ישראל והיה ראש סנהדרין. ואחריו רב גוריא. ואחריו מר זוטרא בנו. ואחריו רב יעקב בנו. ואחריו רב מיגס בנו. ואחריו רב נחמיה בנו. ואחריו רב אבדימי בנו. שמונים ושבעה דור. וכולם שמונים ושבעה כלל שמותם. ורב אביי הוליד את רבי יעקב ואת רבי פנחס ואת רבי עזריא. ורבי פנחס הוליד את רבי חטוב הרי שמונים ותשעה דור:

סליק סדר עולם זוטא

למלאות שלמות הספר. אמרנו לתת בזה בקוצר זכרון לגאונים רבים אשר חיו משנת רכ"ז עד שנת תקנ"ז. כפי אשר מצאנו רשום בקונטרס מיוחד.

ר' יוסף יעבץ מגולי ספרד גר במנטובא בשנת רכ"ז. והיה חכם וחסיד גדול, חיבר ספר חסדי ה' דרושים וספר מוסר בעניני האמונה בשם אור החיים: ר' יוסף בן יהושע הכהן נולד בעיר אויגנאן בשנת רנ"ז אבותיו היו מגולי ספרד. והיה סופר מהיר בלשונות שונות, וכתב ס' דברי הימים למלכי צרפת יקר מאד:

ר' דוד די פומים הרופא ממשפחת יהודה. חבר ספר צמח דוד הגדול מבאר כל המלות הזרות הנמצאות בש"ס ומדרשים בשפת רומי ואיטליאה. ונאסף אל עמיו בעיר ויניציא: ר' שלמה בן מנך חכם גדול מפואר. מעיר פעס באפריקא. ובא לקוסטאנטינא וחבר בשנת שי"ד ספר מכלל יופי, אשר כשמעו כן הוא. ביאור נחמד על ספרי קודש: ר' שלמה אפרים לונטשיץ גאון ודרשן גדול מהולל. היה ג"כ בעת ההיא, חבר ס' כלי יקר, עוללות אפרים ושארי ספרים יקרים: ר' עזריה בן ר' משה מן האדומים חכם וחוקר גדול. נולד במנטובא בשנת רע"ד. חבר ספר מ"ע. והגאון בעל גור אריה היה איש ריבו, ונפטר בשנת של"ח: ר' דוד פרובינצאלי רב גדול במנטובא חבר ספר עיר דוד פי' על התורה. ואחיו השני ר' יהודה פרובינצאלי רב וחכם גדול. והשלישי הוא נכבד אחיהם הצעיר רבי משה פרובינצאלי חכם לבב ורב תבונות חבר ספרים יקרים והשיג על הרב בעל מאור עינים. והרב בעל מאור עינים השיב עליו בסוף ספרו. וזה האחרון נפטר בשנת של"ז: ר' גדליה יחייא גדול בתורה ובחכמה נולד בשנה ר"פ. וחבר ספר שלשלת הקבלה ועזב את אדמתו בשנת ש"ן: ר' אברהם הלוי הורוויץ גאון וקדוש תלמיד הרמ"א זצ"ל חבר ספר עמק ברכה. יש נוחלין. ברית אברהם. והשאיר אחריו ברכה בנים גאונים אשר מאתם יצאה תורה לכל ישראל. והיה בדור ההוא: ר' ידידיה שלמה נורצי. רב גדול בתורה ומדקדק מפואר. הדפיס בחייו ספרו שו"ת בשנת שמ"ח במנטיבא. וחבר ס' מנחת שי על המסורה: ר' עקיבא מפראנקפורט דרשן גדול בפראג חתן האלוף ר' שמעון גינצבורג נפטר בשנת שנ"ז: ר' משה גלאנטי רב ור"מ בצפת חכם גדול בתורה חבר שו"ת וחידושי הלכות ונפטר בשנת שס"ח. ר' יעקב גינצבורג רב ור"מ בק"ק פרידבורג היה ג"כ בעת ההיא. ומתלמידיו היה הגאון בעל תוספת יו"ט. והגאונים ר' אלי' בעל שם רב בווארמש, ר' משה בורגל רב בפרידבורג. ורבי זוסמאן רב בפולדא:

ר' פאלק כהן הגאון הגדול אשר האיר עיני ישראל בספרו מאירת עינים (הנקרא סמ"ע) על החו"מ ודרישה ופרישה על הטור, ומקום משכנו כבודו היה בלעמבערג. ונאסף אל עמיו בעיר הזאת בשנת שע"ב: ר' מאיר רב ור"מ בק"ק לובלין. חבר ס' מאיר עיני חכמים על הש"ס הנודע בשם מהר"ם לובלין. ושו"ת. ולו דומיה תהלה, נפטר בשנת שע"ו: ר' מנחם עזריה מפאנו רב בק"ק רעגיא ואח"כ במנטובא, גאון גדול ומקובל אלהי חבר שו"ת, ספר עשרה מאמרות וספרים אחרים ונפטר בשנת ש"פ:

ר' ישעי' בן ר' אברהם הלוי הורוויץ הגאון הקדוש המפורסם לשם ולתהלה בכל תפוצות ישראל. רב בפראג פראנקפורט דמיין. פויזנא. וקראקא. ואח"כ נתקבל לנשיא ארץ ישראל ועלה לירושלים הקודש. וחבר שם ספרו המפואר שני לוחות הברית. ושלחו לבניו דרך צוואה ונפטר בטבריא בשנת שפ"ג: ר' אברהם חיים שור גאון מפורסם רב בק"ק לבוב חבר ס' תורת חיים על הש"ס נפטר בשנת של"ב: ר' נתן שפירא גאון מקובל אלהי נודע לתהלה בישראל רב ור"מ בקראקא, חבר ס' מגלה עמוקות וחבורים אחרים ונפטר בשנת של"ג: ר' חיים כהן חריף ובקי בכל הש"ס ופוסקים רב ור"מ בפראנקפורט דמיין ופוזנא היה בעת ההיא: ר' נפתלי בן אשר אלטשולער גאון וחכם מהולל חבר ספר אילה שלוחה, והוא פירש מספיק על כל ספרי קודש היה בדור ההוא. ר' יאשיה פינטו חכם גדול מהולל בתורה וחוקר נפלא חבר פי' על אגדות עין יעקב בשם רי"ף וס' כסף נבחר, נפטר בשנת שפ"ח: ר' שלמה בן ווירגא הרופא מגולי ספרד חכם גדול מפואר חבר ספר שבט יהודה ונפטר בשנת של"ב:

ר' יואל סירקש רב, ור"מ בקראקא רם ונשא בישראל וכבודו מלא עולם ע"י חבורו בית חדש (ב"ח) על ארבעה טורים וחבר שו"ת ופי' על מגלת רות ונפטר בשנת ת"א: ר' יושע רב ור"מ בקראקא חריף ובקי גדול אחד הגאונים המפורסמים חבר ס' מגיני שלמה, ג"כ בדור ההוא: ר' מאיר שיף בן החכם הגדול ר' יעקב שיף הכהן רב ור"מ בק"ק פולדא גאון חריף ובקי מפואר קדושתו גדלה למעלה ראש חבר ס' מהר"ם שיף הנודע לתהלה. גם חבר ס' על ד' טורים נפטר בשנת ת"א: ר' אפרים הכהן רב ור"ת בירושלים הקודשה גאון גדול חבר ספר שו"ת בשם שער אפרים היה בדור ההוא: ר' עזריה פיגו גאון גדול ודרשן מהולל חבר ס' גדולי תרומה. בינה לעתים. נפטר בשנת ת"ב:

ר' יהודא אריה די מודינא בוויניציא (נולד בשנת של"א) חכם מהולל בישראל ובעמים:

ר' אהרן פיסארו מחבר ספר תולדות אהרן היה בעת ההיא. ר' שמואל אידלש רב ור"מ באוסטרא

באוסטרא. גאון מפורסם חריף ובקי ובעל סברא ישרה, חבר ס׳ היקר חידושי הלכות הנודע בשם מהרש״א וחדושי אגדות עין יעקב היה בדור ההוא: ר׳ יחיאל מיכל רב ור״מ בנעמרוב גאון וקדוש נהרג בשנת ת״ח: ר׳ שמשון מאוסטראפאלי חבר ספרים רבים בקבלה. נהרג בשנת ת״ח: ר׳ יוסף חתן הג׳ רב ור״מ בק״ק לעמבורג נפטר בשנת תי״ב: ר׳ יום טוב ליפמאן הלוי העליר רב ור״מ בניקלסבורג פראג ווין לאדמיר וקראקא גאון גדול וחכם מפורסם. ומלבד ידו החזקה בתורה היה מלא חכמה ודעת גם במדעים אחרים ומפליא לעשות בספרו היקר תוספת יום טוב על משניות ומעדני יו״ט ולחם חמודות על הרא״ש: ר׳ יוסף שלמה הרופא דל מודינא מעיר קאנדיא אשר כאי קרעטא הנודע בשם ר׳ יש״ר מקאנדיא. רב ור״מ בהאמבורג וגלילות אמסטרדם גדול בתורה ובכל החכמות ואין דבר נעלם ממנו וגם בחכמת הקבלה ידיו רב לו. חבר ספרים רבים. ועל כולם ס׳ אלים וספר נובלות חכמה והלך לפראג ונפטר שם בשנת תי״ז:

ר׳ מנשה בן ישראל נולד בארץ פורטוגאל בשנת שס״ד ואחרי אשר גברה אז יד הגירוש לקח אתו כל הון אבותיו לשלל ויברח להאלאנד ויחכם מאד בתורה ובכל המדעים ולשונות העמים ובעודנו נער העידו עליו כל רואיו כי יהיה לאיש מופת אין כמוהו. כי בהיותו בן חמש עשרה דרש ברבים ובן שבע עשרה חבר ס׳ דקדוק לה״ק ובן שמונה עשרה נעשה רב להקהל נוה שלום אשר באמסטרדאם ולמד חכמת הרפואה ויהי לרופא מומחה באמסטרדאם ונשא אשה ממשפחת האברבנאל, והקים בית הדפוס, והלך לענגלאנד להתחנן לקראמוועל מושל הארץ ההיא לתת רשיון לבני ישראל לשבת בארצו. ובמתק לשונו וחן אמריו הטה את לב המושל לכל אשר חפץ וימלא את שאלתו וחבר ס׳ נשמת חיים וספרים אחרים יקרים ונפלאים בלה״ק ובלשונות העמים ונאסף אל עמיו בעיר מודעלבורג בשנת תי״ז בחמשים ושלש שנה לימי חייו והובל לאמסטרדם בכבוד גדול ונקבר שמה: ר׳ יעקב ששפורטש מעיר האלעה בברבריא נליב קיסר מארוקא בא לאמסטרדם ויגר שם. חכם גדול בדורו חבר ספר היכל הקודש ונלחם מלחמת ה׳ נגד הכת הארורה שבתי צבי ימ״ש עת החלה לפרוץ בארץ וכתב אודותה ס׳ ציצת נובל צבי גם חבר שו״ת: ר׳ משה רב ור״מ בבריסק דליטא, גדול בישראל וחכם מפואר חבר ס׳ חלקת מחוקק על אהע״ז נפטר בשנת תע״ו: ר׳ משה רבקש מווילנא בקי בכל ש״ס ופוסקים גלה ממקומו לאמסטרדם והדפיס שם את ספרו היקר באר הגולה על ד׳ חלקי ש״ע בשנת תי״ח: ר׳ שאול מארטורא רב לקהל הספרדים באמסטרדם חבר ס׳ גבעת שאול ונפטר בשנת ת״ך:

ר׳ שבתי כהן מעיר ווילנא תלמיד הגאון בעל מגיני שלמה. גאון חריף ובקי אין דומה לו, חבר ס׳ שפתי כהן הנודע בשם ש״ך על חו״מ ויו״ד וס׳ נקודות הכסף השגות על הט״ז ותקפו כהן והדפיס ספריו בחייו ונאסף על עמיו בשנת ת״ך בן מ״א שנה: ר׳ העשיל רב ור״מ בקראקא הנודע בשם ר׳ העשיל גאון מפורסם אשר הפליא לעשות בחריפתו ושמו הלך לתהלה בכל הארץ נפטר בשנת תכ״ג: ר׳ יונה תאומים פרענקיל מפראג רב ור״מ בק״ק מיץ ובניקלסבורג גאון וחריף גדול חבר ס׳ קיקיון דיונה בשנת תכ״ה: ר׳ דוד הלוי רב באוסטרא ואח״כ רב ור״מ בלעמבערג. ראש הגאונים בדורו וחכם לב מאין כמוהו חתן הגאון בעל הב״ח חבר ס׳ טורי זהב על ארבעה חלקי הש״ע. וספר דברי דוד על פירש״י בתורה, נפטר בשנת תכ״ו:

ר׳ שעפטיל הורווין הלוי בן הקדוש בעל השל״ה רב בפראנקפורט דמיין ובפוזנא וכרוב חכמתו כן ענותנותו, חבר ספר ווי העמודים הנספח בסוף ס׳ של״ה היה בדור ההוא: ר׳ חיים בנבשתי מעיר סמירנא מאיר עיני הגולה תלמיד מהר״י מטראני חבר ס׳ כנסת הגדולה ונפטר בשנת תל״ג: ר׳ דוד הכהן דילארא מגולי ספרד בא לאמסטרדאם ואח״כ להאמבורג וחבר שם ספר כתר כהונה ועיר דוד ונפטר בשנת תל״ד. ר׳ שמואל הלוי גדול בתורה תלמיד הגאון בעל הט״ז חבר ספר נחלת שבעה ונפטר בשנת תל״ד:

ר׳ שמואל קיידאנאבר רב ור״מ בפראנקפורט ובקראקא גדול בתורה ובחכמה חבר ספר ברכת הזבח אמונת שמואל ברכת שמואל. נפטר בשנת תל״ט:

ר׳ בנימין מוספיא הרופא מארץ ספרדי חכם בתורה ומליץ בלשונות העמים חבר ספר מוסף הערוך (ביאור מלות הזרות המובאות בערוך). ספר זכר רב. מי זהב. הי׳ בימים ההם: ר׳ הילל אשכנזי ראש הקהל בווילנא ואח״כ רב באיזה קהלות אשכנז חבר ספר בית הילל על יו״ד ואבן העזר היה בדור ההוא: ר׳ חיים יאיר בכרך גאון מפורסם וידיו רב לו בחכמת התכונה הנדסה ותשבורת חיבר ספר חות יאיר. חוט השני. וספרים אחרים היה בעת ההיא: ר׳ שמואל רב ור״מ בפיורדא חתן הגאון ר׳ ליב רב ור״מ בקראקא האיר עיני ישראל בספרו היקר בית שמואל על אה״ע היה בדור ההוא: ר׳ מאיר שטערין רב ור״מ בק״ק פולדא ואמסטרדם בקי בכל ש״ס ופוסקים ומקובל אלהי ונתקבל לרב בקראקא ומת בדרכו שמה בק״ק נידר וויזל בשנת ת״ס: ר׳ אברהם שטערין אחי הגאון הנ״ל רב ור״מ במדינת מעהרן נפטר בשנת תמ״ה: ר׳ ליב ליגך רב בפינטשוב חריף ובקי והעמיד תלמידים רבים נפטר בשנת תמ״ב:

ר׳ אברהם אבלי הלוי גומבינער דיין בק״ק קאליש גאון מפורסם חבר ספר מגן אברהם

על

על ס"ע א"ח. וזה הענן על הילקוט. ושמן ששון על התורה. נפטר בשנת תמ"ג.

ר' דוד קנפורטי אשכנזי איש ירושלים. תלמיד מהר"ם קלעי רב וחכם גדול. חבר ספר קורא הדורות ושו"ת. היה בדור ההוא:

ר' יצחק תאומים רב בק"ק סקאליא. נכד הגאון ר' מנחם מאניש היה רב בק"ק ווילנא בן הגאון ר' יצחק הנ"ל בשנת שמ"ד מחבר ספר אפי רברבי היה גאון גדול ומפורסם בימיו וחבר ספר זרע יצחק על מסכתות:

ר' ישעיה הלוי הורוויץ בן הגאון ר' שעפטל. רם ונשא בישראל ואחד הגאונים רב ור"מ בפראנקפורט דמיין ופוזנא. נפטר בשנת תמ"ע:

ר' מאיר גארטוואל רב ור"מ בטעבר ואגפי' ור"ד בפראנקפורט ואח"כ רב במיינץ חריף ובקי גדול נפטר בשנת תנ"ח:

ר' מיכל שפייאר חכם הרבים וגאון מפורסם פו"מ בפראנקפורט דמיין. ונתקבל לרב ור"מ בהעגאוו. אך מרוב ענותנותו מאן לקחת המשרה על שכמו נפטר בשנת תנ"ב: ר' גרשון אוליף אשכנזי רב בניקלשבורג ובוויען ואחרי גירוש וויען רב בק"ק מיץ גאון מפורסם רבו של הגאון ר' דוד אופנהיים. חבר ספר עבודת הגרשוני ונפטר בשנת תס"ג: ר' משה חריף רב ור"מ בלעמבורג חריף ובקי מפואר. נפטר בשנת תס"ב: ור' אברהם ברודא גאון מפורסם וחריף גדול ר"י בפראג ורב במיץ ובפראנקפורט דמיין נפטר בשנת תע"ז: ר' צבי אשכנזי הנודע בשם חכם צבי. בן הרב ר' יעקב אובין. ואתו בת הגאון בעל שער אפרים נכד הגאונים: רבי אליהו בעל שם. ורבי יעקב ששפורטש וחתן הגאון ר' זלמן מירלס רב בהאמבורג. נולד בשנת תט"ו בעיר אפען (ולד"ק בווילנא) והיה ראש גאוני דורו. ולא חלק כבוד לכל רב במקום אשר נגע לד' ולתורתו. ועבר ארצות רבות ונתקבל לרב באמשטרדם והדפים שם בשנת ת"ע את ספרו היקר שו"ת: ר' יהודה אשכנזי דיין בטיקטין חבר ס' באר היטב על ד' חלקי הש"ע רב בקי גדול היה בימים ההם: ר' חזקיה דיסולא גאון מפורסם וחכם גדול. חבר ס' פרי חדש על או"ח וו"יד וספר מים חיים על ש"ס והרמב"ם היה בדור ההוא והגאון חכם צבי מזכירו בתשובותיו:

ר' נפתלי כהן גאון וקדוש עליון רב בק"ק אוסטרא פוזנא ופראנקפורט דמיין: חבר ספרים רבים בתורה וקבלה. ונדבה רוחו אותו לעלות לא"י אך מת בדרך בקוסטאנטינאפל בשנת תע"ט והניח אחריו בנים וחתנים גאונים מופלגים. ר' שלמה די אלווירא מגלות בני ספרד בא לאמשטרדם והיה שם דרשן בישיבת ה"ק גומלי חסדים והיה חכם גדול בתורה ומליץ מפואר וחבר ספרים רבים בלה"ק ובלשונות העמים:

ר' דוד ניטו הרופא מליוואורני חכם גדול ומוקר מהולל חבר ס' מטה דן (הנקרא כוזרי שני) גם כתב ספרו בלשון רומי ספניא ופורטיגאל:

ר' יצחק לאמפרונטי הרופא בפירארא גאון גדול וחכם מפואר חבר ס' המהולל פחד יצחק והאריך ימים ומת בשיבה טובה בשנת תקט"ז:

ר' יחיאל בן ר' פתחיה אלטשולער מיאברוב רב גדול חריף ובקי חבר ס' משנה לחם על ש"ס ורמב"ם היה בדור ההוא: ר' יחזקאל קאצנעלבוגין רב בהאמבורג אלטונא וואנזיבאק. גאון וגדול בתורה חבר ס' כנסת יחזקאל היה בימים ההם: ר' ליבוש רב באמשטרדם חתן הגאון חכם צבי ונכד הגאון ר' העשיל זלה"ה גאון מפורסם חריף ובקי היה ג"כ בדור ההוא:

ר' שלמה בן ר' משה רב בלעמבערג גאון גדול בדורו חבר ס' מרכבת המשנה שלחן עצי שטים וספרים אחרים נפטר בשנת תקי"ח:

ר' יעקב יהושע מקראקא רב בק"ק לעמבערג בערלין מיץ. ובשנת תק"ח נתקבל לרב ור"מ בפאראנקפורט דמיין והאיר עיני ישראל בספרו הגדול פני יהושע. וחבר פי' רחב על התורה אך לא גמר אותו. ובנו הגאון ר' ארי' ליב רב בהנובר הוסיף בסוף ח"ד תפי' חידושים בשם פני ארי' ונאסף אל עמיו בשנת תקט"ו:

ר' מאיר ברבי רב ור"מ בק"ק פרעסבורג חבר ס' מהר"ם ברבי: ר' מאיר תאומים מ"מ ומ"ץ בלעמבערג חבר ס' ברכת יוסף. אליהו רבא. רב פנינים. היה בעת ההיא: ר' יוסף תאומים בן הרב הנ"ל. היה אחרי מות אביו מ"מ ומ"ץ בלעמבורג ואח"כ בק"ק פראנקפורט דאדר. חבר ס' פרי מגדים על יו"ד כבסמ"ד הנביר ר' דניאל יפה בשנת תקמ"א. ופ"מ על או"ח. וראש יוסף. גנת ורדים: ר' ארי' ליבוש רב בק"ק מיץ מופת הדור וגאון אמתי חבר ספר שאגת ארי' ונאסף אל עמיו בשנת תקמ"ה:

ר' אליהו מווילנא הגאון הגדול כל ש"ס בבלי וירושלמי ספרי ספרא תוספתא ומכילתא היו סגורים על לשונו ובשכלו הזך באר מאמרים רבים סתומים בסקירה אחת והיה רב ור"מ בק"ק ווילנא ובהיותו בן עשרים הריצו כל גאוני דורו אגרותיהם אליו בעניני דת ודין וייחלו לדברו וחבר ספרים רבים בפלפולא דאורייתא ובחכמת הקבלה ונאסף אל עמיו בשנת תקנ"ח:

ר' יהונתן איבשיטץ. יצא שמו בכל הארץ וחבר ס' אורים ותומים. כו"פ י"ד. ונאסף אל עמיו בן ע' שנה בשנת תקכ"ז:

ר' יחזקאל הלוי לאנדא, חבר ס' נודע ביהודא, מ"ק ומד"ב וצל"ח דגול מרבבה ודורש לציון. ונאסף אל עמיו בשנת תקנ"ז:

זכר צדיקים לברכה. וזכותם יגן עלינו:

